

กลุ่มที่ 2

บทความระดับชาติ

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(National Papers in Humanities
and Social Sciences)

กลุ่มย่อยที่ 1
นิติศาสตร์

**มาตรการทางกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ศึกษากรณีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้
ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน**

**LEGAL MEASURE ON GEOGRAPHICAL INDICATION ACT,
THE CASE STUDIES OF HOMONYMOUS GEOGRAPHICAL
INDICATION REGISTRATION**

รวีสรา วราศิลป์

กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: rawisa0436@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษา วิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ศึกษากรณีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันตามกฎหมายไทย ข้อตกลงระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม, ความตกลงกรุงมาดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง, ความตกลงกรุงลิสบอนว่าด้วยการให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศ, ข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า, ข้อบังคับสหภาพยุโรป ที่ 510/2006 ผวนกับข้อบังคับ เลขที่ 1151/2012 และ The Geographical Indications Act 2014 แห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์ จากการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายของไทยที่บังคับใช้ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน ยังขาดเงื่อนไขและมาตรการที่จำเป็น เพื่อให้สามารถแยกแยะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตทุกฝ่าย และป้องกันความสับสนหลงผิดแก่ผู้บริโภคในแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นที่มาของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์ ตลอดจนยังมีมาตรการบางส่วนที่ยังเป็นช่องว่างที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำตามที่ข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทางทรัพย์สินเกี่ยวกับการค้า (TRIPS) ที่ได้วางหลักให้ประเทศสมาชิกต้องดำเนินการตามพันธกรณีด้วย ดังนั้นจะต้องทำการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในกฎกระทรวงเกี่ยวกับการกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 ให้มีความชัดเจนและครอบคลุมถึงเรื่องของการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน

ABSTRACT

This thesis is a research study with the aims of the studying, analyzing and comparing of the legal measures on Geographical Indication Act, the case studies of Homonymous Geographical Indication Registration by Thai laws, the international agreements, and the foreign laws. For example, The Paris Convention for the Protection of Industrial Property, The Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods, The Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration, The Agreement on Trade Related in Intellectual Property Rights, The Council Regulation (EC) No 510/2006 together with The Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council, and The Geographical Indication Act 2014 of the Republic of Singapore.

The study covered the terms of concept theories and laws related to the Protection of Homonymous Geographical Indications for the understanding of problem-solving according to methods under Thai legal measures, and the promotion of products using Thai Geographical Indications to receive the effective protection until able to develop and create the added value for entering the world trade competition.

The research result is Thai legal measures for the protection of Homonymous Geographical Indications are unclear and without equitable treatments for all parties. And yet, confusion and misunderstanding of consumers in the geographical origin of geographical indications are not entirely prevented. Also, some unadaptable measures do not meet the minimum standard of the Agreements of Trade Related in Intellectual Property Rights (TRIPs) which require member states to comply with the implements.

Therefore, to solve the problem, the results found that to amend and add the clear and comprehensive conditions for equitable treatment relating to Thai laws, especially in the Ministerial Regulation Designating Types of Specific Goods and Prescribing Rules and Procedures for the Use of Identical or Homonymous Geographical Indications, B.E. 2547 (2004), for Geographical Indication manufacturers. And, to increase the protection mechanism under the Geographical Indications for ordinary products is likewise for the effective enforcement of Thai legal measures and the preparation of support for the International Geographical Indication expansion.

Keywords: Geographical Indications, Homonymous Geographical Indication Registration

1. บทนำ

การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือป้องกันได้มีการกำหนดไว้ในกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือป้องกัน พ.ศ. 2547 โดยดำเนินการให้เป็นไปตามหลักมาตรฐานขั้นต่ำของความตกลง TRIPs ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้มีรายชื่อประเภทสินค้าที่สมควรได้รับการคุ้มครองในระดับพิเศษ จึงเรียกสินค้าประเภทนี้ว่า “สินค้าเฉพาะอย่าง” ได้แก่ ข้าว ไข่ ไวน์ และสุรา อีกทั้งยังได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือป้องกันไว้ว่า หากกรณีมีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือป้องกันกับสินค้าเฉพาะอย่างที่ได้ขึ้นทะเบียนไปแล้วหรืออยู่ในระหว่างดำเนินการขอขึ้นทะเบียน

แต่เป็นสินค้าที่มีแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน ในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนรายหลังนั้นจะต้องระบุแหล่งภูมิศาสตร์และประเทศที่ผลิตสินค้านั้นไว้ท้ายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์¹ด้วย

ถึงแม้ในกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 แล้ว แต่ปัญหาที่พบคือกฎกระทรวงดังกล่าวได้บัญญัติหลักเกณฑ์เอาไว้อย่างเคร่งครัด ไม่ยืดหยุ่น และไม่ปรากฏวิธีทางเลือกอื่นใดที่ต้องการสนองตอบการผลักดันให้มีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อปกป้องชื่อสินค้าที่มีเอกลักษณ์ คุณภาพ ชื่อเสียง อันมีความเชื่อมโยงกับแหล่งผลิตทางภูมิศาสตร์ ส่งผลทำให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันกับรายแรกที่ขอขึ้นทะเบียน ขาดโอกาสที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ชื่อนั้น อันจะเป็นการไม่สร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ผลิตทั้งสองฝ่าย และยังขัดต่อหลักการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมต่ออนุสัญญากรุงปารีสที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามในฐานะภาคีสมาชิกอีกด้วย

ปัญหาต่อมา คือ เวทีการเจรจาเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับสากลได้มีแนวโน้มที่จะขยายความคุ้มครองในระดับพิเศษให้ครอบคลุมถึงสินค้าอื่น ประเด็นปัญหานี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงมิติทางการค้า มิติทางสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการขยายความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในกรณีสินค้าทั่วไปที่มีชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนหรือพ้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนไว้แล้วเท่านั้น แต่เมื่อกลไกของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 หมวด 5 บัญญัติเพียงการให้ความคุ้มครองสำหรับสินค้าเฉพาะอย่าง ขาดการกล่าวถึงกรณีสินค้าทั่วไปและไม่มีการวางหลักการไว้ในหมวดใดเลย ซึ่งในอนาคตหากเวทีเจรจการค้าได้มีความคืบหน้าให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับพิเศษครอบคลุมทุกสินค้า ประเทศไทยจะได้นำเอาหลักการและแนวความคิดที่ผู้วิจัยเสนอนี้มาปรับใช้เพื่อประโยชน์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน

(2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในกรณีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน

3. ปัญหาการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน

(1) ปัญหาความไม่ชัดเจนของกฎหมายไทยที่ไม่สอดคล้องกับข้อตกลง TRIPs ในประเด็นของหลักความเป็นธรรมในแง่ของการตีความตามตัวอักษร

คำว่า “Equitable Treatment” ตามที่ระบุไว้ในข้อตกลง TRIPs ในข้อ 23.3² เรื่องการให้ความคุ้มครองในระดับพิเศษสำหรับสินค้าไวน์และสุรา หากแปลตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว “Equitable Treatment” หมายถึงการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม โดยข้อตกลง TRIPs ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า In the case of homonymous geographical indications for wines, Each Member shall determine the practical conditions under which the

¹ กฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 ข้อ 2

² TRIPs Article 23.3

homonymous indications in question will be differentiated from each other, taking into account the need to ensure equitable treatment of the producers concerned and the consumers are not misled. ดังจะกล่าวได้ว่า ข้อตกลง TRIPs ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนแล้วในเรื่องการกำหนดเงื่อนไขที่ปฏิบัติได้ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันสำหรับผู้ผลิตทุกฝ่ายในการนี้ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นถึง การตีความตามตัวอักษรของคำว่า “Equitable Treatment” ดังนี้

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเฉพาะอย่างไว้ในมาตรา 29³ โดยวางหลักว่า เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเฉพาะอย่าง ให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในกรณีนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เมื่อตีความตามตัวอักษรแล้วพบว่ากฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติถึงเรื่องการคำนึงให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตทุกฝ่ายตามที่ข้อตกลง TRIPs กำหนดไว้แต่อย่างใด ในขณะที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติหรือวางหลักไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวย่อมส่งผลเสียต่อการที่นายทะเบียนเองต้องใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบคำขอเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย หากแม้ว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 จะไม่ได้ระบุถึงคำว่า “Equitable Treatment” หรือการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันไว้เลย แต่หากเกิดผลที่เอื้ออำนวยไปในทิศทางที่ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตทั้งสองฝ่ายนั้นได้เองแล้ว การไม่บัญญัติถึงคำว่า “Equitable Treatment” เช่นนี้ก็ไม่ได้ผิดพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำตามตัวอักษรแล้วจะพบว่าไม่มีการบัญญัติถึง “Equitable Treatment” แต่หากพิจารณาตามเจตนารมณ์แล้วหลักปฏิบัติในการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเฉพาะอย่างที่มีเหมือนหรือพ้องกัน ได้บัญญัติไว้ในกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 โดยได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในข้อ 2 หากพิจารณาคำว่า “Equitable Treatment” กฎกระทรวงดังกล่าวมีเจตนารมณ์วางหลักการแยกแยะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันตามที่ข้อตกลง TRIPs กำหนดให้ปฏิบัติ แต่กฎกระทรวงกำหนดไว้เพียงว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสินค้าเฉพาะอย่างที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้วหรืออยู่ระหว่างดำเนินการขึ้นทะเบียนแต่เป็นสินค้าที่มีแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน ให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเฉพาะอย่างที่ยื่นทะเบียนภายหลังต้องระบุแหล่งภูมิศาสตร์และชื่อประเทศที่ผลิตสินค้านั้นไว้ท้ายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยชัดเจน

เมื่อพิจารณาตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย กฎกระทรวงดังกล่าวได้วางหลักการ โดยแยกแยะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันที่จะมาขึ้นทะเบียนไว้แล้ว แต่หากพิจารณาว่าเป็นไปตามหลัก “Equitable Treatment” หรือการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมด้วยหรือไม่นั้น ผู้วิจัยเห็นว่ากฎกระทรวงกำหนดกรอบการแยกแยะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันไว้อย่างแคบทำให้ไม่ยืดหยุ่นที่จะสามารถเปิดช่องหรือเปิดโอกาสให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเหมือนหรือชื่อคล้าย ได้มาใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของตนที่อาจมีชื่อเสียงมาเป็นระยะเวลานาน การกำหนดวิธีการเพียงว่าให้ผู้ยื่นขอขึ้นทะเบียนภายหลังระบุชื่อแหล่งภูมิศาสตร์และชื่อประเทศต่อท้าย ผู้วิจัยเห็นว่าไม่เป็นไปตามหลัก “Equitable Treatment” เช่นเดียวกัน อาทิ ในกรณีสินค้าสุรา PISCO และ

³ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 29

PISCO CHILE สร้างความเป็นธรรมเพียงพอแล้วหรือไม่ที่ผู้ผลิตรายหลังจะไม่สามารถใช้คำว่า PISCO เพียงคำเดียวได้ เช่นเดียวกับผู้ผลิตรายแรกที่มาขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

นอกจากนี้ ข้อกำหนดที่ให้ระบุแหล่งภูมิศาสตร์และชื่อประเทศไว้ท้ายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีดังกล่าวเป็นการปิดช่องและโอกาสการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มากเกินไปจนความพอดี หากสามารถยืดหยุ่นให้ผู้ยื่นคำขอพิจารณาได้เองก็เป็นการสมควรเนื่องจากผู้ยื่นคำขอเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการที่จะได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นสร้างรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่ม มากกว่านายทะเบียนที่เป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมาย

(2) ปัญหาความไม่ชัดเจนของกฎหมายไทยที่ไม่สอดคล้องกับข้อตกลง TRIPs ในประเด็นของถ้อยคำ และเจตนารมณ์

คำว่า “Homonymous Geographical Indications” ตามที่ระบุไว้ในข้อตกลง TRIPs ในข้อ 23.3 เรื่องการให้ความคุ้มครองในระดับพิเศษสำหรับสินค้าไวน์และสุรา หากแปลตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว แปลว่า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน ซึ่งข้อตกลง TRIPs ไม่ได้ให้คำนิยามของคำว่า “Homonymous Geographical Indications” ไว้ว่าหมายถึงสิ่งใดที่เหมือน หรือสิ่งใดที่คล้าย เพียงแต่อนุมานได้ว่าหมายถึง กรณีที่สินค้าสองชนิดมีชื่อทางภูมิศาสตร์ที่สะกดและออกเสียงเหมือนกัน แต่ระบุแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาจากต่างพื้นที่กัน

The Geographical Act 2014 แห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้กำหนดคำนิยามของ “Homonymous Geographical Indications” ว่าหมายถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่บางส่วนหรือทั้งหมดมีตัวสะกดเหมือนกันหรือที่ออกเสียงเหมือนกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าใดๆ ที่มีแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้ว่าประเทศฝ่ายคอมมอนลอว์ไม่ต้องการให้ศาลเป็นผู้สร้างกฎหมายจึงสามารถระบุคำนิยามลงในตัวบทกฎหมายให้ชัดเจนประการใดย่อมกระทำได้ ทั้งนี้ การระบุคำนิยามหรือไม่ระบุเป็นประเด็นปัญหาหนึ่งที่ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ดังนี้

พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวง ก็ไม่ได้ระบุคำนิยามไว้เช่นเดียวกัน แต่หากจะเคราะห์ไปในแง่ที่ว่าหากระบุคำนิยามแล้วจะทำให้นายทะเบียนสามารถลดการใช้ดุลพินิจลงได้ โดยตีความตามกฎหมายที่ได้วางกรอบของคำว่าเหมือนหรือคล้ายไว้นั้นเอง อาจจะทำให้เป็นตัวอย่างแก่กรณีที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันที่จะนำมาขึ้นทะเบียนได้ โดยให้สามารถทราบได้ว่าชื่อที่จะนำมาขึ้นทะเบียนเหมือนหรือพ้องกับชื่อที่ดำเนินการขึ้นทะเบียนไว้อยู่หรือไม่ ต่อมาวิเคราะห์ในแง่ที่ว่าหากไม่ระบุคำนิยามจะทราบได้อย่างไรว่าชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้จะเหมือนหรือพ้องหรือไม่ ผู้วิจัยได้นำตัวบทพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 6 วางหลักไว้ว่า เครื่องหมายการค้าอันพึงรับจดทะเบียนได้ ต้องไม่เป็นเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่บุคคลอื่นได้จดทะเบียนไว้แล้ว และต้องไม่เป็นเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายจนอาจทำให้ประชาชนสับสนหลงผิดในความเป็นเจ้าของหรือแหล่งกำเนิดของสินค้าไม่ว่าจะจดทะเบียนแล้วหรือไม่ก็ตาม กฎหมายเครื่องหมายการค้าเป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์คุ้มครองผู้บริโภคอีกฉบับหนึ่งซึ่งหลักการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคมิให้หลงผิดในตัวเจ้าของสินค้าหรือแหล่งกำเนิดนั้นมีความใกล้เคียงและเทียบเคียงได้กับกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั่นเอง หากไม่จำเป็นต้องระบุคำนิยามแต่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงให้ชัดเจนถึงการป้องกันการสับสนหลงผิดของผู้บริโภค กรณีเช่นนี้อาจทำให้การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของข้อตกลง TRIPs มากยิ่งขึ้น

4. ปัญหาการให้ความคุ้มครองที่ไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นในกรณีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าทั่วไป กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเฉพาะอย่าง

การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามข้อตกลง TRIPs แบ่งออกเป็น 2 ระดับ⁴ ได้แก่

(1) การให้ความคุ้มครองระดับธรรมดา เป็นการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นสินค้าทั่วไปไม่ครอบคลุมไปถึงสินค้าจำพวกไวน์และสุรา ซึ่งมีหลักการป้องกันการใช้อันเป็นเท็จหรือการก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด ป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม รวมถึงการนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปใช้ให้เกิดความสับสนหลงผิด

(2) การให้ความคุ้มครองระดับพิเศษ เป็นการวางหลักในเรื่องของการให้ความคุ้มครองเพิ่มเติมให้แก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้าประเภทไวน์และสุรา ซึ่งสินค้าเหล่านี้จะได้รับความคุ้มครองที่สูงกว่าสินค้าทั่วไป⁵ โดยการให้ความคุ้มครองในระดับพิเศษจะเข้มข้นมากกว่าการให้ความคุ้มครองระดับธรรมดา เนื่องจากต้องห้ามมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แก่ไวน์และสุราที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดในสถานที่ที่ได้แสดงไว้ด้วย สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ห้ามมิให้มีการใช้ชื่อ เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ในทางที่จะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและความนิยมของสินค้า ห้ามมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในด้านภาษา อีกทั้งจะให้ความคุ้มครองเฉพาะสำหรับสินค้าไวน์และสุรา เป็นกรณีเรื่องของการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นการบ่งบอกถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเรียกเหมือนกันให้สามารถกระทำได้แต่จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ประเทศสมาชิกได้กำหนดขึ้นบังคับใช้เป็นการภายในของแต่ละประเทศนั้นๆ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นถึงการแบ่งระดับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เนื่องจากกลุ่มประเทศโลกที่หนึ่งมีของสนใจในการให้ความคุ้มครองแก่ไวน์และสุราเป็นพิเศษจึงได้ผลักดันการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แก่สินค้าทั้งสองอย่างเข้มงวด

การให้ความคุ้มครองในระดับธรรมดาแก่สินค้าทั่วไปเป็นเพียงการป้องกันการใช้อันเป็นเท็จหรือการก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด และเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม แต่การให้ความคุ้มครองในระดับพิเศษสำหรับสินค้าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด กล่าวได้ว่าจะห้ามมิให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าเฉพาะอย่างที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ โดยไม่คำนึงถึงว่าจะก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดหรือไม่ประการใด นอกจากนี้ยังห้ามมิให้ใช้ชื่อ เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ใดๆ กับสินค้าเฉพาะอย่างนั้นด้วย

แนวความคิดการขยายความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้ครอบคลุมสินค้าทุกประเภทเนื่องจากจะทำให้สินค้าทุกประเภทได้รับความคุ้มครองภายใต้มาตรฐานเดียวกัน และมีระดับการคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน จะก่อให้เกิดมาตรการทางกฎหมายที่ปราศจากการเลือกปฏิบัติได้ ลดโอกาสของการก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดสินค้าได้เป็นอย่างมาก

⁴ จักรกฤษณ์ ธรรมพจน์ และบัณฑิตพร เศรษฐศิริโรตม์. (2551). รายงานการวิจัยเรื่องกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการส่งเสริมการส่งออกและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า 9.

⁵ ธนพจน เอกโยคะ. (2547). คำอธิบายกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 89-93.

5. สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ข้อตกลง TRIPs เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่วางแนวทางการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้อย่างกว้าง โดยประเทศภาคีสมาชิกต้องรับเอามาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวมาอนุวัติการเป็นกฎหมายภายใน สำหรับประเทศไทย การให้ความคุ้มครองแก่ Homonymous Geographical Indication ในข้อตกลง TRIPs มีใจความว่าสำหรับสินค้าไวน์และสุรา ผู้ประกอบการที่ได้ใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเป็น Homonymous Geographical Indication จะต้องมิเจือปนไขการจดทะเบียนเพื่อให้สามารถแยกแยะความแตกต่างของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ และต้องคำนึงถึงการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตทุกฝ่าย และต้องไม่ทำให้ประชาชนสับสนหลงผิด

สำหรับประเทศไทยได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และกำหนดวิธีการปฏิบัติไว้ในกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 แต่บทบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้กำหนดเพียงวิธีการปฏิบัติแก่ Homonymous Geographical Indication เพียงวิธีเดียวทำให้เกิดความไม่ยืดหยุ่นและสร้างความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ผลิตสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

นอกจากนี้ ในอนาคตหากเวทีเจรจาการค้าผลักดันให้เกิดการขยายความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แก่สินค้าทั่วไป ประเทศไทยสามารถผลักดันให้สินค้าเกษตรและสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ความคุ้มครองในระดับพิเศษด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในเรื่องมาตรการทางกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในกรณีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันระหว่างกฎหมายไทยกับกฎหมายระหว่างประเทศกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าในกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศนั้น ได้มีการบัญญัติหลักการ เจือปนไขและการดำเนินการที่แตกต่างไปจากหลักการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 ของไทย จึงทำให้มาตรการดังกล่าวยังไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันได้อย่างครอบคลุมเพียงพอที่จะสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งจากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาดังกล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในกรณีดังกล่าวดังต่อไปนี้

(1) เห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการเพิ่มข้อความที่เหมาะสมเรื่องการตีความคำว่าเหมือนหรือพ้อง ขอบเขตของการให้ความคุ้มครอง ขั้นตอนและกระบวนการในการขึ้นทะเบียน ตลอดจนวิธีการต่างๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อลดปัญหาความสับสนหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ที่แท้จริงของสินค้าแก่ผู้บริโภคด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การบังคับใช้กฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 นั้นสามารถบังคับใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้มาตรการทางกฎหมายฉบับดังกล่าวเป็นมาตรการที่ให้ความคุ้มครองอย่างครอบคลุมและเพียงพอต่อการสร้างความเท่าเทียมโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อลดปัญหาความเลื่อมล้ำและการฉกฉวยโอกาสในทางการค้าที่นำไปสู่การแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมได้อีกด้วย

(2) เห็นควรให้มีการบัญญัติหลักในเรื่องของความเท่าเทียมขึ้นบังคับใช้ในมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน เพื่อให้มีความสอดคล้องกับหลักการภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้าอันเป็นต้นร่างของการบัญญัติมาตรการดังกล่าวขึ้นบังคับใช้ภายในประเทศ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การดำเนินการตามพันธกรณีของไทยนั้นเป็นการดำเนินการที่เป็นไปตามหลักการมาตรฐานขั้นต่ำที่ข้อตกลงฉบับดังกล่าวได้วางไว้ และยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย ซึ่งการกำหนดรายละเอียดของการนำเอาหลักความเท่าเทียมนี้มาบังคับใช้อย่างไร แบบไหน ลักษณะใดนั้นเป็นเรื่องที่ควรจะทำการศึกษากันต่อไปอย่างละเอียดอีกครั้ง

(3) เห็นควรให้มีการขยายความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันของไทยให้ครอบคลุมไปถึงสินค้าประเภทอื่นนอกเหนือจากไวน์ สุรา ข้าวและไหมตามข้อ 1 แห่งกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 โดยการเพิ่มเติมกลไกการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เหตุเพราะประเทศไทยนั้นมีสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจำนวนมากที่ทั้งมีเอกลักษณ์เฉพาะ มีคุณภาพ และมีความเชื่อมโยงกับท้องถิ่นโดยตรงที่ควรได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ตลอดจนขยายตลาดการค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยไปสู่ตลาดโลก และยังเป็น การกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึงอีกด้วย

(4) เห็นควรกำหนดให้มีการส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกันนั้นจะต้องดำเนินงานโดยจัดให้มีการณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป เพื่อให้มีความตระหนักถึงความสำคัญของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน โดยส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรม เพื่อให้หันมาบริโภคสินค้าภูมิปัญญาของไทยให้มากยิ่งขึ้น

7. เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2559). *กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: สาธารณรัฐสิงคโปร์*. นนทบุรี:

กรมทรัพย์สินทางปัญญา.

จักรกฤษณ์ ควรวจน์. (2560). *กฎหมายสิทธิบัตร แนวคิดและบทวิเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

จักรกฤษณ์ ควรวจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรดม. (2551). *รายงานการวิจัยเรื่องกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการส่งเสริมการส่งออกและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. (2556). *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

จุมพล ภิญโญสินวัฒน์และภูมินทร์ บุตรอินทร์. (2560). *ประวัติศาสตร์และแนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา*. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2560). *ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

- ดำรง ชรรมารักษ์. (2537). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โดมพล เกลิมช่วง. (2550). *ปัญหาการอนุวัติกฎหมายให้เป็นไปตามความตกลงทริปส์เกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีชื่อพ้องกัน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ตะวัน เดชภักดีนวมงคล. (2551). *การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ : ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชนพจน์ เอกโยคยะ. (2547). *กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ : ทิชซึ่งทอยส์.
- ภัทรพร เย็นบุตร. (2561). *การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ศึกษาตามความตกลงทริปส์*. นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิมาน กฤตพลวิมาน. (2552). “การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ในเอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศรียา เลหาเพียงศักดิ์. (2552). *หนังสือชุดคดี WTO เล่มที่ 5 โครงการ WTO Watch*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามเวลา.
- ศุภการณ สุขต่าย. (2558). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุมาลี วงษ์วิฑิต. (2558). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชากฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (hw6105)*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 19-20.
- อังสนา มหาชนกุล. (2559). *กฎหมายระหว่างประเทศกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในกรณีผลิตภัณฑ์กาแฟ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายระหว่างประเทศ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกสิทธิ์ ฤทธิวีระเดช. (2561). *การนำทรัพย์สินมีรูปร่างและทรัพย์สินไม่มีรูปร่างมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ: ศึกษากรณีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- Antony Taubman, Hannu Wager and Jayashree Watal. (2012). *A Handbook on the WTO TRIPS Agreement* (1st edition). England: Cambridge University Press.
- Ludwig Bacumer. (1991). The International Protection of Geographical indications. *Symposium on the international Protection of Geographical indications*, 12(18), p. 29.

**ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาหลังจำเลยตามพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560**
**PROBLEMS CONCERNING CRIMINAL PROCEEDING IN THE ABSENCE
OF THE DEFENDANT ACCORDING TO THE ORGANIC ACT
ON CRIMINAL PROCEDURE FOR HOLDERS
OF POLITICAL POSITIONS B.E. 2560**

สุนทรินทร์ ประจงการ

นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: suntarin.pra@spumail.net

ดร.รุ่งแสง กฤตยพงษ์

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: rungsang@kss.co.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศึกษาเปรียบเทียบหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีหลังจำเลยตามกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา และอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ที่มีผลกระทบต่อ การคุ้มครองสิทธิของจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดี เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องการคุ้มครอง สิทธิของจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพตาม หลักการดำเนินคดีอาญาสากล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร และสรุปผลการวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางใน การเสนอแนะปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์กับพันธกรณีระหว่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า การพิจารณาคดีหลังจำเลยเป็นข้อยกเว้นของหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าซึ่งมี ความสัมพันธ์กับสิทธิในการตรวจสอบพยานหลักฐาน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักความเสมอภาคใน กระบวนการพิจารณาที่ให้จำเลยในคดีอาญามีสิทธิตามกฎหมายที่จะเข้าร่วมการพิจารณาคดีด้วยตนเอง จะพบว่าหากมี การพิจารณาคดีหลังจำเลย ย่อมกระทบต่อสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ได้แก่ สิทธิที่จะ ได้รับพิจารณาคดีต่อหน้า ซึ่งเป็นสิทธิอันสืบเนื่องมาจากหลักฟังความทุกฝ่ายซึ่งเป็นมาตรฐานคุ้มครองใน การดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างหนึ่ง เพื่อให้จำเลยได้รับความเสมอภาคและความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี โดยสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมนี้ ได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในพันธกรณีระหว่างประเทศ ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีมีผลให้ต้อง

ปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าว กล่าวคือ ในการพิจารณาคดีอาญา ต้องให้สิทธิบุคคลซึ่งต้องหว่ากระทำผิดในการที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำในการต่อสู้คดีโดยเสมอภาค

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักประกันการคุ้มครองสิทธิของจำเลย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยให้ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและสามารถที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเท่าเทียมภายใต้หลักความเสมอภาค ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักการพิจารณาคดีอาญาตามพันธกรณีระหว่างประเทศ

คำสำคัญ: สิทธิของจำเลยทางอาญา, ความเสมอภาค, พันธกรณีระหว่างประเทศ, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ABSTRACT

The aims of this research were to study the legal concepts and theories related to the criminal proceedings of persons holding political positions, to compare the legal concepts of the trial in the absence of the defendants in foreign countries and domestic, to analyze the situation and obstacles in enforcing laws under the Organic Act on Criminal Procedure for Holders of Political Positions B.E. 2560 that impact protecting for defendants right in the judicial process and to suggest solutions to the problem of protecting the rights of defendants in criminal cases of persons holding political positions to effectively protected in accordance under international criminal prosecution principles. For this research, this is documentary research and summarize the results of the analysis as a guideline suggesting improvements to the laws of Thailand to consistent and under the spirit of international obligations.

The research found that the trial in absentia is an exception to the presence of the defendant during the trial, which involve the right to have examined deemed an essential element of procedural equality that gives meaning to the principle that criminal defendants are legally entitled to be personally present at their own trials, if the defendant does not present at trial, it will impact the right to a fair trial, including the right to be tried in his presences regarded the rights arising from the principle of bilateral hearing, which is one of fundamental rights in the criminal process to cause the defendant entitled to equality and fairness in the trial. Also, the right to a fair trial is a basic norm of international obligations, especially the International Covenant on Civil and Political Rights, which Thailand has become a party to the effect of its obligations, namely a person charged with a criminal offence shall be entitled to the right protection in full equality.

The researcher suggests that should amend The Organic Act on Criminal Procedure for Persons Holding Political Positions B.E. 2560 in respect of condition and guarantees for protecting rights of criminal defendants aim at ensuring that accused persons entitled to a fair trial and able to defend himself under the principle of equality so as according to the principles of criminal justice established by international treaties.

Keywords: Rights of Criminal Defendants, Equality, International Obligations, International Covenant on Civil and Political Rights

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย ใช้กระบวนการพิจารณาคดีที่แตกต่างกันกับบุคคลทั่วไปที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เนื่องจากการกระทำความผิดหรือทุจริตต่อหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐ และมักเป็นผู้มีอิทธิพลซึ่งสามารถเข้าแทรกแซงการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นเหตุให้มีอุปสรรคในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเป็นไปโดยไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการตั้งแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเฉพาะ โดยการพิจารณาคดีใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริงต่างจากคดีอาญาทั่วไปที่ใช้ระบบกล่าวหา

ปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2560 โดยมีสาระสำคัญที่แตกต่างจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ฉบับเดิม กล่าวคือ กำหนดให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถรับฟ้องและพิจารณาคดีลับหลังจำเลยที่ไม่มาศาลได้

ประเด็นที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 กล่าวคือ ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย โดยมาตรา 27 ให้อำนาจศาลประทับฟ้องคดีไว้พิจารณาได้ แม้จะไม่ปรากฏผู้ถูกกล่าวหาต่อหน้าศาล และตามมาตรา 28 ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีได้โดยไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย กรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยตามกฎหมายฉบับนี้ การบัญญัติและบังคับใช้กฎหมายมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของจำเลยค่อนข้างมาก ไม่เป็นไปตามหลักการขั้นพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิจำเลยในคดีอาญา ทั้งเป็นการขัดหลักการคุ้มครองสิทธิของจำเลยตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีด้านสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เป็นสนธิสัญญาที่มีรัฐมากกว่าสองรัฐขึ้นไปเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ให้การรับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 โดยมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็น 1 ใน 7 สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคี

ประเทศไทยได้ภาคยานุวัติ (Accession) เข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 และมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2540 ผลจากการเข้าเป็นภาคีสันติสัญญา ทำให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การประกันให้เกิดสิทธิต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในสนธิสัญญา การดำเนินการให้เกิดสิทธิตามที่รับรองไว้ในสนธิสัญญา การเผยแพร่เนื้อหาของสิทธิตามสนธิสัญญาให้ประชาชนรับทราบ และการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามสนธิสัญญา (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน TLHR, 2558) ซึ่งสนธิสัญญาฉบับนี้ ถือเป็นกฎหมายระหว่างประเทศหลักด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญา บทบัญญัติที่ปรากฏในกฎหมายระหว่างประเทศนี้ ถือเป็นมาตรฐานสากลของการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน

หลักคุ้มครองสิทธิของบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในฐานะเป็นปัจเจกบุคคลที่พึงได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเสมอภาคตามกฎหมาย มีสาระสำคัญกล่าวคือ บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาอันบุคคลต้องหาว่ากระทำความผิด หรือการพิจารณา

ข้อพิพาททางสิทธิและหน้าที่ของตน ทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม และเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจมีอิสระและเป็นกลางซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย จำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสนับสนุนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดตามกฎหมาย และในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งบุคคลถูกหาว่ากระทำผิด บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาค กล่าวคือ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้า และสิทธิที่จะต่อสู้คดีโดยตนเองหรือผ่านทางทนายความของตน และสิทธิที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือด้านกฎหมายโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ถ้าไม่อาจรับภาระค่าใช้จ่ายได้

นอกจากนี้ ในการให้ศาลมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาลับหลังจำเลย ได้ยังเป็นการกระทบสิทธิของจำเลยที่จะได้ตรวจสอบพยานหลักฐาน ซึ่งเหล่านี้นับเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยนำมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ตามกฎหมายของต่างประเทศ และตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ เพื่อหาแนวทางแก้ไขให้การคุ้มครองสิทธิจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและสอดคล้องตามพันธกรณีระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้จำเลยได้รับพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และให้การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิจำเลยที่ชัดเจน โดยไม่ทำให้เกิดความลังเลหรือปฏิบัติไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยตามกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทย

(3) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา และอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ที่มีผลกระทบต่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(4) เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้ได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการดำเนินคดีอาญาสากล และสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญา

หลักการค้นหาความจริง เป็นสาระสำคัญในการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากการนำตัวบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการทางอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดและนำตัวไปลงโทษตามกฎหมายนั้น ย่อมกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล การดำเนินคดีอาญาจึงจำเป็นต้องมีการค้นหาความจริง เพื่อนำตัว

ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ และเพื่อเป็นการป้องกันความผิดพลาดอันส่งผลให้มีการปรักปรำหรือดำเนินคดีแก่ผู้บริสุทธิ์ (ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ฉัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, 2541)

หลักการฟังความทุกฝ่าย เป็นหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) แต่เดิมเป็นหลักในทางกฎหมายวิธีพิจารณาของศาล และใช้บังคับในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้หรือบัญญัติไว้ไม่เพียงพอ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ถือปฏิบัติมาเป็นเวลานานแล้ว ถือเป็นมาตรการขั้นต่ำสุดในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน หลักการนี้มีต้นกำเนิดมาจากมหาบัตร (Magna Carta) ของประเทศอังกฤษ (กมลชัย รัตนสกววงศ์, 2530) โดยยึดแนวความคิดที่ว่าอะไรคือ สิ่งที่ถูกที่ควรและอะไรคือสิ่งที่ไม่ถูกต้อง โดยเห็นว่าในสังคมมีหลักเกณฑ์ที่ถูกและผิดเป็นภาวะวิสัย (Objective) ที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานที่ และมนุษย์สามารถที่จะค้นพบกฎเกณฑ์ที่ถูกผิดนั้น ได้ด้วยเหตุผลที่ได้รับจากการฟังความทั้งสองฝ่ายนั่นเอง และจากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ทำให้การวินิจฉัยข้อพิพาทของศาลต้องยึดถือหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติอย่างเคร่งครัด (ภูเกียรติ เมืองสง, 2550) ศาลจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ความแต่ละฝ่ายได้ทราบข้ออ้าง ข้อเถียง ตลอดจนพยานหลักฐานสนับสนุนข้อโต้แย้งของตน โดยศาลจะต้องให้ฝ่ายจำเลยทราบคำฟ้องและพยานหลักฐานประกอบคำฟ้อง ตลอดจนมีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหาและเสนอพยานหลักฐานสนับสนุนคำให้การของตน

หลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย เป็นหลักการหนึ่งในสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ซึ่งถูกรับรองไว้ในข้อ 14 (1) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ถือเป็นสิทธิของจำเลยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยาน โดยเฉพาะ สังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน ซึ่งตามมาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้เผชิญหน้ากับพยานเอาไว้ (พินิตา เสวตสุนทร, 2539) ซึ่งมีหลักว่าการพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ดังนั้นในการพิจารณาคดีทุกนัดจำเลยจะต้องอยู่ในห้องพิจารณาเพื่อรับฟังการพิจารณาด้วย ยกเว้นในบางกรณีตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งศาลสามารถพิจารณาคดีโดยไม่ต้องมีจำเลยอยู่ในห้องพิจารณาได้ เพื่อเป็นการรับประกันว่าจำเลยจะได้รับรู้กระบวนการพิจารณาทั้งหมดรวมทั้งมีโอกาสแก้ต่างในเรื่องที่เป็นผลร้ายต่อตนเองด้วย

3.2 แนวคิดการดำเนินกระบวนการพิจารณาลับหลังจำเลย

การพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย ในภาษาละตินเรียกว่า Trial in absentia ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้วิธีพิจารณาลับหลังจำเลย เพื่อแก้ปัญหาทำให้ศาลสามารถพิจารณาคดีต่อไปได้โดยไม่หยุดชะงัก โดยเฉพาะในคดีที่จำเลยประวิงการพิจารณาด้วยการหลบหนี หรือไม่มาปรากฏตัวในศาล ซึ่งเป็นการยกเว้นหลักการพิจารณาและสืบพยานที่ตามปกติศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย โดยในอดีตนั้นวิธีพิจารณาคดีลับหลังสามารถดำเนินการไปโดยไม่ต้องมีฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในศาลเลย ทั้งตัวจำเลย หรือแม้กระทั่งผู้แทนคดีฝ่ายจำเลย (อุดม รัฐอมฤต, 2562)

เหตุที่จำเลยต้องปรากฏตัวอยู่ในระหว่างการพิจารณา เพื่อให้จำเลยได้รับทราบการกล่าวหา และมีสิทธิตรวจสอบพยานหลักฐาน และสามารถนำเสนอพยานของตนเพื่อหักล้างพยานฝ่ายโจทก์ได้ หากจำเลยไม่ได้เข้าร่วมในการพิจารณาแล้ว ย่อมเป็นการยากที่จำเลยจะมีโอกาสที่จะโต้แย้งคัดค้านการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์ ด้วยเหตุนี้เอง การที่จะพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา จึงต้องเป็นข้อยกเว้นและเป็นเหตุจำเป็นที่ไม่มีผลกระทำต่อสิทธิจำเลยในการต่อสู้คดีหรือคัดค้านพยานหลักฐานของโจทก์จนเกินสมควร (ณรงค์ ใจหาญ, 2560) ในการพิจารณาจำเลยจึงต้องมาปรากฏตัวในศาลทุกนัดที่มีการสืบพยาน ซึ่งการมาปรากฏตัวในการพิจารณาถือเป็นหลักการที่ให้ความคุ้มครองจำเลยว่า หากจำเลยไม่อยู่ในการพิจารณาแล้วการพิจารณาจะดำเนินต่อไปไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษางานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 หนังสือตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ วารสารทางกฎหมาย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว ได้แก่ กฎหมายภายในของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ และประเทศญี่ปุ่น และกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายไทย เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าว

5. ผลการวิจัย

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย พบว่าใช้ระบบไต่สวน ในการค้นหาความจริง ซึ่งต่างจากคดีอาญาทั่วไปซึ่งใช้ระบบกล่าวหา โดยมีคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้สอบสวน และส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้อง หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถฟ้องคดีได้เอง โดยอาศัยอำนาจตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ที่ให้ ศาลมีอำนาจพิจารณาลับหลังจำเลยได้ เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมักเป็นบุคคลผู้มีอำนาจหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐ และมีอิทธิพลซึ่งสามารถเข้าแทรกแซงการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นเหตุให้มีอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญาเป็นไปโดยไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ด้วยเหตุนี้ วิธีการพิจารณาคดีด้วยระบบกล่าวหาอย่าง คดีอาญาทั่วไปจึงไม่เหมาะสม และเป็นไปโดยล่าช้า จึงได้มีการนำแนวคิดการพิจารณาลับหลังจำเลยมาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี เพื่อแก้ปัญหากรณีที่จำเลยหลบหนีหรือไม่มาปรากฏตัวต่อศาล โดยให้ศาลพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ ซึ่งถือว่าเป็นการยกเว้นหลักการพิจารณาต่อหน้าจำเลย

ประเทศไทยได้นำแนวคิดการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยมาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและภาพรวมของประเทศ ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว กรณีจำเลยไม่มาศาล หรือหลบหนีไม่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาคดี (กู๋เกียรติ เมืองสง, 2550) ทำให้ศาลไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปได้ ไม่สามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์หรือนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ในที่สุด ทำให้มีการนำแนวคิดเรื่องการพิจารณาลับหลังจำเลยมาใช้ในการประเทศไทย

ระบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามกฎหมายต่างประเทศ ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ได้แก่ ประเทศอังกฤษ พบว่าแต่ละประเทศมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแตกต่างกันออกไปตามระบบกฎหมายและสภาพสังคมของประเทศเป็นสำคัญ

จากการศึกษาพบว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอังกฤษ ยึดหลักการพิจารณาต่อหน้าต่อหน้าจำเลยเป็นหลักในการพิจารณาคดีอาญา ส่วนในการพิจารณาลับหลังจำเลยนั้นถือเป็นข้อยกเว้นโดยมีเงื่อนไขจำกัดเฉพาะกรณีที่กฎหมายกำหนดให้พิจารณาลับหลังได้เท่านั้น ทั้งนี้ แต่ละประเทศต่างก็มีมาตรการอันเป็นการคุ้มครองสิทธิจำเลยที่ถูกพิจารณาลับหลังไว้เช่นเดียวกัน เนื่องจากการพิจารณาลับหลังจำเลยเป็น

การกระทบสิทธิของจำเลยค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นสิทธิได้โต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานหรือสิทธิการได้รับพิจารณาคดีต่อหน้า ดังนั้น การพิจารณาคดีหลังจำเลยจึงควรเป็นมาตรการสุดท้ายที่นำมาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ในคดีประกอบด้วย

ปัญหาการพิจารณาคดีหลังจำเลยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 27 บัญญัติให้อำนาจศาลประทับฟ้องคดีไว้พิจารณาได้ แม้จะไม่ปรากฏผู้ถูกกล่าวหาต่อหน้าศาลในวันยื่นฟ้องคดี และมาตรา 28 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีได้โดยไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ย่อมเป็นการกระทบสิทธิของจำเลยในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมอันได้แก่ หลักการฟังความทุกฝ่าย และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้า ซึ่งถือเป็นสิทธิของจำเลยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยาน โดยเฉพาะสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน ซึ่งตามมาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าว (พนิดา เสวตสุนทร, 2539) โดยยอมให้มีข้อยกเว้นการพิจารณาคดีหลังจำเลยอย่างจำกัดมาก

ดังนั้น ในการพิจารณาคดีอาญา ศาลจึงต้องพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเป็นหลัก โดยจะต้องให้อีกโอกาสจำเลยได้โต้แย้งและแสดงหลักฐานสนับสนุนข้อโต้แย้งของตน อันเป็นหลักการของการฟังความทุกฝ่าย (ววรรณชัย บุญบำรุง, 2559) เพื่อเป็นการรับประกันว่าจำเลยจะได้รับรู้กระบวนการพิจารณาทั้งหมดรวมทั้งมีโอกาสแก้ต่างในเรื่องที่เป็นผลร้ายต่อตนเองด้วย

การพิจารณาคดีอาญาหลังจำเลยย่อมกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิจำเลยอันได้บัญญัติรับรองไว้ในพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคี ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ถือเป็นกฎหมายระหว่างประเทศด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งมีสาระสำคัญว่า บุคคลย่อมเสมอกันในการพิจารณาของศาล และในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิได้รับหลักประกันขั้นต่ำโดยเสมอภาค หากพิจารณาข้อบัญญัติในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เห็นว่าเนื้อหาของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญานั้น สอดคล้องกับทฤษฎีของหลักกระบวนการนิติธรรม ถือเป็นมาตรฐานสากลของการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการดำเนินคดีอาญา

ปัจจุบันรัฐภาคีในประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะใช้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาแบบกล่าวหาหรือไต่สวนต่างก็ต้องปรับปรุงแก้ไขระบบวิธีพิจารณาความอาญาของตนให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวนี้ (อุทัย อาทิวา, ม.ป.ป.) ดังนั้น ในประเทศไทย หากเมื่อมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาหลังจำเลยแล้ว กฎหมายย่อมต้องกำหนดให้มีหลักประกันอันเป็นการคุ้มครองสิทธิการต่อสู้คดีของจำเลยด้วย ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 พบว่ายังไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ในการคุ้มครองให้จำเลยได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมภายใต้ความเสมอภาค

6. อภิปรายผล

ปัจจุบันการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ซึ่งมีวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป โดยให้อำนาจศาลพิจารณาคดีหลังจำเลยได้ แม้จำเลยจะไม่เคยมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลเลยก็ตาม ย่อมเป็นการกระทบต่อสิทธิจำเลยในการได้รับพิจารณาคดีต่อหน้า

(right to confront witness) ซึ่งเป็นหนึ่งในสิทธิการได้รับพิจารณาอย่างเป็นธรรม อันได้บัญญัติรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ปกป้อง ศรีสนิท, 2563)

หลักการพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เป็นหลักการสำคัญที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของจำเลย เนื่องจากระบบวิธีพิจารณาคดีอาญามีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะค้นหาความจริงเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ (พิพัฒน์ จักรางกูร, 2535) ดังนั้น กระบวนการดำเนินคดีในชั้นพิจารณา จึงควรให้ความสำคัญกับการปรากฏตัวของจำเลยต่อหน้าศาล เพื่อให้จำเลยมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของศาล เพื่อรับทราบข้อหาและมีโอกาสที่จะตรวจสอบพยานหลักฐาน ในอดีตกฎหมายประเทศไทยรักษาสีทธิในการพิจารณาต่อหน้าจำเลยอย่างเคร่งครัด และไม่ยอมให้จำเลยปฏิเสธสิทธิด้วย เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นที่ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานลับหลังจำเลยได้ (คณิง ภาชัย, 2551)

วิธีพิจารณาลับหลังจำเลยได้มีการนำมาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย เพื่อแก้ปัญหากรณีที่จำเลยหลบหนีหรือไม่ปรากฏตัวต่อศาล โดยให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ ซึ่งถือเป็นการยกเว้นหลักการพิจารณาต่อหน้าจำเลย พบว่า ประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดเรื่องการพิจารณาลับหลังจำเลยมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทำให้รัฐต้องการปราบปรามผู้กระทำความผิดอย่างรวดเร็ว จึงกำหนดให้ศาลมีอำนาจพิจารณาลับหลังจำเลยได้ โดยบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 กรณีจำเลยไม่มาศาล หรือประวิงคดีด้วยการหลบหนี ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาคดี ทำให้ศาลไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปได้ ทำให้ศาลต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป ส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยล่าช้า ทำให้มีการพัฒนาไปสู่หลักการพิจารณาลับหลังจำเลย เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม แม้การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยจะทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็วก็ตาม แต่ยอมทำให้วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาไม่บรรลุผลตามที่ควร (อุคม รัฐอมฤต, 2562) เนื่องจากสิ่งที่สำคัญที่สุดในการดำเนินคดีอาญา คือการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตามความเป็นจริง เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินคดีอาญา (ณรงค์ ใจหาญ, 2550) ความจริงที่ได้มานั้นซึ่งก็ย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักการฟังความทุกฝ่ายด้วย หากมีการพิจารณาลับหลังโดยฟังความข้างเดียว และไม่เปิดโอกาสให้จำเลยได้โต้แย้งคัดค้านต่อผู้คดีแล้ว ย่อมจะเป็นการพิจารณาคดีที่ไม่เป็นธรรมแก่จำเลย ในด้านของศาลเองก็จะทำให้ศาลมีข้อมูลประกอบการตัดสินคดีไม่ครบถ้วนรอบด้าน โดยถือว่าศาลขาดความเป็นอิสระในการตัดสินคดี ทำให้ศาลมีโอกาสที่จะตัดสินคดีโดยผิดพลาดได้ง่าย ย่อมกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการได้รับพิจารณาอย่างเป็นธรรม ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ วิธีการพิจารณาลับหลังจำเลยจึงควรนำมาใช้เป็นมาตรการสุดท้ายโดยพิจารณาจากพฤติการณ์ทั้งปวงแห่งคดีซึ่งต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อย่างรอบด้าน กล่าวคือ ต้องคำนึงถึงเหตุผลอันสมควรหรือเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะมีการพิจารณาลับหลังจำเลย รวมถึงพิจารณาถึงพฤติการณ์ความร้ายแรงของข้อหาความผิดในคดีประกอบด้วย

ในส่วนของประเทศไทย พบว่าการพิจารณาลับหลังจำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 กระทบต่อสิทธิการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และยังเป็นการกระทบต่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยเกินสมควร เนื่องจาก ประเทศไทยไม่ได้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อันเป็นพันธกรณีที่ได้

เข้าร่วมเป็นภาคีไว้ ซึ่งหากจำเลยไม่มาปรากฏตัวในการพิจารณา ย่อมทำให้เสียสิทธิในการตรวจสอบพยานหลักฐาน ได้แก่ การถามค้าน หรือโต้แย้งพยานหลักฐาน จำเลยก็ไม่อาจต่อสู้คดีได้อย่างเป็นธรรม

ดังนั้น เมื่อมีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย กฎหมายควรคำนึงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยด้วย โดยการกำหนดหลักประกันอันเป็นการคุ้มครองสิทธิแก่จำเลย เพื่อให้สอดคล้องเป็นไปตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองซึ่งเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคี ซึ่งประเทศที่เข้าเป็นภาคีต่างมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับพันธกรณีดังกล่าวนี้ และเนื่องจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีได้มีจุดมุ่งหมายที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว ในขณะที่ด้วยกันกฎหมายต้องให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของจำเลยด้วย โดยเปิดโอกาสให้จำเลยได้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง

7. ข้อเสนอแนะ

(1) เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิจำเลย เมื่อมีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย หากจะไม่กระทบต่อสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมนั้น ควรกำหนดให้มีหลักประกันอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในต่อสู้คดีไว้ด้วย โดยบุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำในการพิจารณาคดีอาญาโดยเสมอภาค ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือ โดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก รวมถึงสิทธิที่จะได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย โดยปฏิบัติให้สอดคล้องเป็นไปตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อันถือว่าเป็นมาตรฐานสากลของการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการดำเนินคดีอาญา

(2) ควรมีการเยียวยาสิทธิจำเลยที่ถูกพิจารณาลับหลัง เมื่อผู้นั้นมาปรากฏตัวต่อศาล โดยให้จำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีใหม่ ทั้งในประเด็นข้อกฎหมายและประเด็นข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เพื่อศาลจะได้รับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากคู่ความทุกฝ่าย ช่วยให้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาประเด็นแห่งคดีได้อย่างถูกต้องเป็นธรรม อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักการฟังความทุกฝ่าย เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยได้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง

(3) ควรให้สิทธิจำเลยในการได้รับผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายในการเข้าร่วมการพิจารณาแทน ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องจัดหาผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายให้จำเลย โดยการตั้งทนายความให้จำเลยทุกคดีที่จำเลยถูกพิจารณาลับหลัง ซึ่งสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายได้บัญญัติรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ถือเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินคดีอาญาอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยในการมีทนายความเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมอย่างหนึ่ง โดยรัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงตลอดถึงการจัดหาทนายความให้

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ดร.รุ่งแสง กฤตยพงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และ พลตำรวจตรี ดร.คมสัน สุขมาก และ ดร.สิวพร เสาวคนธ์ ที่ได้ให้เกียรติมาดำเนินการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

9. เอกสารอ้างอิง

- กมลชัย รัตนสากวางศ์. (2530). หลักกฎหมายวิธีสบัญญัติในชั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของกลุ่มประเทศ Common Law. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 15(4), 1-17.
- กู่เกียรติ เมืองสง. (2550). *การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- คณิง ภาชัย. (2551). *กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาเล่ม 2*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2541). ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา : ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย. *อัยการนิเทศ*, 60(1-4), 56-69.
- ณรงค์ ไจหาญ. (2560). *การมีตัวจำเลยในระหว่างการดำเนินคดีอาญา* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 26 กันยายน 2563, จาก: <https://siamrath.co.th/n/17697>
- ณรงค์ ไจหาญ. (2550). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2563). *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พินดา เสวตสุนทร. (2539). *การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. (2535). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2559). *หลักทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาแห่งกับหลักสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน TLHR. (2558). *10 ข้อควรรู้ ก่อนการประชุมทบทวนการบังคับใช้ ICCPR ของไทย ที่นครเจนีวา 13-14 มี.ค. 60* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 26 กันยายน 2563, จาก: <https://www.tlhr2014.com/?p=3659>
- อุดม รัฐอมฤต. (2562). *วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา*. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 48(2), 220-247.
- อุทัย อาทิวา. (ม.ป.ป.). *ระบบการดำเนินคดีอาญา : ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.

**มาตรการทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
LEGAL MEASURES ON THE COLLECTION OF SCIENTIFIC EVIDENCE
UNDER THE CRIMINAL PROCEDURE CODE**

พานิภัก ภักพงษ์ศิริ

นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: panipak.pak@spumail.net

ดร.รุ่งแสง กฤตยพงษ์

ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาทางกฎหมายและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวให้สามารถบังคับใช้ได้โดยมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักสากล

ผลการศึกษาพบว่า การใช้ดุลพินิจในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เข้ามาในส่วนสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 นั้น ได้กำหนดให้อำนาจพนักงานสอบสวน ใช้อย่างกว้าง ๆ ในการใช้ดุลพินิจในการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยไม่มีแนวทางการบังคับใช้กฎหมายอย่างชัดเจน อีกทั้งกฎหมายไม่ได้กำหนดขั้นตอนการตรวจสอบที่เกิดเหตุและวิธีการรักษาสถานที่เกิดเหตุไว้ มีเพียงระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีและคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจเพียงเท่านั้น ซึ่งเป็นกฎหมายที่มิได้มีผลบังคับใช้อย่างเคร่งครัด ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบที่เกิดเหตุของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีปัญหาอยู่หลายประการ จึงต้องศึกษาเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาจึงได้เสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และขั้นตอนในการตรวจสอบที่เกิดเหตุ อีกทั้งตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี และคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจนั้น มิได้มีฐานะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่นนี้จึงควรมีการวางหลักกฎหมาย โดยกำหนดเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อให้เกิดมาตรฐานและถูกต้องตามหลักสากล

คำสำคัญ: พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์; การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา; อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ; การตรวจสอบที่เกิดเหตุ

ABSTRACT

This research aims to study the background, concepts, and theories relating to legal measures on the collection of scientific evidence under Thai Criminal Procedure Code and foreign laws. The objectives are to analyze the legal problems and obstacles in implementing the Criminal Procedure Code and recommend the approach to improve such law to be more effective and consistent with the universal standard.

The research found that the exercise of discretion in collecting the scientific evidence into the inquiry files following the Criminal Procedure Code Section 131/1, which stipulates the authority of the inquiry officials in using discretion on evidence collection, is vague. Furthermore, the law does not specify the procedures on crime scene investigation and the preservation of the crime scene. There are only the police regulations relating to the cases and the Office of Forensic Science orders, which are not primary law and cannot be enforced as law accordingly. Thus, there are several discernable problems on the forensic evidence collection during the crime scene investigation by the police officers that needed to be addressed and studied for the improvement approaches.

Therefore, the recommendation of this research is to amend the Criminal Procedure Code Section 131/1 on the parts related to the use of discretion by the inquiry officials regarding the collection of scientific evidence and the procedures on the investigation at the crime scene. Since the police regulations on the cases and the Office of Forensic Science orders do not have the legal status as a parent law, there should be the establishment of the legal principles to ensure the procedures are accurate and on par with universal standard.

Keywords: Scientific Evidence, Scientific Evidence Collection in Criminal Case, Authority of the Police Officers, Crime Scene Investigation.

1. บทนำ

การรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเริ่มต้นเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น สถานที่เกิดเหตุถือเป็นจุดแรกที่เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการตรวจสอบเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่สามารถนำมาพิสูจน์ถึงการกระทำผิดและตัวผู้กระทำความผิด อันอาจกล่าวได้ว่าสถานที่เกิดเหตุเป็นกุญแจสำคัญอันจะนำไปสู่การคลี่คลายคดี การรวบรวมพยานหลักฐานในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุต้องกระทำด้วยความละเอียดรอบคอบ มีการรักษาสถานที่เกิดเหตุ มีการตรวจเก็บพยานหลักฐานที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ซึ่งกระบวนการในชั้นสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยเฉพาะการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น ถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งกว่าในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล เพราะอยู่ในชั้นเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม

การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจมิใช่เพียงเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดเท่านั้น แต่รวมถึงพยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้ด้วย การที่ศาลจะลงโทษจำเลยได้นั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้มีน้ำหนักครบถ้วนถึงระดับที่ศาลปราศจากข้อสงสัยว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น แต่หากศาลมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญา มาตรา 227 ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้ถึงระดับปราศจากข้อสงสัยเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจขังน้ำหนักรวมพยานหลักฐานลงโทษจำเลย

อย่างไรก็ตาม การที่คดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีความรุนแรงและสลับซับซ้อนมากขึ้น การค้นหาความจริงเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษจึงมีความยากลำบากกว่าในอดีต แต่ในขณะเดียวกันความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก็ได้พัฒนาไปอย่างมาก จนเป็นผลให้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือมากกว่าพยานบุคคลเพราะทำให้การของพยานบุคคลที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ง่ายเพราะขึ้นอยู่กับตัวบุคคล ต่างจากพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากตัวของวัตถุพยานที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก

มีตัวอย่างคดีที่มีปัญหาในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นการตรวจสถานที่เกิดเหตุที่ส่งผลกระทบต่อทำให้คดีไม่เป็นธรรม เช่น คำพิพากษาคดีแดงที่ อ.3819/2550 คดีฆาตกรรมนายห้างทองธรรมวิณะ ที่ไม่มีการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างครบถ้วนในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ทำให้ต้องรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ถึงสามครั้ง โดยมีความเห็นต่างกันไป จนมีผลให้พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบนั้นไม่สามารถทำให้ศาลเชื่อ โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ศาลจึงไม่สามารถลงโทษจำเลยในความผิดตามฟ้องได้ หรือคดีในต่างประเทศ เช่น *The People of the State of California v. Orenthal James Simpson (O.J. Simpson Case)* โดยทนายความของจำเลยแสดงให้เห็นถึงการที่เจ้าหน้าที่เก็บหลักฐานที่ไม่ถูกต้องตามหลัก โดยมีภาพเจ้าหน้าที่เก็บหลักฐานโดยไม่ได้ใส่ถุงมือ ภาพหลักฐานที่ถูกบรรจุลงในถุงโดยไม่ได้ปิดฝา ซึ่งอาจทำให้ผลตรวจผิดพลาดและง่ายต่อการสับเปลี่ยน จึงเป็นเหตุให้ศาลพิพากษาให้ โอ.เจ.ซิมป์สัน หลุดพ้นจากข้อกล่าวหาในคดีฆาตกรรมดังกล่าว จากกรณีคดีตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการสูญเสียคุณค่าของพยานหลักฐานจากกระบวนการตรวจสถานที่เกิดเหตุ

กฎหมายไทยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้กระบวนการได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(ฉบับที่ 28) พ.ศ.2551 ได้บัญญัติมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวนในมาตรา 131/1 และในการตรวจพิสูจน์บุคคลได้กำหนดไว้ในมาตรา 131/1 วรรคสอง และเมื่อพิจารณาประกอบกับระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 2 การสืบสวนสอบสวน บทที่ 2 การสืบสวนและตรวจสถานที่เกิดเหตุ และระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 8 ว่าด้วยการสอบสวน บทที่ 2 เรื่องอำนาจการสอบสวน และคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจที่เกี่ยวข้องแล้ว จะเห็นได้ว่ายังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุของเจ้าหน้าที่ตำรวจในไทย ดังนั้น เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาทางกฎหมายและทางปฏิบัติ จึงต้องศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ ในด้านบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แนวคิด นิตินิติวิธีต่าง ๆ และนำเสนอแนวทางพัฒนามาตรการอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในส่วนการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายหรือมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพกับประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

(1) เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี รวมถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ และความสำคัญของการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ตามกฎหมายไทย กฎหมายต่างประเทศ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(2) เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์

(3) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะทางพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ทั้งในส่วนการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเพื่อแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติซึ่งสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงและเหมาะสมกับประเทศไทย

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาถึงเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยมุ่งศึกษาประเด็นการตรวจเก็บพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์จากร่างกายของผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และผู้ที่เกี่ยวข้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 วรรคสอง โดยศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อเสนอแนะมาตรการที่เหมาะสมในการใช้เป็นแนวทางแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4. วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาด้วยวิธีการค้นคว้าและรวบรวมจากหนังสือตำราทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความวารสารทางกฎหมาย และเอกสารอื่น ๆ ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว ได้แก่ กฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย โดยนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายไทยเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับลักษณะของการวิจัยแต่ละประเภท หรือตามแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้อง

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวความเห็นและคำพิพากษาของศาลพบว่า พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือและมีน้ำหนักหรือคุณค่าในเชิงพิสูจน์มากชนิดหนึ่ง ทั้งพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นั้นเป็นพยานหลักฐานที่มีความแน่นอน ยกแก่การแก้ไขเปลี่ยนแปลงแม้จะล่วงเลยเวลาช้านานเท่าใดก็ตาม โดยมาตรการทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีประเด็นที่ได้ทำการศึกษาดังนี้

1. ปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ บทบัญญัติมาตรา 131 เป็นบทบัญญัติที่บัญญัติให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะรวบรวมหรือไม่รวบรวมพยานหลักฐานใดเข้ามาในสำนวนการสอบสวนก็ได้ เช่นเดียวกับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการมีอำนาจให้ตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ขึ้นใดหรือไม่ก็ได้ตามมาตรา 131/1 ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติทั้งสองมาตราร่วมกันแล้ว จึงเป็นกรณีที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการใช้ดุลพินิจในการรวบรวมพยานหลักฐานไว้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้น

อีกทั้ง เมื่อพิจารณาประกอบกับระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ซึ่งเป็นระเบียบการตำรวจในการสอบสวนคดีของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการรวบรวมพยานหลักฐานและตรวจพิสูจน์บุคคล ปรากฏอยู่ใน ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 8

ว่าด้วยการสอบสวน บทที่ 2 เรื่องอำนาจการสอบสวน ข้อ 207, ข้อ 20, ข้อ 225 โดยเฉพาะ ข้อ 225(1) ที่กำหนดเรื่องการตรวจพิสูจน์บุคคล

แม้ว่าประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีจะได้กำหนดแนวทางในการรวบรวมพยานวัตถุของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากแต่ระเบียบดังกล่าวเป็นเพียงแนวทางและคู่มือในการปฏิบัติงานเท่านั้น ยังไม่มีมาตรการหรือสภาพบังคับในทางกฎหมายที่ชัดเจน ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจมีดุลพินิจในการตรวจตัวผู้เสียหาย หรือตรวจผู้ต้องหาก็ได้ ซึ่งอาจทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ดุลพินิจที่ขาดความละเอียดรอบคอบได้ อาจทำให้ผู้ต้องหาและผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม เนื่องจากการใช้ดุลพินิจรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนเพียงฝ่ายเดียวในบางคดี อาจเกิดการใช้ดุลพินิจผิดพลาดทำให้สำนวนการสอบสวนมีพยานหลักฐานน้อย หรือ ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลใดได้

การรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจพิสูจน์บุคคลตามมาตรา 131/1 วรรคสอง ที่เปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานตำรวจใช้ดุลพินิจในการรวบรวมพยานหลักฐานในการตรวจพิสูจน์คือ การตรวจพิสูจน์ตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผม หรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม หรือ ส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการให้ดุลพินิจพนักงานสอบสวนในการพิจารณาถึงพยานหลักฐานเพียงพอต่อการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย และจากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ทำให้ทราบว่ากฎหมายของประเทศไทยมิได้มีการกำหนดการตรวจพิสูจน์บุคคลไว้อย่างละเอียดดังเช่นกฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายของประเทศอังกฤษ มีการแยกประเภทของการตรวจหรือการเก็บตัวอย่างจากร่างกายมนุษย์ไว้ 2 ประเภท ตามมาตรา 65 ของ พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ. 1984 (The Police and Criminal Evidence Act 1984) ได้แก่ การตรวจที่เป็นการล่วงล้ำเข้าไปในสิทธิทางร่างกายของบุคคล (Intimate Sample) และ การตรวจร่างกายที่ไม่มีการล่วงล้ำเข้าไปในสิทธิทางร่างกายหรือเป็นการล่วงล้ำเพียงเล็กน้อย (Non intimate Sample) เช่นเดียวกันกับ กฎหมายของประเทศออสเตรเลีย รัฐ Queensland มีการแยกประเภทของการตรวจหรือการเก็บตัวอย่างจากร่างกายมนุษย์ไว้ 2 ประเภทคือ Intimate Sample และ Non- Intimate Sample มีการให้ความหมายตามที่กำหนดไว้ใน Police Powers and Responsibilities Act 2000 ได้บัญญัติถึงวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์ ไว้ใน Chapter 17 วิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์ (Chapter 17 Forensic procedures) ไว้โดยละเอียด อีกทั้งกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ในการแสวงหาพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นจะแทรกตัวอยู่ในบทบัญญัติเรื่องการค้น ซึ่งกฎหมายได้กำหนดหลักในเรื่องดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4 (The Fourth Amendment) อีกทั้งยังมีแนวทางคำพิพากษาฎีกาที่วางหลักไว้ ซึ่งการตรวจพิสูจน์บุคคลไว้หลายฎีกาค้ำด้วยกัน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 มีเนื้อหาไม่ครอบคลุมหรือไม่ทันต่อพัฒนาการของอาชญากรรมและพัฒนาการของเทคโนโลยีทางนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้กำหนดให้อำนาจพนักงานสอบสวนไว้อย่างกว้าง ๆ ในการใช้ดุลพินิจในการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยไม่มีแนวทางการบังคับใช้กฎหมายอย่างชัดเจน อาจทำให้เจ้าพนักงานตำรวจใช้ดุลพินิจในการรวบรวมได้ไม่ครบถ้วน ซึ่งอาจเป็นผลให้พยานหลักฐานที่มีความสำคัญในการพิจารณาเกิดความเสียหาย

2. ปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนการตรวจสถานที่เกิดเหตุของเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศไทย เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ตามมาตรา 131/1 วรรคแรก ซึ่งมีได้มีการกำหนดขั้นตอนในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุไว้ อีกทั้ง

ยังไม่ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจและรักษาสถานที่เกิดเหตุในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่อย่างใด มีเพียงกำหนดอยู่ในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี และคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจที่เกี่ยวข้อง หากแต่ไม่มีการกำหนดขั้นตอนในการเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุ ว่าต้องทำเมื่อใด เวลาใด และมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง ซึ่งตามระเบียบของสำนักงานตำรวจ กำหนดให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการขอให้เจ้าหน้าที่ชำนาญการตรวจสถานที่เกิดเหตุเข้าช่วยเหลือในการตรวจสถานที่เกิดเหตุเก็บพยานหลักฐาน และถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุหรือไม่ก็ได้

อีกทั้งตาม คำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจที่ 548/2561 ลงวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2561 เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจสถานที่เกิดเหตุ กำหนดให้ปฏิบัติโดยไม่ชักช้า มิได้บอกว่าต้องทำเมื่อใด ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้

หากแต่ทั้งระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีและคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ เป็นเพียงแนวทาง และคู่มือในการปฏิบัติงานเท่านั้น ยังไม่มีมาตรการหรือสภาพบังคับในทางกฎหมายที่ชัดเจน โดยที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือตามกฎหมายลำดับรองอื่นๆ มิได้มีการบัญญัติเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ทำให้ทราบว่าในเรื่องการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ประเทศออสเตรเลีย ได้มีการกำหนดไว้เป็นกฎหมาย ซึ่งเป็นระดับพระราชบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ Police Powers and Responsibilities Act 2000 โดยมีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการรวบรวมพยานหลักฐานในการตรวจสถานที่เกิดเหตุด้วย ซึ่งบัญญัติอยู่ใน Chapter 7 ว่าด้วย หมายค้น, การให้ไต่ถามซึ่งเอกสาร, การเข้าถึงภาพถ่ายดิจิทัลและข้อมูลอื่นๆ, สถานที่เกิดเหตุ (Chapter 7 Search warrants, obtaining documents, accessing registered digital photos and other information, and crime scenes) หมวด 3 สถานที่เกิดเหตุ (Part 3 Crime scenes) ตั้งแต่มาตรา 163A ถึงมาตรา 179 โดยมีเนื้อหาบทบัญญัติกฎหมายครอบคลุม ทั้งคำนิยามของสถานที่เกิดเหตุ การกำหนดสถานที่ให้เป็นที่เกิดเหตุ การได้รับอนุญาตเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ การเริ่มต้นกำหนดให้เป็นที่เกิดเหตุ ความรับผิดชอบหลังจากกำหนดสถานที่เกิดเหตุ การกำหนดขอบเขตของสถานที่เกิดเหตุ ข้อจำกัดในการที่จะเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุ การเก็บรักษาพยานหลักฐานให้อยู่ในสภาพที่ดีและปลอดภัย อำนาจในการจัดการสถานที่เกิดเหตุ อำนาจกำกับดูแลในสถานที่เกิดเหตุ การใช้อำนาจในที่เกิดเหตุที่เป็นที่สาธารณะ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ประเทศออสเตรเลียมีการกำหนดขั้นตอนการตรวจสถานที่เกิดเหตุไว้โดยละเอียดในกฎหมายลำดับพระราชบัญญัติ ต่างจากกฎหมายไทยที่มีได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมาย มีเพียงเป็นระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีและคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจที่ 548/2561 เป็นเพียงการกำหนดแนวทางปฏิบัติ โดยเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างเต็มที่ในการปฏิบัติตามขั้นตอนการตรวจสถานที่เกิดเหตุที่กำหนดไว้อย่างกว้าง เช่นนี้จึงนำมาสู่ความไม่เป็นธรรมได้

3. ปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

3.1 การรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้นั้น ได้กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ในการให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงเท่านั้น การที่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ดุลพินิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด จึงทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายผู้ต้องหาได้ กฎหมายมิได้มีการกำหนดการรวบรวมพยานหลักฐานจากการตรวจพิสูจน์บุคคล ไว้โดยละเอียดดังเช่นในกฎหมายต่างประเทศ ที่มีบทบัญญัติกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องโดยละเอียด เช่น กฎหมายประเทศอังกฤษได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์

ในการตรวจพิสูจน์บุคคลไว้อย่างละเอียด ในพระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ. 1984 (The Police and Criminal Evidence Act 1984) และกฎหมายประเทศออสเตรเลีย รัฐ Queensland มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ Police Powers and Responsibilities Act 2000

กฎหมายไทยมีเพียงการกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 วรรคสอง อีกทั้งยังเป็นการกำหนดให้รวบรวมเท่าที่จำเป็นและสมควรแก่กรณี ซึ่งเป็นการยากในทางปฏิบัติ แม้ว่าจะมีระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีกำหนดแนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ แต่มิได้กำหนดไว้อย่างละเอียดว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรวบรวมพยานหลักฐานชนิดใดบ้าง อีกทั้งระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเป็นเพียงระเบียบของเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น มิได้เป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อย่างเคร่งครัด เช่นนี้จึงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติอันอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้

3.2 ประเด็นการตรวจสถานที่เกิดเหตุและการรักษาสถานที่เกิดเหตุ ไม่มีบัญญัติไว้โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อไม่มีการกำหนดขั้นตอนในการเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุ ว่าต้องทำเมื่อใด เวลาใด และมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง แต่ให้ขึ้นไปตามระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาตินั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อรูปคดี และตามคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจที่ 548/2561 นั้นมิได้มีการกำหนดไว้โดยละเอียดในแนวทางปฏิบัติ เพียงแต่กำหนดให้กระทำโดยไม่ชักช้า ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้าแก่คดีได้ อีกทั้ง ทั้งระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีและคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ มิได้เป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อย่างเคร่งครัด

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ทำให้ทราบว่ากฎหมายของประเทศไทยมิได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดหลักการตรวจสถานที่เกิดเหตุและการรักษาสถานที่เกิดเหตุในกฎหมายฉบับหลักดังเช่น ประเทศออสเตรเลีย รัฐ Queensland ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ Police Powers and Responsibilities Act 2000 ในเรื่องเกี่ยวกับถึงอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการรวบรวมพยานหลักฐานในการตรวจสถานที่เกิดเหตุปรากฏใน Chapter 7 Part 3 Crime scenes ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นหมวดที่บัญญัติโดยเฉพาะการตรวจสถานที่เกิดเหตุ รวมถึงมีหลักในการรักษาสถานที่เกิดเหตุไว้โดยละเอียด

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ด้วยการนำกรอบแนวคิดทฤษฎีหลักการรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงหลักแนวคิดเรื่องการสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน การตรวจสถานที่เกิดเหตุ และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 เกี่ยวกับการกำหนดการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ว่าต้องรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ชนิดใดบ้าง โดยละเอียด จากเดิมที่มีบัญญัติไว้อย่างกว้างๆไว้ในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 2 การสืบสวนสอบสวน และระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 8 ว่าด้วยการสอบสวน ทั้งนี้ ในเรื่องการกำหนดรายละเอียดว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรวบรวมพยานหลักฐานใดบ้าง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คดี ให้เกิดมาตรฐานและถูกต้องตามหลักสากล เห็นควรให้มีการกำหนดไว้โดยละเอียดโดยบัญญัติเป็นกฎกระทรวง โดยให้อำนาจในการบัญญัติกฎกระทรวงไว้ตามมาตรา 131/1

โดยเพิ่มข้อความเป็นวรรคเพิ่มจากมาตรา 131/1 โดยเพิ่มเป็นมาตรา 131/1 วรรคสาม ดังนี้

“เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้องมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานที่ใช้ในการตรวจพิสูจน์บุคคลโดยละเอียด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 ในการกำหนดขั้นตอนในการเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุ ว่าต้องทำเมื่อใด เวลาใด และมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง จากเดิมที่มีเพียงระเบียบของสำนักงานตำรวจ และตามคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจที่ 548/2561 ที่มีได้กำหนดไว้โดยละเอียดและไม่ผลทางกฎหมายในทางปฏิบัติ เป็นเพียงแนวทางปฏิบัติของตำรวจเพียงเท่านั้น ทั้งในเรื่องขั้นตอน ระยะเวลาในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ และการรักษาสถานที่เกิดเหตุ เพื่อให้เกิดมาตรฐานและถูกต้องตามหลักสากล เห็นควรให้มีการกำหนดไว้โดยละเอียดโดยบัญญัติเป็นกฎกระทรวง โดยมีการให้อำนาจในการบัญญัติกฎกระทรวงไว้ตาม มาตรา 131/1

โดยเพิ่มข้อความเป็นวรรคเพิ่มจากมาตรา 131/1 โดยเพิ่มเป็นมาตรา 131/1 วรรคสี่ ดังนี้

“ขั้นตอนในการตรวจสถานที่เกิดเหตุตามวรรคสาม เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามขั้นตอน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตาม หลักการ วิธีการ ขั้นตอน ระยะเวลา ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ และมาตรการรักษาสถานที่เกิดเหตุ ที่กำหนดในกฎกระทรวง”

3. ควรมีการบัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับการกำหนดพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องเก็บรวบรวมในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ เพื่อใช้ในการตรวจพิสูจน์บุคคล และการกำหนดหลักการ วิธีการ ขั้นตอน ระยะเวลาในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ และการรักษาสถานที่เกิดเหตุเป็นกฎกระทรวง เนื่องจากการวิเคราะห์ประเด็นที่หนึ่ง และประเด็นที่สองมาข้างต้น ทำให้เห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้งสองประเด็นปัญหา ซึ่งเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการกำหนดการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ตามมาตรา 131/1 มิได้มีการกำหนดไว้โดยละเอียด อีกทั้งตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี และคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจนั้น มิได้มีฐานะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่นนี้จึงควรมีการวางหลักกฎหมายโดยกำหนดบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นกฎหมายลำดับหลัก หรือกฎหมายลำดับรอง เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยมีผลเป็นกฎหมาย จะทำให้วิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีปัญหา โดยเฉพาะการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีการกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ให้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติงานจริงให้เป็นไปตามกฎหมายที่ควบคุม เพื่อให้ เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความและการพิจารณาคดี ทั้งนี้ในประเด็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจพิสูจน์บุคคลใดบ้าง และในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ต้องมีขั้นตอน ระยะเวลา การรักษาสถานที่เกิดเหตุอย่างไร เพื่อให้เกิดมาตรฐานและถูกต้องตามหลักสากล เห็นควรให้มีการกำหนดไว้โดยละเอียดโดยบัญญัติเป็นกฎกระทรวง 2 ฉบับ ได้แก่

“กฎกระทรวงกำหนดพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องเก็บรวบรวมในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ เพื่อใช้ในการตรวจพิสูจน์บุคคล พ.ศ.” และ

“กฎกระทรวงกำหนดหลักการ วิธีการ ขั้นตอน ระยะเวลา ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ และการรักษา สถานที่เกิดเหตุ พ.ศ.”

ดังนั้น จากการที่ได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เห็นว่าแสวงหาพยานหลักฐานจากการตรวจพิสูจน์บุคคลโดยวิธีการทาง

วิทยาศาสตร์ และการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เป็นเรื่องที่สำคัญ เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมได้ยอมรับคุณค่าของพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ทั้งในด้านน้ำหนักมั่นคงน่าเชื่อถือและความแน่นอนไม่ผันแปรในการพิสูจน์ความจริง และสถานที่เกิดเหตุเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบสวนสอบสวนซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจากการศึกษากฎหมายทั้งของต่างประเทศและของไทย เห็นว่ากฎหมายไทยควรมีการแก้ไขให้เป็นไปตามหลักสากล ครอบคลุมถึงวิธีการดำเนินการในปฏิบัติ ควรมีการกำหนดไว้เป็นกฎหมายโดยละเอียด ดังเช่นกฎหมายต่างประเทศ

7. เอกสารอ้างอิง

- เจ็มซัย ชูติวงศ์. (2557). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษาแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. (2559). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ “การพัฒนาแนวทางการรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความจริงในคดี”.
- จรัญ ภักดีชนากุล. (2560). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ฉลาดาน แต่งประณีต. (2557). การใช้อำนาจแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปริดิพนมมงคล มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2553). รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง การค้นตัวบุคคล: ศึกษาเปรียบเทียบกับนานาประเทศ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2556). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน
- พิสิฎฐ์ สีงากี. “ปัญหาและอุปสรรคการใช้อำนาจดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 20 (1).
- สุรนาท วงศ์พรหมชัย. (2551). การตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์กับพยานหลักฐานในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์และคณะ. (2546). นิติวิทยาศาสตร์ 2 เพื่อการสืบสวนสอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ทีซีจีพรีนติ้ง.

**ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐ
ชำระค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐ (กรณีประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง)**

**MEASURES TO DEMAND THAT THE OFFENDING OFFICER
PAY COMPENSATION FOR GROSS NEGLIGENCE**

นที มีผิว

กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: narushmee@gmail.com

บทคัดย่อ

กิจกรรมทางปกครองของรัฐทั้งหลายไม่สามารถดำเนินการได้เองเนื่องจากหน่วยงานของรัฐมีฐานะเป็นนิติบุคคล การดำเนินกิจกรรมทางปกครองต่างๆ จำต้องกระทำผ่านเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งถือเป็นตัวแทนของหน่วยงานของรัฐจากการวิจัยพบว่าเดิมเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งถือเป็นตัวแทนของรัฐกระทำการใดๆ ลงไปจะต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนแม้ว่าจะเกิดเหตุละเมิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ก็ตามตามหลัก The King can do no wrong แต่ต่อมาหลักการดังกล่าวไปเปลี่ยนไป กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐย่อมต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่รัฐของตนได้กระทำลงได้ในการปฏิบัติตามหน้าที่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่รัฐผู้ปฏิบัติหน้าที่จะต้องรับผิดชอบเมื่อการกระทำละเมิดนั้นได้เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติหน้าที่และเจ้าหน้าที่รัฐได้กระทำการละเมิดด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น โดยหน่วยงานของรัฐจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและไล่เบียดเอากับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดในการออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ พ.ศ. 2539 คำสั่งดังกล่าวถือเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งหน่วยงานของรัฐสามารถใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการยึด อายัด ขายทอดตลาดทรัพย์สินได้หากปรากฏว่าเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นมิได้ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองดังกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ในระบบกฎหมายฝรั่งเศสพบว่ากฎหมายได้ให้อำนาจฝ่ายปกครองในการบังคับตามสิทธิเรียกร้องต่อบุคคลทั่วไปได้เอง ทั้งการใช้สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ภาษีอากรหนี้ที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ของสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน และหนี้ทั่วไปซึ่งหนี้ทั่วไปนี้นิติบุคคลมหาชนมีอำนาจออกคำสั่งให้ชำระเงินได้ไม่ว่าจะเป็นหนี้ตามสัญญาหนี้ละเมิดหรือหนี้ที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น ค่าธรรมเนียม ค่าปรับทางปกครอง ดังนั้นหน่วยงานของรัฐจึงมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้ชำระเงินได้ทันทีโดยไม่ต้องขอศาลออกหมายบังคับคดีอีก และหากผู้ได้รับคำสั่งไม่ปฏิบัติตามคำเตือนที่เจ้าหน้าที่รัฐแจ้งไปก็จะเริ่มกระบวนการบังคับชำระหนี้ต่อไป

คำสำคัญ: เจ้าหน้าที่รัฐ ละเมิด ค่าสินไหมทดแทน

ABSTRACT

All governmental activities cannot be carried out on their own because government agencies are legal entities. carrying out various administrative activities Must go through an official who is a representative of a government agency. From the research, it was found that the officer who was considered a representative of the state did any action will be liable for their actions, even if there is a violation during the course of their duties according to The King can do no wrong principle, that is to say, a government agency is liable for the consequences of a violation committed by its officers in the performance of their duties, however, the performance officer is liable only if the infringement is committed during the performance of his or her duties. has committed a violation with willful intent or gross negligence only the government agency must pay compensation to the injured party and recourse. Take with the offending officer in issuing an order calling for the offending officer to pay compensation Substituted under Section 12 of the Officer Tort Liability Act B.E. 2539, the said order is an administrative order under Section 5 of the Administrative Practice Act B.E. 2539 In which a state agency can use administrative measures by seizing, attaching, and selling property by auction if it appears that that official has failed to comply with such administrative order as provided in Section 57 of the Administrative Procedure Act, B.E. In 1996, the French legal system found that the law gave the governing authority the power to enforce claims against the general public. both the exercise of the right to demand payment of tax debts arising from the use of the public property of the land and general debt This general debt, a public entity has the power to issue an order to pay whether it is a debt under a breach of contract debt or a debt provided by law. such as fees, administrative fines, so the state agency has the power to issue an order calling for payment immediately without having to ask the court to issue a warrant of execution again. And if the person receiving the order fails to comply with the warning given by the officer, the process of enforcing debt will begin.

Keywords: Officer, Tort, Compensation

1. บทนำ

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองเจ้าหน้าที่รัฐผู้ซึ่งทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ใดๆ พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดมาตรการอันเป็นการคุ้มครองเจ้าหน้าที่รัฐผู้ซึ่งทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ไว้ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองในทางสัญญาญติ มาตรา 5 กรณีเจ้าหน้าที่รัฐทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ผู้เสียหายจากการละเมิดจะไม่สามารถฟ้องคดีเจ้าหน้าที่รัฐต่อศาลเพื่อเรียกให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ แต่จะต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นสังกัดอยู่ หรือกระทรวงการคลังสำหรับกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้สังกัดหน่วยงานใด อีกทั้งการให้ความคุ้มครองในทางสารบัญญัติ กล่าวคือ หากการละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติหน้าที่นั้นไม่ได้เป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้วเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นไม่ต้องรับผิดในค่าสินไหมทดแทนที่จะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายโดยความรับผิดจะตกเป็นของหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นสังกัด หรือกระทรวงการคลังในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นไม่สังกัดหน่วยงานใด หรือแม้การละเมิดนั้นเจ้าหน้าที่รัฐจะทำลงโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ตาม เจ้าหน้าที่รัฐก็อาจไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเพิ่มเติมจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยจำนวน

ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องพิจารณาประกอบกับความร้ายแรงและความเป็นธรรมในแต่ละกรณี และหากการละเมิดนั้นหน่วยงานของรัฐมีส่วนในความผิดด้วย กรณีนี้จะต้องหักส่วนแห่งความรับผิดชอบที่เกิดจากหน่วยงานของรัฐออกจากจำนวนความรับผิดชอบที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการละเมิดด้วย นอกจากนี้ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ยังกำหนดให้ไม่ต้องนำหลักกฎหมายนี้ร่วมซึ่งเป็นหลักที่ว่ากรณีการละเมิดเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหลายคน ผู้เสียหายอาจฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐคนใดคนหนึ่งให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนเต็มจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ และเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใดชดเชยค่าสินไหมทดแทนไปแล้วก็จะต้องไล่เบี้ยค่าสินไหมทดแทนที่ตนชำระ เกินส่วนของตน ไปจากเจ้าหน้าที่รัฐผู้ทำละเมิดอื่นมาใช้กับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐแต่ละคนจะมีสัดส่วนตามความผิดที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้น ได้ก่อขึ้นเท่านั้น ซึ่งเหตุผลที่ต้องตราพระราชบัญญัตินี้เพื่อคุ้มครองเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่จากการรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อมูลละเมิด ก็เพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐมีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในการปฏิบัติราชการเจ้าหน้าที่รัฐอาจมีความเสี่ยงที่จะทำละเมิดต่อบุคคลอื่น หากเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเต็มจำนวน ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน อาจส่งผลให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่กล้าใช้อำนาจตามกฎหมายที่มีอยู่ของตนในการปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากเกรงว่าตนจะต้องรับผิดชอบใน ความเสียหายที่เกิดขึ้น เมื่อพิจารณามาตราดังกล่าวแล้วจึงเห็นได้ว่าในการเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้ทำละเมิดชดเชย ค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 นั้น หน่วยงานของรัฐสามารถดำเนินการ ได้ด้วยการออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐชำระเงิน ซึ่งคำสั่งดังกล่าวนั้นก็เป็นที่ชัดเจนว่ามีสถานะเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 อย่างไรก็ดี สภาพการณ์ในปัจจุบันนี้ ตามรายงานที่จัดทำขึ้น โดยกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง แสดงให้เห็นสถิติว่าจำนวนความเสียหายที่ เกิดขึ้นจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐนั้นมีจำนวนที่สูง แต่จำนวนค่าสินไหม ทดแทนที่หน่วยงานของรัฐได้รับจากเจ้าหน้าที่รัฐเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนแล้ว จะเห็น ว่าหน่วยงานของรัฐได้รับชำระค่าสินไหมทดแทนเป็นสัดส่วนที่น้อย จากปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ยังมีข้อบกพร่องและขาดประสิทธิภาพ จึงเห็นสมควรศึกษาวิจัยปัญหาดังกล่าวเพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

2. วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและมาตรการทางกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐชดเชยค่าสินไหมทดแทน
- (2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าสินไหมทดแทน

3. วิเคราะห์ปัญหามาตรการเกี่ยวกับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิด

ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า ตามหลักแล้วหน่วยงานของรัฐจำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดที่เจ้าหน้าที่รัฐได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ แต่อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหน้าที่รัฐกระทำการละเมิดด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงทำให้บุคคลภายนอกเสียหายหรือหน่วยงานของรัฐได้รับความเสียหาย หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐและให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้

เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ และกรณีที่หน่วยงานของรัฐเสียหายให้หน่วยงานของรัฐออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐ ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิด ทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ พ.ศ. 2539 โดยสิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณี ซึ่งสิทธิไล่เบียดที่หน่วยงานของรัฐจะมีสิทธิไล่เบียดได้เฉพาะกรณีการกระทำละเมิดนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับหลักความรับผิดทางละเมิด ของเจ้าหน้าที่รัฐของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหา ดังกล่าว ดังนี้

1) ปัญหาการฟ้องคดีล้มละลายจากหนี้ตามคำสั่งทางปกครอง

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้กำหนดวิธีการและขั้นตอน ในการใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินไว้ในมาตรา 57 กำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐนำวิธีการยึด อาศัย และการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุ โลม สำหรับการบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินนั้นเป็นการบังคับ ตาม เจตนารมณ์ของการออกคำสั่งทางปกครองซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครอง ชำระเงิน ต่างๆ นอกจากนี้ มาตรา 8 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ พ.ศ. 2539 บัญญัติขึ้นมาเพื่อให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นั้นได้กระทำไปอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ และการที่เจ้าหน้าที่รัฐได้กระทำละเมิดในการ ปฏิบัติหน้าที่ต่อหน่วยงานของรัฐโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ อย่างร้ายแรง หน่วยงานของรัฐที่เสียหายมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ตาม มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ พ.ศ. 2539 ข้อ 27 นั้น กำหนดว่า ตามหลักแล้วหน่วยงานของรัฐไม่สามารถฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดให้เป็นบุคคลล้มละลายได้ เว้นแต่เจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดนั้นไม่สามารถชำระหนี้ได้อันเกิดจากความประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง ดังนั้น หากหน่วยงาน ของรัฐใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยวิธีการยึด อาศัย และขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิด ไม่ได้ แล้วหน่วยงานของรัฐก็สามารถยื่นเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินคดีล้มละลายต่อเจ้าหน้าที่รัฐผู้จำต้องชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนต่อหน่วยงานของรัฐได้ อย่างไรก็ตามเมื่อหน่วยงานของรัฐไม่สามารถใช้มาตรการบังคับทาง ปกครองได้ และจะดำเนินคดีล้มละลายกับเจ้าหน้าที่รัฐ ได้หรือไม่จำเป็นต้องพิจารณา บทบัญญัติของ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ก่อน อีกทั้งเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 7 มาตรา 9 และมาตรา 10 แห่ง พระราชบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจะฟ้องให้ลูกหนี้ล้มละลายได้จะต้องปรากฏว่าลูกหนี้ผู้นั้นเป็นผู้มีหนี้สิน ล้นพ้นตัว

อย่างไรก็ตามแม้จะเข้าหลักเกณฑ์การดำเนินคดีล้มละลายได้ตามหลักกฎหมายล้มละลายแล้วก็ตามแต่ เนื่องจากบทบัญญัติข้อ 27 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทาง ละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กำหนดไว้ว่า หน่วยงานของรัฐสามารถดำเนินคดีล้มละลายต่อเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งไม่ สามารถชำระหนี้ได้ จะต้องปรากฏว่าเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นกระทำการอันเป็นการประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง จึงจำเป็นต้องพิจารณาเกณฑ์การกระทำชั่วอย่างร้ายแรงด้วย

ตามหลักกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต่างก็บัญญัติให้ลูกหนี้ที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้หรือประสบปัญหาทางการเงิน สามารถยื่นคำร้องขอศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งเป็นบุคคลล้มละลายได้ ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีที่กฎหมาย ล้มละลายของต่างประเทศมีการบัญญัติกฎหมายไว้ เช่นนี้ทำให้เห็นเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายว่าต้องการให้ลูกหนี้แสดงความรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ในการปฏิบัติการชำระหนี้ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อเจ้าหนี้และระบบเศรษฐกิจเนื่องจากหากลูกหนี้นี้มีทรัพย์สินและชำระหนี้ต่อบรรดาเจ้าหนี้แล้ว ทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้เองก็สามารถประกอบอาชีพหรือธุรกิจต่อไปได้ส่งผลหมุนเวียนต่อระบบเศรษฐกิจที่ดีต่อไป

2) วิเคราะห์ปัญหาการขอรับชำระหนี้จากหนี้ตามคำสั่งทางปกครอง

หน่วยงานของรัฐมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงชำระเงินค่าสินไหมทดแทนได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล ตามความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ในกรณีนั้นให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นการส่วนตัวเช่นเอกชนคนหนึ่ง เมื่อหน่วยงานของรัฐออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นชำระค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 12 ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นไม่ชำระหน่วยงานของรัฐก็สามารถใช้มาตรการบังคับทางปกครองกับเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นได้ซึ่งต้องถือว่ามาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติ กำหนดการบังคับทางปกครองไว้เป็นอย่างอื่น แม้เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐไปก่อนแล้ว หน่วยงานของรัฐก็ยังคงมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้ เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นชำระค่าสินไหมทดแทนได้เสมอ ซึ่งเรียกว่าเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 จึงต้องนำมาตรการบังคับทางปกครองมาใช้เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำสั่ง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐตกเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว หน่วยงานของรัฐย่อมต้องยื่นขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายซึ่งต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายล้มละลาย

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่เป็นเหตุให้หน่วยงานของรัฐได้รับความเสียหายและการกระทำละเมิดดังกล่าวเป็นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หน่วยงานของรัฐสามารถเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ 2 วิธี คือ การใช้สิทธิเรียกร้องทางปกครอง และการใช้สิทธิเรียกร้องทางศาล การใช้สิทธิเรียกร้องทางปกครอง คือ การออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิด ชำระค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ในเบื้องต้นจำเป็นต้องพิจารณา ก่อนว่าคำสั่งทางปกครองที่ออกมานั้นสอดคล้องกับเงื่อนไขความชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เนื่องจากคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครอง

ปัญหาทั้งหลายดังที่ได้กล่าวมาหากเกิดขึ้นกับหน่วยงานของรัฐซึ่งไม่สามารถยื่นขอรับชำระหนี้ได้ทันภายในกำหนดระยะเวลาสองเดือนนับแต่วัน โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดจะมีบทบัญญัติหรือระเบียบข้อกฎหมายใดที่ช่วยบรรเทาความเสียหายจากกรณีดังกล่าวนี้ได้หรือไม่ เพราะหากปรากฏผลว่าหน่วยงานของรัฐไม่สามารถยื่นขอรับชำระหนี้ได้ทันอันเนื่องมาจาก ขั้นตอนพิจารณาอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นอาจทำให้ระยะเวลาล่วงเลยนานไป ซึ่งหากเป็นเช่นนี้หน่วยงานของรัฐก็อาจได้รับความเสียหายเพราะศาลอาจมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ยื่นคำขอรับชำระหนี้อันเนื่องมาจากยื่นเกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้หน่วยงานของรัฐที่ไม่ได้รับชำระหนี้ จากทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่รัฐผู้ล้มละลายเลยซึ่งหนี้ส่วนนี้ถือเป็นหนี้เพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นรายได้ของรัฐหน่วยงานของรัฐจึงต้องขาดรายได้ส่วนนี้ไป จึงควรที่จะมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายที่

เกี่ยวข้องและควรออกกฎระเบียบเพื่อบังคับใช้ให้สอดคล้องกับนานาประเทศและเป็น ผลดีต่อบรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลาย

3) วิเคราะห์ปัญหาผลของการปลดลี้มละลายจากหนี้ตามคำสั่งทางปกครอง

มาตรา 8 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มุ่งประสงค์ที่จะให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นได้กระทำการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐโดยไม่คำนึงว่าเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นอยู่ในสถานะใด ซึ่งหากปรากฏว่าเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นเป็นบุคคลลี้มละลายหน่วยงานของรัฐก็ต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ อย่างไรก็ตามหลังจากศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ลี้มละลายแล้ว ลูกหนี้อาจหลุดพ้นจากการลี้มละลายได้โดยวิธีหนึ่ง คือ โดยการปลดจากลี้มละลาย อันเป็นกระบวนการในคดีลี้มละลายที่กำหนดเฉพาะตัวลูกหนี้ให้หลุดพ้นจากการลี้มละลายไป แต่บรรดาทรัพย์สินทั้งหลายของลูกหนี้ซึ่งเป็นทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีลี้มละลายนั้นจะต้องตกอยู่ภายใต้บังคับการจัดการและจำหน่ายเพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายต่อไป

ดังนั้น จึงมีข้อสังเกตว่าหากเป็นหนี้ตามคำสั่งที่เรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐชำระค่าสินไหมทดแทน ซึ่งถือว่าเป็นหนี้ของรัฐเช่นเดียวกัน หากบุคคลลี้มละลายซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐได้รับการปลดจากลี้มละลายไม่ว่าจะโดยคำสั่งศาลหรือโดยผลของกฎหมายจะทำให้หนี้ดังกล่าวนี้หลุดพ้นหรือเป็นข้อยกเว้นหรือไม่ ซึ่งกฎหมายลี้มละลายของไทยเรานั้นมิได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยเห็นว่าจึงเป็นปัญหาที่ควรมีการแก้ไขเพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติต่อไป การศึกษาหลักกฎหมายลี้มละลายของอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต่างก็บัญญัติเรื่องระยะเวลา เหตุในการปลดลูกหนี้จากการลี้มละลาย และหนี้ที่ไม่อาจหลุดพ้นได้อันเนื่องมาจากการปลดจากลี้มละลายต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องการปลดจากการลี้มละลายของลูกหนี้ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่ได้กระทำละเมิดด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงทำให้หน่วยงานของรัฐได้รับความเสียหายและการกระทำดังกล่าวของลูกหนี้ผู้นั้นเป็นการกระทำโดยทุจริต และหน่วยงานของรัฐได้ฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นต่อศาลและศาลได้พิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญาแล้ว เพื่อเป็นเหตุให้ขยายระยะเวลาปลดลูกหนี้ จากการลี้มละลายจากระยะเวลาสามปี เป็นห้าปี หรือสิบปี ในมาตรา 81/1 (1) (2) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติลี้มละลาย พ.ศ. 2483 ซึ่งเป็นการนำหลักกฎหมายลี้มละลายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาบัญญัติเทียบเคียงไว้ และจากการวิจัยจะเห็นได้ว่าหนี้บางประเภทนั้นกฎหมายของ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เมื่อลูกหนี้ได้รับการปลดจากลี้มละลายแล้วหนี้ประเภทนั้นมิได้หลุดพ้นไปด้วยซึ่งจะเห็นได้ว่าหนี้ประเภทนี้เป็นหนี้ที่หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกร้องเพื่อประโยชน์ของแผ่นดินทั้งสิ้น ผู้วิจัยเห็นควรเสนอให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้ความชัดเจนว่าหนี้ตามคำสั่งทางปกครองที่เรียกให้ เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนควรมีการบัญญัติว่าหากมีการปลดจากลี้มละลาย แล้วมิให้หนี้ดังกล่าวหลุดพ้นจากการลี้มละลายเช่นเดียวกับหนี้ภาษีอากร

4) วิเคราะห์ปัญหาลำดับในการได้รับชำระหนี้ในคดีลี้มละลายจากหนี้ตามคำสั่งทางปกครอง

กฎหมายลี้มละลายได้บัญญัติลำดับในการได้รับชำระหนี้ไว้แล้วดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 95 มาตรา 96 และมาตรา 130 ดังนี้ 1. เจ้าหนี้มีประกัน 2. เจ้าหนี้ตามมาตรา 130 3. เจ้าหนี้ด้อยสิทธิตามมาตรา 130 ทวิ 4. เจ้าหนี้ซึ่งเป็นสามีหรือภรรยาของลูกหนี้ตามมาตรา 129 5. ลูกหนี้ ผู้วิจัยพบว่าหนี้ตามคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐชำระค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มิได้มี

การบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่านี่ดังกล่าวเป็นหนี้มีประกัน หรือเป็นหนี้บุริมสิทธิ หรือหนี้สามัญ ซึ่งทำให้จัดลำดับในการแบ่งทรัพย์สินได้ยากและเกิดปัญหาในการแบ่งจ่ายทรัพย์สิน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเห็นว่าตามคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐชำระค่าสินไหมทดแทนนี้เป็นหนี้ที่มีบุริมสิทธิสามัญดังเช่นหนี้ภาษีอากร

จากการวิจัยกฎหมายล้มละลายของระบบกฎหมายจารีตประเพณี และระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรต่างพบว่าเจ้าหนี้มีประกันคือ เจ้าหนี้ที่มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในทางจำนอง จำน่า หรือสิทธิยึดเหนี่ยว ซึ่งมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่นไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิ หรือเจ้าหนี้ไม่มีประกัน นอกจากนี้เจ้าหนี้มีประกันแม้มิได้ยื่นขอรับชำระหนี้ก็ไม่สูญเสีย สิทธิในทรัพย์สินหลักประกันแต่อย่างใด ซึ่งตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และของอังกฤษ เจ้าหนี้ที่มี สิทธิได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนคือ เจ้าหนี้มีประกัน รองลงมาคือ เจ้าหนี้บุริมสิทธิ และท้ายสุดคือ เจ้าหนี้สามัญ หรือเจ้าหนี้ไม่มีประกันนั่นเอง แต่ตามกฎหมายล้มละลาย ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส เจ้าหนี้ที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนคือ เจ้าหนี้มีบุริมสิทธิ ได้แก่ เจ้าหนี้เกี่ยวกับการจ้างแรงงานตามประมวลกฎหมายแรงงาน ส่วนเจ้าหนี้มีประกันจะได้รับชำระหนี้ในลำดับถัดมา ผู้วิจัยเห็นว่านี่ตามคำสั่งเรียกให้ชำระเงินตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งมีลักษณะหนี้คล้ายกับหนี้ภาษีอากร แต่มิได้มีการบัญญัติให้ชัดเจนว่ามีหนี้ดังกล่าวมีสถานะเช่นไรให้มีบุริมสิทธิพิเศษหรือมีฐานะเป็นเจ้าหนี้มีประกันอันมี สิทธิที่จะ ได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นตามบทบัญญัติมาตรา 96 และ 95 แห่งพระราชบัญญัติ ล้มละลาย พ.ศ. 2483 เมื่อหนี้ตามคำสั่งเรียกให้ชำระตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นหนี้เพื่อประโยชน์สาธารณะ หากปล่อยให้หน่วยงานของรัฐ ต้องสูญเสียรายได้อันพึงได้รับในส่วนนี้ไปย่อมก่อให้เกิดการสูญเสียรายได้ของรัฐไปผู้วิจัยเสนอว่า ควรมีการบัญญัติลักษณะของหนี้ดังกล่าวให้มีความชัดเจนแน่นอนว่ายิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ของรัฐ ต่อไป

5) วิเคราะห์ปัญหาการเฉลี่ยทรัพย์สินระหว่างหน่วยงานของรัฐและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

นอกจากประเด็นดังกล่าวข้างต้นแล้ว กฎหมายล้มละลายมีบทบัญญัติผลของคำสั่งศาลที่ให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ชั่วคราวหรือหมายบังคับคดี กล่าวคือคำสั่งของศาลที่ให้ยึด หรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ชั่วคราวหรือหมายบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ นั้นจะใช้ยื่นแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้มิได้ เว้นแต่ การบังคับคดีนั้นได้สำเร็จบริบูรณ์แล้วก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ และการบังคับคดีให้ถือว่าสำเร็จบริบูรณ์เมื่อพ้นกำหนดเวลาที่อนุญาตให้เจ้าหนี้อื่นยื่นคำขอเฉลี่ยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและตามบทบัญญัติมาตรา 57 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทาง ปกครอง พ.ศ. 2539 เมื่อพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม จึงมีปัญหว่า หากมีการยึดชำระระหว่างหน่วยงานของรัฐและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะจัดการทรัพย์สินที่ยึดไว้รายเดียวกันได้หรือไม่และจะมีการขอเฉลี่ยทรัพย์สิน ได้หรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแรก บัญญัติว่า เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีกไม่ได้ มาตรา 290 บัญญัติให้เฉพาะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้นที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินได้ และเมื่อพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มิได้มีบทบัญญัติเรื่องเฉลี่ยทรัพย์สินที่กำหนดให้เจ้าหนี้อื่นสามารถยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินในทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดเข้ากับหน่วยงานของรัฐนั้น ได้ หรือมีบทบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐสามารถเข้าไปเฉลี่ยในทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดไว้โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ จึงทำให้เกิดปัญหาว่าหากหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ก่อนแล้ว หน่วยงาน

ของรัฐหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ใครจะมีสิทธิในทรัพย์ที่ยึดหรืออายัดนั้นดีกว่ากัน พิจารณาพบว่ากฎหมายระบุให้เฉพาะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเท่านั้นที่สามารถยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ได้ทั้งต้องเป็นทรัพย์สินที่มีการยึดและอายัดไว้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วปรากฏว่าหน่วยงานของรัฐและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มิใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงไม่สามารถยื่นขอเฉลี่ยเพื่อชำระหนี้ให้กับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นได้กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐอันได้เนื่องจากมิใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ในกรณีเจ้าพนักงานได้ยึดหรืออายัดไว้แล้วแต่ยังไม่ได้ขายทอดตลาด เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิยึดและอายัดได้อีก ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 290 วรรคหนึ่ง เพราะการยึดหรืออายัดครั้งแรกมิใช่การยึดหรืออายัดโดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ในกรณีนี้เจ้าพนักงานดังกล่าวมีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์นั้นได้ตามมาตรา 290 วรรคแรก ซึ่งไม่ต้องคำนึงว่าเจ้าพนักงานดังกล่าวสามารถเอาชำระหนี้ได้จากทรัพย์สินอื่นหรือไม่

กรณีกฎหมายล้มละลายและบทบัญญัติกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง มิได้มีบทบัญญัติในเรื่องเฉลี่ยทรัพย์ว่าหากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือหน่วยงานของรัฐได้ยึดทรัพย์ไว้ เมื่อกฎหมายล้มละลายได้มีการบัญญัติเรื่องการบังคับคดีแพ่งไว้ว่าไม่สามารถไต่ชั้นกับคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดได้ถ้าการบังคับคดีนั้นยังไม่สำเร็จบริบูรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 110 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ดังนั้น เมื่อพิจารณาแล้วหากพบว่าหน่วยงานของรัฐได้ใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการยึดหรืออายัดทรัพย์ไว้ และต่อมาถูกหนีถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดการที่จะพิจารณาว่าทรัพย์ที่หน่วยงานของรัฐได้ยึดไว้ นั้นสำเร็จบริบูรณ์หรือไม่จึงต้องพิจารณาตามบทบัญญัติมาตรา 110 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ประกอบมาตรา 290 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งหากการใช้มาตรการบังคับทางปกครองยังไม่สำเร็จบริบูรณ์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ย่อมมีอำนาจรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ ดังนั้นเมื่อไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนกำหนดไว้ว่าสิทธิของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือ หน่วยงานของรัฐผู้ใดมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ดีกว่ากัน เปรียบเทียบกรณีของกฎหมายภาษีอากร ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดผลของการยึดทรัพย์ว่า เมื่อมีการยึดทรัพย์เสร็จแล้วนิติบุคคลที่หน่วยงานบังคับการสังกัดอยู่มีสิทธิเสมือนเป็นผู้รับจ้างเองหรือผู้รับจ้างในทรัพย์ที่ยึดโดยสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิเช่นเดียวกับผู้รับจ้างเองหรือผู้รับจ้างนำตามประมวลกฎหมายแพ่ง และหากมีการยึดทรัพย์เดียวกัน สิทธิที่จะเกิดจากการยึดทรัพย์ครั้งแรกย่อมอยู่เหนือกว่าสิทธิที่เกิดจากการยึดทรัพย์ครั้งหลัง ดังนั้นในระบบกฎหมายเยอรมนีจึงสามารถยึดทรัพย์ซ้ำกันได้แต่ผู้ที่ยึดทรัพย์ซ้ำ ไว้ก่อนมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเต็มจำนวนหากเหลือผู้ที่ยึดทรัพย์ภายหลังจึงจะมีสิทธิได้รับชำระหนี้ เมื่อหนี้ตามคำสั่งให้ชำระเงินตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นหนี้ที่รัฐมีเหนือลูกหนี้ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับหนี้ภาษีอากร ดังนั้น เมื่อเกิดความไม่ชัดเจนเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการแก้ไขกฎหมายให้มีความชัดเจนว่าหากมีการยึดหรืออายัดทรัพย์ของลูกหนี้เจ้าระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สิทธิในการที่จะได้รับชำระหนี้จากการยึดหรืออายัดทรัพย์ดังกล่าวควรตกแก่ผู้ใดต่อไป

4. สรุป

หน่วยงานของรัฐมีฐานะเป็นนิติบุคคล การดำเนินกิจกรรมทางปกครองต่างๆ ต้องผ่านเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งถือเป็นตัวแทนของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งย่อมต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่รัฐของตนได้กระทำลงได้ในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวนั้น โดยการกระทำละเมิดนั้นต้องเป็นการกระทำด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น หน่วยงานของรัฐจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและไต่เบี่ย เอากับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดในการออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 12 แห่ง

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ พ.ศ. 2539 คำสั่ง ดังกล่าวถือเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งหน่วยงานของรัฐสามารถใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการยึด อายัด ขายทอดตลาดทรัพย์สินได้หากปรากฏว่าเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นมิได้ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองดังกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

การใช้มาตรการบังคับทางปกครองของไทยนั้น หน่วยงานของรัฐมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำความผิดชำระเงินเองหากเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นไม่ชำระจึงจะใช้มาตรการบังคับทางปกครองตาม ม. 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งมีได้มีการตั้งหน่วยงานใดมาทำหน้าที่โดยเฉพาะและการบังคับใช้เองก็ต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้โดยอนุโลม ผู้วิจัยพบว่ากรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐของรัฐผู้กระทำความผิดด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นเหตุให้บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานของรัฐได้รับความเสียหาย มิได้มีหลักเกณฑ์เพื่อดำเนินการกับกรณีเจ้าหน้าที่ซึ่งตกเป็นบุคคลล้มละลายไว้โดยเฉพาะซึ่งเห็นว่าจะทำให้เกิดช่องว่างในการดำเนินคดีซึ่งมีความแตกต่างกับกฎหมายล้มละลายของต่างประเทศที่ได้ทำการวิจัย ทำให้ทราบถึงวิธีการปฏิบัติและวิธีการดำเนินคดีในท้ายที่สุด

5. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ปัญหาประการที่หนึ่ง การฟ้องคดีล้มละลายจากหนี้ตามคำสั่งทางปกครอง ผู้วิจัยเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อ 27 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ พ.ศ. 2539 โดยตัดข้อความว่า “ไม่ดำเนินคดีล้มละลาย เว้นแต่การไม่ชำระหนี้ นั้นเกิดจากการประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง” ออก

ปัญหาประการที่สอง การขอรับชำระหนี้จากหนี้ตามคำสั่งทางปกครอง ผู้วิจัยเสนอให้มีการเพิ่มเติมพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 เรื่อง การฟ้องคดี ล้มละลายและระยะเวลาการรับชำระหนี้ ในมาตรา 9

ปัญหาประการที่สาม ผลของการปลดล้มละลายจากหนี้ตามคำสั่งทางปกครอง ผู้วิจัยเสนอให้มีการเพิ่มเติมมาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ให้คำสั่งปลดจากล้มละลายทำให้บุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงอันถึงขอรับชำระหนี้ได้ เว้นแต่ หนี้เกี่ยวกับภาษีอากร หรือจังกอบของรัฐบาล หรือเทศบาล หรือหนี้ที่เกิดจากความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งหน่วยงานของรัฐมีอำนาจเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำความผิดชดเชย ค่าสินไหมทดแทน หนี้ค่าปรับ หรือสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งที่หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกร้องอัน เนื่องมาจากการกระทำความผิดของลูกหนี้ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของรัฐ

ปัญหาประการที่สี่ ลำดับในการได้รับชำระหนี้ในคดีล้มละลายจากหนี้ตามคำสั่งทางปกครอง ผู้วิจัยเสนอให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติข้อ 27 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ พ.ศ. 2539

ปัญหาประการที่ห้า การเฉลี่ยทรัพย์สินระหว่างหน่วยงานของรัฐและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้วิจัย เสนอให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 วรรคสาม

6. เอกสารอ้างอิง

- กมลชัย รัตนสกววงศ์. (2554). *กฎหมายปกครอง*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ขวัญชัย สันตสว่าง. (2542). *กฎหมายปกครองเปรียบเทียบ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิตติ ดิงศภัทย์. (2523). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354-452*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2550). *คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ณัฐพิรภณ บุรพพชานนท์. (2556). *ปัญหาการใช้มาตรการบังคับทางปกครองในการเรียกให้เจ้าหน้าที่รัฐของรัฐผู้กระทำละเมิดชดใช้เงิน*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชนพล หวังอ้อมกลาง. (2549). *ความรับผิดของฝ่ายปกครองในการครอบครองวัตถุอันตราย : ศึกษาเปรียบเทียบ อังกฤษ เยอรมัน และไทย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนศ ไชยหมาน. (2541). *การขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2547). *หลักพื้นฐานกฎหมายปกครองฝรั่งเศส*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- บรรเจ็ด สิงคะเนติ. (2556). *หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ปรีชา พานิชพงศ์. (2546). *คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย*. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ.
- พิชัย นิลทองคำ และนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ. (2542). *หลักคิด เจตนารมณ์ สาระลักษณะสำคัญเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร : อททยา.
- ภูมิ โชคเหมาะ และคณะ. *เอกสารประกอบคำบรรยายกฎหมายล้มละลายเปรียบเทียบ LW 6811*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภูริชญา วัฒนรุ่ง. (2558). *หลักกฎหมายมหาชน*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มานิตย์ จุมปา. (2551). *คำอธิบายกฎหมายปกครองว่าด้วยการกระทำทางปกครองและการควบคุมการกระทำทางปกครอง เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ฉบับปรับปรุง กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภวัฒน์ สิงห์สุวรรณย์. (2552). *การบังคับทางปกครองในระบบกฎหมายฝรั่งเศส (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

Commercial Code (France)

Insolvency Act 1989 (England)

Insolvency Rule 1989 (England)

Insolvency Statute 1994 (Germany)

United States Code (USA)

**มาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์**

**APPROPRIATE MEASURES FOR CONTROL OF ADVERTISING AND
SELLING ALCOHOLIC BEVERAGE VIA ELECTRONIC MEDIA**

จารุพัฒน์ โชติวัฒนวิทธิ

กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: jarupat15ch@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิสิต อินทมาโน

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: Nisit.in@spu.ac.th

บทคัดย่อ

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ อันได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญาแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส, พระราชบัญญัติว่าด้วยการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค.ศ. 1989 แห่งราชอาณาจักรนอร์เวย์, พระราชบัญญัติการจำหน่ายและการจัดหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค.ศ. 2012 ประเทศนิวซีแลนด์ และมาตรการในการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมายญี่ปุ่น โดยทำการศึกษาทั้งในส่วนของแนวคิดทฤษฎีและในส่วนของหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามมาตรการทางกฎหมายของไทยได้อย่างตรงจุด และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้นในการบังคับใช้มาตรการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะกับการทำโฆษณาและจำหน่ายผ่านช่องทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสอดคล้องกับการเปิดการค้าเสรีของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทย

จากการศึกษาพบว่า ยังไม่มีกำหนดมาตรการทางกฎหมายของไทยที่บังคับใช้ในการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นการเฉพาะ แม้จะมีการกำหนดพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยวิธีการหรือในลักษณะการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 ขึ้นบังคับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นการเฉพาะแล้ว แต่มาตรการทางกฎหมายทั้งสองฉบับนั้นกลับมีการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการในการดำเนินการที่ไม่ชัดเจนและครอบคลุมเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างสมบูรณ์อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ ดังนั้น การจะแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงสมควรที่จะต้องมีการกำหนดมาตรการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ขึ้นบังคับใช้เป็นการเฉพาะ ตลอดจนแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ในส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องกับมาตรการที่จะกำหนดขึ้นใหม่นี้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับใช้มาตรการในการแก้ไขปัญหา

การโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อการลดผลกระทบทางสังคมที่มีสาเหตุมาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนไทยห่างไกลจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้อีกด้วย

คำสำคัญ: เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การควบคุมโฆษณาและจำหน่าย สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ABSTRACT

This thesis was carried out by searching, analyzing and comparing various appropriate measures for taking control of advertising and selling alcoholic beverage via electronic media under Thai laws and foreign laws i.e., the French Public Health Code, the Norwegian Act on the Sale of Alcoholic Beverages 1989, the New Zealand Sale and Supply of Alcohol Act 2012 and the measures for taking control of alcoholic beverages under Japanese laws. The study included concept, theories and legal principles in relation to control of advertising and selling alcoholic beverage in order to find ways of solving such issue precisely by legal measures of Thailand and augment efficiency of enforcing legal measures for taking control of advertising and selling alcoholic beverage in particular via electronic media in accordance with Thailand's commitments of liberalizing trade in alcoholic beverage.

The study found that none of specific legal measures of Thailand to take control of advertising and selling alcoholic beverage via electronic media has been provided, despite existence of the Alcoholic Beverage Control Act B.E. 2551 (2008) and the Notification of the Office of the Prime Minister in subject of Prohibition on Sales of Alcoholic Beverage by Electronic Means or Nature B.E. 2563 (2020) that aimed to solve particularly problems of the control of public advertisement of alcoholic beverage. Rules, conditions and means of taking actions stipulated in such legal measures have not explicated and inclusive to enable complete solution and to bring about fairness among stakeholders. Accordingly, specific legal measures to take control of advertising and selling alcoholic beverage via electronic media should be provided into full enforcement and related provisions of the Alcoholic Beverage Control Act B.E. 2551 (2008) should be amended to be in conformity with aforementioned new suggesting measures for more efficiency of enforcing legal measures for taking control of advertising and selling alcoholic beverage via electronic media in benefit of diminishing social impacts by alcoholic beverage peril and also supporting children and juveniles to be distant from alcoholic beverage.

Keywords: Alcoholic Beverage, Control Advertising and Selling of Via Electronic Media

1. บทนำ

ปัจจุบันพบว่าอุตสาหกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีลักษณะการนำเสนอขายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในรูปแบบและวิธีที่หลากหลายมากขึ้น หนึ่งในรูปแบบหรือช่องทางการค้าคือการนำเสนอสินค้าผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นช่องทางที่เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ตรงเป้าหมายมากที่สุด โดยการโฆษณาทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้นมีหลายรูปแบบ เช่น การโฆษณาทางโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

เป็นต้น แต่การใช้สื่อช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องของการใช้วิจารณญาณในการรับรู้ของเยาวชน และทำให้ประชาชนรับรู้ถึงเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ที่มากจนเกินสมควรจนอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาในอนาคตได้ ซึ่งประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายในเรื่องดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์ที่จะกำหนดมาตรการต่างๆ ในการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมทั้งการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสุขภาพ ผู้ติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อช่วยลดปัญหาและผลกระทบทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32 นอกจากนี้ ในกรณีการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยวิธีการหรือในลักษณะการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 ขึ้นบังคับใช้ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนไทยในปัจจุบัน ประกอบกับการมีวัตถุประสงค์สำคัญในการลดผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันมีบ่อเกิดมาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยให้ได้มากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการกำหนดพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยวิธีการหรือในลักษณะการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 ขึ้นบังคับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องของควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นการเฉพาะแล้วก็ตาม แต่มาตรการทางกฎหมายทั้งสองฉบับนั้นกลับมีการกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการในการดำเนินการที่ไม่ชัดเจนและครอบคลุมเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างสมบูรณ์อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ โดยเฉพาะกับการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้วิจัยจึงเห็นควรทำการศึกษาในประเด็นปัญหาเพื่อวิเคราะห์ และทำการเสนอแนะวิธีแก้ปัญหาในกรณีดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ

(2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์

3. ปัญหาการไม่มีมาตรการในการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์

โดยเฉพาะ

ปัญหาการไม่กำหนดมาตรการในการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ขึ้นใช้บังคับเป็นการเฉพาะ ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เมื่อพิจารณามาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้เป็นมาตรการที่ห้ามมิให้ทำการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างเด็ดขาด เนื่องจากได้มีการบัญญัติข้อยกเว้นของหลักการดังกล่าวเอาไว้ในวรรคสามว่า “บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิให้ใช้บังคับกับการโฆษณาที่มีต้นกำเนิดนอกราชอาณาจักร” บทบัญญัตินี้ เป็นหลักเรื่องการยกเว้นข้อห้ามการกระทำอันเป็นการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของมาตรา 32 วรรคหนึ่งที่มีลักษณะเป็นการห้ามทำโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเด็ดขาด อีกทั้ง ยังเป็นข้อยกเว้นของมาตรการทางกฎหมายตามมาตรา 32 วรรคสองในเรื่องของการห้ามทำโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีข้อยกเว้นสำหรับกรณีผู้ผลิต ถ้าหากการโฆษณานั้นเป็น

การโฆษณาที่มีต้นกำเนิดมาจากต่างประเทศอีกด้วย แต่เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ซึ่งมีลักษณะเป็นการ ห้ามมิให้ทำการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่อทุกประเภทโดยเด็ดขาด มีจุดประสงค์เพื่อลดจำนวนผู้บริโภคในการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน แต่ยังคงมีบทบัญญัติอันเป็นข้อยกเว้นในลักษณะนี้อยู่

ผู้วิจัยได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ พบว่า ราชอาณาจักรนอร์เวย์¹ ได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 9-2 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค.ศ. 1989 วางหลักข้อห้ามเกี่ยวกับการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไว้ว่า ห้ามโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด, ห้ามโฆษณาสินค้าที่มีตราสินค้าเดียวกันหรือระบุคุณลักษณะเป็นเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์มากกว่า 2.5 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้การห้ามโฆษณายังมีผลในทุกช่องทางรวมทั้งบนสื่ออินเทอร์เน็ต บล็อก แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์ กระดานสนทนา เป็นต้น¹ ประเทศนิวซีแลนด์ได้มีการตราพระราชบัญญัติการจำหน่ายและการจัดหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค.ศ. 2012 (The Sale and Supply of Alcohol Act 2012) ขึ้นบังคับใช้ โดยได้มีการวางหลักในเรื่องดังกล่าวไว้ว่าการโฆษณาและการส่งเสริมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วางหลักของการโฆษณาไว้ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถกระทำได้อีกมีอยู่ 2 ประเภทคือ การโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางโทรทัศน์ และการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเท่านั้น² ประเทศญี่ปุ่นนั้น มาตรการในการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมายญี่ปุ่นนั้น ได้มีการกำหนดมาตรการควบคุมการโฆษณา การจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการติดฉลากบรรจุภัณฑ์ (Voluntary Code for the Advertising and Marketing of Alcohol Beverages and the Labelling of Alcohol Beverage Containers) โดยมีหลักการสำคัญเป็นการ ห้ามมิให้กระทำการโฆษณาผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยเด็ดขาด ผู้วิจัยจึงได้มีความคิดเห็นว่าการแก้ไขความไม่ชัดเจนดังกล่าวนี้จะมีส่วนช่วยให้ประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ในเรื่องของการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้นมีประสิทธิผลในการบังคับใช้ที่มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา มาตรา 4 ทวิแห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ที่วางหลักให้การเปิดให้มีการพนันออนไลน์เป็นการกระทำที่เข้าข่ายการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งการพนันออนไลน์คือการเล่นพนันผ่านระบบอินเทอร์เน็ตเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทหนึ่ง จึงเห็นว่าหลักการนี้เหมาะสมที่จะนำมากำหนดเพื่อแก้ปัญหการ โฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้อีกทางหนึ่ง

4. ปัญหาการบังคับใช้มาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ในการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์

4.1 ปัญหาในเรื่องของการตีความถ้อยคำตามมาตรา 32 วรรคหนึ่ง

ถ้อยคำว่า “อวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่นดื่มโดยตรงหรือโดยอ้อม” ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มิได้มีการให้นิยามความหมายไว้จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความ ซึ่งการกำหนดมาตรการในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นกรวางหลักการบังคับใช้ที่มีความไม่ชัดเจนเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่อาจที่จะทราบได้โดยพ้องกันว่าสิ่งใดที่สามารถกระทำได้และสิ่งใดที่เป็นข้อห้าม ซึ่งความไม่ชัดเจนของมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวนี้จะส่งผลให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม

¹ Act on the Sale of Alcoholic Beverages (Alcohol Act) 1989, Section 9-2.

² The Health Promotion Agency. (2018). **Alcohol advertising & promotion** (Online). Available:

<https://www.alcohol.org.nz/management-laws/nz-alcohol-laws/advertising-alcohol>. [2021, August 1].

แอลกอฮอล์ที่มีต้นทุนและกำลังการผลิตที่แตกต่างกันนั้น อาจได้รับการปฏิบัติหรือการบังคับโดยผลของกฎหมายที่แตกต่างกันได้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงข้อบกพร่องของการบังคับใช้มาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทย ที่สมควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงโดยเร็ว ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดังกล่าวนี้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคกัน

4.2 ปัญหาความไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของมาตรการทางกฎหมายและสภาพปัญหาในปัจจุบันตาม มาตรา 32 วรรคสอง

มาตรา 32 วรรคสอง อนุญาตให้ผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภทสามารถโฆษณาหรือ ประชาสัมพันธ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ แต่เฉพาะการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้เชิงสร้างสรรค์สังคมโดยไม่มีการปรากฏภาพของสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น เว้นแต่เป็นการปรากฏของภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นเท่านั้น แต่เนื่องจากมาตรา 32 วรรคสอง ไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดเจนในเรื่องดังกล่าว อีกทั้งตามมาตรา 32 วรรคหนึ่ง ก็ไม่ได้มีความชัดเจนเกี่ยวกับถ้อยคำว่าชักจูงให้ผู้อื่นดื่ม โดยตรงหรือ โดยอ้อมจึงทำให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใช้ช่องว่างของกฎหมายนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามบทบัญญัติในมาตรา 32 โดยการใช้รูปแบบของการโฆษณาแฝงโดยการโฆษณาแฝงทั้งบนสื่อโฆษณาออนไลน์ ผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วเห็นว่า การบัญญัติมาตรการดังกล่าวขึ้น บังคับใช้ในปัจจุบันนั้น ถือเป็นการวางหลักมาตรการที่มีความล้าสมัยและไม่สอดคล้องกับลักษณะของการ ดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก แม้ในปัจจุบันจะยังไม่มีการนำเอา หลัก Total Ban หรือหลักการห้ามโฆษณาและห้ามทำการตลาดแบบทั้งหมดมาบังคับใช้แก่การโฆษณาเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการแก้ไขปรับปรุงมาตรการดังกล่าว เป็นอย่างมากว่าควรที่จะต้องทำการปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยไปพร้อมๆ กับ การดำเนินการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ประกอบการทุกคนอย่างเท่าเทียมกันให้ได้มากที่สุด

5. ปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างเจตนารมณ์และสภาพปัญหาที่แท้จริงกับมาตรการที่บังคับใช้ ในการควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบัน

เนื่องจากผู้ประกอบการและร้านค้าปรับกลยุทธ์ทางการค้ามาใช้วิธีการโฆษณาและจำหน่ายเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นทำให้การเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ง่ายขึ้น ซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่เน้นควบคุมการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วย มาตรการต่าง ๆ เช่น ควบคุมวัน เวลา สถานที่จำหน่าย ควบคุมบุคคลที่ซื้อ โดยเฉพาะการควบคุมการเข้าถึงสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ของเด็กและผู้เยาว์ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มิได้มีการ บัญญัติมาตรการการควบคุมการโฆษณาและการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตไว้ โดยเฉพาะ อีกทั้งไม่สามารถนำบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ไปควบคุมและลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมายได้ด้วย จึงเป็นเหตุให้มีการประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยวิธีการหรือในลักษณะ การขายทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 ขึ้นบังคับใช้เพื่อห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อย่างเด็ดขาด

เมื่อพิจารณาหลักการที่ไว้กำหนดไว้ในข้อ 1 แห่งประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าเจตนารมณ์ที่แท้จริงของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 คือ การวางหลักในการควบคุม

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อทางด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ใช่การจำกัดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แต่อย่างใด ประกาศฉบับนี้ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 นั้นจึงควรต้องกำหนดมาตรการแห่งบทบัญญัติให้มีความสอดคล้องกับกฎหมายหลัก อีกทั้ง การบังคับใช้มาตรการตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยวิธีการหรือในลักษณะการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 นั้นยังส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการทั้งหมด ผู้วิจัยเห็นว่า ควรยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยวิธีการหรือในลักษณะการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 และแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ในส่วนของ มาตรา 27 ถึง มาตรา 29 ขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้มาตรการการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของไทยนั้นเป็นมาตรการที่บัญญัติขึ้นมาบังคับใช้แล้วสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงประเด็นและบังคับใช้ได้จริง

ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ดังเช่น การควบคุมสถานที่การจำหน่าย วันและเวลาการจำหน่าย เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศพบว่า มาตรการทางกฎหมายแห่งประเทศนิวซีแลนด์ตาม The Sale and Supply of Alcohol Act 2021 ในมาตรา 40 (1) - (3) ได้มีการกำหนดเรื่องการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านระบบออนไลน์เอาไว้โดยเฉพาะ โดยได้มีการวางหลักไว้ว่า ผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านระบบออนไลน์ในประเทศนิวซีแลนด์นั้นจะสามารถกระทำได้ แต่จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แบบ Off-Licenses for remote sellers of alcohol เท่านั้น หากบุคคลใดเข้าข่ายตามมาตรการดังกล่าว นั้นจะสามารถขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ทุกวันทุกเวลา แต่ผู้ขายต้องไม่จัดส่งเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ระหว่างเวลา 23.00 – 06.00 นาฬิกา หรือในวัน Good Friday, วัน Easter Sunday และวัน Christmas เป็นต้น มาตรการการควบคุมการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศนิวซีแลนด์ข้างต้นมีความเหมาะสมจึงเห็นควรให้ประเทศไทยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 โดยจัดให้เพิ่มประเภทใบอนุญาตการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะ และอนุญาตให้ผู้ถือใบอนุญาตประเภทดังกล่าวสามารถขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่ผู้ซื้อได้ทุกวันและทุกเวลา แต่ไม่สามารถจัดส่งสินค้าในวันและเวลาที่ระบุไว้ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 28 ได้ ทั้งนี้เพื่อให้บทบัญญัติดังกล่าวสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามเจตนารมณ์

นอกจากนี้ เห็นควรแก้ไขเรื่องการคัดกรองอายุผู้ซื้อ มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ซึ่งได้บัญญัติวางหลักไว้ว่าห้ามมิให้ผู้ใดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ทำให้พระราชบัญญัติดังกล่าวไม่สามารถใช้บังคับได้กับกรณีการซื้อขายผ่านทางระบบออนไลน์ จึงมีความคิดเห็นว่า มาตรการการคัดกรองอายุของผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ตาม The Sale and Supply of Alcohol Act 2021 แห่งประเทศนิวซีแลนด์นั้นถือเป็นมาตรการที่เหมาะสมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ กำหนดให้ผู้ขายจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อยืนยันตัวผู้ซื้อและผู้รับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่ามีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นการตรวจสอบอายุของทั้งตัวผู้ซื้อและผู้รับสินค้าว่าจะต้องเป็นบุคคลคนเดียวกันและจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

6. สรุป

ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยวิธีการหรือในลักษณะการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 ขึ้นบังคับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วก็ตาม แต่ในปัจจุบัน

ประเทศไทยยังไม่มีการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งบังคับใช้เป็นการเฉพาะ มีเพียงการบัญญัติการควบคุมการโฆษณาเกี่ยวกับเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์โดยทั่วไปไว้ในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เพียงมาตราเดียวเท่านั้น

จากการศึกษาบทบัญญัติในมาตรา 32 วรรคหนึ่งและวรรคสองแห่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มาตรการดังกล่าวไม่สามารถนำมาปรับใช้กับการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างแท้จริง เช่นในกรณีการตีความถ้อยคำตามมาตรา 32 วรรคหนึ่ง เป็นปัญหาการบังคับใช้มาตรา 32 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ในการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในแง่การตีความของถ้อยคำว่า “อวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่นดื่มน้ำโดยตรงหรือโดยอ้อม” เนื่องจากมิได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดแจ้งว่าจะไรอันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณชักจูงใจผู้อื่น โดยทางตรงหรือโดยอ้อม ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ไม่ได้ทำการบัญญัติเกี่ยวกับนิยามความนี้ไว้ จึงต้องกลับไปใช้หลักกฎหมายเทียบเคียงอย่างยิ่งแทนการอาศัยหลักในการตีความตามดุลพินิจของเจ้าหน้าที่อีกด้วย การกระทำดังนี้มีลักษณะเป็นการก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

นอกจากนี้เห็นได้ว่า มาตรการการห้ามขายเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ในสถานที่วันและเวลาที่กฎหมายกำหนด และมาตรการในการคัดกรองอายุผู้ซื้อเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 มาตรา 28 และมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 นั้นมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ครอบคลุมถึงการขายเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ด้วยแต่อย่างใด และเมื่อนำหลักการของมาตรการการควบคุมการจำหน่ายเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2563 มาศึกษาวิเคราะห์แล้ว เห็นว่า มาตรการดังกล่าวไม่สามารถที่จะนำมาบังคับใช้ได้กับการซื้อขายเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากการซื้อขายผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถทำการซื้อขายกันได้ทุกสถานที่ ทุกวันและทุกเวลา จึงทำให้เป็นการยากต่อการเจ้าหน้าที่จะเข้าไปทำการตรวจสอบในขณะที่ทำการซื้อขายได้ จะเห็นได้ว่า กฎหมายที่ใช้บังคับแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมและยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอที่จะนำมาใช้กับการขายเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องของวิธีการแก้ไขปัญหากับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบัน

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าว ได้มีการบัญญัติหลักการ เงื่อนไขและการดำเนินการที่แตกต่างไปจากหลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ของไทย จึงทำให้มาตรการดังกล่าวยังไม่อาจนำไปบังคับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพได้ดังเจตนารมณ์ที่แท้จริงอันจะเป็นการสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ จึงได้วิเคราะห์และมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1) เห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 โดยห้ามมิให้ทำการโฆษณาเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ทุกประเภทในทุกช่องทางออนไลน์ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี อย่างเด็ดขาด และปรับเพิ่มโทษของผู้ฝ่าฝืนให้หนักขึ้น เพื่อเป็นการบังคับใช้มาตรการการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) เห็นควรให้นำเอาวิธีการในการแก้ปัญหาที่ใช้กับการพนันออนไลน์มาปรับใช้กับปัญหาการโฆษณา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้วยการนำมาตรการการระงับการทำให้แพร่หลายหรือลบ ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ฝ่าฝืนต่อมาตรา 32 วรรคแรกมาใช้ โดยให้ถือว่า ข้อมูลคอมพิวเตอร์เหล่านั้นมีลักษณะขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติ การกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และให้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 32 วรรคแรกขึ้นใหม่ โดยการ กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือแสดงชื่อหรือเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใน โฆษณาทุกประเภทที่มีเป้าหมายเป็นเด็กหรือเยาวชนไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม และเห็นควรให้มีการแก้ไขโทษแก่ผู้โฆษณาที่กระทำการฝ่าฝืนหลักการดังกล่าวให้หนักยิ่งขึ้นด้วย

3) เห็นควรให้ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยวิธีการหรือในลักษณะการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563

4) เห็นควรให้มีการออกมาตรการควบคุมสถานที่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อง ของการห้ามผู้ประกอบการหรือผู้ขนส่งสินค้าจัดส่งเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไปยังสถานที่ห้ามขายเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาตรา 27 และประกาศกำหนดอื่น ๆ

5) เห็นควรให้มีการออกมาตรการควบคุมวันและเวลาขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขึ้นใหม่ โดยทำ การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในลักษณะของการจัดให้มีการเพิ่มประเภทใบอนุญาตการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะ และวางหลักเรื่องของอนุญาติให้ผู้ถือใบอนุญาตประเภทดังกล่าวสามารถขาย เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่ผู้ซื้อได้ทุกวันและทุกเวลา แต่ห้ามจัดส่งสินค้าในวันและเวลาที่ระบุไว้ ตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

6) เห็นควรให้มีการออกมาตรการควบคุมอายุผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งในกรณีของผู้ซื้อและผู้ขายโดยทำการสอบถามอายุเพื่อยืนยัน รวมถึงในกรณีสั่งซื้อผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ด้วย

8. เอกสารอ้างอิง

กานต์พัชร์ เล็กศรีสกุล. (2558). *พัฒนาการกลยุทธ์การตลาดและการสื่อสารการตลาดตามกรอบแนวคิด*

การตลาด 3.0 ของบริษัทไฮคิวผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ขวัญตา เลิศวิจิตรกมล. (2539). *กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมปัญหาที่เกิดจากการเสพยา.*

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คมสัน วิเศษธร. (2549). *กลยุทธ์การโฆษณาเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ ประเภทวิสกี และเบียร์ใน*

หนังสือพิมพ์. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จุมพล ศรีจงศิริกุล. (2553). *การควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ:*

สำนักงานกฤษฎีกา.

ทักษพล ธรรมรังสี และคณะ. (2556). *สถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผลกระทบ*

ในประเทศไทย ปี 2556 (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: เดอะ กราฟิ โก ซิสเต็มส์.

- ธีรวุฒิ ทองทับ. (2553). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา: ศึกษาเฉพาะกรณี การโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- บรรเจิด ลิงคะเนติ. (2562). *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ปรีดา ปิติวัฒน์นัทธ. (2562). *ปัญหากฎหมายในการควบคุมการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ออนไลน์*. สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ปรีดา กุลน้อย. (2557). *ปัญหากฎหมายในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- เพ็ญสุดา ประถมกรีก. (2545). *ระดับการเชื่อมโยงการตลาดเชิงกิจกรรมและตราสินค้ากับทัศนคติ ภาพลักษณ์ต่อการตลาดเชิงกิจกรรม*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชพงศ์ จารุสินธุพงศ์. (2560). *ปัญหากฎหมายการห้ามโฆษณาเกี่ยวกับสุรา: กรณีศึกษาสุราร้าน*. สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2560). *กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 169-170.
- วรพจน์ วิสชุดพิชญ์. (2553). *หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 91.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2561). *กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อสังคมออนไลน์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- หยุด แสงอุทัย. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Brian Z. Tamanaha. (2009). *Law as a Means to an End: Threat to the Rule of Law*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Elsje Verhulst. (2015). *Alcoholic Beverage In Japan*. Tokyo: EU-Japan centre for industrial cooperation - Head office in Japan.
- Pratima Singh Thakurai. (2017). *Theory Of Leon Duguit: Jurisprudence & Legal Theory*. Raipur: Mats Law School.
- The Health Promotion Agency. (2018). *Drinking & driving* (Online). Available: <https://www.alcohol.org.nz/alcoholyou/drinking-and-driving>. [2021, August 1]

**ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์
ในความคิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก**
**LEGAL PROBLEMS AND OBSTACLES OF ELECTRONIC EVIDENCE
COLLECTION IN THE CASE OF CHILD PORNOGRAPHY**

ร้อยตำรวจเอกหญิง กัญจน์ณัฐ บุษยวัฒน์

รองสารวัตร กองบังคับการอำนวยการ กองบัญชาการตำรวจท่องเที่ยว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

E-mail: Kanjanut.byw@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิสิต อินทมาโน

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และการจำแนกระดับของสื่อลามกอนาจารเด็ก รวมถึง ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์และการควบคุมสื่อลามกอนาจาร เด็กของสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำมา วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายของไทยในการจำแนกระดับของสื่อลามกอนาจารเด็กและรวบรวม พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในความคิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา การรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในความคิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็กในประเทศไทยต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (17) มิได้นิยามความหมายของสื่อลามกอนาจาร เด็กให้ครอบคลุมถึงภาพเสมือนซึ่งถูกสร้างด้วยข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือปัญญาประดิษฐ์ และได้กำหนดว่า สื่อลามกอนาจารเด็กมีขอบเขตความหมายเพียงใด ซึ่งทำให้มีปัญหาในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดว่าสิ่งที่ ผู้ถูกกล่าวหาครอบครองอยู่นั้นเป็นสื่อลามกอนาจารเด็กหรือไม่ ซึ่งแตกต่างจากประมวลกฎหมายอาญา สหรัฐอเมริกาที่จะมีระบุนิยามของเด็กและสื่อลามกอนาจารเด็กไว้ค่อนข้างชัดเจน และยังกฎหมายอีกหลายฉบับที่ จะมุ่งเน้นคุ้มครองเด็กและเผยแพร่สื่อลามกให้แก่เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือ Obscene Publication Act 1959 ในประเทศอังกฤษ และอีกทั้งในต่างประเทศมีการกำหนดมาตรการให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตมีหน้าที่จะต้อง รายงานให้หน่วยงานของรัฐทราบถึงการเผยแพร่หรือนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็น สื่อลามกอนาจารเด็ก เช่น ในสหรัฐอเมริกามีกฎหมาย The Code of Laws of the United State America กำหนดให้ ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตมีหน้าที่ต้องรายงานการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กทางออนไลน์และเพื่อป้องกันการ แสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กทางออนไลน์ ต่อศูนย์เพื่อเด็กหายและถูกฉวยผลประโยชน์แห่งชาติ (National Center for Missing and Exploited Children : NCMEC) นอกจากนี้ การรวบรวมพยานหลักฐานในกรณี ที่ สื่อลามกอนาจารเด็กอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ของผู้กระทำความผิดยังมีปัญหาเรื่องอำนาจการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวของ เจ้าพนักงานปกครองหรือตำรวจซึ่งมีหน้าที่โดยตรงตามกฎหมาย แต่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลใน

ระบบคอมพิวเตอร์เจกเช่นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมแต่อย่างใด ซึ่งในสหรัฐอเมริกา มีกรณีขบวนการเข้าค้นโดยไม่ต้องขออนุญาตจากศาล อยู่ 2 กรณี คือกรณีได้รับความยินยอม กับกรณีมีเหตุฉุกเฉิน ซึ่งศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดมาตรฐานความสมเหตุสมผลดังกล่าวเอาไว้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเห็นควรมีการให้เพิ่มเติมความหมายของสื่อลามกอนาจารเด็กให้ครอบคลุมถึงภาพเสมือนจริงซึ่งถูกสร้างด้วยข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือปัญญาประดิษฐ์ และจำแนกขอบเขตความหมายของสื่อลามกอนาจารเด็กตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (17) พร้อมกำหนดหน้าที่ให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตต้องรายงานกรณีตรวจพบสื่อลามกอนาจารเด็กในระบบคอมพิวเตอร์โดยเร็ว เพื่อลดความเสียหายที่จะเกิด และข้อสุดท้ายควรมีบทบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจเจกเช่นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อจะสามารถรวบรวมพยานหลักฐานสำคัญที่เกี่ยวข้องในคดีได้ทันทั่วถึง ไม่ถูกทำลายไประหว่างการประสานเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 หรือยื่นขออนุญาตศาลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็กของไทย

คำสำคัญ: พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ สื่อลามกอนาจาร

ABSTRACT

This thesis aims to study the evolution of the law of evidence, concepts and theories regarding the collection of electronic evidence, and the classification of child pornography. The thesis also examines the current legal measures relating to collecting electronic evidence and child pornography control from the United States (US), the Federal Republic of Germany, and England, to analyze Thailand's legal problems and obstacles on the classification of child pornography and the collection of electronic evidence relating to the child pornography offences. Finally, the study recommends the solution of collecting electronic evidence relating to child pornography in Thailand.

The study finds that Thai Criminal Code Section 1(7) does not stipulate the definition of child pornography to include the visual depictions generated by computer data or artificial intelligence and does not set the extent of child pornography. Thus, the inadequate definition and scope have led to the problematic prosecution of the offenders regarding whether the media found in possession of the accused persons is child pornography. This provision is different from the United States Federal Penal Code that sets forth the more precise definition of child pornography. In addition, several child protection laws and laws prevent the dissemination of obscene media for children under 18 years old, such as England's Obscene Publication Act 1959. Moreover, foreign laws stipulate the obligation of the internet providers to report the child pornography dissemination or the input of computer data that is child pornography into the computer system, i.e., The Code of Laws of the United States that requires the internet providers to report online child exploitation for the prevention of online child sexual exploitation to the National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC). Furthermore, the

governing officers or police officers, who have the direct legal power to process the cases, lack the authority from any law to collect the evidence when the child pornography is still on the offenders' computer system; unlike the special case inquiry officials or the officials acting under the Computer-related Crime Act B.E.2550 (2007) and amendment, who have the authority to access the computer system. Under US law, there are two exceptions to execute the search without a court warrant: when the consent is given to conduct the search and when there is an emergency. Accordingly, the US Supreme Court has laid down a reasonable standard for such exceptions.

Therefore, the study recommends that there should be an amendment to the Criminal Code Section 1(7) to expand the definition of child pornography to cover the visual depictions generated by the computer data or artificial intelligence and stipulate the classification of the scope of child pornography definition. Additionally, the law should impose the internet providers obligation to promptly report the child pornography found on the computer system to mitigate the impending damages. Lastly, the governing officers or police officers should have authority to access the computer system, similar to the authority of the special case inquiry officials or the officials acting under the Computer-related Crime Act B.E. 2550 (2007) and amendment. Hence, they will be able to collect crucial evidence relating to the cases immediately and preserve the evidence during the coordination with the officials under the Computer-related Crime Act B. E. 2550 or during the submission of the search warrant to the court. These suggested approaches can be the solution in eliminating the problem of electronic evidence collection for child pornography offences in Thailand.

Keywords: Electronic evidence, Child pornography

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมากจนมีคำพูดว่า “The whole world has gone digital” หรือ “โลกทั้งใบได้เปลี่ยนเป็นดิจิทัลแล้ว” (ธีระวัฒน์พุฒิบุรณวัฒน์, 2560) จากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีแนวโน้มที่จะขยายตัวต่อไปอีกเรื่อยๆ ทำให้ห่างต่อการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันแบบทั่วโลก แต่อย่างไรก็ตามนอกจากประโยชน์มหาศาลแล้ว สิ่งที่แฝงมาด้วยคือ อาชญากรรมทางเทคโนโลยี ที่อาจคุกคามชีวิตและทำให้สูญเสียทรัพย์สินเงินทองได้อย่างง่ายดาย (นิช วงศ์ส่องจ้า, 2558) ซึ่งมีงานวิจัยส่วนมากจะนำอุปกรณ์ดิจิทัล เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์อื่นที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต ไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด หรือใช้เป็นอุปกรณ์จัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งถือเป็นอาชญากรรมทางเทคโนโลยีชนิดหนึ่ง และจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อพยานหลักฐานจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ กลายมาเป็นพยานที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือพยานดิจิทัล อาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับเด็กจึงมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการครอบครอง การผลิต การเผยแพร่สื่อลามกอนาจารเด็ก

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐาน อิเล็กทรอนิกส์ในความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจาร เพราะการรวบรวมพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นปัจจัยสำคัญในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จำเป็นต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็ว ตอบสนองต่อการกระทำความผิดในระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หากคำว่าสื่อลามกอนาจารเด็กที่

ทุกคนรับรู้และเข้าใจต่างกัน ขอมทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับการเข้าถึงพยานหลักฐานในระบบคอมพิวเตอร์ จำเป็นต้องใช้อำนาจศาลผ่านคำร้องของเจ้าพนักงาน ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 อาจทำให้พยานหลักฐานซึ่งควรจะนำมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดถูกลบ เปลี่ยนแปลง แก้ไข จนไม่สามารถนำมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดได้ และไม่ให้เกิดความได้แข็งในการอ้างอิงและรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาล เพื่อนำมาตรวจทางกฎหมายมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

(1) เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในความคิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก รวมถึงการจำแนกระดับของสื่อลามกอนาจาร

(2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์และการควบคุมสื่อลามกอนาจาร

(3) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายไทยในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในความคิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก

(4) เพื่อเสนอแนะมาตรการของกฎหมายที่เหมาะสมมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในความคิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก

3. สมมติฐานของการศึกษา

แม้ว่าปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็กไว้ใน มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 แต่นิยามของคำว่าสื่อลามกอนาจารเด็ก ตามมาตรา 1(17) ไม่มีความชัดเจนว่า ความหมายของสื่อลามกอนาจารเด็กมีความหมายกว้างเพียงใด ทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับ สื่อลามกอนาจารเด็ก ต้องใช้ดุลพินิจในการจำแนกภาพสื่อลามกเป็นอย่างมาก ว่าการครอบครอง ส่งต่อ เผยแพร่ คำ หรือทำให้แพร่หลายในสื่อแบบใดที่ถือว่าเป็นความผิด และกฎหมายไม่ได้มีการกำหนดมาตรการในการ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารของเด็ก ทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า และทำให้เกิดปัญหาและ อุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นอย่างมาก ประกอบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 บัญญัติอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานยังไม่ครอบคลุมพอและ ยังไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงควรมีการบัญญัติมาตรการทางกฎหมายเพิ่มเติม เพื่อให้ใน การรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในความคิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็กเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ ในความคิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก โดยทำการศึกษบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบกับ ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ประเด็นที่ 6 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิด เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และกติการะหว่างประเทศและอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก อีกทั้งยังศึกษบทบัญญัติกฎหมายต่างประเทศ

ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในความคิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็กของไทย

5. วิธีดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาของวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษารายละเอียดจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ วารสาร เอกสารทางวิชาการและการวิเคราะห์ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย วิทยานิพนธ์และคำพิพากษาของศาล และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและสารสนเทศ

6. ผลการศึกษา

1) ปัญหาความไม่ชัดเจนของนิยามคำว่าสื่อลามกอนาจารเด็กตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(17) ทำให้ยากต่อการรวบรวมพยานหลักฐานว่าสื่อลามกอนาจารเด็กมีความหมายกว้างเพียงใด สื่อใดบ้างที่สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นสื่อลามก

การกำหนดคำนิยามที่ชัดเจนของคำว่า “สื่อลามก” นั้น เป็นเรื่องที่ยากมาก เนื่องจากในแต่ละวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน หรือแม้กระทั่งการตีความโดยใช้ปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ วัย ระดับการศึกษา อาชีพ ก็เป็นเหตุทำให้คนที่แม้อยู่ในสังคมเดียวกัน มีทัศนคติต่อคำเหล่านี้หลากหลาย คนไทยย่อมมีมุมมองต่อคำว่า “ลามก” ไม่เหมือนกับคนอเมริกัน และหญิงวัยชรากับเด็กชายวัยรุ่นก็ย่อมมีความเห็นต่อภาพผู้หญิงเปลือยแตกต่างกันเช่นกัน ดังนั้น จึงมีคำนิยามของคำว่าลามกไว้หลากหลาย (โสมนัส เจือศรีกุล, 2545) จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบกับบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศพบว่า ความไม่ชัดเจนของคำจำกัดความหรือนิยามของคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” ทำให้กฎหมายซึ่งได้มีการตราไว้เพื่อประโยชน์ในการควบคุมสื่อลามกหรือคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชน ไม่มีสภาพบังคับเนื่องจากมีปัญหาด้านการตีความว่าสื่อลามกอนาจารเด็ก มีความหมายกว้างขวางเพียงใด เช่น ในสหรัฐอเมริกา มีกฎหมาย Child Pornography Protection Act of 1996 (CPPA) กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กจากการผลิต สื่อลามกเด็กเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต โดยมุ่งควบคุมการผลิตภาพลามกเด็กที่สร้างขึ้นจากตัวเด็กจริง ไม่ใช่ภาพตัดต่อ แต่เด็กเสมือนนั้นจะกำหนดเป็นความผิดได้เฉพาะกรณี ที่คล้ายคลึงกับตัวตนจริงจนแยกไม่ออก

ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายได้ให้คำอธิบายถึงสื่อลามกเอาไว้ โดยสิ่งที่จะถือว่าเป็นสื่อลามก ต้องเป็นสิ่งที่รู้สึกได้เพียงอย่างเดียว หรือมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการกระตุ้นความรู้สึกทางเพศของผู้ที่ได้ชมและเป็นการละเมิดต่อขอบเขตในเรื่องความเหมาะสมทางเพศที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดทางด้านศีลธรรมของสังคมโดยทั่วไป สื่อลามกตามกฎหมายเก่า จำกัดเฉพาะสื่อลามกที่อยู่ในรูปของงานเขียนหรือหนังสือ และรวมถึงหนังสือที่มีรูปภาพ ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว โดยมีหลักการคือ การเผยแพร่สื่อลามกอนาจารโดยประการที่ส่วนบุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปีสามารถที่จะรับรู้ได้ หรือมีการนำเสนอให้แก่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี กระทำสิ่งอนาจารในสถานที่ที่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีสามารถที่จะเห็นได้เข้าถึงได้ ได้ชม หรือรับรู้ได้ และกระทำสิ่งอนาจารในสถานที่ที่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีสามารถที่จะพบเห็นได้ หรือมีการเผยแพร่สิ่งอนาจารนอกเขตการค้าด้วยวิธีการเสนอขายหรือประกาศ เป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย

ในประเทศอังกฤษ มีแนวคิดในการควบคุมสื่อลามก ก็เพื่อที่จะคุ้มครองต่อมาตรฐานทางศีลธรรมของสังคม ตลอดจนคุ้มครองบุคคลที่อยู่ในสังคมด้วย จากอันตรายของสื่อลามกที่มีต่อสภาพของร่างกาย จิตใจ ทั้งของบุคคลที่เป็นเหยื่อของการจัดทำ ผลิตสื่อลามก และบุคคลที่เป็นผู้รับรู้อาหาร โดยมีการตรากฎหมายควบคุม

สื่อลามกซึ่ง Section 1 (1) Obscene Publication Act 1959 ได้วางแนวทางไว้ว่า การพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นสื่อลามกหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลกระทบต่อศีลธรรมของสิ่งนั้นเป็นสำคัญ (ซึ่งต่างจากบรรทัดฐานสื่อลามกของประเทศไทยที่มุ่งคุณภาพไปเป็นหลัก ไม่ได้สนใจถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลัง อย่างกรณีบรรทัดฐานสื่อลามกของประเทศไทย) ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้มีการกำหนดแนวทางหลักเกณฑ์การตัดสินความผิดทางเพศได้กำหนดมาตราส่วนใหม่ซึ่งแทนที่ระดับของ Oliver Scale (วีรวรรณ มอสนี, 2560) ถูกนำมาใช้สำหรับการพิจารณาคดีในอังกฤษและเวลส์ในข้อหาทำอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับภาพลามกอนาจารของเด็ก (Sentencing Council, 2014) คือ หมวด A ภาพกิจกรรมทางเพศที่มีการล่วงล้ำ และ/หรือภาพกิจกรรมทางเพศกับสัตว์หรือวิปริตผิดธรรมชาติ, หมวด B ภาพกิจกรรมทางเพศที่ไม่มีการล่วงล้ำ และหมวด C ภาพลามกอนาจารอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในหมวด A หรือ B

2) ปัญหากฎหมายไม่ได้กำหนดมาตรการในการรวบรวมข้อมูลอันเกี่ยวเนื่องกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และ 287/2 ทำให้เกิดช่องว่างในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

ปัจจุบันประเทศไทย ยังไม่มีการกำหนดมาตรการในการรายงานการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และ 287/2 ซึ่งต่างประเทศได้มีการกำหนดหน่วยงานรับรายงานกรณีมีการตรวจพบสื่อลามกอนาจารเด็กในระบบคอมพิวเตอร์ ให้หน่วยงานรับผิดชอบเพื่อดำเนินการ เช่น สหรัฐอเมริกา มีกฎหมายกำหนดให้ผู้ให้บริการทางอินเทอร์เน็ต หรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็ก เช่น ครู รวมถึงผู้ที่ไม่ได้มีหน้าที่ใกล้ชิดกับเด็ก แต่สามารถพบเจอสื่อลามกเด็กได้ เช่น ช่างคอม ร้านถ่ายรูป เป็นต้น มีหน้าที่รายงานกรณีพบสื่อลามกอนาจารเด็ก หากไม่รายงานจะต้องรับโทษตามกฎหมาย ทำให้เอื้อต่อการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกเด็ก ไม่จำเป็นต้องรอให้ผู้ให้บริการส่งข้อมูลเมื่อมีการร้องขอส่วนในประเทศอังกฤษ ไม่มีการกำหนดอย่างแน่ชัดว่าผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต มีหน้าที่จะต้องรายงานกรณีพบสื่อลามกอนาจารในระบบ หรือเครือข่ายที่ตนรับผิดชอบ แต่หากไม่รายงานผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตรายนั้น จะรับผิดชอบในฐานะผู้ครอบครองสื่อลามกนั้น เว้นแต่จะสามารถพิสูจน์ได้ว่าไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตจึงมักจะรายงานกรณีที่พบสื่อลามกอนาจารเด็กในระบบ หรือเครือข่ายของตน แต่สำหรับประเทศไทยไม่ได้มีการกำหนดมาตรการให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตมีหน้าที่จะต้องรายงานสื่อลามกอนาจารเด็ก ทำให้สื่อลามกอนาจารเด็ก ซึ่งถูกนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ไม่ได้รับการแก้ปัญหา และทำให้เกิดความล่าช้าในการปราบปรามผู้กระทำความผิด รวมถึงหากรอให้ผู้ให้บริการส่งข้อมูลสื่อลามก ข้อมูลจากรายทางคอมพิวเตอร์มาให้ข้อมูลที่ใช้เป็นพยานหลักฐานดังกล่าวอาจถูกลบ แก้ไข หรือมีการเปลี่ยนแปลงในระหว่างกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว ทำให้ยากต่อการจับต่อผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

3) ปัญหาอำนาจการเข้าถึงข้อมูลในการรวบรวมพยานหลักฐานในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 ซึ่งได้ให้อำนาจเพียงเจ้าพนักงานในการร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจเท่านั้น

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งปัจจุบันมีเพียงพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งมีอำนาจตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 และเจ้าพนักงานผู้ได้รับแต่งตั้งและมีอำนาจตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม แต่การใช้อำนาจดังกล่าว จะต้องมีการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ในกรณีของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษคือ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา เพื่อใช้อำนาจดังกล่าว ซึ่งการจะยื่นคำร้องต่อศาลเป็นกระบวนการที่จะต้องใช้เวลาในการดำเนินการ แต่พยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถทำลายแก้ไขโดยง่ายใช้เวลาเพียงสั้น ๆ หากผู้กระทำความผิดทราบเหตุว่าจะถูกค้น

ก็สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือทำลายได้โดยง่าย แต่ในส่วนเจ้าพนักงานปกครองหรือตำรวจ (พนักงานสอบสวน) ยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ แต่การกระทำผิดในปัจจุบัน มักมีพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีบทบัญญัติให้อำนาจดังกล่าวแก่พนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าว ซึ่งในต่างประเทศได้มีการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐ ในการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าว เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีการต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมายาวนาน แนวความคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนของสหรัฐอเมริกาจึงเป็นแนวความคิดทางกฎหมายธรรมชาติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างสูง การค้นพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลใดในที่สาธารณะ ก็ต้องมีหมายค้น และมีเหตุอันควรหรือมีความสมเหตุสมผลที่จะขอให้ศาลออกหมายค้น เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ เพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจค้นและยึดพยานหลักฐานโดยผิดกฎหมายหรือขัดกับรัฐธรรมนูญ สำหรับประเด็นนี้สหรัฐอเมริกา ได้มีการเรียนรู้จากประสบการณ์เกี่ยวกับอาชญากรรมทางไซเบอร์มาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและการก่อการร้ายโดยทางไซเบอร์ สหรัฐอเมริกาจึงให้อำนาจและเครื่องมือแก่พนักงานสืบสวนสอบสวน เพื่อให้สามารถเข้าถึงพยานหลักฐานได้อย่างรวดเร็วทันต่อการทำลายพยานหลักฐานของอาชญากร นอกจากการค้นตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ฉบับแก้ไข ครั้งที่ 4 ยังมีข้อยกเว้นที่ไม่ต้องขออนุญาตค้น คือ กรณีได้รับความยินยอม และกรณีที่เป็นเหตุฉุกเฉินที่ไม่อาจขออนุญาตค้นจากศาลได้อีกด้วย

7. บทสรุป

สื่อลามกอนาจารเด็กถือเป็นปัญหาสำคัญอย่างมากที่เกือบทุกประเทศได้ให้ความสำคัญ ดังที่เห็นได้จากกติการะหว่างประเทศและอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็กในหลายฉบับ เช่น อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (ศูนย์ปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายพนักงานฝ่ายปกครอง, 2564) อนุสัญญาฉบับที่ 182 อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามและการดำเนินการ โดยทันทีเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก พ.ศ. 2542 (Worst Forms of Child Labor Convention (No. 182) 1999) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child – CRC) (กรมกิจการเด็กและเยาวชน กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2564) รวมถึงพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่อง การขายเด็ก การค้าประเวณีเด็กและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Right of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography) มักจะกล่าวถึงอิสรภาพ และสิทธิพื้นฐานของเด็กเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของเด็กทั่วโลก โดยให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนเท่าเทียมกัน และให้รัฐภาคีออกกฎหมายหรือมาตรการในการการปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก รวมถึงการพยายามที่จะยกระดับความตระหนักของสาธารณชนเป็นเรื่องที่จำเป็นเพื่อลดอุปสงค์ของผู้บริโภคในการค้าเด็ก การค้าประเวณีเด็กและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กด้วย (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2550)

สื่อลามกเด็กแบบดั้งเดิมมักเป็นสื่อลามกเด็กที่นำเสนอในรูปแบบ หรือผลิตภัณฑ์ที่มีต้องอาศัยเทคโนโลยีมากนัก แต่พัฒนาการทางเทคโนโลยีในปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาสื่อลามกเด็กเพิ่มมากขึ้น เพราะสามารถใช้สื่อดังกล่าวในการเผยแพร่ และเข้าถึงเนื้อหาลามกเหล่านี้ได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากความชัดเจนของนิยามคำว่าสื่อลามกอนาจารเด็กยังไม่ชัดเจน ทำให้ยากต่อการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าว และพระราชบัญญัติว่าด้วย การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่บังคับใช้ทางกฎหมายได้ให้

อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลในการรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะเจ้าพนักงานเท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมกับสถานการณ์ในคดีที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ รวมถึงไม่มีมาตรการในการรวบรวมข้อมูลอันเกี่ยวข้องกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และ 287/2 (ความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก) ทำให้การดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นไปได้ยากลำบาก และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ดังนั้น การป้องกันปราบปรามอาชญากรรม หรือการใช้มาตรการและวิธีการต่าง ๆ ที่จะไม่ให้เกิดอาชญากรรมขึ้น การมีมาตรการทางกฎหมายหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง เช่น สามารถถ่วงดุลเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ปิดกั้น เฝ้าระวัง นอกจากนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็กในประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. ข้อเสนอแนะ

1) ควรมีเกณฑ์ในการจำแนกระดับของสื่อลามกอนาจารตาม Sexual Offences Definitive Guideline ของประเทศอังกฤษ เพื่อสะดวกต่อการรวบรวมพยานหลักฐาน และเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาตีความของประเทศไทยได้ โดยแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(17) ให้ คำว่า สื่อลามกอนาจารเด็ก หมายความว่า ภาพเสมือนจริงซึ่งถูกสร้างด้วยข้อมูลคอมพิวเตอร์ด้วย โดยแบ่งหมวดของสื่อลามกอนาจารเด็กตามระดับความรุนแรงของสื่อลามกอนาจารเด็ก คือ

(1) ภาพกิจกรรมทางเพศที่มีการร่วมประเวณี และ/หรือภาพกิจกรรมทางเพศกับสัตว์หรือวิปริตผิดธรรมชาติ และ

(2) ภาพกิจกรรมทางเพศที่ไม่มีการร่วมประเวณี เช่น ภาพเด็กสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง และ

(3) ภาพเปลือยกาย กระตุ้นทางเพศ เน้นท่าทาง เน้นท่าทางที่กระตุ้นความรู้สึก ทางเพศ เน้นท่าทางที่กระตุ้นความรู้สึกทางเพศอย่างชัดเจน หรือ ภาพถ่ายซึ่งจงใจเน้นอวัยวะที่กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ ซึ่งไม่เข้าตาม (1) และ (2) ข้างต้น

2) ควรมีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เพิ่มพนักงานสอบสวน ให้มีอำนาจเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และเพิ่มข้อยกเว้นในการเข้าถึงข้อมูลหรือระบบคอมพิวเตอร์โดยไม่ต้องขอหมายค้นหรือคำสั่งศาลในการตรวจค้น ในกรณีมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าข้อมูลคอมพิวเตอร์มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำผิดหรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อ จะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในระบบคอมพิวเตอร์นั้น ประกอบทั้ง ต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเน้นซ้ำๆจะได้รับการอนุญาตจากศาล ข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือพยานหลักฐานนั้นจะถูกโยกย้าย เปลี่ยนแปลง แก้ไขหรือทำลายเสียก่อน เพื่อเป็นการรักษาพยานหลักฐานให้เหมาะสมกับลักษณะของพยานที่สามารถลบ เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว และ

3) ควรให้บัญญัติมาตรการให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตรายงานทันที เมื่อมีการตรวจพบสื่อลามกอนาจารเด็กในระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งตนดูแล โดยเพิ่มเติมในหน้าที่ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตนี้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 26/1 ดังนี้ “ผู้ให้บริการทางอินเทอร์เน็ต มีหน้าที่ตรวจสอบเนื้อหาข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ตนดูแลอยู่ ในกรณีที่มีการตรวจพบสื่อลามกอนาจารเด็กในระบบคอมพิวเตอร์ ให้รายงานต่อกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมโดยเร็ว ทั้งนี้ต้องไม่เกิน

เจ็ดวันนับตั้งแต่ข้อมูลดังกล่าวถูกนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” ให้หมายความตามนิยามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา การรายงานตามวรรคแรกให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

ผู้วิจัยจึงสังเกตเห็นว่าหากมีมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวข้างต้นจะทำให้ลดช่องว่างทางกฎหมายทำให้ ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้ง่ายขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถมีพยานหลักฐานเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก เพียงพอต่อการดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดได้

9. เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับเด็ก (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.dcy.go.th/webnew/upload/children_rights/1.2.pdf

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.(2550). *พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่อง การค้าเด็ก*

การค้าประเวณี และสื่อลามกที่เกี่ยวข้องกับเด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ณรงค์ โภคธรรม. (2556). *ความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการละเมิด ทรัพย์สินทางปัญญาของกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ*.

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

ณิช วงศ์สองเจ้า. (2558). *การศึกษากระบวนการระบบพิสูจน์หลักฐานอาชญากรรมไซเบอร์. วารสารวิชาการอาชญวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 1(1)*.

ธีระวัฒน์ พุฒินุรณวัฒน์. (2560). *แนวทางการปรับปรุงยุทธศาสตร์สำนักงานอัยการสูงสุดด้านการอำนวยความสะดวกธุรกรรมทางอาญาเพื่อตอบโต้อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ในยุคประเทศไทย 4.0*. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

วีรวรรณ มอสบี้. (2560). *บทความรายงานประกอบการพัฒนาวิธีการสืบสวนสอบสวนคดีสื่อลามกอนาจารเด็ก*.

โสมนัส เจือศรีกุล. (2545). *มาตรการควบคุมต่อต้านสื่อลามกเด็ก*. หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์ปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายพนักงานฝ่ายปกครอง. *การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์* (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : <https://multi.dopa.go.th/ilab/assets/modules/news/uploads/ef5208cba59235817fe0e85e8ebb601c5ecf2f24e8277561464307795931166.pdf>

Sentencing Council. (2014). *Sexual Offences Definitive Guideline*. Crown. England. Retrieved from:

<https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Sexual-offences-definitive-guideline-Web.pdf>

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมาย ในการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์

มาใช้ในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1

LEGAL PROBLEMS AND OBSTACLES OF USING SCIENTIFIC EVIDENCE TO BE USED IN THE PROSECUTION OF INVESTIGATORS UNDER CRIMINAL PROCEDURE CODE SECTION 131/1

สุรสิทธิ์ บุญวัฒน์

นักวิชาการสรรพสามิตชำนาญการ สังกัดสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่กรุงเทพมหานคร 5

E-mail: byw8877@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิสิต อินทมาโน

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการตรวจเก็บพยานหลักฐาน และศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศมาใช้ในการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน ได้แก่ กฎหมายของประเทศอังกฤษ ราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส แล้วนำมาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมาย เพื่อให้ได้แนวทางการปรับปรุงพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร

ผลการศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 นำเงื่อนไขอัตราโทษอย่างสูงเกิน 3 ปี มาจำกัดการใช้ข้อสันนิษฐาน กรณีผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ยินยอมให้มีการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานที่ตรวจเก็บตัวอย่างจากส่วนประกอบของร่างกาย โดยไม่เหตุอันสมควร แตกต่างจากพระราชบัญญัติตำรวจและหลักฐานทางอาญา พ.ศ.2529 ของประเทศอังกฤษ และพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีอาญา (ตัวอย่างส่วนประกอบของร่างกาย) พ.ศ.2538 ของประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งใช้เกณฑ์ความผิด ที่ต้องมีการบันทึกประวัติ (โทษจำคุก) โดยตั้งอยู่บนหลักความยินยอม ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2530 ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ให้อำนาจดังกล่าวอยู่ในดุลพินิจของศาล และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2549 ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ให้อำนาจในการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวแก่เจ้าพนักงานและในความคิดที่มีโทษตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป สามารถบังคับตรวจพิสูจน์ได้แม้ไม่ได้รับความยินยอมจากผู้รับการตรวจก็ตาม ทั้งนี้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 ยังมีได้ให้สิทธิผู้ต้องหา หรือผู้เสียหายในการร้องขอให้พนักงานสอบสวนสั่งให้มีการตรวจพิสูจน์ตามบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 กำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เพื่อเป็นการรับรองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 โดยนำเงื่อนไขข้ออัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี ปรับเหลือเพียงอัตราจำคุกหรือโทษที่สูงกว่านั้น ที่สามารถนำข้อสันนิษฐานของกฎหมายมาใช้สำหรับการพิจารณาคดี พร้อมทั้งกำหนดมาตรการบังคับตรวจพิสูจน์ในคดีความผิดที่มีโทษตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป โดยอาศัยคำสั่งของศาลในการบังคับตรวจพิสูจน์ และเพิ่มบทบัญญัติให้ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีสามารถร้องขอให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 สั่งให้มีการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จากส่วนประกอบร่างกายได้

คำสำคัญ: พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์, การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน

ABSTRACT

This documentary research aims to investigate the history, concepts, theories regarding the scientific evidence selection process, namely the evidence collection process and Thai and foreign legal procedures related to the introduction of scientific evidence to an inquiry, notably, under English law, New Zealand law, Germany Law, and French law. The aforementioned aspects of the law were analyzed in order to discover legal problems to allow further legal development, along with improvement in the process of scientific evidence selection process.

The result revealed that the Provisions of the Criminal Procedure Code Section 131/1, provides an offense of maximum imprisonment term exceeding three years to restrict presumptions in the case where injured victims, offenders, or involving individuals do not allow the forensic of evidence from the body for unreasonable cause, unlike England's Police and Criminal Evidence Act 1984 and New Zealand's Criminal Investigations Act 1995 which are determined by recorded crimes. (Imprisonment), while the German Code of Criminal Procedure 1987 of The Federal Republic of Germany shifts the power to the court. In addition, the 2006 Criminal Procedure Code of the French Republic allows the assigned officials to perform evidence examination on a case exceeding 10 years of imprisonment term, while also permitted to force collecting and examining without allowance from other parties. However, the Provisions of the Criminal Procedure Code Section 131/1 has yet to provide the right for suspects or injured victims to conduct evidence collecting as stated in the provision that an inquiry official must collect as much evidence as possible in order to disclose facts and acts related to the allegation to find the offenders and prove offender's guilt or innocence to reserve the right according to The Constitution of The Kingdom of Thailand 2017, Section 29.

The suggestion conceived from this research is to modify Criminal Procedure Code Section 131/1 by reducing the condition of exceeding 3 years imprisonment terms to only imprisonment terms or higher offense to allow legal presumption to be used in a trial, along with regulating the use of force evidence collection on a case

with more than 10 years imprisonment through a court order. In the same way, add a provision to allow injured victims, offenders, or involving individuals to request scientific evidence collection and examination from an individual's body under the Criminal Procedure Code Section 131/1.

Keywords: Scientific Evidence, Inquiry Official's Conduct of Legal Proceedings

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

พยานหลักฐานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสามารถนำมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริง เป็นสิ่งที่ยืนยันสนับสนุนข้ออ้าง หรือช่วยให้บ่งถึงความเท็จและความจริงในข้อเท็จจริงที่คู่ความทุ่มเถียงกัน โดยมีได้ หมายความว่าความเฉพาะพยานบุคคล (witness) เท่านั้น (ศิริรัตน์ ชันแก้ว, 2561) โดยเฉพาะหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมในการคลี่คลายปัญหาและการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีความเพื่อผล ในการบังคับสามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ (สนธิกาญจน์ เพื่อนสงคราม, 2559) และในขณะเดียวกันก็ เป็นหลักประกันให้กับบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดว่าจะได้รับความยุติธรรมหากผู้นั้นไม่ได้กระทำความผิดจริงจากประโยชน์ของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวเป็นผลให้นำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้กระบวนการได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีอาญามี ประสิทธิภาพมากขึ้น โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 มีการบัญญัติมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในชั้น สอบสวนในมาตรา 131/1 และแม้ว่าจะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวน ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 131 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถกระทำได้ เพื่อประสงค์จะ ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime control) และหลักสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล

ดังนั้น การที่จะนำเอาตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญ อย่างยิ่งโดยเฉพาะในการรวบรวมพยานหลักฐานมายืนยันให้สามารถพิสูจน์ความผิดได้อย่างชัด และในบางคดี ไม่มีประจักษ์พยาน หรือพยานแวดล้อมเลย จึงต้องอาศัยพยานวัตถุที่ผู้กระทำความผิดทิ้งร่องรอยไว้ มีหลายคดีที่มี การนำหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการคลี่คลายคดี และเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักยอมรับในนานา อารยประเทศ ซึ่งในปัจจุบันพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ถือว่ามีความสำคัญ ก็คือ การตรวจหาสารพันธุกรรม หรือการตรวจหา DNA (Deoxy-ribonucleic acid) ซึ่ง โดยหลักแล้วสารพันธุกรรมของแต่ละบุคคลจะมี ลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกัน ซึ่งในสถานที่เกิดเหตุ โดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย คดีข่มขืนกระทำชำเรา สามารถพบวัตถุพยานที่นำไปตรวจหาสารพันธุกรรมได้ เพื่อให้ทราบว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการตรวจเก็บพยานหลักฐาน

(2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศมาใช้ในการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน ได้แก่ กฎหมายของประเทศไทย ประเทศนิวซีแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส

(3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมาย

(4) เพื่อให้ได้แนวทางการปรับปรุงการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ มาใช้ในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 131/1

3. สมมติฐานของการศึกษา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 ปัจจุบันมีข้อจำกัด คือ การนำเงื่อนไขโทษมาจำกัดการใช้ข้อสันนิษฐานของกฎหมายไว้ว่าผลแห่งการตรวจพิสูจน์ จะเป็นผลร้ายกับผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย เฉพาะความคิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี และกฎหมายมิได้อนุญาตให้บุคคลอื่นนอกเหนือจากพนักงานสอบสวน มีสิทธิที่จะเรียกร้องขอให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคลวัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวน อีกทั้งการตรวจพิสูจน์โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ต้องขอความยินยอมจากผู้ตรวจก่อน ส่งผลให้การดำเนินคดีเกิดความล่าช้า อาจก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรม ดังนั้นจึงควรมีการบัญญัติมาตรการทางกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่บุคคลในการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน

4. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 โดยทำการศึกษาบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบกับประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ประเด็นที่ 6 และจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ มาใช้ในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน

5. วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ วารสาร เอกสารทางวิชาการและการวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวนคดีอาญาของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

6. ผลการศึกษา

1) ปัญหาการนำเงื่อนไขโทษมาจำกัดการใช้ข้อสันนิษฐานของกฎหมาย กรณีผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ยินยอมให้มีการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานที่ตรวจเก็บตัวอย่างส่วนประกอบจากร่างกายผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องโดยไม่มีเหตุอันสมควร ซึ่งมาตรา 131/1 วรรคสอง กำหนดให้พนักงาน

สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานโดยทางวิทยาศาสตร์ เฉพาะความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี ที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ ดำเนินการเก็บตัวอย่าง เลือด น้ำลาย เส้นผม เส้นขน ฯลฯ โดยผู้เสียหายหรือผู้ต้องหายินยอม หากไม่ยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้ว่าผลแห่งการตรวจพิสูจน์จะเป็นผลร้ายกับผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศพบว่าหลักความได้สัดส่วนได้ถูกนำมาพิจารณาในการบัญญัติวางหลักกฎหมายตลอดจนเป็นกรอบในการใช้ดุลพินิจ โดยในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งกำหนดให้อัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนและฟ้องร้อง โดยมีตำรวจเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของอัยการ แต่สำหรับการค้นหาความจริงในคดีอาญานั้น เมื่อจะต้องมีการรื้อเกล้าหรือสว่เกล้าสิทธิในร่างกาย แม้กฎหมายจะให้สิทธิที่จะกระทำได้เพื่อค้นหาความจริง แต่ก็มีข้อจำกัดที่จะต้องกระทำโดยพอสมควรแก่เหตุ หรือต้องไม่ขัดกับหลักความได้สัดส่วน และไม่ขัดกับความแน่นอนชัดเจนของกฎหมาย ดังนั้น แม้กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะไม่ได้มีการกำหนดอัตราโทษไว้เพื่อแบ่งแยกมาตรการค้นหาความจริงในชั้นสืบสวนไว้ในคดีที่มีโทษสูงหรือต่ำกว่านั้น แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ได้วางหลักให้การใช้อำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานในการเก็บตัวอย่างจากร่างกายผู้ต้องหา เป็นอำนาจคำสั่งที่ออกโดยผู้พิพากษา และการใช้ดุลพินิจนั้นต้องคำนึงถึงสิทธิพื้นฐานที่เกี่ยวกับร่างกาย การแทรกแซงของรัฐจะต้องอยู่ในความพอสมควรแก่เหตุที่เหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด ทั้งยังต้องได้สัดส่วนกับความสงสัยว่าบุคคลดังกล่าวได้กระทำความผิดอาญาอีกด้วย

สำหรับกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์ นอกจากกฎหมายจะวางหลักรับรองหลักความได้สัดส่วนในจะการรื้อเกล้าสิทธิพื้นฐานเกี่ยวกับร่างกายกับอำนาจการค้นหาความจริงของรัฐแล้ว ยังได้กำหนดเงื่อนไขของความผิดที่จะอยู่ในเกณฑ์ที่กฎหมายให้สิทธิแก่รัฐในการสว่เกล้าสิทธิในร่างกาย เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงในคดีอาญา โดยประเทศอังกฤษได้กำหนดว่าต้องเป็นความผิดที่เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะจัดเก็บข้อมูลประวัติผู้กระทำความผิด (Recordable Offence) อธิบายโดยย่อได้ว่าเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกขึ้นไป และอาจรวมความผิดอื่นที่ไม่มีโทษจำคุกแต่กฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่จัดเก็บข้อมูลได้ ส่วนประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดให้ความผิดที่เป็นเหตุให้นำส่วนประกอบของร่างกายไปตรวจเป็นความผิดที่ต้องมีโทษจำคุก (Imprisonable Offence) โดยทั้งประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์ กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่ง ภายใต้หลักว่าผู้ที่จะถูกตรวจจะต้องให้ความยินยอม แต่ถ้าเป็นกรณีผู้ต้องหาไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร สำหรับประเทศอังกฤษ ผู้พิพากษาและลูกขุนอาจจะอนุมานจากการปฏิเสธไม่ให้ความยินยอมให้ตรวจของผู้ต้องหานั้นได้ตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับประเทศนิวซีแลนด์ หากมีเหตุผลเพียงพอว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจร้องขอต่อศาลเพื่อออกคำสั่งให้ผู้ต้องหาส่งมอบตัวอย่างส่วนประกอบของร่างกายได้

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาของไทยเทียบกับของต่างประเทศที่ศึกษาจะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 วรรคสอง เป็นการวางกรอบจำกัดอำนาจการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน สำหรับการค้นหาความจริงโดยการตรวจเก็บตัวอย่างจากร่างกายผู้ต้องหาไว้ให้มีขีดความสามารถต่ำกว่ากฎหมายในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษหรือประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งมีเงื่อนไขกำหนดไว้เพียงคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่กำหนดเงื่อนไขอัตราโทษสำหรับคดีความผิดที่จะค้นหาความจริงด้วยการสว่เกล้าสิทธิในร่างกายผู้ต้องหา แต่อำนาจการออกคำสั่งก็ยังเป็นของ

ผู้พิพากษา ซึ่งอาจมีความยืดหยุ่นในการพิจารณาตามความจำเป็นแห่งเนื้อหาคดี ก็ยังต้องคำนึงถึงหลักการความได้สัดส่วนเช่นกัน

2) ปัญหาการให้สิทธิผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีร้องขอให้มีการตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากบางครั้งผู้ต้องหาและผู้เสียหายมีความจำเป็นในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในคดี ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 วรรคสอง ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการใช้ดุลพินิจสั่งให้ตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวนแก่บุคคลใดหรือไม่ก็ได้ จึงเป็นการตัดโอกาสของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ให้มีการตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ นิติธรรมเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ โดยมีค่านิยมในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนั้นอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมจะมีอยู่อย่างจำกัดเพื่อควบคุมไม่ให้เกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การพิจารณาคดีหรือการไต่สวนข้อกล่าวหาตามแนวทางทฤษฎีนี้ จะเป็นไปในรูปแบบที่เป็นทางการ โดยมีความเชื่อว่า “การปล่อยตัวผู้กระทำความผิดสืบคนย่อมดีกว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว” ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นการให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การพิจารณาต้องผ่านกระบวนการที่เป็นธรรม ซึ่งจากทฤษฎีนี้จะเห็นได้ว่าการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายมีโอกาสร้องขอให้พนักงานสอบสวนผู้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุหรือเอกสารใด ๆ อย่างเท่าเทียมกับรัฐจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย และเป็นการประกันสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีให้ได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการดำเนินคดีอาญาซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เนื่องจากถ้าจะให้อำนาจดุลพินิจของพนักงานสอบสวนเพียงอย่างเดียวนั้น อาจจะไม่เพียงพอและรัดกุมที่จะนำหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเข้ามาในคดีได้ ประกอบกับในปัจจุบันมีสถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีหน้าที่และความสามารถในการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน เช่นเดียวกับสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ อีกทั้งภายใต้พระราชบัญญัติการให้บริการทางนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 ซึ่งกำหนดหน้าที่ของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ไว้ในมาตรา 5 ในการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ที่เกื้อหนุนการทำงานในการดำเนินกระบวนการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับคดีที่จะร้องขอให้ใช้วิธีการตรวจพิสูจน์บุคคล โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวน ควรที่จะสามารถทำการร้องขอได้เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้นจะทำให้ค้นหาค้นหาความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ตั้งแต่ในชั้นสอบสวนเป็นสิ่งที่จำเป็น ไม่ใช่เพียงแค่พนักงานสอบสวนเท่านั้นที่ต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานในคดี

3) ปัญหาความยินยอมของผู้รับตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ในกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าสำหรับความยินยอมของผู้ถูกตรวจที่เป็นผู้ต้องหานั้น หากจะต้องรอผู้ต้องหาให้ความยินยอมในทุกกรณี อาจส่งผลให้การดำเนินคดีเกิดความล่าช้าและในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ให้ความยินยอมในการตรวจประกอบกับพยานหลักฐานนั้นมีความสำคัญต่อคดี อาจทำให้พยานหลักฐานสูญหายไป

จากการศึกษาในกรณีกฎหมายของประเทศอังกฤษ หากผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้ความร่วมมือในการตรวจเก็บส่วนประกอบจากร่างกายโดยปราศจากเหตุอันควร ผู้พิพากษาหรือลูกขุนอาจอนุมานเหตุแห่งการปฏิเสธนั้นได้ตามที่เห็นสมควร สำหรับข้อสันนิษฐานนี้ ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายนิวซีแลนด์ ซึ่งกำหนดหลักการค้นหาค้นหาความจริงกรณีผู้ต้องหาปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือในกรณีนี้ว่า หากเจ้าหน้าที่ตำรวจ

มีเหตุผลอันสมควรและเพียงพอ อาจร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งให้ทำการตรวจเก็บพยานหลักฐานดังกล่าวได้ (ภาณุพล บุรพันธ์, 2557) ส่วนในกฎหมายเยอรมัน ไม่ได้กล่าวถึงความยินยอมของผู้ต้องหา แต่การสั่งให้ทำการตรวจร่างกายนั้น จะต้องได้รับอนุญาตจากศาล และถ้าล่าช้าเกินไปจะทำให้เกิดความเสียหายต่อการตรวจดังกล่าว อาจขออนุญาตจากพนักงานอัยการ รวมถึงผู้ช่วยพนักงานอัยการนั้นก็ได้ (เทพนฤทธิ์ พีพิมาย, 2547)

สำหรับสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้กำหนดโทษสำหรับผู้ปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจเก็บพยานหลักฐาน โดยแบ่งตามระดับความรุนแรงแห่งคดีและลักษณะของวัตถุพยาน โดยคดีความผิดที่มีอัตราโทษตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถบังคับเอาสิ่งตรวจของบุคคลนั้นได้โดยไม่ได้รับความยินยอม และการปฏิเสธไม่ยินยอมให้เจ้าหน้าที่เก็บตัวอย่างสิ่งตรวจนั้น บุคคลซึ่งปฏิเสธต้องรับโทษ และยังถ้าการปฏิเสธดังกล่าวกระทำโดยบุคคลซึ่งถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาญาร้ายแรง ก็จะต้องรับโทษหนักขึ้น และตามกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นยังสามารถตรวจพิสูจน์บุคคลอื่นซึ่งมี DNA คล้ายกับผู้ต้องสงสัยได้อีกด้วย เช่น บิดา มารดา บุตร พี่น้องฝาแฝด เป็นต้น นอกจากนี้ หากผู้ต้องสงสัยไม่ให้ความร่วมมือในการเก็บตัวอย่างเพื่อนำไปตรวจพิสูจน์โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ยังต้องรับโทษตามที่กำหนดไว้อีกด้วย (ปุชิต วรานุตระกูล, 2552) ซึ่งถือเป็นบทบัญญัติที่บังคับให้ผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกกล่าวหาจำต้อง ให้มีการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย ด้วยเหตุผลและหลักการที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นว่าการพิจารณากำหนดโทษหรือเพิ่มมาตรการบังคับบุคคลให้ยินยอมเข้ารับการตรวจร่างกายเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งคดี จะเป็นการช่วยให้การพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของผู้ต้องหากระจ่างชัดยิ่งขึ้น

7. บทสรุป

ในการรวบรวมพยานหลักฐานที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ส่วนใหญ่นั้นก็คืออาชญากรจะถูกชี้ตัวโดยผู้เสียหาย พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือจากคำรับสารภาพของผู้กระทำความผิดเอง ดังนั้น จะเห็นว่าแนวทางการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมุ่งหาพยานบุคคลก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายและความรู้ความสามารถของพนักงานสอบสวนในอันที่จะค้นหาความจริงหรือเจราหาว่าอันลุ่มให้พยานทบทวนเหตุการณ์ที่พบเห็นมา เป็นสิ่งที่พนักงานสอบสวนได้รับการถ่ายทอด ฟังสนและปลูกฝังติดต่อกันมาหลายยุคหลายสมัยแล้ว แต่มีหลายครั้งที่ไม่สามารถหาพยานบุคคลได้ อย่างเช่นกรณีคนร้ายฆ่าเจ้าทุกข์จนถึงแก่ความตาย และในคดีกระทำความผิดต่อทรัพย์สินที่เกิดขึ้นตอนค่ำคืนปราศจากผู้รู้เห็น ซึ่งพยานที่พนักงานสอบสวนจะพอหาได้ในกรณีนี้ก็เพียงแค่วัตถุพยานเท่านั้น (อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, พลตำรวจเอก, 2552) ซึ่งวัตถุพยานที่ได้มานั้นก็ไม่ทำให้ทราบถึงผู้กระทำความผิดได้ จึงจำเป็นต้องนำพยานหลักฐานเหล่านั้นไปพิสูจน์ด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ

8. ข้อเสนอแนะ

1) เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความยุติธรรมและลดข้อจำกัดในการรวบรวมพยานหลักฐาน ควรพิจารณาปรับลดเงื่อนไขอัตราโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 วรรคสอง

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกหรือโทษสถานหนักกว่านั้น หากการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งจำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผม หรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวน

ผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร โดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือเสียหายนั้นแล้วแต่กรณี

2) เพื่อเป็นการรับรองสิทธิของผู้ต้องหาและผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา ควรบัญญัติให้ผู้ต้องหาและผู้เสียหายสามารถร้องขอต่อพนักงานสอบสวนให้ทำการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ได้ตั้งแต่ในชั้นสอบสวน โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนโดยให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสี่ของมาตรา 131/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “ในกรณีพนักงานสอบสวนได้รับการร้องขอจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือผู้มีส่วนได้เสียในคดี ให้ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะต้องเร่งรัดดำเนินการโดยเร็ว เว้นแต่การกระทำดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปเพื่อขัดขวางหรือประวิงการสอบสวน มิให้ดำเนินไปโดยเร็ว หรือร้องขอให้ดำเนินการโดยไม่มีเหตุอันควร”

3) เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีที่มีความผิดร้ายแรงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรบัญญัติให้เพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 แทรกเป็นวรรคที่สาม ดังนี้ “ในคดีความผิดที่มีโทษตั้งแต่สิบปีขึ้นไป เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดี พนักงานสอบสวนอาจร้องขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจ มีคำสั่งให้ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ส่งมอบพยานหลักฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบของร่างกาย เพื่อทำการตรวจพิสูจน์ หากบุคคลดังกล่าวได้รับคำสั่งศาลแล้วฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลโดยไม่มีเหตุอันควร ผู้นั้นต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 198”

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำมาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการสอบสวนและการแสวงหาพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น โดยมีมุ่งหมายให้ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายสิทธิร้องขอให้พนักงานสอบสวนทำการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานเพื่อนำเข้ามาใช้ในชั้นสอบสวน และควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนร้องขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจ มีคำสั่งให้ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ส่งมอบพยานหลักฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบของร่างกายเพื่อทำการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ได้ เพื่อให้ง่ายต่อการนำพยานหลักฐานเข้ามาในสำนวนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับกระบวนการยุติธรรม

9. เอกสารอ้างอิง

จิราภรณ์ พูลพิพัฒน์. (2561). *มาตรการทางกฎหมายในการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาใช้*

ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

เทพนฤทธิ์ พิพิมาย. (2547). *อำนาจพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน*. นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธานี สิงหนาท. (2564). *คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง.

บุษิต วรานุตระกูล. (2552). *เงื่อนไขการตรวจพิสูจน์ผู้ถูกกล่าวหาโดยใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 99-100.

- ภาณุพล บุรพันธ์. (2557). การคุ้มครองเด็กและผู้หญิงจากการตรวจพิสูจน์บุคคล โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตามมาตรา 131/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- รุ่งระวี โสขุมมา. (2554). ลายพิมพ์ดี เอ็น เอ กับการดำเนินคดีอาญา. *บทบัญญัติ*, 52 (1).
- ศิริรัตน์ ชันแก้ว. (2561). การรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์จากคำพิพากษาศาลฎีกา. สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- สนธิกาญจน์ เพื่อนสงคราม. (2559). พระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1793
- สมพงษ์ เตชะสมบูรณ์. (2560). นิติวิทยาศาสตร์กับการเสริมสร้างความยุติธรรม. บทความทางวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร วปอ.60 ลักษณะวิชาการเมือง.
- สุนทรี วิไลสรการ. (2558). การใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความคิดของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 กับสิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง. หลักสูตร ผู้พิพากษาบริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 14 สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

**ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับระยะเวลาในการออกคำสั่งทางปกครอง : กรณีศึกษา
การดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจ ตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547¹**

**LEGAL PROBLEMS OF THE PERIOD OF TIME FOR THE
ADMINISTRATIVE ORDER: A CASE STUDY OF DISCIPLINARY ACTION
OF POLICE OFFICIALS UNDER THE ROYAL THAI POLICE ACT
B.E. 2547 (2004)**

**พันตำรวจเอกอุเทน น้อยพิน²
มหาวิทยาลัยศรีปทุม**

บทคัดย่อ

คำสั่งลงโทษทางวินัยถือเป็นคำสั่งทางปกครองประเภทหนึ่ง ซึ่งระยะเวลาในการพิจารณาเพื่อออกคำสั่งลงโทษทางวินัย ต้องถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะ แต่ต้องมีหลักเกณฑ์ประกันความเป็นธรรมไม่ต่ำกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง สำหรับการพิจารณาเพื่อออกคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจนั้น กฎหมายตำรวจบัญญัติให้ต้องพิจารณาให้เสร็จสิ้นโดยเร็วแต่ทั้งนี้ไม่เกิน 240 วัน นับแต่วันได้รับสำนวน

จากการศึกษาพบว่าวิธีการนับหรือหน่วยการนับระยะเวลาตามกฎหมายไทยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การนับแบบมีหน่วยการนับ คือ นับตามปฏิทินสากล ได้แก่ ชั่วโมง วัน สัปดาห์ เดือน หรือปี และการนับแบบไม่มีหน่วยการนับ อาทิเช่น โดยเร็ว โดยพลัน โดยมีชกซ้ำ ไม่ล่าช้าเกินควร สำหรับการตีความระยะเวลาที่ไม่มีหน่วยการนับจะขึ้นอยู่กับว่าตีความเพื่อใช้กับหมวดหมู่กฎหมายใด สำหรับกฎหมายปกครองนั้น ระยะเวลาดังกล่าวไม่ควรเกินหรือเท่ากับ 90 วัน ซึ่งเท่ากับระยะเวลาในการพิจารณาทางปกครองหรือการพิจารณาอุทธรณ์จากการศึกษาพบว่าระยะเวลาในการออกคำสั่งลงโทษวินัยของผู้มีอำนาจ สำหรับข้าราชการฝ่ายต่างๆ ในประเทศ ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ข้าราชการฝ่ายอัยการ และข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม กำหนดไว้แบบมีหน่วยการนับ อยู่ในห้วง 15-60 วัน สำหรับข้าราชการพลเรือนให้ออกคำสั่งโดยเร็ว สำหรับในต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส เครือรัฐออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์ กำหนดระยะเวลาแบบมีหน่วยการนับ อยู่ในห้วง 7-45 วัน จึงเห็นได้ว่าการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการฝ่ายอื่นในประเทศและต่างประเทศได้กำหนดกรอบระยะเวลาการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยอย่างใดอย่างหนึ่ง หากกำหนดระยะเวลาตามปฏิทินสากลแล้ว จะไม่กำหนดระยะเวลาแบบไม่มีหน่วยการนับซ้ำซ้อนอีก และส่วนใหญ่มีระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน

ดังนั้น ระยะเวลาการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจของผู้มีอำนาจตามกฎหมายตำรวจ ที่กำหนดไว้ทั้ง 2 แบบ คือ โดยเร็วแต่ไม่เกิน 240 วันนั้น จึงมีความสับสนและเกิดปัญหาในตีความเกี่ยวกับระยะเวลา

¹ บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับระยะเวลาในการออกคำสั่งทางปกครอง : กรณีศึกษาการดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ”

² นักศึกษาปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ที่ชัดเจนในการพิจารณาของผู้มีอำนาจสั่ง และไม่สอดคล้องกับวิธีการนับตามหลักกฎหมายปกครองและเมื่อเปรียบเทียบกับข้าราชการฝ่ายอื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่งผลให้การพิจารณาเพื่อออกคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเฉพาะของตำรวจมีมาตรฐานและเกณฑ์ประกันความเป็นธรรมที่ต่ำกว่ากฎหมายทั่วไปหรือกฎหมายกลาง จึงสมควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเฉพาะของตำรวจให้มีเพียงรูปแบบที่มีหน่วยการนับระยะเวลาแบบเดียว คือการนับเป็นระยะเวลาตามปฏิทินสากล โดยให้มีกำหนดระยะเวลาไว้ไม่เกิน 30 วัน เพื่อให้มีความชัดเจนรวมถึงให้เป็นไปตามหลักการของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตลอดจนแนวคิดหรือเจตนารมณ์ของการดำเนินการทางวินัยและมีความสอดคล้องตลอดจนมีมาตรฐานเช่นเดียวกับข้าราชการฝ่ายอื่นของประเทศ

คำสำคัญ: คำสั่งลงโทษทางวินัย, ระยะเวลาการพิจารณา, ระยะเวลาในการออกคำสั่งทางปกครอง

ABSTRACT

Disciplinary order is considered a type of administrative order. By the period of consideration for issuing a disciplinary order or administrative order must comply with the Administrative Reform Act B.E. 2539. Unless there is a specific law provided for that matter but there must be standards and criteria for ensuring fairness not lower than those prescribed in the Administrative Reform Act. In the case of the consideration for issuing a disciplinary order for the police officers, the police law define that the consideration must be completely considered as soon as possible in the duration not more than 240 days since the case has been scheduled.

From the study, it was found that the time framework of disciplinary order in Thailand could be classified to be 2 types: 1) a period according to international calendar such as day, month, or year and 2) the period without the measurement such as quickly, without delay, without a reasonable delay. The interpretation of counting period without the measurement or numeral unit depends on the category of laws' usage. According to the Administrative Reform Act means the period of 90 days which is equal to the length of time for considering the appeal. In addition, there were found that the period of disciplinary order from authorized person for other officials in the country such as government teachers and educational personnel, public prosecutor, and judicial officials defined to the numeral unit in the range of 15 to 60 days. While the civil servants defined to "as soon as possible". Therefore, the other countries like French Republic, Commonwealth of Australia, United States of America, and Republic of Singapore defined to the numeral unit in the range of 7 to 45 days. These reveal that the other disciplinary order of other officials in the country and other countries defined the time frame for the period of consideration either way which defined according to the international calendar, there will not redundantly define the non-numeral unit for measurement of period which most of the countries defined not to exceed 30 days.

Thus, the period of police officer's disciplinary order from authorized person that defined to considered and issued as soon as possible in the duration not more than 240 days could bring the complication to interpret and practice for authorized person, which controversial to the Administrative Practices. As a result, when compared with other government officials both in the country and abroad show that specific police laws have

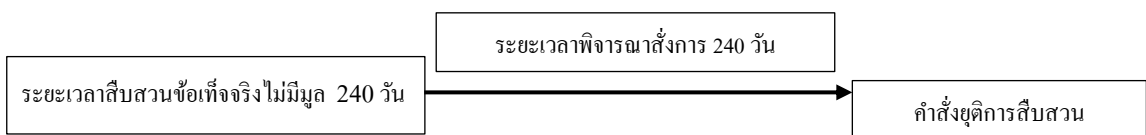
lower standards and criteria for ensuring fairness than general or central law. So, there should be corrected the use specific police laws to be applied as a single numeral unit measurement from international calendar to be not exceed 30 days. In order to be consistent, appropriate and in accordance with the principles of Administrative Practices Act as well as the concept or intent of disciplinary action and make it the same standard as other government officials of the country.

Keywords: Disciplinary order, Consideration period, Period for issuing administrative orders

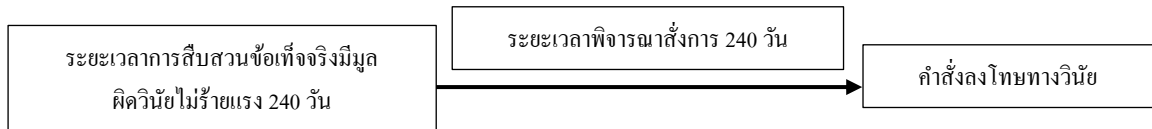
1. คำนำ

การที่พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจไว้ โดยปรากฏอยู่ในกฎ ก.ตร. ว่าด้วยการสืบสวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2556 และ กฎ ก.ตร. ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา พ.ศ. 2547 ซึ่งมีกรอบเวลาในการดำเนินการปรากฏตามภาพที่ 1 ดังนี้

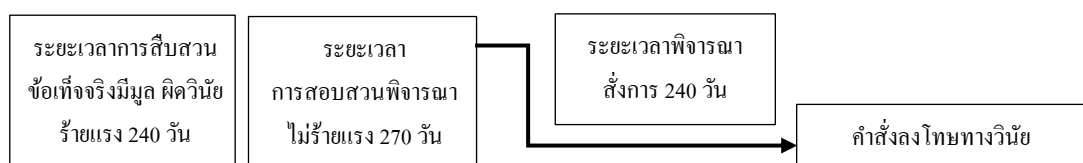
1. กรณีมีการสืบสวนข้อเท็จจริงผลการสืบสวนไม่มีมูล

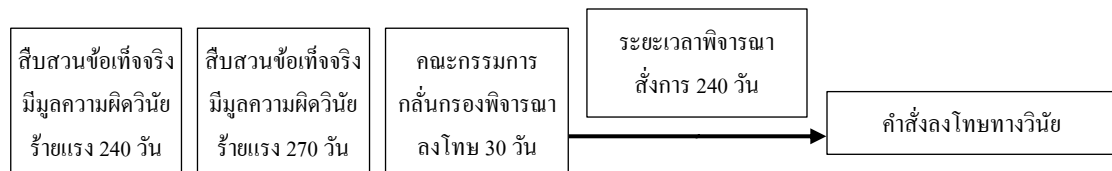
2. กรณีมีการสืบสวนข้อเท็จจริงผลการสืบสวนมีมูลความผิดวินัยไม่ร้ายแรง

3. กรณีมีทั้งการสืบสวนข้อเท็จจริงและสอบสวนพิจารณาและพบว่าผิดวินัยไม่ร้ายแรง

4. กรณีมีทั้งการสืบสวนข้อเท็จจริงและสอบสวนพิจารณาและพบว่าผิดวินัยร้ายแรง

ภาพที่ 1 แสดงระยะเวลาในการดำเนินการลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจ

โดยสามารถขยายระยะเวลาการดำเนินการได้อีกตามที่กำหนดไว้ในแต่ละขั้นตอน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าระยะเวลาในการพิจารณาระยะเวลาดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจก่อนจะมีคำสั่งลงโทษทางวินัยนั้น

มีระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการนานสุดถึง 840 วัน อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกดำเนินการทางวินัยอันอาจต้องเสียประโยชน์ในสิทธิต่างๆ ในระหว่างถูกดำเนินการทางวินัยได้ และยังเป็นระยะเวลาที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการส่งลงโทษทางวินัยที่ควรจะต้องเป็นไปอย่างชัดเจน รอบครอบ เต็มขนาด และรวดเร็ว เพื่อใช้เป็นมาตรการในการป้องปรามและควบคุมความประพฤติ กรณีนี้จึงมีประเด็นปัญหาว่า (1) การกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาออกคำสั่งลงโทษทางวินัยที่กฎหมายตำรวจระบุให้พิจารณาตั้งโดยเร็วแต่ตั้งนี้ไม่เกิน 240 วัน นับแต่ได้รับสำนวนนั้น มีความหมายว่าอย่างไร (2) ระยะดังกล่าว ชัดหรือแย้งหรือกรณีจะต้องบังคับตามมาตรา 3 มาตรา 4 และมาตรา 39/1 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และที่แก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร (3) หากการดำเนินการในการออกคำสั่งตามข้อ 1 หรือข้อ 2 ไม่ถูกต้องแล้ว คำสั่งลงโทษทางวินัยอันเป็นคำสั่งทางปกครองจะมีผลทางกฎหมายเป็นอย่างไร

2. แนวคิดและหลักการพื้นฐานของกฎหมายที่เกี่ยวกับคำสั่งทางปกครอง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคำสั่งทางปกครอง

คำสั่งทางปกครอง (Administrative order) ถือเป็นการกระทำทางปกครองรูปแบบหนึ่งของนิติกรรมทางปกครอง ซึ่งฝ่ายปกครองใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางปกครองในรูปของการแสดงเจตนาฝ่ายเดียวในอันที่จะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิและหน้าที่ของเอกชนในรูปแบบของข้อบังคับ กฎ หรือคำสั่งได้ โดยไม่จำเป็นต้องให้เอกชนยินยอมด้วย โดยจะไม่รวมถึง “สัญญาทางปกครอง (Contrat administratif)”³

2.2 ระยะเวลาของการออกคำสั่งทางปกครองและแบบของคำสั่งทางปกครอง

ตามมาตรา 5⁴ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 บัญญัติถึงการพิจารณาทางปกครองว่าเป็นกระบวนการและขั้นตอนในการเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดทำคำสั่งทางปกครอง หากการออกคำสั่งทางปกครองในกฎหมายฉบับใดมีการกำหนดระยะเวลาไว้ เจ้าหน้าที่ที่จะต้องจัดทำคำสั่งทางปกครองให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ สำหรับการออกคำสั่งทางปกครองในเรื่องที่ไม่มีกฎหมายหรือกฎในการกำหนดระยะเวลาในการออกคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้นไว้ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557 โดยให้ถือปฏิบัติตามมาตรา 39/1 ซึ่งได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาไว้ 30 วัน

จากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่า ในกรณีที่กฎหมายได้ระบุระยะเวลาการพิจารณาหรือออกคำสั่งทางปกครองไว้เป็นตัวเลขนั้น สามารถตีความการนับระยะเวลาได้ถูกต้องแม่นยำ แต่กฎหมายบางฉบับที่ไม่ได้ระบุระยะเวลาไว้เป็นตัวเลขที่แน่นอน แต่ได้ระบุระยะเวลาการออกคำสั่งทางปกครองไว้เป็นถ้อยคำ อาทิเช่น โดยเร็ว ในระยะเวลาอันควร โดยทันที โดยพลัน โดยมีชกช้า ไม่ล่าช้าเกินควร เช่นนี้การตีความในเรื่องของระยะเวลาหรือการนับระยะเวลาจะเป็นเช่นใดหรือมีระยะเวลาเท่าใด จากการศึกษพบว่าในกฎหมายไทยนั้น การกำหนดระยะเวลามี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) กำหนดระยะเวลาแบบมีหน่วยนับ โดยกำหนดหน่วยนับตามปีปฏิทินสากล อาทิ

³ ศาสตราจารย์ โอเชินมาน อธิบายว่าที่จริงแล้วเป็นคำที่ข้อมาจากคำเต็มที่ว่า “actes juridiques administratifs” หรือ “actes juridiques du droit administratifs”. อ้างถึงใน ชาญชัย แสงศักดิ์ (2533, เมษายน). “ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับนิติกรรมทางปกครองและสัญญาทางปกครอง ตามแนวคิดของฝรั่งเศส.” วารสารกฎหมายปกครอง, เล่ม 9, ตอน 1.

⁴ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 (ฉบับที่ 3) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 มาตรา 5 บัญญัติว่า การพิจารณาทางปกครอง หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดทำคำสั่งทางปกครอง.

เช่น ชั่วโมง วัน สัปดาห์ เดือน หรือ ปี และ 2) กำหนดระยะเวลาแบบที่ไม่มีหน่วยนับ อาทิ โดยเร็ว โดยพลัน โดยมีชกซ้ำ ไม่ล่าช้าเกินควร

สำหรับกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาออกคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจตามกฎหมายตำรวจ นั้นพบว่าได้กำหนดรูปแบบของระยะเวลาไว้ทั้งสองรูปแบบ กำหนดให้พิจารณาสั่งการโดยเร็วและพ่วงต่อท้าย ด้วยแบบมีหน่วยนับ คือ ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 240 วัน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่ามีความแตกต่างจากข้าราชการฝ่ายต่างๆ ใน ประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมักจะกำหนดรูปแบบของระยะเวลาไว้แบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น จึงทำให้การตีความหมายของคำว่าโดยเร็วตามกฎหมายตำรวจนั้น สามารถขยายไปได้ถึง 240 วัน ได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ แนวทางของคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดซึ่งเคยมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับรูปแบบระยะเวลาที่เป็นถ้อยคำหรือไม่มี หน่วยการนับ อาทิเช่น “โดยมิชักช้า” หมายถึงระยะเวลา 90 วัน ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการเทียบเคียงระยะเวลาขั้นสูง ในการพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง⁵ ดังนั้น การตีความหมายของคำว่าโดยเร็วโดยขยายระยะออกไปถึง 240 วันนั้น จึงน่าจะเป็นการไม่ถูกต้องและอาจขัดต่อมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ส่งผลให้เป็นการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาออกคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจมีมาตรฐานต่ำกว่าเกณฑ์และไม่มีหลักประกันความเป็นธรรมเหมือนข้าราชการฝ่ายต่างๆ ซึ่งหากระยะเวลาในการพิจารณาออก คำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจมีมาตรฐานต่ำกว่าเกณฑ์และไม่มีหลักประกันความเป็นธรรมแล้ว ผลทาง กฎหมายจะเป็นประการใด

2.3 ระยะเวลา กับผลของการออกคำสั่งทางปกครอง

ในเบื้องต้นจากการศึกษาพบว่าบทบาทของระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครอง มี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะระยะเวลาที่มีสภาพบังคับ (Mandatory Delay) เป็นระยะเวลาที่กำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพหรือประโยชน์ของเอกชน โดยเฉพาะระยะเวลานั้นถือว่า เป็นระยะเวลาที่กฎหมายมุ่งหมายให้มีสภาพ บังคับให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจออกคำสั่งทางปกครองต้องดำเนินการพิจารณาทางปกครองและต้องมีคำสั่งทาง ปกครองภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

2. ลักษณะระยะเวลาที่ไม่มีสภาพบังคับ (Directory Delay) เป็นระยะเวลาที่กำหนดขึ้นเพื่อเร่งรัด การปฏิบัติราชการเพื่อพิจารณาในการออกคำสั่งทางปกครองโดยเร็ว ดังนั้น แม้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการออก คำสั่งทางปกครองมิได้ออกคำสั่งทางปกครองภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็ไม่ทำให้คำสั่งทางปกครอง นั้นเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใด

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวินัยและการดำเนินการทางวินัยข้าราชการ

องค์การรูปแบบราชการ (Bureaucracy) นั้น ถือเป็นองค์การขนาดใหญ่และมีข้าราชการจำนวนมาก หลากหลายฝ่ายหรือหน้าที่อยู่ร่วมกัน การรักษาวินัยของข้าราชการจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อประโยชน์ในการ ปฏิบัติงานทำให้องค์การประสบความสำเร็จและขับเคลื่อนไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เมื่อมีกรณีข้าราชการ กระทำความคิดทางวินัย จึงต้องมีการดำเนินการทั้งหลายตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนเพื่อตรวจสอบ สืบสวนสอบสวนพิจารณาความผิด การกำหนดโทษทางวินัย รวมถึงการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินการทางวินัย ทั้งนี้เพื่อเป็นมาตรการในการควบคุมข้าราชการ

⁵ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.31/8/2552 และ อ.566-569/2554

2.5 ระยะเวลาในการพิจารณาทางปกครองสำหรับการดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจและข้าราชการฝ่ายต่างๆ ในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบขั้นตอนและระยะเวลาในการพิจารณาทางปกครองสำหรับการดำเนินการทางวินัยข้าราชการฝ่ายต่างๆ ในประเทศ ปรากฏตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบระยะเวลาการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจ และข้าราชการฝ่ายอื่นในประเทศไทย

ประเภทข้าราชการ	บทกฎหมาย	มาตรา	ระยะเวลา
ข้าราชการตำรวจ	พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547	ม. 87 วรรคสอง	โดยเร็ว แต่ต้องไม่เกิน 240 วัน
ข้าราชการพลเรือน	กฎ ก.พ. ว่าด้วยการดำเนินการทางวินัย พ.ศ. 2556	-	โดยเร็ว
ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา	กฎ ก.ค.ศ. ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา พ.ศ. 2550	ข้อ 40	60 วัน
ข้าราชการอัยการ	พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2553	ม. 77	การสอบสวนเบื้องต้นหรือวินัย ไม่ร้ายแรง 30 วัน การสอบสวนวินัยร้ายแรง 60 วัน
ข้าราชการตุลาการ ศาลยุติธรรม	ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่า ด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวน พ.ศ. 2544	ข้อ 23 วรรคท้าย	15 วัน

3. ระยะเวลาในการพิจารณาทางปกครองสำหรับการดำเนินการทางวินัยข้าราชการหรือข้าราชการตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

การดำเนินการทางวินัยข้าราชการในสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีลักษณะคล้ายอายุความในคดี กล่าวคือ กระบวนการทางวินัยไม่อาจดำเนินการได้ หากล่วงเลยหรือเกินกว่า 3 ปี นับแต่วันที่ผู้มีอำนาจรู้เรื่อง สำหรับการดำเนินการทางวินัยข้าราชการพลเรือนมีคณะกรรมการวินัย (Conseil de discipline) และองค์การวินัยจตุพจน์ เรื่องวินัยข้าราชการ (Commission administrative paritaire (CAP)) ซึ่งในส่วนของคำสั่งลงโทษทางวินัยจะเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการวินัยที่จะต้องพิจารณาสั่งลงโทษภายใน 30 วัน (ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ 84-961 ลงวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ. 1984 (décret d'état 25 octobre 1984) ว่าด้วยระเบียบวินัยข้าราชการพลเรือนข้อ 4 วรรคสอง และข้อ 7 ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส) ในส่วนของข้าราชการตำรวจผู้มีอำนาจสั่งการวินัยจตุพจน์ว่าการกระทำของข้าราชการตำรวจเป็นการกระทำผิดวินัยแล้วให้รับดำเนินการสั่งการลงโทษทางวินัยให้แล้วเสร็จภายใน 40 วัน ตามพระราชบัญญัติตำรวจ พ.ศ. 2556 มาตรา 26 (LOI SUR LA POLICE 2013 sec 26)

3.2 เครือรัฐออสเตรเลีย

สำหรับเครือรัฐออสเตรเลียการพิจารณาออกคำสั่งลงโทษทางวินัยนั้น ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ เฉพาะเจาะจง แต่จากการตีความวิธีการดำเนินการทางวินัยของ Angelena Falk ข้อ 27 พบว่า “ ข้าราชการผู้ถูกไต่สวนแล้วพบว่าฝ่าฝืนจรรยาบรรณ อาจยื่นคำแถลงเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการลงโทษใด ที่อยู่ระหว่างพิจารณาของผู้มีอำนาจสั่งลงโทษ ภายใน 7 วันทำการ (seven calendar days) ซึ่งผู้มีอำนาจลงโทษอาจจะเปิดโอกาสให้ข้าราชการ ผู้นั้นแถลงด้วยวาจาภายในระยะเวลา 7 วันทำการนี้ ว่าสมเหตุสมผลกับข้อเท็จจริงหรือไม่ ”

การดำเนินการทางวินัยข้าราชการพลเรือนของเครือรัฐออสเตรเลีย ถือว่าข้าราชการพลเรือนทั่วไปเป็นพนักงานหน่วยบริการสาธารณะ หรือ APS (Austrian Fair Pay and Conditions) ตามความหมายในพระราชบัญญัติบริการสาธารณะ ค.ศ. 1999 (Public Service Act 1999) มาตรา 7 ได้กำหนดขั้นตอนการกระทำผิดอันเป็นการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรม (วินัย) เพื่อให้หน่วยงานอื่นๆ นำขั้นตอนการปฏิบัติไปใช้ ในส่วนของการดำเนินการวินัยข้าราชการตำรวจเมื่อคณะกรรมการ (committee) หรือ ป.ป.ช. (NACC) เป็นผู้รับเรื่องร้องทุกข์ด้วยตนเองจะต้องตรวจสอบว่าในเบื้องต้นว่าจะดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาวินัยหรือจะดำเนินการลงโทษทางวินัย ซึ่งต้องพิจารณาสั่งโดยเร็ว และส่งเรื่องให้คณะกรรมการสอบสวนหากเป็นกรณีความผิดวินัยร้ายแรง หรือสามารถจะมีคำสั่งลงโทษ หรือยุติเรื่องได้ ทั้งนี้การพิจารณาสั่งลงโทษหรือยุติเรื่องจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 21 วัน ตามพระราชบัญญัติการบริการราชการตำรวจ พ.ศ. 2533 ส่วนที่ 7 มาตรา 7.28, 7.29, 7.30 (POLICE SERVICE ADMINISTRATION ACT 1999 SEC 7 7.28, 7.29, 7.30)

3.3 สหรัฐอเมริกา

วินัยและการลงโทษของสหรัฐอเมริกาเป็นไปตาม พระราชบัญญัติปฏิรูปข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2521 (Civil Service Reform Act 1978) ซึ่งเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้แต่ละมลรัฐนำไปออกเป็นข้อบังคับของมลรัฐ โดยการพิจารณาคดีเกี่ยวกับวินัยข้าราชการพลเรือนนั้น ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการพิทักษ์คุณธรรม (Merit System Board) ทุกกรณี แต่ต้องเป็นกรณีที่มีการอุทธรณ์คำวินิจฉัยซึ่ง The Civil Service Commission ได้พิจารณาแล้ว หรือเกิดจากการกระทำตามที่ The Civil Service Reform Act 1978 กำหนดไว้เท่านั้น โดยต้องพิจารณาสุดท้ายว่าจะดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการตำรวจผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่อย่างไร โดยจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 45 วันหลังจากที่ได้รับเรื่องที่ถูกสอบสวนมาแล้ว

อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกามีกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของข้าราชการตำรวจบัญญัติรวมไปกับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่กฎหมายทั้ง 2 ฉบับ หรือกฎหมายหลักเองก็ไม่ได้บัญญัติเรื่องการดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจไว้ แต่อย่างไรก็ตามแม้สหรัฐอเมริกาจะไม่มีบทบัญญัติเรื่องการดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจในรูปแบบเดียวกันทั้งประเทศ แต่ก็ทำให้ว่าในแต่ละมลรัฐจะไม่มีกรออกกฎหมายเรื่องการดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจไว้ อาทิเช่น มลรัฐฟลอริดาได้บัญญัติกฎหมายเรื่องการดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจไว้ในธรรมนูญฟลอริดา 2021 (The 2021 Florida Statutes) เมื่อคณะกรรมการตรวจสอบข้อร้องเรียนได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีข้าราชการตำรวจคนใดถูกร้องเรียนให้ดำเนินการสอบสวนข้าราชการตำรวจผู้นั้นให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน

3.4 สาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์มีคณะกรรมการบริการสาธารณะ (Permanent Secretary) เป็นผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์ และมีระเบียบว่าด้วยบริการสาธารณะ (ดำเนินคดีทางวินัย) มาตรา 2 (CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF SINGAPORE PUBLIC SERVICE (DISCIPLINARY PROCEEDINGS) REGULATIONS SEC 2) กำหนดให้ส่งข้อเท็จจริงพร้อมกับการพิจารณาลงโทษทางวินัยส่งไปให้กับข้าราชการผู้ที่ถูกกล่าวหาแล้ว แต่ข้าราชการผู้นั้นไม่ส่งคำชี้แจงโต้แย้งข้อเท็จจริงภายใน 28 วัน นับแต่ได้รับแจ้ง คณะกรรมการบริการสาธารณะอาจจะตั้งคณะกรรมการสอบสวนเพื่อสอบสวนในเรื่องดังกล่าว หรือมีคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการผู้นั้นตามที่เห็นสมควร จึงถือได้ว่าระยะเวลาในการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยของสาธารณรัฐสิงคโปร์มีระยะเวลาในการเตรียมการเพื่อออกคำสั่งทางปกครองเพียง 28 วันเท่านั้น สำหรับการดำเนินการทางวินัยข้าราชการตำรวจบัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติตำรวจ (Police Force Act 2006) โดยแบ่ง

ข้าราชการตำรวจตามชั้นยศไว้ 2 ประเภท คือ 1) ตำรวจอาวุโส (A Senior Police Officer) และ 2) ตำรวจที่ยศต่ำกว่าสารวัตร (A Police Officer Below The Rank Of Inspector) โดยตำรวจทั้ง 2 ประเภทนี้ เมื่อถูกดำเนินการทางวินัยแล้วจะใช้กฎหมายในการดำเนินการทางวินัยที่แตกต่างกัน สำหรับตำรวจอาวุโสของระเบียบว่าด้วยบริการสาธารณะ (ดำเนินคดีทางวินัย) หรือที่รู้จักกันในนามของวินัยข้าราชการพลเรือนมาบังคับใช้ ส่วนตำรวจที่ยศต่ำกว่าสารวัตรนั้น เมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัยแล้วจะนำพระราชบัญญัติตำรวจมาบังคับใช้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบระยะเวลาการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการพลเรือน และข้าราชการตำรวจ ตามกฎหมายต่างประเทศ

ประเทศ	กฎหมายวินัยข้าราชการพลเรือน	กฎหมายวินัยข้าราชการตำรวจ	ระยะเวลาการออกคำสั่งลงโทษทางวินัย	
			ข้าราชการพลเรือน	ข้าราชการตำรวจ
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	Décret d' État n° 84-961 du 25 octobre 1984	LOI SUR LA POLICE	ภายใน 1 เดือน	20 วัน
เครือรัฐออสเตรเลีย	Public Service Act 1999	POLICE ADMINISTRATION ACT 2010	7 วัน*	21วัน*
สหรัฐอเมริกา	Civil Service Reform Act 1978	Florida Statute 2021	45 วัน	180 วัน (รวมระยะเวลาการสืบสวนสอบสวน)
สาธารณรัฐสิงคโปร์	Public Service	Police Force Act	28 วัน	28 วัน

*สำหรับเครือรัฐออสเตรเลียใช้คำว่า ราชการ (สำหรับประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข)

4. วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับระยะเวลาในการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการตำรวจตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระยะเวลาของการดำเนินการทางวินัยหรือเรื่องร้องเรียนนั้น คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เคยมีคำวินิจฉัยไว้ว่ากำหนดระยะเวลา 30 วัน ตามมาตรา 39/1 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557 มิได้เป็นการกำหนดที่มีความมุ่งหมายที่จะใช้บังคับกับกรณีที่มีการร้องเรียน การกล่าวหา หรือการกล่าวโทษ ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการในลักษณะเป็นโทษ เป็นภาระหรือเพิกถอนสิทธิของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นการใช้บังคับกับการออกคำสั่งทางปกครอง ที่เป็นการให้สิทธิหรือประโยชน์เท่านั้น⁶

สำหรับกฎหมายตำรวจแม้จะมีการกำหนดระยะเวลาไว้เป็นการเฉพาะแล้วก็ตาม แต่ผู้วิจัยเห็นว่ากำหนดระยะเวลาดังกล่าวนานเกินไป ไม่มีหลักเกณฑ์ประกันความเป็นธรรมกับผู้ถูกดำเนินการทางวินัย แม้การดำเนินการทางวินัยไม่ควรจะเร่งรีบก็ตามแต่ก็เป็นไปเพื่อหลักการรับฟังข้อเท็จจริงและเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกกล่าวหา แต่สำหรับกฎหมายตำรวจแล้วการใช้เวลาที่เนิ่นนานกลับเป็นเรื่องเพื่อประโยชน์ของกรรมการหรือผู้มีอำนาจสั่งเสียเอง ดังนั้น การกำหนดระยะเวลาที่เนิ่นนานดังกล่าวไม่ใช่ว่าจะเป็นหลักประกันความเป็นธรรมสำหรับ

⁶ เรื่องเสรีจที่ 1545/2558

ผู้รับคำสั่งทางปกครอง และระยะเวลาตามตามกฎหมายตำรวจในเรื่องนี้ไม่มีความสอดคล้องหรือมีมาตรฐานที่ต่ำเมื่อเทียบกับกฎหมายของข้าราชการฝ่ายอื่นๆ ในประเทศ อย่างไรก็ตามการที่ระยะเวลาในการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยไม่ได้เป็นระยะเวลาที่ได้รับการกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของราษฎร แต่ได้กำหนดขึ้นเพื่อเร่งรัดการปฏิบัติราชการ ดังนั้น การฝ่าฝืนระยะเวลาดังกล่าวไม่มีผลทำให้คำสั่งทางปกครองที่ออกมานั้นเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

สำหรับในต่างประเทศนั้น กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส เครือรัฐออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์ จะมีหลักเกณฑ์และบทบัญญัติในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาทางปกครองที่เกี่ยวกับเรื่องการดำเนินการทางวินัยไว้ในกฎหมายที่ค่อนข้างชัดเจน โดยมุ่งเน้นในหลักการรับฟังคู่กรณีซึ่งเป็นหลักการสำคัญของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ใช้สิทธิโต้แย้งพยานหลักฐานและสามารถขอขยายระยะเวลาของการพิจารณาออกไปได้ด้วยเหตุผลนี้เพียงเหตุผลเดียว จึงทำให้ห้วงระยะเวลาหรือระยะเวลาที่ต้องให้ในกระบวนการดำเนินการทางวินัยขึ้นอยู่กับปัจจัยการโต้แย้ง ซึ่งเป็นไปตามหลักการรับฟังคู่กรณีก่อนออกคำสั่งทางปกครอง

หากพิจารณาเรื่องของระยะเวลาในการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยนั้น จะเห็นว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาสั่งการเพื่อออกคำสั่งลงโทษทางวินัยไว้โดยกำหนดเป็นระยะเวลาที่เป็นตัวเลขชัดเจนส่วนใหญ่ไม่เกิน 30 วัน ต่างจากกฎหมายตำรวจของไทยที่กำหนดระยะเวลาไว้อย่างกว้างและไม่ชัดเจน มุ่งเน้นการเอื้อประโยชน์และความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการพิจารณาออกคำสั่งมากจนเกินไป ความเนิ่นนานดังกล่าวทำให้ผู้ถูกดำเนินการทางวินัยได้รับความเสียหายและไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักการดำเนินการทางวินัยและหลักการในการออกคำสั่งทางปกครอง

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ โดยเห็นควรแก้ไขและเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ ของกฎหมายตำรวจ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 87 วรรคสอง ยกเลิกข้อความเดิมและให้แก้ไขเป็นดังนี้ “ในการพิจารณาของผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจตามมาตรา 85 มาตรา 86 มาตรา 89 หรือมาตรา 90 ให้พิจารณาสั่งการให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน...”

2. กฎ ก.ตร.ว่าด้วยการสืบสวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2556 ข้อ 36 วรรคสอง ยกเลิกข้อความเดิมและให้แก้ไขเป็นดังนี้ “การพิจารณาดำเนินการตามวรรคหนึ่งและการพิจารณาสั่งการตามผลการสืบสวนที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งการให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามหลักการรับฟังคู่กรณีให้ขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกิน 15 วัน”

3. กฎ ก.ตร.ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา พ.ศ. 2547 ข้อ 36 วรรคหนึ่ง ยกเลิกข้อความเดิมและให้แก้ไขเป็นดังนี้ “การพิจารณาดำเนินการตามข้อ 33 ข้อ 34 ข้อ 35 และการพิจารณาสั่งการตามผลการสอบสวนที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามหลักการรับฟังคู่กรณีให้ขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกิน 15 วัน”

4. กฎ ก.ตร.ว่าด้วยคณะกรรมการพิจารณาการร้องเรียนการพิจารณาสั่งลงโทษ พ.ศ. 2547 ข้อ 5 วรรคหนึ่ง ยกเลิกข้อความเดิมและให้แก้ไขเป็นดังนี้ “ในการพิจารณาของคณะกรรมการตามข้อ 3 (1) (2) และ (3) ให้พิจารณาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาของผู้มีอำนาจในการสั่งการตามผลการสอบสวนพิจารณาตามกฎหมาย ก.ตร.ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา พ.ศ. 2547 ข้อ 36”

นอกจากนี้ เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลของการที่เจ้าหน้าที่ได้จัดทำคำสั่งทางปกครองโดยไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายนั้นๆ ได้กำหนด โดยกำหนดบทลงโทษโดยให้มีการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ผู้นั้น

6. เอกสารอ้างอิง

กฏ ก.ศ. ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา พ.ศ. 2550

กฏ ก.ตร. ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา พ.ศ. 2547

กฏ ก.ตร. ว่าด้วยการสืบสวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2556

กฏ ก.ตร. ว่าด้วยคณะกรรมการพิจารณากลับกรรองการพิจารณาสั่งลงโทษ พ.ศ. 2547

กฏ ก.พ. ว่าด้วยการดำเนินการทางวินัย พ.ศ. 2556

ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับนิติกรรมทางปกครองและสัญญาทางปกครองตามแนวคิดของฝรั่งเศส.

วารสารกฎหมายปกครอง, 9(1).

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.318/2552 และ อ.566 - 569/2554

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2473 (ฉบับที่ 29) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2564

พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 4) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2557

อภิวัฒน์ จิตวิสัย. (2560). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับระยะเวลาในการออกคำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติ*

วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตกฎหมายมหาชน,

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม พ.ศ. 2560.

Civil Service Reform Act 1978.

Constitution of The Republic of Singapore Public Service (Disciplinary Proceedings) Regulations.

Décret d' État n° 84-961 du 25 octobre 1984.

LOI SUR LA POLICE 2013.

Mahendra P. Singh. (2000). *German Administrative Law in Common Law Perspective*. p. 32.

Police Force Act 2006.

POLICE SERVICE ADMINISTRATION ACT 1999.

Public Service Act 1999.

The 2021 Florida Statutes.

มาตรการป้องกันปัญหาและข้อพิพาทระหว่างดำเนินการก่อสร้างในประเทศไทย
PREVENTIVE MEASURES FOR PROBLEMS AND DISPUTES
DURING CONSTRUCTION PROCESS IN THAILAND

อพัฏศศิ นวะสิทธิ

นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ

E-mail: apatsasi@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิสิต อินทมาโน

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: dr.nisit@gmail.com

บทคัดย่อ

สัญญาจ้างก่อสร้างมีรายละเอียดซับซ้อน ไม่เพียงต้องอาศัยความรู้ความชำนาญ แต่ต้องมีประสบการณ์ในการป้องกันการเกิดข้อพิพาทจากบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอีกด้วย ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นหากไม่ได้รับการแก้ไขให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจะทำให้โครงการก่อสร้างไม่สามารถดำเนินการไปจนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของสัญญา ท้ายที่สุดจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

จากการศึกษามาตรการป้องกันปัญหาและข้อพิพาทระหว่างดำเนินการก่อสร้างของต่างประเทศ พบว่าในสัญญาจ้างก่อสร้างมาตรฐานของ Federation International des Ingenieurs-Conseils (FIDIC) ได้จัดให้มีคณะผู้ชี้ขาดข้อพิพาทที่แต่งตั้งโดยคู่สัญญาให้ทำหน้าที่ช่วยหลีกเลี่ยงและป้องกันปัญหาข้อพิพาท เรียกว่า Dispute Avoidance/Adjudication Board (DAAB) ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว ต่อปัญหาหรือข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาเพื่อช่วยหลีกเลี่ยงและป้องกันปัญหาข้อพิพาทในระหว่างดำเนินการก่อสร้าง จากข้อมูลพบว่าปัญหาข้อพิพาทในระหว่างดำเนินการก่อสร้างในประเทศที่ใช้มาตรการนี้ลดน้อยลงเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับในอดีต ในขณะที่คู่พิพาทประเทศไทยนิยมใช้กระบวนการไกล่เกลี่ย (Mediation) ซึ่งยังมีความไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะธุรกิจการจ้างก่อสร้างในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ป้องกัน/ ข้อพิพาท/ สัญญาจ้างก่อสร้าง

ABSTRACT

A construction contract has many complex details, requiring not only knowledge and expertise but also experiences in the preventive disputes from the experts in the related field. It is expected that there will cause damages or impacts on the construction project which fail to meet the contract objectives if such disputes are not promptly resolved. This would eventually affect the national economy in the long run.

It was found from the case studies regarding the measures to prevent problems and disputes during construction process implemented in foreign countries that there is a panel appointed by counterparties to help avoid and prevent disputes called the Dispute Avoidance/ Adjudication Board (DAAB), appeared in the Federation International des Ingenieurs- Conseils (FIDIC) standard construction contracts. This panel has responsibility to quickly help solve the problems or claims arising between the parties to help avoid and prevent disputes during construction process. The study results show that the dispute problems during construction process are greatly declined in the countries that apply these measures, compared to the past. Meanwhile, claimant in Thailand prefers to use mediation process, which is still inappropriate and not consistent with the current nature of the construction business.

KEYWORDS: PREVENTION/ DISPUTES/ CONSTRUCTION CONTRACT

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ด้วยธุรกิจรับเหมาก่อสร้างเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย มีมูลค่าประมาณร้อยละ 8 ของ GDP และมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอีกในปี 2565-2566 อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการลงทุนของภาครัฐในงาน โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ซึ่งเป็นงานก่อสร้างโครงสร้างทางกายภาพที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างของประเทศไทยได้มีการขยายฐานลูกค้าออกไปรับงานต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากประเทศเหล่านี้กำลังอยู่ในช่วงของการเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โครงข่ายถนน โรงไฟฟ้า งานก่อสร้างอาคารและที่อยู่อาศัย ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างจึงเกิดการแข่งขันอย่างรุนแรง มีการขยายสาขาและขอจัดตั้งนิติบุคคลขึ้นใหม่สูงสุดเป็นอันดับที่หนึ่งในปี 2563 แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าธุรกิจก่อสร้างจะทำให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจในการสร้างรายได้ตลอดจนการจ้างแรงงาน แต่โครงการก่อสร้างหลายโครงการกลับประสบปัญหาและข้อพิพาท ทำให้โครงการก่อสร้างต้องระงับ ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างต่อไปให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

ปัญหาและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง มักเริ่มต้นจากการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีข้อเรียกร้อง (Claim) ขอให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญาภายใต้เงื่อนไขที่ได้ตกลงกัน โดยหากข้อเรียกร้องนั้นไม่สามารถยุติได้จะกลายเป็นข้อขัดแย้ง (Conflict) จนเกิดเป็นข้อพิพาท (Dispute) ดังนั้น เพื่อให้งานก่อสร้างสามารถดำเนินการต่อไป คู่กรณีจะต้องจัดการยุติข้อเรียกร้องนั้นไม่ให้กลายเป็นข้อขัดแย้งจนกระทั่งกลายเป็นข้อพิพาท เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการค้าเงินโครงการก่อสร้าง โดยปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายหรือมาตรการเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาและข้อพิพาทในสัญญาจ้างก่อสร้าง จะเห็นได้ว่าปัญหาและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างมีที่มาจากข้อเรียกร้อง (Claim) ที่ก่อให้เกิดเป็นข้อพิพาท (Dispute) ดังนั้น การระงับข้อเรียกร้องจึงมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการระงับข้อพิพาท ดังนั้น เมื่อเกิดข้อเรียกร้องก็ย่อมมีความจำเป็นในการระงับข้อเรียกร้องให้เป็นที่ไปตามสัญญา

จากการศึกษาประเด็นปัญหาและข้อพิพาทในสัญญาจ้างก่อสร้าง พบว่าปัญหาและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างมีที่มาจากหลายสาเหตุ เช่น สาเหตุจากสัญญาจ้างก่อสร้างที่มีลักษณะคลุมเครือไม่ชัดเจน สาเหตุจากการขัดแย้งกันของแบบที่ไม่เป็นตามหลักวิศวกรรม สาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงงานของผู้ว่าจ้าง ธุรกิจรับเหมา

ก่อสร้างของประเทศไทยอยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาในรูปแบบของสัญญาจ้างก่อสร้าง โดยไม่มีรูปแบบมาตรฐานของสัญญาเป็นการเฉพาะ ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ เพื่อความยุติธรรมและความชัดเจนระหว่างผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง สัญญาจ้างก่อสร้างจึงมีรายละเอียด เนื้อหาและเงื่อนไขการก่อสร้างจำนวนมาก

ประเทศไทยใช้วิธีการระงับข้อพิพาทในสัญญาจ้างก่อสร้างด้วยกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยทางศาล (Litigation) และวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution : ADR) ได้แก่ การเจรจา (negotiation) การไกล่เกลี่ย (mediation) การประนีประนอมข้อพิพาท (conciliation) และการใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการ (arbitration) โดยวิธีการอนุญาโตตุลาการนับเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด เนื่องจากมีสนธิสัญญาระหว่างประเทศเพื่อการยอมรับและบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ (New York Convention 1958) อีกทั้ง ประเทศไทยมีการตรากฎหมายเพื่อส่งเสริมระบบอนุญาโตตุลาการในฐานะกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาตั้งแต่ปี 2530 โดยปัจจุบันเป็นพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 แต่อย่างไรก็ตามการระงับข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างนั้นยังถือเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ที่คู่สัญญาได้เกิดข้อพิพาทและงานก่อสร้างหยุดชะงักซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมก่อสร้างเป็นอย่างมาก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ องค์ประกอบ ประเด็นปัญหาและข้อพิพาทในสัญญาจ้างก่อสร้าง เพื่อหากรอบในการกำหนดมาตรการป้องกันปัญหาและข้อพิพาทที่เหมาะสมในสัญญาจ้างก่อสร้างในประเทศไทย

(2) เพื่อศึกษาถึงมาตรการป้องกันปัญหาและข้อพิพาทของต่างประเทศโดยวิเคราะห์ภายใต้สัญญาจ้างก่อสร้างมาตรฐาน FIDIC เพื่อนำมากรอบในการกำหนดมาตรการป้องกันที่เหมาะสมเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในประเทศไทย

(3) เพื่อศึกษามาตรการป้องกันปัญหาและข้อพิพาทในธุรกิจรับเหมาก่อสร้างของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐอินโดนีเซียและ สหราชอาณาจักร โดยวิเคราะห์ภายใต้สัญญาก่อสร้างมาตรฐาน FIDIC

(4) เพื่อศึกษาถึงแนวทางที่เหมาะสม ในการกำหนดแนวทางหรือมาตรการป้องกันการเกิดปัญหาและข้อพิพาทในระหว่างดำเนินการก่อสร้างที่มีผลกระทบต่อธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง และเสนอแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการเพิ่มมาตรการป้องกันปัญหาและข้อพิพาทในสัญญาจ้างก่อสร้างในประเทศไทย

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(1) หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) คู่สัญญามีสิทธิเสรีภาพอิสระ ที่จะทำหรือไม่ทำสัญญาก็ได้ หากฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการเอาเปรียบ ไม่ยุติธรรมแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ส่งผลทำให้การปฏิบัติตอบแทนสัญญาไม่มีความเป็นธรรมแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องยอมรับตกลงทำสัญญา เมื่อใดที่คู่สัญญาตกลงทำสัญญาต้องถือว่าคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเห็นว่าสัญญานั้นยุติธรรม และ หลังจากที่สัญญาเกิดขึ้นแล้วฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะกล่าวอ้างในภายหลังว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมมิได้ เพราะในขณะที่ทำสัญญาไม่มีผู้ใดบังคับ ชูเชิญ ฝ่ายใดจะอ้างว่าอีกฝ่ายเอาเปรียบจากข้อสัญญาที่ตกลงกันแล้วไม่ได้

(2) หลักความยุติธรรม (Equity) หลักยุติธรรมเป็นหลักการพื้นฐานทั่วไป ในการก่อให้เกิดสัญญา คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะต้องคำนึงถึงความยุติธรรมที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่งด้วย หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่มีฐานะที่เหนือกว่า

อาจกำหนดข้อสัญญาเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ฝ่ายหลังจำต้องยอมเข้าทำสัญญา ดังนั้น จึงอาจถือได้ว่านอกจากจะเป็นสัญญาที่ไม่อยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรมแล้วยังขัดกับหลักการของสัญญาที่ทั้งสองฝ่ายต้องมีเสรีภาพในการทำสัญญาและต้องมียุทธวิธีที่เท่าเทียมด้วย

(3) ทฤษฎีหลักความรับผิดชอบทางสัญญา (Contractual Liability Theory) แต่เดิมการทำสัญญาระหว่างคู่สัญญาแต่ละฝ่ายมีเสรีภาพที่จะตกลงทำสัญญากันอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ที่กฎหมายได้กำหนดขึ้นเพื่อให้สัญญาบางชนิดต้องมีขั้นตอนให้ต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นการทำสัญญาจึงมีหลักการ หรือทฤษฎีที่สำคัญ 3 ประการ คือ ทฤษฎีว่าด้วยหลักศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา ทฤษฎีว่าด้วยหลักเสรีภาพในการทำสัญญา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการทำสัญญา

(4) ทฤษฎีความขัดแย้ง คือ การขัดกันเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ระหว่าง 2 ฝ่าย หรือมากกว่า 2 ฝ่าย ซึ่งอาจก่อให้เกิดการใช้กำลังและใช้ความรุนแรง เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง จึงสรุปได้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สอดคล้อง เกิดความแตกต่าง ไม่ลงรอยซึ่งกันและกัน หรือเป็นการกระทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่บรรลุเป้าหมาย

(5) ข้อพิพาทหมายถึง การปรากฏอาการของความขัดแย้งในจุดประสงค์ ความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งขัดแย้งกัน ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ และผู้เกี่ยวข้องในความขัดแย้งมุ่งมั่นที่จะให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของตน

4. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานของการศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ คือความเชื่อที่ว่า ข้อพิพาทต่าง ๆ สามารถระงับได้ที่ต้นเหตุ โดยธุรกิจก่อสร้างมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัตที่และมีปัจจัยที่ไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นซึ่งไม่อาจคาดหมายได้อย่างแน่แท้ ทำให้มีโอกาสเกิดข้อพิพาทได้โดยง่ายในระหว่างดำเนินการก่อสร้าง ซึ่งหากไม่มีมาตรการที่เหมาะสมในการติดตามการดำเนินงานก่อสร้างอย่างใกล้ชิดแล้ว อาจทำให้ไม่ทราบถึงต้นเหตุของการเกิดข้อพิพาทนั้น และจะนำไปสู่ข้อพิพาทที่ขยายเป็นวงกว้างและซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้น วิทยานิพนธ์เล่มนี้มุ่งศึกษาข้อเท็จจริงที่เป็นต้นเหตุของการเกิดข้อพิพาท และเสนอมาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันปัญหาเรื่องข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้าง รวมถึงการออกกฎหมายใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานในธุรกิจก่อสร้าง

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้เขียนดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารภาษาไทยและเอกสารภาษาต่างประเทศ รวมไปถึงตำราคำอธิบายทางกฎหมาย บทความทางวิชาการ คำพิพากษาศาลฎีกา คำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการ ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และได้มีการศึกษาข้อพิพาทในงานโครงการก่อสร้างที่ดำเนินการแล้วเสร็จ และกำลังดำเนินการก่อสร้าง เพื่อจัดทำเป็นแนวทางในการหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทในงานก่อสร้าง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการหามาตรการเพื่อหาวิธีป้องกันการเกิดปัญหาและข้อพิพาทได้อย่างเหมาะสม โดยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเป็นสมมติฐานการวิจัย เมื่อได้ข้อมูลจากวิธีดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เขียนจะนำข้อมูลมาสังเคราะห์และวิเคราะห์แยกแยะประเด็นปัญหาดังกล่าว โดยปรับข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงกับหลักกฎหมายที่ได้ทบทวนจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเปรียบเทียบกับกฎหมายหรือแนวปฏิบัติที่ปรากฏในต่างประเทศที่ใกล้เคียงกับบริบทของประเทศไทย

6. ผลการศึกษา

ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในประเทศไทย ไม่มีกฎหมายใช้บังคับหรือการให้ความยอมรับดังเช่นประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเช่น ประเทศสิงคโปร์ อินโดนีเซีย หรือสหราชอาณาจักรที่ได้กระบวนการการ Dispute Avoidance/Adjudication Board (DAAB) ซึ่งเป็นวิธีการหลีกเลี่ยงและระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำมาประยุกต์ใช้เป็นการแพร่หลาย โดยระบุไว้ในสัญญาเพื่อการป้องกันและระงับปัญหาข้อพิพาท โดยผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการก่อสร้างอย่างถ่องแท้ ตั้งแต่ในช่วเวลาเตรียมโครงการจนถึงช่วงระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง โดยบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มาช่วยป้องกันและวินิจฉัยชี้ขาด ในฐานะผู้แทนของผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาชีพ โดยได้มีการจัดทำแนวทางเป็นมาตรฐาน ชัดเจน ทำให้เกิดบรรทัดฐานที่เป็นธรรมในวงการก่อสร้าง และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากนานาประเทศทั่วโลก

จากการศึกษาโครงการก่อสร้างของประเทศสิงคโปร์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสหราชอาณาจักร พบว่านิยมใช้สัญญาจ้างก่อสร้างมาตรฐานของ Federation International des Ingenieurs-Conseils (FIDIC) ในการดำเนินโครงการก่อสร้าง ซึ่งสัญญาจ้างก่อสร้าง FIDIC ได้ให้ความสำคัญในการระงับข้อพิพาทในสัญญาก่อสร้าง โดยกำหนดเงื่อนไขในสัญญาจ้างก่อสร้าง ให้สามารถระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการ ในช่วงแรกการอนุญาโตตุลาการ เป็นไปด้วยความรวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อย และมุ่งรักษาความสัมพันธ์ของกลุ่มพิพาท จึงเป็นที่นิยม เหมาะสม และสอดคล้องกับงานก่อสร้างเป็นอย่างยิ่ง แต่ต่อมามีเมื่อการอนุญาโตตุลาการถูกใช้อย่างแพร่หลาย จึงได้มีการเพิ่มความเป็นธรรมแก่คู่พิพาท โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขเพิ่มเติม ทำให้เกิดความยุ่งยาก ค่าใช้จ่าย และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น สัญญาจ้างก่อสร้างมาตรฐานของ FIDIC จึงได้เพิ่มขึ้นตอนก่อนถึงกระบวนการอนุญาโตตุลาการ เรียกว่า คณะผู้ชี้ขาดข้อพิพาท (Dispute Adjudication Board (DAB)) เพื่อทำหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทในงานก่อสร้าง แต่อย่างไรก็ตามการชี้ขาด เพื่อการระงับข้อพิพาทยังถือเป็นการแก้ไขปัญหาคือปลายเหตุ ดังนั้น ในการปรับปรุงสัญญาจ้างก่อสร้างของ FIDIC ฉบับปี 2017 จึงได้มีการเพิ่มหน้าที่ของคณะผู้ชี้ขาดข้อพิพาท ด้วยวิธีการช่วยหลีกเลี่ยงปัญหาข้อพิพาท โดยกำหนดชื่อเรียกเป็น Dispute Avoidance/Adjudication Board (DAAB) เพื่อทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลืออย่างไม่เป็นทางการต่อปัญหา หรือข้อเรียกร้องระหว่างคู่สัญญา เพื่อจะช่วยเหลือ/ป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาท ที่จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการ

7. สรุป

จากการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับสัญญาจ้างก่อสร้างของประเทศไทย ได้แก่ สัญญาแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร อีกทั้ง ยังได้ศึกษาบทบาทและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานก่อสร้างต่างๆ โดยได้ศึกษาถึงมาตรการในการป้องกันการเกิดข้อพิพาทในการก่อสร้างในกรณีต่างๆ และได้ศึกษาถึงหน้าที่และหลักความรับผิดชอบของผู้รับจ้างและผู้ว่าจ้าง และวิธีการดำเนินการต่างๆในสัญญาจ้างก่อสร้างที่ได้ถูกกำหนดไว้ว่ามีประสิทธิภาพในการทำการก่อสร้าง โดยประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับมาตรการในการหลีกเลี่ยงและป้องกันการเกิดข้อพิพาทที่สัญญาจ้างก่อสร้างในประเทศไทยไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับมาตรการนี้ไว้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ประเทศต่างๆได้นำมาใช้ในสัญญาจ้างก่อสร้างมาตรฐานหลายฉบับเพื่อลดปัญหาการเกิดข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง ตลอดจนการศึกษาเพื่อนำมาตรการหลีกเลี่ยงหรือป้องกันการเกิดข้อพิพาทนี้มาปรับใช้เป็นมาตรการภายในประเทศ เพื่อพัฒนาเกี่ยวกับสัญญาจ้างก่อสร้างของประเทศไทยให้มีความเป็นสากลเทียบทันนานาประเทศพบว่ามีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับมาตรการ ในการหลีกเลี่ยงและป้องกันการเกิดข้อพิพาทที่สัญญาจ้างก่อสร้างในประเทศไทยไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับมาตรการนี้ไว้ ซึ่งเป็นเรื่อง

สำคัญที่ประเทศต่างๆได้นำมาใช้ในสัญญาจ้างก่อสร้างมาตรฐานหลายฉบับเพื่อลดปัญหาการเกิดข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง ตลอดจนการศึกษาเพื่อนำมาตรการหลีกเลี่ยงหรือป้องกันการเกิดข้อพิพาทนี้มาปรับใช้เป็นมาตรการภายในประเทศ เพื่อพัฒนาเกี่ยวกับสัญญาจ้างก่อสร้างของประเทศไทยให้มีความเป็นสากลเทียบทันนานาชาติประเทศพบว่าประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับมาตรการในการหลีกเลี่ยงและป้องกันการเกิดข้อพิพาทที่สัญญาจ้างก่อสร้างในประเทศไทยไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับมาตรการนี้ไว้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ประเทศต่างๆได้นำมาใช้ในสัญญาจ้างก่อสร้างมาตรฐานหลายฉบับเพื่อลดปัญหาการเกิดข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง ตลอดจนการศึกษาเพื่อนำมาตรการหลีกเลี่ยงหรือป้องกันการเกิดข้อพิพาทนี้มาปรับใช้เป็นมาตรการภายในประเทศ เพื่อพัฒนาเกี่ยวกับสัญญาจ้างก่อสร้างของประเทศไทยให้มีความเป็นสากลเทียบทันนานาชาติประเทศพบว่าประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับมาตรการในการหลีกเลี่ยงและป้องกันการเกิดข้อพิพาทที่สัญญาจ้างก่อสร้างในประเทศไทยไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับมาตรการนี้ไว้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ประเทศต่างๆได้นำมาใช้ในสัญญาจ้างก่อสร้างมาตรฐานหลายฉบับเพื่อลดปัญหาการเกิดข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง ตลอดจนการศึกษาเพื่อนำมาตรการหลีกเลี่ยงหรือป้องกันการเกิดข้อพิพาทนี้มาปรับใช้เป็นมาตรการภายในประเทศ เพื่อพัฒนาเกี่ยวกับสัญญาจ้างก่อสร้างของประเทศไทยให้มีความเป็นสากลเทียบทันนานาชาติประเทศ

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิสิต อินทมาโน อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยตระหนักถึง ความตั้งใจจริงและความทุ่มเทของอาจารย์ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ดร. พธิษฐ์ อัสววัฒนาพร ผู้อำนวยการสถาบันอนุญาโตตุลาการ (THAC) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนให้คำแนะนำในการทำวิจัยนี้ รวมถึงขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ประจำสถาบันอนุญาโตตุลาการ(THAC) ทุกท่านที่ให้ข้อมูลต่างๆ ที่เอื้อต่อการทำงานวิจัย ตลอดจนคำแนะนำจากผู้รับเหมาก่อสร้าง วิศวกรทุกท่านที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

อนึ่ง ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่ไม่น้อย จึงขอมอบส่วนดีทั้งหมดนี้ ให้แก่เหล่าคณาจารย์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาจนทำให้ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และขอมอบความกตัญญู กตเวทิตาคุณ แด่บิดา มารดา และผู้มี พระคุณทุกท่าน สำหรับข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยขออ้อมรับผิดเพียง ผู้เดียว และยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนา งานวิจัยต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

- ชงไชย สำอางเนตร และคณะ. (2560). การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายก่อสร้างของบริษัทที่ปรึกษาโครงการ, *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 165-171
- วรานนท์ คงสง และคณะ. (2562). คติความในงานก่อสร้าง. *วารสาร มทร. สุวรรณภูมิ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 115-121.

วิจัยกรุงศรี, “แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2564-2566: ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง” กุมภาพันธ์ 2564, หน้า.1

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ “ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไตรมาสที่ 4/2563”

15 กุมภาพันธ์ 2564

Construction Disputes in International Energy Infrastructure Project Delivery: Re-Stating the Dispute

Avoidance Objective of the FIDIC Sub-Clause 20 Dispute Adjudication Board Mechanism, Rüdiger

Philipp Helmuth Tscherning,LL.M.

Dispute Avoidance/Adjudication Board (DAAB), Sebagai Alternatif Penyelesaian Sengketa, Agung Wibowo,

Universitas Airlangga

<https://corporate.jctltd.co.uk/> ได้ประกาศเปิดตัว Dispute Adjudication Board Documentation 2021 (DAB 2021)

ซึ่งเป็นส่วนเสริมใหม่ของชุดสัญญา JCT 2016 สืบค้น เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2564

https://fidic.org/membership/membership_associations สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2564 Construction Disputes in

International Energy Infrastructure Project Delivery: Re-Stating the Dispute Avoidance Objective of

the FIDIC Sub-Clause 20 Dispute Adjudication Board Mechanism, Rüdiger Philipp Helmuth

Tscherning,LL.M.

Indonesian Civil Code,Article 1338. All legally executed agreements shall bind the individuals who have

concluded them by law.

International Arbitration Information by Aceris Law LLC (2020) : [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2564,

จาก [https://www.international-arbitration-attorney.com/dispute-boards-and-international-](https://www.international-arbitration-attorney.com/dispute-boards-and-international-construction-arbitration/)

[construction-arbitration/](https://www.international-arbitration-attorney.com/dispute-boards-and-international-construction-arbitration/)

**มาตรการทางกฎหมายสำหรับการชี้ขาดข้อพิพาทอันเกี่ยวกับการชำระเงิน
ตามสัญญาก่อสร้าง**

**LEGAL MEASURES FOR ADJUDICATION OF PAYMENT DISPUTE
PURSUANT TO A CONSTRUCTION CONTRACT**

นพพร ลีปรีชานนท์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: drnopborn@gmail.com

นิสิต อินทมาโน

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: dr.nisit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอมาตรการทางกฎหมายสำหรับแก้ปัญหาการยึดหน่วงการชำระเงินอันเนื่องมา
ข้อพิพาทอันเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้าง เพื่อบรรเทาผลกระทบต่อธุรกิจของอุตสาหกรรม
การก่อสร้างที่มีมูลค่านับแสนล้านบาท และช่วยลดการขาดสภาพคล่องทางเศรษฐกิจของประเทศโดยภาพรวม
ผลการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทยพบว่า มาตรการทางกฎหมายสำหรับการระงับ
ข้อพิพาททางเลือกอันเกี่ยวกับปัญหาการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้างมุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ของคู่สัญญา โดยที่
ต่างประเทศมีกฎหมายเรื่องการชำระเงินเป็นการเฉพาะ ที่กำหนดให้ผู้รับจ้างสามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้ชำระเงิน
ค่าจ้างและขอให้ตั้งผู้ชี้ขาดได้ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ยุ่งยาก แก้ไขข้อพิพาทให้รวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายไม่มาก และ
ผลการตัดสินชี้ขาดมีสภาพบังคับและผูกพันคู่สัญญา ในขณะที่ประเทศไทยใช้บทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา ที่ยึดหลักการของบทบัญญัติการจ้างทำของที่เป็นสัญญาจ้างทั่วไป ซึ่งเป็นเพียง
หลักทั่วไปในการกำหนดกรอบในการทำสัญญาเท่านั้น ซึ่งไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับลักษณะธุรกิจการจ้าง
ก่อสร้าง อีกทั้งการแก้ไขปัญหาและยุติข้อพิพาทสัญญาก่อสร้างในประเทศไทย ต้องฟ้องต่อศาลซึ่งใช้กระบวนการ
พิจารณาเป็นเวลานาน และถึงแม้ว่าคู่สัญญาสามารถเลือกใช้วิธีระงับข้อพิพาททางเลือกของกระบวนการ
อนุญาโตตุลาการได้ แต่ยังมีค่าช้า และเสียค่าใช้จ่ายมาก จึงไม่เหมาะสมกับการแก้ปัญหาการชำระหนี้ตาม
สัญญาก่อสร้าง เพื่อรักษาสภาพคล่องของกระแสเงินสดในอุตสาหกรรมก่อสร้างซึ่งต้องการผลการชี้ขาดที่รวดเร็ว
เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ผู้ชี้ขาด การยึดหน่วง ชำระเงิน สัญญาก่อสร้าง

ABSTRACT

This paper presents the legal measures to solve the problem of payment holdback due to payment
dispute pursuant to a construction contract. This is to mitigate the impact on the construction industry business

worth hundreds of billions of baht, reducing a lack of liquidity in the country's economy. The results of a comparative study of foreign and Thai laws found that legal measures for the alternative disputes resolution regarding construction contract payment issues are aimed at protecting the interests of the counterparties, whereas foreign countries have specific law on the security of payments to ensure the rights of payment claim and the rights to appoint an adjudicator. The process is simple and can resolve disputes quickly and inexpensively. The adjudication result has compulsory condition of the law and binds the parties. Thailand uses the provisions of the Civil and Commercial Code on legal contracts that adhere to the principle of the provisions of the general contract. This is just a general rule of thumb for framing contracts only, which is inappropriate and inconsistent with the nature of the construction business. In addition, solving problems and construction contract disputes in Thailand must file a lawsuit in court, which takes a long process. Although the counterparties can choose the alternative dispute resolution method of arbitration, there may still be a delay with unnecessary cost, and therefore, it is not appropriate to solve the security of payment problem under the construction contract to maintain liquidity of cash flows in the construction industry requiring quick, fair, and efficient adjudication results.

Keywords: Adjudication, Hold Back, Payment, Construction Contract

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาทางวิจัย

งานก่อสร้างมีมูลค่าเศรษฐกิจสูง และมีผู้เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานเป็นจำนวนมาก ลักษณะงานมีความซับซ้อน ดังนั้นหากเกิดปัญหาขัดแย้งและมีข้อพิพาทในระหว่างการก่อสร้าง ก็จะมีแนวโน้มให้เกิดการยึดเหนี่ยวเงินค่าจ้างของผู้ว่าจ้าง และเป็นเหตุให้เกิดการหยุดงานของผู้รับจ้าง อีกทั้งการยึดเหนี่ยวการชำระเงินดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งระบบ อาทิ ผู้รับจ้างช่วง และผู้ใช้แรงงาน รวมทั้งซัพพลายเออร์ทั้งหลายที่ไม่ได้รับชำระเงิน ก็อาจเป็นเหตุให้การส่งมอบวัสดุก่อสร้างหยุดชะงัก ไม่เป็นผลดีกับคู่สัญญา และระบบเศรษฐกิจในวงจรธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในระบบนิเวศของอุตสาหกรรมก่อสร้างเป็นอย่างยิ่ง

แต่หากได้กลับมามองในส่วนของขอบเขตภาคธุรกิจการก่อสร้าง ที่มักจะเกิดความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างในการดำเนินการก่อสร้าง จนส่งผลร้ายต่ออุตสาหกรรม ภาคการก่อสร้างด้วยเหตุแม้สัญญาก่อสร้างนั้นเป็นเรื่องของคู่สัญญาสองฝ่าย คือระหว่างผู้ว่าจ้าง และผู้รับจ้าง ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของสัญญาจ้างก่อสร้างที่ผู้รับจ้างจะต้องดำเนินการก่อสร้างให้แล้วเสร็จ และผู้ว่าจ้างจะชำระค่าเงินค่าจ้างเมื่อได้ส่งมอบงานที่แล้วเสร็จนั้น แต่ในความเป็นจริง ในงานก่อสร้างนั้นย่อมมีการแก้ไขแบบงาน และมีการเพิ่มงานลดงานอยู่ตลอดระยะเวลาของการก่อสร้าง ประเด็นข้อขัดแย้งจึงอาจเกิดขึ้นตลอดเวลาของโครงการก่อสร้าง เมื่อเกิดข้อขัดแย้งขึ้นผู้รับจ้างมักจะหยุดการทำงาน ผู้ว่าจ้างจึงไม่จ่ายเงินค่าจ้าง และยกข้อพิพาทขึ้นสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือชี้ขาดข้อพิพาทในชั้นอนุญาโตตุลาการ หรือไปจบที่ศาลยุติธรรมซึ่งใช้เวลาและทรัพยากรจำนวนมาก อันจะส่งผลกระทบต่อวงจรธุรกิจก่อสร้างเป็นอย่างมาก

งานรับจ้างก่อสร้างเป็นงานที่มีความซับซ้อน ผู้ดำรงอยู่ในธุรกิจนี้ได้ได้ต้องอาศัยทักษะความชำนาญศักยภาพทางการเงิน เทคโนโลยีงานก่อสร้าง อำนาจต่อรองกับซัพพลายเออร์ และวิธีการบริหารจัดการต้นทุน

จากรายงานการศึกษาในหลายประเทศ ได้มีการออกกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจรับเหมาก่อสร้างไว้เป็นการเฉพาะ กฎหมายดังกล่าวมุ่งแก้ปัญหาข้อพิพาทอันเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญา

ก่อสร้าง โดยกำหนดให้การดำเนินการตามสัญญาจ้างก่อสร้างมีความชัดเจนมากขึ้น และกรณีเกิดข้อขัดแย้งก็มีมาตรการกำหนดให้ฝ่ายผู้ว่าจ้างทำการชำระค่าจ้าง และฝ่ายผู้รับจ้างยังคงทำการก่อสร้างต่อไป เพื่อไม่ทำให้งานก่อสร้างนั้นหยุดชะงัก ส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อันเป็นการยุติข้อขัดแย้งในระยะเวลาที่รวดเร็ว ลดปัญหาการขาดสภาพคล่องและการหมุนเวียนของกระแสเงินสดในระบบเศรษฐกิจของประเทศซึ่งมีมูลค่าสูงคงได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

สำหรับประเทศไทย ได้นำสัญญาจ้างทำของมาบังคับใช้กับการก่อสร้าง ทั้งนี้ สัญญาจ้างทำของมุ่งถึงความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ จึงมีปัญหาที่เป็นประเด็นระหว่างคู่สัญญา ดังนี้ (1) ปัญหาการใช้หลักสัญญาจ้างทำของในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลักในการวินิจฉัย ขอบเขตความหมายกว้างเกินไป ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับงานก่อสร้างเป็นการเฉพาะ (2) ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิการเรียกร้องการชำระเงินของผู้รับจ้าง “จ้างทำของ” (3) ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้รับจ้างในการหยุดงานเมื่อไม่ได้รับค่าจ้าง (4) ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานที่มีอำนาจคุ้มครองสิทธิและระงับข้อพิพาท (5) ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองสิทธิการได้รับชำระเงินและระยะเวลาในการระงับข้อพิพาท (6) ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับ และเยียวยาในการระงับข้อพิพาท (7) ปัญหาเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือ ความเป็นอิสระ และเป็นกลางของผู้ชี้ขาดของกระบวนการอนุญาโตตุลาการ

จากปัญหาดังกล่าว ถึงแม้จะเป็นปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมก่อสร้างเป็นการเฉพาะ แต่เป็นความเสียหายที่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมเศรษฐกิจของสังคม ต่อภาคแรงงาน และธุรกิจที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมก่อสร้างเป็นวงกว้าง ผู้เขียนเห็นควรศึกษา และกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมาย เพื่อเป็นกลไกแก้ปัญหาค่าจ้างข้อพิพาทอันเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้าง เพื่อให้การดำเนินการก่อสร้างไม่หยุดชะงัก ใช้เวลาในกระบวนการชี้ขาดข้อพิพาทน้อย มีกฎหมายเฉพาะที่มีสภาพบังคับให้ความคุ้มครองและเยียวยา เพื่อให้การหมุนเวียนของกระแสเงินสดในระบบนิเวศของธุรกิจก่อสร้างเป็นไปอย่างราบรื่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการธุรกิจก่อสร้าง และผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียในโซ่อุปทานธุรกิจก่อสร้างเมื่อเกิดข้อพิพาทในระหว่างดำเนินการก่อสร้าง
- (2) เพื่อศึกษาสาเหตุการเกิดข้อพิพาทและการพัฒนาการของแนวทางในการชี้ขาดเพื่อระงับข้อพิพาทในระหว่างการก่อสร้างในประเทศไทย
- (3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการของบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยุติข้อพิพาทอันเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้างในประเทศไทย เปรียบเทียบกับบทบัญญัติของประเทศสิงคโปร์ และ ออสเตรเลีย

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่บังคับใช้กรณีข้อพิพาทอันเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้าง ดังนั้นการวินิจฉัยบรรดคดีในศาลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว นอกจากต้องมีพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านวิศวกรรมแล้ว ยังต้องอ้างอิงและปรับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ดังนั้นความรู้และหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับหลักนิติกรรม สัญญา (Contract) และหนี้ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง สัญญาจ้างก่อสร้างเป็นสัญญาจ้างทำของประเภทหนึ่งที่มุ่งผลสัมฤทธิ์จากการจ้าง

ที่สองฝ่ายตกลงกันด้วยใจสมัคร โดยผู้ว่าจ้างยินยอมให้ผู้รับจ้างดำเนินการงานตามข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ผู้ว่าจ้างระบุ โดยเสนอเงินค่าจ้างให้เป็นค่าตอบแทนโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานจ้างตามข้อกำหนดและเงื่อนไขนั้น ดังนั้นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงต้องอาศัยหลักการที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญาจ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของผู้สัญญา อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจเรื่องการแก้ปัญหาพิพาทกรณีไม่ได้รับเงินตามสัญญาจ้างก่อสร้างได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมต่อไป

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาทางกฎหมายที่พิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในประเทศไทย ในประเด็นปัญหาการไม่ได้รับชำระเงินตามสัญญาก่อสร้าง โดยศึกษาแนวทางการวินิจฉัยคดี และบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายสัญญาจ้างก่อสร้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายเกี่ยวกับการอนุญาตตุลาการ รวมทั้งศึกษากฎหมายเฉพาะที่ใช้ในธุรกิจรับเหมาก่อสร้างของประเทศสิงคโปร์ และออสเตรเลีย รวมถึงศึกษาประเด็นปัญหาสำคัญตามบทบัญญัติของกฎหมาย เกี่ยวกับอุตสาหกรรมก่อสร้าง

ทั้งนี้จะได้พิจารณาหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างคู่สัญญา และความต่อเนื่องกันทางสัญญาจ้าง ก่อสร้างเพื่อนำมาใช้ในการจัดทำสัญญาจ้างก่อสร้างสำหรับธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง และกระบวนการชี้ขาดข้อพิพาทกรณีไม่ได้รับชำระเงินตามสัญญาก่อสร้างของประเทศไทยให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม สามารถยุติลงอย่างรวดเร็วทัดเทียมกับต่างประเทศ โดยสามารถรักษาสภาพคล่องและระบบนิเวศของห่วงโซ่อุปทานในธุรกิจก่อสร้างให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่หยุดชะงัก

3.3 สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัยนี้ ผู้เขียนมีความเชื่อว่าปัญหาอันเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาก่อสร้างในประเทศไทยนั้นไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยระบบกฎหมายในปัจจุบัน เนื่องจากมีกระบวนการพิจารณาค่อนข้างนาน และมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงควรบัญญัติกฎหมายเป็นการเฉพาะให้มีสภาพบังคับเหมือนในต่างประเทศที่มีกฎหมายนี้บังคับใช้อย่างประสบความสำเร็จเป็นระยะเวลาานพอสมควร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้เขียนดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารภาษาไทยและเอกสารภาษาต่างประเทศ รวมไปถึงตำราคำอธิบายทางกฎหมาย บทความทางวิชาการ คำพิพากษาศาลฎีกา คำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการ ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และได้มีการศึกษาข้อพิพาทในงานโครงการก่อสร้างที่ดำเนินการแล้วเสร็จ และกำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่ โดยการจัดแบ่งกลุ่มการเก็บข้อมูล โดยการทำการสัมภาษณ์วิศวกรผู้ที่มีประสบการณ์ในประเภทงานโครงการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐและเอกชน เพื่อจัดทำเป็นแนวทางในการหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทในงานก่อสร้าง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการหามาตรการเพื่อหาวิธีการยุติข้อพิพาทได้อย่างเหมาะสม

5. ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

5.1 ปัญหาการใช้หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลักในการวินิจฉัย

ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สัญญาจ้างทำของถูกนำมาใช้กับสัญญาจ้างก่อสร้าง ซึ่งเป็นสัญญาที่เกิดจากการตกลงระหว่างคู่สัญญา ทำให้ขาดกลไกในการบังคับให้มีการชำระเงินที่ชัดเจน ระหว่างผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างในงานก่อสร้างอันเป็นเหตุของสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้นการที่ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายจ้างก่อสร้างเป็นการเฉพาะจึงทำให้ไม่สามารถกำหนดมาตรการทางกฎหมายอันเกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาจ้างก่อสร้าง และไม่สามารถกำหนด มาตรการที่จะยุติข้อพิพาทการชี้ขาดในสัญญาจ้างก่อสร้างได้ง่ายนัก

เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศพบว่ากฎหมายจ้างก่อสร้าง ได้มีบทบัญญัติอันเป็นมาตรการการยุติข้อพิพาทด้วยการชี้ขาดของธุรกิจจ้างก่อสร้างมานานพอสมควรและมีการทดสอบการใช้งานของตัวบทบัญญัติจนมีการปรับปรุงแก้ไขมาหลายครั้งพอควร แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยจึงควรมีกฎหมายที่กำหนดมาตรการการคุ้มครองสิทธิทั้งสองส่วนนี้ไว้เป็นการเฉพาะ

5.2 ปัญหาการเรียกร้องการชำระเงินของผู้รับจ้าง

เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ พบว่ามีมาตรการคุ้มครองสิทธิในการชำระเงิน มาตรการคุ้มครองสิทธิในการเรียกร้องการชำระเงิน และมาตรการคุ้มครองสิทธิในการยุติข้อพิพาทด้วยการชี้ขาด ส่วนกระบวนการชี้ขาด (Adjudication Procedures) นั้นจะเริ่มขึ้นทันทีที่ผู้เรียกร้องได้ยื่นคำร้องชี้ขาด โดยผู้ชี้ขาดจะพิจารณาตัดสินการชี้ขาดอย่างรวดเร็วเท่าที่เป็นไปได้ กรณีนี้หากปรากฏ ทั้งผู้เรียกร้อง(หรือผู้ถูกร้อง เกิดข้อสงสัยต่อการตัดสินชี้ขาด ทั้งคู่กรณีทั้งสองฝ่าย สามารถยื่นอุทธรณ์การชี้ขาดการตัดสินได้ แต่จำกัดสิทธิอุทธรณ์ในจำนวนเงินที่ชี้ขาดเกินกว่า \$100,000 เหรียญ ขึ้นไป และการบังคับการชี้ขาด สามารถกระทำได้โดยการชี้ขาด (Adjudication Certificate) ไปจดทะเบียนใบรองรับการชี้ขาดที่ศาลที่มีอำนาจได้

5.3 ปัญหาการหยุดงานเมื่อไม่ได้รับค่าจ้าง

กฎหมายไทยมิได้บัญญัติถึงสิทธิยึดเหนี่ยวการงาน หรือที่ผู้รับจ้างทำของครอบครองอยู่ เพื่อเป็นการประกันในการรับชำระค่าจ้าง กรณีเช่นนี้มีความหมายรวมถึงหากผู้รับจ้างได้กระทำการงานของตนสมบูรณ์ปราศจากความชำรุดบกพร่องใดๆ แต่ผู้ว่าจ้างไม่ชำระหนี้ตามที่ของตนและป้ายเบี่ยงการชำระเงินแก่ผู้รับจ้าง

เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ พบว่าผู้เรียกร้องมีสิทธิที่จะหยุดงานก่อสร้างหรือจัดหาสินค้า หรือบริการตามสัญญา หากผู้เรียกร้องได้ส่งหนังสือแจ้งแก่ผู้ถูกร้อง และสำเนาหนังสือที่ได้ส่งแก่ตัวการ (หากมี) และเจ้าของ โดยผู้เรียกร้องภายใน 7 วันตั้งแต่ได้จัดส่งหนังสือแจ้งผู้ถูกร้อง ตัวการ (หากมี) และเจ้าของ หรือตั้งแต่ครั้งสุดท้ายที่ได้แจ้งหนังสือ และผู้เรียกร้องยังไม่ได้ชำระเงินจำนวนที่ชี้ขาดนั้น ในระหว่างระยะเวลาที่หยุดงานนั้น ผู้เรียกร้องจะไม่ผูกพันต่อผู้ถูกร้อง ตัวการ หรือเจ้าของ สำหรับความสูญเสีย หรือความเสียหายที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน โดยผู้เรียกร้อง หรือโดยบุคคลอื่น และผู้ถูกร้อง เจ้าของ รวมถึงตัวการต้องไม่เรียกร้องต่อผู้เรียกร้องสำหรับความสูญเสีย หรือความเสียหายที่เป็นผลจากการหยุดงาน แต่ตัวการ และเจ้าของสามารถได้รับคืนความเสียหายจากความชำรุด เสียหาย หรือจากการเยียวยาจากผู้เรียกร้องตามสัญญา หรือภายใต้กฎหมายนี้

5.4 ปัญหาหน่วยงานที่มีอำนาจชี้ขาดและระงับข้อพิพาท

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องจ้างทำของยังไม่ได้กำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ และระงับข้อพิพาทอย่างเป็นทางการเพื่อเข้ามากำกับดูแลอุตสาหกรรมภาคการก่อสร้างและ ผู้ประกอบการธุรกิจจ้าง

ก่อสร้าง ดังนั้นหากกรณีเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง คู่สัญญา มักจะกำหนดวิธีการด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการ หรือฟ้องร้องเป็นคดีในศาล

เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศพบว่า มีการกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิและระดับข้อพิพาทผู้ที่อยู่ในอุตสาหกรรมภาคการก่อสร้าง คือนอกจากจะมีบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการชำระเงินค่าจ้างก่อสร้างที่คุ้มครองแล้ว ยังมีหน่วยงานกำกับดูแลธุรกิจจ้างก่อสร้างและผู้ประกอบการธุรกิจ ใน อุตสาหกรรมภาคการก่อสร้างเป็นการเฉพาะ

5.5 ปัญหาการได้รับชำระเงินและระยะเวลาในการชี้ขาดข้อพิพาท

โดยบทบัญญัติของกฎหมายไทย ยังไม่มีทั้งมาตรการคุ้มครองและหน่วยงานที่คุ้มครองสิทธิการได้รับชำระเงินในธุรกิจการจ้างก่อสร้างแต่อย่างใด ส่วนการระงับข้อพิพาทรวมทั้งระยะเวลาที่ใช้ดำเนินกระบวนการนั้นขึ้นอยู่กับสถาบันอนุญาโตตุลาการ ซึ่งใช้เวลาค่อนข้างนาน และบางแห่งไม่สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนได้

และเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศนั้นพบว่า มีมาตรการทางกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิการได้รับชำระเงินอย่างชัดเจน โดยกำหนดเงื่อนไขของวันที่ครบกำหนดวันชำระเงิน คือ วันอ้างอิง (Reference Date) ซึ่งเป็นกำหนดเวลาการชำระหนี้ที่ชัดเจนตามข้อสัญญา หากไม่ได้กำหนดไว้ในข้อสัญญาให้ถือเอาระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด เช่น 20 วัน หลังจากงานก่อสร้างได้เริ่มต้นดำเนินการเป็นครั้งแรก เมื่อเกิดเหตุการณ์ผู้ถูกร้อง (ผู้ว่าจ้าง) ไม่ชำระค่าจ้างงาน หรือสินจ้าง ผู้เรียกร้อง (ผู้รับจ้าง) จะทำการใช้สิทธิของตนในการรับชำระเงินจากผู้ถูกร้อง (ผู้ว่าจ้าง)

5.6 ปัญหาการบังคับ และเยียวยาในการระงับข้อพิพาท

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การเยียวยาความเสียหายไว้โดยชัดเจน จึงอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับการผิดนัดชำระหนี้ และการชำระหนี้ไม่ต้องตามประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ตามมาตรา 215 เว้นแต่ไปฟ้องต่อศาล หรือเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตที่สามารถนำคำชี้ขาดไปขอหมายบังคับคดีได้ แต่กระบวนการทางศาล หรืออนุญาโตตุลาการใช้เวลานานเกินไปเมื่อเทียบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการยึดหน่วงการชำระหนี้ไปเป็นหลักสัปดาห์หรือหลักเดือน

เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษากฎหมายต่างประเทศ มีการกำหนดบังคับตามคำชี้ขาดและ เยียวยาตามมาตรการระงับข้อพิพาทด้วยการชี้ขาดของผู้ที่อยู่ในธุรกิจอุตสาหกรรมภาคการก่อสร้าง กล่าวคือ คำตัดสินชี้ขาดของคณะผู้ชี้ขาด สามารถนำไปให้ศาลออกใบรับรองหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อการบังคับคดีได้ และไม่มีสิ่งใดที่จะกระทบต่อกระบวนการชี้ขาดที่ได้มีการตัดสินชี้ขาดไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็น กระบวนการอนุญาโตตุลาการ ศาล หรือการแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยวิธีการอื่น สำหรับการเยียวยานั้นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดไว้ภายใต้สัญญาก่อสร้างซึ่งจะได้รับการดอกเบี้ยที่ค้างชำระไว้

สภาพคล่องและกระแสหมุนเวียนทางการเงินอย่างต่อเนื่องถือเป็นเหตุผลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ในห่วงโซ่อุปทานธุรกิจก่อสร้างที่มีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากและมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง เป็นตัวแปรสำคัญในระบบนิเวศเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นการมีหลักประกันการได้รับชำระเงินตามสัญญาก่อสร้างตามกำหนดเวลา จึงมีความสำคัญมาก เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นในระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง จึงควรใช้เวลาในการหาข้อยุติโดยเร็วที่สุด โดยคู่พิพาทมีความพอใจต่อผลการชี้ขาด ในต่างประเทศ ได้ใช้ระบบผู้ชี้ขาด (Adjudication) ในการระงับข้อพิพาทด้านการก่อสร้างซึ่งมีความรวดเร็วกว่าการฟ้องคดีต่อศาลและการใช้ออนุญาโตตุลาการ อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายถูกกว่า ระบบผู้ชี้ขาดประสบความสำเร็จในการระงับข้อพิพาทในการก่อสร้างในประเทศต่าง ๆ หลายประเทศด้วยเหตุดังกล่าวการใช้ระบบผู้ชี้ขาด (Adjudication) ซึ่งต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและเข้าใจใน

ธุรกิจนี้มาช่วยแก้ไขข้อพิพาทให้ยุติลงอย่างรวดเร็ว การใช้ผู้ชี้ขาดที่มีประสบการณ์ด้านงานก่อสร้าง ผู้ที่มีความอิสระและเป็นกลางในการระงับข้อพิพาทด้านการก่อสร้าง ถือเป็นกลไกและปัจจัยแห่งความสำเร็จที่จำเป็นและมีประสิทธิภาพ

หลักการสำคัญประการหนึ่งคือกฎหมายจะมีสภาพบังคับให้ คู่พิพาทต้องระงับข้อพิพาท โดยใช้ระบบผู้ชี้ขาด (Adjudication) ก่อนเท่านั้น แต่ไม่จำกัดสิทธิให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ หรือฟ้องคดีต่อศาล และในกรณีที่มีการดำเนินกระบวนการชี้ขาดโดยระบบผู้ชี้ขาด และได้มีการฟ้องคดีต่อศาลหรือเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัยไปพร้อมกัน หากการตัดสินชี้ขาดในกระบวนการในชั้นใด ๆ ที่สูงกว่าเกิดขึ้นก่อน และมีการชี้ขาดแล้ว ให้คู่พิพาทต้องสภาพบังคับตามคำตัดสินชี้ขาดนั้นและให้ถือว่ากระบวนการชี้ขาดในลำดับขั้นที่ต่ำกว่าสิ้นสุดลงทันที ในทางกลับกัน หากกระบวนการชี้ขาดตามกฎหมายเสร็จสิ้น ก่อนศาลหรืออนุญาโตตุลาการ ก็ให้ถือเอาคำชี้ขาดตามกฎหมายนี้มีสภาพบังคับ และให้กระบวนการทางศาลและอนุญาโตตุลาการ สิ้นสุดลงทันทีเช่นกัน

คู่พิพาทที่เพิกเฉยไม่ยอมเข้าร่วมกระบวนการ Adjudication จะถูกสันนิษฐานโดยกฎหมายว่ายอมรับในจำนวนเงินที่อีกฝ่ายเรียกร้องให้ชำระ คู่พิพาทไม่อาจแสดงเจตนายกเว้นให้ใช้การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นแทนโดยไม่เข้าสู่กระบวนการนี้ได้ หากคู่พิพาทไม่พอใจในคำชี้ขาดจึงจะสามารถร้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนคำชี้ขาดดังกล่าว และสามารถเริ่มกระบวนการ Adjudication ใหม่ ซึ่งสามารถเสนอให้เปลี่ยนผู้ชี้ขาดชุดใหม่ได้ อย่างไรก็ตามการที่ศาลจะเพิกถอนได้นั้นต้องพิสูจน์ได้ว่า ผู้ชี้ขาดบกพร่องในประเด็นความไม่เป็นอิสระและเป็นกลาง ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้มีบทลงโทษทางอาญา ต่อผู้ชี้ขาด ซึ่งโทษสูงสุดคือจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท ดังนั้นจึงทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า ผู้ชี้ขาดจะทำหน้าที่ของตนโดยอิสระและเป็นกลาง และใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การชี้ขาดเสร็จสิ้นอย่างรวดเร็ว

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

ความเร็วของการชี้ขาดข้อพิพาทถือเป็นสาระสำคัญ เพื่อแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของผู้ประกอบการรับจ้างก่อสร้างที่มีมูลค่าสูงมาก ระบบ Adjudication มีความรวดเร็วกว่าการใช้อนุญาโตตุลาการด้วยการลดเวลาในทุกขั้นตอนการดำเนินการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ Adjudication มีวัตถุประสงค์หลักในเพื่อแก้ปัญหาความล่าช้าในการชำระเงินของธุรกิจก่อสร้างซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่ให้กับผู้รับจ้างช่วง จนบานปลายด้วยการล้มละลายของบริษัทในอุตสาหกรรมก่อสร้าง ด้วยการหมุนเวียนเม็ดเงินมูลค่าหลักหลายแสนล้านบาทที่รวดเร็วจะก่อให้เกิดสภาพคล่องทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ในประเทศมาเลเซีย พระราชบัญญัติในเรื่องดังกล่าวจะระบุให้สถาบันอนุญาโตตุลาการเป็นหน่วยงานระงับข้อพิพาทด้วย Adjudication เพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้น ส่วนประเทศสิงคโปร์ กฎหมายบังคับให้มีองค์การควบคุมอาคารรับผิดชอบเรื่องดังกล่าว โดยสามารถมอบหมายให้หน่วยงานสรรหาผู้ชี้ขาดที่เหมาะสมได้ ซึ่งสิงคโปร์มีศูนย์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นหน่วยงานเดียวที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ในขณะที่รัฐวิกตอเรียมีทั้งหมด 5 หน่วยงานกระจายอยู่ทั่วมลรัฐ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีกฎหมายที่ออกในต่างประเทศหลายแห่งได้กำหนดให้มีสำนักงานเอกชนที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลเป็นหน่วยงานทางเลือกเพิ่มขึ้นในการสรรหาและแต่งตั้งผู้ชี้ขาดได้ งานวิจัยนี้ผู้เขียนเสนอให้ผลักดันเป็นกฎหมายให้สามารถบังคับใช้ได้ต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

- จเรวัต สารชีวิน. (2554). การศึกษาข้อพิพาทในงานก่อสร้างของหน่วยงานรัฐ : มูลเหตุและแนวทางแก้ไข. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ธารินทร์ กุลปรียะวัฒน์ และคณะ. (2564). แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการระงับข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบการกับลูกจ้างรับเหมาค่าแรง. *วารสารกฎหมายสงขลานครินทร์*, 3 (1).
- ธีรยุทธ ปักษา. (2564). พิธีสารว่าด้วยกลไกการระงับข้อพิพาทของอาเซียน 2004 และข้อพิจารณาบางประการ. *วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 9 (11).19-41.
- นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2559). *หลักกฎหมายเอกเทศสัญญา ลักษณะจ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ไพฑูริศ เอกจริยกร. (2558). *จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน.* พิมพ์ครั้งที่ 12., กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
- ระพีพร รัตนเหลี่ยม และคณะ. (2562). การอนุญาตตุลาการในสัญญาทางปกครองด้านงานก่อสร้าง. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม*, 15 (2).
- รวานนท์ คงสง, ชัยวัฒน์ ภู่วรกุลชัย. (2559). คลื่นความในงานก่อสร้าง. *วารสารวิชาการ มทร. สุวรรณภูมิ คำนวณศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4 (1), 115-121.
- วิสุทธิ ช่อวิเชียร และคณะ (2559). สิทธิและหน้าที่ของผู้ว่าจ้างที่มีผลต่อคุณภาพในสัญญาจ้างก่อสร้างงานโครงสร้างพื้นฐานของราชการไทย.
- สถาพร คุระนันท์ และคณะ (2562). ปัญหาการใช้สัญญาจ้างออกแบบและควบคุมงานก่อสร้างในโครงการก่อสร้างภาครัฐ. *วิศวกรรมสารฉบับวิจัยและพัฒนา*, 30(2). 61-75
- สมศักดิ์ แนบกลาง. (2013). *สัญญาจ้างเหมาเบ็ดเสร็จ*. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สุธี ต้นดิวงษ์ขานนท์. (2559). สิทธิการรับชำระเงิน และการยุติข้อพิพาทด้วยการชี้ขาดตามสัญญาจ้างก่อสร้าง. *วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์*, 108-119.
- อมรรัตน์ กุลสุจริต และพัชรวรรณ นุชประยูร (2561). การปฏิรูปกฎหมายว่าด้วยสัญญาของรัฐในโครงการจ้างเหมาแบบเบ็ดเสร็จ. *วารสารร่วมพฤษ์ มหาวิทยาลัยเกริก*, 36(2). 145-167.
- Australia Building and Construction Industry Security of Payment Regulation 2011.
- Australia Building and Construction Security of Payment Act. 2009, Chamberlains Law Firm, online: <https://chamberlains.com.au/act-building-and-construction-security-of-payment-act/>, accessed in June 2021.
- Conference for Undergraduates, presented at Pulau Pinang, Malaysia, 18-19 March 2011.
- Industry Payment and Adjudication Act. 2009 (CIPAA) in Malaysia”, in Proceedings of RICS-ISM 3rd International
- Joanna Tay Yuan Ju (2009), “Anticipation of the Issues Concerning Dispute in Statutory Adjudication under Construction
- Joanna Tay Yuan Ju, “Anticipation of the Issues Concerning Dispute in Statutory Adjudication under Construction Industry Payment and Adjudication Act. 2009 (CIPAA) in Malaysia”, Bachelor Degree Thesis, Faculty of Built Environment, Universiti Teknologi Malaysia, March 2011.

Muhammad Zaidi bin Mahmood, Challenges, Consequences, and Contractual Impacts of the Construction Industry Payment and Adjudication Act. 2012, the CIPAA 2012 (ACT 746).

Noushad Ali Naseem Ameer Ali (2006), “A Construction Industry Payment And Adjudication Act: Reducing Payment-Default and Increasing Dispute Resolution Efficiency in Construction”, Master Builder, 3rd Quarter.

Peter Coulson. (2011). “*Coulson on Construction and Adjudication*”, second edition, Oxford University press. Security of Payment Victoria Handbook, www.abcc.gov.au/sites/default/files/sop_handout_vic.pdf
Singapore Building and Construction Authority, www1.bca.gov.sg

The Statute of the Republic of Singapore. (2006), Building and Construction Industry Security of Payment Act (Chapter 30B), , Revised Edition 2006 (31 January 2006), Original Enactment: 57 of 2004.

Victorian Building Authority, www.vba.vic.gov.au/plumbing/security-of-payment

Victorian Legislation, No. 15 Building and Construction Industry Security of Payment Act 2002, Authorized Version No. 012, incorporating amendments as at 1 July 2013,

Victorian Legislation, www.legislation.vic.gov.au

การระงับข้อพิพาททางกีฬาโดยอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย SPORT DISPUTE RESOLUTION BY ARBITRATION IN THAILAND

ปิยะณัฐ แป้นเจริญ

กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: piyanat.panjareon@gmail.com

บทคัดย่อ

ข้อพิพาททางกีฬาคือข้อพิพาทที่มีลักษณะเฉพาะด้าน มีความซับซ้อนและมีความหลากหลายแตกต่างจากข้อพิพาทในด้านอื่น ๆ โดยข้อพิพาททางกีฬาคือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในประเทศไทยปัจจุบันสามารถเกิดขึ้นได้หลายกรณีและมีหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิเช่น ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างบุคลากรทางการกีฬากับผู้ที่เกี่ยวข้องทางการกีฬาในทุก ๆ ด้าน ข้อพิพาทเกี่ยวกับข้อบังคับ กฎ ระเบียบ ต่างๆ ทั้งด้านกีฬาหรือด้านการกำกับดูแล หรือข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการใช้สารต้องห้ามทางกีฬา เป็นต้น ซึ่งแนวทางในการระงับข้อพิพาทในปัจจุบันเป็นดำเนินการตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกีฬาในประเทศไทยหลัก ๆ ที่สำคัญหลายฉบับ อาทิ เช่น พระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 พระราชบัญญัติควบคุมการใช้สารต้องห้ามทางการกีฬา พ.ศ. 2555 พระราชบัญญัติกีฬามวย พ.ศ. 2542 เป็นต้น อีกทั้งยังได้มีการนำรูปแบบการระงับข้อพิพาททางเลือกมาใช้ในการดำเนินการ คือ การไกล่เกลี่ย การเจรจา หรือการประนีประนอม แต่ปัญหาที่พบ คือ การระงับข้อพิพาทตามแนวทางกฎหมายทั้งสี่ฉบับหรือตามแนวทางที่ได้กล่าวมาข้างต้นในบางกรณีไม่สามารถระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้ ส่งผลให้มีการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการของศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง โดยในการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการทางศาลนั้นใช้ระยะเวลาอันยาวนานกว่าคดีจะถึงที่สุดแล้วในบางครั้งผลของคำพิพากษาก็ไม่เป็นที่พอใจของกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อวงการกีฬาในประเทศไทยได้

จากการศึกษาพบว่า ในต่างประเทศได้มีการนำรูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการมาใช้กับด้านกีฬาโดยเฉพาะ ซึ่งการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทโดยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มีความเป็นกลางและมีความเป็นอิสระ อีกทั้งกระบวนการที่ดำเนินการก็เป็นไปด้วยความรวดเร็วมีประสิทธิภาพ จึงทำให้มีความเหมาะสมกับบริบททางกีฬาด้านกีฬา และที่สำคัญแนวทางนี้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการระงับข้อพิพาททางกีฬาโดยอนุญาโตตุลาการมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับวงการกีฬาในประเทศไทย โดยให้มีการจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรที่มีประสิทธิภาพมีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีความเป็นอิสระ เป็นที่ยอมรับของคนในวงการกีฬา เข้ามาทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการ และรูปแบบการดำเนินงานมีกฎหมายหรือข้อบังคับกำหนดไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานของวงการกีฬาในประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติต่อไป

คำสำคัญ: การระงับข้อพิพาททางกีฬา, อนุญาโตตุลาการ

ABSTRACT

Sports disputes are specific disputes which different from other disputes in complexity and diversity. Nowadays, the sports disputes that occurred in Thailand can occur in many cases and involve many sectors, such as disputes between Sports personnel and people involved in sports in all aspects. Disputes related to regulations, rules, regulations on sports supervision, or disputes related to the use of prohibited substances in sports, etc. The current dispute resolution approach is carried out as set forth in the laws relating to sports regulation in Thailand. Sports Authority Act B.E. 2558, Professional Sports Promotion Act B.E. 2556, Sports Doping Control Act, B.E. 2555, Boxing Sports Act, B.E. 2542, etc. An alternative dispute resolution that is used in the course of action is mediation, negotiation, or reconciliation. However, the problem encountered is the resolution of disputes in accordance with the four legal guidelines or the guidelines mentioned above but in some cases cannot resolve disputes that arise. As a result, the dispute is brought into the process of the Court of Justice or the Administrative Court. Bringing the dispute into the court process takes longer than the final case. Sometimes the outcome of the judgment is not satisfactory to either party. The conflict may affect the sports industry in Thailand.

The study found that the internationally use specific arbitration model is applicable to sports. Arbitration is a method of dispute resolution by experts with neutrality and independence. In addition, the process that is carried out is fast and efficient which is appropriate for the sports context and most importantly, this approach is internationally accepted.

Therefore, the researcher would like to propose a guideline for the resolution of sports disputes by arbitration to be suitable for sports in Thailand. To allow the establishment of an institution or organization that is effective with personnel with knowledge and expertise, independent that accepted by people in the sports industry to be an arbitrator and the operating model has clearly defined laws or regulations. In order to raise the standard of sports in the country to be accepted at the international level.

Keywords: Sport Dispute Resolution, Arbitration

1. บทนำ

ปัจจุบันข้อพิพาททางด้านกีฬาเกิดขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งไม่ได้มาจากข้อพิพาทที่เกิดจากการแข่งขันเท่านั้น แต่เกิดจากหลายสาเหตุและมีบุคคลองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่หลากหลายในวงการกีฬา อาทิ ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกนักกีฬาเพื่อเข้าร่วมการแข่งขันในกีฬารายการที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นรายการแข่งขันในระดับชาติหรือในระดับนานาชาติ หรือข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับสัญญาระหว่างสโมสรหรือสมาคมกับนักกีฬา หรือระหว่างสโมสรกับทางสมาคม ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางด้านกีฬาไม่ว่าจะเป็น โค้ช ผู้ตัดสิน ผู้บริหาร แม้กระทั่งข้อพิพาทเกี่ยวกับองค์กรด้านกีฬากับองค์กรที่กำกับหรือส่งเสริมกีฬา ข้อพิพาทเกี่ยวกับปัญหาด้านความโปร่งใส ข้อพิพาทเกี่ยวกับปัญหาการใช้สารกระตุ้นหรือสารต้องห้ามในนักกีฬา ข้อพิพาทในสิทธิการจัดการแข่งขัน เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพบว่า ข้อพิพาททางการกีฬาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้มีการระงับข้อพิพาทเกือบทุกรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution: ADR) แต่ที่ยัง

ไม่สามารถระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพยังคงมีการนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเข้าสู่ระบบของศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองแล้วแต่กรณีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งข้อพิพาททางกีฬาที่ถูกนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองนั้น เป็นกระบวนการที่ใช้ระยะเวลายาวนานกว่าคดีจะถึงที่สุด เนื่องจากกระบวนการทางศาลเป็นกระบวนการที่พิจารณาที่มีรูปแบบที่เคร่งครัดต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งยังมีปริมาณคดีที่รับฟ้องและค้างการพิจารณาเป็นจำนวนมากมาก จึงทำให้อาจส่งผลกระทบต่อวงการกีฬาได้หากใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีที่ยาวนาน¹ แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีวิธีการระงับข้อพิพาทอีกหนึ่งรูปแบบที่ยังไม่เคยนำมาใช้กับการระงับข้อพิพาททางด้านกีฬาในประเทศไทยมาก่อน คือ การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการระงับข้อพิพาททางศาล โดยวิธีการนี้คู่กรณีจะมีสิทธิแต่งตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งขึ้นทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการ (Arbitrator) ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความรู้ความสามารถในข้อพิพาทเรื่องนั้น อีกทั้งมีความเป็นกลางและมีความเป็นอิสระเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายเข้ามาทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องนำสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่ออนุญาโตตุลาการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ความเห็นของอนุญาโตตุลาการซึ่งแสดงออกโดยคำชี้ขาด (Arbitral Award) มีผลผูกพันเป็นยุติให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตาม หากคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาด อีกฝ่ายมีสิทธิที่จะไปขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดได้ ซึ่งมีความสะดวกรวดเร็วมากกว่าการฟ้องร้องขอให้บังคับตามสัญญาทั่ว ๆ ไป²

ดังนั้น จากการทำจำนวนข้อพิพาททางกีฬาที่มีเพิ่มมากขึ้นและแนวทางการระงับข้อพิพาทที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อวงการกีฬาในประเทศไทย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางอนุญาโตตุลาการเฉพาะทางกีฬา (Sport-specific Arbitration) ในการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับวงการกีฬาของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อพิพาทที่มีลักษณะเกี่ยวกับการละเมิด การฝ่าฝืน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของการแข่งขันกีฬา หรือการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลด้านกีฬา รวมไปถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้สารต้องห้ามทางด้านกีฬา ที่ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดและใช้เวลาในการดำเนินการที่รวดเร็วในการยุติข้อพิพาทเหล่านั้นที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดแนวคิดในนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้ระงับข้อพิพาททางกีฬาในประเทศไทย (Sport Dispute Arbitration in Thailand) เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่คู่พิพาทว่าจะได้รับความเป็นธรรมด้วยการวินิจฉัยข้อพิพาทโดยบุคคลและสถาบันที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกีฬาโดยเฉพาะและเป็นการยกระดับมาตรฐานวงการกีฬาไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

¹ ปรีดา ม่วงมีและนภพร ทศนัยนา, (2564), รูปแบบการบริหารจัดการการระงับข้อพิพาททางกีฬาสำหรับประเทศไทย MANAGEMENT MODEL ON DISPUTE RESOLUTION RELATED TO SPORTS FOR THAILAND, *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(5)(พฤษภาคม 2564), หน้า 188-189.

² สลทพร คงหมานและนิวัฒน์ มีลาภ, (2558), การระงับข้อพิพาททางพาณิชย์นอกศาล กรณีศึกษา การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการ, *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 8 (3), หน้า 402.

2. วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาททางการกีฬาของประเทศไทยและต่างประเทศ
- (2) เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการระงับข้อพิพาททางด้านกีฬาโดยอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย
- (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการนำรูปแบบและกระบวนการอนุญาโตตุลาการมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางการกีฬาในประเทศไทย

3. ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านกีฬาในการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการ

อนุญาโตตุลาการและการบังคับตามคำชี้ขาด

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกำกับดูแลหรือบริหารจัดการเกี่ยวกับวงการกีฬาในประเทศไทยนั้นประกอบด้วยกฎหมายสี่ฉบับ คือ พระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 พระราชบัญญัติควบคุมการใช้สารต้องห้ามทางการกีฬา พ.ศ. 2555 พระราชบัญญัติกีฬามวย พ.ศ. 2542 โดยในการระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับด้านกีฬาในประเทศไทยในกฎหมายแต่ละฉบับนั้นจะเป็นการใช้แนวทางการยื่นข้อร้องเรียนไปที่การกีฬาแห่งประเทศไทยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกีฬาชนิดนั้น ๆ หลังจากนั้นก็จะดำเนินการเจรจา การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นหรือมีการประนีประนอมเกิดขึ้น หากไม่เป็นผลสำเร็จก็จะมีคณะกรรมการด้านต่าง ๆ เข้ามาพิจารณาตัดสินลงโทษเกี่ยวกับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น และถ้าหากคู่กรณีไม่พอใจผลของคำตัดสินก็จะดำเนินการนำข้อพิพาทเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการฟ้องร้องในศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองแล้วแต่กรณีต่อไป ซึ่งสาเหตุที่คู่กรณีที่ไม่พอใจผลของคำตัดสินของคณะกรรมการในชุดต่าง ๆ แล้วไปฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมหรือฟ้องร้องต่อศาลปกครองตามแต่ผลของคำตัดสินนั้น การที่กฎหมายทั้ง 4 ฉบับไม่ได้เปิดช่องให้มีการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการอนุญาโตตุลาการได้ เช่น ในประเทศแคนาดามีกฎหมาย Physical Activity and Sport Act, SC 2003 ที่เป็นกฎหมายในการกำกับดูแลกิจการด้านกีฬาและกำหนดให้มีการจัดตั้งการระงับข้อพิพาทกีฬาแห่งแคนาดา (Sport Dispute Resolution Centre of Canada: SDRCC)³ สำหรับข้อจำกัดของกฎหมายทั้ง 4 ฉบับในการนำรูปแบบการระงับข้อพิพาททางกีฬาโดยอนุญาโตตุลาการมาใช้มีดังนี้

1) พระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558

ในทุกกรณีหากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้หากนายทะเบียน (ผู้ว่าการการกีฬาแห่งประเทศไทย) มีคำสั่งประการใดไปแล้ว ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งหรือคำตัดสิน คำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาดนั้นคือ สมาคมกีฬา นักกีฬา หรือบุคลากรทางการกีฬาที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งเหล่านั้นได้ต่อคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทย โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อนายทะเบียนภายในเวลาที่กำหนดและให้นายทะเบียนส่งหนังสืออุทธรณ์ต่อไปยังคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยและให้คณะกรรมการวินิจฉัย หากคณะกรรมการวินิจฉัยขออุทธรณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้วให้ถือว่า คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุดตามมาตรา 54 วรรคห้า และวรรคหก แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามาตรา 54 วรรคห้า และวรรคหกของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดไว้แล้วว่า หากมีการอุทธรณ์คำตัดสินข้อพิพาทของนายทะเบียนให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด คู่ความที่

³ Sport Dispute Resolution Centre of Canada (SDRCC), About-history, เข้าถึงได้จาก <http://www.crdsc-sdrcc.ca/eng/about-history>, เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2564

ได้รับผลกระทบจากคำตัดสินไม่สามารถนำไปดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งในทางปฏิบัติผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมจากคำตัดสินเหล่านั้นก็จะนำคำสั่งหรือคำตัดสินนั้น ไปฟ้องต่อศาลปกครองให้มีการเพิกถอนคำสั่งนั้น หรืออีกกรณีก็อาจจะนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไปฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมต่อไป

2) พระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556

นักกีฬาอาชีพหรือบุคลากรกีฬาอาชีพ หากเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมอันเนื่องจากการกระทำของสโมสรกีฬาอาชีพหรือสมาคมกีฬาอาชีพซึ่งตนสังกัดหรืออยู่ในความดูแลให้ผู้นั้นมีสิทธิร้องทุกข์ต่อนายทะเบียน และให้นายทะเบียนเสนอเรื่องร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ เพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ ซึ่งหากนักกีฬาอาชีพ บุคลากรกีฬาอาชีพ สโมสรกีฬาอาชีพ หรือสมาคมกีฬาอาชีพไม่พอใจในคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้

ดังนั้นพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 กำหนดว่านักกีฬาอาชีพ บุคลากรกีฬาอาชีพ สโมสรกีฬาอาชีพ หรือสมาคมกีฬาอาชีพ หากไม่พอใจในคำวินิจฉัยในผลการตัดสินก็สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ แต่หากผลอุทธรณ์ที่ได้ยังไม่เป็นที่พอใจอีก ในพระราชบัญญัติและระเบียบนี้ก็มีได้กล่าวไว้ว่า จะต้องดำเนินการต่ออย่างไร ซึ่งในทางปฏิบัตินักกีฬาอาชีพ บุคลากรกีฬาอาชีพ สโมสรกีฬาอาชีพ หรือสมาคมกีฬาอาชีพก็จะนำ ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไปฟ้องต่อศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองต่อไปแล้วแต่กรณีต่อไป ซึ่งพระราชบัญญัติก็ยังมิได้เปิดช่องให้มีการระงับข้อพิพาททางด้านกีฬาแต่อย่างใด

3) พระราชบัญญัติควบคุมการใช้สารต้องห้ามทางการกีฬา พ.ศ. 2555

นักกีฬา หรือบุคคลซึ่งสนับสนุนการกีฬา ได้รับคำสั่งลงโทษจากการกีฬาแห่งประเทศไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้สารต้องห้าม และไม่พอใจคำสั่งลงโทษนั้น ให้ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ได้ ให้คณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคำสั่งลงโทษของการกีฬาแห่งประเทศไทย ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนดคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ต้องวินิจฉัยอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ให้เป็นที่สิ้นสุด

ดังนั้น พระราชบัญญัติควบคุมการใช้สารต้องห้ามทางการกีฬา พ.ศ. 2555 และประกาศของคณะกรรมการควบคุมการใช้สารต้องห้าม ก็เป็นกฎหมายอีกฉบับที่ยังไม่เปิดโอกาสให้นำคำวินิจฉัยเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการได้ โดยให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ให้เป็นที่สิ้นสุด

4) พระราชบัญญัติกีฬามวย พ.ศ. 2542

สำหรับข้อพิพาทของตามพระราชบัญญัตินี้ เช่น กรณีผู้ฝึกสอน ผู้ตัดสินหรือหัวหน้าค่ายได้ จดทะเบียน หรือสนามมวยที่ได้ใบอนุญาตหรือผู้ที่ได้รับอนุญาตจัดการแข่งขันมวย ถูกเพิกถอนทะเบียนเป็นการชั่วคราว ถูกเพิกถอนทะเบียนถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาต แล้วแต่กรณีมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้โดยยื่นเป็นหนังสือต่อนายทะเบียน และให้นายทะเบียนเสนอหนังสืออุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สิ้นสุด

ดังนั้นตามพระราชบัญญัติกีฬามวย พ.ศ. 2542 หากเกิดมีข้อพิพาทหรือประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและมีผลคำตัดสินออกมา หากเห็นว่าผู้เสียหายจากคำตัดสินสามารถยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สิ้นสุด จึงแสดงให้เห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติทั้งสามฉบับข้างต้นที่มีได้เปิดโอกาสผู้ที่ไม่พอใจในคำตัดสินสามารถนำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกลงชั้นวิธีการอนุญาโตตุลาการได้

ส่วนในเรื่องของการบังคับตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการเมื่อมีคำชี้ขาด (Award) ประการใดแล้ว ย่อมมีผลผูกพันเป็นยุติให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามทันทีหากไม่ปฏิบัติตามคู่กรณีฝ่ายที่ประสงค์จะให้ปฏิบัติตามคำชี้ขาดต้องดำเนินการยื่นคำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดต่อไป ซึ่งการยื่นคำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการมีความสะดวกรวดเร็วมากกว่าการฟ้องร้องขอให้บังคับตามสัญญาทั่วไป เนื่องจากหลักเกณฑ์ที่ศาลใช้ในการตัดสินว่าจะบังคับหรือปฏิเสธ ไม่บังคับให้ตามคำชี้ขาดนั้น กำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายว่ามิกรณีใดบ้าง ซึ่งกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดให้คำชี้ขาดอาจถูกปฏิเสธการบังคับค่อนข้างมีอยู่อย่างจำกัดเพียงไม่กี่กรณี โดยระบบอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาของประเทศไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับคำชี้ขาดอาจดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับ Sport Dispute Resolution Center of Canada (SDRCC) ของ ประเทศแคนาดาว่าถ้าคู่กรณีฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบไม่ปฏิบัติตามสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ คู่กรณีฝ่ายที่เสียหายมีสิทธิร้องขอให้ศาลรับรองหรือบังคับตามคำชี้ขาด เมื่อศาลรับรองคำชี้ขาดหรือสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือคำชี้ขาดสัญญาหรือคำชี้ขาดนั้นเป็นอันบังคับได้ ซึ่งมีผลเท่ากับศาลได้ศาลอำนาจในการพิจารณาข้อพิพาทนั้นแล้ว

4. ปัญหาโครงสร้างและรูปแบบของการจัดตั้งอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาในประเทศไทย

รูปแบบการจัดตั้งอนุญาโตตุลาการประกอบด้วยสองรูปแบบ คือ อนุญาโตตุลาการที่ใช้สถาบัน (Institutional Arbitration) เป็นสถาบันที่ให้บริการทางด้านอนุญาโตตุลาการ และรูปแบบอนุญาโตตุลาการที่ไม่ใช่สถาบัน (Ad hoc arbitration) โดยในการระงับข้อพิพาททางด้านกีฬาจากการที่ได้ทำการศึกษาพบว่า มีอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาระดับโลกหรืออนุญาโตตุลาการด้านกีฬาระหว่างประเทศ คือ ศาลอนุญาโตตุลาการด้านกีฬา (Court of Arbitration for Sport: CAS) เป็นองค์กรที่มีอำนาจและหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทเฉพาะทางด้านกีฬาระหว่างประเทศ⁴ ส่วนในระบบอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาในประเทศไทยต่าง ๆ อาจแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ สถาบันอนุญาโตตุลาการพาณิชย์ที่มีเขตอำนาจระงับข้อพิพาททางด้านกีฬาซึ่งเป็นสถาบันอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทในเชิงพาณิชย์แต่มีแขนงหรือแผนกหนึ่งที่เป็นการระงับข้อพิพาทด้านกีฬา สถาบันอนุญาโตตุลาการเฉพาะด้านกีฬา ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อระงับข้อพิพาททางด้านกีฬาแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ในส่วนของรูปแบบโครงสร้างและการบริหารงานในการจัดตั้งอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาขึ้นในประเทศไทยควรใช้ในรูปแบบของสถาบันในการดำเนินการ แต่เป็นลักษณะในสถาบันที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจัดตั้งเป็นสถาบันอนุญาโตตุลาการการกีฬาประเทศไทย อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของการกีฬาแห่งประเทศไทย (กกท) ตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 (หรือกรณีที่มีการแก้ไขปรับปรุงให้การระงับข้อพิพาทโดยใช้อุญาโตตุลาการ) เพราะ กกท. เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบกำกับและควบคุมดูแลทางด้านกีฬาที่เป็นที่ยอมรับในแวดวงของวงการกีฬาไทย โดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นหน่วยงานควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง ส่วนงบประมาณสนับสนุน ได้รับเงินอุดหนุนของการกีฬาแห่งประเทศไทยในการให้งบประมาณสนับสนุน ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับประเทศ แคนาดา มีกลไกระงับข้อพิพาททางด้านกีฬาทั้งระดับรัฐและสหพันธรัฐ โดยมีสำนักงานระงับข้อพิพาททางด้านกีฬา คือ ศูนย์ระงับข้อพิพาทกีฬาแห่งแคนาดา (Sport Dispute Resolution Centre of Canada : SDRCC) ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านกีฬาเป็นการเฉพาะ คือ Sport Canada มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทด้านกีฬามีสถานะเป็นนิติบุคคล ที่ไม่แสวงหากำไร ได้รับ

⁴ พรพล เทศทอง, (2562), ศาลอนุญาโตตุลาการกีฬา, เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/647534> (เข้าถึงเมื่อ 20 พฤษภาคม 2564)

การอุดหนุนงบประมาณจากองค์การกีฬาแห่งแคนาดา (Sport Canada) อีกทั้งมีสถานะเป็นสถาบันอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาแห่งชาติ⁵

สำหรับข้อพิพาทที่สามารถนำเข้าสู่กระบวนการของสถาบันอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาของประเทศไทย ได้นั้นข้อพิพาทอันเกิดจากการกระทำอันเป็นการละเมิด ฝ่าฝืน กฎ กติกา ระเบียบการแข่งขันรวมทั้ง กฎ วินัย ข้อบังคับของนักกีฬาในแต่ละประเภทกีฬา รวมทั้งการกระทำผิดวินัยของบุคลากรทางด้านกีฬาโค้ช ผู้ตัดสิน หรือการกระทำผิดของผู้บริหารองค์กรกีฬา อีกทั้งเป็นข้อพิพาทที่การละเมิด ฝ่าฝืน ทำผิดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสมาคมกีฬาแต่ละชนิดหรือการกีฬาแห่งประเทศไทย และข้อพิพาทที่เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าร่วมการแข่งขัน ในรายการต่าง ๆ ข้อพิพาท การกระทำผิดโดยการฝ่าฝืนใช้หรือให้การสนับสนุนการสารต้องห้ามทางการกีฬา (Doping) หรือใช้วิธีการอันเป็นการต้องห้าม ตามที่องค์กรต่อต้านการใช้สารต้องห้ามโลกได้มีออกกฎและระเบียบว่า ด้วยการต่อต้านการใช้สารต้องห้ามโลก

ดังนั้นในการจัดตั้งสถาบันอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาของประเทศไทย ภายใต้การกำกับดูแลของกรมกีฬาแห่งประเทศไทย จะเป็นบทบาทสำคัญต่อกลไกการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการระงับข้อพิพาทด้านกีฬาของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เพราะการมีสถาบันอนุญาโตตุลาการที่มีความเป็นกลาง มีการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานที่โปร่งใส รวมไปถึงการกำหนดข้อบังคับของสถาบันที่ทันสมัยเป็นสากล สามารถเอื้ออำนวยให้การดำเนินกระบวนการเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ มีการให้บริการในด้านต่าง ๆ และบุคลากรมีความพร้อมทั้งในส่วนของความรู้ความสามารถในการดำเนินกระบวนการอนุญาโตตุลาการ และมีความพร้อมเชี่ยวชาญทั้งด้านภาษาและเทคนิคลอ โอลิมปิก ย่อมส่งผลถึงความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและในระดับนานาชาติต่อไป

5. ปัญหาองค์คณะและคุณสมบัติผู้ทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการด้านกีฬา

จากที่ได้ทำการศึกษาพบว่าในการอนุญาโตตุลาการจะต้องมีบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่ถูกคัดเลือกขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่พิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทของตน ซึ่งเรียกว่าอนุญาโตตุลาการ กล่าวคืออนุญาโตตุลาการจะทำหน้าที่ในการตัดสินข้อพิพาท (judge) ให้แก่คู่กรณี อนุญาโตตุลาการนั้นจะต้องเป็นบุคคลภายนอกคือ ต้องไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่เป็นคู่พิพาท และอนุญาโตตุลาการต้องทำหน้าที่อย่างอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาท โดยมีใช้ตัวแทนของคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แม้แต่ฝ่ายที่แต่งตั้งตนให้ทำหน้าที่ดังกล่าว กรณีดังกล่าวนี้ถือเป็นจุดเด่นประการหนึ่งของการอนุญาโตตุลาการ เนื่องจากในการดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยการฟ้องคดีต่อศาลนั้นคู่กรณีไม่สามารถเลือกบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทได้ แต่การอนุญาโตตุลาการนั้นคู่กรณีสามารถเลือกบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทได้ โดยคู่กรณีสามารถเลือกบุคคลที่ตนเห็นว่ามีความเหมาะสม มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพข้อพิพาท ซึ่งจะทำได้สามารถตัดสินข้อพิพาทได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและเป็นธรรม⁶ ซึ่งในการจัดตั้งอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาในประเทศไทยควรที่จะต้องมีการกำหนดองค์คณะและคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการให้ชัดเจนเช่นเดียวกับต่างประเทศ

⁵ Sport Dispute Resolution Centre of Canada (SDRCC), About-mission, เข้าถึงได้จาก <http://www.crdsc-sdrcc.ca/eng/about-mission>, เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2564

⁶ สรวิศ ลิ้มปรีงมี. (2545). อนุญาโตตุลาการตามกฎหมายใหม่กับการระงับข้อพิพาท. กรุงเทพฯ: เวิร์สพับลิชชิ่ง, หน้า 8-9.

ในประเทศสหราชอาณาจักรได้มีการกำหนดองค์คณะอนุญาโตตุลาการที่ทำการตัดสินชี้ขาด ประกอบด้วยอนุญาโตตุลาการจำนวน หนึ่งคน หรือสามคน แล้วแต่กรณี โดยได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการ สำนักกระบวนข้อพิพาทด้านกีฬาแห่งสหราชอาณาจักร เว้นแต่คู่พิพาทจะมีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งการเสนอชื่อแต่งตั้งองค์คณะอนุญาโตตุลาการของคู่ความนั้นให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด⁷ ส่วนพระราชบัญญัติ อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ได้กำหนดองค์คณะของอนุญาโตตุลาการ คือ คณะอนุญาโตตุลาการหนึ่งจะต้องมี จำนวนอนุญาโตตุลาการเลขคู่ เช่น จำนวน 3 คน หรือ 5 คน เป็นต้น หากในกรณีที่คู่พิพาทกำหนดจำนวน อนุญาโตตุลาการเป็นเลขคู่ ให้อนุญาโตตุลาการเหล่านั้นร่วมกันตั้งอนุญาโตตุลาการเพิ่มอีกหนึ่งคนและให้เป็น ประธานคณะอนุญาโตตุลาการ ในกรณีที่คู่พิพาทไม่สามารถตกลงกำหนดจำนวนอนุญาโตตุลาการได้นั้น ให้มีอนุญาโตตุลาการเพียงคนเดียวในการตัดสินชี้ขาด⁸ ดังนั้นในการกำหนดองค์คณะอนุญาโตตุลาการ จำนวน อนุญาโตตุลาการ จะตั้งคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ หากเป็นการแต่งตั้งในกรณีที่คู่พิพาทตกลงกันได้ให้เสนอชื่อให้ ประธานสถาบันเป็นผู้แต่งตั้งหรือในกรณีที่คู่พิพาทตกลงกันไม่ได้ให้ประธานสถาบันเป็นผู้แต่งตั้งและจัดทำเป็น ข้อบังคับหรือกฎหมายอย่างชัดเจน

สำหรับคุณสมบัติผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการ ต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญและ ประสบการณ์ในด้านกีฬาและต้องไม่มีประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับคู่พิพาททั้งสองฝ่ายและที่สำคัญต้องมีความเป็น อิสระและเป็นกลาง เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในวงการกีฬาของประเทศไทย

6. สรุป

พระราชบัญญัติทั้ง 4 ฉบับที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกีฬาของประเทศไทยมิได้เปิดช่อง หรือบัญญัติ กฎหมายไว้ให้สามารถนำข้อพิพาทที่ไม่สามารถระงับได้ด้วยกระบวนการภายในเข้าสู่ระบบอนุญาโตตุลาการได้ ดังนั้นจึงต้องมีการแก้ไขกฎหมาย ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 ให้มีการนำรูปแบบของอนุญาโตตุลาการมาระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นกับด้านกีฬาได้ เนื่องจากกำหนด หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมกีฬา เพื่อให้สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการกีฬาสามารถจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬาได้ รวมทั้งเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์และ มาตรการในการกำกับดูแลการดำเนินการของสมาคมกีฬาและการกระทำการต่าง ๆ ของคณะกรรมการสมาคม กีฬาและกรรมการสมาคมกีฬา เพื่อให้การกำกับดูแลการดำเนินการของสมาคมกีฬาและการดำเนินกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการกีฬามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมไปถึงแก้ไขกฎหมายในพระราชบัญญัติกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 เนื่องจากเป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับกีฬาอาชีพให้สอดคล้องกับสากล เพื่อยกระดับ มาตรฐานการกีฬาอาชีพในประเทศไทย และเพื่อคุ้มครองช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนานักกีฬาอาชีพ บุคลากรกีฬาอาชีพ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกีฬาอาชีพ และมีการการจัดตั้งสถาบันอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาของ ประเทศไทย ภายใต้การกำกับดูแลของกีฬาแห่งประเทศไทย รวมไปถึงต้องมีการกำหนดแนวทางในการหา บุคคลที่มีความสามารถและมีความรอบรู้เกี่ยวกับวงการกีฬาเข้ามาทำหน้าที่เป็นองค์คณะอนุญาโตตุลาการที่ทำ หน้าที่ในการตัดสินชี้ขาดที่ชัดเจน มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีความเป็นกลางและมีความเป็นอิสระ

⁷ Article 6.1 Arbitration Rules of Sport Resolution (UK)

⁸ มาตรา 11 พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545

7. ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาในเรื่องอนุญาโตตุลาการและการนำอนุญาโตตุลาการมาใช้ระงับข้อพิพาทด้านกีฬาในต่างประเทศ หากจะมีการระงับข้อพิพาททางด้านกีฬาโดยอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) แก้ไขพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวดที่ 6 สมาคมกีฬา ส่วนที่ 4 การกำกับดูแลสมาคมกีฬา มาตรา 88/1 บัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัตินี้หากเกิดข้อพิพาทอื่นใดระหว่าง สมาคมกีฬา กับ บุคลากรกีฬาที่ดี ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง สมาคมกีฬา กับ สมาชิกสมาคมกีฬาที่ดี ข้อพิพาทระหว่างนักกีฬา กับ บุคลากรกีฬาที่ดี ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งประกาศที่เกี่ยวข้องกับด้านการกีฬาหรือสมาคมกีฬานั้น จะต้องระงับข้อพิพาท โดยกระบวนการภายในสมาคมกีฬานั้นก่อน หากไม่สามารถหาข้อยุติได้ ให้ข้อพิพาทเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการด้านกีฬา หากสมาคมหรือบุคลากรทางกีฬาใดนำข้อพิพาทไปฟ้องต่อศาลโดยไม่ผ่านกระบวนการอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการด้านกีฬา ก่อน สมาคมหรือบุคลากรนั้นจะพ้นจากการเป็นสมาชิกภาพทันที รวมถึงไปถึงอาจมีการแก้ไขพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับด้านกีฬาทั้งสามฉบับให้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย

2) จัดทำข้อบังคับสถาบันอนุญาโตตุลาการด้านกีฬาของประเทศไทยดำเนินการจัดทำข้อบังคับอนุญาโตตุลาการการกีฬาแห่งประเทศไทย โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 ไว้ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท โดยมีรายละเอียดในเรื่องต่าง ๆ ยกตัวอย่าง ดังต่อไปนี้ บททั่วไป เขตอำนาจในการพิจารณา กระบวนการและวิธีการระงับข้อพิพาททางการกีฬาคณะอนุญาโตตุลาการ อำนาจหน้าที่ของคณะอนุญาโตตุลาการ กระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ คำชี้ขาด การรักษาความลับ ค่าธรรมเนียม เป็นต้น

3) กำหนดโครงสร้างการบริหารให้มีความชัดเจน โดยโครงสร้างการบริหารอาจแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย (คณะกรรมการสถาบัน) ผู้บริหารระดับสูง (ผู้อำนวยการ) ผู้บริหาร ระดับกลาง (เลขานุการ) ผู้บริหารระดับต้น (หัวหน้างาน) และผู้ปฏิบัติงาน รวมไปถึงมีคณะกรรมการตรวจสอบและควบคุมภายใน คณะกรรมการด้านกำกับดูแลกิจการที่ดี เพื่อให้การบริหารงานหรือการจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) การกำหนดคุณสมบัติพิเศษเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันของผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นองค์คณะอนุญาโตตุลาการ โดยมีคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น มีประสบการณ์เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับระบบกีฬาของประเทศไทยและในระดับนานาชาติ มีประสบการณ์ด้านกีฬาระดับชาติหรือภูมิภาค มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารองค์กร ทรัพยากรบุคคล และการเงิน เป็นต้น

8. เอกสารอ้างอิง

จารุณี มณีรัตน์. (2555). การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการในคดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย:ศึกษารณณี

ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี. *AULJ*, 3.

ณัฐวดี จันทร์ศรีบุตร. (2556). ปัญหาทางกฎหมายในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ: ศึกษาเฉพาะกรณี

กีฬาฟุตบอลอาชีพ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ธวัชชัย สุวรรณพานิช. (2557). คำอธิบายพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ปองภพ นิลนพรัตน์. (2560). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษสโมสรฟุตบอลโดยสมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรพล เทศทอง. (2561). กฎหมายกีฬากับการส่งเสริมกีฬาอาชีพในประเทศไทย (ออนไลน์).

ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2564, จาก: <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/645211>

พรพล เทศทอง. (2561). ศาลอนุญาโตตุลาการ (ออนไลน์). ค้นเมื่อ 29 มกราคม 2564, จาก:

<https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/645211>

มนตรีศิลป์ มหาบัณฑิต. (2555). ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลยุติธรรม. การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. กรุงเทพฯ: ธนาพรส.

รัฐพงษ์ บุญญาวัตร. (2559). กีฬากับการสร้างมูลค่าเพิ่ม ทางเศรษฐกิจและสังคม (ออนไลน์).

ค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564, จาก: https://www.matichon.co.th/columnists/news_287377

ศรีรุ่ง ทองพรรณ. (2556). การศึกษารูปแบบทางอนุญาโตตุลาการ: คดีข้อพิพาททางการแพทย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

สลดท คงหามาน, นวัตกรรม มีลาภ. (2558). การระงับข้อพิพาททางพาณิชย์นอกศาล กรณีศึกษา การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการ. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 8(3).

สุริรัตน์ ประจันปัจฉิม. (2558). ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการในสัญญาปกครอง. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2554). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจ โดยการอนุญาโตตุลาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนันต์ จันทร โอภาส. (2558). ทางเลือกในการระงับข้อพิพาท : การเจรจา การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทอนุญาโตตุลาการ, กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2558.

อภิชัย มานิตยกุล. (2563). ความรู้เบื้องต้นทางกฎหมายเพื่อการจัดการและระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับฟุตบอลอาชีพ, กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

Sport Dispute Resolution Centre of Canada (SDRCC). *About-mission* (ออนไลน์). ค้นเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2564 จาก: <http://www.crdsc-sdrcc.ca/eng/about-mission>.

**ปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
THE LEGAL PROBLEMS OF PUBLIC PROSECUTOR'S CRIMINAL
PROCEEDINGS IN CRIMINAL PROCEDURE CODE**

รสา ปุณโณทก

สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: rasa.poo@spumail.net

ดร.รุ่งแสง กฤตยพงษ์

อาจารย์ประจำ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการศึกษาหลักเกณฑ์และอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการฟ้องคดีอาญา การถอนฟ้องคดีอาญา และการไม่ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวของพนักงานอัยการ เนื่องเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินคดีอาญาต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขในปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เหมาะสมกับประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า พนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ที่จะดำเนินคดีแทนรัฐ โดยอำนาจในการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาต่อศาล อีกทั้งยังสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งถอนฟ้องคดีอาญาที่ได้มีการสั่งฟ้องไปแล้ว และยังมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสั่งให้ปล่อยหรือไม่ปล่อยตัวผู้ต้องหาในชั้นก่อนฟ้องได้ โดยผู้ต้องหาไม่สามารถอุทธรณ์คำสั่งได้ ซึ่งหากพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจดังกล่าวไปโดยมิชอบ อาจก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรม และความสงบเรียบร้อยของสังคม เนื่องจากส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 มาตรา 35 มิได้วางหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ และมาตรา 108/1 การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการมีความเด็ดขาด ไม่สามารถอุทธรณ์ได้

จากการศึกษาในประเด็นปัญหาข้างต้น จึงเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 มาตรา 35 และมาตรา 108/1 ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจในการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ การถอนฟ้อง และการสั่งไม่ให้ประกันตัว โดยในมาตราดังกล่าวไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนไว้ อีกทั้งตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดนั้นมิได้มีฐานะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จึงเห็นควรมีการวางหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในประเด็นดังกล่าวบัญญัติเป็นหลักเกณฑ์ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายอาญาเพื่อให้เกิดมาตรฐานและถูกต้องตามหลักสากล

คำสำคัญ: การฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ, การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ

ABSTRACT

This research aims to study the legal problems of public prosecutor's criminal proceedings in Criminal Procedure Code, in the use of the public prosecutor's discretion in criminal proceedings. The research examines the regulations and authority in the use of public prosecutor's discretion in criminal proceedings from foreign countries to analyze the possibility to adapt their approaches that suitable to resolve the issues on the exercise of the public prosecutor's discretion in criminal proceedings within the context of Thailand.

From the result of education, the public prosecutor possesses the authority to use the discretion to issue a non-prosecution order and has the authority to withdraw a prosecution order, and also use the discretion to not authorize a provisional release order during a pre-prosecution stage, which cannot be appealed. If the public prosecutor exercises the discretion improperly, it may affect the justice and social order. The Criminal Procedure Code, Section 143, Section 35 do not stipulate the criteria for the use of the public prosecutor's discretion. And Section 108/1 the discretion of the prosecutor is absolute and cannot be appealed.

From the educated issues, Section 143, Section 35, and Section 108/1 should be stipulate the explicit principles regarding the authority of the public prosecutor to exercise discretion in the criminal proceedings in legal provision under the criminal law, and for the standard and conforms to international standards.

Keywords: The public prosecutor's criminal prosecution, the discretion of public prosecutors

1. บทนำ

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้กระทำความผิดจะถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเจ้าพนักงานของรัฐ พนักงานอัยการเป็นหนึ่งในเจ้าพนักงานของรัฐที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐ ทั้งในฐานะโจทก์และในฐานะจำเลย โดยการรับว่าต่างหรือแก้ต่างแทนรัฐในคดีอาญา โดยมาตรา 28(1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจพนักงานอัยการในการฟ้องคดี รวมถึงมาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นมาตราที่ได้ให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา อีกทั้งพนักงานอัยการยังเป็นผู้ที่ใช้ดุลพินิจในการสั่งถอนฟ้องตามมาตรา 35 และใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว ตามมาตรา 108/1 หากใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบอาจกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี รวมถึงอาจทำให้ผู้ที่กระทำความผิดไม่ได้ถูกนำตัวมาดำเนินคดีเพื่อรับโทษทางอาญา

จากประเด็นปัญหาข้างต้น เป็นเพียงปัญหาเพียงบางประการที่เกิดขึ้นจากการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ โดยไม่ชอบ แต่หากปล่อยให้ดำเนินต่อไป ในอนาคตการดำเนินคดีอาญา การใช้ดุลพินิจที่ขาดหลักเกณฑ์และความชัดเจนอาจส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี รวมทั้งกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรมทางอาญาอีกด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงเห็นควรมีการวางหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในประเด็นดังกล่าว บัญญัติเป็นหลักเกณฑ์ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายเพื่อให้เกิดมาตรฐานและถูกต้องตามหลักสากล จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเป็นไปโดยชอบ สุจริต โปร่งใส มีการถ่วงดุลอำนาจและตรวจสอบได้

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(4) เพื่อศึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3. หลักกฎหมายและบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3.1 รูปแบบของการดำเนินคดีอาญา

1. การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution) เป็นการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิม ในยุคซึ่งยังไม่มี การแบ่งแยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน¹ กล่าวคือ การระงับข้อพิพาทมิได้แยกออกเป็นแพ่งหรืออาญา และดำเนินการโดยเอกชนด้วยตัวเอง ซึ่งมีลักษณะเป็นการแก้แค้นระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือเผ่าพันธุ์²

2. การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) เป็นการดำเนินคดีที่ใช้อยู่ในประตศอังกฤษ มีหลักการว่า “พลเมืองทุกคนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องช่วยกันธำรงรักษากฎหมายและระเบียบของบ้านเมือง” กล่าวคือ ประชาชนทุกคนเป็นหน่วยหนึ่งของรัฐ ถ้ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น ทุกคนจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

3. การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่³ โดยยึดหลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชนเป็นหลัก โดยมอบอำนาจการรักษาความสงบเรียบร้อยให้เป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่ของเอกชนผู้เสียหายแต่ละคนหรือประชาชนทั่วไป⁴

3.2 หลักกฎหมายว่าด้วยการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1. การใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 153 - 154 อี แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน การสั่งไม่ฟ้องเป็นไปตามหลักกฎหมาย โดยบัญญัติไว้โดยชัดเจนว่ากรณีเช่นใดบ้างที่พนักงานอัยการอาจมีคำสั่งไม่ฟ้องได้⁵

¹ คณิศ ฌ นคร. (2540). *ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ*. รวบรวมบทความด้านวิชาการของคณิศ ฌ นคร. สถาบันกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร. หน้า 34.

² ณรงค์ ใจหาญ. (2544). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. พิมพ์ ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า.31

³ คณิศ ฌ นคร. (2540). *ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ*. รวบรวมบทความด้านวิชาการของคณิศ ฌ นคร. สถาบันกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร. หน้า 37.

⁴ ศตเนติ เนติภัทรชูโชติ. (2552). *มาตรฐานการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสั่งคดีอาญา*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 26.

⁵ คณิศ ฌ นคร. (2540). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง*. ใน รวบรวมบทความทางวิชาการของ ศ.ดร.คณิศ ฌ นคร. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร. หน้า 93

2. การใช้ดุลพินิจสั่งถอนฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 156 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน การสั่งถอนฟ้องเป็นหลักกฎหมาย โดยวางหลักห้ามมิให้ถอนฟ้องหากพนักงานอัยการ ได้ยื่นฟ้องแล้ว แต่การถอนฟ้องจะสามารถทำได้หากเข้าตามหลักข้อยกเว้น ตามมาตรา 153 ซี และ 153 ดี (2) ซึ่งบัญญัติไว้โดยชัดเจนว่ากรณีเช่นใดบ้างที่พนักงานอัยการอาจมีคำสั่งถอนฟ้องได้

3. การใช้ดุลพินิจสั่งไม่ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวคดีอาญา ตามมาตรา 127-128 พนักงานอัยการไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจในการใช้ดุลพินิจ แต่อำนาจเป็นของผู้พิพากษา การอุทธรณ์ต่อคำสั่งไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราวนั้นทำได้ยากมาก⁶

3.3 หลักกฎหมายว่าด้วยการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

1. การใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องได้อย่างกว้างขวาง

2. การใช้ดุลพินิจสั่งถอนฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 6 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส หากพนักงานอัยการได้ใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องไปแล้ว ภายหลังจะขอถอนฟ้องไม่ได้

3. การใช้ดุลพินิจสั่งไม่ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส โดยหลักแล้วไม่ให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างการสอบสวนพิจารณาคดีอาญา ให้อำนาจควบคุมผู้ต้องหาได้เฉพาะคดีที่เป็น Crime หรือ Delit โดยคดีความเป็น Delit ผู้พิพากษาศาลไต่สวนจะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาเมื่อพ้น 5 วัน นับแต่ผู้ต้องหาพบผู้พิพากษาไต่สวนครั้งแรก ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่จะต้องพิจารณาในการปล่อยตัวชั่วคราว

3.4 หลักกฎหมายว่าด้วยการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่น

1. การใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องได้อย่างกว้างขวาง

2. การใช้ดุลพินิจสั่งถอนฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 257 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจถอนฟ้องได้ แต่จะต้องขอถอนฟ้อง ก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

3. การใช้ดุลพินิจสั่งไม่ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น ผู้ต้องหาคดีอาญาไม่มีสิทธิขอประกันตัวขึ้นก่อนฟ้อง ผู้ต้องหาสิทธิที่จะขอให้ปล่อยชั่วคราวได้เมื่ออัยการได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ผู้ต้องหาสิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งในชั้นก่อนฟ้อง เพื่อป้องกันการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบทั้งในชั้นอัยการและชั้นตำรวจ

3.5 หลักกฎหมายว่าด้วยการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในประเทศไทย

1. การใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อพนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้ (1) ในกรณีที่พนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป (2) ในกรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้อง

⁶ อรรถรณ ไทวาณิช. (2539). *การปล่อยตัวชั่วคราว*. คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อัยการนิเทศ เล่ม 2 พ.ศ. 2479. หน้า 48-49

⁷ โกเมน กัทธกริมย์, ชีวิตและผลงาน ดร. โกเมน กัทธกริมย์ “60 ปี ดร. โกเมน กัทธกริมย์”, กรุงเทพมหานคร : ศรีสมบุญการพิมพ์, 2526), หน้า 93.

และฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งไม่ฟ้อง พนักงานอัยการจึงมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการที่จะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา

2. การใช้ดุลพินิจสั่งถอนฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 35 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติไว้ว่า “คำร้องขอถอนฟ้องคดีอาญาจะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือมิอนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด ถ้าคำร้องนั้นได้ยื่นในภายหลัง เมื่อจำเลยให้การแก้คดีแล้ว ให้ถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้ศาลจดคำแถลงของจำเลยไว้ในกรณีที่จำเลยคัดค้าน การถอนฟ้องให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้าน ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย” ดังนั้นพนักงานอัยการจึงมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการสั่งถอนฟ้องคดีอาญาเวลาใดก็ได้ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา เว้นแต่คดีความผิดต่อส่วนตัวจะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุด

3. การใช้ดุลพินิจสั่งไม่ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวคดีอาญา ตามมาตรา 108/1 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า “คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวของพนักงานอัยการต้องแสดงผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว” ทั้งนี้มาตรา 108/1 ไม่ได้ให้สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งไม่ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวจากดุลพินิจของพนักงานอัยการ

4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4.1 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ

การใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ตามมาตรา 143 เป็นมาตราที่ให้อำนาจพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา โดยหลักกฎหมายมาตรา 143 มิได้วางหลักเกณฑ์ของขอบอำนาจในการใช้ดุลพินิจดังกล่าวว่าสามารถใช้ได้มากน้อยเพียงใด หรือเป็นไปตามหลักเกณฑ์ใด แม้ว่าการใช้ดุลพินิจนั้นจะเป็นสิ่งที่มีลักษณะขึ้นอยู่กับผู้ใช้ หากเลือกใช้ดุลพินิจไม่ถูกต้อง ดุลพินิจนั้นก็ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม และยังก่อให้เกิดผลเสียหายต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณา เมื่อมีการเปิดช่องของกฎหมายให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีได้แล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบควบคุมให้การใช้ดุลพินิจเป็นไปในขอบเขตที่เหมาะสมไม่เป็นไปตามอำเภอใจด้วย

หากพนักงานอัยการเห็นว่าฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ทั้งนี้ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2563 ข้อ 40 ข้อ 41 ข้อ 42 ข้อ 46 ข้อ 47 ข้อ 48 ข้อ 49 ข้อ 81 ข้อ 82 ข้อ 83 ข้อ 84 ข้อ 85 ข้อ 86 ข้อ 87 ประกอบกับระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 ข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 7 ข้อ 8 ข้อ 9 ข้อ 10 ข้อ 11 กำหนดไว้อันเป็นแนวปฏิบัติ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ ซึ่งมีข้อที่เกี่ยวข้องกับการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาและการถอนฟ้องอันมีผลทำให้คดีอาญาระงับ เป็นการวางระเบียบไว้ให้

พนักงานอัยการใช้อำนาจหรือกระทำหน้าที่ หรือเป็นการวางระเบียบให้พนักงานอัยการปฏิบัติการดำเนินคดีอาญาอย่างมีแนวทาง

4.2 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจสั่งถอนฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ

การที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีอาญาต่อศาล แสดงว่าพนักงานอัยการได้พิจารณาแล้วว่า การกระทำที่ได้ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลนั้นเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบความผิด โดยมีพยานหลักฐานเพียงพอและมีเหตุอันควรที่จะฟ้องผู้ต้องหาดังกล่าวเป็นคดี หากระหว่างที่ศาลพิจารณาคดีมีข้อเท็จจริงอื่นใดที่เปลี่ยนแปลงไปจากขณะที่ฟ้อง พนักงานอัยการอาจยื่นคำร้องขอถอนฟ้องได้เมื่อมีเหตุอันควร ตามมาตรา 35 แต่ข้อกฎหมายมิได้กำหนดไว้ว่ากรณีใดบ้างที่พนักงานอัยการสามารถขอถอนฟ้องได้ มีผลให้ปัจจุบันนั้นเมื่อมีกรณีที่พนักงานอัยการจะขอถอนฟ้องจึงเป็นไปตามดุลพินิจของพนักงานอัยการเจ้าของคดีซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการที่จะพิจารณา

ในการยื่นคำร้องขอถอนฟ้องของพนักงานอัยการนั้นมีผลให้เป็นการตัดสิทธิโจทก์ที่ถอนฟ้องคดีโดยเด็ดขาด ซึ่งจะนำคดีที่ได้ถอนฟ้องมาฟ้องอีกไม่ได้ อันเป็นไปตามผลของหลักกฎหมายมาตรา 36 นั้น มีเกณฑ์พิจารณาดังต่อไปนี้ (1) ถ้ามีใหม่เป็นการถอนฟ้องในคดีความผิดต่อส่วนตัว การถอนฟ้องของพนักงานอัยการย่อมไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ (2) พนักงานอัยการถอนฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัว โดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ได้ และ (3) ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วได้ถอนฟ้องไปแล้ว พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ได้เฉพาะกรณีความผิดต่อแผ่นดิน⁸ หากเป็นกรณีนอกเหนือจากที่กล่าวมาสามข้อข้างต้นจะมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับอีกด้วย แม้ว่าจะมีการกำหนดกฎหมายไว้เป็นแนวทางในการถอนฟ้องไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 132 ประกอบกับระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ.2554 ข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 7 ข้อ 8 ข้อ 9 ข้อ 10 ข้อ 11 ก็ตาม แต่ก็มีได้มีความชัดเจนหรือจำต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ในทำนองเดียวกันกับการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา

4.3 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวของพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการเป็นผู้ที่ใช้ดุลพินิจในการสั่งให้หรือไม่ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว ตามมาตรา 108/1 แม้ว่าจะมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2563 ข้อ 50 ข้อ 51 ข้อ 52 กำหนดให้การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้สั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยจะต้องบันทึกเหตุผล ในการสั่งไว้ให้ชัดเจน ในกรณีสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานอัยการต้องแจ้งผลการพิจารณา พร้อมด้วยเหตุผล ให้ผู้ต้องหาและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบ แม้ว่าคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะไม่ตัดสิทธิในการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่ แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องหาไม่อาจยื่นอุทธรณ์คำสั่งไม่ให้ปล่อยตัวดังกล่าวได้

อีกทั้งระหว่างที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวยังคงต้องอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐจึงเท่ากับเป็นการลงโทษล่วงหน้าก่อนที่จะพิสูจน์ว่าผู้นั้นเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหา และทำให้ไม่ได้รับหลักประกันที่จะเป็นสำหรับการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน เป็นอันขัดกับหลักแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน และขัดกับรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 29 วรรคสอง ทำให้กระทบกระเทือน

⁸ ธานิส เกศวพิทักษ์. (2561). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 1-156)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 620 - 623.

ถึงสิทธิของผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาโดยตรง อีกทั้งยังกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐ จึงเป็นการอันขัดกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน

5. สรุป

การใช้อำนาจในการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้นั้น เป็นการกระทำแทนรัฐ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมประเทศไทยยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเนื่องจากกฎหมายได้เปิดช่องให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้าง โดยมีได้ระบุกฎเกณฑ์ หรือกรณีที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในขั้นตอนบางขั้นตอนที่พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจดังกล่าวได้

1. กรณีที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาแก่พนักงานอัยการ แต่ไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การสั่งไม่ฟ้องคดีไว้ หากพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องโดยไม่ชอบ อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรม

2. กรณีที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจในการสั่งถอนฟ้องคดีอาญาแก่พนักงานอัยการ แต่ไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การสั่งถอนคดีไว้ หากพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งถอนฟ้องโดยไม่ชอบ อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรม

3. กรณีที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจในการสั่งให้หรือไม่ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวขึ้นก่อนฟ้องแก่พนักงานอัยการ แต่ไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ เช่นเดียวกับในชั้นศาล หากพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ให้ปล่อยตัวโดยไม่ชอบ อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวกับปัญหาในการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการดังกล่าวมาแล้วนั้น เริ่มตั้งแต่กระบวนการสั่งคดี กล่าวคือกรณีที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา การใช้ดุลพินิจสั่งถอนฟ้องคดีอาญา รวมถึงการใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว ตามหลักกฎหมายมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวนี้ เป็นการให้อำนาจของพนักงานอัยการเพื่อปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรและวิชาชีพของตน เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ อันเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม หากพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาอย่างมีหลักเกณฑ์ มีความเป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ ก็จะเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพอันติดเจตนถึงความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมและดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วง จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. เห็นสมควรนำหลักกฎหมายในระบบการดำเนินคดีตามกฎหมาย เช่น สหพันธสาธารณรัฐเยอรมนีมาเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 และบัญญัติเพิ่มเติมมาตรา 143/1 มาตรา 143/2 มาตรา 143/3 มาตรา 143/4 มาตรา 143/5 มาตรา 143/6 และมาตรา 143/7 เพื่อเป็นการวางหลักเกณฑ์ในการสั่งไม่ฟ้อง โดยการนำระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็น

ประโยชน์แก่สาธารณะ หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 ที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องไว้ใน ข้อ 5 ถึงข้อ 11 ประกอบกับนำแนวทางของระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 มาบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2. เห็นควรนำข้อพิจารณาของการสั่งไม่ฟ้องมาบังคับใช้โดยอนุโลม เช่นเดียวกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 35 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3. เห็นควรนำหลักกฎหมายญี่ปุ่นมาเป็นแนวทางในการปรับแก้ไขหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 โดยให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวในชั้นก่อนฟ้องได้

7. เอกสารอ้างอิง

โกเมน กัทรภิมย์. 2526. *ชีวิตและผลงาน ดร. โกเมน กัทรภิมย์ “60 ปี ดร. โกเมน กัทรภิมย์”*. กรุงเทพมหานคร : ศรีสมบุญการพิมพ์.

คณิต ณ นคร. (2540). *ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ*. รวมบทความด้านวิชาการของคณิต ณ นคร.

สถาบันกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร.

คณิต ณ นคร. (2540). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง*. ใน รวมบทความทางวิชาการของ ศ.ดร.คณิต ณ นคร. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.

_____ *ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ*. รวมบทความด้านวิชาการของคณิต ณ นคร. สถาบันกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร.

จิตติ เจริญกล้า. (2531). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์.

ชนัญญา (รัชนี) ชัยสุวรรณ. (2526). *การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาของอัยการ*. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ ไชหาญ. (2544). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: วิญญชน.

ธานีศ เกศพิทักษ์. (2561). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 1-156)*. กรุงเทพฯ: วิญญชน.

ปณิธาน มาลากุล ณ อยุธยา. (2552). *การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายกรณีอัยการสั่งไม่ฟ้อง*. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศตเนติ เนติภัทรชูโชติ. (2552). *มาตรฐานการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสั่งคดีอาญา*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรวรรณ ไทยวาณิช. (2539). *การปล่อยตัวชั่วคราว*. คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อัยการนิเทศ เล่ม 2 พ.ศ. 2479.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา
LEGAL PROBLEMS ON ELECTRONIC EVIDENCE COLLECTION IN
CRIMINAL CASES

กุลนิดา ผาตินาวิน

นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: kulnida.ptnw@gmail.com

ดร.รุ่งแสง กฤตยพงษ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนศึกษาแนวคิด หลักการ และบทบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว เพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า การแสวงหาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาของพนักงานสอบสวนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากพยานหลักฐานทั่วไป อาทิ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และอาจเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หากแต่บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลับมีเพียงบทบัญญัติกำหนดอำนาจและขอบเขตการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนเป็นการทั่วไป แม้จะมีกฎหมายพิเศษฉบับอื่นที่กำหนดอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าพนักงานตามกฎหมายพิเศษอื่นแล้ว แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากพอ ทั้งยังขาดมาตรการเกี่ยวกับการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานที่ได้มาและแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติงานในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งอาจส่งผลให้การดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานไม่เป็นไปตามมาตรฐานและส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดี

ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้ โดยเฉพาะและกำหนดแนวทางขั้นตอนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ของพนักงานสอบสวนให้ชัดเจน เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์และการค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์, การรวบรวมพยานหลักฐาน, อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ABSTRACT

This academic article aims to study the problem of electronic evidence collection for a criminal case following the Criminal Procedure Code. The thesis also explores the concepts, principles, and foreign legislations relating to the problem to analyze then recommend the law amendments on the electronic evidence collection in Thailand.

The results of the study find that the finding of the electronic evidence in a criminal case by the inquiry official is very crucial. Electronic evidence has different characteristics from general evidence and may also be personal data that is protected under the Constitution. However, the relevant provisions on the electronic evidence collection only stipulate the authority and the scope of the authority of the inquiry official generally. Despite the other specific laws that provide the authority for the officials under such laws to collect electronic evidence, they are nonetheless incomprehensive and ineffective. Additionally, there is no verification measure to prove the accuracy of the acquired evidence, nor are there procedures to process the electronic evidence collection, which may lead to the insufficient standard of the electronic evidence collection proceedings and the credibility of such evidence.

Therefore, Thailand should introduce specific provisions on electronic evidence collection under the Criminal Procedure Code and ministerial regulation prescribing the guidelines and procedures for the collection of electronic evidence by the inquiry official explicitly. So, collecting the electronic evidence and discovering the truth in criminal justice would proceed more suitably.

Keywords: Electronic evidence, evidence collection, authority of inquiry officer, criminal procedure

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่มีผลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของมนุษย์ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการสื่อสารของมนุษย์ที่เคยพึ่งพาภาษาและตัวหนังสือเป็นหลักมาเป็นการสื่อสารด้วยภาษาอิเล็กทรอนิกส์ที่มีประสิทธิภาพกว้างขวางไร้ขอบเขต (พรเพชร วิชิตชลชัย, 2542, หน้า 87) ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วจนทำให้เกิดการคิดค้นนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชากรในประเทศ หากแต่เทคโนโลยี อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือเครือข่ายออนไลน์จะเป็นสิ่งที่สร้างประโยชน์ให้แก่คนในสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็อาจกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกระทำความผิด หรืออุปกรณ์จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หรือเป็นวัตถุแห่งการกระทำความผิดได้ (สมคิด สายเจริญ, 2560, หน้า 2) กระบวนยุติธรรมทางของประเทศไทยได้มีการปรับปรุงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ด้วยการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ซึ่งในฉบับแก้ไขได้กำหนดห้ามมิให้ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายทั้งในคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีอื่นใด เพียงเพราะเหตุว่าเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ บทบัญญัติดังกล่าวทำให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจใน

การรวบรวมและแสวงหาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์เข้าสู่สำนวนการสอบสวนที่จะนำมาใช้กล่าวหาและฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลยุติธรรม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานไว้ในลักษณะ 2 การสอบสวน หมวด 1 การสอบสวนสามัญ (พินิจฎู ลีกาที, 2561, หน้า 184) โดยมาตรา 131 กำหนดให้การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินการตามที่เห็นสมควร ทั้งยังมีการกำหนดเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ไว้ในมาตรา 131/1 รวมถึงมีการกำหนดอำนาจที่พนักงานสอบสวนสามารถกระทำได้ เช่น อำนาจในการค้น อำนาจในการยึด อำนาจในการจับกุม เป็นต้น ซึ่งเป็นเพียงบทบัญญัติทั่วไปและไม่ได้มีบทบัญญัติเป็นการเฉพาะสำหรับพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และแม้จะมีการบัญญัติให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้ในกฎหมายพิเศษหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 หรือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เป็นต้น แต่ก็ยังเป็นอำนาจที่กำหนดเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินั้นดังกล่าวใช้และต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายฉบับนั้นมุ่งคุ้มครองเป็นกรณีเฉพาะเท่านั้น ทำให้ความผิดในคดีอาญาทั่วไปไม่อาจใช้อำนาจที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเหล่านั้นได้

ในปัจจุบัน แนวโน้มการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ทั้งคดีอาชญากรรมคอมพิวเตอร์และคดีอาชญากรรมทั่วไปก็มีลักษณะที่จะเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีการพัฒนาวิธีการและรูปแบบของการกระทำความผิดเป็นการกระทำที่ซับซ้อนหรือร้ายแรงยิ่งขึ้นจึงทำให้การค้นหาพยานหลักฐานในคดีมีความซับซ้อนมากขึ้นไปด้วย โดยลักษณะของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากพยานหลักฐานทั่วไป ด้วยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่างและไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสได้โดยตรง การรวบรวมและเก็บรักษาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้นส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน อาจทำให้พนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอให้สั่งฟ้อง และการนำผลการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัล (Digital Forensics) มาใช้อ้างอิงในชั้นศาลอาจเกิดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ได้ (ทรงวุฒินาคศิลป์ และวรัช วิชชวาณิชย์, 2563, น.119) การจะได้มาซึ่งพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการขั้นตอน รวมถึงบทบัญญัติที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังขาดกฎหมายและแนวทางขั้นตอนเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาที่เหมาะสมและเป็นไปตามมาตรฐาน ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่จะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา
- (2) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และหลักกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน
- (3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

(4) เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

3. วิธื่อดำเนินการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา รวมถึงค้นคว้ารวบรวมจากหนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ วารสารทางกฎหมาย และเอกสารอื่น ๆ ตลอดจนกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว โดยนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายไทย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาก็เหมาะสม

4. กฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาของประเทศไทย

การกระทำความผิดทางอาญามีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้นและพยานหลักฐานในคดีล้วนมีความเกี่ยวข้องกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทั้งโดยตรงและทางอ้อม (สนธิยา รัตนธารส, 2551) โดยพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Evidence) หรือบางครั้งถูกเรียกว่า พยานหลักฐานดิจิทัล (Digital Evidence) หมายถึง ข้อมูล (Data) หรือสารสนเทศ (Information) ที่ถูกบันทึกไว้หรือส่งต่อด้วยคอมพิวเตอร์ โดยอาจใช้พิสูจน์หรือหักล้างการกระทำความผิดหรืออาจให้ข้อมูลที่สำคัญในคดี (Eoghan Casey, 2011) ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลที่ไม่รูปร่าง สามารถทำลาย แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ง่าย และสามารถเข้ารหัสหรือกู้คืนข้อมูลที่ถูกเปลี่ยนแปลงทำลายไปได้ การนำพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีนั้น จำเป็นจะต้องทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปอย่างเหมาะสมและต้องมีการตรวจพิสูจน์รับรองความถูกต้องของพยานหลักฐานด้วยการตรวจพิสูจน์หลักฐานทางดิจิทัล (Digital Forensics) หรือนิติคอมพิวเตอร์ (Computer Forensics) โดยกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญาของประเทศไทย พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการบัญญัติรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว (Right of Privacy) ซึ่งรวมถึงความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนตัว (information privacy) และความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร (privacy of communication) (ภาชะวิ ปุณเสวี พิพัฒน์, 2557) ทำให้รัฐจะใช้อำนาจล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ในกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจชัดเจนและจะต้องมีกระบวนการควบคุมที่สามารถตรวจสอบการแสวงหาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่อาจเป็นการก้าวล่วงเข้าไปในข้อมูลส่วนบุคคลจนกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ทำให้จำเป็นจะต้องมีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ให้ชัดเจน

(2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีหลักทั่วไปของวิธีพิจารณาความอาญา คือ การค้นหาความจริงจากข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยองค์กรของรัฐที่จะต้องค้นหาความจริง ไม่ว่าจะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาล (พิสิฐรัฐ สีเกากี, 2561, หน้า 184) โดยอำนาจในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนไว้ในลักษณะ 2 การสอบสวน หมวด 1 การสอบสวนสามัญ ตั้งแต่มาตรา 130 ถึงมาตรา 139 ซึ่งไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์เป็นการเฉพาะ

(3) กฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ โดยบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมายพิเศษ (jus speciale) กล่าวคือ ขอบเขตในการบังคับใช้ของกฎหมายเฉพาะแต่ละฉบับนั้น จะต้องเป็นกรณีที่มีข้อเท็จจริง หรือการกระทำความคิดเกิดขึ้น หรือต้องสงสัยว่าอาจมีการกระทำความคิดเกิดขึ้นแล้ว เจ้าพนักงานที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายแต่ละฉบับจะถูกจำกัดการใช้อำนาจไปตามองค์ประกอบและเจตนารมณ์ของแต่ละพระราชบัญญัติ (สมยศ เชื้อไทย, 2549, น.131) ทั้งนี้ กฎหมายพิเศษแต่ละฉบับจะมีการกำหนดเงื่อนไขและฐานความผิดเฉพาะตามแต่วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนั้น รวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์ให้อำนาจให้บุคคล โดยเฉพาะให้สามารถเข้าถึงและได้มาซึ่งเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารของบุคคลอันเป็นพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและหาตัวผู้กระทำความผิดเป็นกรณีไป เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม พนักงานสอบสวนในคดีอาญาทั่วไปอาจร้องขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ใช้อำนาจที่กำหนดไว้ในมาตรา 18 วรรคหนึ่งของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้เป็นหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดและหาตัวผู้กระทำความผิดได้

(4) แนวทางขั้นตอนและคู่มือการปฏิบัติงานการตรวจพิสูจน์อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ โดยกฎหมายที่กำหนดแนวทางการบริหารราชการและการดำเนินงานของราชการตำรวจให้เป็นไปตามนโยบาย คือ พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และกฎหมายนี้ได้ให้อำนาจในการวางระเบียบหรือทำคำสั่งเฉพาะเรื่องไว้ให้ข้าราชการตำรวจปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น ทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติออกระเบียบการตำรวจเป็นจำนวนมาก ทั้งในรูปแบบข้อบังคับ คำสั่ง และมีการจัดการประมวลระเบียบการตำรวจเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับคดีขึ้น ทั้งนี้ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีที่ได้รวบรวมไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีจะกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ หากแม้จะมีหลักเกณฑ์หลายเรื่องกำหนดไว้ แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ชัดเจนและไม่มีแนวทางเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้โดยเฉพาะ อีกทั้ง คู่มือการปฏิบัติงานการตรวจพิสูจน์อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ยังขาดรายละเอียดที่ชัดเจนและสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ในเบื้องต้นเท่านั้น

5. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา

สังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชนจึงมีแนวโน้มที่ข้อมูลสารสนเทศและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะกลายเป็นพยานหลักฐานในคดีเพิ่มมากขึ้น ทำให้พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์มีความสำคัญในการพิสูจน์ความผิดในคดีอาญาไม่น้อยไปกว่าพยานหลักฐานประเภทอื่น กระบวนการในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์จำเป็นจะต้องมีมาตรฐานและเป็นไปอย่างเหมาะสมน่าเชื่อถือ แม้ประมวลวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยและกฎหมายพิเศษบางฉบับจะมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้บางส่วนแล้ว แต่ยังคงปรากฏปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในคดีอาญา ผู้เขียนจึงมุ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในประเด็นดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การรวบรวมพยานหลักฐานชั้นพนักงานสอบสวนเป็นกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นที่มีความสำคัญต่อการใช้พิสูจน์ให้ทราบข้อเท็จจริงในคดีความผิดอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 กำหนดให้การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินการตามที่เห็นสมควร และมาตรา 131/1 วรรคหนึ่ง กำหนดเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ บทบัญญัติดังกล่าวไม่มีการบัญญัติถึงการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์เป็นการเฉพาะและไม่ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์ทางดิจิทัล (Digital Forensics) ไว้ด้วย ในกฎหมายพิเศษอื่นเองก็ได้มีการกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ตามบทบัญญัติของกฎหมายแต่ละฉบับซึ่งการจะบังคับใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติเหล่านี้ได้นั้น ความผิดจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กฎหมายฉบับนั้นมุ่งคุ้มครองเป็นกรณีเฉพาะเท่านั้นและต้องมีการกำหนดบทบัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตามกฎหมายอีกด้วย

แม้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสามารถร้องขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวใช้อำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่กำหนดไว้ได้ หากแต่การกำหนดให้พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องร้องขอพนักงานเจ้าหน้าที่จึงอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ได้ รวมถึง การไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและและกฎหมายพิเศษอื่นที่กำหนดเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้หลายฉบับ ทำให้หลักเกณฑ์ในการใช้อำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์มีมากมายและแตกต่างกัน จนอาจเกิดปัญหาการทับซ้อนกันของกฎหมายที่ส่งผลต่อการอ้างและรับฟังพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในชั้นศาล

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศในประเด็นปัญหาดังกล่าว พบว่า สหรัฐอเมริกามีรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 (The Fourth Amendment) กำหนดเกี่ยวกับการค้นพยานหลักฐาน รวมถึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการได้มาซึ่งพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ใน Federal Rules of Criminal Procedure และกฎหมายอื่น ๆ อีกหลายฉบับ ส่วนประเทศอังกฤษมี The Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่มีการกำหนดเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงในรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลียมี Police Powers and Responsibilities Act 2020 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดหน้าที่และอริบายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้มีการบัญญัตินิยามความหมายของคำสำคัญและกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้โดยเฉพาะ

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยควรมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไป ในลักษณะเดียวกับบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และเครือรัฐออสเตรเลีย เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายทั่วไป รวมถึงพนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์และนำไปตรวจพิสูจน์ด้วยกระบวนการพิสูจน์หลักฐานทางดิจิทัลเพื่อรักษาความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน

(2) ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจและขอบเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์

พนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานได้ทุกชนิดเท่าที่จะพิสูจน์การกระทำความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา โดยอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานสามารถทำได้หลายประการตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 2 การสอบสวน หมวด 1 การสอบสวนสามัญ หากแต่หลักเกณฑ์ในการใช้อำนาจบางประการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอาจไม่เหมาะสมกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ โดยลักษณะของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์อาจอยู่ในรูปของข้อมูล (Data) หรือสารสนเทศ (Information) ที่อาจถูกแก้ไข เปลี่ยนแปลง และถูกลบทำลายได้ง่าย การใช้หลักเกณฑ์ในการรวบรวมพยานหลักฐานทั่วไป อาทิ พยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสารอาจทำให้เกิดข้อติดขัดในการรวบรวมพยานหลักฐาน รวมถึงกฎหมายพิเศษอื่นได้มีการกำหนดอำนาจพิเศษอื่นเพิ่มเติมจากอำนาจทั่วไปที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งมีความเหมาะสมต่อการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์และช่วยให้การได้มาซึ่งพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย การแสวงหาพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนที่อาจเป็นการเข้าไปแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลการจราจรทางอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลจึงควรกระทำได้เฉพาะในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น รวมถึงควรมีการกำหนดขอบเขตของการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนไว้ โดยพิจารณาถึงดุลยภาพระหว่างสิทธิของประชาชนและการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศในประเด็นปัญหาดังกล่าว พบว่า สหรัฐอเมริกามีรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาฉบับแก้ไขครั้งที่ 4 (The Fourth Amendment) และ Federal Rules of Criminal Procedure กำหนดเกี่ยวกับการค้นข้อมูลสารสนเทศที่ถูกบันทึกทางอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีหมายค้นจากศาลเว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นการค้นโดยไม่มีหมาย โดยการค้นนั้นจะต้องเป็นการค้นที่ไม่ละเมิดต่อ Reasonable Expectation of Privacy และมีเหตุอันควรจากการเข้าข้อยกเว้นเรื่องการค้นโดยไม่มีหมาย รวมถึงมีกฎหมายอื่นอีกหลายฉบับที่กำหนดอำนาจพิเศษเพิ่มเติมและหลักเกณฑ์ในการเข้าถึงพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย ส่วนประเทศอังกฤษมี The Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการค้นเพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งถูกจัดเก็บไว้ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ของเจ้าพนักงาน และการใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องมีการออกหมายจากศาล (Justice of the peace) เว้นแต่จะเป็นกรณีที่เข้าข้อยกเว้นจึงจะสามารถทำการค้นโดยไม่จำเป็นต้องมีหมายศาลได้ และรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลียมี Police Powers and Responsibilities Act 2020 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการรวบรวมและเข้าถึงอุปกรณ์ดิจิทัล (digital device) ทั้งที่พบจากการค้น หรือจากการยึด หรือที่พบในสถานที่เกิดเหตุ หรือจากการยึดมาจากสถานที่เกิดเหตุ

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยควรมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการอำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ โดยนำหลักเกณฑ์และหลักกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของเครือรัฐออสเตรเลีย รัฐควีนส์แลนด์ตาม Police Powers and Responsibilities Act 2020 และกฎหมายพิเศษอื่นของประเทศไทยมาปรับใช้เป็นหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในการบังคับใช้อำนาจทั่วไปและกำหนดเป็นอำนาจเพิ่มเติมที่พนักงานสอบสวนสามารถกระทำได้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ โดยนำหลักเกณฑ์

ในการขออนุญาตจากศาลและข้อยกเว้นการขออนุญาตดังกล่าวตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษมาปรับใช้เป็นขอบเขตในการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนให้จะกระทำได้อันเมื่อได้รับหมายค้นหรือคำสั่งอนุญาตจากศาลก่อนเท่านั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นบางกรณีเพื่อประโยชน์แห่งคดี เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ของพนักงานสอบสวนเหมาะสมและการใช้อำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์กระทำได้ในกรณีที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินควร

(3) ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และแนวทางขั้นตอนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์

กระบวนการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานถือเป็นกระบวนการแรกเริ่มในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ ทั้งพยานหลักฐานที่พบปรากฏอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุและพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องในคดีโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่น เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามคาและเพื่อให้รู้ตัวผู้กระทำผิด รวมถึงสามารถพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้พยานหลักฐานนั้นขาดความน่าเชื่อถือจนส่งผลกระทบต่อ การพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ รวมถึงการจะรับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ โดยเฉพาะพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่มีลักษณะเป็นข้อมูลในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือระบบคอมพิวเตอร์ การจะรักษาความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้พยานหลักฐานนั้นสามารถรับฟังได้และมีความน่าเชื่อถือจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

กฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานไม่ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับกระบวนการขั้นตอนหรือมาตรฐานการปฏิบัติงานในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ของพนักงานสอบสวนไว้ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีซึ่งกำหนดแนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐานและคำสั่งสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจที่เกี่ยวข้องต่างเป็นเพียงแนวปฏิบัติซึ่งไม่ได้มีบทลงโทษในทางอาญาแก่เจ้าหน้าที่ที่ไม่ปฏิบัติตามแนวทางนั้น รายละเอียดที่กำหนดไว้ก็ไม่ชัดเจนเพียงพอและไม่ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้โดยเฉพาะ แนวทางการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นไปตามดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนเท่านั้น ทำให้การได้มาซึ่งพยานหลักฐานในคดีอาจขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนแต่ละคน อีกทั้ง พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์สามารถได้มาจากอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์หลายชนิด ลักษณะขั้นตอนในการรวบรวมหรือกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลซึ่งเป็นพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์จากอุปกรณ์ที่ต่างกันก็อาจจำเป็นต้องใช้วิธีการที่ต่างกัน

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศในประเด็นปัญหาดังกล่าว พบว่า สหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษมีการจัดหน่วยงานรับผิดชอบที่มีอำนาจในการเก็บรวบรวมและตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานและจัดทำคู่มือที่กำหนดแนวทางการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์หลายฉบับ แม้จะเป็นแนวปฏิบัติแต่มีขั้นตอนที่ละเอียดชัดเจนและสอดคล้องกับมาตรฐานในการได้มาซึ่งพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนเครือรัฐออสเตรเลียเฉพาะรัฐควีนส์แลนด์นั้นมีกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์เบื้องต้นในสถานที่ที่เกิดเหตุไว้ใน Police Powers and Responsibilities Act 2020 และมีการจัดทำคู่มือกำหนดแนวทางของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติเพื่อตรวจยึดอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในสถานที่เกิดเหตุอีกด้วย ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยควรมีการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และแนวทางในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ โดยนำบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับแนวทางการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในสถานที่เกิดเหตุของเครือรัฐออสเตรเลีย รัฐควีนส์แลนด์ และระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีกับคู่มือบางส่วนที่

เหมาะสมของประเทศไทยมาบัญญัติเป็นกฎกระทรวงซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรอง โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์มีความชัดเจนและเป็นไปตามมาตรฐานในการรักษาความน่าเชื่อถือและน้ำหนักของพยานหลักฐานนั้น

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

การกระทำความคิดในคดีอาญาทั่วไปอาจมีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ การใช้งานอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และระบบอินเตอร์เน็ตย่อมทำให้เกิดร่องรอยของผู้ใช้งานที่จะกลายเป็นพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ได้ทั้งสิ้น พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์จึงถือเป็นพยานหลักฐานอีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี หากแต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะและไม่มีแนวทางขั้นตอนในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ที่มีรายละเอียดชัดเจนเพียงพอ ซึ่งอาจส่งผลให้การรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้นขาดความน่าเชื่อถือและไม่อาจรับฟังได้ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพและเหมาะสม ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ดังนี้

(1) ควรมีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และกำหนดเกี่ยวกับการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ด้วยการพิสูจน์หลักฐานทางดิจิทัล (Digital Forensics) เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เป็นกฎหมายทั่วไป

(2) ควรมีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดอำนาจเพิ่มเติม เช่น อำนาจในการมีหนังสือเรียกให้บุคคลส่งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ อำนาจในการมีหนังสือเรียกให้ผู้ให้บริการส่งมอบข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์หรือข้อมูลผู้ใช้บริการที่ทำให้สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ อำนาจในการเรียกให้บุคคลที่เกี่ยวข้องส่งมอบรหัสที่ใช้ในการเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเข้าตรวจสอบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หรืออำนาจในการทำสำเนาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น เพื่อให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเพิ่มเติมในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกับพยานหลักฐานทั่วไป

(3) ควรมีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับขอบเขตการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนจะใช้อำนาจได้ต่อเมื่อมีคำสั่งอนุญาตจากศาล เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นบางประการเพื่อประโยชน์แห่งคดี เพื่อให้การใช้อำนาจในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ของพนักงานสอบสวนไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินจำเป็น

(4) ควรมีกฎหมายเฉพาะกำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และแนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ โดยกำหนดเป็น “กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์” ซึ่งอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในกฎกระทรวงอาจมีรายละเอียดกำหนดเกี่ยวกับ (1) คำนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ (2) หลักสำคัญในการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ (Golden

Rules) (3) หลักเกณฑ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้อำนาจทั่วไปในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (4) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษในการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ของพนักงานสอบสวน (5) แนวทางในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และ (6) หลักในการเก็บรักษาและปฏิบัติต่อพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ (Evidence Preservation)

7. เอกสารอ้างอิง

- สนธยา รัตนธารส. (2551). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมยศ เชื้อไทย. (2549). *คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป ความรู้กฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชวิน สวัสดิ์บุรี. (2559). *การดักฟังการสื่อสารทางโทรศัพท์: ศึกษาการตรวจสอบการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิ่นกัญญ์ ชันเขต. (2559). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในชั้นพนักงานสอบสวน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาวิทยาลัย, คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อณัญญา โปโล เงินวิจิตร. (2544). *ปัญหาในการค้นและยึดพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์*. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ทรงวุฒิ นาคศิลป์ และวรรษ วิชชวานิชย์. (2563). *การศึกษาเปรียบเทียบการปกปิดร่องรอยหลักฐานดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการกู้คืนข้อมูลของซอฟต์แวร์นิติวิทยาศาสตร์*. *วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 19(2).
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2542). *การรับฟังข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐาน : ปัญหาและข้อเสนอแนะ*. *ศาลพาห*, 42(4).
- พิสิฏฐ์ สีงากี้. (2561). *ปัญหาและอุปสรรคการใช้อำนาจดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 20(1).
- ภาระวี ปุณศรีพิพัฒน์. (2557). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลบนธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ : ศึกษากรณีการใช้กู๊กิลบนอินเทอร์เน็ต*. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 7(1).
- Eoghan, C. (2011). *Digital Evidence and Computer Crime*. 3rd ed, Academic Press.
- สมคิด สายเจริญ. (2560). *พยานหลักฐานดิจิทัลในคดีอาญา (ออนไลน์)*. เข้าถึงได้จาก: http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8540p/8540นายสมคิด%20สายเจริญ.

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมรรยาวิชาชีพทนายความ
LEGAL MEASURES TO CONTROL PROFESSIONAL ETHICS OF LAWYERS

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาอด หอมมณี
คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

E-mail: saardhomm@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ พิณฑุสรศรี
คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

E-mail: vokeingsak@hotmail.com

ดร.บวรวิทย์ เป็รื่องวงศ์
คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

E-mail: Phd.doraemon@yahoo.com

รองศาสตราจารย์ ประกอบ ประพันธ์เนติวุฒิ
คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

E-mail: klerksupasan@gmail.com

รองศาสตราจารย์ มณฑา ประพันธ์เนติวุฒิ
คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

E-mail: somruedeesripho@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมรรยาวิชาชีพทนายความ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังนี้ เพื่อศึกษาความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิดและหลักการประกอบวิชาชีพของทนายความเกี่ยวกับ จริยธรรมหรือบรรษัททนายความในการประกอบวิชาชีพทนายความของไทย ศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมในการผิดรรยาวิชาชีพทนายความของประเทศไทยกับวิชาชีพทนายความในต่างประเทศ อีกทั้ง ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการผิดรรยาวิชาชีพทนายความในประเทศไทยกับวิชาชีพทนายความต่างประเทศเพื่อศึกษาและได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการผิดรรยาของทนายความใน กระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากผลการศึกษา คณะผู้วิจัยขอสรุปปัญหาต่าง ๆ ได้ ดังนี้

ปัญหาด้านประสิทธิภาพทางกฎหมายควบคุมจริยธรรมหรือบรรษัทวิชาชีพทนายความ พบว่ากฎหมาย ควบคุมบรรษัททนายความบังคับใช้ในปัจจุบันมีอยู่กระจัดกระจาย เห็นควรให้มีการรวบรวมเป็นประมวล จริยธรรมหรือบรรษัททนายความ ให้เป็นลักษณะเช่นเดียวกับผู้พิพากษา พร้อมทั้งให้มีการเพิ่มบทลงโทษที่ รุนแรงมากยิ่งขึ้น และนอกจากนี้พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบ แห่งไว้ที่ใดเลยเมื่อมีการผิดรรยาของทนายความตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ในส่วนของปัญหาด้านบุคลากร ผู้พิจารณาคดีผิดรรยาบรรณหรือผิดรรยาทนายความ พบว่า คณะกรรมการการสอบสวนคดีมรรยาท

ทนายความบางท่าน ยังมีการนำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในการสอบสวนคดีมรรยาททนายความทำให้ขาดซึ่งประสิทธิภาพและไม่เหมาะสมกับคดีผิดมรรยาททนายความที่ต้องใช้ระบบไต่สวนมิใช่ระบบกล่าวหา ในส่วนของคณะกรรมการสอบสวนคดีมรรยาททนายความไม่มีการแต่งตั้งบุคลากรภายนอกมาดำเนินการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ การที่คณะกรรมการสอบสวนมรรยาททนายความเป็นบุคลากรภายในวิชาชีพเดียวกันเท่านั้น ย่อมทำให้ประชาชนคนภายนอกเห็นว่าการสอบสวนไม่โปร่งใสและไม่เป็นธรรม ในส่วนของปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดีผิดจรรยาบรรณหรือผิดมรรยาททนายความพบว่า การสอบสวนคดีมรรยาททนายความมีความล่าช้าในการวินิจฉัยคดีเพราะในข้อบังคับสภาพทนายความว่าด้วยการพิจารณาคดีมรรยาททนายความ พ.ศ.2546 กำหนดให้ทนายความที่ถูกลงโทษ จากการสอบสวนมรรยาทมีสิทธิฟ้องศาลปกครองได้

จากผลการศึกษา คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ ควรจัดทำประมวลจริยธรรมหรือความผิดทางมรรยาททนายความให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น กำหนดบทลงโทษคดีความผิดมรรยาททนายความให้มีความรุนแรงขึ้นทั้งทางอาญา และทางแพ่ง อีกทั้งควรมีข้อห้ามทำการเป็นทนายความมีกำหนดไม่เกินห้าปี และหากเป็นกรณีลบล้างออกจากรายชื่อทนายความ จะไม่สามารถประกอบอาชีพทนายความได้ ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 และข้อบังคับของทนายความว่าด้วยการพิจารณาคดีมรรยาททนายความ พ.ศ. 2546 ให้ใช้ระบบไต่สวนอย่างแท้จริงมิใช่ระบบผสมระหว่างระบบไต่สวนกับใช้ระบบกล่าวหา จึงไม่ควรให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้กับการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ ควรให้มีการตรา“พระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีการผิดมรรยาทวิชาชีพทนายความ พ.ศ.” โดยเฉพาะ และควรให้มีการแก้ไขในเรื่อง คณะกรรมการมรรยาททนายความ โดยให้แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 54 ของพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 กำหนดให้มีผู้แทนจากบุคคลภายนอกอย่างน้อย 2 คน โดยแต่งตั้งจากผู้แทนเนติบัณฑิตยสภาหรือจากผู้แทนกระทรวงยุติธรรม โดยกำหนดให้มีผู้แทนเนติบัณฑิต หรือผู้แทนจากสำนักงานศาลยุติธรรม เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสอบสวนด้วยรวมจำนวน 5 ท่านเป็นอย่างน้อย ในส่วนของคดีผิดมรรยาททนายความนั้น ควรให้คดีจบสิ้นกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นของศาลปกครองเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีมรรยาททนายความของประเทศสาธารณรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ในส่วนของการเยียวยาผู้เสียหายควรให้มีการจัดให้มีคณะกรรมการดูแลการฝ่าฝืนมรรยาททนายความในหน่วยงานทางกระบวนการยุติธรรมเป็นการเฉพาะ เพื่อเยียวยาผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของทนายความโดยจัดตั้งกองทุนทดแทนค่าเสียหาย เพื่อชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งเป็นกองทุนของสภาพทนายความ และให้กองทุนใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากทนายผู้กระทำความผิดอีกครั้งหนึ่งเมื่อชดเชยค่าเสียหายแทนไปแล้ว

คำสำคัญ : การควบคุมมรรยาทวิชาชีพทนายความ, วิชาชีพทนายความ

ABSTRACT

The research into the legal measures for regulating the professional conduct of lawyers was conducted with the objective of studying the definitions, background, concepts and principles related to the lawyer profession, specifically in parts concerned with the ethics or conduct of lawyers practicing their professions in Thailand; studying the legal principles related to the misconduct of lawyers in Thailand compared with international lawyers; studying the legal measures for regulating misconduct in lawyers in Thailand compared with international lawyers; and studying and producing guidelines for more effectively correcting problems

related to lawyers' misconduct in the justice system. The research team would like to summarize the problems encountered in the study as follows:

Concerning the problems related to the legal effectiveness in regulating the ethics or conduct of lawyers, it was found that current laws that regulate lawyers' conduct exist in a scattered manner. They should be gathered into a code of ethics or conduct for lawyers in the same manner as that which exists for judges, and penalties should be harsher. Furthermore, the Lawyers Act, B.E. 2528 (1985) contain no provisions about civil wrongdoing at all for misconduct by lawyers under the act. As for problems concerned with personnel responsible for case deliberations engaging in ethics violations or misconduct, it was found that some committee members responsible for investigating cases involving lawyers' conduct applied civil legal procedures for investigating cases involving lawyers' conduct, which lacked effectiveness and not appropriate for cases involving lawyers' misconduct, which require an investigative system and not an accusative system, and for the committees responsible for investigating lawyers' conduct themselves, they did not appoint outside personnel to conduct investigations into cases involving lawyers' conduct. Therefore, the committees' investigation of lawyers' conduct by reliance on individuals within the same profession naturally caused the general public to view investigations as non-transparent and unjust. Meanwhile, for the problem of delays in the deliberations of cases of lawyers' ethics violations or misconduct, it was found that investigations into lawyers' conduct were slow due to the Regulation of the Lawyers Council of Thailand on the Deliberations of Cases Involving the Conduct of Lawyers, B.E. 2546 (2003), stipulating for the lawyers penalized following conduct investigations to have the right to file legal complaints to the administrative court.

Based on the findings, the research team developed the following recommendations: A lawyers' code should be established to govern ethics and misconduct to ensure greater effectiveness and justice with harsher civil and criminal penalties for lawyers' misconduct and a ban for practicing law for no more than five years, with disbarred lawyers no longer allowed to practice law at all. In addition, the Lawyers Act, B.E. 2528 (1985), and the Regulation of the Lawyers Council of Thailand on the Deliberations of Cases Involving the Conduct of Lawyers, B.E. 2546 (2003), should be amended for an actual investigative system to be used and not a mixture between an investigative system and accusative system, whereby the provisions for civil legal deliberations should not be applied to investigations into lawyers' conduct and a specific act, namely, the "Lawyers' Misconduct Case Deliberations Procedures Act, B.E." should be enacted, and additional corrective measures should be applied to lawyers' conduct committees, by which Section 54 of the Lawyers Act, B.E. 2528 (1985), should be amended for at least two external persons to be appointed either from among representatives of the Thai Bar or the Ministry of Justice, with the representatives from the Thai Bar or the Office of the Judiciary numbering at least five persons to serve as members of investigative committees. Moreover, for cases of lawyers' misconduct, case deliberations should end in the administrative court in the same manner as the case deliberations for lawyers' conduct in the United States of America and in the French Republic, and reparations for victims should occur through the establishment of a committee to specifically oversee ethics violations by lawyers in the justice system to ensure that clients who suffered damage from lawyers' actions to be compensated by the establishment of a

damage compensation or reparations fund that belongs to the Lawyers Council of Thailand and for the fund to have the right to obtain recourse from lawyers who engaged in misconduct subsequent to payment of damage compensation on their behalf.

Keywords: Control Professional Ethics of Lawyers, Professional etiquette of lawyers

ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ทนายความ หรือ หมอความ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ผู้ได้รับใบอนุญาตให้ว่าต่างแก้ต่างคดีแก่คู่ความเนื้อเรื่องอรรถคดี และตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 4 มีใจความว่า ทนายความ หมายความว่า ผู้ที่สภาทนายความได้รับจดทะเบียนและออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความ การประกอบอาชีพของทนายความ ถือว่าเป็นการประกอบวิชาชีพ (Profession) ซึ่งการประกอบวิชาชีพนั้น จะเป็นอาชีพตามธรรมเนียมที่วางไว้เป็นบรรทัดฐาน ได้แก่ หลักจริยธรรมของทนายความ ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติ อันมีสาระสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1) หน้าที่ต่อลูกค้า 2) หน้าที่ต่อกระบวนการยุติธรรม 3) หน้าที่ต่อประชาชน (สิทธิโชค ศรีเจริญ, 2545, หน้า 32) โดยสาระสำคัญนั้น ประกอบด้วยหน้าที่ที่มีต่อลูกค้าก่อนดำเนินคดีในระหว่างดำเนินคดี การให้คำปรึกษาทางกฎหมายอย่างตรงไปตรงมา การไม่ปฏิเสธไม่รับว่าความ การขอทราบความจริงจากลูกค้า การประนีประนอมยอมความ การอุทิสเวลา ความรู้ความสามารถให้ลูกค้ามีอิสระในการดำเนินคดีอย่างซื่อสัตย์สุจริตต่อลูกค้า รักษาความลับของลูกค้า บอกกล่าวลูกค้า เพื่อขอลอนตัวจากคดีในกรณีที่โจทก์และทนายความ โจทก์มีความเห็นไม่ตรงกัน อีกทั้งทนายความควรให้ความเคารพต่อศาล ไม่หลอกลวง รักษาเวลา และให้เกียรติศาล ปฏิบัติต่อผู้ร่วมวิชาชีพอย่างเป็นธรรม ไม่แย่งคดีความจากผู้ร่วมวิชาชีพ ไม่โฆษณาหาลูกค้า ไม่หาคดีมาทำโดยมีค่าตอบแทนให้แก่ผู้หาคดีให้ รักษาจรรยาบรรณ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นผู้นำมาหาชนในการทำให้กฎหมายเกิดความยุติธรรมตามวิถีทางของกฎหมาย รักษาสถาบันกฎหมายให้บริสุทธิ์ และใช้กฎหมายให้เป็นไปโดยยุติธรรม สำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลวิชาชีพทนายความ ได้แก่ สภาทนายความ (Lawyers Council) ซึ่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 หมวด 1 มาตรา 6 ได้กำหนด ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง เรียกว่า "สภาทนายความ" ประกอบด้วย คณะกรรมการ สภาทนายความและสมาชิกสภาทนายความ สภาทนายความ และมาตรา 7 (1)-(5) และมาตรา 8 กำหนด วัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ ควบคุมมรรยาทของทนายความ ส่งเสริมการศึกษาและ การประกอบวิชาชีพทนายความ ควบคุมดูแลให้เกิดความสามัคคีและผดุงเกียรติของสมาชิกสภา ทนายความ ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ และให้การศึกษแก่ประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับ กฎหมาย

ปัญหาของทนายความมีหลายปัจจัย ทำให้การว่าความให้ลูกค้าไม่ประสบความสำเร็จ เป็นเหตุให้ลูกค้ามองว่าทนายความไม่ค่อยมีจรรยาบรรณในการทำงาน และในส่วนของทนายความเมื่อได้รับคดีแบบไม่มีเวลาเตรียมตัว ก็เกิดปัญหาว่ามีเวลาพบลูกค้าน้อย เอกสาร ไม่ครบ และว่าความโดยซัดก้าน ไม่ตรงเป้าหมายเท่าไร ซึ่งเป็นผลร้ายต่อลูกค้าของตน เมื่อทนายความมีจริยธรรมหรือจรรยาบรรณที่ดี ก็ย่อมจะส่งผลให้ตนเองเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงดีและเกิดภาพลักษณ์ที่ดี ได้รับคำชมเชยจากคนทั่วไป วิชาชีพทนายความเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่ค้นหาความจริงเบื้องหลังของข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีอีกทั้งมีส่วนประคับประคองและผดุงความยุติธรรมทางปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ไปไปตามด้วยทกกฎหมายเช่นนั้นทนายความจึงควรมีความประพฤติที่เหมาะสมกับอาชีพที่รับความไว้วางใจอีกทั้งต้องดำรงตนอยู่ในกรอบของจริยธรรมทั้งในด้าน

ส่วนตัวและต่อบุคคลภายนอก บทบาทหน้าที่ของทนายความในฐานะตัวแทนที่คุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนที่เป็นลูกความคู่กรณีรวมทั้งประชาชนทั่วไปการทำหน้าที่นั้นสิ่งสำคัญควรคำนึงถึงความถูกต้องความเป็นธรรมและจริยธรรมเป็นแนวปฏิบัติ (ภสุ โคตรศรี.2548 : หน้า 1) ส่วนทนายความที่ไม่มีจริยธรรมหรือจรรยาบรรณจะทำให้ผู้นั้นขาดผู้เคารพนับถือ ขาดเกียรติยศชื่อเสียง ตลอดจนขาดหน้าที่การงาน เนื่องจากไม่มีผู้ให้บริการ อีกทั้งอาจถูกลงโทษจากสภาทนายความ ซึ่งเป็นผู้กำกับดูแลทนายความที่ทำผิดจรรยาบรรณหรือผิดมรรยาททนายความอีกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพของทนายความในการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณทนายความที่เรียกว่า มรรยาททนายความ เพื่อผู้วิจัยจะได้นำผลจากการศึกษาวิจัยไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาจริยธรรม หรือจรรยาบรรณของทนายความในการประกอบอาชีพทนายความต่อไปในอนาคต

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมในการผิดมรรยาทวิชาชีพทนายความของประเทศไทย

การควบคุมวิชาชีพทนายความ โดยเฉพาะในเรื่องของการประพฤติผิดมรรยาททนายความ มีพระราชบัญญัติทนายความ 2528 ในการควบคุมดูแล โดยในการดำเนินคดีมรรยาททนายความมีลักษณะ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการลงโทษ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและคุ้มครองลูกความ การลงโทษในคดีมรรยาททนายความมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้เป็นการตอบโต้หรือแก้แค้นต่อผู้ประพฤติผิดมรรยาท ส่วนการลงโทษทางอาญา มีวัตถุประสงค์ที่จะให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมและเป็นการกระทำตอบแทนต่อการกระทำผิด
2. ลักษณะของโทษ การลงโทษในคดีมรรยาททนายความเป็นการกระทำที่เกี่ยวกับสถานะในทางวิชาชีพของทนายความเท่านั้นกล่าวคือ เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์อันพึงคาดหมายได้ของทนายความผู้นั้นที่มีต่อสิทธิในการประกอบวิชาชีพซึ่งได้แก่โทษ ภาคทัณฑ์ ห้ามทำการเป็นทนายความ มีกำหนดไม่เกินสามปีหรือลบลชื่อออกจากทะเบียนทนายความ
3. ความคล่องตัวของวิธีพิจารณา คดีมรรยาททนายความอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่มีความคล่องตัว กฎเกณฑ์หรือวิธีพิจารณาที่ใช้อยู่นี้อาจมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับความยุติธรรมที่ควรจะเป็น โดยการออกข้อบังคับว่าด้วยการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ โดยสภาทนายความเอง
4. เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการลงโทษ ในคดีมรรยาททนายความนั้น คณะกรรมการมรรยาททนายความมีอำนาจจะใช้ดุลพินิจที่จะกำหนดโทษแก่ทนายความผู้ประพฤติผิดมรรยาททนายความในสถานใดได้ตามที่กำหนดไว้ เช่น ภาคทัณฑ์ห้ามทำการเป็นทนายความมีกำหนดเวลาไม่เกินสามปี หรือลบลชื่อออกจากทะเบียนทนายความ เป็นต้น

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมในการผิดมรรยาทวิชาชีพทนายความของต่างประเทศ

ประเทศสหราชอาณาจักร ในระบบกฎหมายของสหราชอาณาจักรนั้น ได้มีการแบ่งวิชาชีพทางกฎหมายออกเป็น 2 แขนง คือ บาร์ริสเตอร์และโซลิสิตเตอร์ ซึ่งแต่ละแขนงมีองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมวิชาชีพของตนเอง ดังนั้นระบบการศึกษาอบรม ตลอดจนถึงลักษณะและสภาพของ งานแตกต่างกันออกไป ซึ่งการแบ่งวิชาชีพกฎหมายออกเป็น 2 แขนงนี้ นับเป็นลักษณะเฉพาะของ การประกอบวิชาชีพทนายความในประเทศสหราชอาณาจักร

ประเทศสหรัฐอเมริกา ในสหรัฐอเมริกามีสภาทนายความเป็นสมาคมของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ โดยเฉพาะทนายความซึ่งมีชื่อเรียกว่า Bar Association ในแต่ละตัวก็จะมี Bar ของแต่ละรัฐเฉพาะด้วย เช่น มลรัฐแคลิฟอร์เนีย เป็นต้น ซึ่งทุกแห่งเป็นอิสระต่อกัน โดยมีกฎและระเบียบเป็นของตนเอง รวมทั้งการกำกับดูแลมรรยาททนายความในรัฐนั้น Bar ของสหรัฐอเมริกามีข้อบังคับของผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายต้องเป็น

สมาชิกเรียกว่า Voluntary Bar โดยมีประมวลฉบับธรรมวิชาชีพทนายความโดยเฉพาะเรียกว่า The Code of Professional Responsibility เป็นผู้กำหนด Code Professional responsibility เป็นกฎหมายที่วางหลักควบคุมความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพด้านกฎหมาย (เสรี สุวรรณภานนท์, 2546, หน้า 78)

ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส องค์การวิชาชีพทนายความสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้รับการจัดตั้งขึ้นในรูปของสภา เรียกว่า สภาทนายความ ในแต่ละจังหวัดจะมีการจัดตั้งสภาทนายความของตนขึ้น โดยแยกกันเป็นอิสระไม่มีการแบ่งเป็นสภาทนายระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น ซึ่งสมาชิกของสภาทนายความ ได้แก่ทนายความผู้ประกอบวิชาชีพอยู่ในเขตจังหวัดนั้น ทนายความผู้เป็นสมาชิกสภาต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติครบเงื่อนไขตามข้อบังคับของสภาทนายความในแต่ละแห่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประวัติการศึกษาความประพฤติและอื่นๆ เมื่อสภาทนายความรับบุคคลใดเป็นสมาชิกโดยการออกใบอนุญาตทนายความให้แล้ว ทนายความผู้นั้นจะต้องถือปฏิบัติตนตามข้อบังคับของสภาทนายความที่ตนสังกัดอยู่ อย่างไรก็ตามสมาชิกสภาทนายความ จะเป็นสมาชิกสภาทนายความพร้อมกัน 2 สภา ในเวลาเดียวกันไม่ได้ องค์การที่ทำหน้าที่ควบคุมมรรยาททนายความ และดูแลจรรยาบรรณของทนายความคือ คณะกรรมการสภาทนายความ และศาลยุติธรรม (ในกรณีศาลยุติธรรมทำหน้าที่ควบคุมมรรยาททนายความ)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย ประวัติความเป็นมาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับจรรยาบรรณหรือมรรยาททนายความในการประกอบวิชาชีพทนายความ
2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมในการผิดมรรยาทวิชาชีพทนายความของประเทศไทยกับต่างประเทศมีข้อแตกต่างหรือไม่
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการผิดมรรยาทวิชาชีพทนายความในประเทศไทยโดยศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรการทางกฎหมายควบคุมวิชาชีพทนายความให้มีความเป็นสากลและเหมาะสมต่อไป
4. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการผิดมรรยาททนายความในกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนและผู้มีคดีความเพิ่มมากยิ่งขึ้น

วิธีการวิจัยและขอบเขตของการวิจัย

1. วิธีการวิจัย กระบวนการศึกษาวิทยาการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยจะมีลักษณะเป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ใช้แนวทางเชิงคุณภาพ (qualitative) ซึ่งประกอบด้วยการค้นคว้าวิจัยทางเอกสาร (documentary research) ที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก โดยจะทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งประกอบด้วย ตำรา วารสาร บทความ เอกสารทางวิชาการ คำพิพากษาศาลฎีกา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ของประเทศไทยและของต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส ตลอดจนการศึกษาและความคิดเห็นของนักกฎหมายหรือบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องโดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาชีพนักกฎหมายกลุ่มเฉพาะเจาะจง 7 กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ นักวิชาการ อาจารย์ผู้สอนในคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน และประชาชนผู้เคยใช้บริการกับทนายความกลุ่มละ 2 ท่าน รวมจำนวน 14 ท่าน ด้วยการใช้แบบการสัมภาษณ์กับบุคคลที่มีวิชาชีพนักกฎหมายอันเกี่ยวข้องในเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมรรยาทวิชาชีพทนายความ”

ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ออกจากการสัมภาษณ์นั้นมาทำการวิเคราะห์และนำมาใช้เป็นข้อมูลในการสนับสนุนการจัดทำวิจัยฉบับนี้ต่อไป

2. ขอบเขตในการวิจัย ในการศึกษาวิจัยถึงปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมรรยาทวิชาชีพทนายความ ในการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ในปัญหามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมรรยาทวิชาชีพทนายความ คณะผู้วิจัยจะใช้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องในกลุ่มเฉพาะเจาะจงในจังหวัดชลบุรี จังหวัดสมุทรปราการ กรุงเทพมหานครและในการให้ความเห็นโดย คณะผู้วิจัยได้จำกัดศึกษาเฉพาะในปัญหาต่าง ๆ เพียง 4 ประเด็นปัญหาเท่านั้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ปัญหาด้านประสิทธิภาพทางกฎหมายควบคุมจรรยาบรรณหรือมรรยาทวิชาชีพทนายความ 2) ปัญหาด้านบุคลากรผู้พิจารณาคดีผิดจริยธรรมหรือผิดมรรยาททนายความ 3) ปัญหาด้านระยะเวลาในการพิจารณาคดีผิดจริยธรรมหรือผิดมรรยาททนายความที่มีความล่าช้า 4) ปัญหาด้านการหาแนวทางหรือมาตรการอื่นเสริมเพื่อแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจริยธรรมหรือมรรยาทวิชาชีพทนายความให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการวิจัย

ประเด็นการควบคุมคุณภาพของมรรยาททนายความปัจจุบันมีอยู่กระจัดกระจายปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ข้อบังคับสภาพทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. 2529 ข้อบังคับสภาพทนายความ ว่าด้วยการพิจารณาคดีมรรยาททนายความ พ.ศ. 2546 ข้อบังคับสภาพทนายความว่าด้วย การประชุมคณะกรรมการมรรยาททนายความ พ.ศ. 2535 ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 (ฉบับแก้ไขล่าสุด) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2468 (ฉบับแก้ไขล่าสุด) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 (ฉบับแก้ไขล่าสุด) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 (ฉบับแก้ไขล่าสุด) พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เห็นควรให้มีการรวบรวมเป็นประมวลกฎหมายจริยธรรมทนายความเช่นเดียวกับผู้พิพากษา สรุปได้ความเห็นสองกรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 การควบคุมจริยธรรมการทำงานของอาชีพทนายที่กระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับจึงยากต่อการนำมาใช้ควบคุมการทำงานของอาชีพทนายความ อีกทั้งยังขาดการควบคุมเรื่องมรรยาททนายความอย่างจริงจัง การมีประมวลกฎหมายจริยธรรมทนายความ เพื่อเป็นสิ่งที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติโดยอ้างอิงได้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรและอุดช่องว่างการตีความเรื่องจริยธรรมทนายความให้อยู่ในขอบเขต รวมถึงทำให้ง่ายต่อการควบคุมสะดวกต่อการสืบค้น เป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้น

กรณีที่ 2 การทำให้สภาพทนายความมีเสถียรภาพก็เพียงพอต่อการดูแลและควบคุมจรรยาบรรณและวิชาชีพทนายความ ประเด็นการควบคุมจรรยาบรรณหรือมรรยาททนายความในปัจจุบัน มีประสิทธิภาพ และมีสภาพบังคับใช้ได้จริง สรุปความเห็นได้ ดังนี้

ปัจจุบันมีผู้ปฏิบัติผิดหลักจรรยาบรรณมรรยาททนายความอยู่มาก และไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานของวิชาชีพ มีผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการที่ทนายความทำหน้าที่ในคดีด้วยความประมาท ทำให้คดีเสียหาย จึงไม่อาจถือว่าการควบคุมในปัจจุบันมีประสิทธิภาพ และถือว่าไม่อาจใช้บังคับได้จริง ซึ่งการควบคุมจรรยาบรรณหรือมรรยาททนายความควรปฏิบัติอย่างเข้มงวด จริงจัง และควรมีการจัดทำ “จรรยาบรรณ” ของทนายความให้ละเอียดและครอบคลุมให้มากขึ้น

ประเด็นหากมี การแก้ไข พ.ร.บ.วิชาชีพทนายความ โดยมีการเพิ่มบทลงโทษที่รุนแรงขึ้น จะทำให้ พ.ร.บ. มีประสิทธิภาพมากขึ้น สรุปความเห็นได้ ดังนี้

เพื่อเป็นการควบคุมให้ปฏิบัติไปในแนวทิศทางเดียวกัน เมื่อทนายความประพฤติไม่เหมาะสม และไม่อยู่ในกรอบของกฎหมาย จรรยาบรรณ จริยธรรม ควรจะมีบทลงโทษที่รุนแรงขึ้น เพื่อลดปัญหาการเอาผิดเอาเปรียบ หรือผลประโยชน์แก่ประชาชน โดยในการแก้ไขพระราชบัญญัติทนายความต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน และใช้หลักการอบรม ปลูกฝังจรรยาบรรณให้ทนายความมีความเคารพในวิชาชีพ อีกทั้งการเพิ่มบทลงโทษที่รุนแรง ควรเพิ่มโทษทางอาญา มีสภาพบังคับเพื่อป้องปรามหรือลงโทษผู้ฝ่าฝืน เพื่อทำให้เกิดความเกรงกลัว ทนายความ จะทำหน้าที่ด้วยความซื่อตรง และระมัดระวังมากขึ้น เพราะกังวลกับบทโทษที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้องค์กรวิชาชีพ ทนายความมีความน่าเชื่อถือ เป็นที่พึ่งของประชาชนได้

ประเด็นคณะกรรมการการสอบสวนคดีมรรยาททนายความบางท่าน ยังมีการนำกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งมาใช้ในการสอบสวนคดีมรรยาททนายความทำให้ขาดซึ่งประสิทธิภาพ สรุปความเห็นได้ ดังนี้

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบางหมวดยังไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน อาจขาดความเหมาะสม กับวิธีการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ ซึ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นบทบัญญัติของระบบ กล่าวหา ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ค้นหาความจริงในเรื่องการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ

ประเด็นการแต่งตั้งบุคลากรภายนอก (ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม) มาดำเนินการสอบสวนคดีมรรยาท ทนายความ สรุปความเห็นได้สองกรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 การแต่งตั้งบุคลากรภายนอกที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายควบคู่กับบุคลากรของสภาทนายความ มาดำเนินการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ หรืออาจเชิญบุคลากรภายนอกมาเพื่อสังเกตการณ์ได้ เพื่อความอำนาจ และป้องกันการถือพวกพ้องเป็นสำคัญ

กรณีที่ 2 หากระบบการตรวจสอบมีความเข้มแข็ง น่าเชื่อถือ ก็ไม่จำเป็นต้องใช้บุคคลภายนอกมาร่วม ตรวจสอบ บุคลากรภายนอกอาจมีความชำนาญไม่เพียงพอเหมือนเช่นบุคคลภายในองค์กร ควรตั้งผู้ดำเนินการ สอบสวน โดยเฉพาะขึ้นมาเป็นหน่วยงาน

ประเด็นการที่คณะกรรมการตรวจสอบวิชาชีพทนายความเป็นบุคลากรภายในวิชาชีพทนายความ เท่านั้น ทำให้ประชาชนคนภายนอกเห็นว่าการสอบสวนไม่โปร่งใส ไม่เป็นธรรม สรุปความเห็นได้สองกรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 การสอบสวนโดยบุคลากรในวิชาชีพเดียวกัน ย่อมอาจให้การช่วยเหลือกันเป็นระบบพรรคพวก ไม่มีความโปร่งใส และไม่เป็นธรรม และอาจเกิดการแทรกแซงภายในทำให้เกิดความไม่ยุติธรรม ควรมี คณะกรรมการหลายฝ่าย แต่งตั้งบุคลากรทางกฎหมายขององค์กรทางกฎหมายซึ่งอยู่ภายนอกองค์กรมี ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก เข้าร่วมในการสอบสวน

กรณีที่ 2 บุคคลภายในองค์กรย่อมรู้ถึงปัญหาในวิชาชีพทนายความมากกว่าบุคคลภายนอก

ประเด็นการสอบสวนคดีมรรยาททนายความมีความล่าช้าในการดำเนินการสรุปความเห็นได้สองกรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 การพิจารณาคดีมรรยาททนายความ มีความแตกต่างจากการพิจารณาคดีอื่นๆ มีขั้นตอนต้อง ดำเนินการตามกรอบระยะเวลา จึงให้การดำเนินงานใช้ระยะเวลาที่มากพอสมควร มีกระบวนการในการตรวจสอบ และ การสอบสวนคดี ควรกำหนดแนวทางและเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบคดีแต่ละประเภทไว้เป็นมาตรฐาน มีการกำหนดเวลาที่แน่นอน กำหนดระยะเวลาในการสอบสวนไว้ในกฎหมาย หากมีการดำเนินการสอบสวนคดี มรรยาททนายความที่มีความล่าช้า จะส่งผลให้ขาดความยุติธรรม เวลาผ่านไปจนหมดคดีความ ส่งผลต่อ

ความน่าเชื่อถือ และอาจเกิดความสงสัยในความไม่เป็นธรรมทำให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก

กรณีที่ 2 การดำเนินการตรวจสอบขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและประเด็นของกฎหมาย การสอบสวนควรใช้เวลาในการพิจารณาให้ได้ความจริงมากที่สุดเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และควรเพิ่มพนักงานสอบสวน มารยาทให้มากขึ้น

ประเด็นการสอบสวนคดีมรยาททนายความ การไม่ใช้ระบบไต่สวน ทำให้มีความรวดเร็วในการปฏิบัติงานแต่ขาดประสิทธิภาพและความเป็นธรรม สรุปความเห็นได้ ดังนี้

การใช้ระบบการไต่สวน เรียกว่าเป็นระบบที่มีความเป็นกลาง ควรให้ทุกฝ่ายมีโอกาสโต้แย้งกันได้ อย่างเต็มที่ โดยเปิดโอกาสให้ผู้แสดงความแสดงหลักฐานเพื่อให้ได้ความจริง ถ้าไม่มีการไต่สวนก็จะไม่เกิดความเป็นธรรม การใช้ระบบไต่สวนเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาพิจารณาประกอบกับข้อเท็จจริง

ประเด็นที่ควรให้มีแก้ไขการกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนคดีมรยาททนายความตาม มาตรา 66 พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528 สรุปความเห็นได้สองกรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 พ.ร.บ.ทนายความ พ.ศ.2528 ล้าสมัย ควรมีมาตรการเร่งรัดการสอบสวน การสอบสวนต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนให้ชัดเจน ให้อยู่ในกำหนดระยะเวลา เพื่อแก้ไขปัญหาความล่าช้า

กรณีที่ 2 การกำหนดระยะเวลาให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการสอบสวนคดีมรยาทกำหนด ประกอบกับพฤติการณ์แห่งความร้ายแรงของการกระทำ อีกทั้งตามมาตรา 66 พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ระยะเวลาที่กำหนดเพียงพอต่อการสอบสวนเนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาควรมีสติที่จะชี้แจงข้อเท็จจริงหรือความบริสุทธิ์ของตน ซึ่งอาจทำให้ต้องใช้ระยะเวลา

ประเด็นการจัดทำประมวลกฎหมายความผิดทางมรยาททนายความให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น สรุปความเห็นได้ ดังนี้

การมีกฎหมายเฉพาะที่เหมาะสมแก่การสอบสวนของวิชาชีพทนายความ จะทำให้การดำเนินการสอบสวนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางและหน้าที่อย่างเคร่งครัด ช่วยให้ความชัดเจน รัดกุม รวดเร็ว ทันสมัย สามารถสืบค้นได้ง่ายขึ้น ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรม ควรมีบทบัญญัติที่เปิดช่องให้มีการ “เพิ่มเติม” เพื่อปรับปรุงประมวลกฎหมายให้สอดคล้องกันด้วย (ทำให้อำนาจนิติบัญญัติในประมวลมีเอกภาพ) นำมาใช้ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกัน อาจมีการกำหนดสิทธิหน้าที่ หน่วยงานความรับผิดชอบ บทบาททางสังคม ค่าตอบแทนทนาย แต่ถึงแม้จะจัดทำประมวลกฎหมายความผิดทางมรยาททนายความขึ้นมาแล้ว การบังคับใช้ควรทำอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

ประเด็นการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงและมีผลบังคับทั้งอาญาและแพ่งทำให้ ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความมีความเกรงกลัวและไม่กล้าทำผิดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพของตน สรุปความเห็นได้สองกรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 การลงโทษผู้กระทำความผิดควรลงโทษทั้งบทบัญญัติทางอาญา และทางแพ่ง เพื่อเป็นการป้องปราม การลงโทษที่รุนแรงทำให้ทนายความต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังมากขึ้น มีความเกรงกลัว ไม่กล้าทำผิดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพของตน

กรณีที่ 2 การควบคุมดูแลบทลงโทษมีประมวลกฎหมายอาญาบังคับใช้ และการลงโทษเป็นทางสุดท้ายที่ปลายเหตุ ควรมีการอบรมให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ

ประเด็นการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลลูกความหรือผู้เสียหายจาก ทนายความผู้กระทำความผิด ได้สองกรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 ควรให้มีคณะกรรมการ และหน่วยงานทางกระบวนการยุติธรรม เพื่อเยียวยาลูกความที่เสียหายจากการกระทำนั้น การตั้งคณะกรรมการมาดูแลการกระทำผิด เพื่อความเหมาะสม ถูกต้อง มีความยุติธรรม มีมาตรการรองรับลูกความหรือผู้เสียหายให้ได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง และควรมีกองทุนเพื่อชดเชยค่าเสียหายด้วย ซึ่งเป็นกองทุนของสภาทนายความ และให้กองทุนของสภาทนายความใช้สิทธิ ไล่เบี้ยเอาจากทนายความผู้กระทำความผิดอีกครั้งหนึ่ง

กรณีที่ 2 การจัดตั้งคณะกรรมการดูแลลูกความหรือผู้เสียหายจาก ทนายความผู้กระทำความผิด ต้องพิจารณา ค่าตอบแทนคณะกรรมการ การกำกับดูแลการทำหน้าที่ของคณะกรรมการ ต้องสร้างเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือ และการใช้บทบัญญัติทางกฎหมายแพ่งและอาญาเป็นผู้ควบคุมดูแลและตีความในกรณีนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การควบคุมจริยธรรมการทำงานของอาชีพทนายความอยู่ในกฎหมายหลายฉบับจึงยากต่อการนำมาใช้ควบคุมการทำงานของอาชีพทนายความ การมีประมวลกฎหมายจริยธรรมทนายความ เพื่อเป็นสิ่งที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติโดยอ้างอิงได้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร และเพื่ออุดช่องว่างการตีความเรื่องจริยธรรมทนายความให้อยู่ในขอบเขต การเพิ่มบทลงโทษที่รุนแรง ควรเพิ่มโทษทางอาญา มีสภาพบังคับเพื่อป้องปรามหรือลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบางหมวดยังไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน อาจขาดความเหมาะสมกับวิธีการสอบสวนคดีมรยาททนายความ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นบทบัญญัติของระบบกล่าวหา ไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ค้นหาความจริงในเรื่องการสอบสวนคดีมรยาททนายความ อีกทั้ง พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528 มีการใช้มายาวนาน ควรมีมาตรการเร่งรัดการสอบสวนให้อยู่ในกำหนดระยะเวลา เพื่อแก้ไขปัญหาความล่าช้า

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ปัญหาด้านประสิทธิภาพทางกฎหมายควบคุมจรรยาบรรณหรือมรยาททนายความกับบทบาทสภาทนายความ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

สมควรมีบทบัญญัติที่เป็นการเฉพาะที่เกี่ยวกับทนายความ โดยตรง ซึ่งในพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ได้กล่าวในเรื่อง สภาทนายความ สมาชิกสภาทนายความ คณะกรรมการสภาทนายความ การจดทะเบียนและรับใบอนุญาตให้เป็นทนายความ การประชุมใหญ่ของสภาทนายความ มรยาททนายความ คณะกรรมการมรยาททนายความ การช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย บทกำหนดโทษ ซึ่งหากจะตรวจดูว่าถ้าทนายประพฤติดแล้วต้องไปตรวจดูกฎหมายอื่นหรือข้อบังคับสภาทนายความอีกทีหนึ่งซึ่งทำให้ไม่สะดวกในการใช้กฎหมาย ส่วนการการควบคุมจรรยาบรรณหรือมรยาททนายความในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเนื่องจากยังมีทนายความบางคนยังทำผิดมรยาททนายความอยู่ หากมีประสิทธิภาพคงไม่มีการกระผิดมรยาททนายความเกิดขึ้น บทกำหนดโทษนั้นในพระราชบัญญัติทนายความไม่มีการกำหนดบทลงโทษทนายความที่ทำผิดมรยาทไว้คงเป็นเพียงการลงโทษ ตามมาตรา 33 ที่เป็นการควบคุมลงโทษบุคคลภายนอกวิชาชีพทนายความ มิใช่เป็นการควบคุมบุคคลากรภายในวิชาชีพทนายความ สมควรให้มีการบัญญัติเพิ่มเติม อาทิ มาตรา... ห้ามมิให้ทนายความใช้อุบาย กระทำการใดอันเป็นการล่อ โกง ชักยอก ครอบครอง หน่วงเหนี่ยว เงินหรือ

ทรัพย์สินของลูกความที่ตนได้รับมาโดยหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับไว้นานเกินกว่าเหตุ โดยมิได้รับความยินยอมจากลูกความ เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควร มีโทษตามมาตรา...เป็นต้น

ส่วนโทษตามพระราชบัญญัติทนายความ หรือข้อบังคับสภาทนายความไม่มีการกำหนดโทษผู้กระทำผิดมรรยาททนายความที่แน่นอน เช่น โทษตามพระราชบัญญัติทนายความเป็นโทษที่ลงโทษแก่บุคคลภายนอกวิชาชีพทนายความมิได้เป็นการลงโทษทนายความโดยตรง ส่วนข้อบังคับสภาทนายความก็มิได้กำหนดโทษที่ชัดเจน เพราะโทษนั้นมีเพียง ภาคทัณฑ์ ห้ามเป็นทนายความโทษกำหนดไม่เกิน 3 ปี และลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ ส่วนโทษทางอาญา กับโทษแพ่งก็ต้องไปตรวจพิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งเพื่อนำมาประกอบการตัดสินบทลงโทษ อีกทั้งสมควรมีการเพิ่มโทษทางอาญาและโทษทางแพ่งอยู่ในพระราชบัญญัติทนายความ

2. ปัญหาด้านบุคลากรผู้พิจารณาคดีผิดจรรยาบรรณหรือผิดมรรยาททนายความ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

สมควรให้มีการบัญญัติบทลงโทษทั้งทางอาญาและแพ่งอยู่ในพระราชบัญญัติทนายความ เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการใช้กฎหมาย อีกทั้งเป็นการกำหนดบทลงโทษทางอาญา และบทลงโทษทางแพ่ง เพื่อให้การควบคุมวิชาชีพทนายความเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสมควรให้มีการการแต่งตั้งบุคลากรภายนอก (ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม) เพื่อเข้ามาดำเนินการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ เพราะการสอบสวนคดีมรรยาททนายความนั้นคณะกรรมการ มีเพียงบุคลากรในวิชาชีพทนายความเท่านั้น สมควรให้มีการนำบุคลากรในวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องกับเข้าร่วมการสอบสวนในคดีมรรยาททนายความเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของคณะกรรมการสอบสวน ด้วยเหตุที่ว่า ถึงแม้คณะกรรมการตรวจสอบวิชาชีพทนายความจะมีความยุติธรรม โปร่งใส โดยเสนอให้มีการแก้ไข ดังนี้

มาตรา 54 ให้แต่ตั้งคณะกรรมการมรรยาททนายความ ประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ และกรรมการมรรยาททนายความอื่นอีกไม่น้อยกว่าเจ็ดคนตามจำนวนที่คณะกรรมการกำหนดให้คณะกรรมการแต่งตั้งกรรมการมรรยาททนายความซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(1) ผู้แทนจากกระทรวงยุติธรรม จำนวนครึ่งหนึ่งจากจำนวนคณะกรรมการตรวจสอบมรรยาททนายความ

(2) ทนายความที่ปฏิบัติหน้าที่มาแล้วรวมกันไม่น้อยกว่าสิบปี และไม่เคยถูกลงโทษฐานประพฤติผิดมรรยาททนายความ หรือถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนทนายความ

3. ปัญหาด้านความล่าช้าในการพิจารณาคดีผิดจรรยาบรรณหรือผิดมรรยาททนายความ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ปัญหาความล่าช้านี้ ควรนำระบบการไต่สวนมาปรับใช้ เพราะการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ หรือแม้แต่คดีอื่นๆ การหาข้อมูล พยาน หลักฐาน เพื่อนำมาประกอบกับข้อเท็จจริงและประเด็นของกฎหมาย การสอบสวนควรใช้เวลาในการพิจารณาให้ได้ความจริงมากที่สุด เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ระบบไต่สวนจึงมีความสำคัญ แต่อาจมีการกำหนดระยะเวลาให้กระชับขึ้น เพื่อป้องกันการประวิงเวลา และหาระยะเวลาในการดำเนินการ การหาข้อมูล การพยานหลักฐาน ไม่ทันตามระยะเวลาที่กำหนด อาจมีการยื่นคำร้องขอขยายเวลาไปได้ อีก 7-15 วัน

4. แนวทางมาตรการทางกฎหมายหรือมาตรการอื่นเสริมเกี่ยวกับการควบคุมมรรยาทวิชาชีพ
ทนายความให้มีการจัดทำประมวลกฎหมายความผิดทางมรรยาททนายความให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม
มากขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

การจัดทำประมวลกฎหมายความผิดทางมรรยาททนายความให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น ทำให้การควบคุมดูแลมรรยาททนายความมีการดำเนินงานไปอย่างเป็นระบบระเบียบ การแก้ไข พระราชบัญญัติทนายความ โดยบัญญัติให้มี การกระทำผิดมรรยาททนายความบทลงโทษมรรยาททนายความ โดยการเพิ่มบทบัญญัติที่มีบทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญาระบุอยู่ในพระราชบัญญัติทนายความ เพื่อสะดวกในการบังคับใช้ และเพื่อเป็นมาตรฐานในทิศทางเดียวกัน โดยเสนอให้มีการแก้ไข ดังนี้

มาตรา 111 กระทำการใดอันเป็นการล่อ โกง ชักยอก หลอกลวง หรือครอบครอง หรือ หน่วงเหนี่ยว เงิน หรือทรัพย์สินของลูกความที่ตนได้รับมาโดยหน้าที่ โดยมีได้รับความยินยอมจากลูกความ เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควร

บทกำหนดโทษ

มาตรา ผู้ใดฝ่าฝืน มาตรา 111 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือ ทั้งจำทั้งปรับ

และอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลลูกความหรือผู้เสียหายจาก ทนายความ ผู้กระทำผิด โดยเป็นการเยียวยา ทั้งทางด้านการเงิน จิตใจของลูกความ โดยจัดตั้งเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษาในเรื่องคดีมรรยาททนายความต่อลูกความผู้เสียหาย หรือการเยียวยาทางด้านการเงินต่อลูกความผู้เสียหาย โดยเมื่อคดีถึงที่สุดมีการตัดสินให้ทนายความผู้ถูกกล่าวหามีความผิดจริงสามารถไต่เบี่ยเก็บเงินส่วนที่เยียวยาลูกความผู้เสียหายได้จากทนายความที่ถูกกล่าวหา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายพื้นที่ในการศึกษาปัญหา มรรยาททนายความ โดยเพิ่มกลุ่มเป้าหมายขยายไปตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย
2. ควรศึกษาติดตาม บริหารจัดการนโยบาย และผลักดันการควบคุมวิชาชีพทนายความ เพื่อให้เกิดประโยชน์การควบคุมในระยะยาว และอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี ที่ให้ทุนแก่คณะผู้วิจัยทำให้งานวิจัยนี้ลุล่วงสำเร็จด้วยดี และต้องขอขอบพระคุณบุคลากรในสำนักงานวิจัยฯ และคณะนิติศาสตร์ ที่ได้ช่วยเหลืองานวิจัยนี้ตลอดมา คุณค่าและองค์ความรู้อันเกิดจากงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบให้ครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ให้แก่คณะผู้วิจัย รวมถึงนักวิชาการที่มีชื่อในเล่มและบรรณานุกรมท้ายเล่มนี้ที่คณะผู้วิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการประกอบการเขียนงานวิจัยนี้ รวมตลอดทั้งบุคลากรในคณะนิติศาสตร์ทุกท่านอีกด้วย

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการมรรยาททนายความ. (2548). *คู่มือการสอบสวนคดีมรรยาททนายความ*. กรุงเทพฯ: สภาทนายความ.
- คณิต ฒ นคร. (2537). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2543). *หลักวิชาชีพนักกฎหมาย: ทนายความ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2535). *หลักวิชาชีพนักกฎหมายภาคพื้นยุโรป*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภสุ โคตรศรี. (2548). *การควบคุมจริยธรรมทนายความขอแรง*. การศึกษาอิสระ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2545). *จริยธรรมและมารยาททนายความศึกษาเฉพาะกรณีความบกพร่องของกฎหมายต่อ บทลงโทษทนายความผู้ประพฤติผิด*. กรุงเทพฯ: รามคำแหง.
- สุรัชย์ สุวรรณปรีชา. (2549). *การว่าความ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสรี สุวรรณภานนท์. (2546). *ปัญหาการอ้างว่าความที่ไม่แน่นอน*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- หนึ่งฤทัย ขวัญเปรมฤทัย. (2554). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับวิชาชีพทนายความ*. การศึกษาอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

**มาตรการทางกฎหมายภาษีอากรเพื่อบรรเทาภาระแก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษี
ในสถานการณ์ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา**
**MEASURE OF TAX LAWS TO ALLEVIATE THE BURDEN ON
TAXPAYERS IN THE CORONAVIRUS (COVID-19) EPIDEMIC**

บุญยกร พนมอุปการ

สาขานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

E-mail: bunyakon.p@pkru.ac.th

เพียงจิต ตันติจรัสวโรดม

สาขานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

E-mail: piang_tanti@hotmail.com

บทคัดย่อ

กฎหมายภาษีอากรเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการหารายได้เพื่อนำมาดำเนินการบริการสาธารณะแก่ประชาชน หากไม่มีภาษีอากรหรือมีไม่เพียงพอส่งผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาลด้านต่างๆ ดังนั้นภาคเอกชนจึงมีหน้าที่ต้องเสียภาษีอากรตามความสามารถของตนตามหลักความสามารถในการเสียภาษีให้แก่รัฐ โดยถูกต้องครบถ้วน ทั้งนี้ภาคเอกชนอาจมีหน้าที่ต้องเสียภาษีแต่ละประเภทตามรูปแบบการจัดองค์กรธุรกิจและประเภทของธุรกิจที่ตนดำเนินการ โดยภาษีอากรที่มักจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับภาคเอกชนตามประมวลรัษฎากร ได้แก่ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีธุรกิจเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีภาษีตามกฎหมายภาษีอื่นอีก เช่น ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีป้าย เป็นต้น ด้วยเหตุสถานการณ์ของโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ทำให้ภาคเอกชนไม่มีความสามารถในการเสียภาษีให้แก่รัฐดังเดิม จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องมีมาตรการหรือเครื่องมือทางกฎหมายมาช่วยดูแล สนับสนุน เยียวยาอันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ภาคเอกชนผ่านพ้นช่วงวิกฤตินี้ไปได้ เช่น 1) การขยายกำหนดระยะเวลาตามประมวลรัษฎากร 2) มาตรการนิรโทษกรรมทางภาษีอากร (Tax Amnesty) 3) การออกกฎหมายเพื่อลดอัตราภาษี 4) การออกกฎหมายเพื่อหักค่าลดหย่อน (Deduction) ให้แก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อท้ายที่สุดเมื่อภาคเอกชนได้รับการเยียวยาฟื้นฟูให้ดีขึ้นแล้วจึงทำให้ภาครัฐกลับมาเก็บภาษีได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยต่อไป

คำสำคัญ: ไวรัสโคโรนา, นิรโทษกรรมทางภาษี, กระตุ้นเศรษฐกิจ

ABSTRACT

Tax laws are vital tools for the state to generate income in order to provide public services to citizen. If there is no or not enough tax, it will affect the operation of the state in various dimensions. Consequently, private sector has a duty to correctly and fully pay the state taxes following an ability to pay the tax and the principle of ability-to-pay taxation (ATP Taxation). According to the law, the private sector is responsible for

paying some kinds of taxes which were considered by an organization management pattern and a type of business it operates. The taxes that are often associated with the private sector under the Revenue Code include personal income tax (PIT), corporate income tax (CIT), value added tax (VAT), and specific business tax (SBT). Apart from these, there are some more taxes the private sector needs to pay by laws such as land and building tax and label tax. However, due to the outbreak of coronavirus (COVID-19), it causes the private sector unable to pay the state taxes as it used to. Therefore, it is imperative that the state needs to have tax legal measures or some instruments to help, support and heal the private sector in order such as an extension of the tax period, tax amnesty, rate relief, and deduction that the government sector will continue to collect taxes to the full extent again in the future.

Keywords: The Coronavirus (COVID-19), Tax Amnesty, Economy Stimulation

1. บทนำ

ด้วยในปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกได้เผชิญกับสถานการณ์การระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ โดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ได้ประเมินว่าการระบาดของไวรัสโคโรนาทำให้เศรษฐกิจโลกหดตัวลงร้อยละ 3.2 และเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอาเซียนลดลงร้อยละ 2.1 โดยประเทศไทยได้รับผลกระทบมากที่สุดในกลุ่มอาเซียน เนื่องจากภาคการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวลดลงกว่าร้อยละ 60 ทำให้ส่งผลกระทบต่อทั้งการผลิต การส่งออก ที่คาดการณ์ว่าตัวเลขการส่งออก จะติดลบร้อยละ 12.9 นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยได้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาส่งผลให้เศรษฐกิจหยุดชะงัก และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน (ศักดิ์ดา ศิริภัทร โสภณ, 2563) รวมทั้งผลกระทบต่อธุรกิจสายการบินที่ทำให้ปริมาณการจราจรของผู้โดยสารระหว่างประเทศลดลงร้อยละ 80 (จุฑารัตน์ เหล่าพราหมณ์, ณัฐพงศ์ ประกอบการดี และคณะ, 2564)

กล่าวคือในส่วนของภาคเอกชนซึ่งประกอบธุรกิจการค้าการท่องเที่ยวยอมรับผลกระทบโดยตรงจากการที่นักท่องเที่ยวและกำลังซื้อของผู้บริโภคลดลง แต่ในทางกลับกันภาคเอกชนเหล่านั้นยังคงมีภาระค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาอันส่งผลให้ภาคเอกชนต้องแบกภาระค่าใช้จ่ายเพื่อประคองธุรกิจให้รอดพ้นจากสถานการณ์ดังกล่าว ส่วนภาครัฐเองก็มีภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องใช้ในการบริการสาธารณะ โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้น แต่เมื่อเกิดสถานการณ์ดังกล่าวรัฐเองย่อมไม่สามารถใช้มาตรการหรือเครื่องมือแบบเดิมในการแก้ปัญหา อากาศแก่ภาคเอกชน เพราะมาตรการหรือเครื่องมืออันเป็นกฎหมายภาษีอากรที่ใช้ในการเก็บภาษีอากรกรณีปกติย่อมไม่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับสถานการณ์ในสถานการณ์โรคระบาดนี้

เมื่อกล่าวถึงภาษีอากรซึ่งเป็นรายได้หลักของรัฐที่จะนำไปใช้ในการดำเนินการบริการสาธารณะตามหน้าที่ของรัฐ เห็นได้ว่าประเทศไทยนั้นมีรายได้สำคัญมาจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งภาคเอกชนที่ดำเนินกิจการเหล่านี้มีหน้าที่เสียภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร ได้แก่ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีธุรกิจเฉพาะ นอกจากนี้หากภาคเอกชนเข้าเงื่อนไขกฎหมายภาษีอื่นภาคเอกชนนั้นยังมีหน้าที่เสียภาษีตามกฎหมายอื่นด้วย เช่น ภาษีป้าย หรือภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น

เดิมก่อนที่จะมีสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นั้น เห็นได้ว่าภาคเอกชนซึ่งประกอบธุรกิจต่างมีความสามารถที่จะเสียภาษีได้ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายภาษีตามแต่ละภาวะ

ภาษีขององค์กรธุรกิจ เช่น หากจัดรูปองค์กรธุรกิจในแบบของบุคคลธรรมดาหรือห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ดังนั้นย่อมต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากฐานเงินได้พึงประเมินตามกฎหมาย แต่หากเลือกจัดตั้งองค์กรธุรกิจในรูปของบริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ดังนั้นย่อมต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลซึ่งภาษีทั้ง 2 ประเภทถือเป็นภาษีอากรที่สำคัญโดยจัดเก็บจากฐานเงินได้ ฉะนั้น หากภาคเอกชนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวจนทำให้รายได้ลดลงอย่างมากย่อมส่งผลถึงความสามารถในการเสียภาษีของภาคเอกชนด้วย (Pressman, 2018) ทั้งนี้ในประมวลรัษฎากร ได้มีมาตรการหรือเครื่องมือเพื่อไว้ในกรณีเกิดเหตุจำเป็นจนไม่สามารถจะปฏิบัติตามกำหนดเวลาได้ตามมาตรา 3 อัญญา โดยมาตรานี้ถือเป็นเครื่องมือในการที่จะให้รัฐสามารถขยายกำหนดระยะเวลาขึ้นรายการและชำระภาษีตามประมวลรัษฎากรให้แก่ภาคเอกชนได้

อย่างไรก็ตาม อำนาจตามมาตรานี้สามารถขยายระยะเวลาการชำระภาษีอากรเท่านั้น ไม่สามารถใช้อำนาจก้าวล่วงไปถึงกรณีที่มีหน้าที่เสียภาษีได้กระทำความผิดและประสงค์จะขกเว้นโทษจากเบี้ยปรับเงินเพิ่มและโทษทางอาญาได้ หากรัฐประสงค์ที่จะขกเว้นเบี้ยปรับเงินเพิ่มหรือโทษทางอาญาตามประมวลรัษฎากรแก่ภาคเอกชนที่ได้รับผลกระทบและมีความผิดตามกฎหมายภาษีอากรโดยไม่ตั้งใจ รัฐควรใช้มาตรการทางกฎหมายในลักษณะของการนิรโทษกรรมทางภาษี ซึ่งการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ต้องนำมาใช้เท่าที่จำเป็นและสมควรเปิดโอกาสให้ฝ่ายเอกชนที่มีความจำเป็นต้องได้รับการนิรโทษกรรมทางภาษีเพื่อให้ปลดปล่อยบทลงโทษของตน และสามารถขับเคลื่อนภาคธุรกิจไปต่อได้ภายใต้สถานการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจอันมีผลกระทบจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ทั้งนี้อาจมีมาตรการเสริมอย่างอื่น เช่น การลดอัตราภาษีหรือการลดจำนวนภาษีที่ต้องชำระแก่ภาคเอกชนที่ได้รับผลกระทบ หรือการหักค่าลดหย่อนในกรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพิ่มขึ้น เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายภาษีอากรในการบรรเทาภาระแก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีในสถานการณ์ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา

3. ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากรที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชน

ภาษีอากรถือเป็นรายได้หลักที่หล่อเลี้ยงประเทศให้สามารถดำเนินการในด้านการบริการสาธารณะที่สำคัญ โดยรัฐต้องมีการวางแผนเรื่องงบประมาณของรัฐเองกล่าวคือต้องมีการประมาณการรายได้ที่จะได้รับโดยมิให้ค่าใช้จ่ายของรัฐสูงเกินไปเพราะมีฉะนั้นเมื่อค่าใช้จ่ายสูงเกินไปย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ (Ozolina & Auzina-Emsina, 2018) ทั้งนี้ภาษีอากรเกิดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อจัดเก็บเงินไว้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายสาธารณะของรัฐในการดำเนินการเพื่อความมั่นคง การดำเนินการทางเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพอนามัยแก่คนในรัฐ (Tiley & Cambridge, 2012) สำหรับในประเทศไทยก็ได้มีการกำหนดภาษีอากรออกเป็น 4 ประเภท ตามประมวลรัษฎากร ที่ภาคเอกชนอาจเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษิดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

1. ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (Personal Income Tax)

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นภาษีเงินได้ที่มีผู้มีหน้าที่เสียภาษีให้แก่ บุคคลธรรมดา ผู้ถึงแก่ความตายในระหว่างปีภาษี กองมรดกที่ยังไม่ได้แบ่ง และห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่ไม่ใช่นิติบุคคล ดังนั้นหากภาคเอกชนเลือกจัดตั้งองค์กรธุรกิจในรูปของบุคคลธรรมดาหรือห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ภาคเอกชนดังกล่าวย่อมมีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดานั้น โดยหลักทั่วไปจะใช้อัตราภาษีแบบก้าวหน้า กล่าวคือเงินได้สุทธิของบุคคลยิ่งมากอัตราภาษีเงินได้บุคคล

ธรรมดาจะยิ่งเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาขึ้นถือว่ามีอิทธิพลมากต่อรายได้ภาษีทั้งหมดโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ภาษีอากรที่สำคัญ (Krajnak, 2019)

2. ภาษีเงินได้นิติบุคคล (Corporate Income Tax)

ภาษีเงินได้นิติบุคคลถือเป็นภาษีที่จัดเก็บจากฐานเงินได้เช่นเดียวกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่ภาษีเงินได้นิติบุคคลนี้มุ่งจัดเก็บจากองค์กรภาคเอกชนที่จัดรูปแบบธุรกิจเข้าความหมายของคำว่า “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 39 กล่าวคือผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากรนั้น โดยหลักทั่วไปย่อมได้แก่บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด เป็นต้น นอกจากนี้ประมวลรัษฎากรยังบัญญัติกฎหมายเพื่ออุดช่องว่างมิให้มีการหลีกเลี่ยงภาษีโดยกำหนดให้ถือว่ากิจการซึ่งดำเนินการเป็นทางการหาหรือหากำไร โดยรัฐบาลต่างประเทศ องค์การของรัฐบาลต่างประเทศ หรือนิติบุคคลอื่นที่ตั้งตามกฎหมายต่างประเทศ กิจการร่วมค้า (Joint Venture) มูลนิธิหรือสมาคมที่มีใช้องค์การสาธารณะกุศลตามประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม, 2561)

3. ภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax)

ภาษีมูลค่าเพิ่มถือเป็นภาษีที่จัดเก็บจากฐานการบริโภค โดยถือเป็นภาษีทางอ้อมที่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีตามกฎหมายสามารถผลักภาระภาษีไปยังบุคคลอื่นซึ่งก็คือผู้บริโภคได้ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้กิจการและบุคคลที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มได้แก่ผู้ประกอบการขายสินค้าหรือให้บริการในทางธุรกิจหรือวิชาชีพในราชอาณาจักร และผู้นำเข้า โดยไม่คำนึงถึงว่าภาคเอกชนที่ขายสินค้า ให้บริการ หรือนำเข้านั้นจะมีฐานะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม (ทักษิณีย์ เหลืองเรืองรอง, 2563)

ภาษีมูลค่าเพิ่มมีผลสำคัญต่องบประมาณของรัฐและท้องถิ่น เนื่องจากเป็นภาษีที่รัฐจัดเก็บได้เม็ดเงินจำนวนมาก (Numns & Toder, 2017) ภาษีมูลค่าเพิ่มจึงเป็นภาษีอากรที่สำคัญเพราะมีประสิทธิภาพสูงแม้จะจัดเก็บในอัตราภาษีในระดับต่ำก็ตามสามารถช่วยส่งเสริมการลงทุนและกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐได้ (สุเมธศิริคุณ ชาติ, 2559)

4. ภาษีธุรกิจเฉพาะ (Specific Business Tax)

ภาษีธุรกิจเฉพาะถือเป็นภาษีที่จัดเก็บจากฐานการบริโภคสินค้าและบริการอันมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษีมูลค่าเพิ่ม เพียงแต่ภาษีธุรกิจเฉพาะนั้นเกิดจากแนวคิดที่ว่าธุรกิจบางประเภทจะนำภาษีมูลค่าเพิ่มมาใช้ อาจเกิดความยากลำบากในการจัดเก็บบางประการ ดังนั้นจึงไม่ควรออกแบบกฎหมายภาษีอากร โดยจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากธุรกิจเหล่านี้ ภาษีธุรกิจเฉพาะจึงเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวเพื่อให้การจัดเก็บภาษีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจึงกำหนดให้ธุรกิจที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะได้แก่ ธนาคารตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์หรือกฎหมายเฉพาะ การประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ การรับประกันชีวิตตามกฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิต การรับจำนำตามกฎหมายว่าด้วยโรงรับจำนำ เป็นต้น (กฤษรัตน์ ศรีสว่าง, 2562).

4. ภาษีอากรตามกฎหมายอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับภาคเอกชน

1. ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (Land And Buildings Tax)

ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างถือเป็นภาษีซึ่งจัดเก็บจากฐานการถือครองทรัพย์สินบางประเภทที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ถือครองต้องเสียภาษี ทั้งนี้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้นถือว่าเป็นภาษีที่สำคัญขององค์การปกครองท้องถิ่นเพราะกฎหมายกำหนดให้ท้องถิ่นเป็นผู้มีหน้าที่จัดเก็บและสามารถนำภาษีดังกล่าวไปใช้บริหารจัดการ

ตลอดจนบริการสาธารณะแก่บุคคลในท้องถิ่นได้ เมื่อภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างถือเป็นภาษีทรัพย์สินด้วย ดังนั้น ภาษีดังกล่าวย่อมมีบทบาทสำคัญแก่รัฐและระบบการเงินของท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ (Salm, 2016)

ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างปรากฏในพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างพ.ศ.2562 (Land And Buildings Tax Act 2019) ได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2562 โดยผลของมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้มีการใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เว้นแต่การจัดเก็บภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามพระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช 2563 เป็นต้นไปโดยกฎหมายนี้ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดินและภาษีบำรุงท้องที่

2. ภาษีป้าย (Signboard Tax)

ภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจโดยเฉพาะร้านค้า โรงแรม ธุรกิจท่องเที่ยว ฯลฯ เหล่านี้ย่อมมีการโฆษณา ส่งเสริมการขายหรือเชิญชวนตามมา เมื่อเป็นเช่นนี้ภาษีท้องถิ่นที่สำคัญอันจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับภาคเอกชนคือภาษีป้ายตามพระราชบัญญัติภาษีป้าย พ.ศ.2510 ซึ่งกำหนดให้เสียภาษีจากป้ายโฆษณาชื่อยี่ห้อ เครื่องหมายการค้า สำหรับการประกอบกิจการไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม โดยการคำนวณภาษีป้ายจะคำนวณตามขนาดกว้างคูณยาวของขนาดป้ายหรืออักษรริมสุดแล้วแต่กรณี

ภาษีป้ายเกิดขึ้นจากแนวคิดการกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นตามหลักกระจายอำนาจ เพราะเมื่อมีการกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นแล้ว ท้องถิ่นจำเป็นต้องมีอำนาจการบริหารการเงินเป็นของตนเองด้วย ดังนั้น การจัดเก็บภาษีป้ายโดยท้องถิ่นย่อมถือเป็นรายได้ของท้องถิ่นเองที่จะนำไปใช้บริหารและดำเนินการบริการสาธารณะได้อย่างถูกต้องตอบโจทก์ความต้องการของคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเจาะจง (กิตติยา พรหมจันทร์, 2555)

5. มาตรการที่รัฐสามารถนำมาใช้เป็นมาตรการช่วยเหลือภาคเอกชน

1. การขยายกำหนดระยะเวลาในการเสียภาษีตามมาตรา 3 วรรค ๓ แห่งประมวลรัษฎากร

ถือเป็นมาตรการที่รัฐสามารถนำมาใช้ช่วยเหลือภาคเอกชนได้ทันทีโดยใช้มาตรา 3 วรรค ๓ เพื่อขยายระยะเวลา โดยการขยายระยะเวลานั้น ผู้เขียนเห็นว่าแตกต่างกับการนิรโทษกรรมทางภาษีอากรเนื่องจากการขยายระยะเวลาให้แก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรนั้น ยังไม่อาจถือว่าผู้มีหน้าที่เสียภาษีเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายภาษีแต่ประการใด แต่การนิรโทษกรรมทางภาษีอากรนั้นจะนำมาใช้ก็ต่อเมื่อผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรได้กระทำความผิดตามกฎหมายภาษีแล้ว

การใช้มาตรการช่วยเหลือภาคเอกชนโดยวิธีการขยายระยะเวลาตามประมวลรัษฎากรนั้น ภาครัฐจะนำมาตรา 3 วรรค ๓ แห่งประมวลรัษฎากรมาใช้เป็นแม่บทเพื่ออำนาจที่มาของการใช้อำนาจเพื่อขยายระยะเวลาชำระภาษีแก่ภาคเอกชน ซึ่งมาตรา 3 วรรค ๓ ดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อช่วยเหลือภาคเอกชนในกรณีมีเหตุจำเป็นต่างๆเพื่อขยายระยะเวลาแก่การชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม หรือภาษีธุรกิจเฉพาะซึ่งเป็นภาษีในฝ่ายสรรพากร กล่าวคือ กำหนดเวลาการขึ้นแบบแสดงรายการหรือแจ้งรายการต่างๆก็ดี กำหนดเวลาการอุทธรณ์ก็ดี หรือกำหนดเวลาการเสียภาษีอากรตามที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรนี้ก็ดี ถ้าผู้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกำหนดเวลาดังกล่าวมิได้อยู่ในประเทศไทย หรือมีเหตุจำเป็นจนไม่สามารถจะปฏิบัติตามกำหนดเวลาได้ เมื่ออธิบดีพิจารณาเห็นเป็นการสมควรจะขยายหรือให้เลื่อนกำหนดเวลาออกไปอีกตามความจำเป็นแก่กรณีก็ได้ ทั้งนี้กำหนดเวลาต่างๆที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรนี้เมื่อรัฐมนตรีเห็นเป็นการสมควร จะขยายหรือเลื่อนกำหนดเวลานั้นออกไปอีกตามความจำเป็นแก่กรณีก็ได้

ในปัจจุบันกรมสรรพากรได้ออกกฎหมายโดยนำมาตรา 3 อัญญามาใช้เพื่อขยายกำหนดระยะเวลาแก่ภาคเอกชนที่ได้รับผลกระทบที่สำคัญ เช่น ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องขยายกำหนดเวลาการยื่นรายการการนำส่งหรือการชำระภาษีอากรให้แก่ผู้มีหน้าที่นำส่งภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย ผู้มีหน้าที่นำส่งภาษีเงินได้นิติบุคคล การนำส่งหรือการชำระภาษีมูลค่าเพิ่ม การชำระภาษีธุรกิจเฉพาะและการเสียอากรแสตมป์

การนำมาตรา 3 อัญญา มาใช้เพื่อขยายระยะเวลาแก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีนั่นถือเป็นมาตรการที่ภาครัฐสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการออกกฎหมายลำดับรองได้ทันทีซึ่งสอดคล้องกับความจำเป็นเร่งด่วนในการช่วยเหลือภาคเอกชน แต่อย่างไรก็ตามการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาที่กำลังดำเนินอยู่นี้เมื่อภาครัฐพยายามขยายกำหนดเวลาการยื่นภาษีเพื่อช่วยเหลือภาคเอกชนและผู้เสียภาษี กรณีอาจทำให้ภาครัฐไม่สามารถคาดการณ์เป้าหมายของรายได้สำหรับงบประมาณที่จะมาถึง ทั้งเป็นวิสัยทัศน์ที่อาจสร้างความเสี่ยงและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ภาคเอกชนในวงจำกัด (Soergel, 2020) ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าการใช้มาตรการขยายระยะเวลานั้นจึงจำเป็นต้องใช้ควบคู่ไปกับมาตรการช่วยเหลืออื่นเพื่อเสริมประสิทธิภาพการกระตุ้นเศรษฐกิจอีกด้วย

2. มาตรการนิรโทษกรรมทางภาษีอากร (Tax Amnesty)

การการนิรโทษกรรมทางภาษีอากร (Tax Amnesty) หมายถึง การที่รัฐกำหนดช่วงระยะเวลาให้กับผู้มีหน้าที่เสียภาษีเฉพาะเจาะจงบางกลุ่มให้ชำระภาษีตามจำนวนที่กำหนดโดยรัฐจะยกเว้นโทษทางภาษีให้ รวมถึงทำให้หลุดพ้นจากภาระความรับผิดชอบทางกฎหมายภาษีทั้งหมด (ศรายุทธ ทอนโพธิ์, 2554) การนิรโทษกรรมทางภาษีอากรจึงถือเป็นทางออกสำหรับภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางโดยกฎหมายนิรโทษกรรมทางภาษีอากรจะก่อให้เกิดการส่งเสริมความถูกต้องของการจัดเก็บภาษีของภาคเอกชน ทั้งนี้เป็นกรณีที่รัฐยอมเสียประโยชน์การจัดเก็บภาษีในปัจจุบันเพื่อผลประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีในอนาคต (Tofan, 2017)

แต่เดิมนั้นการนิรโทษกรรมทางภาษีอากรมักถูกนำมาใช้แก้ปัญหากรณีผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรและมีหน้าที่ต้องยื่นภาษี แต่กลับไม่ยื่นเสียภาษีอากรเพราะตนอยู่นอกระบบการจัดเก็บภาษี ต่อมาเมื่อกฎหมายนิรโทษกรรมทางภาษีอากรให้แก่ผู้มีหน้าที่ดังกล่าวก็จะทำให้ผู้มีหน้าที่นั้นกลับเข้าสู่ระบบการเสียภาษีอากรที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าการนิรโทษกรรมทางภาษีอากรนั้นสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือแก้รัฐในด้านอื่นด้วยโดยเฉพาะเมื่อมีความจำเป็นต้องดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ซึ่งทำให้ภาคเอกชนไม่มีความสามารถในการเสียภาษีดังเดิม

3. การออกกฎหมายเพื่อลดอัตราภาษี หรือการลดจำนวนภาษีที่ต้องชำระแก่ภาคเอกชนที่ได้รับผลกระทบ

การลดอัตราภาษีหรือลดจำนวนภาษีที่ต้องชำระถือเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ภาครัฐสามารถใช้บรรเทาภาระแก่ภาคเอกชนได้ แม้จะทำให้รายได้ของรัฐลดลงก็ตามแต่ผลประโยชน์ในระยะยาวที่จะทำให้ภาคเอกชนได้รับการบรรเทาและเยียวยาจนสามารถดำเนินธุรกิจของตนต่อไปได้นั้นมีความจำเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันรัฐได้นำมาตรการการลดจำนวนภาษีมาใช้ปรากฏอยู่ในพระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท (ฉบับที่ 2) พ. ศ. 2564 โดยให้ลดจำนวนภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในอัตราร้อยละ 90 ของจำนวนภาษีที่คำนวณได้ ซึ่งมาตรการที่รัฐได้ใช้ไปดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการสำคัญของภาษีทรัพย์สินกล่าวคือหากภาษีทรัพย์สินสูงเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่แท้จริงของเจ้าของทรัพย์สิน กรณีอาจทำให้เจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถจ่ายภาษีดังกล่าวได้และจำเป็นต้องขายทรัพย์สินนั้นไปเสีย (Andy O'Connell & Daniel Lange, 2021)

ในอนาคต แม้สถานการณ์การแพร่ระบาดคลี่คลายแล้วก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่ารัฐอาจจำเป็นต้องมีมาตรการการลดอัตราภาษีหรือลดจำนวนภาษีที่ต้องชำระต่อไปแก่กลุ่มภาคเอกชนที่จำเป็น เช่น ลดอัตราภาษีเงินได้

นิติบุคคลแก่กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อให้กลุ่มธุรกิจดังกล่าวฟื้นฟูจากความบอบช้ำ หรือลดอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มลงให้แก่เฉพาะสินค้าที่จำเป็นแก่การอุปโภคบริโภคเพื่อช่วยเหลือประชาชนในระดับรากหญ้า ทั้งนี้รัฐอาจกำหนดเขตพิเศษเฉพาะบางพื้นที่ที่จำเป็นหรือกลุ่มภาคเอกชนที่จะได้รับมาตรการดังกล่าวให้เหมาะสมตามความจำเป็นให้ชัดเจน มิเช่นนั้นรายได้ของรัฐจะรั่วไหลโดยไม่เกิดประโยชน์

4. การออกกฎหมายเพื่อหักค่าลดหย่อน (Deduction) ให้แก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

การหักค่าลดหย่อนถือเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ภาครัฐสามารถนำมาใช้ในช่วงสถานการณ์สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ได้ เพราะเมื่อภาคเอกชนต้องเจอกับปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น การที่รัฐกำหนดให้มีค่าลดหย่อนมากขึ้นย่อมทำให้ภาคเอกชนมีภาระในการเสียภาษีลดลงอันถือเป็นเครื่องมือในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจแก่ภาคเอกชนอีกทางหนึ่ง (ดูลิขสิทธิ์ ตราจรรยา, 2563) เช่น กำหนดให้ค่าใช้จ่ายในส่วนที่จำเป็นอันได้แก่ค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคสามารถหักค่าลดหย่อนได้หรือค่าเทอมบุตรให้สามารถนำมาลดหย่อนภาษีได้ เป็นต้น การหักลดหย่อนถือเป็นมาตรการในการสร้างสรรค่นโยบายของรัฐ ตลอดจนช่วยส่งเสริมเป้าหมายบางประการของรัฐ ทั้งนี้มาตรการหักค่าลดหย่อนควรใช้เป็นมาตรการร่วมกับมาตรการอื่นๆ ด้วย (Mehta, 2021)

นอกจากนี้การหักค่าลดหย่อนยังอาจเป็นเครื่องมือที่รัฐจะใช้เป็นการระดมทุนในการนำมาเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ติดเชื้อได้ทางอ้อมอีกด้วย เช่นรัฐอาจกำหนดให้การบริจาคเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายแก่โรงพยาบาลเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อสามารถหักค่าลดหย่อนได้มากขึ้น เป็นต้น

6. สรุป

มาตรการที่รัฐสามารถนำมาใช้เพื่อบรรเทาภาระทางภาษีแก่ภาคเอกชน โดยการใช้แต่ละมาตรการนั้นจำเป็นต้องใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมตามสถานการณ์ความร้ายแรงที่ภาคเอกชนได้รับจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ทั้งนี้มาตรการที่ผู้เขียนได้นำมารวบรวมไว้ประกอบไปด้วย 1) การขยายกำหนดระยะเวลาในการเสียภาษีตามมาตรา 3 วรรคสอง แห่งประมวลรัษฎากร 2) มาตรการนิรโทษกรรมทางภาษีอากร (Tax Amnesty) 3) การออกกฎหมายเพื่อลดอัตราภาษี หรือการลดจำนวนภาษีที่ต้องชำระแก่ภาคเอกชนที่ได้รับผลกระทบ และ 4) การออกกฎหมายเพื่อหักค่าลดหย่อน (Deduction) ให้แก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

7. ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการนิรโทษกรรมทางภาษีโดยเฉพาะ ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากจะต้องมีการนิรโทษกรรมทางกฎหมายภาษี จำเป็นจะต้องออกกฎหมายให้มีสาระสำคัญดังนี้

1. กำหนดกลุ่มบุคคลที่จะได้รับการนิรโทษกรรมทางภาษีอากร

การกำหนดกลุ่มบุคคลที่จะขอรับการนิรโทษกรรมทางกฎหมายภาษีอากรเนื่องจากได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) จะต้องมีการกำหนดผู้ที่จะมีสิทธิขอรับการนิรโทษกรรมให้ชัดเจน โดยจะต้องกำหนดขอบเขตให้เฉพาะภาคเอกชนที่มีความจำเป็นต้องได้รับการเยียวยาแก่ภาครัฐเนื่องจากได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจเท่านั้น หากหลักเกณฑ์ที่ภาครัฐกำหนดไม่มีความชัดเจนจนทำให้ภาคเอกชนสามารถเข้ารับการนิรโทษกรรมได้ทั้งหมดย่อมเกิดผลกระทบต่อการจัดเก็บงบประมาณ

เป็นอย่างมาก ฉะนั้นในเบื้องต้นภาครัฐเองมีความจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ของผู้มีสิทธิเข้ารับการนิรโทษกรรมทางภาษีอากรดังนี้

1) ต้องเป็นภาคเอกชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) จนทำให้ธุรกิจได้รับผลโดยตรงซึ่งหากไม่ได้รับการนิรโทษกรรมอาจทำให้ไม่สามารถกลับมาประกอบธุรกิจได้ดั้งเดิมหรือเป็นการยากเกินสมควรที่ภาคธุรกิจนั้นจะฟื้นฟูกลับมาในภาวะเศรษฐกิจเช่นเดิม

2) ในบางกรณีแม้เป็นภาคเอกชนที่ไม่ได้รับผลกระทบตามข้อแรกก็ตาม แต่หากเพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ (Economy Stimulation) แก่ภาคเอกชนบางประเภท รัฐอาจอนุญาตให้ภาคเอกชนซึ่งเป็นกลุ่มพิเศษนี้สามารถขอรับการนิรโทษกรรมทางภาษีอากรได้ด้วยเช่น ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวหรือที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นต้น

3) ภาคเอกชนผู้ขอรับการนิรโทษกรรมทางภาษีอากรจะต้องไม่ได้กระทำความผิดเพราะมีเจตนาทุจริตหรือตั้งใจหลีกเลี่ยงภาษีอากรมาก่อน หากแต่ได้กระทำความผิดเพราะไม่มีความสามารถในการเสียภาษีอากรดั้งเดิมเพราะสถานการณ์โรคระบาดเท่านั้น หากภาคเอกชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอันถือได้ว่าเป็นการทุจริต เช่นรู้เห็นเป็นใจต่อการประทุพผิตผิดจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีปิดข้อเท็จจริงบิดเบือนสาระสำคัญของงบการเงิน (Robkob, 2019) ดังนี้ภาครัฐไม่ควรให้ภาคเอกชนดังกล่าวได้รับการนิรโทษกรรมทางภาษี

2. ระยะเวลาของการนิรโทษกรรมทางภาษีอากร

การออกกฎหมายเพื่อนิรโทษกรรมทางภาษีอากรจำเป็นต้องกำหนดกรอบระยะเวลาของการที่จะให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรตามกฎหมายยื่นคำร้องขอรับการนิรโทษกรรมทางภาษี หากปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีกรให้รับนิรโทษกรรมทางภาษีอากรโดยไม่มีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนย่อมส่งผลให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรที่กระทำความผิดทางกฎหมายรู้สึกว่าจะไม่มีความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรเพราะตนสามารถขอรับนิรโทษกรรมได้เสมอซึ่งในระยะยาวย่อมไม่เป็นผลดีแก่ภาครัฐ

3. ต้องตรากฎหมายนิรโทษกรรมทางภาษีอากรโดยชอบตามทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (The hierarchy of law)

กฎหมายภาษีอากรถือเป็นกฎหมายมหาชนประเภทหนึ่ง (ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล, 2547) จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับตามหลักการทางกฎหมายมหาชนบางประการ หลักการประการสำคัญที่จะทำให้การออกกฎหมายภาษีอากรเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายซึ่งทำให้มีความมั่นคงและไม่ถูกศาลพิจารณาเพิกถอนกฎหมายนั้นในภายหลังคือทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่าไม่สามารถที่จะบัญญัติอำนาจเกิน ไปกว่ากฎหมายแม่บทที่มีลำดับศักดิ์สูงกว่า ทั้งการออกกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่านั้นจะออกให้ขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์สูงกว่าไม่ได้ (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2554).

ฉะนั้นเมื่อกฎหมายภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชนที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งมีลำดับศักดิ์ในชั้นพระราชบัญญัติ ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่ากรออกกฎหมายเพื่อนิรโทษกรรมทางภาษีอากรจะต้องกระทำในรูปลำดับศักดิ์เท่ากับพระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่มีค่าบังคับเทียบเท่าพระราชบัญญัติอันได้แก่พระราชกำหนดเท่านั้น ฉะนั้นในภายหลังกอาจมีปัญหาความชอบด้วยกฎหมายในเรื่องลำดับศักดิ์และจะทำให้การนิรโทษกรรมมีผลไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย

4. ผู้ขอรับการนิรโทษกรรมที่ไม่เข้าเงื่อนไขที่กำหนดไว้ต้องยินยอมรับโทษทางกฎหมายอากร

ท้ายที่สุดเมื่อภาคเอกชนได้ยื่นขอรับการนิรโทษกรรมทางกฎหมายอากรแล้ว หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าภาคเอกชนเหล่านั้นไม่เข้าเงื่อนไขที่ภาครัฐได้กำหนดไว้แก่ผู้ที่จะมีสิทธิได้รับการนิรโทษกรรมเนื่องด้วยสถานการณ์โรคระบาดดังกล่าว ดังนั้นภาคเอกชนเองต้องยอมรับหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องเสียภาษีให้ถูกต้องครบถ้วนต่อไป ทั้งนี้ภาครัฐอาจมีมาตรการช่วยเหลือในการให้ผ่อนชำระภาษีเป็นงวดๆ หรือขยายระยะเวลาดังที่ได้กล่าวเอาไว้ในตอนต้นแล้ว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวไว้แล้วข้างต้น มาตรการนิรโทษกรรมทางภาษีอากรจึงเป็นมาตรการที่ภาครัฐอาจจำเป็นต้องนำมาใช้ในอนาคตเพื่อยกเว้น โทษให้แก่ภาคเอกชนที่กระทำผิดทางภาษีอากรในระหว่างเผชิญสถานการณ์โรคระบาดที่ไม่ได้มีเจตนาทุจริตหลักเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากรเพราะภาคเอกชนโดยเฉพาะภาคธุรกิจท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องได้รับผลกระทบเป็นอันมาก ฉะนั้นเพื่อให้ภาคเอกชนที่กระทำผิดทางกฎหมายอากรโดยไม่ได้มีเจตนาทุจริต แต่กระทำผิดไปเพราะไม่มีความสามารถที่จะชำระภาษีที่เกิดขึ้นก่อนระหว่าง หรือภายหลังสถานการณ์โรคระบาดได้รับการยกเว้น โทษและสามารถกลับมาฟื้นฟูกิจการให้ดีขึ้นและสามารถเสียภาษีได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยต่อไปในอนาคต

8. เอกสารอ้างอิง

- กฤษรัตน์ ศรีสว่าง. (2562). *หลักวิชากฎหมายภาษีอากร*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- กิตติยา พรหมจันทร์. (2555). *ปัญหาการควบคุมการติดตั้งป้าย: ศึกษารณการใช้มาตรการทางภาษีและค่าธรรมเนียม*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยสิทธิ์ ตรีชูธรรม. (2561). *คำสอนวิชากฎหมายภาษีอากร (พิมพ์ครั้งที่ 12)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- จุฑารัตน์ เหล่าพราหมณ์, ณัฐพงศ์ ประกอบการดี และ ชุตีวรรณ ปรานีธรรม. (2564). วิเคราะห์ผลกระทบของการระบาด COVID-19 ต่อธุรกิจสายการบินและแนวโน้มอนาคตของธุรกิจสายการบินหลังการระบาด. *Journal of Humanities and Social Sciences Surathani Rajabhat University*, 13(1), 112-135.
- คุณลักษณะ ตรีชูธรรม. (2563). *กฎหมายภาษีอากร (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ทัศนีย์ เหลืองเรืองรอง. (2563). *ความรู้ทั่วไป กฎหมายภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร พ.ศ.2563 (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2554). *กฎหมายปกครองภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติราษฎร์.
- ศรายุทธ ทอนโพธิ์. (2554). *การนิรโทษกรรมทางภาษีอากร*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ดา ศิริภัทร โสภณ. (2563). โรคระบาดไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19): ผลกระทบต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยและกลยุทธ์ในการฟื้นฟูกิจการ. *Journal of the Association of Researchers*, 25(2), 10-30.
- ศุภลักษณ์ พิณีจตุรคณ. (2547). *คำอธิบายทฤษฎีและหลักกฎหมายภาษีอากร (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สุเมธ ศิริคุณโชติ. (2559). *ภาษีมูลค่าเพิ่ม: หลักการและหลักปฏิบัติในทางระหว่างประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- Andy O'Connell, & Daniel Lange. (2021). Executive Summary. *Journal of State Taxation*, 39(2), 45–60.
- Krajnak, M. (2019). Do Selected Tax Advantages Affect Tax Revenue From The Personal Income Tax? *Journal of Competitiveness*, 11(4), 73–88. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=141521544&site=eds-live&authtype=ip,uid>
- Mehta, A. (2021). SALT, Subsidies, and Subnational Spending. *Columbia Journal of Law and Social Problems*, 54(2), 219–260. Retrieved from <https://perma.cc/73ZR-X3V5>].
- Nunns, J., & Toder, E. (2017). Effects of A Federal Value-Added Tax on State and Local Government Budgets. *National Tax Journal*, 70(3), 515–547. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eue&AN=124988356&site=eds-live&authtype=ip,uid>
- Ozolina, V., & Auzina-Emsina, A. (2018). Modelling Corporate Income Tax Revenues in Latvia. *Scientific Papers of the University of Pardubice. Series D, Faculty of Economics & Administration*, 25(42), 177–188. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=132025853&site=eds-live&authtype=ip,uid>
- Pressman, M. (2018). The Ability to Pay in Tax Law: Clarifying the Concept's Egalitarian and Utilitarian Justifications and the Interactions between the Two. *New York University Journal of Legislation and Public Policy*, 21(1), 141–202. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.nyulpp21.6&site=eds-live&authtype=ip,uid>
- Salm, M. (2016). Property Tax as a Local Government Financing Instrument for Megacities in China. *Journal of Property Tax Assessment & Administration*, 13(2), 5–34. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=121822011&site=eds-live&authtype=ip,uid>
- Soergel, A. (2020). Coronavirus Causing States To Extend Tax Deadlines. *U.S. News & World Report - The Report*, 16–18. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=142379811&site=eds-live&authtype=ip,uid>
- Tiley, J., & Cambridge, U. of. (2012). *Studies in the History of Tax Law, Volume 5* (Issue Volume 5). Hart Publishing. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=830635&site=eds-live&authtype=ip,uid>
- Tofan, M. (2017). Tax Amnesty For Social Contribution In Romanian Legal Framework. *Journal of Public Administration, Finance & Law*, (11), 190–196. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=125500558&site=eds-live&authtype=ip,uid>

**มาตรการทางกฎหมายในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา
และจำเลยในคดีอาญา**

**LEGAL MEASURES OF HAVING LAWYERS IN ORDER TO PROTECT
THE RIGHTS OF THE ACCUSED AND DEFENDANTS
IN CRIMINAL CASES**

นางสาววิลา กษิกุลศารวุฒิ

นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี)

E-mail: wilakas65@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ พินทุสรศรี

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมายเพื่อ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมาย เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และได้มาซึ่งแนวทางอันเป็นมาตรการทางกฎหมายในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ปัจจุบันจำเลยมักถูกกล่าวหาโดยข้อกล่าวอ้าง จากพนักงานตำรวจ และอัยการว่ากระทำความผิดทางกฎหมายอาญา ซึ่งจะเป็นผลให้จำเลยในคดีอาญาจำต้องพิสูจน์ข้อกล่าวหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ หรือ อัยการ หรือแม้แต่ข้าราชการตุลาการ ในขณะที่จำเลยไม่มีบุคคลใดที่จะช่วยเหลือข้อพิสูจน์ของตนได้เลย แตกต่างจากรัฐที่มีอำนาจและบุคคลที่เชี่ยวชาญทางกฎหมายมากกว่าจำเลยจึงทำให้ทนายความของจำเลยมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิ ให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมาย คอยให้การช่วยเหลือในการแก้ต่างคดีในกรณีกับผู้ต้องหาและจำเลยไม่มีความสามารถในการจัดหาทนายความรัฐต้องจัดหาทนายความให้ โดยกำหนดมาตรการทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องของการมีทนายความเข้าช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลย ดังนั้น การมีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับปัจจุบัน เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางคดีอาญา คือ เริ่มตั้งแต่ในชั้นจับกุมตัว ชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นเจ้าพนักงานอัยการ และในชั้นพิจารณาคดีศาล จวบจนถึงคดีถึงที่สุดด้วย

ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิแก่ประชาชนตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ทนายความ, ทนายความขอแรง, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ABSTRACT

This research aims to study the concept. Theories, legal measures, analysis of legal obstacles to suggest solutions, obstacles and acquisition of solutions Legal measures to have lawyers to protect the rights of accused and defendants in criminal cases. Nowadays, defendants are often accused by allegations. from the police and the prosecutor that committed a criminal offense This will result in criminal defendants having to prove all charges brought against government officials, this made lawyers play an important role in criminal justice to protect rights, provide legal advice. The process of prosecution is to assist in resolving the case. In the event that the accused and the defendant do not have the ability to provide an attorney, the state must provide it. By establishing a legal procedure for criminal procedures for having lawyers to help protect the rights of the accused and the defendant to have appropriate legal measures to the present. To be protected by law in every process of conducting criminal justice is from the arrest of the inquiry officer, the prosecutor's office, and the court proceedings to the case.

This is in the interest of justice and protection of rights to the people in true intendment of the Constitutional Law.

Keywords: Attorney at law / Solicitor / Criminal Justice

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้หลายประการดังเช่น ความเสมอภาคของบุคคล โดยบุคคลย่อมเสมอกันในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันไว้และที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งบุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการมีทนายความเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ดังนั้นการที่จำเลยมีทนายความถือเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในระหว่างการดำเนินคดีมิให้ถูกกระทำการโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้งยังป้องกันการถูกละเมิดสิทธิที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากการดำเนินการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งอาจเกิดความผิดพลาด ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้รับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (ฉบับปัจจุบัน) มาตรา 29 “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และ “ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นพยานต่อตนเองมิได้” รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 68 “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร”

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาจะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ตามมาตรา 29 โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณีดังนี้

1. สิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาในชั้นจับกุมตัวและชั้นพนักงานสอบสวน
2. สิทธิการมีทนายความในชั้นพิจารณาคดีของศาล

จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดสิทธิของจำเลยที่จะพบและปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว หากจำเลยไม่มีความสามารถในการจัดหาทนายความรัฐต้องจัดหาให้ แต่กฎหมายปัจจุบันการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาบางส่วนกำหนดเพียงว่ามีสิทธิที่สามารถกระทำได้ไว้เท่านั้น แต่ไม่ได้บังคับว่าต้องมีทนายความเข้าร่วมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใดๆ คดี ดังนั้น การจับกุมตัว การถ่ายทำบันทึกภาพซึ่งที่เกิดเหตุเพื่อสร้างเป็นพยานหลักฐานที่ดี การทำบันทึกจับกุมตัวที่ดี รวมถึงการลงชื่อในบันทึกจับกุมตัวของผู้ต้องหา บรรดาพยานหลักฐานดังกล่าวจะได้มาโดยชอบหรือไม่ ยังเป็นปัญหาที่มีการกล่าวถึงมาโดยตลอด เนื่องจากกฎหมายมิได้มีสภาพบังคับให้ต้องมีทนายความเข้าร่วมตรวจสอบถ่วงดุลเพื่อป้องกันการถูกละเมิดสิทธิจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุม ดังนั้น เมื่อกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดสิทธิว่าต้องมีทนายความทุก ๆ คดี ทำให้จำเลยในบางคดีที่ไม่มีความรู้และไม่ทราบถึงสิทธิการมีทนายความดังกล่าวหรือไม่ทราบว่าสิทธิการมีทนายความเข้าร่วมคุ้มครองสิทธิในชั้นพิจารณาคดีจะเป็นประโยชน์แก่ตนอย่างไร หรือไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีทนายความมาคอยช่วยเหลือคำชี้แนะแนวทางการแก้ต่างคดีที่ถูกต้องให้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าข้อกฎหมาย ควรปรับเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาทุก ๆ คนตลอดระยะเวลาของการถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาถึงแนวคิด และทฤษฎี ในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาทั้งของไทยและของต่างประเทศ
- (2) เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาทั้งของไทยและของต่างประเทศ
- (3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาทั้งของไทยและของต่างประเทศ
- (4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขมาตรการทางกฎหมายในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาจะได้รับความคุ้มครองตามสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดจากการบัญญัติตามรัฐธรรมนูญสามารถแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. สิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาในชั้นจับกุมตัวและชั้นพนักงานสอบสวน

สิทธิของผู้ต้องหานับแต่เวลาเริ่มแรกของกระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นจับกุมตัว ชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาจะได้รับการคุ้มครองสิทธิตามบทบัญญัติของกฎหมายดังนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรกและให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามีสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้นายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 “ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้”

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้”

2. สิทธิการมีทนายความในชั้นพิจารณาคดีของศาล

ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้มีบทบัญญัติของกฎหมายคุ้มครองสิทธิของจำเลยดังนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม
- (2) แต่งทนายความแตกต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

(3) ปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นนายความเป็นการเฉพาะตัว

(4) ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้นๆ

(5) ตรวจสอบสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมนั้น

(6) ตรวจสอบหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน ถ้าจำเลยมีทนายความ ทนายความนั้นย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วด้วยเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามวรรคหนึ่ง (6) เช่นเดียวกับจำเลยด้วย”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 “ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาลก่อนพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ให้ศาลจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรา นี้ โดยคำนึงถึงสภาพแห่งคดี และสถานะทางเศรษฐกิจทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”

ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวก็สอดคล้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนของประเทศไทยในปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73, 75, 78 และ มาตรา 120 ซึ่งรัฐได้จัดหาทนายความหรือที่เรียกว่า “ที่ปรึกษากฎหมาย” ให้กับผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่ในชั้นจับกุมตัว ชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาคดีของศาล ได้กำหนดกฎหมายให้มีที่ปรึกษากฎหมาย(ทนายความ) เข้าร่วมคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยแล้วทุกๆ ขั้นตอน

3.1 สมมติฐานการศึกษา

สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในการมีทนายความจากรัฐตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1, มาตรา 134/1, มาตรา 8 และมาตรา 173 กับรูปแบบที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ยังมีปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติอยู่ซึ่งควรจะมีการปรับปรุงระบบและรูปแบบการช่วยเหลือด้านทนายความ โดยรัฐจัดให้มีทนายความเพื่อทำหน้าที่เป็นทนายความแก่ต่างให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา โดยเฉพาะ ทั้งนี้ เพื่อสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาในการมีทนายความจากรัฐได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง

3.2 ขอบเขตของการศึกษา

จะทำการศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการที่รัฐจัดให้ผู้ต้องหาและจำเลยมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดีอาญาตั้งแต่ในชั้นจับกุมตัวตลอดจนถึงชั้นพิจารณาคดีของศาล ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของรูปแบบในการที่รัฐให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในการมีทนายความ ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย ในการมีทนายความที่รัฐจัดหาให้ ตลอดจนหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐโดยการจัดหาทนายความให้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จะทำการศึกษารวบรวมเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าจากตำรา หนังสือวารสารกฎหมาย บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางวิชาการ เอกสารทางราชการ ข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาจากหน่วยงานราชการ จากอินเทอร์เน็ต จากคำพิพากษาศาลฎีกา ฯลฯ รวมถึงกฎหมายไทย และต่างประเทศ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ทำให้ทราบถึงแนวคิด และทฤษฎี ในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาทั้งของต่างประเทศและของไทย
- (2) ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาทั้งของต่างประเทศและของไทย
- (3) ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาทั้งของต่างประเทศและของไทย
- (4) ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคและได้มาซึ่งแนวทางในการแก้ไข มาตรการทางกฎหมายในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ทำให้ทราบถึงแนวความคิด และทฤษฎีในการดำเนินคดีอาญา

6. ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเนื้อหาที่ผ่านมาพบว่ามีบทบาทของทนายความในการดำเนินคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นั้นทนายความมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการยุติธรรม การให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยเป็นเรื่องที่

ควรให้ความสำคัญเพราะในสถานการณ์โลกปัจจุบันนานาอารยประเทศให้ความสำคัญต่อสิทธิของบุคคลเป็นอย่างมากโดยถือว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในการที่จะได้รับการที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด

สิทธิในการมีทนายความของผู้ต้องหาและจำเลยถือว่าเป็นหลักของการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ด้อยโอกาสในสังคม (ผู้มีฐานะยากจน) โดยรัฐมีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องจัดหาทนายความให้ ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาของศาลนั้นต้องถือหลักให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหา แม้ว่าในปัจจุบันการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายของทนายความให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญานั้น ผู้วิจัยเห็นว่า บทบัญญัติกฎหมายที่ให้เป็นที่หมายของรัฐบาลให้หรือให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแล้ว แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญา ภาครัฐมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแก่ประชาชน (legal aid) โดยการจัดหาทนายความอาสาหรือทนายความขอแรงให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและความเสมอภาคแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาตามขั้นตอนกระบวนการพิจารณาความอาญาตามกฎหมายโดยเฉพาะกับผู้ต้องหาและจำเลยที่มีฐานะยากจนต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการมีทนายความเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายอย่างแท้จริง โดยการออกมาตรการกฎหมายใหม่ ดังนี้

1. ปัญหาการไม่มีทนายความเข้าร่วมคุ้มครองสิทธิในชั้นจับกุมตัวและ ชั้นสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 วรรคท้าย ควรแก้ไขเพิ่มเติม เป็นว่า “ให้พนักงานปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามวรรคหนึ่งและหากผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไม่มีทนายความรัฐต้องจัดหาให้”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 วรรคสอง ควรแก้ไขเพิ่มเติม เป็นว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้” และยกเลิกข้อความใน มาตรา 134/1 วรรคท้าย

2. ปัญหาพนักงานสอบสวนเรียกหรือนัดหมายทนายความแล้วทนายความไม่สามารถมาตามที่พนักงานสอบสวนนัด

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการจัดตั้งระบบการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาอย่างเป็นรูปธรรมโดยอาจยึดหลักหรือใช้แนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการใช้ระบบสำนักงานทนายจำเลยของรัฐ (Public Defender System)

3. ปัญหาการไม่แจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบ

ควรแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 134/1 วรรคสอง เพื่อให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิขั้นพื้นฐานก่อนเริ่มทำการสอบสวนแก่คดีให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาเช่นเดียวกับการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ

4. ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในระบบกระบวนการยุติธรรม หรือศาล

ผู้วิจัยเห็นว่าควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายให้ชัดเจนในเรื่องการมีทนายความเข้าร่วมคุ้มครองสิทธิของจำเลยในชั้นพิจารณาคดีศาล ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 (3) ควรแก้ไขเป็นว่า “(3) ปรีกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว หากจำเลยไม่มีทนายความให้ศาลตั้งทนายความให้”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ควรแก้ไข มาตรา 173 วรรคสอง เป็นว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีทนายความให้ศาลตั้งทนายความให้”

5. ปัญหางบประมาณในการจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาและจำเลย

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ารัฐควรจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่สภาทนายความเพื่อให้เพียงพอต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด และรัฐควรโอนงบประมาณจากระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายทนายความที่รัฐจัดหาให้ผู้ต้องหาในคดีอาญา จากกระทรวงยุติธรรมที่ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพรับผิดชอบให้สภาทนายความได้รับงบประมาณนั้นได้โดยตรงและให้สภาทนายความมีอำนาจดำเนินการบริหารจัดการได้เองแทนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาให้สัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ของประชาชน

8. เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.). (2544). *สิทธิมนุษยชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:

มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (FES).

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). *สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2548). *สิทธิมนุษยชนชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

**มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยง
: ศึกษากรณีการเพาะพันธุ์แมว**

**LEGAL MEASURES TO CONTROL PET BREEDING ESTABLISHMENT
: CAT BREEDING CASE STUDY**

วันทนี้อย่างแจ่มแจ้งจันทร์

นักศึกษาลัทธิตรินิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: meadnoon.wantanee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษากฎหมายในการควบคุมสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว เนื่องจากในปัจจุบันมีการป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพสัตว์ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ประกอบกับประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 แต่พระราชบัญญัติและประกาศดังกล่าวนี้ยังไม่มี ความชัดเจนและครอบคลุมถึงการควบคุมสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว ซึ่งส่งผลให้ การคุ้มครองสวัสดิภาพและการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์เลี้ยงประเภทแมวยังไม่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพบว่าประเด็นปัญหานี้ ประการแรก คือ ปัญหาการขออนุญาตสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว เนื่องจากประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ยังไม่มีกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับในเรื่องการขออนุญาตสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวต่อหน่วยงานรัฐไว้โดยเฉพาะ ส่งผลให้สถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์แมวสามารถเปิดโดยปราศจากมาตรการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สอง คือ ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการควบคุมสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว เนื่องจากตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ไม่ได้กำหนดอำนาจ และหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการควบคุมผู้ประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวไว้ โดยเฉพาะ ส่งผลให้ในระหว่างการประกอบกิจการเพาะพันธุ์แมวนั้น ผู้ประกอบการสามารถดำเนินการกิจการได้โดยปราศจากการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของการเพาะพันธุ์แมวนั้น และประการสุดท้าย คือ ปัญหาบทกำหนดโทษในกรณีการประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว เนื่องจากประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ไม่ได้กำหนดอัตราโทษ สำหรับการประกอบกิจการเพาะพันธุ์แมวเป็นการเฉพาะ แต่ให้ใช้บังคับตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาตรา 32 ซึ่งเป็นบทลงโทษทั่วไป การไม่ได้กำหนดบทลงโทษ เกี่ยวกับการประกอบกิจการเพาะพันธุ์แมวเป็นการเฉพาะ ส่งผลให้การควบคุมการประกอบกิจการเพาะพันธุ์แมวขาดประสิทธิภาพ

ดังนั้นจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ดังนี้ ประการแรก คือ กำหนดให้มีการขออนุญาตสำหรับการเปิด

สถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว ประการที่สอง คือ กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ในควบคุมสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว และประการสุดท้าย คือ กำหนดโทษเกี่ยวกับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวเป็นการเฉพาะ

คำสำคัญ: สถานประกอบการ, การเพาะพันธุ์แมว, สวัสดิภาพแมว

ABSTRACT

This article aims to investigate the control of pet breeding establishment in case of cat breeding. At present, although there are legal provisions on the cruelty prevention and welfare of animals in accordance with the Cruelty Prevention and Welfare of Animal Act, B.E. 2557 along with the announcement of Ministry of Agriculture and Cooperatives, it has been found that laws were unclear and not inclusive of controlling pet breeding establishment in case of cat breeding. This has led to the inefficiency of welfare provision and the cruelty prevention in case of cat.

The findings were shown as follows: (1) Regarding the problems on pet breeding establishment permission in case of cat breeding, the announcement of Ministry of Agriculture and Cooperatives on the Cat Welfare in Cat Breeding Site, B.E. 2563 does not specifically define rules and regulations on pet breeding establishment permission in case of cat breeding to the government agencies. This leads the pet breeding establishment in case of cat breeding to open without any measures to control the pet breeding establishment effectively; (2) Regarding the problems on exerting authority of the officers in controlling pet breeding establishment in case of cat breeding, the announcement of Ministry of Agriculture and Cooperatives on the Cat Welfare in Cat Breeding Site, B.E. 2563 does not specifically define the officer's duties in controlling pet breeding establishment in case of cat breeding. This causes the entrepreneurs to operate their business without controlling and investigating the quality and standard of cat breeding; and (3) Regarding the problems on punishments in case of pet breeding establishment in case of cat breeding, the announcement of Ministry of Agriculture and Cooperatives on the Cat Welfare in Cat Breeding Site, B.E. 2563 does not specify criminal penalties in case of the pet breeding establishment in case of cat but it enforces them in accordance with Section 32 of the Cruelty Prevention and Welfare of Animal Act, B.E. 2557, which is the general penalties and does not specifically define the pet breeding establishment in case of cat. This leads to the inefficiency of controlling the pet breeding establishment in case of cat.

Therefore, the researcher would like to propose the legal solution by making the amendment of the announcement of Ministry of Agriculture and Cooperatives on the Cat Welfare in Cat Breeding Site, B.E. 2563 consisting of (1) the provision on pet breeding establishment permission in case of cat breeding; (2) the provision on officers' authority in controlling pet breeding establishment in case of cat breeding; and (3) the specific provision on the penalties for pet breeding establishment permission in case of cat breeding.

Keywords: Establishment, Cat Breeding, Welfare of Cats

1. บทนำ

การประกอบธุรกิจเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงในปัจจุบันนี้ นับเป็นอีกธุรกิจหนึ่งที่น่าจับตาและกำลังได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างมาก จากในอดีตการซื้อขายสัตว์เลี้ยงอาจมีความยุ่งยากที่จะต้องเดินทางไปทำความรู้จักกับฟาร์มเพาะพันธุ์ต่างๆตามงานประกวดหรือเดินทางไปซื้อตามหน้าร้าน ตามตลาดนัด โชนขายสัตว์เลี้ยงซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่มีการตลาดสมัยใหม่ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาเป็นตัวช่วยทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายเข้าถึงกันได้ง่ายและสะดวกขึ้น นอกจากนี้ขายให้คนในประเทศได้แล้วก็ยังขายให้คนทั่วโลกได้อีกด้วย สำหรับการประกอบธุรกิจเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงนั้นมีความแตกต่างจากการประกอบธุรกิจอย่างอื่นหลายประการ เนื่องจากสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีอายุขัยหลายปี ผู้ประกอบธุรกิจจึงต้องมีการเลี้ยงดูเอาใจใส่ โดยต้องคำนึงถึงหลักสวัสดิภาพสัตว์เป็นพิเศษ ทั้งในส่วนของอาหารและน้ำ สถานที่พักอาศัย การขนส่ง รวมทั้งสุขภาพร่างกายของสัตว์ด้วย แต่สำหรับผู้ประกอบธุรกิจเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงบางรายที่ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรม ไม่ได้มองว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตกลับมาเป็นเครื่องจักรผลิตลูกสัตว์เลี้ยง จุดประสงค์เดียว คือ การทำกำไรให้ได้มากที่สุดและใช้ต้นทุนให้น้อยที่สุด ผู้ประกอบธุรกิจเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงเช่นนี้จะทำการเพาะพันธุ์สัตว์ในที่ลับเพราะต้องการปิดบังไม่ให้ผู้ใดทราบว่าพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ไม่ใช่พันธุ์แท้ มีการจับสัตว์ผสมพันธุ์ทุกครั้งถึงฤดูผสมพันธุ์ ให้กินเศษอาหารที่เหลือ ไม่มีการอาบน้ำแต่งขน ไม่ได้ฉีดวัคซีน สถานที่พักอาศัยสกปรก สัตว์เลี้ยงเหล่านั้นจะถูกกักขังในกรงแคบๆ พอดิตัวตลอดเวลา อยู่ในสถานที่ปิดอากาศถ่ายเทไม่สะดวก โดยปราศจากเสรีภาพจนถึงแก่ความตาย บางตัวพิการตามอด เล็บยาวจนทะลุเนื้อออกมา บางตัวเป็นอัมพาตเดินไม่ได้แต่ยังถูกเก็บไว้ผสมพันธุ์ จนกระทั่งผสมพันธุ์ไม่ได้ก็เอาไปกำจัด ไม่ก็ปล่อยให้ป่วยตาย แม้ว่าการประกอบธุรกิจเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงจะสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการได้อย่างมากมาย แต่การประกอบธุรกิจดังกล่าวย่อมสร้างผลกระทบให้ทั้งตัวสัตว์เองและสังคมได้มากด้วยเช่นกัน

สัตว์เลี้ยง (Domestic Animal) คือ สัตว์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลโดยมนุษย์ตลอดชีวิต ต้องมีการพึ่งพาอาศัยมนุษย์ในเรื่องของการให้อาหาร การคุ้มครอง การดูแล และมนุษย์สามารถควบคุมการผสมพันธุ์ของสัตว์ตามต้องการได้ จึงส่งผลให้มนุษย์กับสัตว์มีความผูกพันระหว่างกัน อย่างไรก็ตามสัตว์ที่อยู่ในสวนสัตว์และสัตว์ที่อยู่ในห้องทดลองจะไม่นับรวมว่าเป็นสัตว์เลี้ยงด้วย เนื่องจากไม่มีส่วนผูกพันกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยตรง และในขณะเดียวกันมนุษย์ก็ได้รับประโยชน์จากสัตว์เหล่านั้นในด้านต่างๆ ด้วยเช่นกัน เช่น การเลี้ยงไว้เพื่อเฝ้าบ้าน การเพาะพันธุ์ขาย เป็นต้น

ในปัจจุบันสัตว์เลี้ยงที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากคือ แมว เนื่องด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปมีความเป็นสังคมเมือง จากครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ไปสู่ครอบครัวเดี่ยวเพิ่มขึ้น คนรุ่นใหม่ที่มีอัตราการแต่งงานช้าหรือครองตัวเป็นโสดนิยมพักอาศัยอยู่ในคอนโดมิเนียมหรือทาวน์เฮาส์มากขึ้นซึ่งมีพื้นที่อาศัยค่อนข้างจำกัด จึงทำให้การเลี้ยงแมวกลายเป็นสัตว์เลี้ยงทางเลือกที่เข้ามาตอบโจทย์คนยุคนี้ได้เป็นอย่างดี แมวเป็นสัตว์ที่มีพฤติกรรมรักความสะอาด ไม่ค่อยมีกลิ่นตัวเหม็น แขนงู น่ารัก มีเสน่ห์เฉพาะตัว ชอบความอิสระ รักสันโดษ โลกส่วนตัวสูง รักการนอนเป็นชีวิตจิตใจ ไม่ค่อยไปยุ่งกับคนมากนัก แต่ขณะเดียวกันก็ชอบให้คนมาลูบเล่นด้วยเช่นกัน แมวยังเป็นสัตว์เลี้ยงที่ไม่ส่งเสียงรบกวนผู้คนบริเวณรอบข้างและไม่ต้องใช้พื้นที่บริเวณกว้างเท่ากับการเลี้ยงสุนัข ทั้งนี้การมีสัตว์เลี้ยงนั้นยังเป็นตัวช่วยหนึ่งที่ทำให้คลายเหงาเข้ามาเติมเต็มให้กับชีวิตของผู้คน ลดความเครียด รวมทั้งสร้างความผูกพันให้กับคนในครอบครัวได้มีกิจกรรมทำร่วมกัน ขณะที่ในต่างประเทศนิยมเลี้ยงสัตว์เพื่อบำบัดความเครียดและโรคซึมเศร้ากันเป็นจำนวนมาก เรียกว่า (Pets Therapy) หรือ สัตว์เลี้ยงบำบัด ทั้งยังมีผลการศึกษาวิจัยว่าการเป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยงสามารถช่วยเยียวยาผู้ป่วยได้จริง เนื่องจากพวก

เขาจะจดจ่ออยู่กับสัตว์เลี้ยง โดยไม่ได้จดจ่ออยู่กับความทุกข์หรือความเหงาของตัวเองมากเกินไป และยังมีคำแนะนำให้ผู้สูงอายุเลี้ยงสัตว์เพื่อบรรเทาความเหงาและป้องกันโรคซึมเศร้าอีกด้วย

อย่างไรก็ตามเมื่อสัตว์เลี้ยงเริ่มเข้ามามีบทบาทและความสำคัญเพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้การประกอบกิจการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงเพื่อการค้าขายตัวและมีการแข่งขันกันเพิ่มจำนวนสัตว์ที่เพาะพันธุ์เข้ามาในตลาดได้ไม่จำกัดอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองกระแสความนิยมหรือความต้องการของผู้ซื้อในช่วงเวลานั้นๆ หากเหล่าสัตว์เลี้ยงเลี้ยงดังกล่าวมีปัญหาสุขภาพหรือไม่สามารถขายไปสู่ผู้ซื้อได้ทั้งหมด ผู้ประกอบการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงเพื่อการค้าขายรายที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมก็จะนำสัตว์ไปทิ้งไว้ตามสถานที่สาธารณะต่างๆ อีกทั้งเมื่อการซื้อขายสัตว์เลี้ยงสามารถเข้าถึงได้ง่าย ผู้เลี้ยงที่ยังขาดความรู้ ขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบต่อ เมื่อสัตว์เติบโตพฤติกรรมและหน้าตาเปลี่ยนแปลงไป หמדความน่ารัก น่าเอ็นดู และสร้างความเสียหายให้แก่บ้านเรือนก็จะนำสัตว์เลี้ยงไปปล่อยไว้ในลักษณะที่ไร้การดูแล ซึ่งสัตว์เหล่านั้นต้องเผชิญกับภัยอันตราย เช่น การถูกรถชน การถูกคนทำทารุณกรรม การถูกสัตว์ด้วยกันทำร้ายจนบาดเจ็บหรือพิการไม่สามารถช่วยตัวเองได้และยังเป็นที่รังเกียจสร้างภาพที่ไม่น่าดู นอกจากนี้ยังอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ก่อความรำคาญ ทั้งยังเป็นพาหะนำโรคติดต่อมาสู่คนได้ ดังนั้นการประกอบกิจการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงเพื่อการค้า จึงเป็นจุดเริ่มต้นและสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาการทารุณกรรมสัตว์และปัญหาการทอดทิ้งสัตว์เลี้ยงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่ทางตรงก็ทางอ้อมและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

เมื่อสภาพสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปการคุ้มครองสัตว์ต่างเป็นที่ยอมรับโดยสากลและหลักคุณธรรมว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิต มีความรู้สึก ความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด ทั้งยังมีความต้องการตามธรรมชาติเช่นเดียวกับมนุษย์ และสัตว์ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่ควรต้องได้รับการคุ้มครองทั้งร่างกายจิตใจ การคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติของสัตว์ และต้องได้รับการดูแลไม่ให้ถูกกระทำทารุณกรรม หลักการดังกล่าวนี้เป็นมาตรฐานที่ดีในการคุ้มครองสัตว์ ทั้งยังเป็นหลักการที่ได้รับการบรรจุอยู่ในมาตรฐานทางกฎหมายด้านการคุ้มครองสัตว์ของสหภาพยุโรปและแนวทางการคุ้มครองสัตว์ขององค์กรเอกชนทั่วโลก จนนำมาซึ่งการมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และจัดสวัสดิภาพสัตว์ในประเทศไทย และปัจจุบันได้มีการประกาศบังคับใช้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว คือ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ประกอบกับประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 แต่บทบัญญัติของพระราชบัญญัติและประกาศดังกล่าวมีปัญหาอีกหลายประการที่ไม่ชัดเจนและครอบคลุมเพียงพอในเรื่องของการควบคุมสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว

2. วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว
- (2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวของประเทศไทยและต่างประเทศ
- (3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว
- (4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว

3. ผลการวิจัย

เมื่อได้ศึกษาสภาพปัญหาของสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์แมวมาแล้วนั้น จึงสามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยได้ทั้งหมด 3 ประเด็นสำคัญ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การศึกษาในประเด็นแรก เรื่องการขออนุญาตสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว โดยการศึกษาประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 และมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่กำหนดในเรื่องการจัดสวัสดิภาพการเพาะพันธุ์แมวและข้อกำหนดการเพาะพันธุ์แมวไว้ ซึ่งหากผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนประกาศดังกล่าว ย่อมต้องรับโทษตามมาตรา 32 ของพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ที่กำหนดโทษปรับไม่เกิน 40,000 บาท เมื่อพิจารณาตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 นั้น ยังไม่ได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับในเรื่องการขออนุญาตสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวไว้โดยเฉพาะ ซึ่งเรื่องของการขออนุญาตหรือขึ้นทะเบียนสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวมีความสำคัญต่อการจัดสวัสดิภาพของสัตว์ที่อยู่ภายใต้สถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวเป็นอย่างมาก เพราะหากไม่ได้มีการขออนุญาตหรือขึ้นทะเบียนสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์ดังกล่าวต่อหน่วยงานรัฐ ย่อมเป็นการยากที่จะติดตามหรือบังคับใช้กฎหมายตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 อย่างมีประสิทธิภาพได้ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดให้มีการขออนุญาตสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว

เมื่อเปรียบเทียบจากกฎหมายของต่างประเทศ โดยเริ่มจากสหราชอาณาจักร ซึ่งมีกฎหมาย Pet Animal Act 1951 จะพบว่าไม่สามารถประกอบธุรกิจซื้อขายสัตว์เลี้ยงได้หากไม่มีใบอนุญาต และกฎหมาย The Breeding and Sale of Dogs (Welfare) Act 1999 ก็มีการกำหนดให้ต้องมีการขออนุญาตประกอบกิจการเพาะพันธุ์สุนัขด้วยถึงจะสามารถดำเนินกิจการได้ หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายในเรื่องการขออนุญาตดังกล่าว ย่อมมีความผิดและต้องได้รับโทษ โดยกำหนดบทลงโทษว่า “ผู้ใดไม่มีใบอนุญาตประกอบการเพาะพันธุ์สุนัข ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ”

กฎหมายในสหรัฐอเมริกาในมลรัฐเท็กซัสตาม Texas Dog or Cat Breeders Act กฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการเพาะพันธุ์สุนัขและแมวตามกฎหมายฉบับดังกล่าว ต้องได้รับใบอนุญาตตามกฎหมายนี้เสียก่อน ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 802.101 แห่ง Texas Dog or Cat Breeders Act ซึ่งกำหนดว่า บุคคลไม่อาจกระทำหรือเสนอที่จะกระทำหรือแสดงตัวว่าเป็นผู้เพาะพันธุ์สุนัขและแมวได้ เว้นแต่เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย Texas Dog or Cat Breeders Act ให้ประกอบกิจการเพาะพันธุ์สุนัขและแมว ณ สถานที่ภายในรัฐซึ่งผู้นั้นเป็นเจ้าของหรือบริหารอยู่ ทั้งนี้ใบอนุญาตหนึ่งอาจครอบคลุมสิ่งก่อสร้างมากกว่าหนึ่งแห่งได้หากอยู่ในสถานที่เดียวกัน โดยวิธีการได้รับใบอนุญาตนั้น กระทำได้ด้วยการยื่นคำร้องมายังหน่วยงานใบอนุญาตและข้อบังคับแห่งรัฐเท็กซัส (Texas Department of Licensing and Regulation) ตามแบบที่ TDLR กำหนดและต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการขอใบอนุญาตด้วย ซึ่งค่าธรรมเนียมดังกล่าวจะคิดจากจำนวนสุนัขหรือแมวเพศเมียที่พร้อมผสมพันธุ์ โดยหากมีสุนัขหรือแมวเพศเมียที่พร้อมผสมพันธุ์จำนวน 25 ตัวหรือน้อยกว่า ต้องเสียค่าธรรมเนียม 300 ดอลลาร์ และหากมีสุนัขหรือแมวเพศเมียที่พร้อมผสมพันธุ์ตั้งแต่ 26 ตัวขึ้นไป ต้องเสียค่าธรรมเนียม 500 ดอลลาร์

กฎหมายในประเทศญี่ปุ่น ตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยสวัสดิภาพและการจัดการสัตว์ ก.ศ. 1973 (Act on Welfare and Management Animal 1973) เรื่องการขออนุญาตประกอบกิจการค้าสัตว์เลี้ยง ซึ่งทางประเทศญี่ปุ่นได้มีการกำหนดให้มีการขออนุญาตในการประกอบกิจการค้าสัตว์ แม้กฎหมายดังกล่าวจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับสถานเพาะพันธุ์สัตว์โดยตรงก็ตาม แต่มีกฎหมายการขออนุญาตที่น่าสนใจที่จะนำมาใช้เทียบเคียงกับการขออนุญาตเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวได้ นอกจากประเทศญี่ปุ่นจะมีกฎหมายและขั้นตอนดังกล่าวแล้ว หากมีผู้ฝ่าฝืนก็จะต้องได้รับโทษซึ่งถือเป็นความผิดตามกฎหมาย โดยประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดบทลงโทษว่า “ผู้ประกอบการค้าสัตว์ประเภทที่ 1 ที่ไม่ได้ทำการจดทะเบียนหรือได้กระทำการจดทะเบียนโดยวิธีการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่ทำตามคำสั่งยุติธุรกิจ หรือไม่ทำตามคำแนะนำหรือคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 เยน”

สำหรับกฎหมายประเทศสิงคโปร์ ก็มีกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการขออนุญาตสำหรับผู้ประกอบกิจการค้าเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง โดยกำหนดว่า การเปิดสถานประกอบกิจการจำหน่ายสัตว์เลี้ยงในสาธารณรัฐสิงคโปร์ จะต้องทำการขออนุญาตจากหน่วยงานที่ดูแลด้านเกษตร อาหาร และสัตว์แพทย์ โดยผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณา คือ อธิบดี ซึ่งหลังจากที่ผู้ขอใบอนุญาตได้กระทำการส่งเอกสารจากหน่วยงานที่มีอำนาจและกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับการขออนุญาตในระบบออนไลน์ในส่วนของผู้ขออนุญาตจนครบถ้วนแล้ว จะต้องมีการสัมภาษณ์ โดยหน่วยงานที่ออกใบอนุญาตถึงรูปแบบและวัตถุประสงค์ในการจัดแสดง ประเภทและจำนวนของสัตว์ที่นำมาจัดแสดงและลักษณะการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ ในการดำเนินการแสดงที่เกี่ยวข้องกับการจัดแสดง และผู้ขออนุญาตจะต้องแสดงให้เห็นว่าตนมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสัตว์และการจัดการสัตว์ รวมถึงมีแผนงานในการดูแลสัตว์ให้ได้รับความปลอดภัย

(2) การศึกษาในประเด็นที่สอง เรื่องปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการควบคุมสถานประกอบกิจการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว ตามการศึกษา ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 และมาตรา 22 ภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ยังมิได้มีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการเพื่อควบคุมผู้ประกอบการ สถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวไว้อย่างครอบคลุม แม้จะมีข้อกำหนดกฎหมายในเรื่องสวัสดิภาพของการเพาะพันธุ์แมวไว้ในประกาศแล้วก็ตาม เมื่อยังมิได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างเป็นทางการในปัจจุบัน การแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 และประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 หมวดที่ 7 พนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 25 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 นั้น มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่เพียง อำนาจในการมีหนังสือเรียกเจ้าของสัตว์ ผู้แทนองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ ผู้ดูแลสถานสงเคราะห์สัตว์ หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณา อำนาจในการเข้าไปในสถานที่ใดๆ เพื่อดำเนินการตรวจสอบ เมื่อได้รับแจ้งหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการทารุณกรรมสัตว์ อำนาจในการสั่งให้หยุดซึ่งยานพาหนะเพื่อดำเนินการตรวจสอบ เมื่อได้รับแจ้งหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการทารุณกรรมสัตว์ อำนาจในการยึดหรืออายัดสัตว์หรือซากของสัตว์ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าถูกฆ่าหรือถูกทารุณกรรม รวมทั้งเอกสาร หลักฐาน ยานพาหนะ เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือ

สิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และอำนาจในการนำสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมไปตรวจรักษาหรือช่วยเหลือสัตว์ที่ตกอยู่ในภยันตราย ในกรณีที่ปรากฏว่าสัตว์นั้นไม่มีผู้ใดให้การรักษาหรือช่วยเหลือเท่านั้น ซึ่งไม่ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการควบคุมผู้ประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวไว้โดยเฉพาะตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ส่งผลให้ในระหว่างการประกอบกิจการเพาะพันธุ์แมว ผู้ประกอบการสามารถดำเนินการได้โดยปราศจากการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของการเพาะพันธุ์แมวนั้น

เมื่อศึกษาจากกฎหมายในการควบคุมสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงของสหรัฐอเมริกาในมลรัฐเท็กซัสตามกฎหมาย Texas Dog or Cat Breeders Act ที่ให้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือที่เรียกว่า TDLR (หน่วยงานใบอนุญาตและข้อบังคับแห่งรัฐเท็กซัส) ในการตรวจสอบสถานที่ประกอบการเพาะพันธุ์สุนัขและแมวที่ได้รับใบอนุญาต โดย TDLR ต้องเข้าตรวจสอบสถานที่ประกอบการแต่ละแห่ง 1 ครั้งในทุกๆ รอบ 18 เดือน และในเวลาอื่นเท่าที่จำเป็นเพื่อเป็นการรับรองสถานที่ประกอบการได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ออกโดยกฎหมายนี้แล้ว และพนักงานเจ้าหน้าที่สามารถเรียกเอกสารข้อมูลของสถานประกอบการและบันทึกข้อมูลของสัตว์เลี้ยงแต่ละตัวที่กฎหมายนี้กำหนดให้ทำขึ้นมาตรวจดูได้ โดยกฎหมายของมลรัฐเท็กซัสพบว่าได้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าไปตรวจสอบสถานที่ประกอบการที่เข้าข่ายจะฝ่าฝืนกฎหมายไว้ และมีการตรวจสอบสถานที่ประกอบการแต่ละแห่ง 1 ครั้งในทุกๆ รอบ 18 เดือน ซึ่งเป็นกฎหมายที่ทำให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องกำหนดการเข้าตรวจสอบสถานประกอบการ ทุก 18 เดือน ไม่ว่าจะพบเห็นสถานประกอบการที่เข้าข่ายการกระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม โดยมีได้เปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้ดุลยพินิจของตนเองในการเข้าตรวจสอบสถานประกอบการ ซึ่งจะทำให้สถานประกอบการต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกรอบของกฎหมายมากกว่าการที่เจ้าพนักงานของรัฐไม่มีกำหนดการในการเข้ามาตรวจสอบสถานที่ประกอบการ นอกจากจะทำให้เจ้าของสถานประกอบการตระหนักถึงการจัดสวัสดิภาพของสัตว์ในสถานประกอบการของตนมากยิ่งขึ้นแล้วนั้น ยังเป็นการทำให้ทราบข้อมูลที่จะจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลของแต่ละรัฐเพื่อนำไปวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข ตกเดือนหรือสั่งให้แก้ไขสถานประกอบการแต่ละแห่งให้เป็นไปตามกฎหมายมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่สามารถเรียกเอกสารข้อมูลของสถานประกอบการและบันทึกข้อมูลของสัตว์เลี้ยงแต่ละตัวได้ ซึ่งหากการตรวจสอบสถานประกอบการสัตว์เลี้ยงในแต่ละครั้งมีการเรียกดูรายงานของสัตว์เลี้ยงที่ได้กระทำการเพาะพันธุ์ย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อสัตว์เลี้ยงและผู้ซื้อสัตว์เลี้ยงดังกล่าวจากสถานประกอบการสัตว์เลี้ยงและพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่มีการเรียกดูรายงานหรือรายละเอียดข้อมูลของสัตว์เลี้ยงแต่ละตัวนั้น ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการย่อมต้องนำมาแสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลให้เจ้าของสถานประกอบการต้องทำรายงานหรือข้อมูลของสัตว์เลี้ยงแต่ละตัวเตรียมไว้เสมอเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบเมื่อมีการเรียกตรวจรายงานหรือข้อมูลดังกล่าว เมื่อมีการทำรายงานหรือข้อมูลของสัตว์เลี้ยงแต่ละตัวก็จะสามารถตรวจสอบได้ว่าการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงดำเนินการในแบบใด เป็นไปตามที่กฎหมายได้กำหนดข้อบังคับไว้หรือไม่ หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายย่อมสามารถดำเนินคดีได้โดยทันที อีกทั้งเมื่อมีการทำรายงานหรือข้อมูลของสัตว์เลี้ยงแต่ละตัว ผู้ที่ซื้อสัตว์เลี้ยงจากสถานประกอบการดังกล่าวไปย่อมสามารถตรวจสอบรายละเอียดของสัตว์เลี้ยงที่ซื้อหรือจะซื้อสัตว์เลี้ยงดังกล่าวได้

(3) การศึกษาในประเด็นสุดท้าย เรื่องบทกำหนดโทษในกรณีการประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว เนื่องจากประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพและการเพาะพันธุ์แมวใน

สถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ในข้อ 4 และข้อ 5 กำหนดการลงโทษให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาตรา 32 ประกอบมาตรา 22 ที่บัญญัติว่า มาตรา 32 เจ้าของสัตว์หรือผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 22 มาตรา 24 หรือฝ่าฝืนมาตรา 23 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 40,000 บาท เท่านั้น ซึ่งเป็นบทลงโทษทั่วไปโดยไม่ได้กำหนดการลงโทษไว้สำหรับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวไว้โดยเฉพาะ ซึ่งลักษณะของสัตว์โดยทั่วไปย่อมมีความแตกต่างในแต่ละประเภทของสัตว์ อัตราโทษจึงไม่สมควรจะใช้บทกำหนดโทษในอัตราโทษเดียวกัน การกำหนดบทลงโทษสำหรับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวไว้เป็นการเฉพาะ ย่อมส่งผลให้การควบคุมการประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวดำเนินการไปอย่างมีมาตรฐาน

เมื่อศึกษากฎหมายของต่างประเทศจะเห็นได้ว่า กฎหมายสหรัฐอเมริกาในมลรัฐเท็กซัส ตามกฎหมาย Texas Dog or Cat Breeders Act มีกฎหมายว่า ผู้ประกอบการเพาะพันธุ์มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลสุนัขและแมวในสถานที่เพาะพันธุ์ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิภาพสุนัขและแมวที่มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมรอบด้านในเรื่องสวัสดิภาพสุนัขและแมวเป็นอย่างดี โดยสอดคล้องกับปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิของสัตว์ซึ่งเป็นกฎหมายตามข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่ให้การรับรองว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่เกิดมาโดยมีความเสมอภาคและมีสิทธิจะเป็นอยู่ มนุษย์จะต้องเคารพในสิทธิของสัตว์

ดังนั้นการกำหนดโทษเกี่ยวกับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวเป็นการเฉพาะ โดยคำนึงถึงลักษณะสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการทารุณกรรมสัตว์ภายใต้สถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยง โดยมีสัตว์เลี้ยงมากมายหลายชีวิตที่ต้องได้รับผลกระทบต่อร่างกายและสภาพจิตใจจากการประกอบการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยง จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดโทษให้มีความเหมาะสม โดยสอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ซึ่งระบุว่า มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่ได้กระทำให้ไป หากการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ดี เขาย่อมได้รับผลตอบแทนที่ดี แต่หากเป็นการกระทำที่ไม่ดีหรือเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อเกณฑ์ของสังคม เขาสมควรได้รับการดำเนิน หรือได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และสอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง ซึ่งมีแนวความคิดว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีเหตุมีผลและมีเจตจำนงอิสระที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ โดยเลือกทำในสิ่งที่จะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่ไม่เลือกทำสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวด มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การกระทำผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำของเขาเอง เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงกระทำความผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำความผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้วเขาก็จะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำความผิด จากทั้งสองทฤษฎีนั้นพบว่ากำหนดโทษจึงมีความสำคัญ ที่ต้องมีความเหมาะสมและตัดเทียบกับการกระทำความผิดของผู้ที่ประกอบการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวด้วย หากกำหนดบทลงโทษที่เบาเกินไปก็จะไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ผู้ประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงและบุคคลทั่วไปก็จะไม่เกิดความเกรงกลัวต่อบทลงโทษทางกฎหมาย ซึ่งทำให้มีความรู้สึกที่ยังอยากเสี่ยงภัยต่อการกระทำความผิดอยู่ เนื่องมาจากผลประโยชน์ที่จะได้รับมีความคุ้มค่ามากกว่าบทลงโทษ แต่หากบทลงโทษหนักเกินไปก็จะทำให้ผู้ประกอบการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงพยายามปกปิดการกระทำความผิดของตนเองได้

และประกอบกับผลการวิจัยในข้อ (1) ในเรื่องการขออนุญาตสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว โดยในอนาคตหากมีกฎหมายกำหนดให้สถานประกอบการเพาะพันธุ์แมวจะต้องมีการขออนุญาตก่อนถึงจะประกอบกิจการได้ตามข้อแนะนำตามบทความฉบับนี้ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดโทษ หากมีผู้ใดเปิดสถานประกอบการเพาะพันธุ์แมวโดยไม่ได้ออกอนุญาตด้วยอีกประการหนึ่ง

4. อภิปรายผล

การศึกษาสภาพปัญหา กฎหมายของประเทศไทย และกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาของประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ที่ยังไม่ได้มีการกำหนดให้ผู้ที่ประกอบกิจการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวต้องดำเนินการขออนุญาตต่อหน่วยงานรัฐ เพื่อขึ้นทะเบียนสถานประกอบการเพาะพันธุ์แมวไว้โดยเฉพาะ

(2) ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการควบคุมสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ก็ยังมีได้มีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการเพื่อควบคุมผู้ประกอบการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวไว้อย่างครอบคลุม

(3) ปัญหาบทกำหนดโทษในกรณีการประกอบกิจการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว ตามบทวิเคราะห์ในประเด็นที่ 1 หากออกกฎหมายให้มีการขออนุญาตสถานประกอบการเพาะพันธุ์แมว ย่อมต้องมีกฎหมายกำหนดโทษในกรณีดังกล่าว และตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาตรา 32 ประกอบมาตรา 22 ซึ่งมีบทลงโทษปรับไม่เกิน 40,000 บาท เท่านั้น ซึ่งเป็นบทกำหนดโทษทั่วไป ซึ่งไม่ได้กำหนดโทษเกี่ยวกับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวเป็นการเฉพาะตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 ไว้โดยเฉพาะ

5. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสถานประกอบการสถานเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมว สามารถเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังต่อไปนี้

(1) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดให้มีการขออนุญาตสำหรับการเปิดสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวขึ้น เพื่อให้สถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวมีข้อมูลอยู่ในระบบของรัฐเพื่อความสะดวกในการติดตาม ตรวจสอบ และบังคับใช้กฎหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) ควรมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 เพิ่มเติม โดยกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องเข้าตรวจสอบสถานประกอบการเพาะพันธุ์แมว โดยมีระยะเวลาในการเข้าตรวจสอบในแต่ละครั้งกำหนดไว้โดยชัดเจน และกำหนดให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการเข้าตรวจสอบสถานประกอบการเพาะพันธุ์แมวในแต่ละครั้งจะต้องเรียกรายงานการเพาะพันธุ์และข้อมูลของสัตว์แต่ละตัวที่อยู่หรือเคยอยู่ในสถานประกอบการเพาะพันธุ์เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ รวมถึงกำหนดอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการพักใบอนุญาตประกอบการเพาะพันธุ์แมว หากมีการฝ่าฝืนประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมว

ในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563 เพื่อเป็นต้นแบบเจ้าของสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงแมวด้วยอีกประการหนึ่ง

(3) ควรมีการกำหนดบทลงโทษของการเปิดสถานประกอบการเพาะพันธุ์แมวโดยที่ไม่ได้ขออนุญาต และกำหนดบทลงโทษสำหรับสถานประกอบการเพาะพันธุ์สัตว์เลี้ยงประเภทแมวที่ประกอบการตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการจัดสวัสดิภาพแมวในสถานที่เพาะพันธุ์แมว พ.ศ. 2563

6. เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2562). สัตว์เลี้ยงบำบัด “ตัวช่วย” สว.ซึมเศร้าและจิตเภท (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=29935>.

เกษตรกรก้าวหน้า. (2562). ฟาร์มแมว มืออาชีพ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม่บ้าน.

ธีระวัฒน์ จันทิก และคณะ. (2558). การศึกษาปัจจัยและเปรียบเทียบพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารแมวสำเร็จรูปในซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านสัตว์เลี้ยงที่เป็นธรรมต่อผู้ซื้อในเขต จังหวัดเพชรบุรี.

การประชุมวิชาการระดับชาติ “สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงราย.

นันทนัช ศรีลาวงศ์. (2556). การควบคุมการประกอบธุรกิจค้าสัตว์เลี้ยง : ศึกษากรณีการประกอบธุรกิจค้าสุนัข.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. (2554). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปิยะพงษ์ ไหมหมาด. (2559). ปัญหาการคุ้มครองสัตว์ตามพระราชบัญญัติการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน,

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ศิวพร เทียงธรรม. (2561). รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมกรซื้อของผู้บริโภคกลุ่ม Pet Parents.

วารสารการสื่อสารและการจัดการ นิต้า, 4(2).

ศุภาวีร์ มงคลชาติ. (2560). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรซื้อ ผลิตภัณฑ์

สัตว์เลี้ยงสำหรับแมวของผู้บริโภคที่เลี้ยงแมวในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการสื่อสารการตลาด, คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

สุภัทรา เจริญวุฒิ. (2558). มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อินทรชัย พานิชกุล. (2559). เจาะลึกปัญหาระดับชาติ “สุนัขจรจัดล้นเมือง” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<https://www.posttoday.com/politic/report/435148>

**ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการปกครองท้องถิ่นและคุณสมบัติของผู้บริหารเทศบาล**
**LEGAL PROBLEMS AND OBSTACLES CONCERNING ON
THE PRARTICIPATION OF CITIZENS IN LOCAL GOVERNMENT AND
THE QUALIFICATIONS OF ADMINISTRATORS ON MUNICIPAL**

ปุ่นนต์ ทองทวน

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

E-mail: punnutt.thongtoun@gmail.com

อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

E-mail: Anan0262@hotmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นและคุณสมบัติของผู้บริหารเทศบาล จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ยังมีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนด การกระจายอำนาจการปกครองโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีศักยภาพก็สามารถยกฐานะหรือจัดตั้งเป็นเทศบาลได้ ทั้งไม่มีการกำหนดคุณสมบัติในการแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีไว้ จึงก่อให้เกิดปัญหาการมีส่วนร่วมได้เสียในการแต่งตั้ง และการกำหนดคุณสมบัติด้านอายุของนายกเทศมนตรีที่เป็นอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น

ผู้ศึกษาจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว โดยควรกำหนดให้วางหลักเกณฑ์ให้เป็นไปตามกฎหมายจัดตั้งและห้ามมิให้ขัดกับหลักการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งควรยกเลิกบทบัญญัติบางมาตราที่เป็นการถดถอยอนสมาชิกสภาเทศบาลที่ขัดกับเจตนารมณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ รวมถึงควรแก้ไขให้สภาเทศบาลถือปฏิบัติตามมติของประชาชนเป็นสำคัญ ตลอดจนควรเพิ่มเติมกำหนดคุณสมบัติของที่ปรึกษาและแก้ไขคุณสมบัติด้านอายุในการรับสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรี ให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัย

คำสำคัญ: การบังคับใช้กฎหมาย, เทศบาล, การมีส่วนร่วมของประชาชน, คุณสมบัติของผู้บริหารเทศบาล

ABSTRACT

This thesis aimed to study the legal problems and obstacles relating to public participation in local government and the qualifications of municipal administrators. The study found that the provisions of Municipal Act B.E. 2496 (1953) do not coincide with the elements of public participation under the decentralization principle as prescribed in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017); any competent local administrative organization can be decentralized and established into the municipality status. Furthermore, there is no regulation on the qualifications of the advisor to the mayor, which leads to the conflict of interest issue on the appointment and the age requirement for the mayor position that obstacle concerning on the participation of citizens in local government.

Therefore, the researcher recommended that there should be amendments to the abovementioned laws by enacting the guidelines that are harmonious with the act of establishment of each local administrative organization and do not contradict the principle of local citizens' expression of intent. Moreover, some provisions relating to the dismissal of the municipal council member that is against the intention of the majority of the public should be repealed. The laws should also emphasize the municipal council's obligation to abide by the public's decisions. Additionally, the laws should specify the qualifications of the mayor's advisor and revise the age requirement for the mayor position to be more suitable for the modern era.

Keywords: law enforcement, municipality, public participation, qualifications of municipal administrators

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้อย่างครอบคลุมและตรงกับสภาพปัญหาของท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้มากที่สุด เป็นการให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นของตนเองโดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ โดยใช้หลักการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นการที่รัฐมอบอำนาจในการปกครองบางส่วนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพียงแต่รัฐมีหน้าที่เพียงควบคุมกำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมาย (สโรช สันตะพันธุ์, 2553) ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นได้มีการวางหลักการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ซึ่งแม้ต่อมาจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญไปแล้วหลายฉบับ แต่ยังคงมีการกำหนดรับรองเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเสมอมา ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองการปกครองท้องถิ่นไว้ในหมวดที่ 14

ซึ่งนับแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใน พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล จนกระทั่งได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 จนถึงปัจจุบัน ที่มีบทบัญญัติบางมาตราที่เป็นประเด็นปัญหาสำคัญ ในที่นี้มี 5 ประเด็น ซึ่งก็คือ ในส่วนประเด็นการยกฐานะเป็นเทศบาล ที่รัฐได้ใช้ในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยการให้อำนาจส่วนภูมิภาคที่รัฐเป็นผู้บังคับบัญชาในการนำเอาเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นมาพิจารณา กล่าวคือ เสียงของประชาชนในท้องถิ่นยังขึ้นอยู่กับมติของรัฐมนตรี รวมถึงประเด็นการออกเสียงประชามติในกิจการที่

สำคัญหรือมีผลกระทบต่อประโยชน์ของเทศบาลหรือประชาชนในท้องถิ่น ที่ให้การประชาคมติเป็นเพียงแค่คำปรึกษามีได้มีผลในการตัดสินใจที่แท้จริงจากเจ้าของอำนาจ ประเด็นการพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกสภาเทศบาล ที่กฎหมายบัญญัติให้สมาชิกสภาเทศบาลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แต่กลับสามารถถูกถอดถอนให้พ้นจากตำแหน่งได้โดยการมติของสมาชิกสภาฯ ด้วยกันเอง ทั้งประเด็นปัญหาของเข้ารับตำแหน่งในคณะฝ่ายบริหารบางตำแหน่งกฎหมายมิได้บัญญัติกำหนดคุณสมบัติไว้ ทำให้เป็นช่องว่างที่นายกเทศมนตรีสามารถแต่งตั้งบุคคลเพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้อง ได้โดยง่าย ทั้งบุคคลที่ดำรงตำแหน่งจากการแต่งตั้งดังกล่าวมิได้มีกฎหมายบัญญัติรับรองอำนาจหน้าที่ไว้แต่ประการใด และอีกประเด็นที่สำคัญคือ ปัญหาความเหมาะสมเกี่ยวกับคุณสมบัติด้านอายุของผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรี ที่กำหนดไว้สูงซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิทางการเมืองในการสมัครเข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายบริหารฯ ของประชาชนในท้องถิ่น อันขัดกับการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนตามแนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้ปกครองตนเอง และสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระภายใต้กรอบกฎหมาย (นันทวัฒน์ บรรณานันท์, 2552)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหารวมถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและคุณสมบัติของผู้บริหารเทศบาล ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและคุณสมบัติของผู้บริหารเทศบาล
3. เพื่อให้ได้มาซึ่งบทสรุปและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดและทฤษฎีการกระจายอำนาจการปกครอง และจังหวัดจัดการตนเอง

Cheema และ Rondinelli อธิบายการกระจายอำนาจว่า เป็นการถ่ายโอนอำนาจที่ศูนย์รวมอำนาจหรือศูนย์กลางไปยังเขตรอบนอกที่ไม่มีอำนาจสำหรับการบริหารหรือการปกครอง เป็นการถ่ายโอนอำนาจในเรื่องการตัดสินใจบริหารทรัพยากรในทางการปกครอง จากส่วนกลางไปยังส่วนล่างในระดับพื้นที่ (อุดม ทุมโฆลิต, 2551, หน้า 7-13)

กรมการปกครอง (2539) อธิบายว่าหลักการกระจายอำนาจ มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ ต้องมีความเป็นนิติบุคคล ซึ่งก็เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ต้องมีอำนาจอิสระในการบริหารงาน มีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนที่เข้ามาทำหน้าที่บริหารและผู้ที่ทำหน้าที่ของนิติบัญญัติ ต้องมีงบประมาณเป็นของตนเอง และต้องมีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ด้วยตนเอง รวมไปถึงการมีอำนาจในการบริหารงบประมาณที่ได้มานั้น

แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้ปกครองตนเอง และสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างอิสระภายใต้กรอบกฎหมาย (นันทวัฒน์ บรรณานันท์, 2552, หน้า 20)

จังหวัดจัดการตนเองเป็นแนวความคิดที่ให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่นให้ราชการส่วนกลางมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบเฉพาะด้านที่สำคัญระดับประเทศ และให้ท้องถิ่นมีอำนาจอย่าง

เต็มที่ในการพัฒนาท้องถิ่น โดยให้ราชการบริหารส่วนกลางมีอำนาจในการกำกับดูแลการบริหารจัดการของท้องถิ่นเท่าที่จำเป็น (สำนักงานปฏิรูป, 2554, หน้า 157)

3.2 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มุ่งศึกษาและวิจัยถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการของการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและคุณสมบัติของผู้บริหารเทศบาล ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจ ในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตลอดจนเปรียบเทียบการปกครองท้องถิ่นของต่างประเทศอื่น ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเกาหลีใต้

3.3 สมมติฐานการวิจัย

จุดเริ่มต้นของปัญหามาจากการที่พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ยังมีบทบัญญัติที่ขัดแย้งและไม่สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองที่ได้กำหนดไว้ หมวด 14 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ทั้งในเรื่องของความสำเร็จในการแสดงเจตนารมณ์ และการออกเสียงประชามติของประชาชนในท้องถิ่น การแต่งตั้งที่ปรึกษาของนายกเทศมนตรีที่ไม่มีกำหนดคุณสมบัติไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 รวมถึงการที่กฎหมายบัญญัติถึงคุณสมบัติในด้านอายุของนายกเทศมนตรี จึงก่อให้เกิดปัญหาการมีส่วนร่วมได้เสียในการแต่งตั้งบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารท้องถิ่น ดังนั้น ถ้ามีการปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกบทบัญญัติบางมาตราแห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ให้สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองและเพิ่มคุณสมบัติของผู้บริหารท้องถิ่นไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ก็จะทำให้การปกครองท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

จะใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) อันได้แก่ ตำราทางวิชาการ หนังสือ รายงาน วิจัย บทความทางกฎหมายทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ด้วบทกฎหมาย วิทยานิพนธ์ เว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนถึงเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นและคุณสมบัติของผู้บริหารท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ หัวหน้าพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการขอยกฐานะ, นายอำเภอ และเจ้าหน้าที่เทศบาลนครปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับกิจการสภาเทศบาล

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น ดังนี้

1. ปัญหาการยกฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตามกฎหมายจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการยกฐานะเหมือนอย่างเทศบาลเมือง เทศบาลนครแต่อย่างใด ซึ่งต่อมากระทรวงมหาดไทยได้กำหนดขั้นตอนในการจัดตั้งเทศบาล

ตำบลไว้ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0890.2/ว 3156 ลงวันที่ 20 กันยายน 2547 ที่ให้ส่งเอกสารข้อมูล การขอจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลตามแบบที่กำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจาก อำเภอและจังหวัด ตามลำดับ โดยขั้นตอนสุดท้ายกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นต้องเสนอร่างประกาศ กระทรวงมหาดไทยจัดตั้งเทศบาล กล่าวคือต้องการยกฐานะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น และต้องมีการ ประชามติของประชาชนในท้องถิ่น โดยเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วต้องเสนอให้อำเภอ และจังหวัดเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนแล้วจึงส่งให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเสนอร่างประกาศ กระทรวงมหาดไทยจัดตั้ง ซึ่งอำเภอและจังหวัดอาจไม่ผ่านความเห็นชอบในการยกฐานะขององค์การปกครองส่วน ท้องถิ่นนี้ก็ได้ อันอาจจะเป็นการขัดกับการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งการยกฐานะของ สาธารณรัฐเกาหลีใต้ที่รัฐได้กำหนดหลักเกณฑ์ด้านจำนวนประชากร การทำอาชีพ รายได้ของท้องถิ่น แต่สาธารณรัฐเกาหลีไม่มีการบริหารราชการส่วนภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ออนไลน์, 2564) ส่วนหลักเกณฑ์การยกฐานะการปกครองส่วนท้องถิ่นในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่เป็นผลมาจากนโยบายของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, ออนไลน์, 2563) โดยข้อมูล ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2560 ประเทศไทยมีเทศบาลทั้งสิ้น 2,441 แห่ง ข้อมูล ณ วันที่ 9 กันยายน 2563 เทศบาลมี จำนวนทั้งสิ้น 2,472 แห่ง (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ออนไลน์, 2563) โดยใน 3 ปีเพิ่มขึ้น 31 แห่ง จากจำนวนองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด 5,333 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.58 เนื่องจากยังอยู่ในช่วงการบังคับใช้ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 1/2557 ที่กำหนดให้ผู้บริหารหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นที่พ้นจาก ตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้ยังคงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป อันแสดงให้เห็นว่าผู้ดำรงตำแหน่ง ดังกล่าวไม่ประสงค์จะยกฐานะ เนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้พ้นจากตำแหน่งโดยให้มีการเลือกตั้งใหม่นับแต่วันที่ ได้จัดตั้งเป็นเทศบาล ทั้งนี้แม้การยกฐานะจะไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น แต่ก็ทำให้ผู้บริหารหรือ สมาชิกสภาท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่นถูกตัดโดยผลของกฎหมายเช่นกัน และ เมื่อมีการยกฐานะตนเองต้องเสีสิทธิ์ไปหนึ่งสมัยเนื่องจากตำแหน่งผู้บริหารจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสอง วาระไม่ได้

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนกรณีที่ถูกกฎหมายจัดตั้งเทศบาล ตามบทบัญญัติมาตรา 19 (7) แห่ง พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เป็นกำหนดให้สภาเทศบาลสามารถมีมติให้สมาชิกสภาเทศบาลพ้นจาก ตำแหน่งได้ โดยหากเห็นว่ามีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียหรือก่อความไม่สงบเรียบร้อยแก่ เทศบาลหรือกระทำการอันเสื่อมเสียประโยชน์ของสภาเทศบาล เมื่อพิจารณาจากการปกครองท้องถิ่นของ สาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่นเป็นการให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่สามารถถอดถอนผู้แทนของ ตน ซึ่งต่างจากบทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นปัญหาว่าสมาชิกสภาเทศบาลซึ่งมาจากการ รับเลือกโดยเสียงส่วนใหญ่ ของประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ สามารถสิ้นสุดการเป็นสมาชิกภาพได้อย่างง่ายดายโดยมติของสภาเทศบาลซึ่ง มิใช่เสียงของประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบกับ (8) ของบทบัญญัติเดียวกันนี้ ได้กำหนดให้ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในเขตเทศบาลสามารถถอดถอนสมาชิกที่ตนเลือกเข้ามาได้อยู่แล้ว ซึ่งหากมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกกัน อาจทำให้ สมาชิกสภาเทศบาลที่ไม่มีพรรคพวกอาจถูกกล่าวหาจากอีกฝ่ายจนต้องถูกถอดถอนโดยมติสภาได้ ซึ่งเป็นการขัด กับเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนที่เลือกบุคคลนั้นมาโดยตรง และต้องถูกถอดถอนจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่เสียงจาก ประชาชนโดยตรง ซึ่งไม่ใช่เรื่องยาก เพราะปัจจุบันการเมืองของท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นลงรับสมัครเลือกตั้งกัน เป็นทีม

3. ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงประชามติ ตามบทบัญญัติมาตรา 32 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พบว่า การออกเสียงประชามติท้องถิ่น รัฐให้สิทธิประชาชนในการแสดงความคิดเห็นในกิจการของเทศบาลในเรื่องที่สำคัญ แต่เมื่อมีการประชามติแล้วกฎหมายกำหนดให้ประชามติดังกล่าวมีผลเป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่สภาเทศบาล หรือนายกเทศมนตรีในเรื่องนั้นเท่านั้น ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันกับการออกเสียงประชามติในท้องถิ่นของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่สามารถรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่นได้โดยจัดให้มีการทำประชามติได้โดยความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น ซึ่งหากสภาท้องถิ่นเห็นว่ากรณีที่เป็นปัญหาที่สมควรได้จัดให้มีการลงประชามติ หรืออาจเป็นกรณีที่ผู้บริหารท้องถิ่นเห็นสมควรจัดให้มีการลงประชามติ โดยเสนอให้สภาท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติ แต่ต่างกันตรงที่ไม่มีการกำหนดว่าต้องเป็นเพียงแต่คำปรึกษา (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2551, หน้า 123) รวมถึงการออกเสียงประชามติของประเทศญี่ปุ่นที่ประชามติ จะมีขึ้นก็ต่อเมื่อสภาท้องถิ่นได้มีการประกาศใช้ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น แต่ฝ่ายบริหารมีความไม่แน่ใจว่าในมตินั้นก็อาจจะมีการนำเอาร่างข้อบัญญัติที่ผ่านสภาท้องถิ่นแล้วให้ประชาชนลงประชามติ ซึ่งเท่ากับว่ามติโดยประชาชนมีความสำคัญกว่ามติของสภาท้องถิ่น

เมื่อวิเคราะห์ในข้อเท็จจริงพบว่า หากผลของการประชามติออกมามตรงข้ามกับความต้องการของสมาชิกสภาเทศบาลหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ อาจทำให้บุคคลดังกล่าวไม่ฟังมติจากประชาชนอันไม่เป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ถึงแม้ว่าประชาชนมอบอำนาจให้ผู้แทนของตนใช้อำนาจก็จริงอยู่ แต่เมื่อผู้แทนเลือกถามความเห็นจากประชาชนในกิจการของเทศบาลในเรื่องที่สำคัญแล้ว ก็ควรให้อำนาจกลับมาอยู่ในมือของประชาชนในการตัดสินใจ

4. ปัญหาคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรีกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองในท้องถิ่นตามมาตรา 48 เบญจ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้กำหนดอายุของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งของนายกเทศมนตรี ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวเป็นการกำหนดถึงความเหมาะสมของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเนื่องจากอายุสามารถบ่งชี้ถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ภาวะผู้นำและการเป็นที่ยอมรับในสังคม การรู้จักใช้เหตุผลการเป็นที่ยอมรับนับถือและนำเชื่อถือของสังคม ตลอดจนการมีวิจรรณญาณในการตัดสินใจที่ดี ซึ่งสิ่งดังกล่าวล้วนเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาคัดกรองตัวบุคคล เพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนใช้พิจารณาเลือกผู้แทนและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยกฎหมายจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี องค์การบริหารส่วนตำบล โดยกฎหมายจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี เมืองพัทยา โดยกฎหมายจัดตั้งเมืองพัทยา กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี และกรุงเทพมหานคร โดยกรุงเทพมหานคร กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี จะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด ก็มีคุณสมบัติเท่ากัน และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสคุณสมบัติด้านอายุในตำแหน่งประธานาธิบดีได้กำหนดอายุเพียง 18 ปีขึ้นไป (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, ออนไลน์, 2563) ในส่วนของประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, หน้า 157) ทั้งนี้การกำหนดคุณสมบัติเรื่องอายุถึง 35 ปี ในกฎหมายจัดตั้งเทศบาลเป็นการปิดโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นที่ต้องการเข้ามาบริหารท้องถิ่นของตน เป็นการจำกัดสิทธิประชาชนโดยไม่จำเป็นเพราะการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้ามาบริหาร

เทศบาลคุณสมบัติในเรื่องของอายุก็ไม่ได้กำหนดว่าอายุที่บัพัญญูตินี้กำหนดจะทำให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งสามารถบริหารงานได้ดี

5. ปัญหาที่มาและคุณสมบัติของที่ปรึกษานายกเทศมนตรีกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรา 48 อัญญา และมาตรา 48 เทรส แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวข้างต้นไม่ได้วางหลักเกณฑ์และขอบเขตของบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีซึ่งถือเป็น คณะทำงานในฝ่ายบริหารเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือนายกเทศมนตรีในการให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะต่อนายกเทศมนตรีในการบริหารราชการเทศบาล โดยได้เพียงแต่กำหนดตำแหน่งและจำนวนที่ปรึกษานายกเทศมนตรี จะแตกต่างกับโครงสร้างเทศบาลของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่ฝ่ายบริหาร ไม่มีโครงสร้างของที่ปรึกษา แต่กฎหมายได้กำหนดให้สภาเทศบาลสามารถแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาโดยมีสมาชิกสภาเทศบาลคนหนึ่งทำหน้าที่ประธานกรรมการที่ปรึกษา ส่วนกรรมการประกอบด้วยประชาชนในเขตเทศบาล ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของนายกเทศมนตรี ซึ่งเท่ากับว่าคณะที่ปรึกษาถูกกลั่นกรองโดยผู้แทนของประชาชนแล้ว และโครงสร้างเทศบาลของประเทศญี่ปุ่นที่มีคณะกรรมการบริหารด้านต่างๆ และที่ปรึกษาชั่วคราว รวมถึงสาธารณรัฐเกาหลีใต้ที่ไม่มีโครงสร้างที่ปรึกษานายกเทศมนตรี

เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า บัพัญญูติดังกล่าวมีความไม่ชัดเจนและเป็นช่องว่างของกฎหมายที่ให้อำนาจนายกเทศมนตรีเฉพาะตัวในการแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเป็นเหตุให้ได้บุคคลที่มาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา โดยขาดความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ ทั้งการแต่งตั้งที่ปรึกษามีได้ถูกกลั่นกรองโดยผู้แทนของประชาชน อันเป็นการขัดกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น รวมถึงคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของบุคคลซึ่งจะมาดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่มีได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายเทศบาล โดยเฉพาะตำแหน่งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน จึงทำให้มีการแต่งตั้งพวกพ้องของตนเข้ามาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาและรับเงินประจำตำแหน่ง โดยอาจไม่ต้องปฏิบัติหน้าที่เลยก็ได้

6. อภิปรายผล

จากการที่รัฐได้ให้ความสำคัญกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 วางหลักให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และความสามารถในการปกครองตนเอง จำนวนรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ เพื่อเป็นการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และจากภารกิจและอำนาจหน้าที่ของเทศบาลแสดงให้เห็นว่าอำนาจทางการปกครองและอำนาจหน้าที่ของเทศบาลมีความสำคัญอันสะท้อนถึงหลักการกระจายอำนาจที่รัฐมอบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่หลักในการจัดทำบริการสาธารณะ ตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการเลือกผู้แทนของตน และในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางในการปกครอง

จากการศึกษาพบว่าประเด็นปัญหาที่ได้เสนอไปแล้วนั้น สามารถสรุปผลการศึกษาว่าปัญหาในประเด็นนี้เกิดจากการที่พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กำหนดไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในเรื่องการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และขัดกับหลักการกระจายอำนาจที่มีทั้งการจำกัดสิทธิ และการตัดการมีส่วนร่วมในทางกฎหมาย

7. ข้อเสนอและการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ควรต้องมีการเพิ่มเติมวรรคสามในบทบัญญัติมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ดังนี้

ให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การยกฐานะเป็นเทศบาลตามวรรคหนึ่ง โดยให้คำนึงถึงความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบประกอบกัน และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข จะต้องไม่ขัดกับเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

และควรแก้ไขบทบัญญัติเดิมของมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เป็นดังนี้

การจัดตั้งเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายว่าด้วยสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ให้มีผลนับแต่วันที่ผู้บริหารท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่งตามพระราชบัญญัตินี้ และเมื่อมีการจัดตั้งเทศบาลแล้ว ให้เลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้จัดตั้งเป็นเทศบาล

ในระหว่างที่ไม่มีนายกเทศมนตรี ให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันที่จัดตั้งเทศบาลปฏิบัติหน้าที่ปลัดเทศบาล และให้ปฏิบัติหน้าที่ที่นายกเทศมนตรีเท่าที่จำเป็นได้เป็นการชั่วคราว จนถึงวันประกาศผลการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี

ข้อ 2 ควรที่จะยกเลิก (7) ของบัญญัติมาตรา 7 เนื่องจากเป็นการสิ้นสุดสมาชิกภาพที่ไม่เป็นเสรีประชาธิปไตยในการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ผู้แทนที่ได้รับเลือกโดยตรงจากประชาชนแต่กฎหมายกลับให้สมาชิกด้วยกันสามารถถอดถอนกันเองได้ และเป็นการสมควรแล้วในการป้องกันมิให้มีการใช้พื้นที่ของการประชุมสภา เป็นการโจมตีกันทางการเมือง

ข้อ 3 ควรให้มีการแก้ไข และเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา มาตรา 32 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 จากบทบัญญัติเดิมเป็นดังนี้

ในกรณีกิจการอื่นใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของเทศบาลหรือประชาชนในท้องถิ่น สมาชิกสภาเทศบาลจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่อาจเสนอต่อประธานสภาเทศบาลเพื่อให้มีการออกเสียงประชามติในท้องถิ่นในการขอความเห็นชอบแทนได้ และประกาศให้ประชาชนทราบ

การออกเสียงประชามติต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการขอมติของประชาชนในกิจการที่สำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามวรรคหนึ่ง ซึ่งมีใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย การออกเสียงประชามติที่เกี่ยวกับตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคณะบุคคลใดคณะบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะจะกระทำมิได้

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลมีสิทธิออกเสียงประชามติ หากกิจการนั้นอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของเทศบาลหรือประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้น

การออกเสียงประชามติตามมาตรา นี้ให้มีผลเป็นการให้ความเห็นชอบแทนสภาเทศบาลในเรื่องนั้น

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติ

ข้อ 4 ควรให้มีการแก้ไข และเพิ่มเติมบทบัญญัติของมาตรา 48 เบญจ (1) จากบทบัญญัติเดิมเป็นดังนี้

บุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีนับถึงวันเลือกตั้ง

ข้อ 5. ควรให้มีการแก้ไขวรรคสอง และเพิ่มเติมวรรคสามในบทบัญญัติมาตรา 48 อัญญัติ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 เป็นดังนี้

นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีและเลขานุการนายกเทศมนตรี ซึ่งมีใช้สมาชิกสภาเทศบาลก็ได้ ซึ่งการแต่งตั้งที่ปรึกษาทำได้โดยการเสนอชื่อที่ปรึกษาต่อสภาเทศบาล เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากสภาเทศบาลแล้วให้นายกเทศมนตรีออกคำสั่งที่ปรึกษาตามจำนวนรวมกันแล้วไม่เกิน ดังนี้

(1) เทศบาลตำบล ให้แต่งตั้งที่ปรึกษาและเลขานุการได้จำนวนรวมกัน ไม่เกินสามคน

(2) เทศบาลเมือง ให้แต่งตั้งที่ปรึกษาและเลขานุการได้จำนวนรวมกัน ไม่เกินห้าคน

(3) เทศบาลนคร ให้แต่งตั้งที่ปรึกษาและเลขานุการได้จำนวนรวมกัน ไม่เกินเจ็ดคน

ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่นายกเทศมนตรีในการบริหารงานของเทศบาล

(2) ร่วมพิจารณาและให้ความเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาและแผนการดำเนินการต่าง ๆ ของเทศบาล

(3) ร่วมศึกษา วิเคราะห์ หรือวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย หรือวางแผนงานร่วมกับ

นายกเทศมนตรีในการบริหารราชการของเทศบาล

(4) หน้าที่อื่นตามที่นายกเทศมนตรีได้มอบหมาย

ที่ปรึกษาต้องมีคุณสมบัติทั่วไปและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(1) มีสัญชาติไทย

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์

(3) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่

สมประกอบ

(5) ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม

(6) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

(7) ไม่เป็นข้าราชการรัฐ พนักงานราชการหรือลูกจ้างของรัฐ

(8) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก และเคยศึกษาหรือมีประสบการณ์ เฉพาะทางด้านวิศวกรรม สถาปัตยกรรมผังเมือง กฎหมาย รัฐศาสตร์ บริหาร เศรษฐศาสตร์ การเงิน การคลัง สิ่งแวดล้อม การเกษตร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรม การศึกษาวิจัย หรือด้านอื่นที่อยู่ในภารกิจของรัฐ หรือของหน่วยงานของรัฐพอสมควร

8. กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความเมตตาของรองศาสตราจารย์อนันต์ เพ็ชรวัฒนะกุลชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ถ่ายทอดความรู้และคอยให้คำปรึกษาแก่ผู้เขียน ตลอดจนแนะแนวทางแก้ไขให้การศึกษาวิจัยสำเร็จสมบูรณ์อย่างดี และขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกียรติศักดิ์ พิณฑุสรศรี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ที่กรุณาชี้แนะแนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

9. บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2539). *กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับองค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสาธาณสุข
เขต 10
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. *การจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* [ออนไลน์].
ค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2563, จาก [http://www.dla.go.th/upload/templateOrganize/menu/
2014/10/1413194928266.pdf](http://www.dla.go.th/upload/templateOrganize/menu/2014/10/1413194928266.pdf).
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. *สรุปข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ* [ออนไลน์].
ค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2564 จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2555). *สาธาณรัฐฝรั่งเศส*. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563 จาก
<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc2215e39c306000a251?cate=5d5bcb4e15e39c3060006870>
- คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. (2558). *บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่องแผนการให้มีกฎหมาย ว่าด้วยการ
บริหารจังหวัดปกครองตนเอง* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563 จาก
http://www.lrc.go.th/th/?wpfb_dl=1642
- ชำนาญ จันทร์เรือง. (2555). *การกระจายอำนาจไทยก้าวหน้าหรือถอยหลัง : ศึกษากรณีเชียงใหม่ มหานคร*.
กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2546). *ทิศทางการปกครองท้องถิ่นไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ:
วิญญูชน
- เนติพงษ์ วิจิตรเวชการ. (ม.ป.ป.) *ประชามติกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองระบบประชาธิปไตย
เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หัวข้อ: หลักประชาธิปไตย*. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ: สถาบันรัฐธรรมนุญศึกษา
ภิรมย์ ไชยยนต์. (2557). *การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น: ศึกษากรณีการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์
ของประชาชนในระดับจังหวัด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
สถาบันพระปกเกล้า. (2551). *แนวทางพัฒนาความเข้มแข็งของสภาท้องถิ่น* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563
จาก https://www.dinudom.go.th/datacenter/doc_download/a_260214_141622.pdf
- สถาบันพระปกเกล้า. (2554). *การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นญี่ปุ่น* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม
2563 จาก <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php> [2563, 20 ธันวาคม].
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (ม.ป.ป.). *บทที่ 6 สาธาณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้)* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ
18 กรกฎาคม 2564 จาก <http://web.krisdika.go.th/data/news/news65.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). *บทที่ 3 ประเทศฝรั่งเศส*
[ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563 จาก : <http://www.local.moi.go.th/document%203.pdf>
- สำนักงานปฏิรูป. (2554). *ข้อเสนอการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ. แนวทางการปฏิรูปประเทศไทย ข้อเสนอต่อ
พรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูป.
- อาทิตย์ วงมุสิก. (ม.ป.ป.). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารของ ประชาชน
ในองค์การบริหารส่วนตำบล กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล*. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

**ปัญหาทางกฎหมายและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562**

**LEGAL PROBLEMS AND OBSTACLES CONCERNING ON
THE ENFORCEMENT OF THE FACTORY ACT B.E. 2535
AMENDMENT (No. 2) B.E. 2562**

พิมญาลักษณ์ พานิชวัฒนา

นักศึกษาลัทธิตรินิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: pimbee1069@gmail.com

อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: Anan0262@hotmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ที่มีผลเป็นการลดทอนมาตรการสำคัญในการกำกับดูแลและมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของการประกอบกิจการโรงงาน

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 มาตรา 5 ได้แก้ไขนิยามคำว่า “โรงงาน” และ “ตั้งโรงงาน” ส่งผลให้โรงงานขนาดเล็กไม่ถือเป็นโรงงานตามกฎหมายดังกล่าว จึงไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมโรงงานแต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงให้ผู้ประกอบการสามารถก่อสร้างอาคารโรงงานได้โดยไม่ต้องรอให้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานเสียก่อน การยกเลิกรูปแบบการต่ออายุใบอนุญาตและกำหนดให้มีรูปแบบการตรวจสอบโรงงานโดยผู้ตรวจสอบเอกชน จากมาตรการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวพบว่าวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมภายในประเทศและการจัดตั้งโรงงานง่ายขึ้น แต่พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดศักยภาพด้านบุคลากรและเทคโนโลยีในการกำกับดูแลโรงงาน เพราะการควบคุมกิจการโรงงานต้องใช้ข้อมูลทางเทคนิคและเครื่องมือเฉพาะ นอกจากนี้ การให้โรงงานสามารถสร้างอาคารได้โดยไม่ต้องรอใบอนุญาตนั้นจะทำให้ส่งผลกระทบต่อการตรวจสอบมาตรฐานการสร้างโรงงานและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์และเงื่อนไขสำคัญในการออกใบอนุญาตเช่นเดียวกับการยกเลิกรูปแบบการต่ออายุใบอนุญาตประกอบกิจการตามมาตรา 14 รวมทั้งการให้ผู้ตรวจสอบเอกชนเข้ามาตรวจมาตรฐานการประกอบกิจการโรงงานนั้นจะเป็นการเอื้อประโยชน์ระหว่างผู้ตรวจสอบเอกชนกับเจ้าของกิจการโรงงานส่งผลกระทบต่อมาตรฐานและความปลอดภัยในการประกอบกิจการโรงงานและยังส่งผลกระทบต่อมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้มีองค์กรกลางในรูปแบบของคณะกรรมการสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ทำหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์และรูปแบบการกำกับดูแลโรงงานขนาดเล็ก โดยให้กรมโรงงานอุตสาหกรรมทำหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนหรือหน่วยงานที่เลี้ยงด้านข้อมูลทางเทคนิค เทคโนโลยีและเครื่องมือให้กับ

คณะกรรมการกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ และควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 21 จำกัดจำนวนครั้งในการขออนุญาตและกำหนดให้ผู้รับใบอนุญาตมีหน้าที่จะต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์เป็นส่วนหนึ่งในการยื่นคำร้องขอรับใบอนุญาต นอกจากนี้ยังต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบเอกชนในกฎหมายลำดับรอง เพื่อกำหนดโครงสร้าง ขอบเขตอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบในทางแพ่ง ทางอาญาและทางปกครอง สำหรับผู้ตรวจสอบเอกชนที่จัดทำรายงานการตรวจสอบอันเป็นเท็จและรับผลประโยชน์เกินสมควรจากผู้ประกอบกิจการโรงงาน

คำสำคัญ: โรงงาน / ผลกระทบสิ่งแวดล้อม / ผู้ตรวจสอบเอกชน

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the issues and obstacles in the implementation of the Factory Act B.E. 2535, amendment (No. 2), B.E. 2562, which has the impact of decreasing essential regulatory and environmental protection measures in the factory business.

The study discovered that Section 5 of the Factory Act (No. 2) B.E. 2562 modifies the definitions of "Factory" and "Factory Establishment," resulting in small factories not being deemed factories under the aforementioned statute. As a result, it is not under the control and responsibility of the Department of Factory, but rather under the Department of Local Administration. Furthermore, modifications have been made to allow operators to construct factory structures without first obtaining permission to run a factory. The suspension of license renewal and the imposition of a kind of factory audit by private auditors. The modifications to the stated law made it simpler to achieve the goals of boosting domestic industry investment and factory establishment. However, it was discovered that the Local Administrative Organizations still lacked the people and technological ability to monitor the industries since controlling factory operations necessitates specialized technical data and instruments. Furthermore, allowing a factory to construct a structure without first obtaining a permit will have an impact on the inspection of factory building standards and will not meet the intent and important conditions of licensing, as well as a cancellation of the form of business license renewal under Section 14 by allowing private auditors to check factory business standards, for example, is advantageous between private auditors and factory company owners, which impacts standards and safety in factory operations, as well as environmental protection measures.

The study suggests establishing a central organization in the form of a committee under the Department of Local Administration that is responsible for determining the rules and regulations for small factories by allowing the Department of Industrial Works to act as a support or mentoring agency for technical information, technology, and tools to the Central Committee and Local Administrative Organization across the country and section 21 should be modified to restrict the number of times a license may be awarded and to require the assignee to provide an analytical report as part of the license application process. Furthermore, the tasks and responsibilities of private auditors must be established in secondary legislation to specify the structure, extent of power, and civil

liability. Private auditors who generate fraudulent audit reports and obtain excessive advantages from plant owners shall face criminal charges and a court decision.

Keywords: factory, environmental impact, private auditor

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้เริ่มมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมบังคับใช้เป็นครั้งแรกภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ด้วยรัฐเล็งเห็นว่าอุตสาหกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศ แต่โรงงานอุตสาหกรรมที่ถูกตั้งขึ้นและประกอบกิจการโดยปราศจากมาตรการควบคุมดูแลอาจส่งผลกระทบต่อประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและความปลอดภัยของประชาชน จึงมีความจำเป็นต้องตรากฎหมายว่าด้วยโรงงานขึ้นบังคับเมื่อพิจารณาเจตนารมณ์กฎหมายโรงงานทุกฉบับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะเน้นไปในเรื่องความสำคัญของโรงงานต่อเศรษฐกิจและผลกระทบของโรงงานต่อสังคมในด้านความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม เน้นการควบคุมอย่างเข้มงวด ต่อมาได้เปลี่ยนแนวความคิดจากการควบคุมมาเป็นการกำกับดูแล เน้นการให้บริการของหน่วยงานราชการในการอนุญาตและการกำกับดูแลโรงงานให้มีประสิทธิภาพ ปราศจากมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากประกอบกิจการ โรงงานอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการ โรงงานดังกล่าวยังมีอยู่จนถึงปัจจุบัน และต่อมาเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2562 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 มีผลเป็นการแก้ไขคำนิยามและบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับเดิมที่ใช้บังคับ โดยมีเจตนารมณ์เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การควบคุมการประกอบกิจการ โรงงานใหม่ ยกเลิกการกำหนดให้มีการต่ออายุใบอนุญาตประกอบกิจการ โรงงาน และแก้ไขเพิ่มเติมบทกำหนดโทษ รวมทั้งปรับปรุงอัตราค่าธรรมเนียม ซึ่งเป็นการแก้ไขบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับเดิม ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การยกเลิกนิยามคำว่า “โรงงาน” ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 5 ฉบับเดิม ส่งผลให้โรงงานจำนวนมากไม่อยู่ภายใต้การกำกับของกฎหมายโรงงานอีกต่อไป และโรงงานขนาดเล็กไม่ถือเป็นโรงงานตามคำนิยามในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 โดยกรมโรงงานอุตสาหกรรมได้มอบหมายหน้าที่กำกับดูแลให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประสบปัญหาในเรื่องการควบคุมกิจการประเภทโรงงานขนาดเล็กที่มีผลกระทบต่อชุมชน เนื่องจากการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเป็นไปตามดุลพินิจ ไม่มีมาตรฐานกลางที่ชัดเจน ประกอบกับการบุคลากรเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ทำให้เกิดช่องว่างในการทุจริตระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน (วรวิทย์ เหล่าบ้านคือ และคณะ, (2563) หน้า 9) นอกจากนี้การแก้ไขนิยามคำว่า “ตั้งโรงงาน” ให้หมายความว่า เป็นการตั้งโรงงาน เมื่อได้มีการนำเครื่องจักรสำหรับประกอบกิจการ โรงงาน มาติดตั้งในอาคารสถานที่ หรือยานพาหนะที่จะประกอบกิจการ หรือนำคนงานมาประกอบกิจการ โรงงาน ในกรณีที่ไม่มีการใช้เครื่องจักร ยังอาจก่อให้เกิดช่องว่างกฎหมายในการก่อสร้างโรงงาน โดยไม่ต้องรอให้ได้ใบอนุญาตประกอบกิจการ โรงงาน ซึ่งขัดต่อเจตนารมณ์และเงื่อนไขสำคัญในการออกใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ อาจเกิดการลักลั่นตอนการทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เป็นการตรวจสอบที่มีความหละหลวมและขาดการพิจารณาถึงความเหมาะสมของทำเลที่ตั้งโรงงานอย่างถี่ถ้วน และผลกระทบอื่น ๆ ที่อาจถูกมองข้าม (มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม, 2561) การยกเลิกต่ออายุใบอนุญาตประกอบกิจการตามมาตรา 14 ซึ่งตามกฎหมายเดิมต้องต่ออายุใบอนุญาตทุก 5 ปี ส่งผลให้เป็นการลดบทบาทการตรวจสอบของกรมโรงงาน ทำให้ขาดการตรวจสอบสภาพ

โรงงาน เครื่องจักร รวมถึงความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้หลักปฏิบัติตามเงื่อนไขในการออกใบอนุญาต ถูกละเลย และการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 21 โดยกำหนดให้กรณีและผู้ประกอบการซึ่งขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการไม่สามารถประกอบกิจการได้ สามารถโอนใบอนุญาตดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่นได้ ย่อมส่งผลให้การขยายโรงงาน เพิ่มประเภทกิจการ หรือการโอน การเช่า การเช่าซื้อ และการขายกิจการสามารถทำได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยไม่ต้องผ่านการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ อีกทั้งปรับเปลี่ยนให้ผู้ประกอบการรับรองตนเอง เพิ่มบทบาทหน้าที่ ผู้ตรวจสอบเอกชนให้เข้ามาดำเนินการแทนเจ้าหน้าที่ ทั้งที่ยังขาดหลักเกณฑ์และวิธีการในการพิจารณาตรวจสอบ และความรับผิดชอบของผู้ตรวจสอบเอกชนที่ชัดเจน (ประสงค์ นรจิตร์, (2563) หน้า 25) และการกำหนดบทลงโทษ ของผู้ตรวจสอบเอกชน อัตราโทษจำคุก 2 ปี และปรับเป็นเงินจำนวน 200,000 บาท กรณีสมรู้ร่วมคิดกับผู้ประกอบ กิจการ โรงงานในการรับรองอันเป็นเท็จ ไม่สอดคล้องและได้สัดส่วนกับความผิดที่ได้กระทำ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาทางกฎหมายจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติ โรงงานพ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562
- (2) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายโรงงาน มาตรการรักษาสีสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการประกอบกิจการ โรงงาน
- (3) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการกำกับ ดูแล และควบคุมตรวจสอบการประกอบกิจการ โรงงาน ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
- (4) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562
- (5) เพื่อให้ได้บทสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาคารบังคับใช้ พระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562

3. สมมติฐานของการวิจัย

การประกาศใช้พระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 มีผลเป็น การแก้ไขบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายเดิมที่ใช้บังคับ มีผลกระทบต่อ การลดทอนมาตรการสำคัญในการกำกับดูแลการประกอบกิจการ โรงงาน ซึ่งจะก่อความเสียหายอย่างรุนแรงต่อ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และความปลอดภัยของประชาชนอย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังขาดนโยบายและมาตรการรองรับ ที่ดีสำหรับผลกระทบต่อประชาชนและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น การปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 จึงต้องคำนึงถึงมิติด้านการลงทุนควบคู่ไป กับมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติ ดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้ใช้วิธีค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี หลักการกฎหมาย ของไทย กฎหมายของต่างประเทศ ประเด็นที่วิเคราะห์และการวิจัย มุ่งศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคทาง กฎหมาย ตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติบังคับใช้ หรือการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ.

2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 โดยศึกษาจากสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย โดยมีเป้าหมายเพื่อกำหนดแนวทาง ตลอดจนมาตรการในการพัฒนารูปแบบและการแก้ไขกฎหมายของพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การประกอบโรงงานในปัจจุบัน โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จำนวน 3 คน ตามวิธีการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยสัมภาษณ์บุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอุปนายกสมาคมนักทรัพยากรมนุษย์ อมตะนคร

5. วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาได้ใช้วิธีค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ (Documentary research) โดยค้นคว้าจากตัวบทกฎหมาย โดยอาศัยตำราทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง วารสารทางกฎหมายและเอกสารอื่น บทความต่าง ๆ ทั้งที่เป็นข้อเขียนและบทความผ่านในเว็บไซด์ (Internet) รวมทั้งกรณีศึกษาตลอดจนข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะทางในการพัฒนาและวิธีแก้ไขต่อไป

6. ผลการวิจัย

1. ปัญหาการการยกเลิกนิยามคำว่า “โรงงาน” และคำว่า “ตั้งโรงงาน ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ส่งผลให้ผู้ประกอบการ โรงงานสามารถก่อสร้างอาคาร โรงงานได้โดยไม่ต้องรอให้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน ซึ่งขัดต่อเจตนารมณ์ทางกฎหมายและเงื่อนไขสำคัญในการออกใบอนุญาต โรงงานขนาดเล็กอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและได้มีการนำพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความเข้มงวดน้อยกว่าพระราชบัญญัติโรงงานเข้ามาใช้ในการกำกับดูแลแทน ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดูแล และตรวจสอบโรงงานขนาดเล็ก และปัญหาเรื่องการจัดการเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส พบว่า ในประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์มอบหมายอำนาจหน้าที่ในการควบคุมกิจการประเภทโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ไปยังหน่วยงานท้องถิ่น เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่การควบคุมกิจการประเภทโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่มีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้มีการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและกำหนดหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ เน้นรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน กำหนดประเภทของโรงงาน มีการออกใบอนุญาตด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับการจัดตั้งโรงงาน และกำหนดหลักเกณฑ์รายงานผลการดำเนินการต่าง ๆ ในรูปแบบมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ ให้อำนาจแก่หน่วยงานท้องถิ่นในการจัดตั้งโรงงานตามประเภทเพื่อป้องกันสิ่งแวดล้อม ออกใบอนุญาตด้านสิ่งแวดล้อม และใช้มาตรการบังคับทางปกครอง โดยมีศูนย์กลางกับการส่วนภูมิภาคด้านอุตสาหกรรม การวิจัยและสิ่งแวดล้อมที่ขึ้นกับกระทรวงนิเวศวิทยา พลังงาน การพัฒนาที่ยั่งยืนและทะเล มีหน้าที่รับผิดชอบรับรองด้านเอกสารทางวิชาการการยื่นขอรับใบอนุญาตด้านสิ่งแวดล้อม และตรวจสอบการจัดตั้งโรงงานตามประเภท ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ไม่มีอำนาจจัดการปัญหาได้โดยเด็ดขาด แต่ต้องส่งเรื่องให้คณะกรรมการเปรียบเทียบคดีจังหวัดหรือพนักงานสอบสวนดำเนินการตามแต่กรณี ส่งผลให้เกิดความล่าช้า

2. ปัญหาการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของการจัดตั้งโรงงาน การแก้ไขพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เป็นการลดบทบาทการตรวจสอบของกรมโรงงาน อาจก่อให้เกิดการลดขั้นตอนการทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและจำกัดสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ขาดการตรวจสอบผู้ประกอบการสามารถขยายโรงงาน เพิ่มประเภทกิจการ หรือการโอน การเช่า การเช่าซื้อ และการขายกิจการสามารถทำได้ง่ายยิ่งขึ้น ส่งเสริมมิติด้านการลงทุนแต่ลดทอนมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยนโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2512 ของสหรัฐอเมริกา และกฎหมายว่าด้วยการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศแคนาดา พบว่า แม้ว่าทั้งสองประเทศจะมีรูปแบบการกั้นกรองโครงการที่ต้องจัดทำแบบประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน แต่ให้ความสำคัญถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนคล้ายคลึงกัน มีการบัญญัติกฎหมายกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานผู้รับผิดชอบต้องจัดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม และต้องเผยแพร่ข้อมูลที่จำเป็นให้แก่ประชาชนเพื่อประกอบการตัดสินใจ แตกต่างจากบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ของประเทศไทย ที่กำหนดให้สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เฉพาะในขั้นการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ดังนั้น ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จึงควรต้องทำเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยการรับฟังเสียงของประชาชน ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นที่มีการทำกิจกรรมหรือโครงการมักเป็นกลุ่มที่มีข้อมูลของท้องถิ่นเกี่ยวกับกิจกรรมหรือโครงการนั้นเป็นอย่างดี เพราะอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นเป็นเวลานาน ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือบุคคลที่ทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และทำให้เกิดความโปร่งใสในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม อีกทั้ง รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรจะมี ความแตกต่างกันไปในแต่ละประเภท ชนิดของกิจกรรมหรือโครงการ

3. ปัญหาการยกเลิกต่ออายุใบอนุญาตการประกอบกิจการโรงงาน ทำให้ขาดการตรวจสอบสภาพโรงงาน เครื่องจักร รวมถึงความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้หลักปฏิบัติตามเงื่อนไขในการออกใบอนุญาตถูกละเลย และหากโรงงานดังกล่าวมีปัญหา ไม่อยู่ในสภาพปลอดภัย ก็จะไม่ได้รับการแก้ไข และการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ประกอบการสามารถโอนใบอนุญาตประกอบกิจการได้ กรณีที่ไม่สามารถเริ่มประกอบกิจการได้ในทันที ย่อมส่งผลให้ผู้ประกอบการอาศัยช่องว่างของการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าว สามารถขยายโรงงาน เพิ่มประเภทกิจการ หรือการโอน การเช่า การเช่าซื้อ และการขายกิจการสามารถทำได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องผ่านการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ และไม่มีการตรวจสอบสภาพแวดล้อมและความปลอดภัยของสถานประกอบการ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของสหพันธรัฐมาเลเซีย ตามพระราชบัญญัติคุณภาพสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1974 ได้มีการบัญญัติถึงหน้าที่ของผู้ประกอบการที่จะต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์สภาพเบื้องต้นของพื้นที่ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมและประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงอันเนื่องมาจากการประกอบกิจการโดยปกติทั่วไป และมาตรการค่าใช้จ่ายเสียหาย ซึ่งในรายงานดังกล่าวจะต้องมีการประเมินความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุที่ไม่พบโดยทั่วไป เป็นส่วนหนึ่งในการยื่นคำร้องขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการดังกล่าว แตกต่างจากประเทศไทยที่ยังไม่มีการกำหนดมาตรการป้องกันและตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการของเอกชน

4. ปัญหาการกำหนดอำนาจหน้าที่และบทลงโทษของผู้ตรวจสอบเอกชนที่ยังขาดมาตรการหรือกฎหมายลำดับรองอื่นใดมารองรับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจสอบเอกชน ส่งผลให้ในปัจจุบันยังไม่มีผู้ตรวจสอบเอกชนอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบโรงงานยังอยู่ในความรับผิดชอบเจ้าหน้าที่กรมโรงงาน หรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด กรณีโรงงานที่ตั้งอยู่ในต่างจังหวัด และการกำหนดบทลงโทษจำคุกของ

ผู้ตรวจสอบเอกชน ไม่สอดคล้องและได้สัดส่วนกับความผิดที่ได้กระทำ เนื่องจากไม่ใช้การกระทำความคิดที่มีลักษณะเป็นการประทุษร้ายกระทำต่อเนื่องตัวร่างกายของบุคคลอื่น หรือเป็นการกระทำความคิดอันน่าจะเป็นอันตรายแก่สังคมส่วนรวม การกำหนดบทลงโทษในลักษณะดังกล่าวไม่สามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคุณภาพสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1974 ของสหพันธรัฐมาเลเซีย และนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ พบว่าทั้งสองประเทศยังคงมีการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดของผู้ตรวจสอบเอกชนไว้ในรูปแบบของโทษปรับในทางอาญาต่อการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามกฎหมายและโทษทางปกครอง และไม่มีการกำหนดบทลงโทษจำคุกผู้ตรวจสอบเอกชนสำหรับการกระทำความคิดดังกล่าว และเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย พบว่า ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 137 มาตรา 262 และมาตรา 267 ซึ่งเป็นหลักการลงโทษที่เกี่ยวข้องกับความเท็จทั้งสิ้น แต่เนื่องจากลักษณะการกระทำความคิดของผู้ตรวจสอบเอกชน เป็นเรื่องยากในการพิสูจน์ให้เห็นเจตนาที่มุ่งหมายกระทำความผิดและเจตนาทุจริต จึงไม่ควรนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวมาปรับใช้ในการลงโทษผู้ตรวจสอบเอกชนได้โดยตรง แต่ควรปรับบทลงโทษให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เพิ่มบทลงโทษในหมวดเฉพาะบทลงโทษที่เป็นโทษปรับในทางอาญา

7. อภิปรายผล

จากการศึกษา “ปัญหาทางกฎหมายและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกี่ยวกับกฎหมายโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อพิจารณาถึงความเป็นมาในการตราพระราชบัญญัติโรงงานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า โดยทั่วไปเจตนารมณ์พระราชบัญญัติโรงงานทุกฉบับจะเน้นไปในเรื่องความสำคัญของโรงงานต่อเศรษฐกิจและผลกระทบของโรงงานต่อสังคมในด้านความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม เน้นการควบคุมโรงงานอย่างเข้มงวด และมีการเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดไว้สูง ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนแนวความคิดจากการควบคุมมาเป็นการกำกับดูแล แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ได้มีบังคับใช้มาเป็นเวลานาน การประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 จึงเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้สอดคล้องและส่งเสริมในมิติทางด้านการลงทุนแต่ลดทอนมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งการประกาศใช้กฎหมายโดยขาดมาตรการรองรับที่ดีย่อมมีความเสี่ยงที่จะเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมและประชาชน ดังนั้น พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขบทบัญญัติบางประการในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยให้ความสำคัญทั้งในมิติด้านการลงทุนและมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันไปกับการกำกับดูแลการประกอบกิจการ โรงงานรวมถึงกิจการขนาดเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรับรองและคุ้มครองสิทธิในการมีส่วนร่วมทางด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตลอดจนการกำหนดรายละเอียดอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจสอบเอกชนให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไปนี้

1) ในการควบคุมดูแลการประกอบกิจการโรงงานขนาดเล็ก ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองท้องถิ่น จึงควรกำหนดให้มีองค์กรกลาง ในรูปแบบของคณะกรรมการสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นทำหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์และรูปแบบการกำกับดูแลโรงงานขนาดเล็กภายใต้การสนับสนุนจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม

2) ควรแก้ไขคำนิยามตามมาตรา 5 คำว่า “ตั้งโรงงาน” ให้มีความหมายครอบคลุมตั้งแต่การก่อสร้างอาคารเพื่อการติดตั้งเครื่องจักร จำกัดการขึ้นขอรับใบอนุญาตของผู้ประกอบกิจการแต่ละราย และกำหนดเงื่อนไขให้ประกอบกิจการต้องยื่นแสดงรายละเอียดการก่อสร้างอาคารและการดำเนินการกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะมีการนำเครื่องจักรเข้าไปติดตั้งในอาคาร ทั้งนี้ ต้องแสดงหลักฐานอย่างเพียงพอว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด มีการกำหนดมาตรการที่จะดำเนินการเพื่อป้องกันหรือควบคุมผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมรวมเข้าไว้ในการออกแบบ การก่อสร้าง และการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของโรงงาน

3) การต่ออายุใบอนุญาตการประกอบกิจการโรงงาน ไม่ควรมีการผูกขาดโดยการกำหนดให้มีการขอรับใบอนุญาตเพียงครั้งเดียว ควรนำบทบัญญัติตามมาตรา 14 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ฉบับเดิมกลับมาปรับใช้ และกำหนดให้การตรวจสอบและรับรองของผู้ตรวจสอบเอกชนเป็นส่วนหนึ่งของการต่ออายุใบอนุญาตให้ประกอบกิจการ โดยการเพิ่มเติมบทบัญญัติตามมาตรา 15 เดิม เพื่อสอดคล้องกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจสอบเอกชน และในเรื่องการโอนใบอนุญาตประกอบกิจการ ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามมาตรา 21 โดยกำหนดจำนวนครั้งสูงสุดในการยื่นคำขอออกใบอนุญาตของผู้ประกอบการและกำหนดให้ผู้รับโอนใบอนุญาตดังกล่าวมีหน้าที่จะต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์สภาพเบื้องต้นของผลกระทบที่สภาพแวดล้อมเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโดยปกติทั่วไป และจัดให้มีมาตรการชดเชยค่าเสียหาย ตลอดจนประเมินความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุที่ไม่พบโดยทั่วไป เป็นส่วนหนึ่งในการยื่นคำร้องขอรับโอนใบอนุญาต

4) การกำหนดอำนาจหน้าที่และบทลงโทษของผู้ตรวจสอบเอกชน ควรออกกฎหมายลำดับรองในรูปแบบของกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับและออกใบอนุญาตตรวจสอบหรือรับรองการต่ออายุและการอนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตตรวจสอบและรับรอง ตลอดจนการขอรับและออกใบอนุญาตสอบหรือรับรองของผู้ตรวจสอบเอกชน และประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องการกำหนดแบบคำขอต่าง ๆ ให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพิ่มมาตรการในการลงโทษสำหรับผู้ตรวจสอบเอกชนที่จัดทำรายงานการตรวจสอบอันเป็นเท็จโดยอ้างอิงบทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ไว้ในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ในลักษณะโทษปรับในทางอาญา โดยพิจารณาอัตราโทษปรับตามมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมจากการจัดทำรายงานอันเป็นเท็จดังกล่าว และควรเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำรายงานที่เป็นเท็จไว้ในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 เพื่อสะดวกต่อการปรับบทลงโทษผู้ตรวจสอบเอกชนที่กระทำความผิดและเพื่อความถูกต้องชัดเจนในการลงโทษ

9. กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตาของรองศาสตราจารย์ ดร. อนันต์ เพ็ชรวัฒน์กุลชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เขียน เสนอแนะแนวทาง ตลอดจนช่วยเหลือเพิ่มเติมให้การศึกษาวิจัยสำเร็จสมบูรณ์ และขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุระทิน ชัยทองคำ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ พิณฑุสรศรี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาชี้แนะแนวทางแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย

10. เอกสารอ้างอิง

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. “คู่มือการปฏิบัติตาม พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2535” เอกสารประกอบการบรรยาย เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ _____ . (2557). *ขั้นตอนการพิจารณาอนุญาตโรงงาน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงอุตสาหกรรม
- ณภัค อังคารธาณัท. (2553). *ฝรั่งเศสและกฎหมายสิ่งแวดล้อม 2010*. สำนักประสานความร่วมมือระหว่างประเทศและสารนิเทศ สำนักงานศาลปกครอง.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2563). *กฎหมายอาญาชั้นสูง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน
- ประสงค์ นรจิตร์ (2563). *การขึ้นทะเบียนผู้ตรวจสอบเอกชนของวิศวกรตาม พ.ร.บ. โรงงาน ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562*. เอกสารประกอบการสัมมนาออนไลน์เรื่องการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ตรวจสอบเอกชนของสภาวิศวกรตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: สภาวิศวกร
- ปวันรัตน์ คงวานิช. (2558). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการก่อกองโครงการหรือกิจการที่ต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 (2563, 30 เมษายน) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 (ตอนที่ 56ก)
- มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม (EnLAW). (2562). *บันทึกสรุปงานแถลงข่าว “ร่างพรบ. โรงงานฉบับ คสช. : วาระซ่อนเร้น ซ้ำเติมปัญหา PM 2.5?”* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 3 พฤศจิกายน 2563 จาก : <http://enlawfoundation.org/newweb/?p=44443>
- วรุดิ เหล่าบ้านคือ และ แก้วกัญญา เสวกสุริยวงศ์. (2563). *การควบคุมกิจการประเภทโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่กระทบต่อชุมชนท้องถิ่นโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 6(1).
- สุนทร แก้วสว่าง. (2563). *กฎหมายโรงงานฉบับใหม่กับผู้ประกอบกิจการโรงงาน*. เอกสารประกอบการจัดฝึกอบรมเรื่องกฎหมายโรงงานฉบับใหม่กับผู้ประกอบกิจการโรงงาน. ชลบุรี : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี _____ . (2563). *ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายโรงงานฉบับใหม่ : แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องและกรณีศึกษา*. เอกสารประกอบการอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายโรงงานฉบับใหม่ แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องและกรณีศึกษา, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
- อำนาจ วงศ์บัณฑิต. (2562). *กฎหมายสิ่งแวดล้อม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน

ปัญหาการริบมัดจำและเงินดาวน์กรณีจะซื้อขายอสังหาริมทรัพย์

โดยการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงิน

THE PROBLEM OF FORFEITURE OF DEPOSITS AND DOWN PAYMENTS

IN CASE OF BUYING AND SELLING REAL ESTATE

BY APPLYING FOR A LOAN FROM A FINANCIAL INSTITUTION

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจียมจิต สุวรรณน้อย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: cheamchit.su@spu.ac.th

บทคัดย่อ

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ในประเทศตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 ถึงปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงเนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ลูกจ้างส่วนหนึ่งถูกเลิกจ้างขาดรายได้ ทำให้ความสามารถในการหารายได้ของประชาชนที่เคยมีอยู่ลดลง ปัญหาการจองซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่อยู่อาศัยเป็นปัญหาหนึ่งของผู้ซื้อที่จองซื้ออสังหาริมทรัพย์ไว้ก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว เมื่อเกิดสถานการณ์ความสามารถในการหารายได้ของผู้ซื้อกลับลดหรือยุติลง ทำให้เครดิตบูโรไม่น่าเชื่อถือ สถาบันการเงินจึงไม่ปล่อยสินเชื่อให้ ผลกระทบที่ตามมาคือผู้ซื้อไม่สามารถทำสัญญาซื้อขายและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากผู้ขายได้ ผู้ขายจึงริบเงินมัดจำและเงินดาวน์ทั้งหมดของผู้ซื้อที่ชำระไว้ อันเป็นการซ้ำเติมปัญหาให้แก่ผู้ซื้อ เกิดข้อพิพาทร้องเรียนต่อหน่วยงานของรัฐ และมีการนำข้อพิพาทเป็นคดีขึ้นสู่ศาลจำนวนมากในปัญหาว่า ผู้ขายมีสิทธิริบเงินมัดจำและเงินดาวน์ทั้งหมดของผู้ซื้อได้หรือไม่ พิจารณาผลการศึกษาพบว่า เมื่อผู้ซื้อผิดสัญญา ผู้ขายมีสิทธิริบเงินมัดจำได้ทันทีเท่านั้น ส่วนเงินดาวน์ที่ผู้ซื้อชำระไปนั้น แม้ในสัญญาจะซื้อจะขายจะมีข้อตกลงให้รับได้ ผู้ขายก็จะริบไปเสียทั้งหมดไม่ได้เนื่องจากข้อตกลงดังกล่าวมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ

คำสำคัญ: ริบมัดจำ เงินดาวน์ สัญญาจะซื้อจะขาย

ABSTRACT

Due to the epidemic situation of COVID-19 in the country from the end of 2019 to the present, it has severely affected the economy because some people are unable to work, some of the employees were terminated without income. The ability to earn income of the people that used to be reduced. The problem of purchasing residential real estate is one of the problems of buyers who have subscribed to real estate before the epidemic situation. When a situation arises, the ability to earn money of the buyer decreases or ceases, make credit bureaus unreliable. Therefore, financial institutions do not give credit. The consequence is that the buyer cannot enter into a contract to purchase and accept the transfer of real estate from the seller. The seller therefore forfeited all the

deposit and down payment of the buyer who paid, which aggravated the problem for the buyer. A complaint has been filed with government agencies and a number of disputes have been brought to court on the issue of the seller has the right to forfeit all the deposit and down payment of the buyer or not. Considering the results of the study, it was found that when the buyer breaches the contract the seller has the right to forfeit the deposit immediately. As for the down payment that the buyer will pay for it even in the contract to buy and sell there is an agreement to forfeit. The seller will not be able to forfeit all because the agreement is in the nature of a fine penalty.

Keywords: deposit, down payment, contract to buy and sell

1. ความเป็นมาและสภาพปัญหา

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 ถึงปัจจุบัน เป็นเหตุให้รัฐประกาศใช้มาตรการต่าง ๆ มาบังคับประชาชนให้หยุดการเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นระยะเวลานานอยู่หลายครั้งเพื่อหยุดยั้งและควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อโรคดังกล่าวให้อยู่ในวงจำกัด มีผู้ประกอบการบางส่วนต้องหยุดประกอบกิจการ ผู้ประกอบวิชาชีพบางส่วนต้องหยุดงาน ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงเนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ลูกจ้างส่วนหนึ่งถูกเลิกจ้างขาดรายได้ในการครองชีพตนเองและครอบครัว หนี้สินครัวเรือนต่าง ๆ ที่ก่อไว้ก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดก็เพิ่มพูนสูงขึ้นจนไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ได้ แม้จะได้รับเงินเยียวยาที่รัฐจ่ายชดเชยให้ก็ไม่อาจได้อย่างทั่วถึงและไม่เพียงพอแก่การครองชีพ

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความสามารถในการหารายได้ของประชาชน นำมาสู่ปัญหาสำหรับผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่อยู่อาศัย เนื่องจากก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้จะซื้อจำนวนมากได้ตกลงใจที่จะซื้อที่อยู่อาศัยโดยมีการวางเงินมัดจำ ทำสัญญาจะซื้อขายและผ่อนชำระเงินดาวน์ให้แก่ผู้จะขายอสังหาริมทรัพย์โครงการที่อยู่อาศัยต่าง ๆ ไปแล้ว ครั้นเมื่อผู้จะขายก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์แล้วเสร็จพร้อมที่จะโอนกรรมสิทธิ์ตามสัญญาจะซื้อจะขาย ผู้จะซื้อบางส่วนกลับไม่สามารถรับโอนกรรมสิทธิ์ได้เพราะค่าของกู้ยืมเงินสินเชื่อเพื่อซื้อที่อยู่อาศัยจากสถาบันการเงินไม่ได้รับการอนุมัติ เนื่องจากผู้จะซื้อซึ่งเคยมีรายได้จากการประกอบกิจการหรือจากการประกอบวิชาชีพต้องหยุดกิจการหรือหยุดงานหรือถูกเลิกจ้าง ทำให้แหล่งที่มาของรายได้สะดุดหยุดลง ความสามารถในการชำระหนี้รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการชำระหนี้หรือเครดิตบูโร (credit-bureau) ของผู้จะซื้อไม่น่าเชื่อถือ สถาบันการเงินจึงไม่ปล่อยสินเชื่อให้ตามที่คาดการณ์ไว้ ผลกระทบทำให้ผู้จะซื้อไม่สามารถทำสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์และรับโอนที่อยู่อาศัยได้เป็นเหตุให้ผู้จะขายรีบเงินมัดจำและเงินดาวน์ทั้งหมดที่ผู้จะซื้อได้ชำระไปก่อนหน้านี้ และแม้เจรจาต่อรองเพื่อขอคืนเงิน ผู้จะขายส่วนใหญ่มักปฏิเสธไม่ยอมคืนเงินมัดจำและเงินดาวน์ให้แก่ผู้จะซื้อ โดยอ้างว่าผู้จะซื้อมีหน้าที่ต้องพิจารณาความสามารถในการชำระหนี้ของตนเองก่อนจะซื้อ เมื่อเข้าทำสัญญาแล้วไม่สามารถหาเงินมาชำระเพื่อรับโอนกรรมสิทธิ์ได้ตามสัญญาจะซื้อจะขายผู้จะซื้อก็เป็นฝ่ายที่ผิดสัญญาเอง ทั้งการที่ผู้จะซื้อวางมัดจำและเข้าทำสัญญาจะซื้อจะขายย่อมเป็นการตัดโอกาสของผู้จะขายที่จะนำอสังหาริมทรัพย์นั้นไปเสนอขายให้แก่ผู้จะซื้อรายอื่นได้อีก ผู้จะซื้อบางรายก็ถึงกับนำโดยวิธีวางเงินมัดจำเพื่อจองซื้ออสังหาริมทรัพย์ไว้หลายห้องหรือหลายหลังเพื่อขายต่อหากำไร เมื่อขายต่อหากำไรไม่ได้รับโอนก็ไม่ได้ ผู้จะซื้อที่เป็นฝ่ายผิดสัญญา ผู้จะขายย่อมมีสิทธิ

ที่จะรับเงินมัดจำและเงินค่าน้ำทั้งหมดได้ตามสัญญาจะซื้อจะขาย การเจรจาขอคืนเงินจึงต้องยุติลง เหตุดังกล่าวจึงได้มีการนำเรื่องไปร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) บางส่วนก็นักดีไปฟ้องร้องต่อศาลเพื่อเรียกเงินคืน ผู้จะซื้อบางส่วนที่ไม่รู้กฎหมายก็ต้องจำยอมปล่อยให้ผู้จะขายรับเงินไปเพราะเห็นว่าในสัญญาจะซื้อจะขายซึ่งผู้จะขายเป็นฝ่ายร่างสัญญาขึ้นมาในส่วนใหญ่มักจะเขียนไว้ชัดเจนว่า ในกรณีที่ผู้จะซื้อผิดสัญญาผู้จะขายมีสิทธิรับมัดจำและเงินค่าน้ำที่ผ่อนชำระมาแล้วทั้งหมดได้ จากปัญหาดังกล่าวนั้นนำมาสู่การศึกษาเกี่ยวกับการรับเงินมัดจำและเงินค่าน้ำในกรณีจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์โดยการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงิน

2. ข้อตกลงเงินจองและเงินค่าน้ำในสัญญาจะซื้อจะขาย

ในทางปฏิบัติโดยทั่วไป โครงการก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรหรือโครงการก่อสร้างคอนโดมิเนียมห้องชุดที่อยู่อาศัยนั้นต้องใช้เงินลงทุนสูง เจ้าของโครงการส่วนใหญ่ไม่มีเงินลงทุนของตนเองเพียงพอที่จะก่อสร้างโครงการได้ทั้งหมด จำเป็นต้องอาศัยการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งก็ได้มาจากการชักชวนเสนอขายโครงการก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์แก่ประชาชนทั่วไปให้สามารถเข้ามาจองซื้อห้องชุดหรือแปลงที่ดินปลูกสร้างบ้านในโครงการได้ เมื่อลูกค้าที่ต้องการที่อยู่อาศัยก็สามารถเลือกจองซื้อได้โดยสำรวจทำเลแผนผังที่ตั้งโครงการ ห้องพักตัวอย่างหรือบ้านตัวอย่าง ตรวจสอบข้อมูล ราคา รายละเอียด ข้อกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงการประเมินความสามารถของตนเองว่ามีรายได้เพียงพอที่จะผ่อนชำระสินเชื่อสถาบันการเงินได้หรือไม่ เนื่องจากการซื้ออสังหาริมทรัพย์มีราคาสูง ผู้จะซื้อส่วนใหญ่ก็ไม่มีเงินสดเพียงพอที่จะชำระราคาได้ทั้งหมดเช่นกัน จำเป็นต้องขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินมาซื้อ เมื่อผู้จะซื้อพึงพอใจและตัดสินใจซื้อห้องชุดหรือแปลงที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างแล้ว ผู้จะขายก็จะขอให้ผู้จะซื้อวางเงินจองซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่ตกลงใจเลือกซื้อไว้จำนวนหนึ่งเพื่อล็อกแปลงหรือห้องชุดที่จองซื้อไว้และเพื่อเป็นประกันว่าผู้จะซื้อจะมาทำสัญญาจะซื้อจะขายเป็นหนังสือกับผู้จะขายอีกครั้งหนึ่ง โดยผู้จะขายจะออกใบเสร็จรับเงินจองซื้อให้แก่ผู้จะซื้อและมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าผู้จะซื้อจะมาทำสัญญาจะซื้อจะขายกับผู้จะขายภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งส่วนใหญ่จะกำหนดระยะเวลากันไว้ประมาณ 7 วัน ถึง 15 วัน เงินที่ผู้จะซื้อชำระไปในส่วนนี้เรียกว่า “เงินจอง”

หลังจากผู้จะซื้อชำระเงินจองไปแล้ว เมื่อถึงวันนัดทำสัญญาผู้จะซื้อจะต้องมาทำสัญญาจะซื้อจะขายเป็นหนังสือกับผู้จะขายภายในกำหนดที่ตกลงกันไว้ หากผู้จะซื้อเปลี่ยนใจไม่มาทำสัญญาไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ก็อาจถูกผู้จะขายรับเงินจองที่ชำระไว้คืนได้ ในการทำสัญญาจะซื้อจะขายส่วนใหญ่ผู้จะขายจะกำหนดให้ผู้จะซื้อต้องนำเงินอีกจำนวนหนึ่งมาชำระในวันทำสัญญาด้วย และในสัญญาก็จะกำหนดวงเงินอีกจำนวนหนึ่งที่ผู้จะซื้อจะต้องทยอยผ่อนชำระเป็นงวด ๆ รายเดือนในระหว่างที่ผู้จะขายดำเนินการก่อสร้างโครงการ โดยเฉพาะคอนโดมิเนียมซึ่งต้องใช้เวลาในการก่อสร้างค่อนข้างนาน 2 ถึง 3 ปี ทำให้ผู้จะซื้อมีระยะเวลาในการผ่อนชำระเงินงวดยาวนานตามระยะเวลาการก่อสร้างไปด้วย เงินที่ผู้จะซื้อชำระไปในส่วนนี้เรียกว่า “เงินค่าน้ำ” ซึ่งถือว่าเงินค่าน้ำที่จ่ายไปนี้เป็นส่วนหนึ่งของการชำระราคาอสังหาริมทรัพย์

นอกจากนี้ในสัญญาจะซื้อจะขายผู้จะซื้อมักจะกำหนดเงื่อนไขกรณีผิดสัญญา หากผู้จะขายเป็นฝ่ายผิดสัญญาไม่ก่อสร้าง หรือไม่สามารถส่งมอบได้ภายในกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในสัญญาจะซื้อจะขาย หรือการก่อสร้างผิดแบบตามที่ตกลงกันไว้ หรือผู้จะขายผิดสัญญาข้อหนึ่งข้อใดอันเป็นสาระสำคัญ เป็นต้น ผู้จะซื้อเมื่อมีสิทธิเลิกสัญญาโดยผู้จะขายจะต้องคืนเงินจองและเงินค่าน้ำทั้งหมดให้แก่ผู้จะซื้อและอาจต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายปรับเป็นค่าเสียหายตามที่ระบุไว้ในสัญญาจะซื้อจะขายด้วย แต่ถ้าผู้จะซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญา เช่น เมื่อวางเงินจองแล้วผู้จะซื้อ

ไม่มาทำสัญญาจะซื้อจะขายภายในกำหนดเวลาที่ตกลง หรือผู้จะซื้อไม่ชำระเงินค่างวดหรือชำระเพียงบางส่วน หรือต่อมาไม่สามารถที่จะชำระเงินค่างวดได้อีก หรือปฏิบัติผิดสัญญาข้อหนึ่งข้อใดอันเป็นสาระสำคัญ ผู้จะขายมีสิทธิเลิกสัญญาและริบเอาเงินจองกับเงินค่างวดที่ชำระไว้ทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีเมื่อผู้จะซื้อก่อสร้างบ้านหรืออาคารชุดแล้วเสร็จพร้อมส่งมอบแล้ว แต่ผู้จะซื้อไม่สามารถหาเงินมาชำระราคาส่วนที่เหลือตามสัญญาจะซื้อจะขายได้เนื่องจากสถาบันการเงินไม่ยอมปล่อยสินเชื่อให้แก่ผู้จะซื้อ ผู้จะขายบางรายก็จะริบเงินจองและเงินค่างวดที่ชำระไว้ทั้งหมดทันที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสัญญาหรือข้อตกลงสำเร็จรูปที่ผู้จะขายฝ่ายเดียวเป็นผู้ร่างขึ้น ซึ่งแม้ธุรกิจก่อสร้างบ้านจัดสรรหรือคอนโดมิเนียมจะเป็นการประกอบธุรกิจที่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกำหนดให้เป็นธุรกิจที่มีการควบคุมสัญญา แต่ฝ่ายผู้จะซื้อก็แทบจะไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ ในสัญญานั้นเลย

ในทางปฏิบัติเมื่อผู้จะซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญาไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ผู้จะขายส่วนใหญ่มักจะริบเงินมัดจำและเงินค่างวดที่ผู้จะซื้อชำระไว้ทันทีและไม่ยอมคืนเงินดังกล่าวให้แก่ผู้จะซื้อโดยง่าย ครั้นผู้จะซื้อเข้าไปเจรจาต่อรองผู้จะขายบางรายอาจจะริบเงินจองและขอหักค่าเสียหายบางส่วนออกจากเงินค่างวดเพื่อให้ข้อพิพาทยุติโดยเร็ว กรณีที่ไม่สามารถตกลงกันได้ผู้จะซื้อก็นำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายเพื่อให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดต่อไปโดยตรง หรืออาจใช้ทางเลือกนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) เพื่อให้ สคบ.เรียกผู้จะขายเข้ามาเจรจาไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทนั้นก่อน แต่ถ้าตกลงกันไม่ได้ ผู้จะซื้อจะต้องนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายต่อไป

3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับเงินมัดจำและเงินค่างวดในสัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ รวมถึงการตีความของศาลฎีกาเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาของผู้เกี่ยวข้องเมื่อผู้จะซื้อที่สุจริตผิดสัญญาจะขายอสังหาริมทรัพย์และเกิดข้อพิพาททางกฎหมายขึ้น

4. ผลการศึกษา

ปัญหาที่น่าสนใจ คือ กรณีผู้จะซื้อที่สุจริตต้องการจะซื้อที่อยู่อาศัยไว้เป็นของตนเองจริง ๆ ที่ไม่สามารถหาเงินมาชำระราคาส่วนที่เหลือตามสัญญาจะซื้อจะขายได้เพราะเหตุสถาบันการเงินไม่ปล่อยสินเชื่อให้แก่ผู้จะซื้อ กรณีดังกล่าวผู้จะขายมีสิทธิริบเงินจองและเงินค่างวดที่ผู้จะซื้อชำระไว้ทั้งหมดได้หรือไม่ ซึ่งต้องพิจารณาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ประการแรก “เงินจอง” ที่ผู้จะซื้อชำระไปครั้งแรกนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหลักฐานว่าต่อไปภายหน้าผู้จะซื้อจะมาทำสัญญาจะซื้อจะขายเป็นหนังสือกับผู้จะขาย จึงมีลักษณะเป็น “มัดจำ” (deposit) ซึ่งเป็นเพียงหลักประกันในการปฏิบัติตามสัญญา ไม่ใช่การชำระหนี้ แม้มีการวางมัดจำกันไว้ สัญญาจะซื้อจะขายก็ยังไม่เกิด ทั้งข้อตกลงในเรื่องมัดจำนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ไม่ได้กำหนดแบบของข้อตกลงไว้ มัดจำจึงเป็นเพียงส่วนประกอบของสัญญาที่ไม่ใช่ส่วนสาระสำคัญ อย่างไรก็ตาม แม้สัญญาจะซื้อจะขายยังไม่เกิด แต่การวางมัดจำย่อมมีผลผูกพันทางกฎหมาย

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สนองชาติ ได้อธิบายความหมายของ “มัดจำ”¹ ว่าหมายถึง เงินหรือสิ่งมีค่าอื่นซึ่งคู่สัญญาได้ส่งมอบให้ไว้แก่กันเมื่อทำสัญญาเพื่อเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญานั้นได้ทำกันขึ้นแล้วและเป็นประกัน

¹ ศักดิ์ สนองชาติ, ศ., คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา, ครั้งที่ 10, นิติบรรณาการ : 2551, น. 456.

การปฏิบัติตามสัญญา นั่นคือ เว้นแต่การวางประจำหรือมัดจำใน ป.พ.พ. มาตรา 456 ลักษณะซื้อขาย เช่น คู่สัญญาตกลงกันว่าจะทำสัญญาซื้อขายเป็นหนังสือ แม้จะมีการวางมัดจำไว้ด้วยแต่ยังไม่ได้ทำสัญญาเป็นหนังสือตามที่ตกลง สัญญาข้อมย้งไม่เกิดตามมาตรา 366 วรรคสอง จะถือเอาการวางมัดจำเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดว่าได้มีการทำสัญญากันขึ้นแล้วหาได้ไม่

ป.พ.พ. มาตรา 377 บัญญัติว่า “เมื่อเข้าทำสัญญา ถ้าได้ให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ ท่านให้ถือว่า การที่ให้มัดจำนั้นข้อมเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญานั้นได้ทำกันขึ้นแล้ว อนึ่งมัดจำนี้ข้อมเป็นประกันการที่จะปฏิบัติตามสัญญา นั้นด้วย”

และมาตรา 378 บัญญัติว่า “มัดจำนั้น ถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้เป็นไปดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

- (1) ให้ส่งคืน หรือจัดเอาเป็นการใช้เงินบางส่วนในเมื่อชำระหนี้
- (2) ให้รับ ถ้าฝ่ายที่วางมัดจำจะเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ หรือถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายนั้น
- (3) ให้ส่งคืน ถ้าฝ่ายที่รับมัดจำจะเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนี้ต้องรับผิดชอบ

ดังนั้น กรณีที่ผู้จะซื้อจองซื้อแล้วไม่เข้าทำสัญญาจะซื้อจะขาย หรือเข้าทำสัญญาแล้วไม่ชำระเงินคาวนให้ครบถ้วน หรือชำระเงินคาวนครบถ้วนแล้วแต่ไม่มารับมอบบ้านหรือห้องชุดและทำสัญญาซื้อขายให้เสร็จเด็ดขาดกับผู้จะขาย จึงเป็นการละเลยไม่ชำระหนี้ของตน ปกติแล้วผู้จะขายข้อมมีสิทธิริบเงินมัดจำหรือเงินจองนั้นไว้ได้ตามมาตรา 378 (2) เว้นแต่ผู้จะขายบางรายที่อาจเสนอขายโดยมีข้อตกลงพิเศษ เช่น หากผู้จองซื้อยื่นคำขอกู้ยืมเงินสถาบันการเงินไม่น้อยกว่า 3 แห่ง แล้วสถาบันการเงินทั้งหมดนั้น ไม่ปล่อยสินเชื่อให้ ผู้จะขายจะคืนเงินจองและเงินคาวนที่ชำระไว้ทั้งหมดแก่ผู้จะซื้อ กรณีเช่นนี้ก็ต้งบังคับไปตามข้อตกลงนั้น ผู้จะขายจะริบเงินจองและเงินคาวนไม่ได้ อย่างไรก็ดี แม้ผู้จะขายมีสิทธิริบเงินมัดจำหรือเงินจองได้ตามมาตรา 378 (2) แต่สัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์นั้นถือเป็นสัญญาสำเร็จรูปอย่างหนึ่งระหว่างผู้บริ โภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ ซึ่งตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 7² ถ้ามัดจำนั้นสูงเกินส่วน ศาลอาจลดลงให้รับได้เพียงเท่าความเสียหายที่แท้จริงก็ได้

ส่วนเงินที่ผู้จะซื้อชำระในวันทำสัญญาและผ่อนชำระก่อนไปโอนกรรมสิทธิ์ ไม่ว่าจะชำระกันโดยวิธีการใด เงินประเภทนี้เรียกว่า “เงินคาวน” เงินส่วนนี้ไม่ใช่มัดจำเพราะเป็นเงินที่ชำระกันในวันทำสัญญาและผ่อนชำระกันหลังจากสัญญาจะซื้อจะขายเกิดขึ้นแล้ว ข้อมถือเป็นส่วนหนึ่งของการชำระราคาอสังหาริมทรัพย์ที่จะซื้อจะขาย ผู้จะขายจึงไม่มีสิทธิที่จะริบเงินคาวนได้ทันทีเหมือนอย่างมัดจำเนื่องจาก ป.พ.พ. มาตรา 391 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม ...” ดังนั้น เมื่อผู้จะขายใช้สิทธิเลิกสัญญาริบเอามัดจำไปแล้วข้อมไม่มีการซื้อขายกันต่อไป ผู้จะขายมีหน้าที่ต้องคืนเงินคาวนซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการชำระราคาอสังหาริมทรัพย์ที่จะซื้อจะขายให้แก่ผู้จะซื้อเพื่อให้คู่สัญญากลับสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม

ปัญหาที่ผู้จะขายมักยกขึ้นอ้างต่อไปมีว่า สัญญาจะซื้อจะขายมีข้อตกลงให้ผู้จะขายมีสิทธิริบเงินมัดจำและเงินคาวนทั้งหมดได้ทันทีไว้โดยแจ้งชัดว่า หากผู้จะซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินตามที่ระบุในสัญญา ให้ถือว่าผู้จะซื้อ

² พ.ร.บ. ว่าด้วยสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 7 “ในสัญญาที่มีการให้สิ่งใดเป็นมัดจำ หากมีกรณีที่จะต้องริบมัดจำถ้ามัดจำนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงให้รับได้เพียงเท่าความเสียหายที่แท้จริงก็ได้”

ผิดสัญญาและถือว่าสัญญานี้เป็นอันยกเลิกกันทันทีโดยมิต้องบอกกล่าว และผู้จะซื้อยินยอมให้ผู้จะขายริบเงินที่ชำระไว้แล้วทั้งหมด ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวแม้จะแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 391 แต่บทบัญญัตินี้ดังกล่าวมิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงใช้บังคับได้ตามมาตรา 114³ ตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา ผู้จะขายจึงมีสิทธิริบมัดจำและเงินดาวน์ได้ทั้งหมดทันทีโดยไม่ต้องคืนเงินดาวน์เพื่อให้ผู้จะซื้อกลับสู่ฐานะเดิม สำหรับข้ออ้างตามกฎหมายของผู้จะขายข้อนี้แล้วก็ไม่สามารถอ้างเพื่อริบเงินดาวน์ได้ทั้งหมด เนื่องจากศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 9514/2544 ว่าเงินดาวน์ในกรณีนี้สัญญาที่มีข้อตกลงเช่นนี้ถือเป็นเบี้ยปรับ⁴

“เบี้ยปรับ” คือ ค่าเสียหายที่กำหนดจำนวนกันไว้ล่วงหน้าในกรณีที่มีเหตุการผิดสัญญาในอนาคต โดยกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในสัญญา ทั้งนี้เพื่อตัดปัญหาการโต้เถียงกันของคู่สัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบตามสัญญา หรือการพิสูจน์ความเสียหายเมื่อมีการผิดสัญญาเกิดขึ้น

ป.พ.พ. มาตรา 379 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้ริบเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อันจะพึงทำนั้นได้แก่งวดการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้ริบเบี้ยปรับเมื่อนั้น”

มาตรา 383 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องตลอดก็เป็นอันขาดไป”

เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังกล่าวในเรื่องเบี้ยปรับแล้วจะเห็นว่า ถึงแม้ในสัญญาจะซื้อจะขายจะมีข้อตกลงให้ริบเงินดาวน์ไว้โดยชัดแจ้งและบทบัญญัติมาตรา 391 มิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่ข้อตกลงดังกล่าวมีลักษณะเป็นข้อตกลงที่ลูกหนี้ให้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งซึ่งก็คือเงินดาวน์เป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้นั่นเอง ศาลฎีกาจึงตีความว่าเงินดาวน์เป็นเบี้ยปรับ และเมื่อศาลเห็นว่าเงินดาวน์ที่ผู้จะซื้อชำระไปทั้งหมดนั้นสูงเกินส่วนมากกว่าความเสียหายที่ผู้จะขายได้รับจากการที่ผู้จะซื้อผิดสัญญา ศาลย่อมมีสิทธิสั่งลดเบี้ยปรับลงได้เพียงพอที่ผู้จะขายสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับความเสียหายเพียงใด ซึ่งถ้าผู้จะขายไม่พิสูจน์หรือพิสูจน์ไม่ได้ศาลก็อาจไม่สั่งค่าเสียหายในส่วนนี้ให้แก่ผู้จะขายก็ได้เพราะเห็นว่ามัดจำที่รับไว้นั้นเพียงพอแก่ความเสียหายแล้ว

³ ป.พ.พ. มาตรา 114 “การใดเป็นการผิดแผกแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมายใด ๆ ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้ว เพียงแต่เหตุเท่านั้น ท่านว่าการนั้นหาเป็นโมฆะไม่”

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 9514/2544 สัญญาจะซื้อจะขายข้อ 9 ระบุว่าหากโจทก์ซึ่งเป็นผู้จะซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินตามที่ระบุในสัญญา ให้ถือว่าโจทก์ผิดสัญญาและยินยอมให้จำเลยริบเงินที่ชำระไว้แล้วทั้งหมด กับให้ถือว่าสัญญานี้เป็นอันยกเลิกกันทันทีโดยมิต้องบอกกล่าว ดังนั้น เมื่อโจทก์ผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ผลคือสัญญาเลิกกัน เงินที่โจทก์ส่งมอบแก่จำเลยดังกล่าวเพื่อชำระหนี้บางส่วนยอมกลับเป็นเงินอันจะต้องใช้คืนเพื่อให้คู่สัญญากลับสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 แม้เมื่อโจทก์จำเลยตกลงกันให้ริบ โดยไม่ต้องใช้คืนเพื่อกลับสู่ฐานะเดิมข้อตกลงให้ริบดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับที่กำหนดเป็นจำนวนเงินตามมาตรา 379 และเบี้ยปรับนี้ถ้าสูงเกินส่วน ศาลก็มีอำนาจที่จะลดลงให้เหลือเป็นจำนวนที่พอสมควรได้ ส่วนที่ตกลงกันไว้ในตอนท้ายของสัญญาข้อ 9 อีกว่า หากโจทก์ผู้จะซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินตามสัญญาอีกยอมชำระค่าปรับให้แก่จำเลยผู้จะขายค่าหากเป็นเงินครั้งละ 10,000 บาท ก็เป็นเบี้ยปรับเช่นกัน แต่ที่กำหนดไว้ในสัญญาให้เรียกได้อีกนั้นเป็นการซ้ำซ้อน จึงไม่กำหนดเบี้ยปรับให้แก่จำเลยอีก

อย่างไรก็ดี เมื่อผู้จะซื้อผิดสัญญาและผู้จะขายใช้สิทธิเลิกสัญญากับริบมัดจำและเงินคาวนไปทันทีแล้ว ถ้าผู้จะซื้อไม่ได้แย้งในส่วนของการริบเงินคาวนไว้ กรณีอาจถือได้ว่าผู้จะขายยอมใช้เงินตามข้อตกลงเรียบร้อยแล้ว สิทธิเรียกร้องที่จะให้ศาลตกเป็นอันขาดไปตามมาตรา 383 วรรคหนึ่งตอนท้าย ผู้จะซื้อจึงต้องได้แก่การใช้สิทธิ ริบเงินคาวนทั้งหมดของผู้จะขายไว้

นอกจากนี้ในทางปฏิบัติ เมื่อผู้จะซื้อได้ชำระมัดจำและเงินคาวนให้ผู้จะขายไปแล้ว ผู้จะขายยอมไม่ยอม คืนเงินคาวนให้แก่ผู้จะซื้อโดยง่าย ทั้งอำนาจของศาลในการสั่งลดมัดจำตามมาตรา 7 แห่ง พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญา ที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 หรือสั่งลดเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคหนึ่ง นั้นต้องใช้ผ่านกระบวนการของ ศาล เมื่อตกลงคืนเงินกันไม่ได้ผู้จะซื้อจึงต้องใช้สิทธินำข้อพิพาทดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายเพื่อให้ ศาลได้ใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาลดจำนวนมัดจำหรือเบี้ยปรับให้

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แม้หลักในการทำสัญญาโดยทั่วไปเป็นเรื่องของความพึงพอใจของกลุ่มสัญญาตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา แต่ผู้จะซื้อสังหาริมทรัพย์ผู้สุจริตนั้นเป็นผู้บริโภคที่ควรได้รับการคุ้มครองมิให้ผู้ประกอบธุรกิจ ใช้ความได้เปรียบก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภค ถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติให้ศาลมีอำนาจเข้าไปสั่งลด จำนวนเงินมัดจำและเบี้ยปรับได้ แต่การใช้สิทธินี้ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลซึ่งมีขั้นตอนยุ่งยาก ใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และต้องเสียค่าใช้จ่ายพอสมควร ดังนั้น จึงควรเพิ่มบทบาทให้แก่สำนักงานคณะกรรมการ คุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) เข้ามาทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ โกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท โดยกำหนดคบทบัญญัติ ประเด็นในเรื่องการริบมัดจำและเงินคาวนของผู้จะซื้อสังหาริมทรัพย์เข้าไปอยู่ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อให้ สคบ. มีอำนาจที่จะวางกลไกเกณฑ์การริบมัดจำและเบี้ยปรับของผู้ประกอบกิจการขายสังหาริมทรัพย์โดย กำหนดให้เป็นธุรกิจที่มีการควบคุมสัญญา เนื่องจากปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสังหาริมทรัพย์ เช่น พ.ร.บ.การจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 หรือ พ.ร.บ.อาคารชุด พ.ศ. 2522 หรือแม้กระทั่ง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ก็มุ่งเน้นควบคุมสัญญาโดยคุ้มครองผู้บริโภคด้วยการบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องทำ การก่อสร้างให้ แล้วเสร็จและส่งมอบตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้เท่านั้น ไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องของข้อตกลงเกี่ยวกับมัดจำหรือ เบี้ยปรับเมื่อมีการผิดสัญญาแต่อย่างใด ทั้งนี้เพื่อให้สิทธิของผู้จะซื้อสังหาริมทรัพย์ผู้สุจริตที่จะได้รับความเป็น ธรรมในการทำสัญญา (Right to Fairness for Contract) โดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจได้รับความ คุ้มครองโดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม

บรรณานุกรม

นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ, ศ.,ดร., *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*, ครั้งที่ 1, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:

2562.

ศักดิ์ สอนงชาติ, ศ., *คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา*,

ครั้งที่ 10, สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ: 2551.

www.prachachat.net/property/news-475875

www.thairath.co.th/news/local/1929223

www.bkkcitismart.com/ข่าว/20-mar-2018/

www.home.co.th/hometips/topic-21029

www.dharmniti.co.th/advanced-payment-bail-deposit-reserve-money/

www.initialestate.com/refund-policy/

www.krisdika.go.th

ผู้ประกอบการวิชาชีพทนายความกับบทบาทสำคัญในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
THE SIGNIFICANT ROLES OF THE ATTORNEYS IN THE MEDIATION
PROCESS

ชองนาง วิพชนา พงษ์
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: chongnang.wi@spu.ac.th

บทคัดย่อ

“ผู้ไกล่เกลี่ย” ถือว่าเป็นตัวกลางที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการระงับข้อพิพาทนอกศาล หรือการระงับข้อพิพาทที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลแล้ว โดยพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 3 กำหนดให้ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นต้องได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ยังกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย และการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพผู้ไกล่เกลี่ยและคุ้มครองประโยชน์ของคู่กรณีและบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท

ในส่วนของผู้ประกอบการวิชาชีพทนายความนั้น ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายทั้งในแง่ทฤษฎีและปฏิบัติ นอกจากนี้ยังได้รับใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพ รวมถึงยังต้องเข้าไปปฏิบัติหน้าที่และมีบทบาทเกี่ยวข้องกับโดยตรงในการพิทักษ์สิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของกลุ่มพิพาทแต่ละฝ่าย ด้วยเหตุนี้ จึงถือได้ว่าทนายความนั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนให้เกิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี และยังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการที่จะช่วยให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นสำเร็จและยุติลงได้ด้วยดีตามหลักการของการระงับข้อพิพาททางเลือกอันเป็นที่ยอมรับ

บทความวิชาการนี้สำรวจบทบาท เงื่อนไข และคุณสมบัติของผู้ที่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับบทบาทของทนายความในการเข้าไปมีส่วนสำคัญในการพิทักษ์สิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของกลุ่ม และเสนอแนะว่าในกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ทนายความจะสามารถเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฐานะผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้หรือไม่เพียงไร

คำสำคัญ: ทนายความ, การระงับข้อพิพาททางเลือก, การไกล่เกลี่ย, พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ABSTRACT

The “mediator” is considered an intermediary that plays a very important role in the resolution of disputes, whether the dispute is settled outside the court or during the court procedures. The Mediation Act, B.E. 2562, Section 3, requires that mediators must be registered and appointed to mediate disputes as required by law. It also defines the qualifications and prohibitions of the mediator, and the processes of registration. The purposes

of the law are to organize a mediator career and protect the interests of the parties and other persons involved in disputes.

In this case, the professional lawyers or attorney could be regarded as a person with legal knowledge in both theory and practice. They are licensed to practice and to perform their duties and play a direct role in protecting the rights, freedoms, and interests of the parties. Therefore, it can be considered that lawyers play a very important role in advocating for the mediation of disputes between the parties. Lawyers also play a very important role in helping dispute resolutions to be successful and settled in accordance with the accepted principles of alternative dispute resolution.

This academic paper explores the roles, conditions, and qualifications of those who can act as mediators as stipulated in The Mediation Act, B.E. 2562 to benefit the parties. I also suggested that in the mediation process, how a lawyer could play an important role in dispute resolution as a conciliator.

Keywords: Attorney, Alternative Dispute Resolution, Mediation, The Mediation Act B.E. 2562

1. บทนำ

การระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution - ADR) เป็นวิธีการในการหาทางออกให้กับข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งโดยใช้กระบวนการอื่น นอกเหนือไปจากกลไกการระงับข้อพิพาทโดยศาล เพื่อส่งเสริมกลไกการระงับข้อพิพาททางศาลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกเป็นกระบวนการ ที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อช่วยเหลือคู่กรณีฝ่ายต่าง ๆ ในการยุติ แก้ไข หรือหาทางออกให้กับข้อพิพาทโดยอาจไม่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ

ประวัติศาสตร์การระงับข้อพิพาททางเลือกสามารถย้อนไปได้ถึงสมัยอียิปต์โบราณ ตั้งแต่ 800 ปีก่อนคริสตกาล จนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 กระทั่งมีการก่อตั้งหลักกฎหมายอนุญาโตตุลาการพาณิชย์ระหว่างประเทศ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration) ที่ได้รับการรับรองโดยคณะกรรมการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Commission on International Trade Law) เมื่อ 21 มิถุนายน 1985 (พ.ศ. 2528) และพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกที่นำไปใช้ในหลายประเทศ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยบัญญัติอนุญาตให้ใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกด้วยการไกล่เกลี่ย โดยให้อำนาจผู้พิพากษาในคดีแพ่งสามารถสั่งให้คู่กรณีมาขึ้นศาลเพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหากศาลเห็นว่าคดีมีแนวโน้มที่คู่พิพาทจะสามารถตกลงกันเองได้ และศาลอาจดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยดังกล่าวนี้ในขั้นตอนใดของการพิจารณาคดีก็ได้ และหากคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ ก็สามารถขอให้ศาลพิพากษาตามยอมตามเงื่อนไขที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกัน

ในอดีต ประเทศไทยยังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งข้างต้น ศาลจะมีบทบาทหลักในการกำหนดคดีกักตักโดยรวมของกระบวนการไกล่เกลี่ย รวมถึงมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้อำนาจ

ศาลในการจัดประชุมร่วมกับคู่พิพาททั้งสองฝ่าย และศาลอาจอนุญาตให้ทนายความของแต่ละฝ่ายเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยได้ นอกจากนี้ศาลยังสามารถแต่งตั้งตัวกลางเข้ามาช่วยในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้อีกด้วย

ปัจจุบัน ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (มีผลบังคับใช้วันที่ 19 พฤศจิกายน 2562) และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) (มีผลบังคับใช้วันที่ 8 พฤศจิกายน 2563) โดยให้เพิ่มความในมาตรา 20 ตรี ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งจะช่วยให้คู่พิพาทสามารถตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างกันได้โดยไม่ต้องอาศัยการพิจารณาและวินิจฉัยโดยศาล นอกจากนี้ ข้อตกลงที่เกิดจากความยินยอมระหว่างคู่พิพาทที่มีผลบังคับตามกฎหมาย การบัญญัติกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ ส่งผลให้เกิด “ผู้ไกล่เกลี่ย” หรือบุคคลที่เป็นกลางคนอื่น ๆ นอกเหนือไปจากผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมตามที่ศาลแต่งตั้งขึ้น ซึ่งสามารถเข้ามามีบทบาทในการระงับข้อพิพาทได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ยิ่งไปกว่านั้น “ผู้ไกล่เกลี่ย” เหล่านี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย ต้องจบนิติศาสตรบัณฑิต หรือต้องประกอบวิชาชีพเป็นทนายความแต่อย่างใด โดยพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 กำหนดคุณสมบัติไว้แต่เพียงว่า ผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้จะต้องเป็น “บุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” เท่านั้น

ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพ “ทนายความ” มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือคู่พิพาทให้ตกลงกันได้โดยสันติวิธี ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายหลังจากที่ศาลได้รับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้ว

บทความวิชาการนี้จึงมีเป้าหมายในการศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะบทบาทของทนายความในฐานะผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมาย และเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการสนับสนุนให้เกิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่พิพาทตั้งแต่เริ่มต้น รวมถึงในระหว่างทางที่ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้การเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นมีความเป็นกลางและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคู่พิพาททุกฝ่าย

2. วัตถุประสงค์

(1) ศึกษาหลักเกณฑ์และคุณสมบัติของผู้ที่สามารถได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562

(2) วิเคราะห์สถานะและบทบาทขององค์กรวิชาชีพ ตลอดจนบุคลากรผู้ประกอบวิชาชีพทนายความในฐานะเป็นผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมาย และมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(3) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้การดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นมีความเป็นกลางและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคู่พิพาททุกฝ่าย

3. คุณสมบัติของ “ผู้ไกล่เกลี่ย” ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

เบื้องต้น มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดว่า “ผู้ไกล่เกลี่ยหมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” โดยบุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น จะต้องยื่นคำขอต่อนายทะเบียนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 ทั้งนี้ กฎหมายยังกำหนดต่อไปอีกว่า “นายทะเบียน” ในที่นี้หมายความว่าหัวหน้าหน่วยงานของรัฐซึ่ง

ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อันประกอบด้วย ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งเข้ามาดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณามาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยไว้ด้วย กล่าวคือ ต้อง “ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง” และ “เป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” และยังคงมีคุณสมบัติอื่น ๆ โดยมาตรา 19 กำหนดว่าผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว จะได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น ตามระเบียบที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด

ด้วยเหตุนี้ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ตามบทบัญญัติมาตรา 3 และมาตรา 9 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สภาพนายความฯ จึงไม่ถือว่าเป็นสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐซึ่งจะสามารถเป็นนายทะเบียนหรือมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ รวมถึงกฎหมายฉบับนี้ยังไม่ได้กำหนดอนุญาตให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความทั่วไปที่ไม่ได้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง จะสามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้โดยตรงด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสถานะตามกฎหมายของสภาพนายความฯ ซึ่งมีสถานะเป็นนิติบุคคล ตลอดจนวัตถุประสงค์ และอำนาจหน้าที่ตามที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 แล้ว ย่อมถือได้ว่าสภาพนายความฯ มีสถานะเป็นองค์กรสภาวิชาชีพ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกหลักที่สามารถให้การสนับสนุนและช่วยเหลือให้เกิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตลอดจนมีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อสนับสนุนให้เกิดกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกอย่างสันติวิธีให้กับประชาชนได้

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ วิธีการ แนวปฏิบัติ ในการจัดตั้งและขึ้นทะเบียนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามที่กำหนดไว้ข้อ 4 ของระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 และมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ก็ไม่ได้กำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความที่ไม่ได้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง สามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้

อย่างไรก็ตาม ตามระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ข้อ 48 ได้ระบุถึงบทบาทของทนายความในกระบวนการไกล่เกลี่ยไว้ด้วยว่า ทนายความสามารถเข้ามาเป็นที่ปรึกษาของคู่กรณีในการเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ด้วยเหตุนี้ ในฐานะผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย ทนายความจึงสามารถมีบทบาทสนับสนุนให้เกิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนได้

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความกับบทบาทสำคัญในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

4.1 ทนายความกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

สืบเนื่องจากการที่สภาพนายความฯ ไม่ถือว่าเป็นสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะสามารถมีดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ด้วยเหตุนี้ เพื่อสนับสนุนให้เกิด

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สถานายความฯจึงอาจจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้นตามหลักเกณฑ์ในหมวด 3 ของระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 และดำเนินการให้สมาชิกซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทนายความเข้าร่วมการอบรมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง และเมื่อได้ผ่านการอบรมและทดสอบแล้ว สมาชิกจึงจะสามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยภาครัฐและภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า สถานายความฯได้มีการจัดโครงการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาเป็นระยะ โดยล่าสุดสำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก สถานายความฯ ได้จัดโครงการฝึกอบรมในรุ่นที่ 5 และรุ่นที่ 6 ไปเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 โดยกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรมที่สำคัญคือต้อง “เป็นผู้ที่มีความประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย” นอกจากนี้ยังต้อง “เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพทนายความ และไม่อยู่ระหว่างถูกลงโทษฐานประพฤติผิดมรรยาททนายความ ตามมาตรา 52(2) แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528 หรืออยู่ระหว่างสอบสวนในคดีประพฤติผิดมรรยาททนายความ และไม่เคยถูกลงชื่อออกจากทะเบียนทนายความ เพราะเหตุประพฤติผิดมรรยาททนายความ” รวมถึงยังได้กำหนดเกณฑ์คุณสมบัติอื่น ๆ โดยทนายความที่ผ่านการอบรมและทดสอบแล้ว จะสามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมได้

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า สถานายความฯ ในฐานะองค์กรวิชาชีพได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และพร้อมให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนแก่ภาครัฐในการจัดหาบุคลากรที่มีคุณภาพและเป็นผู้ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมทางวิชาชีพ เพื่ออำนวยความสะดวกในการระงับข้อพิพาทอย่างสันติวิธีให้แก่ประชาชน ให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการพิจารณาของศาล และยังช่วยลดค่าใช้จ่ายได้อีกด้วย

ในส่วนบทบาทเบื้องต้นของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความที่ได้รับอนุญาต นอกจากการให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่ลูกค้าแล้ว ทนายความยังมีบทบาทสำคัญในทุกคดีที่เข้าสู่ชั้นพิจารณาของศาล โดยก่อนที่โจทก์จะยื่นคำฟ้องต่อศาลไม่ว่าจะในคดีแพ่งหรือคดีอาญา ทนายความจะเป็นผู้ให้คำแนะนำทางกฎหมาย และให้ความช่วยเหลือแก่คู่พิพาทในการจัดเตรียมเอกสารและพยานหลักฐาน ตลอดจนวางแผนขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินคดี รวมถึงเป็นผู้แทนยื่นเอกสารต่าง ๆ แทนตัวความไม่ว่าจะเป็นฝ่ายโจทก์หรือจำเลย จากนั้นเมื่อศาลได้ไต่สวนมูลฟ้องและประทับฟ้องแล้ว ทนายความจะเข้าไปมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อยุติข้อพิพาท ตลอดจนการแสวงหาความเป็นธรรมอย่างดีที่สุดให้กับคู่พิพาททั้งสองฝ่าย

ในส่วนของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนั้น ก็สอดคล้องกับบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความด้วยเช่นกัน กล่าวคือ โดยทั่วไปการระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะแบ่งออกเป็นสองลักษณะ โดยช่วงแรกจะเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาล โดยหน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับหน่วยงานที่มีอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ สามารถเข้าดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท ข้อพิพาททางอาญาความผิดอันยอมความได้ ความผิดลหุโทษอันเป็นความผิดต่อส่วนตัว และความผิดที่มีโทษอัตราสูงไม่เกินสามปี โดยที่การระงับข้อพิพาทโดยหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้จะมีสภาพบังคับได้ตามกฎหมาย ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 3

แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นี้ จะไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาล และในชั้นการบังคับคดีด้วย

นอกจากนี้ ปัจจุบันยังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 20 ตรี ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2563 ให้ศาลมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนมีการยื่นฟ้องคดีได้ โดยคู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เพื่อขอให้ศาลแต่งตั้งผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทได้

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทช่วงที่สอง ได้แก่ กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างฟ้องหรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล นับแต่ศาลประทับฟ้องจนถึงก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 20 ตรี โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะช่วยให้คู่ความสามารถพูดคุย เสร็จจ่าตรง กระทั่งสามารถบรรลุถึงข้อตกลงบางอย่างร่วมกัน เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความอันเกิดจากความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการแทรกแซงหรือกำหนดข้อตกลงใด ๆ ให้กับคู่พิพาท และเมื่อคู่พิพาทบรรลุข้อตกลงร่วมกันแล้ว อาจนำมาสู่การถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ หรือขอให้ศาลมีคำพิพากษตามยอม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 138 ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลนี้สามารถทำได้สองช่วงเช่นกัน กล่าวคือ ช่วงแรกโจทก์สามารถแสดงความประสงค์ต่อศาลขอให้มีการไกล่เกลี่ยก่อนถึงวันนัดพิจารณา หรือจำเลยอาจแจ้งความประสงค์ขอไกล่เกลี่ยหลังจากตนได้รับสำเนาคำฟ้อง หรือช่วงที่สองคู่ความอาจขอให้ศาลไกล่เกลี่ยในระยะเวลาใด ๆ ระหว่างการพิจารณาคดีก็ได้

ในส่วนของบุคคลที่จะสามารถทำหน้าที่เป็น “ผู้ไกล่เกลี่ย” หรือบางครั้งเรียกว่า “ผู้ประนีประนอม” ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 กำหนดว่า ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลอาจเป็นผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ศาล หรือนุคคลภายนอกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลก็ได้ โดยมีคุณสมบัติที่สำคัญคือต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรเทคนิคหรือวิธีการไกล่เกลี่ยตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมจัดหรือรับรอง นอกจากนี้ ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คู่กรณีอาจนำบุคคลที่ตนไว้วางใจหรือทนายนความเข้าร่วมด้วยก็ได้ แต่เงื่อนไขสำคัญคือคู่ความทั้งสองฝ่าย ตลอดจนทนายนความ หรือบุคคลที่คู่ความไว้วางใจให้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยต้องรับทราบร่วมกันว่า ข้อเท็จจริงใด ๆ ที่ปรากฏขึ้นในชั้นไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่ว่าจะเป็นคู่ความหรือทนายนความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะไม่สามารถนำไปใช้หรืออ้างอิงในการพิจารณาในชั้นศาลได้

4.2 กลยุทธ์สำคัญในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากการเข้าร่วมการอบรมหลักสูตรการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย ซึ่งจัดขึ้นโดยสำนักงานศาลยุติธรรม พบว่าการทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยนั้นตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) Best Alternative to Negotiated Agreement (BATNA) และ Worst Alternative To Negotiated Agreement (WATNA) กล่าวคือ ผู้ไกล่เกลี่ยจะทำหน้าที่ในการช่วยเหลือคู่พิพาทในการแสวงหาทางออกที่ดีที่สุด หรือชี้ให้เห็นทางออกที่ไม่ควรเกิดขึ้นที่สุดสำหรับทั้งสองฝ่าย ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการเจรจาไกล่เกลี่ย 2) A zone of possible agreement (ZOPA) หมายถึง การแสวงหาทางออกที่เป็นไปได้สำหรับทุกฝ่าย และ 3) Overcoming the Not-In-My-Backyard (NIMBY) ซึ่งได้แก่ การพยายามก้าวข้ามสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการเจรจา โดยผู้ประนีประนอมหรือผู้ไกล่เกลี่ยที่ศาลแต่งตั้งจะปรับใช้ทั้ง 3 หลักการดังกล่าวข้างต้นเพื่อให้การเจรจาไกล่เกลี่ยบรรลุวัตถุประสงค์โดยสันติวิธี

ทั้งวางตัวเป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ตลอดจนพยายามช่วยเหลือคู่พิพาททุกฝ่ายในการแสวงหาทางออกที่ดีที่สุด รวมถึงหลีกเลี่ยงหนทางที่นำไปสู่ความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้น และเมื่อพบทางตันผู้ไกล่เกลี่ยอาจเสนอทางออกใหม่ ๆ ที่สร้างสรรค์ซึ่งเป็นการเปิดทางที่เป็นไปได้สำหรับทุกฝ่าย รวมถึงการพยายามลดความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง ทำที่หรือข้อเสนอที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการเจรจา

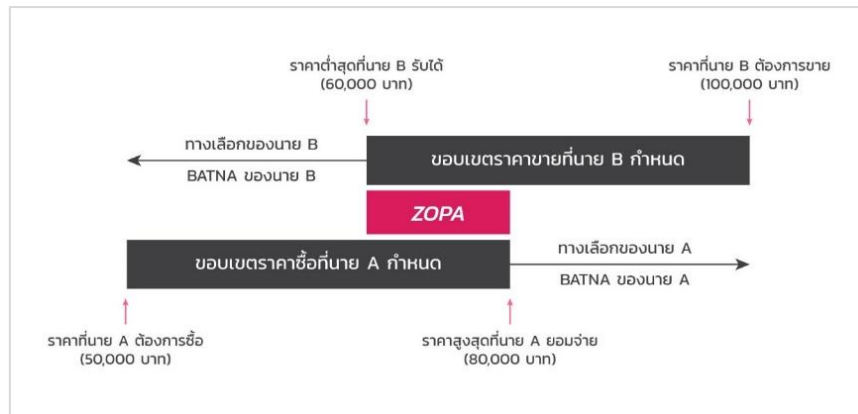
1) Best Alternative to Negotiated Agreement (BATNA) และ Worst Alternative to Negotiated Agreement (WATNA)

ในกรณีที่การเจรจานั้นล้มเหลวหรือไม่เป็นผลสำเร็จ ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถใช้กลยุทธ์ BATNA - WATNA เป็นตัวช่วยในการค้นหาจุดยืนที่ดีที่สุดหรือแย่ที่สุดของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเจรจาต่อรองได้ กล่าวคือ ในระหว่างการเจรจาไกล่เกลี่ยนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องสังเกต จดบันทึก และเก็บข้อมูลที่ได้จากคู่พิพาทแต่ละฝ่าย เพื่อนำมาใช้เป็นเงื่อนไขหรือข้อเสนอแนะสำหรับกรณีที่การเจรจาไกล่เกลี่ยอาจเดินมาถึงจุดที่แต่ละฝ่ายอาจไม่สามารถตกลงกันได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องใช้ความสามารถในค้นหาว่าในระหว่างข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้น หากการเจรจาไกล่เกลี่ยล้มเหลว คู่พิพาทแต่ละฝ่ายจะได้รับผลประโยชน์สูงสุดหรือสูญเสียผลประโยชน์มากที่สุดในเรื่องใดบ้าง เพื่อจะสามารถนำการได้หรือเสียผลประโยชน์สูงสุดนั้นมาช่วยในการประเมินว่ามีคู่พิพาทฝ่ายใดกำลังได้เปรียบหรือเสียเปรียบในการเจรจา รวมถึงช่วยยื่นข้อเสนอหรือแสวงหาทางออกที่เป็นไปได้ และให้คู่พิพาททุกฝ่ายได้ร่วมกันพิจารณาว่าท้ายที่สุดแล้วการไกล่เกลี่ยนั้นควรจะดำเนินการต่อไปหรือไม่อย่างไร

ตัวอย่างการพิจารณาใช้กลยุทธ์ BATNA เช่น นาย A เจรจาเพื่อซื้อสินค้าชนิดหนึ่งจากนาย B โดยนาย B เสนอขายสินค้าชนิดนั้นให้กับนาย A ในราคา 100,000 บาท ต่อมา นาย A ออกสำรวจตลาดและพบว่า มีสินค้าชนิดเดียวกันจำหน่ายในราคา 60,000 บาท ดังนี้ หากสมมติว่าการเจรจาระหว่างนาย A และนาย B ไม่เป็นผลสำเร็จ BATNA ของนาย A จึงอยู่ที่ราคา 60,000 บาท ด้วยเหตุนี้ หากนาย B ไม่เสนอราคาที่ต่ำกว่า 60,000 บาท นาย A ย่อมจะพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุดของตนเอง

ในกรณีนี้ หากนาย B รู้ว่าตนสามารถขายสินค้าชนิดเดียวกันนี้ให้กับคนอื่นได้ในราคา 80,000 บาท ดังนั้น หากการเจรจาระหว่างนาย A และนาย B ไม่เป็นผลสำเร็จ BATNA ของนาย B จะอยู่ที่ราคา 80,000 บาท ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วในสถานการณ์เช่นนี้ การเจรจาระหว่างนาย A และนาย B ก็จะไม่สามารถบรรลุข้อตกลงได้ เนื่องจากนาย B ย่อมประสงค์ที่จะขายสินค้าในราคาขั้นต่ำที่ 80,000 บาท ในขณะที่นาย A ย่อมประสงค์จะซื้อสินค้าในราคาสูงสุดที่ 60,000 บาทเท่านั้น

ในทางกลับกัน หากนาย A ประสงค์จะซื้อสินค้าในราคาไม่สูงไปกว่า 80,000 บาท และนาย B ก็ประสงค์จะขายสินค้าในราคาไม่ต่ำไปกว่า 60,000 บาท ดังนี้ ในสถานการณ์เช่นนี้ก็มีโอกาสที่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันได้ ดังภาพที่ปรากฏด้านล่าง

ภาพที่ 1: BATNA และ ZOPA ของนาย A และนาย B

2) A zone of possible agreement (ZOPA)

ภายหลังจากที่ผู้ไกล่เกลี่ยได้พิจารณากลยุทธ์ BATNA-WATNA แล้ว กลยุทธ์ต่อไปที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องคำนึงถึงคือ ZOPA ซึ่งหมายถึง แนวโน้มข้อเสนอที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายน่าจะสามารถตกลงกันได้ด้วยความพึงพอใจและอย่างสันติวิธี กล่าวอีกนัยหนึ่ง ZOPA หมายถึงพื้นที่ในการเจรจาต่อรองที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายมีโอกาสสูงที่จะยินยอมผ่อนผันให้แก่กันและกัน ไม่ว่าจะการยินยอมนั้นอาจเกิดขึ้นด้วยเหตุผลด้านความสัมพันธ์หรือเหตุผลด้านอื่น ๆ โดยการยินยอมผ่อนผันนี้จะเกิดขึ้นด้วยความพึงพอใจด้วยกันของทุกฝ่าย และไม่มีฝ่ายใดรู้สึกว่าคุณเองกำลังถูกล่อลวง ถูกเอาเปรียบ หรือถูกข่มขู่บังคับให้ต้องยินยอมมากไปกว่าสิ่งที่ตนเองควรจะได้รับ

การแสวงหา ZOPA หรือจุดที่แต่ละฝ่ายต่างพร้อมจะยินยอมผ่อนผันให้แก่กันและกัน ในกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้น ส่งผลให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถรับรู้ถึงจุดที่สามารถผ่อนปรนได้ของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การเจรจานั้นเกิดผลดีกับอีกฝ่ายหนึ่งมากยิ่งขึ้น และจะช่วยผู้ไกล่เกลี่ยในการประเมินสถานการณ์ รวมถึงจุดประกายการแสวงหาทางออกที่สร้างสรรค์และเป็นไปได้ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อคู่พิพาททุกฝ่ายมากที่สุด

3) Overcoming the Not-In-My-Backyard (NIMBY)

สำนวน Not in My Back Yard หรือ NIMBY ที่แปลความหมายตามตัวอักษรได้ว่า “ไม่ใช่ในสวนหลังบ้านของฉัน” หมายถึงกรณีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่ประสงค์จะให้สิ่งที่มีสิ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหา หรือสิ่งอันไม่น่าพึงประสงค์ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับบริเวณเขตชุมชนหรือละแวกที่ตนอาศัย เดิมทีคำนี้ใช้ในบริบททางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น เมื่อมีโครงการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ บ่อบำบัดน้ำเสีย หรือบ่อกำจัดขยะในชุมชน ก็จะมีกลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดแบบ NIMBY ออกมาต่อต้าน แม้ว่าการจัดทำโครงการต่าง ๆ เหล่านี้จะอ้างถึงผลประโยชน์ส่วนรวมหรือผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญก็ตาม อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าบุคคลที่มีแนวคิดแบบ NIMBY นั้นไม่ได้แสดงการต่อต้านด้วยความไม่เข้าใจถึงการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม แต่ในทางกลับกัน คนเหล่านี้แสดงการต่อต้านเพราะเมื่อคำนวณถึงสิ่งที่ตนเองต้องจ่าย รวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อตนเองแล้ว ก่อนข้างจะไม่คุ้มค่ากับผลประโยชน์ส่วนรวมที่อาจจะได้จากโครงการต่าง ๆ เหล่านี้

ในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยอาจพบได้ว่าคู่พิพาทหรือผู้แทนของคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่เข้าร่วมในเวทีการเจรจาไกล่เกลี่ยนั้นมีการสะท้อนลักษณะแนวคิดแบบ NIMBY กล่าวคือมีแนวโน้มจะไม่โอนอ่อนผ่อนตามหรือยอมผ่อนปรนให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง อันเนื่องมาจากได้พิจารณาแล้วว่าผลประโยชน์ที่ตนได้รับจากการไกล่เกลี่ยอาจไม่คุ้มค่ากับผลประโยชน์บางส่วนที่ตนเองต้องเสียไปจากการยอมผ่อนปรน เช่นนี้เป็นต้น ซึ่งในสถานการณ์ดังกล่าวนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องทำหน้าที่โน้มน้าวให้คู่พิพาททั้งสองฝ่าย

สามารถก้าวข้ามผ่านสถานการณ์อันยากลำบากนี้ไปได้ได้อย่างนุ่มนวล และโดยใช้กระบวนการทางสันติวิธีให้มากที่สุด

4.3. บทบาทสำคัญของทนายความในฐานะตัวแทนหรือผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของลูกความ และบทบาทของทนายความในฐานะตัวกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากบทบาทของทนายความดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบวิชาชีพ “ทนายความ” ย่อมมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเหลือคู่พิพาทให้สามารถตกลงกันได้โดยสันติวิธี ไม่ว่าจะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง หรือหลังจากศาลรับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้ว

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติทนายความสามารถช่วยเหลือประชาชนได้หลายบทบาท ไม่ว่าจะในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติในฐานะทนายความซึ่งทำหน้าที่ให้คำปรึกษาทางกฎหมาย ตลอดจนวางแผนคดีเพื่อพิทักษ์สิทธิของลูกความ นอกจากนี้ทนายความยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งผ่านการอบรมและได้ขึ้นทะเบียนไว้กับหน่วยงานของรัฐ ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และยังรวมถึงกรณีที่ทนายความและประชาชนจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนอาจรวมตัวกันจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่ขึ้นทะเบียนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับประชาชนตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ด้วย

ด้วยเหตุนี้ บทบาทของทนายความที่กล่าวถึงในที่นี้ จึงไม่ได้หมายความถึงเฉพาะบทบาทใดบทบาทหนึ่ง แต่หมายความรวมถึงทั้ง 1) บทบาทของทนายความในฐานะตัวแทนหรือผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของลูกความ 2) บทบาทของทนายความกรณีที่ได้รับมอบหมายจากตัวความให้เข้าร่วมในเวทีการเจรจาไกล่เกลี่ย และ 3) บทบาทของทนายความกรณีที่ทนายความจำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย หรืออยู่ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วด้วย

จากหลักการและกลยุทธ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้ง 3 ประการ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความสามารถปรับใช้หลักกลยุทธ์ทั้งสามประการดังกล่าวนี้เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเจรจาไกล่เกลี่ยที่เป็นผลสำเร็จ และเป็นผลดีต่อคู่พิพาททุกฝ่ายได้ โดยทนายความในฐานะตัวแทนผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของลูกความสามารถช่วยค้นหา BATNA และ WATNA ของคู่พิพาทฝ่ายตนเองได้โดยใช้กระบวนการที่พัฒนาโดย Harvard Law School ดังนี้:

1. ก่อนเริ่มกระบวนการไกล่เกลี่ย ทนายความสามารถแนะนำและให้ความช่วยเหลือลูกความในการเตรียม ค้นหา และจัดบันทึกรายการทางเลือกหรือทางออกที่อาจเป็นไปได้ทั้งหมดที่อาจเกิดขึ้นได้สำหรับใช้ในเวทีการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่คู่พิพาททุกฝ่ายกำลังจะจัดให้มีขึ้น รวมถึงเข้าไปมีส่วนช่วยพิจารณาและตั้งคำถามที่สำคัญในการค้นหา BATNA และ WATNA ว่า หากการเจรจาล้มเหลวหรือไม่บรรลุผลสำเร็จ สิ่งที่ดีที่สุดหรือสิ่งที่แย่ที่สุดที่อาจเกิดขึ้นได้ในมุมมองของลูกความฝ่ายตนนั้นเป็นอย่างไร

2. หลังจากค้นหา BATNA และ WATNA ร่วมกันแล้ว ทั้งทนายความและลูกความสามารถประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาและประเมินมูลค่าของทางเลือกหรือทางออกแต่ละทาง รวมถึงร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของทางเลือกและข้อเสนอแต่ละประการ เพื่อให้ทนายความและลูกความเกิดการรับรู้ไปในทิศทางเดียวกันว่า ข้อเสนอหรือทางเลือกแต่ละทางนั้นมีความสำคัญต่อการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในครั้งนี้น้อยเพียงใด และในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ทนายความและลูกความควรร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของการเจรจาอย่างไร

3. จากนั้นทนายความและลูกความสามารถร่วมกันคัดเลือกทางเลือกหรือทางออกที่จะทำให้ผลประโยชน์หรือมูลค่าสูงสุดแก่ฝ่ายของตนเอง ซึ่งเป็นทางเลือกหรือทางออกที่ดีที่สุดหากการเจรจานั้นประสบผลสำเร็จ

4. หลังจากกำหนด BATNA ของฝ่ายตนแล้ว ทนายความและลูกความสามารถร่วมกันคัดเลือกข้อเสนอหรือทางออกที่แย่ที่สุดที่ฝ่ายของตนเองสามารถยอมรับได้ เพื่อนำมาใช้ในเวทีการเจรจาใกล้เคียงข้อพิพาท

ทั้งนี้ รวมถึงในกรณีที่ทนายความกำลังปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และไม่ได้กำลังปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนหรือผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของลูกความฝ่ายตนเองด้วย กรณีนี้อาจถือได้ว่าทนายความกำลังปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยในประเด็นข้อพิพาทซึ่งตนไม่มีส่วนได้เสีย ด้วยเหตุนี้ ทนายความจึงสามารถวางตนในฐานะบุคคลที่เป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างผลประโยชน์ของกลุ่มพิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และปรับใช้หลักการ BATNA-WATNA หลักการ ZOPA และ NIMBY เพื่อให้ตนสามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย และช่วยในการแสวงหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับคู่พิพาททุกฝ่าย เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถยุติข้อพิพาทได้อย่างรวดเร็วและโดยสันติวิธี

หากทนายความผู้ปฏิบัติหน้าที่ในทั้ง 3 บทบาทข้างต้นมีความเข้าใจในหลักการ BATNA-WATNA หลักการ ZOPA และ NIMBY และสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม รวมถึงมีความตระหนักในผลประโยชน์สูงสุดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทนายความก็สามารถนำแนวทางทั้งสามประการนี้มาปรับใช้ในคดีที่คู่ความประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเต็มใจและความร่วมมือกันระหว่างทนายความผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของลูกความกับผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามาเป็นตัวกลางในฐานะผู้ประนีประนอมหรือผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยที่ทุกฝ่ายต่างพยายามอย่างเต็มที่ให้การเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นไปได้โดยราบรื่น เป็นประโยชน์ และเป็นธรรมสำหรับคู่กรณีทุกฝ่ายมากที่สุด

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แม้ว่าพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จะไม่ได้กำหนดอนุญาตให้สภาทนายความฯ มีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะสามารถมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ รวมถึงไม่ได้กำหนดอนุญาตให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความที่ไม่ได้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง จะสามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกับหน่วยงานของรัฐได้โดยตรง แต่ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความก็มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่ว่าจะเป็นฐานะทนายความที่เป็นตัวแทนหรือผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของลูกความ หรือทนายความที่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะทนายความจะกำลังปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทใด ในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นก็ประกอบด้วยหลักการสำคัญสามประการ ได้แก่ 1) Best Alternative to Negotiated Agreement (BATNA) และ Worst Alternative To Negotiated Agreement (WATNA) 2) A zone of possible agreement (ZOPA) และ 3) Overcoming the Not-In-My-Backyard (NIMBY) ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะที่ทนายความสามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทได้ ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเต็มใจและความร่วมมือกันระหว่างทนายความผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของลูกความกับผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามาเป็นตัวกลางในฐานะผู้ประนีประนอม

หรือผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในกรณีที่ทุกฝ่ายต่างพยายามอย่างเต็มที่ที่จะให้การเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นไปได้โดยราบรื่นและเป็นประโยชน์สูงสุด ตลอดจนมีความเป็นธรรมสำหรับคู่กรณีทุกฝ่ายมากที่สุด

6. เอกสารอ้างอิง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2564, จาก:

<https://oja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2160/iid/130458>.

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2564,

จาก: <https://oja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2160/iid/130458>.

เดชอุดม ไกรฤทธิ. (2557). วิชาชีพทนายความกับการปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. ในเอกสารประกอบการอบรม “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รุ่นที่ 11”. สำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร.

ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. (2550). ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. กรุงเทพมหานคร: ธนาพรส.

ภาณุ รังสีสหัส. (2555). การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ธนาพรส.

ประกาศสำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก สภานายความ. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 24 กันยายน 2564, จาก:

<https://www.lawyerscouncil.or.th/2019/2021/04/05/1-439/>

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 26 กันยายน 2564, จาก:

http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/067/T_0001.PDF

ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

พ.ศ.2562. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 26 กันยายน 2564, จาก: http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/E/297/T_0003.PDF

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2564, จาก:

<https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=774606&ext=htm>.

BATNA: Best Alternative to a Negotiated Agreement (2021). [Online]. Retrieved September 26, 2021, from

<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/deals/what-is-batna/>

Jerome T. Barrett. (2004). *A History of Alternative Dispute Resolution: The Story of a Political, Social, and Cultural Movement*. [Online]. Retrieved September 26, 2021, from

<https://www.adr.gov/events/2009/may7-2009-materials-history.pdf>

Michael Wheelert. (1997) *Negotiating NIMBYs: Learning from the Failure of the Massachusetts Siting Law*.

[Online]. Retrieved September 26, 2021, from <https://core.ac.uk/download/pdf/72838587.pdf>

Sorawit Limparangsri And Prachya Yuprasert. (n.d.) *Arbitration And Mediation In Asean:Laws And Practice from A Thai Perspective* [Online]. Retrieved September 26, 2021, from

<https://coj.go.th/th/content/page/index/id/92011>

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดูแลรักษาและการจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัด

THE CRITERIA FOR MAINTENANCE AND MANAGEMENT OF TEMPLE'S DONATION

วิภาวี วิเศษโชค

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

E-mail: 611081395@tsu.ac.th

วิรัตน์ชดา สวัสดิ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

E-mail: 611081396@tsu.ac.th

วิภาวณี แสงสง

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

E-mail: 611081394@tsu.ac.th

วัลญา คงบุญ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

E-mail: 611081389@tsu.ac.th

วันมุกตาร์ หยิมิง

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

E-mail: 611081387@tsu.ac.th

วิษณุ ตมภ์ ขำช่วย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

E-mail: 611081391@tsu.ac.th

จันทราทิพย์ สุขุม

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

E-mail: juntratip@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันรายได้หลักของวัดนั้นมาจากการที่มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคให้ แต่การดูแลรักษาและจัดการเงินบริจาคของวัดนั้นยังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาหลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาและการจัดการเงินบริจาคของวัด และเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาและจัดการเงินบริจาคในประเทศไทยและประเทศเนปาล วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี ตำรา บทความทางวิชาการ รายงานวิจัย

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า การดูแลรักษาและจัดการเงินบริจาคของวัด ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติการบริจาค 2030 ของประเทศเนปาลในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การดูแลรักษาเงินบริจาค การตรวจสอบบัญชี การใช้เงินบริจาค การจัดสรรเงินบริจาคใหม่ การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการบริจาค บทลงโทษของผู้ที่ดูแลและเก็บรักษาเงินบริจาคโดยการฝ่าฝืน กฎหมายควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในด้านต่าง ๆ ขึ้นมาโดยให้มีการออกกฎระเบียบการดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัด เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปในการให้วัดปฏิบัติตาม และถ้าวัดปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว การดูแลรักษาและการจัดการเงินบริจาคของวัดก็จะเป็นระบบและมีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : การดูแลรักษา, การจัดการ, เงินบริจาคของวัด

ABSTRACT

At present, the main income of the temple comes from the donations of faithful people. However, there is no specific rules on the preservation and management of the temple's donations. This research aims to find criteria for the preservation and management of temple donations, and compare laws on rules for the preservation and management of donations in Thailand and Nepal. This research was qualitative methods. It was the study and analysis from any documents. By reviewing concepts, theories, textbooks, academic articles, research reports, and relevant laws, including the analysis of the interviews with the sample group. The study found that the preservation and management of temple donations has no fixed criteria compared to Nepal's Donation Act 2030 in the following areas: the use of donation should be scrutinized, allocation of new donations publication of information about donations penalties for those who preserve donations by violating. The law should establish rules in various areas for the care and management of charitable funds donated to temples, to be used as general guidelines for subsequent measurement. If the temple's management of donation adheres to these guidelines will be more systematic and transparent.

Keywords: maintenance, management, temple donation

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

วัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่ถือเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร โดยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีเจ้าอาวาสเป็นตัวแทนในการบริหารกิจการทั่วไปของวัด โดยรายได้หลักของวัดนั้นจะได้รับมาจากความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่ร่วมทำบุญบริจาค ได้แก่ เงินบริจาค เงินกุฐิน เงินผ้าป่า เงินทำบุญสร้างอุโบสถ เป็นต้น แต่ปัจจุบันมักจะเจอปัญหาในเรื่องของการดูแลรักษาและการจัดการเงินบริจาคของวัด จึงทำให้เห็นถึงการจัดการที่ไม่เป็นระบบอาจทำให้เกิดการทุจริตได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการค้นหาหลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาและจัดการเงินบริจาคของวัด เพราะเมื่อพิจารณาประกอบกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 วรรคสาม ได้กำหนดให้การดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และกระทรวงว่าด้วยการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ออกตามความในพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ข้อ 7 กำหนดให้ “การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินหนึ่งแสนบาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดย ผาฆราวาสในนามของวัด หรือวิธีการอื่นใดตามที่มหาเถรสมาคมกำหนด วรรคสองการดูแลรักษาและจัดการเงิน การกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค” จะเห็นได้ว่า ตามข้อ 7 วรรคสองนั้น กำหนดเพียง ว่าจะให้ดูแลรักษาและจัดการไปตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาคเท่านั้น ไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการดูแล รักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคว่าจะต้องเป็นไปในลักษณะใด ถือได้ว่าวัดสามารถจัดการเงินในส่วนนี้ ได้อย่างอิสระ ซึ่งอาจทำให้เป็นช่องทางในการทุจริตเงินบริจาคได้ง่าย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อค้นหาหลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัด
- (2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายการดูแลรักษาและจัดการเงินบริจาคของวัดในประเทศไทย และ ต่างประเทศในเรื่องการบริจาค
- (3) เพื่อเสนอหลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัด

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎี

หลักคุณธรรม (Morality) คือ การยึดมั่น ถือมั่นในคุณธรรมความดีงาม ความถูกต้อง รวมถึงมีความซื่อสัตย์ จริงใจ และยึดมั่นในความสุจริตคุณธรรมเป็นแนวทางที่ต้องใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งความประพฤติและจิตใจซึ่ง แต่ละสังคมกำหนดและยอมรับปฏิบัติกัน หลักคุณธรรมประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ 3 หลักการ คือ หน่วยงาน ปลอดการทุจริต หน่วยงานปลอดจากการทำผิดวินัย และหน่วยงานปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยมและ จรรยาบรรณ เมื่อพิจารณาเรื่องของคุณธรรมจึงควรพิจารณาเรื่องต่อไปนี้เป็น องค์ประกอบคุณธรรมหรือ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการปฏิบัติที่มากกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง องค์ประกอบ คุณธรรมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างโจ่งแจ้งหรือไม่ปฏิบัติตาม กฎหมายน้อยลง องค์ประกอบคุณธรรมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของ กฎหมาย แต่ใช้วิธีการที่ผิดกฎหมายหรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง องค์ประกอบคุณธรรมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ ปลอดจากการปฏิบัติที่น้อยกว่าหรือไม่ดีเท่าที่กฎหมายกำหนดหรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง

หลักความโปร่งใส (Accountability) คือ ความถูกต้อง ชัดเจน ปฏิบัติตามหลักการที่ควรจะเป็นรวมถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องได้ รวมทั้งการให้และรับข้อมูลที่เป็น จริงอย่างตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ได้สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง สามารถ เห็นระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตาม ผลได้ ทั้งนี้หลักความโปร่งใสประกอบไปด้วยหลักการย่อย 4 หลักการ คือ ความโปร่งใสด้านโครงสร้าง ความโปร่งใสด้านการให้ข้อมูล ความโปร่งใสด้านการให้โทษ และความโปร่งใสด้านการเปิดเผย เห็นระบบงาน ทั้งหมดได้อย่างชัดเจน

หลักการมีส่วนร่วม (Participation) คือ การบวนการที่ให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในเรื่องต่างๆ การเปิดรับความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจขององค์กร ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นทั้งหลายต้องเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ด้วยเหตุและผล ซึ่งความมีส่วนร่วมนั้น ต้องนำมาซึ่งการสร้างความเห็นพ้องให้เกิดขึ้น ให้เห็นส่วนดีและส่วนเสียอย่างครบถ้วน เพื่อมุ่งประโยชน์ต่อ

ส่วนรวม ซึ่งหลักการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ 4 หลักการ คือ ระดับการให้ข้อมูล ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน ระดับการวางแผนร่วมกันและการตัดสินใจ และระดับการพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วม สร้างความเข้าใจให้กับสาธารณชน

แนวคิดการป้องกันการทุจริต การป้องกันการทุจริต เจริญ เจษฎาวัลย์ (2550) กล่าวว่า การป้องกันการทุจริต หมายถึง การดูแลรักษาทรัพย์สินเงินทองให้มีความปลอดภัยจากการถูกทุจริตคือ โกงทางการเงินจากทุจริตคนชั่วโดยกลวิธีการต่าง ๆ นั้น ผู้รับผิดชอบควรสร้างแนวป้องกันตัวทรัพย์สิน ซึ่งการบริหารจัดการขององค์กรในการป้องกันการทุจริต ควรมีระบบการบริหารงานที่ชัดเจน โปร่งใส เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลโดยหน่วยงานต้องมีมาตรการ หรือแผนการดำเนินงานเพื่อป้องกันการทุจริต การป้องกันการทุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ ด้านการป้องกันเป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่หนึ่ง ด้านตัวระบบ มีอำนาจหน้าที่เสนอมาตรการ ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาล หรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการหรือวางแผน โครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต ด้านที่สอง ด้านตัวบุคคล มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเพื่อเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้ง ดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2558, น. 23)

3.2 สมมติฐานการวิจัย

ปัญหาการดูแลรักษาเงินบริจาคของวัดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค่นั้นพบว่าไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาเงินบริจาคของวัดไว้ครอบคลุมในแต่ละด้าน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการการดูแลรักษาเงินบริจาคของวัดไว้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้กันโดยทั่วไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

พระสงฆ์จากวัดทำนองหอม ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเจ้าอาวาสจากวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

4.3 เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์ ซึ่งจะแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างที่มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาและการจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัด

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารจากงานวิจัยของผู้วิจัยท่านอื่นที่ได้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว รวมไปถึงแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากตำราทางวิชาการ สื่อ สิ่งพิมพ์ต่างๆ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์จากเอกสารมาจำแนกให้เป็นหมวดหมู่ แล้วนำข้อมูลที่ได้มานั้นมาวิเคราะห์รวมกันและเรียบเรียงใหม่ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของข้อมูลอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น และ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบของการบรรยาย โดยนำข้อมูลมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยแล้วนำข้อมูลนั้นมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และนำมาสรุปเพื่อให้ได้ประเด็นที่สำคัญ

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทย และกฎหมายของประเทศเนปาลแล้ว หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคมีปัญหา ดังนี้

1. การขออนุมัติก่อนการรวบรวมเงินบริจาค จากการศึกษาวัดท่านางหอม การทำการเรียไ้เงินของวัดนั้น โดยส่วนใหญ่เงินบริจาคของวัดนั้นจะมาจากการทำบุญของผู้บริจาคที่เข้ามาทำบุญที่วัด วัดไม่ได้จัดหาหรือแสวงหาในการใด ๆ แต่หากในกรณีที่วัดจำเป็นต้องทำการเรียไ้เงินบริจาค วัดจะมีการขออนุญาตตามขั้นตอนตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการเรียไ้เงิน เมื่อพิจารณาตามคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องควบคุมการเรียไ้เงิน พ.ศ. 2539 กำหนดให้กรณีวัดจะทำการเรียไ้เงินบริจาคมานั้น ต้องขออนุญาตในการจัดให้มีหรือทำการเรียไ้เงิน กรณีที่มีการบำเพ็ญกุศลในวัด ซึ่งเป็นงานประจำปี หรืองานพิเศษ ซึ่งกระทำได้เฉพาะภายในบริเวณวัด ตามข้อ 6 และกรณีที่จำเป็นจะต้องทำการเรียไ้เงินนอกบริเวณวัด เพื่อก่อสร้างหรือปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุใด ถาวรวัตถุนั้นต้องได้มีการก่อสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ไว้แล้วไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของงานก่อสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ทั้งหมดและให้เจ้าอาวาสรายงานขออนุมัติการเรียไ้เงิน ตามข้อ 8 และเมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการควบคุมการเรียไ้เงินแล้ว จะทำการเรียไ้เงินบริจาคได้เมื่อคณะกรรมการเรียไ้เงินมีคำสั่งอนุญาต ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการเรียไ้เงิน พ.ศ.2487 ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการบริจาค 2030 (ค.ศ. 1973) ของประเทศเนปาล ที่ได้กำหนดให้มีการขออนุมัติก่อนการรวบรวมไว้ใน ข้อ 5 โดยคณะกรรมการรวบรวมเงินบริจาคต้องกำหนดจำนวนเงินที่จะรวบรวมและวิธีการรวบรวมเงิน รายละเอียดในการดำเนินการหรือแผนการใช้จ่ายเงินบริจาค ส่งให้กับรัฐบาลเนปาลเพื่อขออนุมัติ และจะทำการเก็บรวบรวมเงินบริจาคได้ก็ต่อเมื่อได้รับการอนุมัติแล้วเท่านั้น

2. การเก็บรักษาเงินบริจาค จากการศึกษาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 วรรคสาม ได้กำหนดให้การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง กล่าวคือกฎกระทรวงว่าการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564 ข้อ 7 ได้กำหนดให้การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินหนึ่งแสนบาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝากธนาคารในนามของวัด หรือวิธีการอื่นใดตามที่มหาเถรสมาคมกำหนด และการดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาคแล้ว เห็นได้ว่าการเก็บรักษาเงินบริจาคเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้แต่เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติการบริจาค 2030 (ค.ศ. 1973) ของประเทศเนปาล ข้อ 7(3)(ก) ได้กำหนดให้ เงินสดที่รวบรวมจากการบริจาคภายใต้พระราชบัญญัตินี้จะถูกฝากไว้กับธนาคาร Rastriya หรือธนาคารพาณิชย์หรือสำนักงานสรรพากรที่ดิน หรือสำนักงานธนารักษ์ และบัญชีจะถูกลงนามร่วมกันโดยประธานและเลขานุการของคณะกรรมการ จะเห็นได้ว่าการจัดเก็บของประเทศเนปาลจะเก็บเงินบริจาคไว้ในธนาคาร แต่วัดทั้งสองแห่ง มีการจัดการแบ่งเงินของวัดออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่นำไปเก็บไว้ในธนาคารและส่วนที่ไม่ได้นำไปเก็บไว้ในธนาคาร ในส่วนที่นำไปเก็บไว้ใน

ธนาคารนั้นจะเป็นเงินที่ได้มาจากการทำบุญ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น และในส่วนที่ไม่ได้นำไปเก็บไว้ในธนาคารนั้นจะเป็นเงินที่ญาติโยมนำมาถวายเพื่อบริจาคน้ำ ค่าไฟ หรือเป็นค่าใช้จ่ายส่วนอื่น ๆ ภายในวัด

3. การตรวจสอบบัญชี จากการศึกษาวัดทั้งสองแห่ง ได้มีการดำเนินการได้การตรวจสอบบัญชีดังกล่าวตามที่กฎกระทรวง การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564 ข้อ 8 กำหนดไว้ ดังนี้ ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ ให้เจ้าอาวาสตรวจสอบดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง แต่เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติการบริจาคน้ำ 2030 (ค.ศ. 1973) ของประเทศเนปาล ข้อ 7(2) ได้กำหนดให้บัญชีที่ถูกเก็บรักษาไว้ตาม (1) จะต้องได้รับการตรวจสอบบัญชีของรัฐบาลเนปาลอย่างน้อยหนึ่งครั้งในปีงบประมาณแต่ละปี โดยรัฐบาลหรือหน่วยงานที่ไม่ใช่รัฐหรือบุคลากรที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้สอบบัญชีทั่วไป และรายงานการตรวจสอบจะถูกเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปทราบ จะเห็นว่าเป็นการตรวจสอบเกี่ยวกับบัญชีเงินฝากซึ่งต่างจากประเทศไทยที่มีการตรวจสอบเพียงบัญชีรายรับรายจ่ายเท่านั้น ในส่วนของบัญชีเงินฝากจะไม่มีการตรวจสอบ

4. การใช้เงินบริจาค จากการศึกษาในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายพูดถึงการใช้เงินบริจาคของวัด แต่พระราชบัญญัติการบริจาคน้ำ 2030 ของประเทศเนปาลนั้น ได้มีการกำหนดการใช้เงินบริจาคน้ำไว้ในข้อ 8 ดังนี้ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการกำหนดขั้นตอนในการใช้เงินบริจาค หรืออาจให้รัฐบาลเนปาลออกคำสั่งในการโอนเงินบริจาคน้ำที่เก็บรวบรวมได้โดยแบ่งเป็นเปอร์เซ็นต์เพื่อนำเงินบริจาคน้ำที่รวบรวมได้ไปใช้จ่ายได้ในเขตอื่นๆ ซึ่งในการใช้เงินบริจาคน้ำนั้นควรจะเป็นการกระทำที่กระทำโดยปราศจากการทุจริต คอร์รัปชันต่างๆ ตามหลักคุณธรรม แต่การเบิกจ่ายเงินบริจาคน้ำของวัดทำนองหอนั้นจะต้องมีบุคคล 2 ใน 3 เป็นผู้เบิกจ่าย นั่นก็คือ เจ้าอาวาสและไวยาวัจกร 2 คนซึ่งเจ้าอาวาสเป็นผู้แต่งตั้งและจะต้องมีตราไวยาวัจกร ไวยาวัจกรจะเป็นผู้รับและรับเงินเข้าออกของวัด และเจ้าอาวาสจะเป็นผู้เก็บรักษาและการจะใช้เงินบริจาคน้ำนั้นจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อสร้าง บูรณะซ่อมแซมศาสนสถาน การก่อสร้างถาวรวัตถุ หรือเมื่อมีงานบุญใหญ่ โดยจำเป็นจะต้องใช้เป็นเงินจำนวนมาก และ การเบิกจ่ายเงินของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขินบางแก้วนั้นจะใช้เมื่อกรณีหากมีความจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณดังกล่าวคณะกรรมการก็จะเป็นผู้เบิกจ่าย เห็นได้ว่า วัดทั้งสองมีขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินที่คล้ายกัน โดยการให้คณะกรรมการฝ่ายนั้น ๆ เป็นผู้ไปเบิก และใช้การในกรณีที่วัดมีความจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณดังกล่าวนี้ ในส่วนนี้ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายพูดถึงการใช้เงินบริจาคของวัด

5. การจัดสรรเงินบริจาคใหม่ จากการศึกษาตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2511 ข้อ 7 วรรคสอง ได้กำหนดให้การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค เห็นได้ว่าไม่ได้มีการกล่าวถึงการจัดสรรเงินบริจาคน้ำขึ้นมาใหม่ แต่เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติการบริจาคน้ำ 2030 (ค.ศ. 1973) ของประเทศเนปาล ได้มีการกำหนดไว้ในข้อ 9 กล่าวคือ เป็นกรณีที่มีการรวบรวมเงินบริจาคน้ำตามพระราชบัญญัตินี้เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอรับบริจาค เช่น ขอรับบริจาคเพื่อก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ หรือเงินบริจาคน้ำนั้นไม่ได้เอาไปใช้จ่าย หรือเป็นเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของการขอรับบริจาค กรณีนี้เงินบริจาคน้ำที่รวบรวมมาได้จะถูกจัดสรรขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้สำหรับการกระทำอย่างอื่น โดยได้รับอนุมัติจากรัฐบาลเนปาล เห็นได้ว่าได้มีการกำหนดเงินที่ได้รับจากการบริจาคน้ำซึ่งได้นำไปใช้แล้วยังมีส่วนที่เหลือ หรือยังไม่ได้นำไปใช้ เงินบริจาคน้ำดังกล่าวนี้ก็จะถูกจัดสรรขึ้นมาใหม่เพื่อใช้สำหรับทำอย่างอื่นต่อไป แต่ในส่วนของวัดเมื่อมีผู้บริจาคน้ำ วัดทำนองหอนจะดำเนินการตามความประสงค์ของผู้บริจาค หากเงินบริจาคน้ำที่ใช้ตามวัตถุประสงค์นั้น มีเงินบริจาคน้ำที่เหลือจากการใช้จ่ายดังกล่าว ทางวัดจะดำเนินการนำเงินเข้าบัญชี ในส่วนของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขินบางแก้ว เงินที่ได้รับจากการบริจาคน้ำ ทางวัดจะนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค

6. การเผยแพร่รายละเอียดของการบริจาค จากการศึกษาในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายพูดถึงการใช้เงินบริจาคของวัด แต่เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติการบริจาค 2030 ของประเทศเนปาล ได้มีการกำหนดไว้ในข้อ 10 ดังนี้ รายละเอียดของรายได้ และค่าใช้จ่ายในการบริจาคที่รวบรวมได้ตามพระราชบัญญัตินี้ รายละเอียดของการกระทำ และกิจกรรมที่ดำเนินการผ่านการบริจาคดังกล่าวให้เผยแพร่ในปีงบประมาณแต่ละครั้ง เห็นได้ว่าในประเทศเนปาลมีการทำบัญชีบริจาคที่รวบรวมรายละเอียดของรายได้และค่าใช้จ่ายทุกอย่างภายในวัด ซึ่งในปีงบประมาณแต่ละปี ทางวัดจะมีการเผยแพร่เพื่อให้สาธารณชนและประชาชนทั่วไปได้รับทราบ แต่วัดทั้งสองแห่งได้มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายเงินบริจาค และได้มีการจัดส่งรายการเงินของวัด ต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาทุก ๆ 1 ปีงบประมาณ ซึ่งทั้งสองวัดได้มีการเก็บเงินไว้เป็นสองส่วน คือ เงินเก็บจะนำไปเก็บไว้ในบัญชีธนาคารในนามของวัด และเงินบริจาควัดจะไม่นำไปเก็บในบัญชีธนาคาร เพราะแต่ละเดือน ญาติ โยม จะนำมาถวายเป็นค่าน้ำ ค่าไฟ ภายในวัด

7. บทลงโทษ จากการศึกษาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 45 ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา จะเห็นได้ว่าเมื่อพระภิกษุหรือไวยาวัจกรกระทำความผิด ให้นำบทบัญญัติตามมาตรา 341 และ 343 วรรคหนึ่ง ในประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับและยังมีการกำหนดโทษกรณีเจ้าอาวาสไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงดังกล่าว เจ้าอาวาสอาจมีความผิดเกี่ยวกับการละเมิดจริยาพระสังฆาธิการ ได้ ตามกฎหมายอาญาฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ข้อ 54 พระสังฆาธิการรูปใดประพฤติละเมิดจริยา ต้องได้รับโทษฐานละเมิดจริยาอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (1) ถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ (2) ปลดจากตำแหน่งหน้าที่ (3) ตาหนิโทษ (4) ภาคทัณฑ์ เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติการบริจาค 2030 (ค.ศ. 1973) ของประเทศเนปาลนั้น ได้มีการกำหนดให้ลงโทษตามข้อ 13 กล่าวคือ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองพันรูปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และจำนวนเงินบริจาคที่รวบรวมได้จะเรียกคืนจากผู้นั้นตามเท่าที่รัฐบาลเห็นสมควร ในส่วนของวัดนั้นจะยึดตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 45 ประกอบกับนำประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ ซึ่งพระภิกษุนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกรจะต้องเป็นบุคคลที่เจ้าอาวาสเป็นผู้แต่งตั้งและมีตราไวยาวัจกร

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาเพื่อค้นหาหลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัด และศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายการดูแลรักษาและจัดการเงินบริจาคของวัดในประเทศไทย และต่างประเทศในเรื่องการบริจาค พบว่า หลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาและจัดการเงินบริจาคของวัดบางประการในประเทศไทยนั้นยังไม่มีกฎหมายรองรับ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์เงินบริจาคของประเทศเนปาลแล้ว เห็นได้ว่ามีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันกับหลักเกณฑ์ของประเทศไทย ดังนี้

1. การขออนุมัติก่อนการรวบรวม ตามคำสั่งมหาเถรสมาคมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการบริจาคของประเทศเนปาล กล่าวคือ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้มีการขออนุมัติก่อนการรวบรวมเงินบริจาค ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีป้องกันการทุจริตของเจริญ เจษฎาวัลย์ (2550) กล่าวไว้ว่า การดูแลรักษาทรัพย์สินเงินทองให้มีความปลอดภัยจากการทุจริตคือ โกงทางการเงิน จากทุจริตคนชั่ว โดยกลวิธีต่าง ๆ นั้น ผู้รับผิดชอบควรสร้างแนวป้องกันตัวทรัพย์สินไว้ จึงเห็นได้ว่าการที่กฎหมายมีการกำหนดให้มีการขออนุมัติก่อนการรวบรวมเงิน

บริจาค่นั้นเพื่อป้องกันการทุจริต ป้องกันการขอรับบริจาดจากผู้แสวงหาประโยชน์ และเห็นว่าในส่วนของ การขอ อนุมัติก่อนการรวบรวมเงินบริจาดของประเทศไทยนั้นไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

2. การเก็บรักษาเงินบริจาด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 40 วรรคสาม และกฎกระทรวง การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติ ของวัด พ.ศ. 2564 ข้อ 7 จะเห็นได้ว่า วิธีเก็บรักษาเงินของวัดแบ่งเป็นสองส่วน คือ ในส่วนที่เกินหนึ่งแสนบาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝากธนาคารในนามของวัด และในส่วนของเงินการกุศลที่มีผู้บริจาด ให้เป็นไปตาม ความประสงค์ของผู้บริจาด แต่ผู้วิจัยเห็นว่าในส่วนของเงินการกุศลที่มีผู้บริจาดให้แก่วัดนั้นยังเป็นช่องว่างที่อาจ ทำให้เกิดการทุจริตเงินการกุศลดังกล่าวได้ เนื่องจากไม่ได้ระบุหลักเกณฑ์ในการเก็บรักษาเงินการกุศลในส่วนนี้ ไว้ เพียงแต่กำหนดให้จัดการ ไปตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาดเท่านั้น หากเทียบกับพระราชบัญญัติการบริจาด 2030 (ค.ศ. 1973) ประเทศเนปาล ข้อ 7(3)(ก) จะเห็นได้ว่าวิธีการเก็บรักษาเงินบริจาดของประเทศไทย มีหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บรักษาเงินบริจาดที่แน่นอนกว่า คือ มีการจัดเก็บเงินบริจาดไว้ในธนาคาร

3. การตรวจสอบบัญชี ตามกฎกระทรวง การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564 ข้อ 8 จะเห็นได้ว่า การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดจะจัดทำโดยไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาส ก็จะมาตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง เมื่อสัมภามณวัดทั้งสองแห่งได้มีการดำเนินการได้ การตรวจสอบบัญชีดังกล่าวเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าในการตรวจสอบบัญชีนั้นควรมี การตรวจสอบอย่างโปร่งใสโดยการให้ผู้ที่มีส่วนร่วมเข้ามาตรวจสอบด้วย ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดด้านความโปร่งใส และแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมมาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายดังกล่าว คือ การให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการรับรู้ หรือเข้าร่วมการตรวจสอบบัญชีดังกล่าว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติการบริจาด 2030 (ค.ศ. 1973) ข้อ 7(2) จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบบัญชีของประเทศไทยนั้นจะ เป็นเพียงการตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่ายเท่านั้น ในส่วนของบัญชีเงินฝากจะไม่มีการตรวจสอบ แต่ในเนปาลจะ เป็นการตรวจสอบเกี่ยวกับบัญชีเงินฝาก

4. การใช้จ่ายเงินบริจาด หลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินบริจาดของทั้งสองวัดมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งก็คือ การให้ คณะกรรมการของวัดเป็นผู้เบิกเงินเพื่อนำไปใช้จ่ายในกรณีจำเป็นที่วัดจะต้องใช้เงินจำนวนมาก การกระทำ ดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่ได้มีกฎหมายไทยกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ แต่พระราชบัญญัติการบริจาด 2030 (ค.ศ. 1973) ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการกำหนดขั้นตอนในการใช้จ่ายเงินบริจาดไว้ซึ่งสอดคล้องกับหลัก คุณธรรมที่ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ 3 หลักการ คือ หน่วยงานปลอดการทุจริต หน่วยงานปลอดจากการทำ คิดวินัย และหน่วยงานปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณ ดังนั้น การใช้จ่ายเงินบริจาดของวัด ในประเทศไทยนั้นควรมีการควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้จ่ายเงินบริจาดขึ้นมาเพื่อให้การใช้จ่ายเงินของวัดนั้น อยู่ในการควบคุม และไม่เป็นการใช้จ่ายอย่างอิสระมากเกินไป

5. การจัดสรรเงินบริจาดใหม่ หลักเกณฑ์ในประเทศไทยนั้น กำหนดเพียงว่าการดูแลรักษาและจัดการ เงินการกุศลที่มีผู้บริจาดให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาด ตามกฎกระทรวงข้อ 7 วรรคสอง ในส่วนจาก การสัมภามณวัดทั้งสองแห่ง ได้ความว่า เมื่อมีผู้บริจาดเงินให้แก่วัด ทางวัดจะดำเนินการตามความประสงค์ของ ผู้บริจาด หากมีเงินในส่วนที่เหลือจะนำไปเก็บไว้ในบัญชีของวัด จะเห็นได้ว่า ไม่มีการกล่าวถึงการจัดสรรเงิน บริจาดขึ้นมาใหม่ แต่พระราชบัญญัติการบริจาด 2030 (ค.ศ. 1973) ประเทศเนปาล มีการกำหนดหลักเกณฑ์ การจัดสรรเงินบริจาดขึ้นมาใหม่ไว้ในข้อ 9 เป็นกรณีที่มีการรวบรวมเงินบริจาดตามพระราชบัญญัตินี้เพื่อ ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอรับบริจาด หรือเงินนั้นไม่ได้เอาไปใช้จ่าย หรือเป็นเงินที่เหลือจากการใช้จ่าย

ตามวัตถุประสงค์ของการขอรับบริจาค กรณีนี้เงินบริจาคที่รวบรวมมาได้อาจจะถูกจัดสรรขึ้นมาใหม่ เพื่อนำไปใช้
อย่างอื่นโดยได้รับอนุมัติจากรัฐบาลเนปาล จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดไว้ว่าเงินที่ได้รับจากการ
บริจาคซึ่งได้นำไปใช้แล้วยังมีส่วนที่เหลือ หรือยังไม่ได้นำไปใช้ เงินบริจาคมดังกล่าวนี้ อาจจะจัดสรรขึ้นมา
ใหม่เพื่อใช้สำหรับทำอย่างอื่นต่อไป

6. การเผยแพร่รายละเอียดของการบริจาค จากการศึกษาตามพระราชบัญญัติการบริจาค 2030 (ค.ศ. 1973)
ของประเทศเนปาลนั้น ได้มีการกำหนดไว้ในข้อ 10 ซึ่งจะมีการทำบัญชีบริจาคที่รวบรวมรายละเอียดของรายได้
และค่าใช้จ่ายทุกอย่าง ซึ่งในปีงบประมาณแต่ละปีจะมีการเผยแพร่เพื่อให้สาธารณชนและประชาชนทั่วไปได้รับ
ทราบ ในส่วนของประเทศไทยเมื่อศึกษาแล้วยังไม่มีกฎหมายใด พุถึงการเผยแพร่รายละเอียดของการบริจาค
ซึ่งในการเผยแพร่รายละเอียดของการบริจาคมนั้นจะต้องคำนึงถึงการสร้างหลักการมีส่วนร่วม กล่าวคือ เปิดโอกาส
ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และรับรู้ถึงการดำเนินการของวัดเกี่ยวกับเงินบริจาคเพื่อให้ได้รับรู้ถึงข้อมูล
ถูกต้องอย่างตรงไปตรงมา อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้สาธารณชนและประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วมใน
การตรวจสอบ เกี่ยวกับยอดเงินที่ได้รับจากการบริจาค และค่าใช้จ่ายของวัด

7. บทลงโทษ ตามพระราชบัญญัติการบริจาค 2030 (ค.ศ. 1973) ของประเทศเนปาล ได้มีการกำหนดให้
ลงโทษตามข้อ 13 แต่ในส่วนของประเทศไทยได้มีการกำหนดบทลงโทษผู้ที่กระทำความผิดในการรวบรวมเงิน
บริจาค โดยให้นำบทบัญญัติตามมาตรา 341 และ 343 วรรคหนึ่ง ในประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ และยัง
กำหนดโทษกรณีเจ้าอาวาสไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงโดยเจ้าอาวาสอาจมีความผิดเกี่ยวกับการละเมิดจริยา
พระสงฆ์ ตามตามกฎหมายอาญามาตรา 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสงฆ์
ข้อ 54 ซึ่งบทลงโทษนั้นถือเป็นหลักเกณฑ์ในการดูแลรักษาเงินบริจาคของวัดด้วยเช่นกัน การรวบรวมเงินบริจาค
นั้นจะต้องกระทำโดยยึดหลักความโปร่งใส ประกอบไปด้วย ความถูกต้อง ชัดเจน ปฏิบัติตามหลักการที่ควร
จะเป็น รวมถึงการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับบทลงโทษกรณี
การรวบรวมเงินบริจาคของไทยกับประเทศเนปาลมีความสอดคล้องกัน จึงเห็นว่าในส่วนของบทลงโทษนั้นไม่มี
ปัญหาแต่อย่างใด

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ควรกำหนดให้วัดทุกแห่งในประเทศไทยมีวิธีการดูแลรักษาเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัดที่
ชัดเจน และรัดกุม กล่าวคือ กำหนดให้มีการนำเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัดทั้งหมดฝากไว้กับบัญชีธนาคาร
เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

(2) ควรกำหนดให้วัดทุกแห่งมีการรับบริจาคเพียงทางเดียว เพื่อให้การตรวจสอบของเจ้าอาวาสและ
ไวยาวัจกรเป็นไปโดยง่าย

(3) ให้ประเทศไทยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการกำหนดขั้นตอนในการใช้เงินการกุศลที่มี
ผู้ให้แก่วัด เพราะประเทศไทยยังไม่มีกำหนดขั้นตอนในการใช้เงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัด

(4) ให้ประเทศไทยมีมาตรการหรือหรือหลักเกณฑ์ในการจัดสรรเงินการกุศลที่มีผู้บริจาคให้แก่วัด
ที่เหลือจากการบริจาคครั้งก่อน ก่อนนำมาใช้ใหม่ โดยจะต้องผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการวัด

(5) ควรให้ทางวัดมีการเผยแพร่ข้อมูลการบริจาค และค่าใช้จ่ายของวัด ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้
ในแต่ละปีงบประมาณ ว่าทางวัดเหลือเงินที่มีผู้บริจาคให้แก่วัด และใช้จ่ายไปเท่าไรในแต่ละปีงบประมาณ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติของไวยวัจกรในการจัดการทรัพย์สินของวัดตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.จันทร์ทราทิพย์ สุขุม อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย อาจารย์วีรัตน์ นาทิเพทย์ และ อาจารย์วีณา สุวรรณโณ ที่ให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่และทุ่มเทเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ พระเอกชัย ญาณิสฺสโร วัดท่านางหอม และพระสมุห์สดีไส อินกรวังโส เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี

9. เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวง การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด พ.ศ. 2564

กฤติน จันท์สนธิมา. (2561). การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยแนวทางพระราชรัฐ: กรณีศึกษาของวัดจันแสนและวัดตากฟ้า. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 11 (1), หน้า 143- 180.

คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ควบคุมการเรียไร พ.ศ. 2539, ข้อ 6 ข้อ 7 ข้อ 8.

ชารทิพย์ ศรีสุวรรณเกศ. (2564). *ย้อนรอยคดี 'โกงผ่านวัด' ปิดช่องโหว่ทุจริต* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2564, สืบค้นจาก : <https://tdri.or.th/2021/03/anti-corruption-temple-frauds/>

นฤพนธ์ เมืองจันทร์และคณะ. (2562). *การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาคและทรัพย์สินของวัด*. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 341 มาตรา 343.

พระใบฎีกาสุจินนะ อนัญชิโต.(2563). การจัดการเงินและทรัพย์สินของวัด. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 5(2), หน้า 66-77.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, มาตรา 40.

พันตำรวจตรี อรุณ กันพร้อม. (2560). *ประสิทธิภาพการป้องกันการทุจริตการสอบเข้าเป็นนักเรียนนายสิบตำรวจของตำรวจภูธรภาค7 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ*. ปริญญาปรัชญาคุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสยาม.

วัดเก็บเงินทำบุญได้แค่1แสนบาท เข้มส่วนเกินฝากแบงก์. เดลินิวส์. 17 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก :

<https://www.dailynews.co.th/education/850621/?fbclid=IwAR0mL8zf35ObkJy-tZ68ZXyAkUHGUxpLIWaMixcH8Zmv6-n1RQNYMjrpcT8>

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2563). *หลักธรรมาภิบาล และการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมองค์กรของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา*.

Donations Act, 2030 (1973). ประเทศเนปาล สืบค้นจาก :

<https://www.lawcommission.gov.np/en/archives/category/documents/prevaling-law/statutes-acts/donations-act-2030-1973>

มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยสมัครใจ

LEGAL MEASURES FOR VOLUNTARY DRUG ADDICTION

REHABILITATION

ธีรวัฒน์ แสนพวง

นักศึกษาลัทธิตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: thirawat.saenpawang@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยสมัครใจของประเทศไทย เนื่องจากพระบัญญัติที่บังคับเกี่ยวกับมาตรการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยสมัครใจยังขาดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมที่จะช่วยในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดได้อย่างเต็มที่ และไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไม่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาแนวคิดพื้นฐาน รวมไปถึงการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยสมัครใจของต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่ามาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยสมัครใจนั้นกฎหมายหลักที่ใช้บังคับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดได้แก่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 108/2557 เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายยาเสพติด มีปัญหาด้านการกำหนดหลักเกณฑ์บุคคลที่จะเข้ารับการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบ วิธีการและประสิทธิภาพของการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแบบบังคับบำบัดและแบบสมัครใจบำบัด ปัญหาในการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดในระบบสมัครใจ ปัญหาในการติดตามดูแลหลังการปล่อยตัว (After Care) และปัญหาของประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งปัญหาดังกล่าวข้างต้นยังคงขาดความชัดเจนและไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา โดยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายในส่วนของ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่สามารถเข้าบำบัดฟื้นฟูได้ตาม พ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 และให้เพิ่มบทบัญญัติใน พ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 ทวิ โดยให้ผู้เข้ารับบำบัดฟื้นฟูที่ ต้องขังในเรือนจำได้รับการบำบัดในสถานที่สมัครใจ และให้มีการตรวจกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 อันเกี่ยวกับการสมัครใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และไม่มีประวัติอาชญากรรม และเพิ่มบทบัญญัติ ใน พ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 33 วรรคสาม ให้คณะกรรมการฟื้นฟูยาเสพติดติดตามผลหลังมีการปล่อยตัวผู้บำบัดฟื้นฟูโดยกำหนดระยะเวลาตั้งแต่ 1-3 ปี พร้อมทั้งให้บริการสังคมเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 50 ชั่วโมงถึง 300 ชั่วโมง และเพิ่มเติมวรรคสี่ “พนักงาน

อัยการหรือพนักงานสอบสวนจะไม่ออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีโดยทันที แต่ให้รอการฟ้องไว้เพื่อดูความประพฤติของผู้บำบัดฟื้นฟูภายหลังการปล่อยตัว เมื่อคณะกรรมการฟื้นฟูยาเสพติดแจ้งต่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนว่าติดตามผลภายหลังการปล่อยตัวเป็นที่พอใจให้แล้วให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด” และประการสุดท้ายให้แก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 108/2557 ข้อที่ 1 โดยเพิ่มเติมข้อยกเว้นในข้อ 1 โดยให้ผู้ที่เป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุกสามารถเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดได้ หากเป็นความผิดลหุโทษหรือความผิดอาญาลหุโทษหรือที่มีอัตราโทษไม่เกิน 3 ปี หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจะดำเนินคดี ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการชะลอการฟ้องคดีออกไป ภายหลังที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเสร็จสิ้น ให้ดำเนินคดีต่อไป จึงจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: บำบัดฟื้นฟู ยาเสพติด สมัครใจ

ABSTRACT

The objective of this thesis is to study the legal measures for the voluntary rehabilitation of drug addiction in Thailand. Due to the provisions governing the Voluntary Addiction Rehabilitation Act, there are no appropriate legal measures to fully facilitate drug addiction rehabilitation and is inconsistent with the current problems in Thai society. This will create problems in drug addiction rehabilitation therapy are ineffective. The objectives are also to study the basic concepts as well as to study the legal measures for voluntary drug addiction rehabilitation in foreign countries.

The study found that the legal measures for voluntary rehabilitation of drug addicts were the main law governing drug addiction rehabilitation is the Narcotic Drug Act, B.E.2522. and the Drug Addiction Rehabilitation Act, B.E. 2545 and Announcement of the National Council for Peace and Order No. 108/2557 on the treatment of suspects in violation of the drug law. There is still a problem in determining the criteria for people to seek treatment and rehabilitation for drug addicts. Problems with the modalities and effectiveness of compulsive and voluntary addiction rehabilitation therapy. Legal issues related to stipulating rules for drug addicts to enter the voluntary treatment process. Legal issues in monitoring after care. Legal issues concerning the National Council for Peace and Order Announcement No. 108/2557 regarding treatment of suspected drug offenders for rehabilitation and care through rehabilitation. All of the above problems remain unclear and cannot be enforced as effectively as they should be.

The researcher proposes a solution to the problem by proposing to amend the provisions of the law in the part of determining the qualifications of those who can enter rehabilitation according to Drug Addiction Rehabilitation Act, BE 2545, Section 19 and add provisions to Drug Addiction Rehabilitation Act, BE 2545, Section 19 bis by allowing those who receive rehabilitation who are incarcerated in prison to receive treatment in a suitable place and to enact the Ministerial Regulations issued in accordance with Narcotic Drug Act, B.E.2522 about voluntarily receiving free rehabilitation therapy and without a criminal record and add provisions in the Narcotics Addiction Rehabilitation Act, BE 2545, Section 33, paragraph three. The drug rehabilitation committee

will follow up after the release of the rehabilitation therapist for a period ranging from one to three years and provide social services for a period of 50 to 300 hours. And adding paragraph four, the public prosecutor or the investigating officer will not immediately issue an order not to prosecute the case. But wait for the lawsuit to see the behavior of the rehabilitation therapist after release. When the Narcotics Rehabilitation Committee notifies the public prosecutor or the inquiry official that the outcome after the release is satisfactory, the public prosecutor or the inquiry official shall issue an order not to prosecute the case. And finally, amend the Announcement of the National Council for Peace and Order No. 108/2557, item 1. By adding an exception to Article 1, by allowing those who are accused or who are being prosecuted for other offenses punishable by imprisonment, can receive drug rehabilitation therapy. If it is a petty offense or a petty offense, or with a penalty of not more than 3 years. If the investigating officer or public prosecutor will prosecute order the inquiry official or public prosecutor to delay the prosecution After receiving the complete rehabilitation treatment continue to prosecute Therefore, the problem will be solved effectively.

Keyword: Rehabilitation therapy, Narcotics , Voluntarily

1. บทนำ

ปัญหาหายเสพติด นับเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติในยุคปัจจุบัน ที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ได้ทวีความรุนแรงและพัฒนารูปแบบการผลิต การจำหน่ายและการเสพอย่างต่อเนื่อง จากปัญหาดังกล่าว คณะรัฐบาล นำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีมติเห็นชอบแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี 2558 รวม 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด 2) ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด 3) ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด 4) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ 5) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และ 6) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ โดยมีกลไกการบริหารจัดการ ดังนี้ 1) กลไกในระดับนโยบาย มี ป.ป.ส. ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย มาตรการการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในภาพรวม เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ 2) กลไกอำนวยการ มี ศอ.ป.ส. ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลและคณะกรรมการ ป.ป.ส. ไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลสำเร็จ 3) กลไกระดับภารกิจ มีศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวง/หน่วยงาน ทำหน้าที่ในการอำนวยการแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในภารกิจและบทบาทที่รับผิดชอบ 4) กลไกระดับพื้นที่ มีศูนย์อำนวยการและศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดและอำเภอ ทำหน้าที่ในการอำนวยการและปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดและอำเภอ¹

ในการปราบปรามยาเสพติดเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการจะต้องมีจำนวนเพียงพอ ประกอบไปด้วยศักยภาพ คุณภาพ มีความตั้งใจในการทำงานแล้ว เครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงานก็ต้องมีความทันสมัย นอกจากนั้นแล้ว กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามก็ต้องทันต่อเหตุการณ์มีเนื้อหาชัดเจน ไม่คลุมเครือและที่สำคัญต้องสามารถนำมาบังคับใช้ได้จริงปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติด

¹ ทำเนียบรัฐบาล. (2557). แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี 2558 [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2564,

จาก: <https://www.thaigov.go.th/gallery/contents>

นั้นมียุหลาย ฉบับ เช่น พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519, พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เหล่านี้ต่าง ๆ เป็นต้น แต่ว่าการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และ ตาม พ.ร.บ. อื่น ๆ นั้นส่วนมากจะมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันการประกอบอาชญากรรมด้านยาเสพติดนั้นมีการพัฒนาการดำเนินการให้เป็นรูปขบวนการมากขึ้น จนถึงมีการจัดตั้งในรูปแบบเป็นอาชญากรรมองค์กร (Organied Crime) ยกต่อการที่จะสืบสวนจับกุมให้ได้ทั้งขบวนการ เนื่องจากกฎหมายที่ใช้อยู่ไม่เอื้อต่อการดำเนินการ ต่อมาจึงได้มีการบัญญัติกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อที่จะดำเนินการกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นขบวนการเรียกว่า “พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534” โดยเขียนเจตนารมณ์ของการตรากฎหมายฉบับนี้ไว้ตอนท้ายว่า “เหตุผลในการประกาศใช้ พ.ร.บ. ฉบับนี้คือเพื่อให้การปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายดังกล่าวขึ้น โดยเฉพาะจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”²

ปัญหา ยาเสพติด นอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้เสพยาเสพติดเองแล้วยังส่งผลกระทบต่อสังคมและครอบครัวด้วยจากสถิติการเกิดอาชญากรรมส่วนใหญ่ผู้กระทำความผิดมักจะเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งสิ้น โดยในปีงบประมาณ 2560 สถิติการเกิดคดีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีจำนวนทั้งสิ้น 192,613 คดี³

การติดยาเสพติดในทางการแพทย์นั้น แบ่งเป็นการติดยาเสพติดทางกายและทางใจ โดยอธิบายว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่เกิดขึ้นทีละน้อยจากการใช้ยาเป็นครั้งคราวสู่การใช้ที่ถี่ขึ้น โดยส่งผลกระทบต่อสมอง 2 ส่วน คือ ส่วนความคิด (Cerebral cortex) และส่วนอยาก (Lambic system) ทำให้ผู้เสพมีความต้องการมากยิ่งขึ้นและแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ส่วนการบำบัดรักษาผู้เสพในทางการแพทย์นั้น โดยทั่วไปจะบำบัดรักษาหายได้ไม่ยาก สิ่งสำคัญที่สุดคือ การบำบัดทางจิต (Mental Dependency) หรือความมุ่งมั่นที่เกิดอยากจะเอาชนะยาเสพติดด้วยจิตใจของผู้ติดยาเสพติดเอง⁴

ดังนั้นกระบวนการบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่ได้ผลดีสามารถรักษาแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดสู่สังคมได้คือการบำบัดด้วยความสมัครใจของผู้เสพ ผู้เสพที่มีจิตใจมุ่งมั่นอยากเอาชนะการติดยาเสพติดด้วยตนเอง แต่ในปัจจุบันกระบวนการทางกฎหมายของประเทศไทยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญผลักดันแก้ไขกฎหมายเพื่อหามาตรการแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติดมาโดยตลอด และได้มีการนำเอาหลักการทำให้การเสพยาเสพติดไม่ต้องได้รับโทษทางอาญา (Decriminalization) มาใช้ จนท้ายที่สุดนำมาซึ่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งมีการประกาศใช้จนถึงปัจจุบัน โดยเหตุผลในการประกาศพระราชบัญญัตินี้มีหลักการสำคัญคือ ผู้เสพยาเสพติด

² สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2555). *พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2564, จาก: <https://www.oncb.go.th/Pages/main.aspx>

³ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.(มปป.). *ข้อมูลสถิติการจับกุมคดียาเสพติดประจำปีงบประมาณ 2560* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2564, จาก: https://opendata.data.go.th/he/dataset/item_ca3e9e18-ca50-4fbf-8178-07a7a11f94a4

⁴ กรมสุขภาพจิต. (2562). *ที่ยาหนักทำ “สมองติดยา” ถึงขั้นโรคสมองพิการถาวร* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2564, จาก: <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=29747>

⁵ สง่า อัครปรีด. (มปป.). *การใช้มาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษทางอาญา ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด*. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2564, จาก: <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act213.pdf>

มีสภาพเป็นผู้ป่วยไม่ใช่อาชญากรปกติ⁶ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดจึงสมควรกระทำเพื่อให้ผู้เสพกลับตัวคืนสู่สังคมได้เป็นปกติ แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการสมัครใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในเรือนจำจะเป็นการบำบัดฟื้นฟูแบบบังคับบำบัด ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะกระทำโดยเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำ การบำบัดฟื้นฟูจะไม่ได้ดูแลรักษาโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนั้นผู้ต้องขังหลายคนที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูมีการพัฒนาจากผู้เสพเป็นผู้ค้า เนื่องจากการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในเรือนจำให้ผู้ต้องขังคดีเสพยาเสพติดบำบัดฟื้นฟูร่วมกับ ผู้ต้องขังคดีจำนำยาเสพติด โดยไม่มีการแยกบำบัดฟื้นฟู และทำให้ผู้เสพได้รับข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับยาเสพติดจากผู้ค้าจึงเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับภัยคุกคามมากขึ้นและจึงพัฒนาจากการเสพเป็นการค้า จากบทสัมภาษณ์หนึ่งในผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่ถูกส่งตัวไปยังทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง การทำหน้าที่บำบัดฟื้นฟูภายในเรือนจำก็ควรจะเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพกับนักจิตวิทยาเป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงกรมราชทัณฑ์มีนักจิตวิทยาเพียง 29 คน จากเรือนจำ 142 แห่งทั่วประเทศ ในจำนวนนี้มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ในเรือนจำจริงๆ เพียง 22 คนเท่านั้น ส่วนอีก 7 คนจะประจำอยู่ที่กองบริการทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์ขาดแคลนที่สุดในกระบวนการบำบัดผู้ป่วยยาเสพติดในเรือนจำคือนักจิตเวช เนื่องจากผู้ที่ใช้ยาเสพติดมาเป็นเวลานานแล้วต้องหยุดยาในทันทีมักจะเกิดการทางจิตแทรกซ้อนเช่นหูแว่วหรือเห็นภาพหลอน ซึ่งควรได้รับการดูแลเหมือนกับผู้ป่วยภายในโรงพยาบาล⁷

การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของไทยนั้น หากเป็นสถานบำบัดฟื้นฟูของรัฐจะไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น แต่จำนวนบุคลากรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการบำบัดรักษาไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษา แต่ถ้าเป็นหน่วยงานของภาคเอกชนที่มีความพร้อมในด้านของบุคลากรและอุปกรณ์ผู้ที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจะต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก โดยหน่วยงานของรัฐไม่มีการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด แตกต่างกับสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น รัฐให้ทางเลือกแก่ผู้เสพในการบำบัดรักษาจากการใช้ยาเสพติด โดยทำให้ผู้ที่ต้องการบำบัดฟื้นฟูที่ต้องการรับการรักษามั่นใจโดยสามารถเข้ารับการรักษาไม่ว่าในส่วนของภาครัฐและเอกชนก็ตามผู้เข้ารับการรักษาจะไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น และจะได้รับการปกปิดข้อมูลการรักษาเป็นอย่างดีและไม่มีการบันทึกประวัติอาชญากรรม⁸

ผู้ศึกษาพบความบกพร่องหลายประการของกฎหมายของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติควรดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 108/2557 เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายยาเสพติด โดยแก้ไขเพิ่มเติมที่มุ่งเน้นไปที่ประเด็นของการบำบัดรักษาภาคสมัครใจเป็นหลัก

⁶ นภัทร พันวงษา. (2558). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้บังคับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

⁷ ประชาไท. (2561). ผู้เสพคือผู้ป่วย(จบ):ระบบบังคับบำบัดเมื่อยังไม่ถึงจึงเป็นได้แค่อาชญากร [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2564,

จาก: <https://prachatai.com/journal/2018/07/77853>

⁸ ศรัณยู โสสิงห์. (2559). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 88- 89

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิจัย แนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยสมัครใจ
2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยสมัครใจ ทั้งของประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา เยอรมัน โปรตุเกส และมาเลเซีย
3. เพื่อศึกษาปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยสมัครใจ
4. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสมกับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยสมัครใจของประเทศไทยอย่างเหมาะสม

3. สรุป

จากการศึกษาสามารถสรุปประเด็นปัญหาได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1) ปัญหาการกำหนดหลักเกณฑ์บุคคลที่จะเข้ารับการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประเด็นปัญหานี้พอจะสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กระบวนการกลั่นกรองยังไม่มีประสิทธิภาพ มีแต่รูปแบบในการกำหนดที่ให้ผู้ติดยาเสพติด ได้รับการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพ เท่านั้น ซึ่งในหลายกรณี คณะกรรมการปล่อยให้ผู้เสพที่เคยเข้ารับการบำบัดรักษาแล้วหลายครั้งสามารถเข้ามาบำบัดได้อีก รวมถึงผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้เสพและมีพฤติกรรมซ้ำยาเสพติด ทำให้มีการบำบัดรักษาปะปนกันทั้งผู้เสพที่แท้จริงอย่างเดียวและผู้เสพและค้ายาเสพติด ด้วยเหตุนี้ทำให้ผลการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นยังบำบัดรักษาได้ไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากว่าบุคคลเหล่านี้มีเจตนาที่แท้จริงคือเพื่อครอบครองและจำหน่ายไม่ได้ต้องการเสพหรือมีอาการติดยาเสพติด

สืบเนื่องมาจากการกำหนดคุณสมบัติบุคคลที่ไม่รัดกุมและกว้างเกินไปโดยไม่ได้มองจากปัญหาสภาพความเป็นจริง คือ การที่มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 บัญญัติว่า “ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างดำเนินคดีในความคิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล” จะสังเกตได้ว่าพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ไม่ได้บัญญัติห้ามบุคคลที่เคยกระทำความผิดมาก่อน แม้เป็นความผิดร้ายแรงแค่ไหนแต่เมื่อพ้นโทษแล้วมีการเสพยาก็สามารถเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพได้ทุกกรณี ในกฎหมายจะห้ามเฉพาะหลังจากที่ศาลสั่งตรวจพิสูจน์แล้วไปกระทำความผิดอีกเท่านั้น จึงเกิดปัญหาตามมาว่าบุคคลที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีความหลากหลายและไม่ได้เป็นผู้ป่วยที่แท้จริงตามที่เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องการนำผู้ที่เสพหรือผู้ติดยาเสพติดเท่านั้นมารับการบำบัดฟื้นฟู แต่ในปัจจุบันในสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดไม่ได้มีเพียงแต่ผู้เสพติดเพียงกลุ่มบุคคลเดียวเท่านั้น แต่ภายในศูนย์บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมีผู้ที่เคยกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นความผิดที่ร้ายแรง ซึ่งผู้ที่รับการบำบัดฟื้นฟูบางคนเคยต้องโทษจำคุกมาแล้วจำนวนมาก มีทั้งคดี ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ หรือมีประวัติฆ่าคนตาย ซึ่งคนเหล่านี้ไม่สมควรที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูร่วมกับผู้เสพหรือผู้ติดยาปกติควรจะมีการแยกบำบัดฟื้นฟูต่างหาก เพราะหากบุคคลเหล่านี้ไปอยู่ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็จะไปสร้างอาณาจักรและเป็นผู้มีอิทธิพลชักนำผู้อื่นไปในทางที่ผิด อีกทั้งมีการถ่ายโอนพฤติกรรมกันได้โดยง่าย ซึ่งสุดท้ายแล้วยอมส่งผลให้

การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ไม่ประสบผลสำเร็จ ซ้ำยังเป็นการบ่มเพาะความเป็นอาชญากรให้กับผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดได้ง่าย

2) ปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการและประสิทธิภาพของการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแบบบังคับบำบัด และแบบสมัครใจบำบัด ซึ่งโครงสร้างระบบการบังคับบำบัดของประเทศไทยกำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่ต้องเข้ารับการถอนพิษยาในเรือนจำแทนที่จะได้รับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาล ซึ่งเรือนจำมักจะไม่มียุทธศาสตร์และทรัพยากรที่เพียงพอที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการถอนยาและแก้ไขปัญหานี้เนื่องจากการขาดยาเสพติดได้ ผู้ที่ถูกควบคุมในเรือนจำมักจะไม่ได้รับคำแนะนำหรือการบริการทางการแพทย์ การถอนพิษยามักจะเป็นขั้นตอนแรกของการบำบัดตามข้อมูลของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) เป้าหมายสำคัญของการถอนพิษคือการทำให้ภาวะขาดยาในลักษณะที่ปลอดภัยและสามารถทนรับได้ให้มากที่สุด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ในความควบคุมของแพทย์ การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดควรที่จะใช้มาตรการการปฏิบัติด้านจริยธรรมแบบเดียวกันสำหรับการบำบัดผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงกับการบริการสุขภาพด้านอื่นๆ คือให้สิทธิอิสระ ให้ผู้เสพยาเสพติดสามารถกำหนดชะตากรรมของตนเองและเจ้าหน้าที่ผู้บำบัดต้องกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่เป็นโทษ นอกจากนี้แล้วการบังคับบำบัดในเรือนจำหรือหน่วยทหารยังมีการลงโทษที่รุนแรงในบางครั้ง

ในความเป็นจริงหากจะให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอย่างสมัครใจควรให้โอกาสแก่ผู้ที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้เลือกว่าตนเองจะควรได้รับการบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบใด ด้วยวิธีการอย่างไร และบำบัดฟื้นฟูด้วยบุคลากรฝ่ายไหนจะเป็นหนทางที่ดีที่สุด เพราะเมื่อผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้มีโอกาสได้เลือกวิธีที่จะใช้แก่ตนเองย่อมจะส่งผลดีต่อจิตใจและร่างกายของผู้บำบัดฟื้นฟูเอง เมื่อมีโอกาสมีสิทธิที่จะเลือกรูปแบบวิธีการใดแล้ว ย่อมส่งผลให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูย่อมสามารถผ่านขั้นตอนต่างๆ ในการบำบัดฟื้นฟูไปได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการบำบัดฟื้นฟู และย่อมไม่หวนกลับมาเสพยาเสพติดอีก ดังนั้นการใช้หลักการของการบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่ถูกมองว่าเป็นผู้ป่วยนั้น ควรจะต้องใช้ระบบการบำบัดฟื้นฟูแบบสมัครใจบำบัด ซึ่งจะตรงกับความต้องการของผู้เสพยาเสพติด จึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้เสพยาติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดในระบบสมัครใจ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นั้นไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้ภาครัฐสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อที่จะจูงใจ ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการสมัครใจเข้ารับการบำบัดที่มากขึ้น ส่งผลต่อการบังคับใช้ ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่สัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งหมายจะลดจำนวนผู้เสพยาติดยาเสพติดลง โดยไม่ใช้กระบวนการบังคับหรือการดำเนินคดีตามกฎหมาย และในอดีตที่ผ่านมาภาครัฐก็กำหนดแต่เพียงนโยบายให้ผู้เสพยาติดยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษา ซึ่งการออกมาตรการเพียงแค่นั้นยังไม่สามารถทำให้ผู้เสพยาติดยาเสพติดมีความพร้อมหรือมีความต้องการที่จะเข้ารับการบำบัดมากขึ้น สังคมที่เต็มไปด้วยผู้ติดยาติดยาเสพติดที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น การที่ภาครัฐไม่สามารถกำหนดนโยบายและมาตรการดังกล่าวได้ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายรองรับ จึงเป็นการไม่สอดคล้องกับภารกิจของรัฐ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของภาครัฐ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ติดยาติดยาเสพติดเข้าสู่การบำบัดรักษาในระบบสมัครใจ

ดังนั้น การที่ประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้รัฐบาลสามารถกำหนดนโยบายหรือมาตรการจูงใจ ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ผู้เสพยาติดยาติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาในระบบสมัครใจ ที่มีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มจำนวนและเพิ่มความพร้อมในการตัดสินใจเข้ารับการบำบัดรักษา และอยู่จนครบ

กำหนดการบำบัดรักษาได้ย่อมส่งผลเสียต่อประชาชน ที่เป็นผู้เสพยาเสพติดที่ไม่ได้รับการบำบัดรักษาเสพติดให้หายขาดจากอาการติดยาเสพติด ทำให้คนเหล่านี้กลายเป็นอาชญากร หรือถูกกีดกันออกจากสังคม ผู้เสพยาเสพติดเพิ่มมากขึ้นปัญหาอาชญากรรมก็จะมีอัตราเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ส่งผลเสียต่อประชาชนโดยทั่วไปที่มีความเสี่ยงภัยในการใช้ชีวิตในสังคม โดยต้องเผชิญอาชญากรรมจากการกระทำของผู้เสพยาเสพติดส่งผลกระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ทำให้สังคมโดยรวมปราศจากความสงบสุขและย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศอย่างที่สุด

4) ปัญหาทางกฎหมายในการติดตามดูแลหลังการปล่อยตัว (After Care) หลังจากผู้เสพยาเสพติดได้รับการปล่อยตัวโดยคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติใดในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่เข้ามารองรับหรือมีกระบวนการติดตามผู้ติดยาเสพติดหลังออกไปใช้ชีวิตในชุมชนหากผู้ติดยาเสพติดยังคงอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม โอกาสที่จะติดซ้ำยังมีโอกาสสูง ทั้งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ก็ยังมีได้บัญญัติถึงมาตรการติดตามดูแลหรือการคุมประพฤติและการบริการสังคมแต่อย่างใด โดยในขณะที่ศาลยาเสพติดของต่างประเทศนั้นได้กำหนดอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้มีระยะเวลาในการติดตามความประพฤติที่แตกต่างกันโดยพิเคราะห์จากพฤติการณ์หรือความร้ายแรงแห่งคดี และจำนวนของการกระทำความผิดซ้ำ โดยรวมแล้วจะมีการกำหนดจำนวนชั่วโมงไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่ 50 100 150 200 และ 300 ชั่วโมง นอกจากนี้ระยะเวลาการคุมประพฤติที่กำหนดไว้ร่วมกับระยะเวลาในการบำบัดฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟูชุมชนซึ่งมีระยะเวลาตั้งแต่ 12 18 และ 36 เดือน

5) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 108/2557 เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผ่านการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศฉบับนี้ถือเป็นแนวทางการบำบัดฟื้นฟูแนวใหม่ที่ใช้มาตรการทางการเลือกแทนการดำเนินคดีอาญา โดยยึดหลักการเบี่ยงคดีอาญาออกจากกระบวนการยุติธรรม และเน้นการบำบัดรักษา ไม่ต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหา ไม่ต้องควบคุมผู้กระทำความผิดเสพยาเสพติดในชั้นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจตามกฎหมายแต่อย่างใด และมีมาตรการบำบัดฟื้นฟูโดยใช้สถานพยาบาล หน่วยงานทางปกครอง และของชุมชนเข้ามามีส่วนในการบำบัดฟื้นฟู และติดตามดูแลหลังการบำบัดฟื้นฟูแล้ว ถือว่ามาตรการดังกล่าวเป็นแนวทางที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย เจตนารมณ์ตามประกาศฉบับนี้ เกิดจากข้อยืนยันทางการแพทย์ปรากฏว่า ผู้เสพยาเสพติดจะทำให้เป็นโรคสมองติดยา ดังนั้นกรณีจึงควรให้โอกาสผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูโดยความยินยอม เพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดกลับคืนสภาพจากการเสพยาเสพติด และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในครอบครัวได้อย่างปกติ อันจะเป็นคุณประโยชน์กับผู้เสพยาเสพติดให้มีโอกาสทบทวนและกลับตัวเลิกใช้ยาเสพติด โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการบำบัดฟื้นฟูและดูแลต่อเนื่อง

แต่อย่างไรก็ดี ประกาศฉบับดังกล่าว แม้จะถูกต้องตามหลักการรักษาผู้ป่วยซึ่งในต่างประเทศหลายประเทศนั้นได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหามติดยาเสพติดแล้ว ประกาศดังกล่าวก็เป็นเพียงกฎหมายตามประกาศของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ไม่ได้ดำเนินการกำหนดวิธีการ แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชัดเจนเป็นอย่างมาก กรณีจึงควรที่จะต้องกำหนดรูปแบบแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะหมวดการบำบัดรักษาและหมวดการฟื้นฟูสมรรถภาพในประกาศฉบับนี้มีการกำหนดเกณฑ์สำหรับผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดไว้ โดยไม่รับบำบัดฟื้นฟูให้แก่ผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐานอื่นร่วมด้วย เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 ซึ่งทำให้ในตัวประกาศดังกล่าวนี้ไม่สามารถช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดฐานอื่นที่ประสงค์จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้ เพราะหากผู้เสพยาเสพติด

ประสงค์ที่จะเข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุแล้วแต่ไม่สามารถเข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุได้ และผลักดันให้ไปรับการรักษาบำบัดฟันฟุโดยวิธีการบังคับหรือระบบต้องโทษซึ่งความพร้อมด้านอุปกรณ์และบุคลากรที่ไม่พร้อมย่อมจะส่งผลให้การบำบัดฟันฟุไม่ได้ประสิทธิภาพก็จะทำให้ผู้บำบัดหวนกลับไปเสพยาเสพติดได้อีก จึงทำให้ประกาศฉบับนี้ยังคงมีปัญหาอยู่ ท้ายที่สุดประกาศฉบับนี้จึงยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาย่อยเกี่ยวกับการบำบัดรักษาได้ในทุกเรื่อง แม้กระบวนการดังกล่าวข้างต้นจะมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่งแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาย่อยที่เสพยาเสพติดได้ ผู้เสพยาเสพติดยังถือว่าเป็นผู้ป่วยในทางการแพทย์ การบำบัดทางจิตใจสำคัญที่สุด ดังนั้น การสมัครใจบำบัดฟันฟุสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะทำให้ผู้เสพยาเสพติดหายจากการติดยาเสพติดได้ดีที่สุด

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฟันฟุสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 ววรรคแรก โดยแก้ไขดังนี้

มาตรา 19 ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่ามีประวัติการกระทำความผิดที่มีโทษความผิดลหุโทษและการกระทำความผิดโดยประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นการผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาเข้ามาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากผู้ต้องหาเอง หรือจากเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้

4.2 เห็นควรบัญญัติ มาตรา 19 ทวิ เพิ่มเติมในพระราชบัญญัติฟันฟุสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ดังนี้

กรณีผู้ต้องขังถูกศาลพิพากษาจำคุกที่มีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี เมื่อผู้ต้องขังสมัครใจเข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุเสพติด ให้ส่งตัวผู้ต้องขังมายังสถานบำบัดฟันฟุสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในการควบคุมอย่างแน่นหนา โดยแยกต่างหากจากผู้บำบัดฟันฟุเสพติดทั่วไป โดยให้ถือว่า การเข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุเป็นส่วนหนึ่งของการจำคุกตามคำพิพากษาของศาล โดยระยะเวลาที่เข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการฟันฟุเสพติดกำหนด

4.3 ให้มีการออกกฎกระทรวงออกตามพระราชบัญญัติฟันฟุเสพติด โดยให้ผู้ที่สมัครใจเข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยให้ครอบครัวไปถึงการใช้สิทธิที่จะรักษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแม้ว่าจะสมัครใจรับการบำบัดฟันฟุกับโรงพยาบาลเอกชนหรือการบำบัดฟันฟุโดยแพทย์ของหน่วยงานเอกชนก็ตาม และให้ผู้บำบัดฟันฟุสามารถใช้สิทธิประกันสังคมในการเข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุได้ และจะต้องไม่มีการบันทึกประวัติอาชญากรรมใดๆแก่ผู้เข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุทั้งสิ้น ทั้งนี้ให้ถือว่าผู้เข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นบุคคลที่เคยอดโทษทางอาญา และจะต้องให้สิทธิแก่ผู้เข้ารับการรักษาบำบัดฟันฟุมีคุณสมบัติที่จะประกอบอาชีพในหน่วยงานใดๆของรัฐหรือของรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานเอกชนใดๆ ก็ได้ตามที่ต้องการ

4.4 เห็นควรเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 33 วรรคสาม ดังนี้

การมีคำสั่งให้ปล่อยตัวตามวรรคหนึ่งนั้นให้พนักงานคุมประพฤติและคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดดูความประพฤติของผู้บำบัดฟื้นฟูโดยให้คุมประพฤติตั้งแต่ 1 ปี แต่ไม่เกิน 3 ปี และให้บริการสังคม ซึ่งระยะเวลาให้บริการสังคมนั้นให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดร่วมกับพนักงานคุมประพฤติ โดยพิจารณาถึงความประพฤติขณะได้รับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดและภายหลังการปล่อยตัว โดยกำหนดอย่างน้อยตั้งแต่ 50 ชั่วโมงแต่ไม่เกิน 300 ชั่วโมง ซึ่งระยะเวลาบริการสังคมสามารถเพิ่มและลดได้ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

บัญญัติเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 33 วรรคสี่ดังนี้

การมีคำสั่งให้ปล่อยตัวตามวรรคหนึ่งนั้นพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนจะไม่ออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีโดยทันที แต่ให้รอการฟ้องไว้เพื่อดูความประพฤติของผู้บำบัดฟื้นฟูภายหลังการปล่อยตัว เมื่อคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแจ้งต่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนว่าติดตามผลภายหลังการปล่อยตัวเป็นที่พอใจให้แล้วให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีอย่างเด็ดขาดและไม่มี การบันทึกประวัติอาชญากรรมของผู้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

4.5 เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประกาศกระทรวงสาธารณสุขแห่งชาติดังที่ 108/2557 ข้อที่ 1 วรรคแรก ดังนี้

ข้อที่ 1 ในกรณีที่ผู้ใดต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติด ไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งมีความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิด อันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หากผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการให้ผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ทั้งนี้การตกเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างการถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุกในความผิด หลุโทษหรือความผิดอาญาหลุโทษหรือที่มีอัตราโทษไม่เกิน 3 ปี หากสมัครใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการให้ผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ จะดำเนินคดี ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการชะลอการฟ้องคดีไปก่อน โดยให้อายุความสะดุดหยุดลง ภายหลังที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเสร็จสิ้นตามแผนบำบัดฟื้นฟู ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการดำเนินคดีต่อไป

5. เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2562). *พื้ยาหนักทำ "สมองติดยา" ถึงขั้น โรคสมองพิการถาวร* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 8 มิถุนายน

2564, จาก: <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=29747>

ทำเนียบรัฐบาล. (2557). *แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี 2558* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน

2564, จาก: <https://www.thaigov.go.th/gallery/contents>

นภัทร พันวงษา. (2558). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้บังคับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด*

พ.ศ. 2545. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

ประชาไท. (2561). ผู้เสพคือผู้ป่วย'(จบ):ระบบบังคับบำบัดเมื่อยังไม่ถึงจึงเป็นได้แค่อาชญากร [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2564, จาก: <https://prachatai.com/journal/2018/07/77853>

ศรัณยู โสสิงห์. (2559). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดรักษา ผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สง่า อัครปรีด. (มปป.). การใช้มาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษทางอาญา ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2564, จาก: <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act213.pdf>

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2555). พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดพ.ศ. 2534 [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2564 จาก: <https://www.oncb.go.th/Pages/main.aspx>

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (มปป.). ข้อมูลสถิติการจับกุมคดียาเสพติดประจำปีงบประมาณ 2560 [ออนไลน์].

ค้นเมื่อเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2564, จาก: https://opendata.data.go.th/he/dataset/item_ca3e9e18-ca50-4fbf-8178-07a7a11f94a4

ក្រុមប្រឹក្សា
ក្រុមប្រឹក្សា
ក្រុមប្រឹក្សា

ក្រុមប្រឹក្សា 2
រដ្ឋាភិបាល
រដ្ឋប្រឹក្សា

**ความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน
สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย**
**WORK HAPPINESS OF NON-COMMISSIONED OFFICERS OF
THE DIRECTORATE OF JOINT INTELLIGENCE,
ROYAL THAI ARMED FORCES HEADQUARTERS**

นางสาวเทวีตา บุญวิเศษ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail: fanpluic@gmail.com
อ.ดร.เกวลิน ศीलพิพัฒน์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย 2) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานกับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย จำนวน 82 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติสำเร็จรูป และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลของการศึกษา พบว่า ข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย มีความสุขในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และเห็นว่าสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานทั้งในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสังคม และด้านจิตใจ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความสุขในการปฏิบัติงาน, สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน, กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to determine the level of work happiness of non-commissioned officers of the Directorate of Joint Intelligence, Royal Thai Armed Forces Headquarters ; 2) to study the work environment of Non-commissioned Officers of the Directorate of Joint Intelligence, Royal Thai Armed Forces Headquarters and 3) to examine the relationship between the work environment and the work happiness of non-commissioned officers of the Directorate of Joint Intelligence, Royal Thai Armed Forces Headquarters. The population of the study was 82 non-commissioned officers of the Directorate of Joint Intelligence, Royal Thai Armed Forces Headquarters. The data collection tool was a questionnaire. The statistics used for data analysis consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation and Pearson's correlation coefficient, at the significance level of .05.

The results of the study showed that the non-commissioned officers of the Directorate of Joint Intelligence, Royal Thai Armed Forces Headquarters had a high level of work happiness. The work environment was in moderate condition. The results of the hypothesis testing showed that work environment was related to the overall and individual work environment, i.e., physical environment, social environment, and psychological environment, at the .05 level of significance.

Keywords: Work happiness, Work environment, Directorate of Joint Intelligence, Royal Thai Armed Forces Headquarters

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย 2 ส่วนหลักที่สำคัญ ได้แก่ ชีวิตในครอบครัวและชีวิตในที่ทำงาน แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว เวลามากกว่าหนึ่งในสามของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ถูกใช้ไปกับการทำงาน และการทำงานนับเป็นสิ่งสำคัญและสิ่งจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ความสุขในการทำงานจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และองค์กรจะประสบความสำเร็จได้นั้น ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย คือ ปัจจัยแห่งความสุข ดังที่ อาจารย์ ภูวิทย์ พันธุ์ (2553) กล่าวว่า “ชีวิตคนทำงานไม่มีใครไม่ต้องการความสุข เพราะความสุขที่เกิดขึ้นเป็นเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงให้พฤติกรรมคนปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น อันนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานตามที่องค์กรต้องการ ดังนั้นความสุขจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหา” นอกจากนี้ ความสุขในการทำงานมีผลต่อผู้ปฏิบัติงาน ครอบครัว และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน อีกทั้งยังมีผลต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติงาน เพราะการที่บุคคลได้ปฏิบัติงานที่ตนรักชอบ ฟังพอใจ ล้วนทำให้เกิดความรู้สึกและความสร้างสรรค์ในทางบวก ทำให้งานที่ปฏิบัตินั้นมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย อันนำมาซึ่งความยินดีของผู้ปฏิบัติงานและองค์กรในภาพรวม

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาสนใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะศึกษาถึงระดับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน ชั้นยศตั้งแต่ สิบตรี - จ่าสิบเอก เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในสายงานสนับสนุนและเป็นกำลังพลหลักของกองทัพในการดำเนินการกิจต่างๆ ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าข้าราชการทหารชั้นสัญญาบัตร ทั้งนี้ แม้ว่ากองทัพจะมีสวัสดิการ การให้การช่วยเหลือ

และสิทธิกำลังพลที่เหมาะสม มอบให้แก่กลุ่มบุคคลดังกล่าวอยู่ในระดับหนึ่งแล้ว แต่ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษากลุ่มผู้ปฏิบัติงานดังกล่าวอย่างใกล้ชิด เพื่อที่จะทราบถึงระดับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ภายหลังจากได้รับสิทธิต่างๆ รวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่อาจมีผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน เพื่อนำไปพัฒนาและยกระดับความสุขให้กับข้าราชการในกำกับของกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ดังที่ จิระสันต์ วงษ์วรสันต์ (2560) ได้กล่าวไว้ว่า หากผู้บริหารได้ให้ความสำคัญถึงผลของการสร้างเสริมสุขภาพจิตในการปฏิบัติงาน โดยกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน และมีผู้รับผิดชอบโดยตรง จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสุขในการปฏิบัติงาน และทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่องค์กรและกองทัพต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาระดับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย
- (2) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย
- (3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานกับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสุขในการปฏิบัติงาน

Manion (2003) ให้ความหมายความสุขในการปฏิบัติงานว่า คือ ความรู้สึกหรืออารมณ์ทางบวกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงาน ซึ่งนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ Manion ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความสุขในการปฏิบัติงานไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การติดต่อสัมพันธ์ (Connection) คือ สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในสถานที่ทำงาน ที่มีความร่วมมือร่วมใจ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และพูดคุยสนทนากันด้วยความเป็นมิตร ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน 2) ความรักในงาน (Work of work) คือ ความรู้สึกรัก ฟังพอใจ และภาคภูมิใจในงานที่ตนปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานอย่างมีความสุขและสนุกสนาน 3) ความสำเร็จในงาน (Work achievement) คือ การรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า หลีกจากที่ปฏิบัติงานได้สำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 4) การเป็นที่ยอมรับ (Recognition) คือ ความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับและได้รับความเคารพนับถือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำงาน อาทิ ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน สอดคล้องกับ iOpener Institute for People and Performance ซึ่งเป็นสถาบันให้คำปรึกษาด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ประเทศอังกฤษได้ทำการศึกษาในหัวข้อ “วิทยาศาสตร์แห่งความสุขในที่ทำงาน (The Science of Happiness at Work)” พบว่า การที่บุคคลจะมีความสุขในการทำงานได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ (5 C's) ที่เป็น ตัวขับเคลื่อนความสุขในการทำงาน (iOpener, 2010) อันประกอบไปด้วย สิ่งที่ปฏิบัติหรือผลงาน (Contribution) ความเชื่อมั่น (Conviction) วัฒนธรรมขององค์กร (Culture) ความผูกพันต่องานที่ปฏิบัติ (Commitment) ตลอดจนความมั่นใจ (Confidence) นอกจากนี้ ปิยะธิดา ปัญญาและไพศาล วรคำ (2560) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานไว้หลายประการ อาทิเช่น สัมพันธภาพที่ดีในที่ทำงาน การได้ปฏิบัติงานที่ชอบ ความรู้สึกสนุกกับ

งานที่ปฏิบัติ ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเครียดในการปฏิบัติงานน้อยลง และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมาย แนวคิด และองค์ประกอบของความสุขในการปฏิบัติงานที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความสุขในการปฏิบัติงานได้นั้น จะต้องเกิดจากปัจจัยหลายๆ ด้าน อาทิ ด้านสัมพันธภาพที่ระหว่างผู้ปฏิบัติงาน เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนผู้บังคับบัญชาภายในองค์กร ความพึงพอใจ ความรักและความมีอิสระในการปฏิบัติงาน ความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้สำเร็จลุล่วงตรงตามเป้าหมายอันนำมาสู่ความภาคภูมิใจในงาน และการได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กร ดังนั้น ผู้ศึกษาได้นำเอาแนวคิดและองค์ประกอบของความสุขในการทำงานของ Manion (2003) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบในด้านสำคัญต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์ ความรักในงานความสำเร็จในงาน และการเป็นที่ยอมรับ มาใช้ในการศึกษาความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัด กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

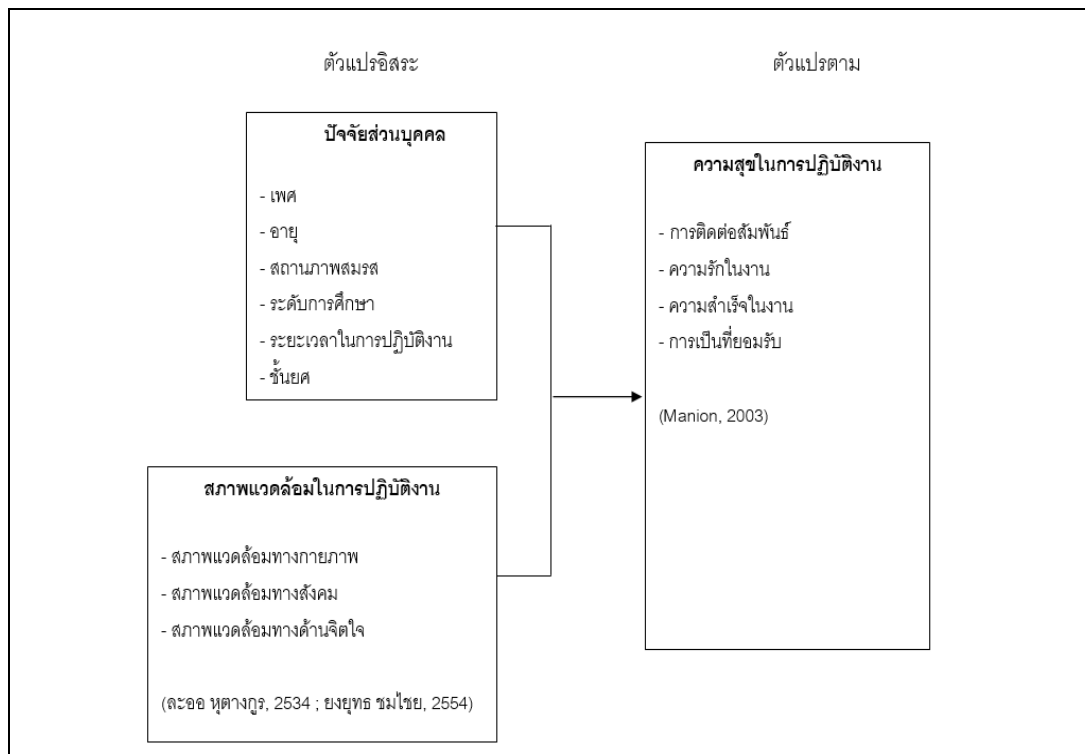
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน

ละออ หุตางกูร (2534) ได้เสนอแนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยเสนอว่า สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานแบ่งได้ 3 ประเภท คือ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสภาพแวดล้อมภายในที่ทำงาน อาทิ แสงสว่าง เสียง ภาพอากาศ วัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องมือหรือเครื่องใช้และสิ่งทีเอื้อและเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน 2) สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสภาพแวดล้อมภายในองค์กรหรือหน่วยงานที่มีผลต่อตัวของผู้ปฏิบัติงาน อาจแบ่งออกเป็น ด้านสัมพันธภาพและด้านของการสนับสนุน และ 3) สภาพแวดล้อมทางจิตใจ เป็นสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อสภาพจิตใจ ความคิด ความรู้สึทางจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน หรือเอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้ นอกจากองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการปฏิบัติงานโดยทั่วไปที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการพัฒนาและก้าวหน้าไปอย่างมาก ทำให้องค์กรทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีระบบเครือข่ายด้านการสื่อสารต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานกันอย่างแพร่หลาย เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของ ยงยุทธ ชมไชย (2554) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ การนำเอาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการกับสารสนเทศอย่างเป็นระบบ โดยการนำเอาเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงาน อาทิ เครื่องคอมพิวเตอร์และระบบฐานข้อมูล โดยอาจเรียกว่า เทคโนโลยีสำนักงาน (Office Technology) และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงาน เทคโนโลยีสารสนเทศ ยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารด้วย เพื่อช่วยในการส่งผ่านข้อมูลจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง และยังสามารถแลกเปลี่ยนหรือเผยแพร่ข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ด้วยอุปกรณ์สื่อสารต่างๆ อาทิ วิทยุ โทรศัพท์ เครื่องโทรสาร คอมพิวเตอร์ คลื่นวิทยุและดาวเทียม เป็นต้น ทั้งนี้ เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่นิยมใช้ในสำนักงาน ได้แก่ ระบบอินทราเน็ต (Intranet) และระบบอินเทอร์เน็ต (Internet)

ทั้งนี้ จากแนวคิดและองค์ประกอบที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จะเห็นว่า สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ดีนั้น จะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญทั้งทางด้านกายภาพ ด้านสังคมและด้านจิตใจ อันจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน อาทิ การมีสถานที่ปฏิบัติงานที่สะดวกสบายและถูกสุขลักษณะ รวมทั้งมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและอุปกรณ์สนับสนุนที่ทันสมัยและเหมาะสม ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกและเอื้อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงาน การมีเพื่อน

ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการสื่อสารที่ต่อกันอยู่เสมอ ตลอดจนการมีบรรยากาศการทำงานที่ดำเนินไปด้วยความยุติธรรมและเอื้อให้ผู้ปฏิบัติงานมีอิสระในการพัฒนาศักยภาพของตนเองและงานที่ปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาขององค์กรหรือหน่วยงานต่อไปในอนาคต ดังนั้น ในการศึกษาเพื่อศึกษาความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ผู้ศึกษาจึงได้นำเอาแนวทางการศึกษาของ ละออ หุตางกูร (2534) ที่ได้แบ่งสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานออกเป็น 3 ประเภท คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางจิตใจ โดยได้นำมาบูรณาการร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของ ชงยุทธ ชมไชย (2554) มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

(1) สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานในภาพรวม มีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

(2) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

(3) สภาพแวดล้อมทางสังคม มีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

(4) สภาพแวดล้อมทางจิตใจ มีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

4.1 ประชากร

ประชากรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหารกองบัญชาการกองทัพไทย จำนวนทั้งสิ้น 82 นาย โดยศึกษากำลังพลเหล่า ทบ. (ชั้นยศตั้งแต่ สิบตรี-จ่าสิบเอก) เหล่า ทร. (ชั้นยศตั้งแต่ จ่าตรี-พันจ่าเอก) และเหล่า ทอ. (ชั้นยศตั้งแต่ จ่าอากาศตรี-พันจ่าอากาศเอก) โดยผู้ศึกษาจะศึกษาในภาพรวมทั้งหมดของกำลังพลดังกล่าว

4.2 เครื่องมือวิจัย

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Multiple choices) จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน จำนวน 29 ข้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ผู้ศึกษาแบ่งเกณฑ์ในการจัดออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้อันดับจากขั้น และใช้เกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 3.67 - 5.00 หมายถึง ข้าราชการทหารชั้นประทวนเห็นว่าสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดี

ค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.66 หมายถึง ข้าราชการทหารชั้นประทวนเห็นว่าสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 2.33 หมายถึง ข้าราชการทหารชั้นประทวนเห็นว่าสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับควรปรับปรุง

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อความสุขในการปฏิบัติงาน จำนวน 31 ข้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ผู้ศึกษาแบ่งเกณฑ์ในการจัดออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้อันดับจากขั้น และใช้เกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 3.67 - 5.00 หมายถึง ข้าราชการทหารชั้นประทวนมีความสุขในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.66 หมายถึง ข้าราชการทหารชั้นประทวนมีความสุขในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 2.33 หมายถึง ข้าราชการทหารชั้นประทวนมีความสุขในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ณ กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย โดยการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม ลงบันทึกข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ กำหนดที่ระดับ 0.05 โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05

5. ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้พบว่าเป็นเพศชาย (ร้อยละ 69.5) ช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 29.2) สถานภาพโสด (ร้อยละ 54.9) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 54.9) ระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่ำกว่า 10 ปี (ร้อยละ 42.7) สังกัดเหล่า ทบ. (ร้อยละ 63.4) ชั้นยศจ่าสิบเอก (ร้อยละ 30.5) สังกัดเหล่า ทร. (ร้อยละ 14.6) ชั้นยศพันจ่าเอก (ร้อยละ 9.8) สังกัดเหล่า ทอ. (ร้อยละ 22.0) ชั้นยศพันจ่าอากาศเอก (ร้อยละ 8.5)

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นต่อความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

ความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย	μ	σ	ระดับ
1. ด้านการติดต่อสัมพันธ์	3.63	0.93	ปานกลาง
2. ด้านความรักในงาน	3.64	0.95	ปานกลาง
3. ด้านความสำเร็จในงาน	3.88	0.87	มาก
4. ด้านการเป็นที่ยอมรับ	3.81	0.87	มาก
รวม	3.74	0.85	มาก

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นต่อกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย	μ	σ	ระดับ
1. ด้านกายภาพ	3.54	0.62	ปานกลาง
2. ด้านสังคม	3.60	0.87	ปานกลาง
3. ด้านจิตใจ	3.34	0.69	ปานกลาง
รวม	3.49	0.63	ปานกลาง

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานกับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน	ความสุขในการปฏิบัติงาน	
	r	p
ด้านกายภาพ	0.52	0.00*
ด้านสังคม	0.89	0.00*
ด้านจิตใจ	0.78	0.00*
รวม	0.87	0.00*

r = ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 สามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 1 ได้ว่า ข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย มีความสุขในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.74$) โดยด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุด คือ ด้านความสำเร็จในงาน ($\mu = 3.88$) รองลงมาคือ ด้านการเป็นที่ยอมรับ ($\mu = 3.81$) และด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ($\mu = 3.63$) และ

จากตารางที่ 2 สามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 2 ได้ว่า ข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย เห็นว่า สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.49$) โดยสภาพแวดล้อมด้านที่ดีที่สุด คือ ด้านสังคม ($\mu = 3.60$) รองลงมาคือ ด้านกายภาพ ($\mu = 3.54$) และด้านจิตใจ ($\mu = 3.34$) อยู่ในระดับปานกลาง

จากตารางที่ 3 สามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 3 ได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานกับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย โดยภาพรวม ($r = 0.87, sig = 0.00^*$) และรายด้านทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ($r = 0.52, sig = 0.00^*$) ด้านสังคม ($r = 0.89, sig = 0.00^*$) และด้านจิตใจ ($r = 0.78, sig = 0.00^*$) ดังนั้น สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานทั้งในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสังคม และด้านจิตใจ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. อภิปรายผล

1. สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย มีสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานในภาพรวม ทั้งด้านกายภาพ ด้านสังคม และด้านจิตใจที่เหมาะสมและเอื้อต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Deiner (2003) ที่กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติงานจะรู้สึกพึงพอใจหรือมีความสุขที่ได้ปฏิบัติภารกิจหรืองานที่ได้รับมอบหมาย หากรายล้อมไปด้วยสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดความรู้สึกทางด้านบวก

2. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังมีวัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยมีประสิทธิภาพ และไม่ก่อให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน

3. สภาพแวดล้อมทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งในและนอกเวลาปฏิบัติงาน และให้ความไว้วางใจและมักมาขอคำปรึกษาจากผู้บังคับบัญชาอยู่เสมอเมื่อประสบปัญหาทั้งในการปฏิบัติงานและปัญหาส่วนตัว อนึ่ง ในด้านนี้ข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น

4. สภาพแวดล้อมทางจิตใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการปฏิบัติงานของข้าราชกรทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไป

ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย มีบรรยากาศในการปฏิบัติงานที่ทำให้รู้สึกกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำมาพัฒนาทั้งตนเองและการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Moo (1994) ที่กล่าวว่า สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ดีนั้น หน่วยงานจะต้องให้อิสระในการตัดสินใจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์และทักษะของตนอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต อนึ่ง ในด้านนี้ข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ความรู้สึกมีอิสระในการปฏิบัติงาน

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ควรพัฒนาระบบการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของข้าราชการทหารชั้นประทวนมากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสในการคิดค้นและกำหนดวิธีการหรือรูปแบบการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายด้วยตนเอง

(2) กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ควรพัฒนาแบบสำรวจความคิดเห็นของข้าราชการทหารชั้นประทวน เกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้งานอุปกรณ์ประกอบของคอมพิวเตอร์เป็นประจำทุกปี เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการพิจารณาในการตรวจสอบซ่อมบำรุงหรือสั่งซื้ออุปกรณ์ประกอบของคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต รวมทั้งจัดการอบรมเกี่ยวกับศักยภาพด้านเทคโนโลยีให้กับข้าราชการทหารชั้นประทวน เพื่อให้สามารถใช้งานอุปกรณ์ประกอบของคอมพิวเตอร์ดังกล่าวได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

(3) กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ควรพัฒนาเว็บไซต์หรือฐานข้อมูลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารชั้นประทวน ตลอดจนความต้องการด้านสวัสดิการต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้ข้าราชการทหารชั้นประทวนได้มีโอกาสเข้าไปแสดงความคิดเห็นและระบุความต้องการของตน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เป็นรายปีเพื่อเรียนให้แก่ผู้บังคับบัญชาทราบ เพื่อที่จะได้ดำเนินการแก้ไขและตอบสนองความต้องการของข้าราชการทหารชั้นประทวนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงาน เช่น วัฒนธรรมขององค์กร ความยุติธรรมในองค์กร

(2) ขยายการศึกษาไปยังหน่วยงานอื่นๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างความสุขให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน

(3) ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของข้าราชการสังกัดกรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ได้ดียิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์และความกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร.เกวณีน ศิลพิพัฒน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีรัฐ โกวงศ์ ที่ช่วยให้คำแนะนำในการดำเนินการศึกษาวิจัยทุกประการ รวมทั้ง กำลังพลสังกัดกรมข่าวทหารกองบัญชาการกองทัพไทยทุกท่านที่ได้สละเวลาในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี และผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์และช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ อนึ่ง ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้ศึกษาในเรื่องการเรียนและการศึกษา

ค้นคว้าอิสระ ตลอดจนขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ นิสิตปริญญาโทรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ (ภาคพิเศษ) รุ่น 38 ที่คอยให้คำปรึกษาและแนะนำ ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีในทุกด้าน และเป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา

9. เอกสารอ้างอิง

จิระสันต์ วงษ์วรสันต์. (2560). *ความสุขในการทำงานของเจ้าหน้าที่สื่อสารกลยุทธ์และผลิตภัณฑ์รายย่อยของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)*. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปิยะธิดา ปัญญาและไพศาล วรคำ. (2560). *ความสุขในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ขงยุทธ ชมไชย. (2554). *เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร*. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2564, จาก <https://sites.google.com/site/kruyutsw/prayoch-n-laea-tawxyang>

ลลอบ หุตางกูร. (2534). *หลักพื้นฐานเพื่อการพยาบาลชีวิตสังคม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต.

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์. (2553). *เครื่องมือการพัฒนานุเคราะห์ด้วย “การฝึกอบรมในการปฏิบัติงาน”* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.peoplevalue.co.th>

Deiner. (2003). *New directions in subjective well-being research: The cutting edge*. [Online] Available <http://google.com>. (06 December 2563).

iOpener. (2010). *Development of an instrument to assess happiness in the workplace*. [Online] Available <http://www.iopener.com/uploads/IPPQ%20in%20depth%20report.pdf> (22 December 2010)

Manion, J. (2003). *Joy at work : Creating a positive work place*. *Journal of Nursing Administration*, 33(12), 652-659.

Moos, R.H. (1994). *Work Environment Scale Manual*. 3rd ed. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

ความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
WORK STRESS OF PERSONNEL OF DIRECTORATE OF EDUCATION
AND TRAINING, THE ROYAL THAI AIR FORCE

พรรณทิพา โพธิ์เงิน

นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: pantipa.phon@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: sanit.si@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ชรรรมชาติ

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาระดับความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร และเพื่อเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นบุคลากรระดับปฏิบัติการ จำนวน 293 ตัวอย่างโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ค่า t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการปฏิบัติงาน ได้แก่ ด้านลักษณะงาน อยู่ในระดับมาก ด้านบทบาทในองค์กร ด้านความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน และด้านโครงสร้างและบรรยากาศในองค์กร อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความเครียดของบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบปัจจัยความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านลักษณะงาน และด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน ระดับตำแหน่ง มีความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านลักษณะงาน ด้านบทบาทในองค์กร ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน และด้านโครงสร้างและบรรยากาศในองค์กร ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความเครียดในการปฏิบัติงาน, กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

ABSTRACT

The purpose of this research was to study stress level of personnel and compare the work stress of personnel of Directorate of Education and Training , the Royal Thai Air Force classified by personal factors. The samples used in the research were 293 operational personnel by multi stage random. The research instrument used for data collection was questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation and research hypothesis testing, t-test and F-test.

The results of the study were as follows: 1) the personnel of Directorate of Education and Training was comment to performance factors determined by job aspect was at high level. Others aspects were considered, it was found that the aspects of role in organization, career paths, workplace relationship and structure and organized environment were at middle level. For overall personnel stress was at middle level. 2) the hypothesis test results to compare stress of personnel of Directorate of Education and Training , the Royal Thai Air Force classified by personal factors as follows education level was significantly different in job aspect and workplace relationship aspect at the statistical level of .05. For position level was significantly different at the statistical level of .01 in the aspects of role in organization, workplace relationship and structure and organized environment. And for personal factors about gender, age, status and average income were no different.

Keywords: Work Stress, Directorate of Education and Training, the Royal Thai Air Force.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ เป็นองค์การระบบราชการทางทหาร มีหน้าที่วางแผนการปฏิบัติ อำนาจการ ประสานงาน กำกับดูแล และดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา การฝึกอบรมแก่กำลังพลกองทัพอากาศ ตามที่กองทัพอากาศกำหนด ซึ่งการดำเนินต่างๆ ต้องเป็นไปตามระเบียบที่เคร่งครัดและปฏิบัติให้ทันต่อเวลาที่ กำหนด ซึ่งอาจทำให้เกิดแรงกดดันในการปฏิบัติงานเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าว ส่งผลต่อ ความมั่นคงของรัฐ ทั้งนี้เพราะกองกำลังทางอากาศเป็นหน่วยที่สำคัญในการปกป้องอธิปไตยของประเทศชาติ และด้วยภาระหน้าที่ของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศที่มีหน้าที่ ประสาน กำกับ ดูแล รวมถึงการฝึกอบรมให้ กำลังพลปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การดำเนินงานดังกล่าว จึงเป็นภาระหน้าที่ที่มีความสำคัญและ ก่อให้เกิดความเครียดแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงาน (McConnell, 1982) ซึ่งความเครียดจะส่งกระทบ 3 ด้านคือ ผลต่อ ตนเอง ต่อองค์กรและต่ออาชีพกล่าวคือ จากสภาพการทำงานที่มีการะงานมากขึ้นส่งผลให้เกิดความรู้สึกร้อนล้า ทางร่างกายและจิตใจ และยังส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

ดังนั้น การบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ “คน” ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบ สำคัญที่สุด องค์กรจึงต้องพยายามที่จะสรรหาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงเข้าสู่องค์กร มีการฝึกฝน อบรมเพิ่มความรู้ พัฒนาทักษะ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความสามารถ องค์กรจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลย่อมขึ้นอยู่กับ ความสามารถของผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดการหรือบริหาร ซึ่งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตในการทำงาน ผู้บังคับบัญชา ควรให้ความสนใจ การสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้ทั้งองค์กรและบุคลากรที่ปฏิบัติงานต่าง ได้รับความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย จะทำให้ให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ เพื่อทราบถึงระดับความเครียดและสาเหตุที่ทำให้บุคลากรเกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน เพื่อที่จะได้นำผลจากการศึกษาเสนอให้ผู้บังคับบัญชาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดมาตรการ หรือแนวทางในการวางแผนเพื่อลดความเครียดและพัฒนาบุคลากรให้มีความสุขในการปฏิบัติงาน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับองค์กร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
2. เพื่อเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และรายได้เฉลี่ย

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎี

Campbell (2004) ให้ความหมายกับความเครียดไว้ว่า เป็นสิ่งใด ๆ ก็ตามซึ่งรบกวนต่อการทำหน้าที่ของบุคคลและผลกระทบจะชัดเจนขึ้น เมื่อมีตัวกระตุ้นความเครียด ซึ่งบุคคลจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบทางจิตใจโดยอาจเกิดความรู้สึกกดดันขึ้นในทันทีทันใด ขณะประสบกับภาวะความขัดแย้งทางความคิดและพฤติกรรม

Selye (1974) ได้เสนอทฤษฎีความเครียดชื่อว่า “Selye Stress Theory” กล่าวว่า เมื่อร่างกายถูกคุกคามด้วยความเครียดจะทำให้ร่างกายเปลี่ยนแปลงไปหรือขาดสมดุล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ 1) ระดับเตือน (Alarm Reaction) เป็นระยะแรกที่เกิดขึ้นเมื่อร่างกายเผชิญกับสิ่งเร้า 2) ระยะต่อต้าน (Stage of Resistance) หรือระยะปรับตัวของร่างกายต่อสิ่งเร้า 3) ระยะหมดกำลัง (Stage of Exhaustion) คือ ระยะที่ไม่สามารถปรับตัวได้เนื่องจากมีความเครียดสูง รุนแรงและนานมากเกินไป

กรมสุขภาพจิต (2561) ได้กล่าวว่า สาเหตุของความเครียดในที่ทำงาน ส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยทางบุคคล องค์กร และสภาพแวดล้อม เช่น ปริมาณงานที่มาก ช่วงระยะเวลาการทำงานนาน ความสัมพันธ์ในองค์กรไม่ดี มีระเบียบมากไป ความคาดหวังในความมั่นคงและความก้าวหน้าในการทำงาน เป็นต้น นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อยู่ในที่มีมีการระบายอากาศไม่เหมาะสม สภาพการทำงาน/โต๊ะทำงานที่ไม่เหมาะสม มีเสียงรบกวน และแสงสว่างไม่เพียงพอ ก็เป็นสาเหตุให้เกิดความเครียดได้เช่นกัน

Cooper and Cartwright (1997) ได้สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดในการทำงานไว้ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวงาน (Factor Intrinsic to the job) ได้แก่ สภาพการทำงาน ภาระงาน ชั่วโมงการทำงาน และเทคโนโลยีใหม่ๆ
2. ปัจจัยด้านบทบาทในองค์กร (Organizational Roles) ได้แก่ บทบาทหรือหน้าที่ความรับผิดชอบที่ไม่ชัดเจน และบทบาทที่หลากหลาย
3. ปัจจัยด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน (Relationship at Work) ได้แก่ ความสัมพันธ์กับหัวหน้างาน ความสัมพันธ์กับลูกน้อง และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน
4. ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Development) ได้แก่ ความหวังไว้ในเรื่องของความก้าวหน้าในอนาคต ความต้องการ โอกาสในการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ เพิ่มเติม การได้รับมอบหมายให้ทำในสิ่งใหม่ ๆ

5. โครงสร้างและบรรยากาศในองค์กร (Organization Structure and Climates) ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงานที่แน่นอนตายตัว ขาดการยืดหยุ่น บรรยากาศภายในองค์กรไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การถูกจำกัดในการสื่อสาร การเมืองในองค์กร

6. ปัจจัยที่นอกเหนือจากงาน (Non-work Factor) หมายถึง การจัดสรรเวลาว่างงานกับครอบครัวไม่สอดคล้องกัน

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีความเครียด สรุปได้ว่า เมื่อบุคคลอยู่ในสภาวะที่กดดันหรืออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่พึงพอใจ จะทำให้ร่างกายขาดสภาวะสมดุล ซึ่งจะแสดงออกมาทางปฏิกิริยาตอบสนองทางร่างกาย ซึ่งถ้าไม่ได้รับการแก้ไขที่เหมาะสมก็จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ทำให้มีปัญหาด้านสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิต

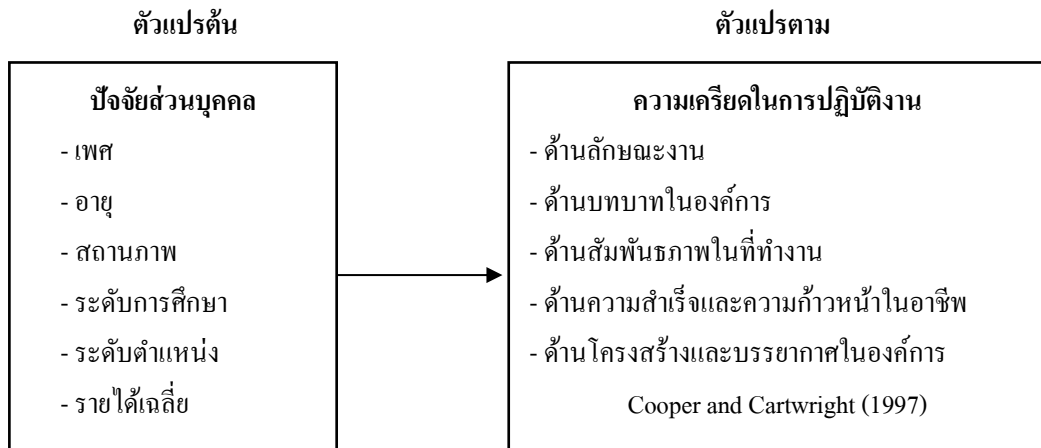
3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ต่อลาภ อยู่พงษ์พิทักษ์ และ อริสรา เสขานนท์ (2559) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการทำงาน และระดับความเครียดในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารออมสินสำนักงานใหญ่ ผลการศึกษา พบว่า ระดับความเครียดในภาพรวมของพนักงานมีความเครียดในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ ตำแหน่งงาน และระยะเวลาปฏิบัติงาน มีความเครียดในการปฏิบัติงานที่ไม่แตกต่างกัน และพบอีกว่าปัจจัยในความเครียด ด้านลักษณะงาน ด้านนโยบายการบริหารงาน ด้านผู้บังคับบัญชา ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์ต่อความเครียดในการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05

Agheli, et al. (2017) ได้ศึกษาว่าความเครียดจากการทำงานเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีประสิทธิผลในการพัฒนาร่างกาย จิตใจ และผลกระทบทางพฤติกรรมของพยาบาล ผลกระทบของความเครียดจากการทำงานต่อความเป็นพลเมืองขององค์กรของพยาบาล ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดจากการทำงานและพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Organizational Citizenship Behavior : OCB) ของพยาบาล ผลลัพธ์: ส่วนใหญ่พยาบาลมีความเครียดสูงในการทำงาน โดยสัมพันธ์กับเพศและประเภทของงานอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ความเครียดจากการทำงานยังมีความสัมพันธ์เชิงลบกับอายุและประสบการณ์การทำงาน ระดับ OCB ของพยาบาลคือสูงและมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประเภทของโรงพยาบาล หอผู้ป่วย ตำแหน่งองค์กร และประเภทของการทำงาน นอกจากนี้ OCB มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอายุ ประสบการณ์การทำงาน และเงินเดือน ไม่มีความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญระหว่างความเครียดของพยาบาลในที่ทำงานกับ OCB สรุป: ตามผลพยาบาลมีความเครียดสูง ดังนั้นการให้ความรู้แก่ผู้จัดการ โรงพยาบาลเกี่ยวกับลักษณะของความเครียดจากการทำงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการศึกษาที่เหมาะสมด้าน กศน. เพื่อปรับปรุงสภาพการทำงานและประสิทธิภาพขององค์กรระหว่างบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญ

3.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ โดยกรอบแนวคิดในการวิจัยใช้ทฤษฎีของ Cooper and Cartwright (1997) ดังภาพประกอบ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.4 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และ รายได้เฉลี่ยของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศที่แตกต่างกันจะมีความเครียดในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ บุคลากรระดับปฏิบัติการในกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ โดยใช้การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (1970) โดยมีความผิดพลาดที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 293 ราย หลักจากกำหนดกลุ่มตัวอย่างแล้ว เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างกระจายครอบคลุมทั่วประชากร ผู้ศึกษาจึงสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) โดยในขั้นแรกใช้การสุ่มแบบสัดส่วน (Proportion) โดยแบ่งกลุ่มตามตำแหน่งในการปฏิบัติงาน หลังจากนั้นจึงทำการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling)

4.3 เครื่องมือวิจัย

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างเครื่องมือ และกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม
2. สร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความเครียด

ในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ โดยแบบสอบถามมี 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และรายได้เฉลี่ย แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 ความเครียดของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับความเครียดมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย ถึงน้อยที่สุด

3. หาคุณภาพของเครื่องมือเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไป

ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1

4. ทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) กับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช จำนวน 30 ชุด แล้ววิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจากตำรา บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเครียดในการปฏิบัติงาน

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 293 คน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.1 ผู้วิจัยเตรียมแบบสอบถามจำนวน 293 ชุด

2.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

2.3 นำแบบสอบถามฉบับที่ได้คำตอบอันครบถ้วนสมบูรณ์มาทำการลงรหัสเพื่อนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์และแปรผลข้อมูลทางสถิติ

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและบันทึกเป็นรหัสเรียบร้อยแล้วมาประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนการทดสอบสมมติฐาน ได้ใช้สถิติ Independent Sample t-test และ One-Way ANOVA ทดสอบรายคู่ด้วย Scheffe' method

5. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 52.2 มีอายุ 25 - 35 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 42.0 สถานภาพโสด จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 47.4 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 66.9 ระดับตำแหน่งชั้นสัญญาบัตร จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 42.7 และมีรายได้เฉลี่ย 15,001-20,000 บาท จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5

กลุ่มตัวอย่างมีความเครียดในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านลักษณะงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 ด้านบทบาทในองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 ด้านความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 และด้านโครงสร้างและบรรยากาศในองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.77

ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านลักษณะงาน และด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน ระดับตำแหน่ง มีความเครียดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านลักษณะงาน ด้านบทบาทในองค์กร ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน และด้านโครงสร้างและบรรยากาศในองค์กร ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ย ไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผล

1. พบว่าความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า บุคลากรเริ่มเกิดความเบื่อหน่ายงานและขาดความสนใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานลดลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนกอร เปรมเดชา (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพการทำงาน การจัดการความเครียดกับระดับความเครียดของพนักงานมหาวิทยาลัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อปัจจัยสภาพการทำงานในระดับปานกลาง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ปัจจัยในการทำงานด้านต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดกับบุคลากรที่ปฏิบัติงาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านลักษณะงานอยู่ในระดับมาก เนื่องมาจากปริมาณงานที่มากเกินไป การขาดทักษะในการปฏิบัติงานที่มีความรับผิดชอบสูง และการไม่มีอิสระในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นผลทำให้บุคลากรเกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน รองลงมาได้แก่ด้านบทบาทในองค์กร ด้านความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน และด้านโครงสร้างและบรรยากาศในองค์กร อยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับมากไปน้อย

2. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มีความเครียดแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรกรมยุทธศึกษาทหารอากาศส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีอยู่ในระดับสัญญาบัตร ซึ่งปริมาณงานมีมากและต้องมีความรับผิดชอบในงานสูง ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงโครงสร้างขององค์กร และเมื่อเปรียบเทียบรายกลุ่มพบว่า บุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จะมีความเครียดในการปฏิบัติงานน้อยกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในด้านลักษณะงานและด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน เนื่องจากปริมาณงานและหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่น้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฐาปนี วงศ์กานนท์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของพนักงาน : กรณีศึกษา บริษัท แอมพาส อินคัสตรี จำกัด พบว่า พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความเครียดมีความเครียดแตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามระดับตำแหน่ง พบว่า มีความเครียดแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากงานที่ต้องปฏิบัติในแต่ละตำแหน่ง มีลักษณะงาน บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในงานที่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบรายกลุ่มพบว่า บุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศที่อยู่ในระดับตำแหน่งชั้นสัญญาบัตรจะมีความเครียดในการปฏิบัติงานมากกว่าบุคลากรนุคลากรชั้นประทวน ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ ในด้านลักษณะงาน ด้านบทบาทในองค์กร ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน และด้านโครงสร้างและบรรยากาศในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วชิระ เพ็ชรธรรม และ กลางเดือน โภชนา (2559) ได้ศึกษาเรื่องความเครียดของพนักงานและปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของพนักงาน กรณีศึกษาฐานผลิตแก๊สธรรมชาตินอกชายฝั่งอ่าวไทย พบว่า พนักงานที่มีระดับงานแตกต่างกันจะมีความเครียดในการปฏิบัติงานที่ต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย ความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งควรมีมาตรการในการป้องกันไม่ให้เกิดความเครียดที่สูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในอนาคต
2. ควรมีการให้การประชุมและพูดคุยกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงาน และมีการรายงานให้ทราบถึงงานที่ปฏิบัติอยู่เสมอ เพื่อทราบถึงข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานและสามารถแก้ไขได้อย่างเหมาะสม
3. เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี การมอบหมายงานหรือสั่งงานควรมีการสื่อสารที่ชัดเจน การแนะนำความรู้ในการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการทำงาน
4. ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือวิธีการดำเนินงานให้เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงาน เพื่อลดความเครียดให้กับบุคลากรในหน่วยงานและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความเครียด พฤติกรรมในการจัดการความเครียด และปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียดในด้านอื่น ๆ เพื่อความหลากหลายมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์ หาสาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียด
3. การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะบุคลากรที่ปฏิบัติงานในกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาครอบคลุมทั้งกองทัพอากาศเพื่อเป็นแนวทางหรือข้อเสนอแนะต่อองค์กรในการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ที่ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการศึกษา และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศานิต ศิริวิศิษฐ์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมสารนิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงจนมีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

9. เอกสารอ้างอิง

- กนกอร เปรมเดชา. (2559). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพการทำงาน การจัดการความเครียด และระดับความเครียดของพนักงานมหาวิทยาลัย*. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- กรมสุขภาพจิต. (2561). *5 วิธีคลายเครียดรับวันแรงงานแห่งชาติ*. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=27872> [วันที่ 3 กันยายน 2564]
- ฐาปณี วังกานนท์. (2556). *ปัจจัยด้านการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของพนักงาน : กรณีศึกษา บริษัทแอมพาส อินคัสตรี จำกัด*. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ต่อลาภ อยู่พงษ์พิทักษ์, อริสรา เสขานนท์. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารออมสินสำนักงานใหญ่*. บัณฑิตวิทยาลัย คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
วชิระ เพ็ชรธรรม และกลางเดือน โพนนา. (2559). ความเครียดของพนักงานและปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของพนักงาน กรณีศึกษาฐานผลิตแก๊สธรรมชาตินอกชายฝั่งอ่าวไทย. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 18, 10-20.

Agheli, et al., (2017). *Work stress and organizational citizenship behaviors among nurses*. *Annals of Tropical Medicine and Public Health*; Accra, (Nov/Dec 2017).

Cooper, C.L. and Cartwright, S. (1997). *Managing workplace stress*. California: Sage Publication Inc.

Campbell, S. L. (2004). *Organizational structure and job satisfaction in public health nursing*. Boston: Public Health Nursing.

Lazarus, R., and Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York:Springer.

McConnell, Edwina A. (1982). *“Burnout in the Nursing Profession: Coping Strategies”*, Causes and Cost. St.

Selye, H. (1974). *Stress without distress*. Philadelphia: JB. Lippincott.

Yamane Taro. (1970). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. New York. Harper and Row Publications

**การรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน
ของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย**
**SAFETY PERCEPTIONS AFFECTED THE SAFETY BEHAVIOR OF
EMPLOYEES THE PROVINCIAL ELECTRICITY AUTHORITY OF
CHIANG RAI PROVINCE.**

สุรียนต์ เลิศสุภาพผล

หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: suriyon.lert@northbkk.ac.th

พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: pongsak.ph@northbkk.ac.th

อนันต์ ธรรมชาลัย

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

สุดาภรณ์ อรุณดี

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: Sudabhorn.ar@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ความปลอดภัยในการทำงานและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย 2) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงรายและ 3) เพื่อศึกษาการรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย จำนวน 270 คน ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยในขั้นแรกทำการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน แยกตามตำแหน่งงาน และในขั้นที่ 2 ทำการสุ่มแบบง่ายตามบัญชีรายชื่อ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถาม สถิติเชิงพรรณนาที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ T-test , F-Test (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยเชฟเฟ (Scheffe Method) และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression ANALYSIS) ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการรับรู้นโยบายด้านความปลอดภัยของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย อยู่ในระดับ ปานกลาง 2) ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และ อายุการทำงาน ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงรายในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ความปลอดภัย เพื่อ

ความปลอดภัยในการทำงาน ที่แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญที่ .05 และ3) นโยบายความปลอดภัย ความรู้ความ
ปลอดภัย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความปลอดภัย ทัศนคติที่มีต่อความปลอดภัย และการสนใจเกี่ยวกับความ
ปลอดภัย ส่งผลต่อพฤติกรรมความพร้อมในด้านร่างกาย และจิตใจของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ในทุกด้าน

คำสำคัญ : การรับรู้, ความปลอดภัยในการทำงาน, พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน

ABSTRACT

This research aimed 1) To study the level of work safety and safety behavior in the work of the Provincial Electricity Authority of Chiang Rai 2) to compare the difference between personal factors and work safety behavior. Of the Provincial Electricity Authority, Chiang Rai Province and 3) to study safety awareness That affects the safety behavior of the work of the Provincial Electricity Authority of Chiang Rai. The sample group is an employee of Provincial Electricity Authority Chiang Rai. The number 270 people use multi-step random. In the first step, sampling proportion Separated by job, and in step 2, easy to randomly based on the roster. The tools used in this research are questionnaires. The gradient statistics used to analyze data are frequency values, percentage, mean, standard deviation. The statistics used in the hypothesis testing include T-Test, F-Test (One-Way ANOVA), comparing different differences with Scheffe Method, and using the Multiple Regression Analysis. Found that 1) the level of recruitment, the safety policy of the Provincial Electricity Authority of Chiang Rai 2) Job positions, education and different working life Affecting the safety behavior in the work of the Provincial Electricity Authority of Chiang Rai in the use of tools Safety equipment For work safety Different levels that are significant at .05 and 3) Safety policy Security knowledge Recognition of information, safety, attitude towards safety And motivation about safety Resulting in body readiness And the minds of regional power employees in all aspects

Keywords: perception, work safety, work safety behavior

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมก่อให้เกิดการเจริญเติบโตของการเป็นเมืองมากขึ้น เกิดความต้องการใช้ไฟฟ้าตามมาอย่างมหาศาล และจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศนำไปสู่ การพัฒนาสู่สังคมเมืองมากขึ้นนั้นทำให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมีความจำเป็นต้องพัฒนากลยุทธ์ เพื่อให้ตอบสนอง ความต้องการของลูกค้ากลุ่มต่างๆ อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ อีกทั้งการพัฒนาสู่สังคมเมือง (Urbanization) ยังส่งผลให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคต้องมุ่งเน้นสร้างบริการใหม่ที่ตอบสนองลูกค้ากลุ่มเมือง และจำเป็นต้อง การปรับตัวในการบูรณาการงานบริการต่างๆ ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอย่างหลากหลายและครอบคลุมกลุ่มลูกค้า อย่างกว้างขวาง ความมั่นคงในระบบไฟฟ้าจึงมีความสำคัญมาก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ดังนั้นเพื่อให้ ระบบไฟฟ้าอยู่ได้นั้น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคถือเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการให้บริการพลังงานไฟฟ้า ซึ่งเป็น ปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนการดำรงชีวิตของประชาชนถึง 74 จังหวัด (ยกเว้น กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีภารกิจ

การบริการไฟฟ้าแก่ประชาชนในเขตความรับผิดชอบทั่วประเทศ โดยวางเป้าหมายในการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1. ปรับปรุงการจัดการและบริการพลังงานไฟฟ้าให้มีประสิทธิภาพ ปลอดภัย มีความมั่นคง สม่าเสมอ เชื่อถือได้เพียงพอและรวดเร็วทันต่อความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง 2. พัฒนากิจการค้าด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้เลี้ยงตนเองได้ กำไรพอสมควร ตลอดจนมีเงินทุนเพียงพอแก่การขยายงาน และ 3. พัฒนาการบริหารงานองค์การ การบริหารงานบุคคลและการจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจึงเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงด้านพลังงานไฟฟ้าของประเทศ และเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาเพื่อการลงทุนของผู้ประกอบการภาคเอกชน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งหากผู้ประกอบการขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพและความต่อเนื่องของการให้บริการดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ของประเทศเป็นอย่างมาก ประกอบกับปัจจุบันมีภัยคุกคามที่ทำให้การดำเนินธุรกิจของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนหยุดชะงักเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะภัยธรรมชาติ และการก่อการร้ายหรือวินาศกรรมของกลุ่มคนต่างๆ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย ทั้งในด้านนโยบาย การรับรู้ และทัศนคติด้านความปลอดภัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการลดอุบัติเหตุ การเสียชีวิต สูญเสียอวัยวะ ทูพพลภาพ รวมถึงต้องหยุดงานอันเนื่องมาจากการทำงานนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทาง มาตรการ วิธีการปฏิบัติที่เห็นผลเป็นรูปธรรม ในการเพิ่มความปลอดภัยสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ความปลอดภัยในการทำงานและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย
- (2) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย
- (3) เพื่อศึกษาการรับรู้ความปลอดภัย ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

ธีรโชติ ครวัจจุรัส (2552) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ (Perception) หมายถึงการตีความหมายจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่มากระทบกับประสาทสัมผัสและเข้าใจความหมายต่อสิ่งนั้น โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ การรับรู้ของแต่ละคนจึงอาจแตกต่างกัน จากการตีความหมายจากสิ่งเร้า นั้น ๆ ที่แตกต่างกัน

อริศรา ปาดแมน (2554) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการรวบรวมภายในตนเอง ผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ ซึ่งเป็นภาพรวมทั้งหมดที่ครอบคลุมและกำหนดแต่ละส่วนไว้และกระบวนการรวบรวม ภาพรวมนี้จะกระจ่างชัดขึ้นท่ามกลางการได้รับข้อมูลข่าวสารการติดต่อจากสิ่งแวดล้อม

นงลักษณ์ เรือนทอง (2550) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ (Perception) คือกระบวนการที่มนุษย์ติดต่อกับสิ่งสารกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว โดยจะตีความสิ่งแวดล้อมที่สัมผัสได้ แล้วก็ตอบสนองออกไปอย่าง

เหมาะสม ซึ่งแต่ละคนก็จะตีความสิ่งแวดล้อมที่ได้สัมผัสเหมือนกัน แตกต่างกันไป โดยจะขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานทางจิตใจและความคิดของแต่ละคน

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน

เมธัส ไชยศิลป์ (2553: 7) ให้ความหมายของพฤติกรรมการทำงานอย่างปลอดภัยส่วนบุคคล หมายถึง การทำงานของพนักงานด้วยความไม่ประมาท ปฏิบัติตามนโยบายความปลอดภัยของโรงงานเพื่อไม่ให้เกิดการบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุทั้ง ต่อตนเองและผู้อื่นรวมทั้งการมีสุขภาพสมบูรณ์ไม่เป็นโรคที่เกิดจากการทำงาน

วไลพร ภิญญา (2553) อ้างถึงใน เมธัส ไชยศิลป์ (2553: 7) โดยพฤติกรรมความปลอดภัยที่ศึกษา หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบความปลอดภัยในการทำงาน รวมถึงการกระทำอื่น ๆ ที่สนับสนุนให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน

ดังนั้นพิจารณาจากความหมายของพฤติกรรมที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการแสดงกิริยาท่าทางออกของบุคคลที่ได้ตอบเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้า (Stimulus) หรือสถานการณ์ต่าง ๆ อาการแสดงออกต่าง ๆ เหล่านี้ อาจเป็นการเคลื่อนไหวที่สังเกตเห็นได้หรือวัดได้ เช่น การเดิน การพูด การเขียน การคิด การเต้นของหัวใจ เป็นต้น ส่วนสิ่งเร้าที่มากระทบแล้วก่อให้เกิดพฤติกรรมก็อาจจะเป็นสิ่งเร้าภายใน (Internal Stimulus) และสิ่งเร้าภายนอก (External Stimulus)

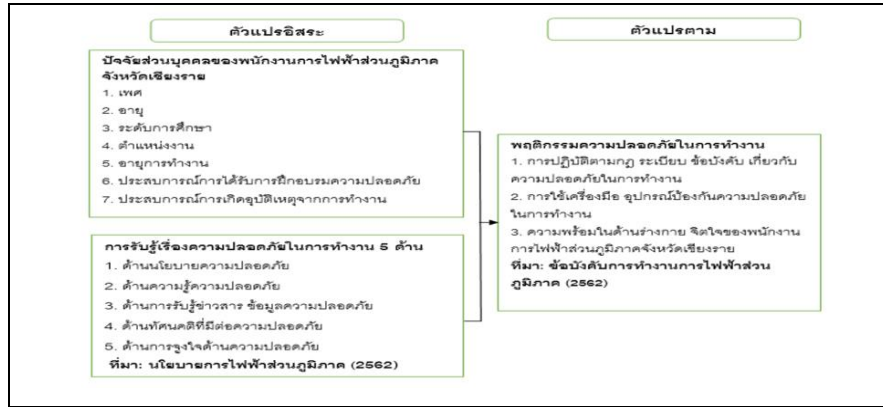
3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นวพร สุขศรี (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การรับรู้การจัดการความปลอดภัยและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงาน : กรณีศึกษา บริษัทฯ ผลิตรายรถยนต์แห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง” ผลวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่อายุต่ำกว่า 30 ปี ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา/ปวช. สถานภาพโสด มีอายุการทำงาน 4-6 ปี ทุกรายไม่เคยประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน ส่วนใหญ่เคยอบรมหลักสูตรด้านความปลอดภัย 3 ครั้งขึ้นไปการรับรู้การจัดการความปลอดภัยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่ามีระดับการรับรู้การจัดการความปลอดภัยตามลำดับ คือ ด้านการจัดการองค์การเป็นอันดับแรก ด้านการป้องกันอุบัติเหตุในการทำงานเป็นอันดับ 2 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานและด้านการจัดการด้านสารเคมีเป็นอันดับสุดท้าย พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่ามีระดับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานตามลำดับ คือ ด้านการใช้เครื่องมืออุปกรณ์เป็นอันดับแรก ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยเป็นอันดับ 2 และด้านความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจของพนักงาน เป็นอันดับสุดท้าย

วริษา เคนทวย, สุภาวดีหนูทรงและคณะ, (2563), ปัจจัยการรับรู้เรื่องความปลอดภัยและพฤติกรรมความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดปทุมธานี, มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการรับรู้เรื่องความปลอดภัยและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมด้านความปลอดภัยในการทำงาน และศึกษาปัจจัยการรับรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการทำการศึกษาในพนักงานระดับปฏิบัติการของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดปทุมธานี จำนวน 50 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ค่าสถิติ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยปัจจัยการรับรู้เรื่องความปลอดภัยพนักงานด้านทัศนคติในด้านความปลอดภัยและด้านนโยบายด้านความปลอดภัยใกล้เคียงกัน และคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยมากที่สุด (\bar{X} =2.34) รองลงมาเป็นการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ความปลอดภัยเพื่อความปลอดภัยใน

การทำงาน ($\bar{X}=2.30$) ตามลำดับ ดังนั้นการปฏิบัติงานของพนักงานในระดับปฏิบัติการในเกิดความปลอดภัยควรที่จะมีการกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นเน้นย้ำถึงขั้นตอนการปฏิบัติงาน การใส่อุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัย เพื่อที่จะป้องกันและลดการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน และยังเป็นการช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีในด้านความปลอดภัยในการทำงานกับหน่วยงานอีกด้วย

3.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.5 สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย ที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานแตกต่างกัน
2. การรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย จำนวนทั้งสิ้น 809 คน (ข้อมูลจากบัญชีพนักงาน กฟภ.จังหวัดเชียงราย ณ 31 มีนาคม 2564) กลุ่ม ตัวอย่าง พนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย จำนวน 270 คน

4.3 เครื่องมือวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Closed-end Questionnaire) และ

แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงเกี่ยวกับการรับรู้ความปลอดภัยของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย ตอนที่ 4 การวัดพฤติกรรมการความปลอดภัยในการทำงานพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการความปลอดภัยในการทำงาน

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจาก ตำรา บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการความปลอดภัยในการทำงาน ของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย

4.4.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 270 คน

4.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

4.5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

4.5.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุการทำงาน โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

4.5.1.2 ระดับการรับรู้ความปลอดภัยในการทำงานของพนักงาน โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

4.5.2 สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบปัจจัย

4.5.2.1 ตัวแปรที่มี 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศ ประสิทธิภาพการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัย และประสิทธิภาพการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน ผู้วิจัยใช้การทดสอบที (Independent t-test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

4.5.2.2 ตัวแปรที่มี 3 กลุ่ม ขึ้นไป ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน อายุการทำงาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Multiple Comparisons) โดยวิธีทดสอบเชฟเฟ (Scheffe Method)

4.5.3 สถิติถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variable) หลายตัวกับตัวแปรตาม (Dependent Variable) 1 ตัว วิเคราะห์ว่าตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่ร่วมกันทำนายหรือพยากรณ์ หรืออธิบายการผันผวนของตัวแปรตามได้ วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยระหว่างการรับรู้ความปลอดภัยและพฤติกรรมการความปลอดภัยในการทำงาน ที่ตัวแปรสองตัวมีอิสระต่อกัน

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย” มีผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับการรับรู้ความปลอดภัยของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย โดยภาพรวม

การรับรู้ความปลอดภัย	\bar{X}	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
1. ด้านนโยบายความปลอดภัย	3.26	1.14	ปานกลาง	3
2. ด้านความรู้ความปลอดภัย	3.08	0.53	ปานกลาง	4
3. ด้านการรับรู้ข่าวสาร ข้อมูลความปลอดภัย	3.77	0.25	มาก	1
4. ด้านทัศนคติที่มีต่อความปลอดภัยในการทำงาน	3.55	0.55	มาก	2
5. ด้านการจงใจด้านความปลอดภัยในการทำงาน	3.05	0.64	ปานกลาง	5
ผลรวม	3.34	0.40	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 ระดับการรับรู้ความปลอดภัยของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย ในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 ($\bar{X}=3.34$, S.D.=0.40) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พนักงานมีการรับรู้ความปลอดภัยด้านการรับรู้ข่าวสาร ข้อมูลความปลอดภัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.25 ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.25) รองลงมา คือ พนักงานมีการรับรู้ความปลอดภัยด้านทัศนคติที่มีต่อความปลอดภัยในการทำงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.55) และน้อยที่สุด คือ พนักงานมีการรับรู้ความปลอดภัยด้านการจงใจความปลอดภัยในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 ($\bar{X}=3.05$, S.D.=0.64) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย โดยภาพรวม

พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน	\bar{X}	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
1. การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน	2.72	0.60	ปานกลาง	3
2. การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยในการทำงาน	4.26	0.29	มากที่สุด	1
3. ความพร้อมในด้านร่างกาย จิตใจของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย	2.88	0.75	ปานกลาง	2
ผลรวม	3.28	0.42	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย ในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.42 ($\bar{X}=3.28$, S.D.=0.42) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พนักงานส่วนใหญ่มีการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์

ป้องกันความปลอดภัยในการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.29 ($\bar{X}=4.26$, S.D.=0.29) รองลงมา คือ พนักงานมีความพร้อมในด้านร่างกาย จิตใจของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.75 ($\bar{X}=2.88$, S.D.=0.75) และน้อยที่สุด คือ พนักงานมีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 ($\bar{X}=2.72$, S.D.=0.60) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การรับรู้ความปลอดภัย ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย

3.1 การรับรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ประกอบด้วย ด้านนโยบายความปลอดภัยด้านความรู้ ความปลอดภัย ด้านการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารด้านความปลอดภัย ด้านทัศนคติที่มีต่อความปลอดภัย และด้านการมุ่งใจเกี่ยวกับความปลอดภัย ส่งผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัย

3.2 การรับรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ประกอบด้วย ด้านนโยบายความปลอดภัย ด้านความรู้ความปลอดภัย ด้านการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารด้านความปลอดภัย ด้านทัศนคติที่มีต่อความปลอดภัย และด้านการมุ่งใจเกี่ยวกับความปลอดภัย ส่งผลต่อพฤติกรรมในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ความปลอดภัย เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน

3.3 การรับรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ประกอบด้วย ด้านนโยบายความปลอดภัย ด้านความรู้ความปลอดภัย ด้านการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารด้านความปลอดภัย ด้านทัศนคติที่มีต่อความปลอดภัย และด้านการมุ่งใจเกี่ยวกับความปลอดภัย ส่งผลต่อพฤติกรรมความพร้อมในด้านร่างกาย และจิตใจของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย

6. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “การรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ระดับการรับรู้ความปลอดภัยของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย พบว่า การรับรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงานนั้น ประกอบด้วย 5 ด้านคือ ด้านนโยบายความปลอดภัย ด้านความรู้ความปลอดภัย ด้านการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารด้านความปลอดภัย ด้านทัศนคติที่มีต่อความปลอดภัย และด้านการมุ่งใจเกี่ยวกับความปลอดภัย พบว่า การรับรู้ด้านนโยบายความปลอดภัยของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย อยู่ในระดับปานกลาง จากผลการวิจัยดังกล่าว สาเหตุที่พนักงานมีการรับรู้ด้านนโยบายความปลอดภัยในระดับนี้อาจเนื่องมาจากการให้ความสำคัญในเรื่องที่เกี่ยวกับงานด้านความปลอดภัยของผู้บริหารนั้นมีความว่าภารกิจหลักขององค์กร คือ การให้บริการพลังงานไฟฟ้า อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ทันต่อความต้องการผู้รับบริการ แต่ก็ได้ทำให้ผู้บริหารและพนักงานทุกระดับละเลยในเรื่องของความปลอดภัยในการทำงาน อีกทั้งยังมีผู้มีหน้าที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัยอย่างจริงจัง ทั้งหมดนี้ไม่สอดคล้องกับ สุรชาติพิทย ร่องสวัสดิ์ (2554) ที่ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยการรับรู้เรื่องการจัดการความปลอดภัยในการทำงานที่มีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการประจำการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงใหม่” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังคงมีความแตกต่างระหว่างพื้นที่ปฏิบัติงานเป็นสำคัญ และให้ความสำคัญกับงานทางด้านความปลอดภัยในแต่ละระดับของพนักงานที่แตกต่างกัน

อาจเป็นเพราะมีสาเหตุอันเนื่องมาจากการตระหนักรู้ด้านความปลอดภัยของผู้บริหาร หัวหน้างาน รวมถึงตัวพนักงานเองด้วย ที่ไม่ใส่ใจในความปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา กับงานที่ปฏิบัติ แต่หากจะเปรียบเทียบกับภารกิจหลักขององค์กรแล้ว ถือว่ายังให้ความสำคัญ การเอาใจใส่ด้านความปลอดภัยนั้นยังให้ความสำคัญที่ดูแล้วยังไม่เพียงพอ ต่อพันธสัญญาขององค์กร ที่จะมุ่งเน้นบริการอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความรวดเร็วแล้ว ยังต้องควรให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยให้สูงสุด ตามนโยบายที่ประกาศคือปลอดภัยไว้ก่อน หรืออุบัติเหตุต้องเป็นศูนย์ แต่อาจดูเหมือนว่าเป็นเพียงนโยบายที่ประกาศออกมา แต่ยังคงขาดการเอาใจใส่จริงจังในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยยังขาดผู้รับผิดชอบ

การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย พบว่า ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และ อายุการทำงาน ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงรายในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ความปลอดภัย เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน ที่แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญที่ .05 ในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ความปลอดภัย เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะพนักงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย ที่มีตำแหน่งงานระดับบริหารเป็นผู้มีหน้าที่กำหนดนโยบายความปลอดภัย ข้อบังคับความปลอดภัย รวมถึงขั้นตอนในการทำงานให้กับผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติตาม ทั้งนี้พนักงานระดับบริหารต้องมีหน้าที่ทำให้ภาระกิจของการไฟฟ้าส่วนภูมินั้นสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ สอดคล้องกับงานวิจัยนวพร สุขศรี (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การรับรู้การจัดการความปลอดภัยและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงาน : กรณีศึกษา บริษัทฯ ผลิตภัณฑ์แห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง” ผลวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่อายุต่ำกว่า 30 ปี ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา/ปวช. สถานภาพโสด มีอายุการทำงาน 4-6 ปี ทุกรายไม่เคยประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน ส่วนใหญ่เคยอบรมหลักสูตรด้านความปลอดภัย 3 ครั้งขึ้นไปการรับรู้การจัดการความปลอดภัยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่ามีระดับการรับรู้การจัดการความปลอดภัยตามลำดับ

การรับรู้ความปลอดภัย ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเชียงราย พบว่า นโยบายความปลอดภัย ความรู้ความปลอดภัย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความปลอดภัย ทัศนคติที่มีต่อความปลอดภัย และการสนใจเกี่ยวกับความปลอดภัย ส่งผลต่อพฤติกรรมความพร้อมในด้านร่างกาย และจิตใจของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ในทุกด้าน ทั้งนี้เพราะพนักงานที่ระดับการรับรู้ในด้านต่างๆแตกต่างกันด้วยเกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญ และทักษะในงานที่ปฏิบัติทำให้พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานที่ต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดนโยบายและข้อบังคับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (2562) นโยบายความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดย สมพงษ์ ปรีเปรม (2562) ได้กล่าวว่า 1. าระดับระบบการจัดการความปลอดภัยของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (PEA Safety Management System: PEA-SMS) เป็นมาตรฐานในการทำงานทั่วทั้งองค์กร เพื่อมุ่งไปสู่องค์กรที่มีระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยระดับประเทศและระดับสากล 2. ผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงานต้องตระหนักถึงการทำงานด้วยความปลอดภัย เพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุโดยมุ่งเน้นให้อุบัติเหตุเป็นศูนย์ (Zero Accident) และให้การดำเนินงานด้วยความปลอดภัยเป็นหน้าที่ของทุกคนในองค์กรต้องปฏิบัติ 3. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน และความปลอดภัยในการใช้ไฟฟ้าของประชาชน ตามแผนแม่บทความปลอดภัย อาชีวอนามัยและ

สภาพแวดล้อมในการทำงาน รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายงานด้านความปลอดภัย 4. สนับสนุนให้มีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน 5. สร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงานด้วยความปลอดภัยตามกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในการทำงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (PEA Safety Culture: PSC) 6. ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยและทุนมนุษย์ รวมถึงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการทำงาน เพื่อมุ่งสู่องค์กรแห่งความสุข (Smart Workplace)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) นำนโยบายด้านความปลอดภัยนั้นเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร ควรจัดให้มีผู้ที่รับผิดชอบงานด้านความปลอดภัยโดยตรง ทำหน้าที่ในการวางแผนการทำงานต่างๆ เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน เช่น การติดป้ายประกาศให้พนักงานทราบถึงนโยบายการจัดการด้านความปลอดภัย อย่างชัดเจน การจัดแสดงสถิติการเกิดอุบัติเหตุ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรนำไปทำวิจัยเกี่ยวกับนี้การรับรู้ความปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคพนักงานระดับปฏิบัติการประจำการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดอื่นๆ

(2) ควรศึกษาถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อการรับรู้การจัดการความปลอดภัย เช่น รายได้บุคลิกภาพ ความคาดหวัง

8. เอกสารอ้างอิง

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค. (2556). *คู่มือระเบียบการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค*. พิมพ์ครั้งที่ 12 พฤศจิกายน 2555.

กรุงเทพมหานคร. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขตกรุงเทพมหานคร.

นวพร สุขศรี. (2560). *การรับรู้การจัดการความปลอดภัยและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงาน: กรณีศึกษา บริษัทฯ ผลิตยารรถยนต์แห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชา บริหารธุรกิจ. สำหรับผู้บริหารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.

รพีพล จิตตะวิกุล. (2552). *การรับรู้ความปลอดภัยในการทำงานและความสัมพันธ์ต่อหัวหน้างานที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ภาควิชามนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

สมพงษ์ ปรีเปรม. (2562). *นโยบายการบริหารและพัฒนาการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค*. [ออนไลน์]. เข้าได้

จาก: www.pea.co.th/portals/0/document/governor_policy_14.pdf (วันที่ค้นข้อมูล 25 เมษายน 2564)

อุตสาหกรรมและองค์การ. คณะมนุษยศาสตร์. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ฝ่ายสังคมและสิ่งแวดล้อม

สุธาทิพย์ รองสวัสดิ์. (2554). *ปัจจัยการรับรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ที่มีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ ประจำการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จ.เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

**ปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน
บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด**

**HUMAN RESOURCE MANAGEMENT THAT AFFECTS THE EFFICENCY
PERFORMANCE OF EMPLOYEES OF LPP PROPERTY
MANAGEMENT CO., LTD.**

ปิยะพงษ์ บุตรี

หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: piyapong.boot@northbkk.ac.th

सानิต ศิริวิศิษฐ์กุล

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: sanit.si@northbkk.ac.th

อนันต์ ธรรมชาลัย

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

สุดาภรณ์ อรุณดี

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: Sudabhorn.ar@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด 2) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด 3) เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด จำนวนทั้งสิ้น 1,170 คน จำนวนตัวอย่างที่คำนวณได้ 298 โดยใช้สูตรของทาร์ยามานันท์ ใช้การสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) จำนวน 298 คน โดยนำรายชื่อมาทำการจับฉลาก สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าในภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับมาก 2) ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านปริมาณงาน อยู่ในระดับมาก 3) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้

มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน โดยภาพรวม ซึ่งตัวแปรปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์อธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้

คำสำคัญ : การจัดการทรัพยากรมนุษย์, ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, พนักงานบริษัท

ABSTRACT

Objectives of the research 1) to study the level of human resource management factors of L PP Property Management Company Limited 2) to study the level of performance of employees of L PP Property Property Management Co., Ltd. 3) to study the human resource management factors affecting the performance of employees of L PP Property Management Co., Ltd., the population of Used in this research include: A total of 1,170 employees of LPP Property Management Co., Ltd., the sample number was 298, using Taro Yamane's formula. The systematic random sampling of 298 people was used to draw the names. The statistics used to analyze the data consisted of descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics used to test the hypothesis, i.e., Multiple Linear Regression Analysis. The results showed that 1) the level of human resource management of LPP Property Management Co., Ltd. Overall, it is at a high level. It was found that the overall level was at a high level when considering each aspect found that human resource planning 2) The overall performance level of L PP Property Management Company Limited is at a high level. When considering each aspect, it was found that the amount of work 3) Human resource management of L PP Property Management Co., Ltd., namely the quality of work as a whole, in which human resource management variables affect efficiency The performance of employees of L PP Property Management Co., Ltd. is a predictive variable that describes the variability of the performance of employees of L PP Property. Management Co., Ltd.

Keywords: human resource management, operational efficiency, company employees

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ประเทศไทยเริ่มพัฒนาจากประเทศเกษตรกรรมไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมเมื่อปี 2504 โดยได้จัดทำแผนพัฒนาประเทศใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาฉบับแรกเรียกว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504-2509 เป็นแผนระยะหกปี ต่อจากนั้นมาได้จัดทำแผนระยะห้าปี และได้มีการปรับชื่อแผนเป็น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ภายใต้การพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) นับจากแผนพัฒนาฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 12 ในปัจจุบันนี้ รวมเป็นเวลา 57 ปี แล้ว จึงพบว่าประเทศไทยตกอยู่ในกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และไม่สามารถก้าวขึ้นไปเป็นประเทศที่มีรายได้สูงได้จึงได้นำแนวคิดประเทศไทย 4.0 มาใช้เป็นแบบจำลองใหม่ในการพัฒนาประเทศโดยกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ประเทศไทยก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางนี้ให้ได้ภายในระยะเวลา 3-5 ปี

บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด โดยมีชื่อย่อว่า (LPP) ได้จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นเป็นบริษัท จำกัด เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2535 เพื่อดำเนินกิจการบริการด้านธุรกิจบริหารอสังหาริมทรัพย์ โดยเฉพาะการบริหารอาคารแก้นิติบุคคลอาคารชุดของโครงการ เพื่อพัฒนาการดำเนินการกิจการบริการด้านธุรกิจบริหารอสังหาริมทรัพย์แก้นิติบุคคลอาคารชุดของโครงการ จึงต้องมีแนวทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์ และมีแผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และครอบคลุมประเด็นการวางแผน และบริหารอัตรากำลังคน การพัฒนาบุคลากรรวมถึงการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อกำหนดนโยบายให้มีวัตถุประสงค์ และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อองค์กร มีการทบทวนแก้ไขปัญหาคือเป็นปัจจุบัน และมีการแข่งขันให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาต่อยอดองค์ความรู้ในอนาคตโดยมีบุคลากรเป็นผู้ร่วมสร้างองค์กรเพื่อความเติบโตไปพร้อมกับความยั่งยืนในอนาคตร่วมกัน เพื่อให้หน่วยงานในองค์กรได้ดำเนินการตามแผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและหาแนวทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ว่าด้วยการจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพของพนักงานในองค์กรมากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะนำข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนากลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรอย่างสอดคล้องต่อสภาวะปัจจุบันและอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยจัดการทรัพยากรมนุษย์ บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด
2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์

เฉลิมพงษ์ มีสมนัย (2551) ได้อธิบายถึงความหมายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ว่า เป็นหน้าที่ในการบริหารบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องตั้งแต่การจัดสรรพนักงานให้แก่แผนกต่าง ๆ ภายในองค์กรตลอดจนการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรการเสริมสร้างแรงจูงใจ และการบำรุงรักษาบุคลากรที่ดีมีความรู้ความสามารถให้อยู่กับองค์กรได้นานที่สุด

พิชิต เทพวรรณ (2554) ได้อธิบายความหมายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นแบบแผน และนโยบายรวมไปถึงแนวทางการปฏิบัติอันจะส่งผลต่อทรัพยากรมนุษย์ โดยการจัดการบุคคลให้เป็นศูนย์รวมอำนาจทั้งองค์กรมีการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมโปรแกรมและนโยบายในการรับคนเข้าทำงานการดูแลรักษาบุคลากรภายในรวม ไปถึงการเก็บประวัติของบุคลากรที่พ้นจากตำแหน่งออกไป

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

สมเกียรติแก้วหอม (2555) ได้เสนอว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแต่ละคนจะถูกกำหนดโดย 3 ส่วน ดังนี้

1. คุณลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล (Individual attributes) 2. ระดับความพยายามในการทำงาน (Work effort) จะเกิดขึ้นจากการมีแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ความต้องการแรงผลักดันอารมณ์ความรู้สึกความสนใจ ความตั้งใจเพราะว่าคนที่มีความตั้งใจในการทำงานสูงจะมีความพยายามที่จะอุทิศกำลังกายและกำลังใจให้แก่การทำงานมากกว่าผู้ที่มีความตั้งใจในการทำงานต่ำ 3. แรงสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงาน (Organization support) ได้แก่ค่าตอบแทน ความยุติธรรม การติดต่อสื่อสารและวิธีการที่จะมอบหมายงาน ซึ่งมีผลต่อกำลังใจผู้ปฏิบัติงาน

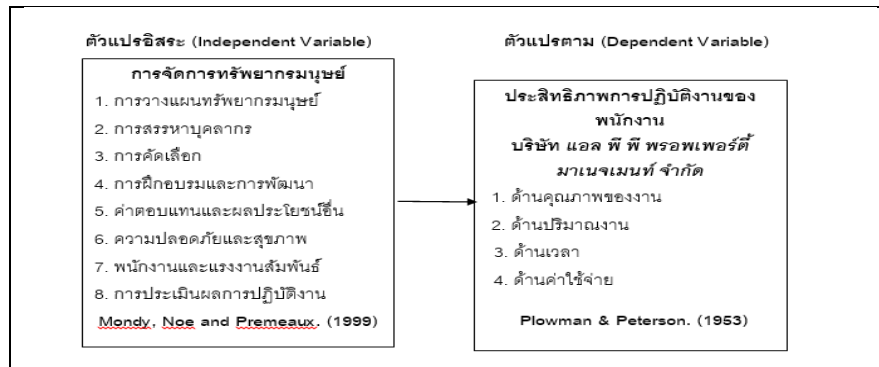
สมพิศ สุขแสน (2556) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมักพิจารณาจากการเปรียบเทียบระหว่างผลผลิตที่ได้กับทรัพยากรที่ใช้ไปหรือเปรียบเทียบระหว่าง Output กับ Input ว่าในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรผลที่ได้นั้นดีแค่ไหน อย่างไร ซึ่งอาจเปรียบเทียบได้หลายมิติ เช่น มิติทางเศรษฐศาสตร์โดยไม่ใช่เพียงเรื่องเงินแต่อย่างเดียว แต่หมายถึงทรัพยากรอื่น ๆ ที่ใช้ในกระบวนการผลิตนั้น ๆ ด้วย เช่น เวลาหรือวัตถุดิบ มิติทางการบริหารอาจพิจารณาจากความพึงพอใจของสมาชิกในองค์กรต่อวิธีการบริหารเพื่อบรรลุเป้าหมาย มิติทางสังคม อาจพิจารณาจากผลการสะท้อนกลับที่จะเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้น ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วนหลักคือ ผู้ที่ปฏิบัติงานกับโครงสร้างการปฏิบัติงานสำหรับในเรื่องของคนปฏิบัติงานจะต้องมีแนวคิดการปฏิบัติตัวในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้น การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะ ดังนี้ 1) ความฉับไว 2) ความถูกต้องแม่นยำ 3) ความรู้ 4) ประสิทธิภาพ 5) ความคิดสร้างสรรค์

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนกอร รัตนพันธุ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการกรมปศุสัตว์ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่สำนักงานปศุสัตว์เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการกรมปศุสัตว์ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่สำนักงานปศุสัตว์ เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านความปลอดภัยและสุขภาพ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

พิพรรธน์ พิเชฐศิริประภา และ ชุติมา นุตยะสกุล (2561) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อความยั่งยืนของชุมชน ตำบลบางสมัคร อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาผู้นำชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาทีมและกลุ่มชุมชน และความยั่งยืนของชุมชน มีความเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และผลการวิเคราะห์ตัวแบบถดถอยพหุคูณกับความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อความยั่งยืนของชุมชนมีร้อยละ 49.30 โดยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อความยั่งยืนของชุมชนคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาผู้นำชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนาทีมและกลุ่มชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ พบว่าความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อความยั่งยืนของชุมชนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 18 คน ผลการศึกษาในทิศทางเดียวกัน พบว่า ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาทีมและกลุ่มชุมชน การพัฒนาผู้นำชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตามลำดับที่จะส่งผลต่อความยั่งยืนของชุมชน จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

3.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.5 สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะในการทำงาน
2. ปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ จำนวนพนักงานของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบันจำนวน 1,170 คน (บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด) ข้อมูล ณ วันที่ 1 มกราคม 2564) กลุ่มตัวอย่าง พนักงานของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 298 คน

4.3 เครื่องมือวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed-end Questionnaire) และแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2 แบบสอบถามการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามปลายเปิด

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจาก ตำรา บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.4.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 298 คน

4.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

4.5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

4.5.1.1 เพื่อบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน โดยใช้การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

4.5.1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์และระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด

4.5.2 สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบปัจจัย

4.5.2.1 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด” มีผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด โดยภาพรวม

การจัดการทรัพยากรมนุษย์	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์	4.16	0.47	มาก
2. ด้านการสรรหาคูหากร	3.93	0.53	มาก
3. ด้านการคัดเลือก	4.15	0.45	มาก
4. ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา	4.09	0.49	มาก
5. ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์อื่น	4.00	0.50	มาก
6. ด้านความปลอดภัยและสุขภาพ	4.09	0.47	มาก
7. ด้านพนักงานและแรงงานสัมพันธ์	4.15	0.50	มาก
8. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.01	0.44	มาก
รวม	4.07	0.33	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าในภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$, S.D. = 0.47) รองลงมาคือ ด้านพนักงานและแรงงานสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, S.D. = 0.50) และน้อยที่สุดคือ ด้านการสรรหาคูหากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$, S.D. = 0.53)

ตอนที่ 2 ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด โดยภาพรวม พบว่า ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านปริมาณงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, S.D. = 0.43) รองลงมาคือ ด้านคุณภาพของงาน ($\bar{X}=4.12$, S.D. = 0.46) และน้อยที่สุด คือ ด้านเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$, S.D. = 0.41)

ตอนที่ 3 ปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด พบว่า

3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน โดยภาพรวม ซึ่งตัวแปรปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์อธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้ร้อยละ 4.53 ($R^2 = 0.453$) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ด้านคุณภาพของงาน โดยภาพรวม พบว่า ด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ และด้านความปลอดภัยและสุขภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา ด้านการสรรหาบุคลากร และด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อคุณภาพของงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ส่วนด้านการคัดเลือก ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์อื่น และพนักงานและแรงงานสัมพันธ์ ไม่ส่งผลต่อด้านคุณภาพของงาน

3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้แก่ ด้านปริมาณงาน โดยภาพรวม ซึ่งตัวแปรปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์อธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้ร้อยละ 3.11 ($R^2 = 0.311$) พบว่า ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ด้านปริมาณงาน โดยภาพรวม พบว่า การสรรหาบุคลากร ด้านความปลอดภัยและสุขภาพ และการประเมินผลการปฏิบัติงานส่งผลต่อคุณภาพของงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพนักงานและแรงงานสัมพันธ์ส่งผลต่อคุณภาพของงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ส่วนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การคัดเลือก การฝึกอบรมและการพัฒนา และค่าตอบแทนและผลประโยชน์อื่น ไม่ส่งผลต่อด้านคุณภาพของงาน

3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้แก่ ด้านเวลา โดยภาพรวม ซึ่งตัวแปรปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์อธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้ร้อยละ 25.70 ($R^2 = 0.257$) พบว่า ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ด้านเวลา โดยภาพรวม พบว่า การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาบุคลากร และการฝึกอบรมและการพัฒนาส่งผลต่อคุณภาพของงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความปลอดภัยและสุขภาพ พนักงานและแรงงานสัมพันธ์ และ

การประเมินผลการปฏิบัติงานส่งผลต่อคุณภาพของงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ส่วนการคัดเลือก และค่าตอบแทนและผลประโยชน์อื่นไม่ส่งผลต่อด้านคุณภาพของงาน

3.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้แก่ ด้านค่าใช้จ่าย โดยภาพรวม ซึ่งตัวแปรปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ อธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้ร้อยละ 28.40 ($R^2 = 0.284$) พบว่า ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ด้านค่าใช้จ่าย โดยภาพรวม พบว่า การสรรหาคัดเลือก ความปลอดภัยและสุขภาพ และพนักงานและแรงงานสัมพันธ์ส่งผลต่อ คุณภาพของงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การคัดเลือก และการฝึกอบรมและการพัฒนาส่งผลต่อคุณภาพของงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนค่าตอบแทนและ ผลประโยชน์อื่น และการประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ส่งผลต่อด้านคุณภาพของงาน

6. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ระดับปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด พบว่า ระดับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ ด้านการวางแผน ทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด มีการวางแผนให้ฝึกอบรมพนักงาน ก่อนก่อนเริ่มงานทุกครั้ง สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยจากการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพใน การปฏิบัติงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ที่ได้จากข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพของงาน 2) ด้านปริมาณงาน 3) ด้านเวลา 4) ด้านค่าใช้จ่าย ผลการวิจัย สอดคล้องกับแนวคิดของ ลักขณชัย ณะวังน้อย (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทรัพยากรมนุษย์กับ ประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของพนักงานเครือข่ายโทร ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นด้านการจัดการทรัพยากร มนุษย์ของเครือข่ายโทร 7 ด้านพบว่า (1) ด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ทุกด้าน (2) ด้านการสรรหา และคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์มี ความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านปริมาณงานเพียงด้าน เดียว (3) ด้านการฝึกอบรม และการพัฒนามีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านปริมาณงาน และเวลาในการปฏิบัติงาน (4) ด้านค่าตอบแทน และผลประโยชน์อื่นมี ความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านปริมาณงาน และ คุณภาพงาน (5) ด้านความปลอดภัย และสุขภาพมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านเวลาในการทำงาน (6) ด้านพนักงานและแรงงานสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านปริมาณงาน และคุณภาพงาน (7) ด้าน การประเมินผลการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านเวลาในการทำงานเพียงด้านเดียว และระหว่างการจัดการทรัพยากรมนุษย์ 7 ด้านกับประสิทธิภาพ

การปฏิบัติงานด้านค่าใช้จ่ายโดยรวมอยู่ในระดับต่ำทั้งในทิศทางบวก และทิศทางลบ และไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านค่าใช้จ่ายแสดงว่าการจัดการทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 7 ด้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านค่าใช้จ่ายทั้งทางบวกและทางลบ 2. ด้านคุณภาพของงาน การปฏิบัติงานตามแผน ที่องค์กรวางไว้เพื่อคุณภาพของงานหรือผลงานที่ออกมาและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ทำให้ผลงานออกมามีคุณภาพดีไม่มีข้อบกพร่อง เข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ ตลอดจนมีจิตสำนึกในการคำนึงถึงคุณภาพของงานหรือผลงานที่จะส่งผลกระทบต่อลูกค้าขององค์กร สอดคล้องกับ แนวคิดของวันวิสา จงรักษ์ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอุตสาหกรรมถ่านหินในประเทศอินโดนีเซีย โดยผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็น ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 6 ด้านซึ่งประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์งานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (2) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์การวิเคราะห์งาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (3) การสรรหา และการคัดเลือกการวิเคราะห์งานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (4) การพัฒนา และฝึกอบรมมีการวิเคราะห์งานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีระดับ ความสัมพันธ์กันต่ำมาก และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (5) การชำระรักษาทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีระดับความสัมพันธ์กันต่ำมาก และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (6) การประเมินผล การปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมีระดับความสัมพันธ์กันต่ำมาก และไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ 3. ด้านค่าใช้จ่าย มีการวางแผนในการปฏิบัติงานที่สามารถลดค่าใช้จ่ายโดยคำนึงถึงทรัพยากรต่างๆ ที่องค์กรต้องจ่ายเป็นต้นทุนอยู่ตลอดเวลาตลอดจนคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรหรืออุปกรณ์ต่างๆ ขององค์กรใน การปฏิบัติงานอย่างประหยัด

ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด พบว่า ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านปริมาณงาน อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านคุณภาพของงาน และน้อยที่สุด คือ ด้านเวลา อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ พนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด มีเพศ อายุ การศึกษา และประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกันจึงส่งผลในด้านประสิทธิภาพที่แตกต่างกันไป สอดคล้องกับ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ปิรสนา พิมพา (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหาดุพนม จังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหาดุพนม จังหวัดนครพนม และข้อเสนอแนะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรที่ ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหาดุพนม จังหวัดนครพนม

ปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด พบว่าการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน โดยภาพรวม ซึ่งตัวแปรปัจจัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ อธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด ได้ร้อยละ 4.53 ($R^2 = 0.453$) สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยปิรสนา พิมพา (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหาดุพนม

จังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรปัจจุบันที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม และข้อเสนอแนะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. บริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัดควรการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้มากขึ้น ได้แก่ ด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการคัดเลือก ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์อื่น ด้านความปลอดภัยและสุขภาพ ด้านพนักงานและแรงงานสัมพันธ์ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัด

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปร และปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของพนักงานบริษัท แอล พี พี พรอพเพอร์ตี้ มาเนจเม้นท์ จำกัดเช่น ลักษณะขององค์กร สภาพแวดล้อมการทำงาน การเข้าถึงบริการด้านสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน ซึ่งสามารถนำข้อมูลดังกล่าว มาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานให้ตรงปัญหา

8. เอกสารอ้างอิง

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. สืบค้นเมื่อ

23 มีนาคม 2564, จาก www.nesdc.go.th > [ewt_dl_link.pdf](#)

ลักษณะชัย ธนวังน้อย. (2554). *ความสัมพันธ์ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเครือเบทาโกร*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วันวิสา จงรักษ์. (2558). *กระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอุตสาหกรรมถ่านหินในประเทศอินโดนีเซีย*. วิทยานิพนธ์การจัดการวิศวกรรมธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ สาขาการจัดการวิศวกรรมธุรกิจ. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ปริศนา พิมพ์า. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

Rajaratnam, S. D., Munikrishnan, U. T., Sharif, S. P., & Nair, V. (2014). *Service quality and previous experience as a moderator in determining tourists' satisfaction with rural tourism destinations in Malaysia: A partial least squares approach*. School of Hospitality, Tourism Culinary Arts and Business, Taylor's University.

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY IN LAK HOK SUBDISTRICT

MUNICIPALITY, PATHUM THANI PROVINCE

ธนัชชญา ภัทรบุชา

นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

Email : thanatchaya.phat@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: pongsak.ph@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลัย

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จากทั้งหมด 7 หมู่บ้าน มีจำนวน 4,102 คน ได้กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน่ ได้จำนวน 365 ตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที่วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการทดสอบรายคู่โดยวิธีทดสอบเชฟเฟ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17, S.D. = 0.581$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านร่างกาย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39, S.D. = 0.848$) รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21, S.D. = 0.699$) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18, S.D. = 0.662$) และน้อยที่สุดคือ ด้านจิตใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90, S.D. = 0.610$) 2) ผลการทดสอบสมมติฐานคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ที่มาของรายได้หลัก และโรคประจำตัว พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และ .05 ส่วนเพศ และลักษณะการอยู่อาศัย พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, เทศบาลตำบลหลักหก

ABSTRACT

This research study was conducted to: 1) study the quality of life of elderly people living in Lak Hok, Muang, Pathum Thani and 2) compare the quality of life of elderly people living in Lak Hok, Muang, Pathum Thani classified by their personal factors. The total population of elderly people in seven subdistricts were 4102, and 365 were randomly selected to participate in this study using Taro Yamane's formula. The multi-stage sampling was also used in the random sampling process. An instrument used to collect the data of this study was a questionnaire. Descriptive statistics used to analyze the data included the frequencies of different responses, percentages, mean, and the Standard Deviations test. A one-way analysis of variance (ANOVA) and the Scheffe's method were also used to analyze the data.

It was found from the data analysis that: 1) the quality of life of elderly people living in Lak Hok, Muang, Pathum Thani was at the average level ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 0.581). When analyzing each category of the quality of life, it was found that the physical condition ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.848), environmental condition ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.699), social relationship ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = 0.662), and mental condition of the participants ($\bar{X} = 2.90$, S.D. = 0.610) was at the average, respectively. 2) Based on the classification of the participants' personal factors, it was found that there was a statistically significant difference between age, educational level, marital status, main income, and personal illness at a significance level .01 of 05. However, the data analysis that there was not a statistically significant difference between gender and living condition of the participants.

Keywords: Quality of Life, Elderly People, Lak Hok Subdistrict Municipality

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุกำลังเป็นประเด็นที่หลายประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญและนำมาซึ่งความท้าทายในหลายมิติ ทั้งการลดลงของจำนวนแรงงานที่อาจส่งผลกระทบต่อขยายตัวทางเศรษฐกิจ การสร้างความมั่นคงทางการเงินหลังวัยเกษียณ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุล้วนแต่จำเป็นต้องมีมาตรการและการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุนั้นทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมายให้กับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพ และการดูแลเกี่ยวกับการอยู่อาศัยที่เหมาะสม การแบกรับภาระของบุตรหลานซึ่งเป็นวัยทำงานที่มีต่อผู้สูงอายุในสัดส่วนที่ไม่สมดุล ประกอบกับรูปแบบของครอบครัวในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงจากครอบครัวใหญ่มาเป็นครอบครัวเล็ก ผู้อยู่ในวัยแรงงานต้องรับภาระมากขึ้นในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใดเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับหลายๆ องค์ประกอบด้วยกัน ความสำคัญของผู้สูงอายุจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุและการมีอายุยืนยาวขึ้น แต่ความสำคัญของประเด็นผู้สูงอายุยังขึ้นอยู่กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการจัดระบบบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อรองรับปัญหาผู้สูงอายุ ตลอดจนการจัดบริการขั้นพื้นฐานทางสังคม การดูแลป้องกันรักษาสุขภาพอนามัย การศึกษาความมั่นคงของรายได้เหล่านี้ควรจัดบริการให้เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุจนเป็นเรื่องสำคัญและให้บริการขั้นพื้นฐานที่ผู้สูงอายุควรได้รับ (ฐาภรณ์ หอมกลิ่น, 2560)

จากความสำคัญที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ที่มีหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานในการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
- 2) เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ที่มาของรายได้หลัก โรคประจำตัว และลักษณะการอยู่อาศัย

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล; และคณะ (2540) ได้แปลและพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตชุดย่อยฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI, 1997) จากเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตชุดย่อยขององค์การอนามัยโลกฉบับภาษาอังกฤษ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านสุขภาพกาย (Physical domain) คือ การรับรู้สภาพทางร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน มี 7 ตัวชี้วัด ได้แก่
 1. ความเจ็บปวดและความไม่สบาย
 2. กำลังวังชาและความเหนื่อยล้า
 3. การนอนหลับพักผ่อน
 4. การเคลื่อนไหว
 5. การดำเนินชีวิตประจำวัน
 6. การไช้ยาหรือการรักษา
 7. ความสามารถในการทำงาน
2. ด้านจิตใจ (Psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่
 1. ความรู้สึกในด้านดี
 2. การคิดการเรียนรู้ ความจำและสมาธิ
 3. การนับถือตนเอง
 4. ภาพลักษณ์และรูปร่าง
 5. ความรู้สึกในทางที่ไม่ดี
 6. จิตวิญญาณ ศาสนาและความเชื่อส่วนบุคคล
3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม (Social relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

1. สัมพันธภาพทางสังคม
2. การช่วยเหลือสนับสนุนทางสังคม
3. กิจกรรมทางเพศ
4. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต มี 8 ตัวชี้วัด ได้แก่

1. ความปลอดภัยทางด้านร่างกายและความมั่นคงในชีวิต
2. สภาพแวดล้อมของบ้าน
3. แหล่งการเงิน
4. การดูแลสุขภาพและบริการทางสังคม
5. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและทักษะใหม่ๆ
6. การมีส่วนร่วม มีโอกาสพักผ่อนหย่อนใจ และมีเวลาว่าง
7. สภาพแวดล้อม
8. การคมนาคม

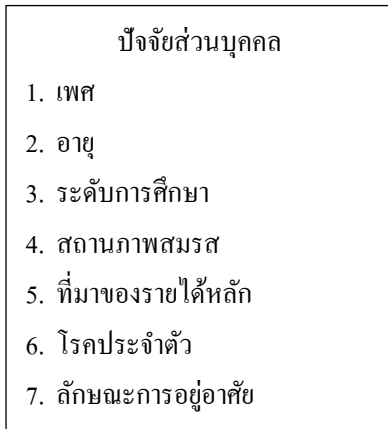
สรุปได้ว่า การประเมินคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต้องประเมินทั้งเชิงวัตถุวิสัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ และเชิงจิตวิสัยที่เกี่ยวข้องกับสภาวะจิตใจ และความรู้สึกพึงพอใจในการดำรงชีวิตที่ครอบคลุมในทุกองค์ประกอบ

มันโซร์ ดอเลาะ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา: ตำบลบาละ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ลักษณะการอยู่อาศัยกับครอบครัว รายได้ และโรคประจำตัว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบอีกว่า เพศมีระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน

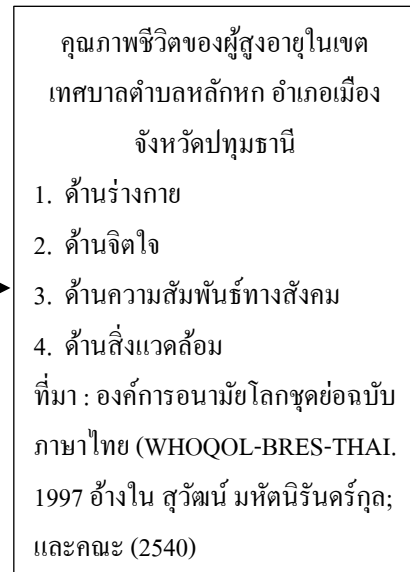
สมคิด เทวกระโทก (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้สูงอายุที่มีอายุและสถานภาพสมรส มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเพศที่ต่างกันมีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ที่มาของรายได้หลัก โรคประจำตัว และลักษณะการอยู่อาศัย ของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี มีคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จากทั้งหมด 7 หมู่บ้าน มีจำนวน 4,102 คน (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลักหก แห่งที่ 1; และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลักหก แห่งที่ 2. ข้อมูล ณ 23 เมษายน 2564) กำหนดตารางของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามานะ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อน 5% โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ขั้นแรกทำการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน (Proportion Sampling) แยกตามหมู่บ้าน และขั้นที่สองการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling) กับประชากรผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ จำนวน 365 คน ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	ร้อยละ	กลุ่มตัวอย่าง
1	บ้านคลองคูกลาง	1,011	24.65	90
2	บ้านคลองกวางคู้ง	338	8.24	30
3	บ้านคลองเปรมประชากร	463	11.29	41
4	บ้านคลองรังสิตประยูรศักดิ์	326	7.95	29
5	บ้านคลองรังสิต	437	10.65	39
6	บ้านคลองสิบสอง	272	6.63	25
7	บ้านคลองเปรม	1,255	30.59	111
รวม		4,102	100	365

ที่มา: (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลักหก แห่งที่ 1; และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลักหก แห่งที่ 2. ข้อมูล ณ 23 เมษายน 2564)

4.3 เครื่องมือวิจัย

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ จำนวน 365 ชุด โดยเครื่องมือในการวิจัยมีการทดสอบความเที่ยงตรงด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ในการวิจัยในครั้งนี้ได้ให้ค่าดัชนีสอดคล้องหรือ IOC เท่ากับ 1 และมีการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของครอนบัก (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.918

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจากตำรา บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 365 คน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.1) ผู้วิจัยเตรียมแบบสอบถามจำนวน 365 ชุด

2.2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

2.3) นำแบบสอบถามฉบับที่ได้คำตอบอันครบถ้วนสมบูรณ์มาทำการลงรหัสเพื่อนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลทางสถิติต่อไป

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่อสรุปลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

สถิติเชิงอนุมาน การทดสอบที (Independent t-test) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง และการทดสอบรายคู่โดยวิธีทดสอบเชฟเฟ (Scheffe's Method) เมื่อมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 60.3 อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 60-69 ปี จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 40.3 ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 53.4 สถานภาพสมรส พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 75.1 ที่มาของรายได้หลัก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้หลักมาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 โรคประจำตัว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว 1 โรค จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 และลักษณะการอยู่อาศัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่กับคู่สมรสและบุตร จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 55.3

ตาราง 2 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี	\bar{X}	S.D.	แปลผล	(n = 365)
				ระดับ
1. ด้านร่างกาย	3.39	0.848	ปานกลาง	1
2. ด้านจิตใจ	2.90	0.610	ปานกลาง	4
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	3.18	0.662	ปานกลาง	3
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	3.21	0.699	ปานกลาง	2
รวม	3.17	0.581	ปานกลาง	

จากตาราง 2 ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 0.581) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านร่างกาย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.848) รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.699) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = 0.662) และน้อยที่สุด คือ ด้านจิตใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$, S.D. = 0.610)

ผลการทดสอบสมมติฐานคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ที่มาของรายได้หลัก และโรคประจำตัว พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ส่วนเพศ และลักษณะการอยู่อาศัย พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

6. อภิปรายผล

ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านร่างกาย อยู่ในระดับปานกลาง และน้อยที่สุดคือ ด้านจิตใจ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในสุขภาพร่างกายของตนเอง มีการออกกำลังกายที่เหมาะสม สุขภาพร่างกายแข็งแรง สามารถทำกิจวัตรประจำวันต่างๆ ได้ด้วยตนเอง มีการนอน

หลับพักผ่อนที่เพียงพอ และพบแพทย์ตามกำหนด และพบอีกว่า ผู้สูงอายุมีความรู้สึกที่ไม่ดี เช่น รู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง และวิตกกังวล ในด้านจิตใจ เนื่องจากมีความเสื่อมถอยของร่างกายที่ทรุดโทรมลงตามธรรมชาติ อันเกิดจากความอ่อนแอทางร่างกาย รวมไปถึงการรู้สึกว่าตนเองไร้ค่า การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สวดมนต์ อ่านหนังสือจะช่วยให้เป็นการเพิ่มพูนข้อมูลสติปัญญาในความจำและใช้ในการดำเนินชีวิต จะช่วยส่งเสริมให้สภาพจิตใจมีความเข้มแข็งและอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบากต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปิยภรณ์ เลาหบุตร (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ 7 ตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในสภาพบ้านที่ถูกสุขลักษณะ และชุมชนที่อาศัยอยู่ สภาพแวดล้อมที่ดี รวมถึงมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง และพบอีกว่า ผู้สูงอายุไม่ให้ความสนใจของการพัฒนาจิตใจตนเอง เนื่องจากการท้อแท้ภายในจิตใจอันจะส่งผลต่อสภาพร่างกายได้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กัทธาภรณ์ ค้วงเรือง; และ นันทิชา หาสุนทร (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ ของเทศบาลนครนนทบุรีส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาแล้วจะทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี มีคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง ล้วนแล้วแต่อาศัยบนที่ดินของบรรพบุรุษมาเป็นเวลานาน ทำให้ไม่อยากจะย้ายถิ่นฐานไปที่อื่น ประกอบกับมีญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นๆ และยังเป็นທີ່เคารพและเป็นถิ่นที่นับถือของคนทั่วไปในฐานะคนเก่า คนแก่ในพื้นที่ อีกทั้งยังสามารถพูดคุยแนะนำให้คำปรึกษากับคนในครอบครัวและบุคคลอื่นๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มั่น โขระ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา: ตำบลบาละ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส การออกกำลังกาย ลักษณะการอยู่กับครอบครัว รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา โรคประจำตัว และการนอนหลับที่เพียงพอ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของเจษฎา นกน้อย; และ วรรณภรณ์ บริพันธ์ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสงขลา พบว่า ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ความสุขในการดำเนินชีวิต การเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชน การอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีสะดวกและปลอดภัยแก่การใช้ชีวิต

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยกระทรวงสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและจริงจัง
2. การสร้างหลักประกันด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งยังมีปัญหาเรื่องโรงพยาบาลที่ให้เลือกใช้บริการมีจำกัด และมีการควบคุมคุณภาพของโรงพยาบาลและสถานพยาบาลทุกแห่งที่รับผู้สูงอายุเข้าไปดูแลให้ได้มาตรฐาน
3. ควรจัดตั้งหน่วยงานของรัฐที่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนทุกๆ ตำบล เพื่อสอบถามหรือให้คำแนะนำที่ดีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ได้ และมีการติดตามประเมินผลในทุกๆ เดือน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรส่งเสริมการออกกำลังกาย เช่น จัดตั้งชมรมการออกกำลังกายตามสถานที่ต่างๆ และสนับสนุนอุปกรณ์กีฬาต่างๆ รวมทั้งการเพิ่มพื้นที่ในการออกกำลังกาย
2. ควรจัดให้ผู้สูงอายุได้รับเอกสารเผยแพร่ความรู้ การดูแลรักษาสุขภาพตนเอง และมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ที่ทางเทศบาลหรือหน่วยงานทางราชการได้จัดขึ้น
3. ควรส่งเสริมให้หน่วยงานราชการหรือผู้นำชุมชนได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยเน้นการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือการหางานอดิเรกให้ทำตามความถนัด
4. ควรจัดเจ้าหน้าที่สาธารณสุขท้องถิ่นมีมาตรการเชิงรุกออกตรวจสุขภาพประจำปี ให้แก่ผู้สูงอายุ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสอบถามเชิงลึก (In-depth interview) หรือใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group)
2. ควรมีการศึกษาตัวแปร และปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้สูงอายุ เช่น ลักษณะของครอบครัว สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การเข้าถึงบริการสาธารณะ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานให้ตรงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์จนมีความสมบูรณ์ ท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ที่ให้ความอนุเคราะห์ต่อการตอบแบบสอบถามทุกท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

9. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2564). *ข้อมูลผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหลักหก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลักหก แห่งที่ 1; และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลักหก แห่งที่ 2*, (23 เมษายน 2564) ปทุมธานี: กระทรวงฯ.
- เจษฎา นกน้อย; และ วรรณภรณ์ บริพันธ์. (2560). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสงขลา. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 9(3).
- ฐาณู หอมกลิ่น. (2562). (2562, กรกฎาคม-กันยายน). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าช้าง อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 14(49).
- ปิยภรณ์ เลาบุตร. (2557). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ 7 ตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.*

ภัทรภรณ์ ค้วงเรือง; และ นันทิชา หาสุนทรี. (2563). (2563, มกราคม-เมษายน). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
ของเทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชพฤกษ์*, 6(1).

มัน โชร้ ดอเลาะ. (2559). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้
กรณีศึกษา: ตำบลบะละ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สาธารณสุขศาสตร์. ยะลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

สมคิด แทวกระโทก. (2560). (2560, มกราคม-เมษายน). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพื้นที่
องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอจกระราช จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารชุมชนวิจัย*, 11(1).

สุวัฒน์ มหันันรินทร์กุล; และคณะ. (2540). *เปรียบเทียบตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของ WHO 100 ตัวชี้วัดและ
26 ตัวชี้วัด*. เชียงใหม่: โรงพยาบาลสวนปรง.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row Publication.

**ปัจจัยในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการ
ท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)
FACTOR AFFECTING THE HAPPINESS OF OPERATION EMPLOYEES'
AIRPORT OF THAILAND PUBLIC COMPANY LIMITED (AOT)**

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

E-mail : fsocwll@ku.ac.th

ธีรวีร์ ดอกสาकु

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

E-mail : teeravee.d@ku.th

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องปัจจัยในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของ ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสุขของลูกจ้างชั่วคราว สายปฏิบัติการ ท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) เพื่อเปรียบเทียบความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงาน แรงจูงใจในการทำงาน และผู้นำและการบริหาร ที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการ ท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัทท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือ ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการ ท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัทท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) จำนวน 300 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยอาศัยสัดส่วน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า ความสุขของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) โดยภาพรวมมีความสุขของ ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัทท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ในระดับปานกลาง ซึ่งลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ที่มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอายุงานต่างกันมีความสุขในการทำงานในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ ปัจจัยในการทำงานด้านคุณลักษณะงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 สามารถทำนายความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการได้ร้อยละ 24.20

คำสำคัญ: ปัจจัยในการทำงาน, ความสุข, ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการ

ABSTRACT

The study of factors in working that affect the happiness of temporary employees, Don Mueang airport operations, airports of thailand public company limited. The objective is to study the happiness level of temporary employees. Operating line Don Mueang airport, airports of thailand public company limited, to compare the happiness at work of temporary employees at Don Mueang airport operations line, airports of thailand public company limited classified by personal factors and to study job characteristics. motivation to work and leadership and administration that affect the happiness of working for temporary employees in the operating line Don Mueang airports of thailand public company limited.

The sample group used in this study was temporary employees in the operating line. Don Mueang airports of thailand public company limited consisted of 300 samples. Data were analyzed by statistical percentage, mean, standard deviation. One-way ANOVA T-test and multiple regression analysis

The results showed that happiness of temporary employees, Don Mueang airport operations, airports of thailand public company limited temporary employee, Don Mueang airport operations, airports of thailand public company limited, at moderate level. Which temporary employees of Don Mueang airport operations, Airports of thailand public company limited, who have marital status education level The difference in monthly income and age of employment was different in overall happiness at work at statistical significance at 0.05. Factors in work characteristics affecting happiness at work for temporary workers in operations. statistically significant at the .05 level able to predict the happiness at work of temporary employees in operations by 24.20 percent.

Keywords: Job Features, Work Happiness, Temporary Worker

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การทำงานมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมากยิ่งอาจกล่าวได้ว่าการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมอุตสาหกรรมคาดกันว่ามนุษย์ได้ใช้เวลาถึงหนึ่งในสามของชีวิตเป็นอย่างน้อยอยู่ในโรงงานหรือสำนักงาน และยังเชื่อว่าในอนาคตอันใกล้นี้ มนุษย์จำเป็นต้องใช้เวลาของชีวิตเกี่ยวข้องกับการทำงานเพิ่มขึ้นไปอีก ซึ่งคนวัยแรงงานเป็นกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่สุดของโครงสร้างประชากรไทย เป็นกลุ่มคนที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ จึงเป็นกลุ่มประชากรที่ภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญไม่เพียงในการพัฒนาศักยภาพแต่รวมถึงคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย

ปัจจุบันลูกจ้างชั่วคราว (สายปฏิบัติการ) ของบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) (ทอท.) มีความต้องการและคาดหวังในเรื่องของสวัสดิการที่พึงจะมีและสิทธิประโยชน์ต่างๆ เทียบเคียงกับพนักงานประจำทั้งในเรื่องของอัตราค่าตอบแทนที่ได้รับ หลักประกันสุขภาพต่างๆ รวมทั้งครอบคลุมไปถึงครอบครัวของลูกจ้างชั่วคราว นอกจากนี้อัตราการขึ้นเงินเดือนเดิม ทอท.พิจารณาการขึ้นเงินเดือนหรือที่เรียกว่า “การพิจารณาความดีความชอบลูกจ้างชั่วคราวฯ ในอัตราร้อยละ 3% ต่อปี ซึ่งลูกจ้างชั่วคราวฯ ได้ร้องขอปรับเพิ่มเป็น 6% ต่อปี อีกทั้งการต่ออายุสัญญาลูกจ้างชั่วคราวจากเดิม 1 – 3 ปี ปรับการต่อสัญญาจ้างให้เป็น 10 ปีตามลำดับ และขอให้ ทอท.พิจารณาการเปิดสอบบรรจุลูกจ้างชั่วคราวฯ เพื่อเข้ารับเป็นบรรจุเป็นพนักงานประจำปีละ 1 ครั้ง ทั้งนี้ผู้บริหารสูงสุดได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่เนื่องจากเรื่องดังกล่าวมี

ความจำเป็นต้องเข้าคณะกรรมการองค์กร เพื่อพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องในทุกกระบวนการ อย่างไรก็ตามความต้องการและความคาดหวังที่พึงจะมีในส่วนนี้ มีความจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในหลายๆ ด้านเพื่อให้ครอบคลุมกับภาระงานที่มี รวมทั้งเพื่อให้ครอบคลุมกับนโยบายขององค์กรที่มีให้สอดคล้องด้วยเช่นกัน ทอท.เข้าใจถึงความสำคัญของชีวิตในการทำงานและการวางรากฐานความมั่นคงในการทำงานที่มีกับกลุ่มลูกจ้างชั่วคราวฯ และไม่ได้นิ่งเฉยกับปัญหาและความคาดหวัง ความต้องการในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นอันจะก่อให้เกิดความสุขในการทำงานและส่งผลอันดีกับการปฏิบัติหน้าที่ของงานในทุกมิติ เพื่อให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล รวมทั้งส่งผลดีขององค์กรในภาพรวมที่เกี่ยวกับกระบวนการทำงาน การให้บริการภายในและภายนอกท่าอากาศยานที่อยู่ในความรับผิดชอบของ ทอท.ทั้ง 6 ท่าอากาศยาน

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization: ILO) ได้ระบุผลสำรวจว่า ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีแนวโน้มที่จะกำหนดเพดานการทำงานของคนไว้ไม่เกินสัปดาห์ละ 40 ชั่วโมง แต่ก็ยังมีประเทศกำลังพัฒนาที่ยังมีปัญหาคมนานเกินกำหนดไป มีสาเหตุเช่น บุคคลต้องการทำงานจำนวนชั่วโมงมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้พอเพียงต่อการเลี้ยงชีพ หรือการที่นายจ้างขอให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาเป็นประจำเพื่อเพิ่มการผลิตให้กับธุรกิจ ซึ่งประเทศไทยมีสัดส่วนคนทำงานจำนวนชั่วโมงมากที่สุดเป็นอันดับที่ 3 ของโลก โดยร้อยละ 46.7 ทำงานมากกว่า 48 ชั่วโมง/สัปดาห์ และประเทศไทยมีวันหยุดประจำปีขึ้นค่าน้อยมากในเอเชีย ซึ่งน้อยกว่าประเทศกัมพูชา อินโดนีเซีย และเวียดนาม (ภาณุภาคย์ พงศ์ศิษิต , 2550) ซึ่งเปรียบเทียบกับ บริษัทท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) (ทอท.) โดยลูกจ้างชั่วคราว (สายปฏิบัติการ) จะทำงานเฉลี่ย 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

การทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตแต่สถานการณ์ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมักไม่มีความสุขในการทำงานเนื่องมาจากการแข่งขันที่สูงขึ้น ชั่วโมงการทำงานยาวนานมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ความสุขในการทำงานจึงเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินกิจการขององค์กร เพราะงานจะสัมฤทธิ์ผล ต้องเกิดจากกระบวนการปฏิบัติงานและบุคคล ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการปฏิบัติงานให้ดำเนินต่อไปได้ (มนัสพันธ์ ขลิบสุวรรณ, 2557)

ดังนั้น การศึกษาเรื่องปัจจัยในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของลูกจ้างชั่วคราว สายปฏิบัติการฯ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำตัวแปรในทฤษฎีความสุขของ Diener (2000) การทำงานเป็นส่วนสำคัญในชีวิตที่จะส่งผลให้เกิดความสุข และเพื่อให้ครอบคลุมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงาน ในการศึกษาครั้งนี้จะมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน คือ ความพึงพอใจในชีวิต ความพึงพอใจในงาน อารมณ์ทางบวก และอารมณ์ทางลบ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสุขของลูกจ้างชั่วคราว สายปฏิบัติการ ท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อเปรียบเทียบความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงาน แรงจูงใจในการทำงาน และผู้นำและการบริหาร ที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (2560) และศรีนทร์ เกรย์และคณะ (2560) กล่าวว่า ความสุขเป็นความรู้สึกโดยรวมเชิงอัตวิสัย อาจเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ค่าตอบจึงขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละบุคคลในขณะนั้น อาจเป็นผลมาจากปัจจัยด้านจิตใจ เช่น การมีความสุขจากการนำธรรมะมาปฏิบัติ มีคุณธรรม เมตตา กรุณา ศีลธรรม สมาธิ หรือปัญญา ความรู้สึกพอเพียง และเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก นอกจากนี้ ความสุขยังเป็นการประเมินความรู้สึกและประสบการณ์ของแต่ละคนว่า มีความชื่นชอบชีวิตโดยรวมของตนเองมากแค่ไหน ทั้งนี้ประสบการณ์ด้านอารมณ์ทางบวก เช่น ความปิติ ความสนใจ และความภาคภูมิใจ ต้องมีบ่อยครั้ง ขณะที่ประสบการณ์ด้านอารมณ์ทางลบ เช่น ความเศร้า ความวิตกกังวลและความโกรธ ต้องมีไม่บ่อยครั้ง (Lyubomirsky et. al., 2017; Veenhoven, 2017)

Diener (2000) กล่าวว่า ความสุขในการทำงาน คือ ความรู้สึกสบายใจชื่นชอบ รู้สึกเป็นสุขกับการกิจในชีวิตและรวมไปถึงถึงอารมณ์ความรู้สึกทางลบต่ำ ความสุขเกิดขึ้นได้จากปัจจัยหลายอย่างที่แตกต่างกัน เช่น อายุ สถานภาพสมรส รายได้ สภาพแวดล้อม และองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตอบสนองของบุคคลที่นำมาซึ่ง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสุขในการทำงาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) หมายถึง การที่บุคคลมีความพอใจในสิ่งที่ ตนเองเป็นและกระทำอยู่ มีความสมหวังกับเป้าหมายของชีวิต สามารถกระทำได้ตามความตั้งใจและสมเหตุสมผล รวมทั้งเข้าใจและสามารถยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น ความพึงพอใจในงาน (Work Satisfaction) หมายถึงการที่บุคคลได้กระทำใน สิ่งที่ตนรักและชอบ พอใจกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน มีความสุขเมื่องานที่กระทำสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ตลอดจนทำงานให้เกิดคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม อารมณ์ทางบวก (Positive Affect) หมายถึง การที่บุคคลมีอารมณ์ความรู้สึก เป็นสุขกับสิ่งที่ดี รื่นรมย์ สนุกสนาน กับการทำงาน อิ่มเอมแจ่มใสเบิกบานใจได้เสมอขณะทำงาน เต็มใจและศรัทธาในสิ่งที่ตนกระทำมีความยินดีพอใจ มองผู้อื่นในด้านบวก เกิดความกระตือรือร้นที่จะทำสิ่งต่างๆรับรู้ถึงความดีงามและคุณประโยชน์ของงานที่กระทำ อารมณ์ทางลบ (Negative Affect) หมายถึง การที่บุคคลมีอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นทุกข์กับเหตุการณ์แย่หรือเลวร้ายที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกไม่ดี เช่น กังของใจ เบื่อหน่าย เศร้าหมอง หดหู่ โกรธเคือง ไม่สบายใจ เมื่อเห็นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์หรือไม่ถูกต้อง อยากปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสนองความต้องการของตนให้มีความสุข

Hackman and Oldham (1980) กล่าวว่า คุณลักษณะงาน หมายถึง ลักษณะของงานที่ทำให้พนักงานเกิดแรงจูงใจในการทำงาน อันจะส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานและความพึงพอใจในงาน อธิบายได้โดยใช้แบบจำลองคุณลักษณะของงาน (Job Characteristics Model) ของ Hackman and Oldham ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ คุณลักษณะของงาน สภาวะทางจิตวิทยา ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลและงาน

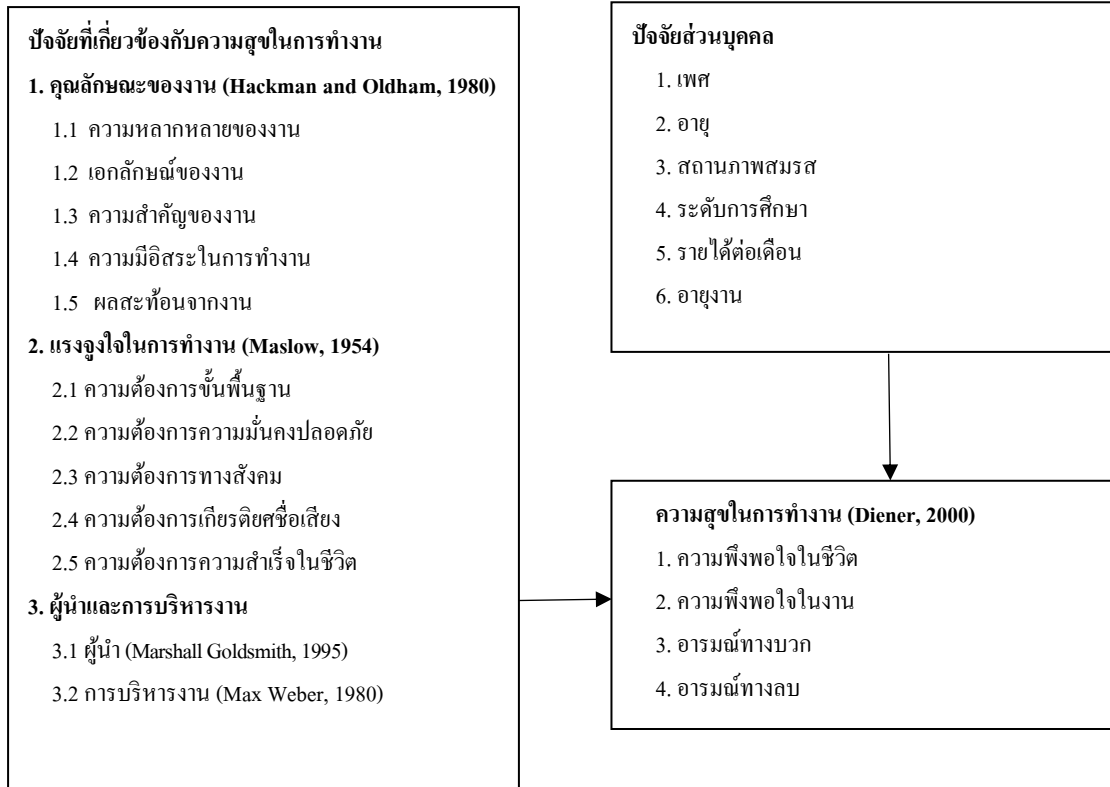
Maslow (1954) กล่าวว่าบุคคลจะมีความต้องการที่เรียงลำดับจากระดับพื้นฐานมากที่สุด ไปยังระดับสูงสุด ความ ต้องการ 5 ชั้นของ Maslow เรียกลำดับความต้องการนี้ว่า “Hierarchy of needs” ซึ่งประกอบด้วยลำดับความต้องการของมนุษย์จากระดับต่ำไประดับสูง 5 ระดับ คือ ความต้องการขั้นพื้นฐาน ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการทางสังคม ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการความสำเร็จในชีวิต

Marshall (1995) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะของผู้นำ ควรต้องมี 6 ประการ ได้แก่ 1. คุณลักษณะทางความคิด และสติปัญญา คุณลักษณะทางความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น คุณลักษณะทางด้านการทำงาน คุณลักษณะส่วนตัว

คุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม และคุณลักษณะทางกายภาพ ทั้งนี้ฝ่ายที่สนับสนุนแนวคิดนี้ได้ให้เหตุผลประกอบว่า ผู้ที่มีวุฒิสูงย่อมมีประสบการณ์สูงด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของผู้นำ

Max Weber (1980) (อ้างถึง สมหมาย จันทรเรือง, 2562) กล่าวว่า ผู้นำหรือนักบริหารงานให้มีประสิทธิภาพได้ ซึ่งอยู่กับการที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชายินยอมที่จะปฏิบัติตาม และจะต้องมีระบบการบริหารมาดำเนินการให้คำสั่งมีผลให้บังคับได้ เรียกว่าการบริหารระบบราชการ (Bureaucracy) เชื่อว่าเป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดสำหรับองค์กรที่มีความซับซ้อน

3.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความสุขในการทำงานต่างกัน
สมมติฐานที่ 2 คุณลักษณะของงาน แรงจูงใจในการทำงาน และ ผู้นำและการบริหารงาน ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

รูปแบบงานวิจัยเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนาและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการ ทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) จำนวน 1,194 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 หรือค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 (Yamane, 1960) เท่ากับ 300 ตัวอย่างเมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเป็นชั้นภูมิ (Stratified random Sampling) ตามสัดส่วนของหน่วยงานที่สังกัด จากนั้น ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก (Lottery Sampling) จากฝ่ายต่างๆ

4.3 เครื่องมือวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 บัญชีในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุข ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามไปทำการทดสอบ จำนวน 30 ชุด กับประชากรอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือเหมือนกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ค่าความเชื่อมั่นของบัญชีในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของ ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) เท่ากับ 0.904 และ ค่าความเชื่อมั่นของความสุขของ ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) เท่ากับ 0.938 ในการวัดความเชื่อมั่นของแบบสอบถามนั้น ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 ขึ้นไป จึงจะสรุปได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสูง

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงมาตรฐาน และสถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบ T-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

5. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 57.70) อายุ 25-35 ปี (ร้อยละ 60.70) สถานภาพโสด (ร้อยละ 50.30) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 86.70) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000-20,000 บาท และ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท (ร้อยละ 37.00) ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน อายุงานน้อยกว่า 5 ปี (ร้อยละ 48.00)

ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) โดยภาพรวม มีปัจจัยในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.42 ซึ่งในรายดานนั้นปัจจัยในการทำงานในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยในการทำงานด้านคุณลักษณะงาน และ ปัจจัยในการทำงานในระดับปานกลาง จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านแรงจูงใจในการทำงาน และ ด้านผู้นำและการบริหารงาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของลูกค้าจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)

ปัจจัยในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุข	\bar{X}	SD.	แปลค่า
ด้านคุณลักษณะงาน	3.78	0.47	มาก
ด้านแรงจูงใจในการทำงาน	3.56	0.49	ปานกลาง
ด้านผู้นำและการบริหารงาน	3.45	0.71	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.60	0.42	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ ความสุขของลูกค้าจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) โดยภาพรวมมีความสุขของ ลูกค้าจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 ซึ่งในรายด้านนั้นความสุขของลูกค้าจ้างชั่วคราวอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ด้านได้แก่ ด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านความพึงพอใจในงาน ด้านอารมณ์ทางบวก และ ด้านอารมณ์ทางลบ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสุขของ ลูกค้าจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)

ความสุข	\bar{X}	SD.	แปลค่า
ด้านความพึงพอใจในชีวิต	3.64	0.54	ปานกลาง
ด้านความพึงพอใจในงาน	3.54	0.59	ปานกลาง
ด้านอารมณ์ทางบวก	3.41	0.76	ปานกลาง
ด้านอารมณ์ทางลบ	3.37	0.58	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.49	0.45	ปานกลาง

ผลวิเคราะห์ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ลูกค้าจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ที่มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอายุงานต่างกันมีความสุขในการทำงานในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสุขของ ลูกค้าจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานดอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ประเด็น	เพศ		อายุ		สถานภาพสมรส		ระดับการศึกษา		รายได้		อายุงาน	
	t	sig	F	sig	F	sig	F	sig	F	sig	F	sig
ความสุข	.647	.518	1.294	.277	11.705*	.000	4.634*	.010	4.742*	.003	10.513*	.000

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยในการทำงานด้านคุณลักษณะงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 สามารถทำนายความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการ ได้ร้อยละ 24.20 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณของคุณลักษณะของงาน แรงจูงใจในการทำงาน และผู้นำ และการบริหารงาน ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการ

	Unstandardized		standardized		Sig.
	B	Std. Error	Beta	t	
ค่าคงที่	1.576	.224		7.041	.000
คุณลักษณะงาน	.399	.057	.419	6.992*	.000
แรงจูงใจในการทำงาน	.048	.048	.053	1.005	.316
ผู้นำและการบริหารงาน	.068	.038	.107	1.770	.078

R = 0.500, R Square= 0.250, Adjusted R Square = 0.242 F= 32.810 (Sig=0.000)

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6.อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาปัจจัยในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของ ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) สามารถอภิปรายผลการวิจัยผลได้ตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับความสุขของลูกจ้างชั่วคราว สายปฏิบัติการ ท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) พบว่า ความสุขของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) โดยภาพรวมมีความสุขของ ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรวมศิริ เมนะ โปธิ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง เครื่องมือวัดการทำงานอย่างมีความสุขกรณีศึกษา นักศึกษาภาคพิเศษ ระดับปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จากการศึกษาพบว่า มิติที่ก่อให้เกิดความสุขในการทำงาน ซึ่งมีทั้งหมดห้ามิติได้แก่ มิติด้านผู้นำ มิติด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มิติด้านความรักในงาน มิติด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน และมิติด้านค่านิยมขององค์กร เครื่องมือดังกล่าวสามารถวัดระดับความคิดเห็นระดับความสุขในการทำงาน และปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละมิติ ผลที่ได้จากการสร้างแบบวัดการทำงานอย่างมีความสุขพบว่า เครื่องมือนั้นมีค่าความน่าเชื่อถือสูง กล่าวคือ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานอย่างมีความสุข เครื่องมือที่ใช้มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9577 (จากค่าของ Alpha) และจากระดับความสุขจากการทำงานที่ได้รับในปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9542 (จากค่าของ Alpha) ซึ่งถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงมากทั้งสองส่วน นอกจากนี้ ในส่วนของระดับความสุขของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ภาพรวมของระดับความสุขในการทำงานปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่าง จากค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.487 กล่าวได้ว่า ในปัจจุบันมีระดับความสุขในการทำงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า พนักงานส่วนใหญ่มีความภูมิใจที่ได้รับความไว้วางใจ และได้รับการมอบหมายให้ปฏิบัติงานที่สำคัญของหน่วยงาน และไม่มีความเครียดจากเรื่องครอบครัว ทั้งนี้เพราะพนักงานมีครอบครัวที่เข้มแข็ง มีความอบอุ่น และรู้สึกได้ถึงความมั่นคงของครอบครัว

2. เพื่อเปรียบเทียบความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานคอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานคอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ที่มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และ อายุงานต่างกันมีความสุขในการทำงานในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนวรรณ ตั้งเจริญกิจสกุล และ ฌกมล จันทร์สม (2560) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรการประปานครหลวง สายงานบริการ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สาขา อายุ และรายได้ มีความสัมพันธ์ กับ ความสุขในการทำงานของบุคลากรการประปานครหลวงสายงานบริการ โดยปัจจัย ส่วนบุคคลที่ต่างกัน มีผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรการประปานครหลวงสายงานบริการแตกต่างกัน ปัจจัยด้านความพร้อมในการทำงานและปัจจัยด้านการรับรู้ สภาพแวดล้อมในการทำงานด้านสัมพันธภาพด้านสภาพแวดล้อม ด้านการพักระหว่างการทำงาน และด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ มีผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรการประปานครหลวงสายงานบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. เพื่อศึกษาคูณลักษณะของงาน แรงจูงใจในการทำงาน และผู้นำและการบริหาร ที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานคอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด พบว่า ปัจจัยในการทำงานด้านคุณลักษณะงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 สามารถทำนายความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการ ได้ร้อยละ 24.20 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมสิริ โดคะคุณะ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ความสุขในการทำงานของพนักงานขายปลีกในธุรกิจห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง โดยใช้ทฤษฎีของ Diener ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจในชีวิต คือการบรรลุเป้าหมายในชีวิตในด้านต่างๆ ตามที่ตนเองตั้งเป้าหมายไว้ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการมีที่อยู่อาศัยของตนเอง ความพึงพอใจในงาน คือความรักและศรัทธาในงาน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. นำผลที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับความสุขของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการทำอากาศยานคอนเมือง บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาแนวทางในการสร้างกลยุทธ์และปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาความสุขต่อไป

2. องค์กรควรมีการกำหนดนโยบายด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานและพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งความสุข เป็นนโยบายในการดำเนินงานขององค์กรด้วย เพื่อให้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่น้อยไปกว่างานด้านอื่น ๆ

3. องค์กรควรใส่ใจในเรื่องความสุขในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการโดยการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งความสุขโดยอาจจะตั้งคณะทำงานที่ทำหน้าที่ในการรับผิดชอบ ผลักดัน โครงการให้เป็นรูปธรรม สามารถทำให้องค์กร และคนในองค์กรได้ทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขเพื่อความสุขที่ยั่งยืนและประสิทธิผลที่ดีขององค์กรต่อไปในอนาคต

4. ผู้บริหารควรมีนโยบายการตอบแทนลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการที่ดีด้วยรางวัลที่เหมาะสม ซึ่งควรให้ความสำคัญกับพฤติกรรมทางจริยธรรม เช่น ความมีน้ำใจการให้ความร่วมมือในการทำงาน ไม่พิจารณาเพียงปริมาณหรือกำไรเพียงอย่างเดียว

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาถึงการพัฒนาความสุขของ ลูกจ้างชั่วคราวสายปฏิบัติการท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) หรือศึกษาในเรื่องที่ส่งผลต่อการทำงานในด้านอื่น ๆ เช่น ผลกระทบจากการทำงานเป็นกะ การบริหารแรงงานสัมพันธ์ในสถานประกอบการ ควรมีการศึกษาปัญหาและความต้องการของพนักงานในเชิงลึกเพื่อได้รับทราบปัญหาที่แท้จริงและสามารถแก้ไขพัฒนาให้ได้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาเปรียบองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่กับองค์กรที่มีแนวทาง/นโยบายในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขมาใช้โดยที่คาดหวังว่าจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานหรือองค์กร เพื่อจะได้ทราบแนวทางปฏิบัติขององค์กรที่มีลักษณะเหมือนองค์กรของเรา
3. ควรศึกษาปัญหาและวิธีแก้ไขความสุขในการทำงานขององค์กร โดยอาจจะมีการระดมสมอง/สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับพนักงานทุกระดับ เพื่อที่จะได้รับทราบปัญหาที่เกิดขึ้น หาวิธีแก้ไขปัญหาต่อไป และนำมาใช้พัฒนา/ปรับปรุงองค์กรของตนให้พัฒนาต่อไป
4. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นและลดลงของระดับความสุขในที่ทำงานเพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนในการทำงานต่างๆ เนื่องจากความสุขในการทำงานจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์กรและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ซึ่งการวิจัยที่ได้ สามารถนำมาใช้ในการเป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุงองค์กร ให้เป็นองค์กรแห่งความสุขมากยิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่องปัจจัยในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขของ ลูกจ้างชั่วคราว สายปฏิบัติการ ท่าอากาศยานดอนเมือง บริษัทท่าอากาศยานไทย จำกัด(มหาชน) สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก เป็นอย่างยิ่งที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนวทางในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ในทุกๆขั้นตอน ตั้งแต่การจัดทำโครงร่างวิทยานิพนธ์ การออกแบบแบบสอบถาม การใช้สถิติในการวิจัย และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดมาจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์จุฑาทิพ คล้ายทับทิม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำแนวทางการศึกษา ค้นคว้าวิธีการในการจัดทำวิทยานิพนธ์ และการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ผู้เขียนมีความซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ และให้ความช่วยเหลือ พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่ดีแก่ผู้เขียนตลอดมา ตลอดจนขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้ความร่วมมือและเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามด้วยความเต็มใจเป็นผลให้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ได้อย่างสมบูรณ์

ขอบคุณมิตรภาพที่ดีจากเพื่อนๆ ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ รุ่น 38 ที่คอยให้กำลังใจกันและกันเสมอมา และเหนือสิ่งอื่นใดวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะไม่สำเร็จลุล่วงไปได้ หากปราศจากความช่วยเหลือ คำแนะนำ ความห่วงใย และการให้กำลังใจที่ดีเยี่ยมจากบิดามารดา ที่คอยดูแลเอาใจใส่ และสนับสนุนมาโดยตลอด ผู้เขียนจึงต้องขอกราบขอบพระคุณบิดา และ มารดา เป็นอย่างยิ่ง

9. เอกสารอ้างอิง

- ชนวรรณ ตั้งเจริญกิจสกุล และ ฅกมล จันทร์สม. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากร การประปานครหลวง*. กรุงเทพมหานคร.
- ป.อ.ปยุตโต. (2560). *พระธรรมปิฎก*. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- พิมลศิริ โตทะคุณะ.(2560). *ความสุขในการทำงานของพนักงานขายปลีกในธุรกิจห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง*. กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Diener, E., (2002). Subjective well-being: The science of happiness, and a proposal for a national index. *Am. Psychol.* 55, 34–43.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2017). *The Benefits of Frequent Positive Affect Does Happiness lead to Success Psychological Bulletin, 131*, 803-855.
- Hackman, J. R. & Oldham, G. R. (2018). *Job Characteristics Model to Job Satisfaction*. Department of Administrative Sciences: Yale University.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper & Brothers.
- Marshall, C., and Rossman, G. B. (2018). *Designing Qualitative Research*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: SagePublications,Inc.
- Moorhead, G. and Griffin, R.W. (2017). *Organizational Behavior: Managing People and Organizations*. Houghton Mifflin Co., Boston, MA.
- Warr, P. (2017). *Work, happiness, and unhappiness*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Veenhoven, R. (2017). "Is happiness relative?," *Social indicators research, 24*, 1-34.

**ความเป็นเลิศด้านการบริการขององค์กร: กรณีศึกษา บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส
เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด**
**THE EXCELLENT SERVICES OF PARTNERSHIP SERVICE CENTER
AND MANAGEMENT COMPANY LIMITED**

เอนก ดาพา

นักศึกษาลำดับที่ 1 ภาควิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anek.dapa@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานีต ศิริวิศิษฐ์กุล

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: sanit.si@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลัย

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นเลิศด้านการบริการขององค์กร: กรณีศึกษา บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความเป็นเลิศด้านการบริการขององค์กร: กรณีศึกษา บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด กลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วยลูกค้าที่ใช้บริการของ บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด จำนวน 297 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ค่า t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นเลิศด้านการบริการของบริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบความเป็นเลิศในการบริการของ บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการดำเนินงานแบบผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสร้างควมไว้วางใจให้ลูกค้า ด้านบริการที่นำเสนอ ส่วนระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการสร้างควมไว้วางใจให้ลูกค้า ด้านภาพลักษณ์องค์กร และส่วนปัจจัยบุคคลที่เกี่ยวกับ สถานภาพ ตำแหน่ง และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความเป็นเลิศ, การบริการ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the level of service excellence of the organization 2) to compare the level of service excellence of the organization. Organization. The sample group consisted of 297 customers who used the services of Partnership Service Center and Management Company Limited. The statistic was used to analyze data; there were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research hypothesis testing were t-test and F-test. The results of the research showed that 1) the level of service excellence of the company Partnership Service Center and Management Co., Ltd. overall was at a high level 2) The results of the hypothesis test comparing the level of service excellence of Partnership Service Center and Management Company Limits classified by personal factors such as gender, age, educational were statistically significant difference at the .05 level in term of expert operations, building trust for customers and service serving for customers. The difference level of education was statistically significant at the .01 in terms of building customer trust, image of organization and personal factors related to status and position. And there was no difference of average monthly income.

Keywords: Excellent, Services

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

องค์กรในปัจจุบัน ต้องเผชิญกับแรงผลักดันจากสภาพแวดล้อมหลายด้าน จึงเป็นสิ่งยากที่องค์กรจะหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้หลายของค์กรเข้าสู่ภาวะการถดถอย เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวให้ตอบสนองกับสภาพแวดล้อมได้ซึ่งองค์กรด้านการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษา กำลังเผชิญกับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนไปทั้งในระดับสถาบัน และสังคมทั่วไป (พลฤทธิ์ เทศจิบ, 2552) แนวความคิดขององค์กรสู่ความเป็นเลิศ (High Performing Organization (HPO)) ได้รับการนิยามจาก Bersin & Associates 2009 โดย M. Kaliprasad (2006) ว่า HPO คือองค์กรที่สามารถดำเนินการให้ได้ผลทางธุรกิจตามที่วางแผนไว้ และมีความสามารถเป็นเลิศในการแข่งขันเชิงธุรกิจ ไม่ว่าจะภาวะธุรกิจจะตกอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตาม แนวความคิดดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญในการนำพาองค์กรผ่านภาวะสังคมโลกที่มีความพลวัตนี้อยู่ตลอดเวลา

เพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด หรือ มีชื่อย่อเรียกสั้น ๆ ว่า “PCM” ได้จดทะเบียนจัดตั้งขึ้น เป็นบริษัทจำกัด เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2557 เป็นสถาบันที่ให้บริการด้านการจัดฝึกอบรมและสัมมนา ที่ผ่านมา PCM พบปัญหาด้านการให้บริการกับลูกค้าที่หลากหลายตามแต่ละสไตล์ของลูกค้าที่แตกต่างกัน อาทิ เช่นลูกค้าบางกลุ่มใช้ Application ไม่เป็นไม่มีสับการณการด้านการใช้โซเชียลมีเดียมาก่อน กับลูกค้าบางกลุ่มที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยจนเกินไปทำให้ระบบการบริการไม่สามารถรองรับกับระบบของลูกค้าได้ทัน การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึงทำให้ลูกค้าเข้าถึงยากและช่องทางที่ทำให้ลูกค้าติดต่อมีน้อย ช่วงเวลาที่ให้บริการไม่ตรงกับความต้องการของลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการก็เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ลูกค้าปฏิเสธที่จะรอคอย เช่น ลูกค้าติดต่อเข้ามาทางเฟซบุ๊กในช่วงเวลา 06:00-07:00น.หรือเวลา 18:00-21:00 น. ไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพราะอยู่นอกเวลาทำการ ทำให้เสียโอกาสจากลูกค้าไปได้ ระบบการชำระการเงินไม่รองรับกับช่องทางที่หลากหลาย เช่น การรับชำระด้วยบัตรเครดิต การชำระด้วย QR CODE การชำระด้วยระบบพร้อม

เพลย์ จากพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงของลูกค้าที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแส เทรนด์นิยม และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เข้ามาแทนที่การให้บริการด้วยคน ล้วนเป็นสิ่งที่จำเป็นทั้งสิ้นที่ต้องศึกษาและค้นคว้า

ด้วยเหตุนี้ บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด (PCM) จึงมีที่มาของ วิสัยทัศน์ที่ว่า “บริการทุกเวลา สื่อสารทันใจ รวดเร็ว ฉับไว ซื่อสัตย์จริงใจ ใส่ใจลูกค้า” และมีพันธกิจที่ว่า “เราจะ มุ่งมั่นให้บริการที่เป็นเลิศ ประทับใจทุกครั้ง ใส่ใจทุกคน โปร่งใสเสมอ” เพราะการบริการเป็นหัวใจสำคัญของ ธุรกิจที่จะสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้อยู่รอดสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับองค์กรตลอดไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่อยากจะศึกษาปัญหาของการให้บริการแก่ลูกค้าที่มาใช้บริการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา จนสามารถที่จะนำมาใช้เป็นตัวกำหนด แผน กลยุทธ์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าที่มาใช้บริการ ได้อย่างประทับใจ ยกกระดับสู่มาตรฐานสากลและพัฒนา สู่ความเป็นเลิศ เสนอเป็นรูปแบบรายงานให้กับทางผู้บริหารได้นำไปใช้เพื่อวางแผนและกำหนดเป็นนโยบาย ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นเลิศด้านการบริการขององค์กร: กรณีศึกษา บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด
2. เพื่อเปรียบเทียบความเป็นเลิศด้านการบริการขององค์กร: กรณีศึกษา บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎี

แนวคิดหรือทฤษฎี และงานวิจัยที่สำคัญด้านการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศของ โทมัส เจ ปีเตอร์ส (Thomas J. Peters) และโรเบิร์ต เอช วอเตอร์แมน จูเนียร์ (Robert H. Waterman, Jr.) :1977 แนวคิดหรือทฤษฎีด้าน คุณภาพการบริการของ พาราสุรามาน, ไชเซมอล และแบร์รี่ (Parasuraman, Zeithaml, & Berry, 1988 อ้างใน กวีต วรณพิน, 2554) และศิริ วรณ เสรีรัตน์, (2541: 340-342)

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อินทร์ ธีระชนพงษ์ (2562) ได้ศึกษาในเรื่องปัจจุบันที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของตลาดสี่มุมเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของตลาดสี่มุมเมือง ผลการทดสอบสมมติฐานงานวิจัย ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อความเลิศของตลาดสี่มุมเมือง มีจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการนำองค์กร (Leadership) ด้านกลยุทธ์ (Strategy) ด้านลูกค้า (Customers) ด้านบุคลากร (Workforce) ด้านการปฏิบัติการ (Operations) และ ด้านผลลัพธ์ (Results) โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อยู่ในระดับมาก

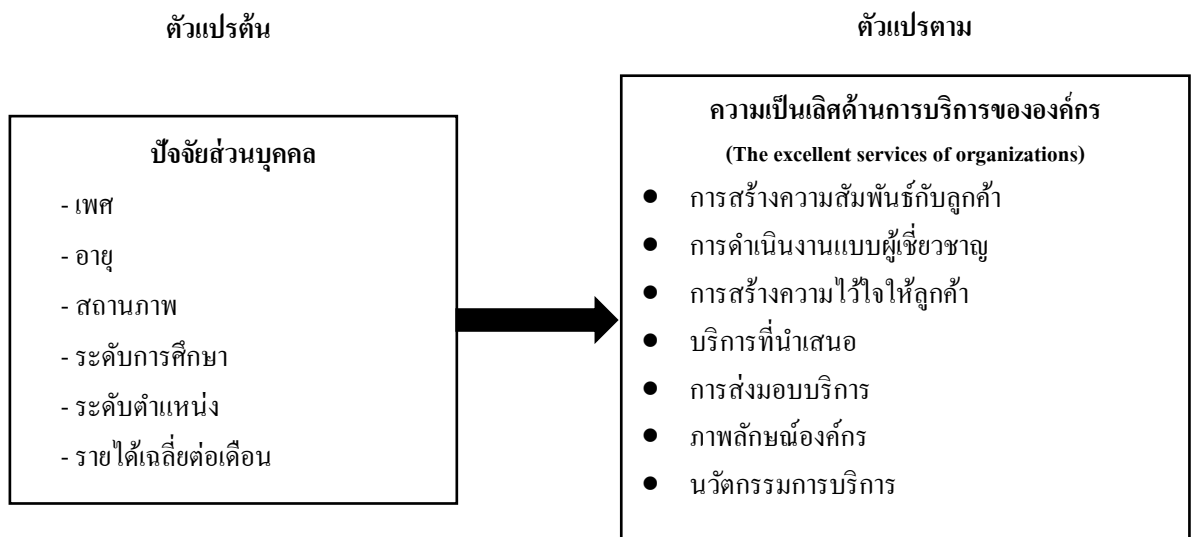
เสรี วรพงษ์ (2558) ได้ศึกษาในเรื่องการพัฒนาแนวทางบริการสู่ความเป็นเลิศ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครปฐม พบว่า พบว่าการพัฒนาแนวทางสู่การบริการ ที่เป็นเลิศ ผู้วิจัยได้ข้อมูลจาก การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม จะพบว่า ข้อมูลที่ได้นั้น สามารถสรุปได้ว่า การที่ทำให้ไปสู่การบริการที่เป็นเลิศ จะมียุทธศาสตร์ประกอบหลักอยู่สาม ประการ ได้แก่ 1) บุคลากร ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาด้านจิตสำนึก ความรู้ ทักษะ ทักษะ การมีส่วนร่วม และความสามารถในการประเมินผลตนเอง ด้านการบริการอย่าง มีประสิทธิภาพ

2) สภาพแวดล้อม และ 3) กระบวนการทำงานหรือขั้นตอนการปฏิบัติงาน ซึ่งจะมีประเด็นแยกย่อยออกแต่ละประเด็น ประเด็นสุดท้าย จะพบว่าอุปสรรคและข้อเสนอแนะ นั้น จะเป็นส่วนไปในการจัดการในด้านการบริหารภายในองค์กร ซึ่งจะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ หรือการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และประชาชนต้องการให้หน่วยงานที่บริการประชาชนปฏิบัติงานอย่างมีจรรยาบรรณกับประชาชนทุกคน

สรุปได้ว่า องค์กรแห่งความเป็นเลิศจึงเป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง มีผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน สร้างผลตอบแทนทางธุรกิจ และผลตอบแทนต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างยั่งยืน และมีความสามารถเด่นชัดในการสร้างมาตรฐานการทำงานเป็นเลิศ สามารถดึงดูดทรัพยากรมนุษย์ที่ดีให้เข้ามาทำงานให้กับองค์กร หรือบริษัทที่มีวิสัยทัศน์มีการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับคู่แข่ง ที่มีลักษณะธุรกิจคล้ายคลึงกันมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีจริยธรรมทางธุรกิจอีกด้วยเพื่อที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือของบริษัทได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการจัดการอย่างบูรณาการ ทำให้เกิดการเพิ่มคุณค่าให้กับลูกค้าอย่างต่อเนื่องนำไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจ การปรับปรุงประสิทธิผลและความสามารถขององค์กรส่งมอบสิ่งที่ดีขึ้นอยู่เสมอให้แก่ลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมถึงมีความเป็นเลิศในด้านคุณภาพด้านราคาด้านการให้บริการหลังการขายและการแก้ปัญหาให้กับลูกค้าได้อย่างทันเวลาด้วย

3.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้กระทำโดยอาศัย แนวคิดหรือทฤษฎี และงานวิจัยที่สำคัญด้านการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศของ โทมัส เจ ปีเตอร์ส (Thomas J. Peters) และ โรเบิร์ต เอช วอเตอร์แมน จูเนียร์ (Robert H. Waterman, Jr.) :1977 แนวคิดหรือทฤษฎีด้านคุณภาพการบริการของ พาราสุรามาน, ไชเซมอล และแบร์รี่ (Parasuraman, Zeithaml, & Berry, 1988 อ้างใน กวีต วรรณพิน, 2554) และ ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541: 340-342 ตามกรอบแนวคิดในตามภาพประกอบนี้

แผนภาพประกอบ กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.4 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีความความเป็นเลิศด้านการบริการขององค์กร: กรณีศึกษา บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด แตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ลูกจ้างของ บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด จำนวน 1,114 คน (ที่มา: รายงานข้อมูลการให้บริการลูกค้าของ บริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด) โดยใช้การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane, 1970) โดยมีความคาดเคลื่อนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 297 ราย หลังจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแล้ว เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างกระจายครอบคลุมทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

4.3 เครื่องมือวิจัย

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างเครื่องมือ และกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม
2. สร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความเป็นเลิศด้านการบริการของบริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด โดยแบบสอบถามมี 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และรายได้เฉลี่ย แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ความเป็นเลิศด้านการบริการของบริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับความเป็นเลิศมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย ถึงน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะทั่วไป

3. หาคุณภาพของเครื่องมือเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต ดร.วิยะดา วรรณท้วมิช และ นายอรุณเดช มาร์ตัน นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1

4. ทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) กับกลุ่มลูกค้าของ บริษัท เซฟศิริ จำกัด จำนวน 30 ชุดแล้ววิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจากตำรา บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเป็นเลิศในการบริการ

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 297 คน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.1 ผู้วิจัยเตรียมแบบสอบถามจำนวน 297 ชุด

2.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

2.3 นำแบบสอบถามฉบับที่ได้คำตอบอันครบถ้วนสมบูรณ์มาทำการลงรหัสเพื่อนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลทางสถิติ

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและบันทึกเป็นรหัสเรียบร้อยแล้วมาประมวลผลข้อมูลด้วย โปรแกรม SPSS for Windows โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนการทดสอบสมมติฐานได้ใช้สถิติ Independent Sample t-test และ One-Way ANOVA ทดสอบรายคู่ด้วย Scheffe' method

5. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 67.7 ส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 41.1 สถานภาพโสด จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 39.7 ปีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 59.9 ระดับตำแหน่งพนักงาน จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 74.4 และมีรายได้เฉลี่ย ระหว่าง 20,001-30,000 บาท จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นความเป็นเลิศด้านการบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ด้านการดำเนินงานแบบผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ด้านการสร้างควมไว้วางใจให้ลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ด้านบริการที่นำเสนอค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ด้านการส่งมอบบริการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ด้านภาพลักษณ์องค์กร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 และ ด้านนวัตกรรมบริการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04

ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นความเป็นเลิศในการบริการของบริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในด้านการดำเนินงานแบบผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสร้างควมไว้วางใจให้ลูกค้า ด้านภาพลักษณ์องค์กร การส่งมอบบริการ มีความเป็นเลิศในการบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ในด้านการสร้างควมไว้วางใจให้ลูกค้า และด้านภาพลักษณ์องค์กร ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับสถานภาพ ตำแหน่ง รายได้ต่อเดือน ไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผล

1. พบว่าความเป็นเลิศในการบริการของบริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอินทร์วารี ธีระชนเสงพงษ์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของตลาดสี่มุมเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อปัจจัยสภาพการทำงานในระดับมาก ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ปัจจัยในความเป็นเลิศในการบริการของบริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างควมไว้วางใจให้ลูกค้าอยู่ในระดับมาก ด้วยบุคลากรที่ให้ความใส่ใจดูแลลูกค้าด้วยความอ่อนน้อม สุภาพ อ่อนโยน การให้บริการลูกค้าด้วยความกระชับ ชัดเจน ถูกต้อง สมบูรณ์ เหมาะสมและรวดเร็ว ลูกค้ารับรู้ข้อมูล ข่าวสาร อย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามดูแลลูกค้าหลังการขายในช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่องในการให้บริการ สอดคล้องกับการศึกษาของ โทมัส เจ.ปีเตอร์ส (Thomas J. Peters) และ โรเบิร์ต เอช วอเตอร์แมน จูเนียร์ (Robert H. Waterman, Jr.) ในการค้นหาความเป็นเลิศ ในช่วงต้นปี 1977 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานนอกจากกลยุทธ์และโครงสร้าง ยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างควมสัมพันธ์กับลูกค้า ด้านการดำเนินงานแบบผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสร้างควมไว้วางใจให้ลูกค้า ด้านบริการที่นำเสนอ ด้านการส่งมอบบริการ ด้านภาพลักษณ์ที่ดี และด้านนวัตกรรมบริการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ฉัตรชัย กองกุล (2559) ได้ศึกษาวัฒนธรรมองค์การบริการซึ่งส่งผลการศึกษาก็ยังพบว่าวัฒนธรรมการบริหารจัดการของ บริษัทการบินไทย จำกัด(มหาชน)สู่การเป็นองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศด้านการบริการ

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความเป็นเลิศด้านการบริการของบริษัท พาร์ทเนอร์ชิพ เซอร์วิส เซ็นเตอร์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามเพศ พบว่า ความเป็นเลิศด้านการบริการที่แตกต่างกัน เนื่องจากการให้บริการลูกค้าทั้งเพศชายและหญิงที่ให้บริการ เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน มีผลต่อความพึงพอใจที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เบญจนารถ อมรประสิทธิ์ จิตินา วรรณศรี วิทยา จันทรศิลา และ สำราญ มีแจ้ง (2558) พบว่า ความเป็นเลิศในการบริการ จำแนกตามตัวแปรของเพศแตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามอายุ พบว่า ความเป็นเลิศด้านการบริการแตกต่างกัน เนื่องจากการให้บริการลูกค้าที่มีอายุแตกต่างกันในรูปแบบเดียวกัน มีผลต่อความพึงพอใจที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไกรฤทธิ์ บุญเกียรติ (2558) ได้ศึกษากลยุทธ์การตลาดมุ่งสู่ความเป็นเลิศและสุขของคนกบริหารการจัดการ พบว่า ความเป็นเลิศด้านการบริการจำแนกตามอายุมีความแตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามสถานภาพ พบว่า โดยรวมความเป็นเลิศด้านการบริการไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ เป็ด เอื้อสุวรรณ; และ สุพัตรา จุณณะปิยะ (2558) ได้ ศึกษาการพัฒนาตลาดขวัญใจแม่ค้าสู่ตลาดสดน่าซื้อ: ศึกษาความคิดเห็นของผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าในตลาดขวัญใจแม่ค้า พบว่า ความเป็นเลิศด้านการบริการ จำแนกตามสถานภาพมีความไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ความเป็นเลิศด้านการบริการมีความแตกต่างกัน ในด้านการสร้างควมไว้วางใจให้ลูกค้า การส่งมอบบริการ และภาพลักษณ์องค์กร ที่มีผลต่อ ความเป็นเลิศด้านการบริการ สอดคล้องกับ ธนาวัช ลีมอัครพันธุ์ (2558) ที่ศึกษาคุณภาพในการให้บริการของตลาดนัดธนบุรี (สนามหลวง 2) พบว่า ความเป็นเลิศด้านการบริการจำแนกตามระดับการศึกษามีความแตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามระดับตำแหน่ง พบว่า ความเป็นเลิศด้านการบริการไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามรายได้เฉลี่ย พบว่า ความเป็นเลิศด้านการบริการไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากลูกค้าที่ใช้บริการได้รับการบริการในมาตรฐานเดียวกัน จึงทำให้เกิดความเป็นเลิศด้านการบริการไม่ต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษานโยบาย ผลิตพจนานุกรม และประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2560) ได้ทำการศึกษาปัจจัยความเป็นเลิศด้านการบริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของลูกค้าส่งผลต่อความเป็นเลิศด้านการบริการไม่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1. การให้บริการลูกค้าควรมีรูปแบบที่หลากหลายทั้ง OFFLINE และ ONLINE และทุกช่องทางของ Digital PlatForm ใหม่ๆเป็นที่นิยมเข้าถึงง่ายสนองตอบต่อพฤติกรรมของลูกค้าได้เป็นอย่างดี
2. ด้านการบริการลูกค้า ควรจัดระดับกลุ่มลูกค้าให้เหมาะสมกับผู้ใช้บริการในแต่ละประเภทเพื่อความเข้าถึงและสะดวกรวดเร็ว เหมาะสม ตรงความต้องการของลูกค้ามากที่สุด
3. ควรทำ CSR เพื่อสร้างการรับรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับลูกค้า และสังคม อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรมากยิ่งขึ้น
4. ควรนำนวัตกรรมใหม่ๆมารองรับการให้บริการกลุ่มลูกค้าที่ High Technology

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ลึกซึ้งขึ้น
2. เครื่องมือในการวิจัยในเชิงคุณภาพที่ควรจะมี (การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม (ตามตัวแปรที่ศึกษาทุกตัว)
3. ควรมีการใช้สถิติเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น Chi-square หรือ correlation
4. ควรมีการศึกษายปัจจัยด้านอื่นๆที่มีความสัมพันธ์ต่อความเป็นเลิศด้านการบริการ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์และวางแผนการตลาด การสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มลูกค้าต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงจนสารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดากรณ์ อรุณดี ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลัย คณบดี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแนะนำ และปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ จนสารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์, ดร.วิยะดา วรานนท์วันนิช และ นายอรุณเดช มาร์ตัน ที่กรุณาเสียสละเวลาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัย โดยให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงให้สารนิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นขอขอบพระคุณ

9. เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรชัย กองกุล. (2016). วัฒนธรรมองค์กรของ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ผู้การเป็นองค์กรที่มีผล
การปฏิบัติงานเป็นเลิศด้านการบริการ, *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 9 (1),
22-34.
- ชนาวัช ลิมอุดมพันธุ์. (2559). *คุณภาพในการให้บริการของตลาดนัดชนบุรี (สนามหลวง2)*. รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โธมัส เจ ปีเตอร์ส และ โรเบิร์ต เอช วอเตอร์แมน จูเนียร์. (1977). *การพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ*. Colorado
School of Mines : Stanford University.
- บุญทิพย์ ลิตติพงษ์วิทย์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์ . (2017). *ปัจจัยความเป็นเลิศในการบริหารวิทยาลัยพยาบาล
สังกัดกระทรวงสาธารณสุข*, 4 (1), 123-131.
- พฤทธิ์ เทศจีบ. (2552). การถอดออกขององค์กรและแนวทางปรับตัวสู่ความเป็นเลิศ, *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย
หอการค้าไทย*, 29 (3), 206-218.
- พิมล เมฆสวัสดิ์. (2550). *ประเมินคุณภาพการบริการสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ.
- ภวัต วรรณพิน. (2554). *การประเมินคุณภาพการบริการของร้าน True Coffee สาขาในมหาวิทยาลัย*. การศึกษา
เฉพาะบุคคล หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วิมลรัตน์ หงส์ทอง. (2555). *ความคาดหวังและการรับรู้คุณภาพการให้บริการลูกค้าธนาคารออมสินสาขาวิเศษพล*.
สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการทั่วไป) สำนักบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). *การบริการการบริหารความแตกต่าง ทางการแข่งขัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนา
ศึกษา.
- ศุภรา เจริญภูมิ. (2554). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อในอนาคตของร้านค้าปลีกดั้งเดิมในเขตชนบุรี
กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สมวงศ์ พงศ์สถาพร. (2550). *เคล็ดลับไม่ลับการตลาดบริการ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: ยูนิซีแอลบุ๊กส์.
- เสรี วรพงษ์. (2558). การพัฒนาแนวทางบริการสู่ความเป็นเลิศ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัด
นครปฐม. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 23 (1), หน้า 55-73.
- อินทร์วี ธีระชนพงษ์ (2562). *ได้ศึกษาในเรื่องปัจจุบันที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของตลาดสี่มุมเมือง*. การศึกษา
ค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Hair J. F., Black W. C., Babin, B. J., Anderson R.E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis*.
(6th ed). NJ: Pearson Prentice Hall.
- Kaliprasad, M. (2006). The human factor II: Creating a high performance culture in an organization. *Cost
Engineering*, 48(6), 27-34.
- Lovelock, C. H., & Jochen, W. (2003). *Services marketing: People, Technology, Strategy*. New Jersey: N.J.
Prentice Hall Inc.
- Shelly, M. (1975). *Responding to Social Change*. Pennsylvania: Dowden Huntchisam Press. Inc.

Weber, M. (1966). *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: The Free Press.

Yamane Taro. (1970). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. New York. Harper and Row Publications.

ความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุข

เรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

OPINIONS OF THE PRISONER TO THE TRAINING OF PRISONER HEALTH VOLUNTEERS AT MEDICAL CORRECTIONAL INSTITUTION

นางสาวสุภรต์สมิ์ เพ็งอุดม

นิสิตปริญญาโท โครงการศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

E-mail: supparatpengudom18@gmail.com

รองศาสตราจารย์จุฑาทิพ คล้ายทับทิม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลลิตา นิพิฐประศาสน์ สุนทรวิภาค

อาจารย์ประจำโครงการศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

E-mail: fsocjtk@ku.ac.th, fsoclt@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นและความคาดหวังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน ใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าไคร้สแควร์, T-Test, One-way ANOVA และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังมีความคาดหวังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ ด้านความรู้ที่ได้รับและด้านประโยชน์ที่นำไปใช้อยู่ในระดับมาก โดยผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการจัดหลักสูตรฝึกอบรม ด้านวิทยากรอบรม ด้านวัสดุ อุปกรณ์ฝึกอบรม และด้านอาคาร/สถานที่ ซึ่งปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ ระยะเวลารับโทษที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ไม่แตกต่างกัน และความคิดเห็นไม่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของผู้ต้องขังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

คำสำคัญ: ผู้ต้องขัง, การฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัคร, ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) Comparison of the opinions of inmates towards the Prison Correctional Institution Public Health Volunteer Training Course, Correctional Hospital Classified by personal factors; and and 2) the relationship between opinions and expectations from the Prison Health Volunteer Training Course. Correctional Institution, Correctional Hospital. The method of conducting research was a combination of Both quantitative questionnaires and structured interviews were used as data collection tools. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, standard deviation , Chi-squar test, T-Test, One-way ANOVA significant was specified at.05 and content analysis.

The results showed that Inmates had high levels of expectations from prison health volunteers training courses on knowledge gained and applied benefits. The inmates' opinions on the training of prison health volunteers courses were at a high level in all aspects. In the field of training courses, materials, training equipment and the building/location which personal factors in terms of sex, age.

Keywords: Inmates, Volunteer Course Training, correctional hospital

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ผู้ต้องขังจัดได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสในเรื่องของจำกัดอิสรภาพและมีการถูกลงโทษทางความคิดตามกระบวนการทางกฎหมาย เมื่อผู้ต้องขังถูกพิพากษาให้ลงโทษจำคุกในสถานที่คุมขังหรือเรือนจำทำให้ผู้ต้องขังมีความวิตกกังวลในเรื่องของสภาพความเป็นอยู่หรือในเรื่องสุขภาพ ทำให้รัฐบาลพึงต้องให้การดูแลตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับจากรัฐ โดยเฉพาะการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังต้องได้รับสิทธิในการรักษาเทียบเท่ากับประชาชน (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) อาทิเช่น การสร้างและพัฒนาระบบสาธารณสุขมูลฐานในเรือนจำหรือทัณฑสถานให้มีคุณภาพ การเข้าถึงสิทธิการรักษา การให้ผู้ต้องขังเข้ารับการรักษาโรงพยาบาลข้างนอกเทียบเท่าประชาชนและตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้น การช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำโดยอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) (กรมราชทัณฑ์, 2563)

ปัจจุบันมีผู้ต้องขังในความดูแลของกรมราชทัณฑ์ทั้งหมด 273,657 คน โดยในจำนวนนี้มีผู้ต้องขังกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังพิการ ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ ผู้ต้องขังป่วยเรื้อรังและผู้ต้องขังจิตเวช ฯลฯ ประมาณร้อยละ 2 (ข้อมูล ณ วันที่ 1 มีนาคม 2564) จากสถิติผู้ต้องขังกลุ่มเปราะบาง มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นในแต่ละปี ส่งผลให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังในกลุ่มนี้มากขึ้นทำให้บุคลากรทางการแพทย์กรมราชทัณฑ์ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง และก่อนที่ผู้ต้องขังแต่ละคนจะได้รับสิทธิในการมาถึงสถานพยาบาลเพื่อเข้ารับการรักษา นั้นจะมีขั้นตอนที่แตกต่างในแต่ละเรือนจำ เช่น มีการกำหนดว่า พยาบาลจะตรวจผู้ต้องขังจากแดนใด ในวันใด ผู้ต้องขังแต่ละแดนจึงต้องรอให้ถึงวันของแดนตนเองจึงจะมีสิทธิเข้าไปตรวจในสถานพยาบาล แต่กรณีมีผู้ป่วยฉุกเฉินก็จะได้รับการรักษาก่อนเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีกำลังไม่เพียงพอเรือนจำหลายแห่งจึงใช้ระบบคัดกรองในแดนก่อนเพื่อไม่ให้ปริมาณผู้ต้องขังที่มาสถานพยาบาลจำนวนมากซึ่งเป็นภาระของสถานพยาบาลมากเกินไป โดยส่วนใหญ่เรือนจำให้อาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ประจำแดนเป็นผู้คัดกรองเบื้องต้น เมื่อมีผู้ป่วยหนักมากที่สถานพยาบาลไม่สามารถรักษาได้ ก็จะส่งต่อมารักษาที่ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

ก่อนที่ผู้ต้องขังแต่ละคนจะได้รับสิทธิในการมาถึงสถานพยาบาลเพื่อเข้ารับการรักษาจะขึ้นตอนที่แตกต่างกันในแต่ละเรือนจำ เช่น มีการกำหนดว่า พยาบาลจะตรวจผู้ต้องขังจากแดนใด ในวันใด ผู้ต้องขังแต่ละแดนจึงต้องรอให้ถึงวันของแดนตนเองจึงจะมีสิทธิเข้าไปตรวจในสถานพยาบาล แต่กรณีมีผู้ป่วยฉุกเฉินก็จะได้รับการรักษาก่อนเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีกำลังไม่เพียงพอเรือนจำหลายแห่งจึงใช้ระบบคัดกรองในแดนก่อนเพื่อไม่ให้ปริมาณผู้ต้องขังที่มาสถานพยาบาลจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เรือนจำให้อาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ประจำแดนเป็นผู้คัดกรองเบื้องต้น เมื่อมีผู้ป่วยหนักมากที่สถานพยาบาลไม่สามารถรักษาได้ ก็จะส่งต่อมารักษาที่ทันตสถาน โรงพยาบาลราชทัณฑ์ (กรมราชทัณฑ์, 2563)

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทันตสถาน โรงพยาบาลราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นทันตสถานที่มีอัตราโทษสูงจนถึงประหารชีวิต เป็นสถานที่ที่ให้การรักษาผู้ต้องขังให้หายจากอาการเจ็บป่วยและเป็นสถานที่ในการพัฒนา กลุ่มเกล้าผู้ที่กระทำความผิดให้กลับสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาโครงการอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทันตสถาน โรงพยาบาลราชทัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ได้อาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอและมีคุณภาพที่จะดูแลผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทันตสถาน โรงพยาบาลราชทัณฑ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นและความคาดหวังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทันตสถาน โรงพยาบาลราชทัณฑ์

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

พจนานุกรมศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายของ ความคิดเห็นไว้ 3 ลักษณะ คือ 1. ความคิดเห็น เป็นการพิจารณาตัดสินความเชื่อจากบุคคลอื่นในบางประเด็นความคิดเห็นอาจแสดงออกทางคำนิยม หรือชนิดของเหตุผล หรือหลักฐานที่มีอยู่ซึ่งความสำคัญของความเห็นอาจจะมีมากหรือน้อยแตกต่างกันแล้วแต่บุคคล 2. ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกอย่างแคบและตรงจุด ทำให้ทราบถึงความในใจของบุคคลมากกว่าทัศนคติ ดังนั้น เมื่อความเห็นมีความสัมพันธ์กับลักษณะการเปลี่ยนแปลงภายนอกและมีความจำกัด จะมียากฐานมาจากระบบทัศนคติของแต่ละบุคคล

ชนนาถ เจริญรักษ์ (2556) กล่าวว่า การสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษาความรู้ของบุคคล กลุ่มคน ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ละคนจะแสดงความเชื่อและความรู้สึกใด ๆ ออกมา โดยการพูด การเขียน เป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงระบบงาน รวมทั้งการฝึกหัดทำงานเพราะจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นไปตามความพอใจของผู้ร่วมงาน ความคิดเห็นโดยทั่วไป ต้องมีสิ่งประกอบ 3 อย่าง คือ บุคคลที่จะถูกวัดสิ่งเร้าและมีตอบสนอง ซึ่งจะออกมาเป็นระดับสูงต่ำมากน้อย วิธีวัดความคิดเห็นโดยมากใช้การตอบแบบสอบถาม

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

สฤณี อาชวานันทกุล (2562) ได้กล่าวว่าความคาดหวัง เป็นสิ่งที่เป็นอิสระโดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการถูกบังคับโดยจะมีการคิดและวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าการกระทำของเรานั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของการมีอนาคตที่ดี

จิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2562) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังว่า เป็นการมุ่งหวังที่บุคคลตั้งเป้าหมายไว้กับตัวเองว่าจะทำอะไรให้ถึงระดับไหน จะเป็นอะไรในเวลาต่อไปในอนาคต ซึ่งการตั้งเป้าหมายนี้จะเป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพยายามหาทางที่จะบรรลุเป้าหมายให้ได้ แต่ถ้าตั้งเป้าหมายไว้ต่ำเกินไปก็อาจทำให้เกิดความเลื่อยชา

3. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ต้องขัง

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน (2556) กล่าวว่า การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด แนวคิดของการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation) เป็นแนวคิดจากสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) ที่เชื่อในเจตจำนงกำหนด (Determinism) ของมนุษย์ที่ว่า การกระทำ ความผิดของมนุษย์เกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆ กกดดัน เช่น สภาพร่างกาย จิตใจ สังคมแวดล้อมที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถหรือกำหนดการกระทำได้อย่างอิสระจึงเป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดขึ้น

สุพิชญ์ศิริวัฒนา สิตะสิทธิ์ (2558) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในเรื่องจำว่าการลงโทษผู้ต้องขังนั้นเป็นการลงโทษที่ค่อนข้างใช้ความรุนแรง และเป็นการการลงโทษต่อเนื่องต่อตัว เช่น การกักขัง ฆ็อนตี เป็นต้น แต่ต่อมาในยุคปัจจุบันประเทศไทย ได้หันมาเน้นในเรื่องการแก้ไขปัญหาคriminal ของผู้ต้องขังโดยมีการให้การอบรม ให้ผู้ต้องขังเข้าสู่สังคม ได้อย่างปกติ

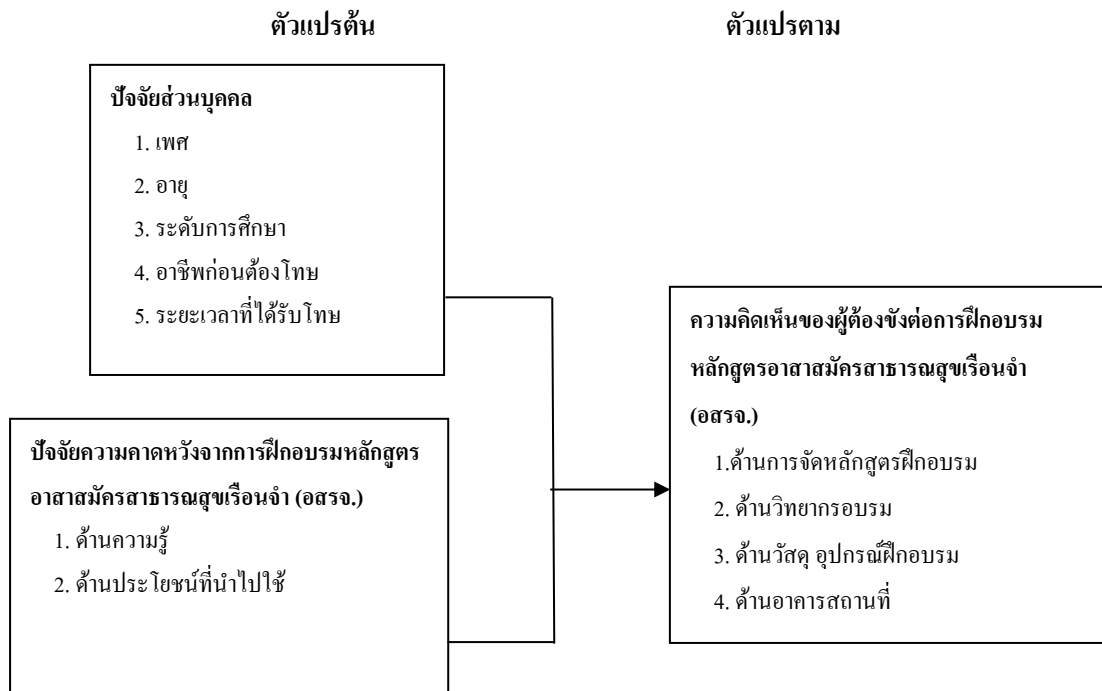
ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

กรวรรณ คำกรเกตุ (2559) กล่าวว่า การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มุ่งให้ผู้กระทำผิดกลับตัวไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำอีก และเหมาะสมกับตัวบุคคลที่จะทำให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้และไม่ให้การลงโทษเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดปมด้อยแก่ผู้กระทำผิดขึ้นมา โดยแนวความคิดดังกล่าวนี้เกิดจากความเชื่อทางศาสนาที่ว่าบุคคลมีความสามารถที่จะสำนึกกับความผิดของตนได้

ธานี วรรณ (2554) กล่าวว่า การลงโทษ คือ การปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย เนื่องจากการที่ผู้นั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาสังคม โดยที่รัฐจะเป็นผู้ทำหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายนั้นๆ การลงโทษจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดและตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ผู้ต้องขังที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.1 ผู้ต้องขังที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.2 ผู้ต้องขังที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.3 ผู้ต้องขังที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.4 ผู้ต้องขังที่มีอาชีพก่อนต้องโทษแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.5 ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ได้รับโทษแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับคาดหวังของผู้ต้องขังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

สมมติฐานที่ 2.1 ความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังด้านความรู้ของผู้ต้องขังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

สมมติฐานที่ 2.2 ความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังด้านประโยชน์ที่นำไปใช้ของผู้ต้องขังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาศรัทธาธรรมสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทักษะสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

เชิงปริมาณ ศึกษาผู้ต้องขังทั้งเพศชายและหญิงสัญชาติไทยที่ผ่านการคัดเลือกเข้าฝึกอบรมหลักสูตรอาสาศรัทธาธรรมสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทักษะสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ปีงบประมาณ 2563 มีจำนวนทั้งสิ้น 120 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2564) โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

เชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) โดยใช้วิธีการสุ่มผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาศรัทธาธรรมสุขเรือนจำ (อสรจ.) จำนวน 5 คน ที่มีความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล โดยศึกษาเฉพาะ ผู้ต้องขังคดีเด็ดขาด สัญชาติไทยที่ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาศรัทธาธรรมสุขเรือนจำในทักษะสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์, มีอายุตั้งแต่ 20 - 60 ปี, สามารถอ่าน ฟัง เขียนภาษาไทยได้และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

4.3 การทดสอบเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

1. การหาความตรง (Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปเสนอกณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมายและสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้หรือไม่

2. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยหาค่าความเชื่อมั่นโดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบเบื้องต้น (try out) กับประชากรในกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ให้แก่ผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาศรัทธาธรรมสุขเรือนจำ (อสรจ.) เรือนจำกลางคลองเปรม แล้วนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) ในส่วนของความคาดหวังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาศรัทธาธรรมสุขเรือนจำ (อสรจ.) และในส่วนของความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาศรัทธาธรรมสุขเรือนจำ (อสรจ.) โดยใช้วิธีครอนบาค (Cronbach's reliability coefficient alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.725

การวิจัยเชิงคุณภาพ

นำแบบสัมภาษณ์มาทดลองใช้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล 1 คน บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตรวจสอบกับประเด็นของข้อมูลที่สอดคล้องกับประเด็นวัตถุประสงค์การวิจัย นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อนำข้อคิดและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงคำถามจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปใช้เก็บข้อมูล

4.4 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.) ทักษสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ และระยะเวลาที่ได้รับโทษ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.) ทักษสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ และ ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.) ซึ่งเป็นคำถามปลายปิด ลักษณะของคำถามเป็นแบบให้เลือกรับตอบ ซึ่งอาศัยมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview มีการกำหนดคำถามไว้ ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล มีผลต่อการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.) หรือไม่ อย่างไร และ ปัจจัยด้านความคาดหวังจากการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.) ทั้งด้านความรู้การดูแลสุขภาพ การดูแลเครื่องมือแพทย์ การทำงานเป็นทีมร่วมกับทีมแพทย์พยาบาล และด้านประโยชน์ที่นำไปใช้หลังสำเร็จการฝึกอบรม มีผลต่อการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.) หรือไม่ อย่างไร

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม ตั้งแต่วันที่ 1-30 มิถุนายน 2564 โดยได้แบบสอบถามจำนวน 120 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และสัมภาษณ์ ผู้ต้องขังที่มีความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 5 คน

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่บรรยายในครั้งนี ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความถี่ T-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) ค่าไคส์แควร์ (Chi-Square) และทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยยะสำคัญทางสถิติ 0.05

5. ผลการวิจัย

5.1 จากการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 61.7 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.5 ส่วนใหญ่ระดับมัธยมศึกษา/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 41.7 ส่วนใหญ่อาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 45 และส่วนใหญ่ระยะเวลาที่ได้รับโทษ 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.5

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสจร.) ทักษสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ พบว่า ผู้ต้องขังมีความคาดหวังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรู้ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.22$) รองลงมาคือ ด้านประโยชน์ที่นำไปใช้ ($\bar{X} = 3.67$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตร อาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ

ความคิดเห็นผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรม อสรจ.	\bar{X}	S.D.	ความคิดเห็น
1. ด้านการจัดหลักสูตรฝึกอบรม	4.07	.255	มาก
2. ด้านวิทยากรอบรม	3.99	.367	มาก
3. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ฝึกอบรม	3.75	.517	มาก
4. ด้านอาคาร/สถานที่	4.15	.436	มาก
ภาพรวม	3.99	.245	มาก

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	เพศ	t	อายุ	F	ระดับการศึกษา	F	อาชีพก่อนต้องโทษ	F	ระยะเวลาที่ได้รับโทษ	F
รายด้าน										
ด้านการจัดหลักสูตรฝึกอบรม	.000	3.522	1.678	1.678	.855	.259	.002	4.516	.491	.859
ด้านวิทยากรอบรม	.954	.058	.677	.509	.501	.791	.448	.933	.907	.253
ด้านวัสดุอุปกรณ์ฝึกอบรม	.110	1.604	.331	1.152	.346	1.114	.922	.228	.225	1.440
ด้านอาคาร/สถานที่	.000	4.187	.492	.808	.710	.461	.226	1.439	.860	.326
รวม	.819	.229	.435	.917	.656	.539	.949	.178	.956	.163

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นกับความคาดหวังของผู้ต้องขังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

ความคาดหวังของผู้ต้องขังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ที่ณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์	ความคิดเห็น				X ²	sig
	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	รวม		
ปานกลาง	0 (0.0)	6 (5.0)	0 (0.0)	6 (5.0)	9.208	.056
มาก	5 (4.2)	102 (85.0)	1 (0.8)	108 (90.0)		
มากที่สุด	0 (0.0)	5 (4.2)	1 (0.8)	6 (5.0)		
รวม	5 (4.2)	113 (94.2)	2 (1.7)	120 (100.0)		

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. อภิปรายผล

1. ระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แปลว่า ผู้ต้องขังเห็นว่าหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) สามารถนำไปช่วยเหลือเพื่อนผู้ต้องขังและสามารถแบ่งเบาราชการของแพทย์และพยาบาล นอกจากนี้เมื่อพ้นโทษไปยังสามารถนำไปประกอบวิชาชีพ และสามารถช่วยปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้กับครอบครัวได้อีกด้วย ด้านที่ค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านอาคาร/สถานที่ เพราะว่าอาคาร/สถานที่ฝึกอบรมมีระบบการรักษาความปลอดภัยจากไฟฟ้าลัดวงจร ภายในสถานฝึกอบรมสะอาด จัดวางสิ่งของเป็นระเบียบ และอาคาร/สถานที่มีน้ำใช้อย่างพอเพียงต่อการ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จาตุรงค์ มงคุณคำชาว (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาในเรือนจำกลางอุดรธานี พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาในเรือนจำกลางอุดรธานี โดยรวมและเป็นรายด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านสถานที่ ด้านบุคลากร/ครูผู้สอน และด้านสื่อ/อุปกรณ์ อยู่ในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขัง เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ และระยะเวลา รับโทษของผู้ต้องขังที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ไม่แตกต่างกัน จากความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าไม่ผู้ต้องขังที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ และระยะเวลารับโทษที่ต่างกัน ทุกคนล้วนแล้วแต่มีใจที่จะช่วยเหลือกลุ่มเพื่อนผู้ต้องขังที่มีอาการเจ็บป่วยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งผู้ต้องขังที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำเห็นด้วยในระดับมากกับการจัดหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์จัดฝึกอบรมให้ หรืออาจเพราะผู้ต้องขังไม่มีความรู้ด้านสาธารณสุขจึงทำให้ผู้ต้องขังสนใจและเห็นถึงประโยชน์จากการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยเบื้องต้น ซึ่งเป็นการสร้างความภูมิใจในตัวเองอีกด้วย ขัดแย้งกับงานวิจัยของ ธัชพงศ์ กระจดีอ่อน (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการบริหารงานราชทัณฑ์ของเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดนครพนม พบว่าผู้ต้องขังที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นและความคาดหวังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคาดหวังกับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ พบว่า ความคาดหวัง ประกอบด้วย ด้านความรู้และด้านประโยชน์ที่นำไปใช้ ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้ต้องขังจากการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ จากความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ก่อนและหลังการฝึกอบรม ผู้ต้องขังคาดหวังที่จะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดูแลผู้ป่วยพื้นฐานได้อย่างถูกต้อง รวมถึงการทำงานเป็นทีมร่วมกับแพทย์ทีมแพทย์พยาบาล และรู้จักวิธีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ นอกจากนี้ภายหลังจากพ้นโทษแล้วสามารถดูแลผู้ป่วยหรือบุคคลในครอบครัวได้

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่า การจัดหลักสูตรฝึกอบรม โรงพยาบาลราชทัณฑ์ควรจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้ความรู้อาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองและผู้ป่วย ในปีงบประมาณและ 2 ครั้ง เพื่อที่จะได้มีอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) เพียงพอ กับความต้องการในการดูแลผู้ป่วยที่มีมากขึ้น นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมที่จัดให้กับผู้ต้องขัง ยังไม่ตรงกับความต้องการ ควรจัดหาหลักสูตรที่มีความหลากหลายให้ผู้ต้องขังสามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจได้

2. จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับวิทยากร วิทยากรที่เชิญมาถ่ายทอดการอบรมนั้น นอกจากจะเป็นผู้มีความรู้ในสาขาวิชาชีพเฉพาะทางแล้ว ยังต้องมีทักษะในการพูดให้ผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมมีความสนใจและเข้าใจเนื้อหาการสอน เมื่อเกิดข้อสงสัยสามารถซักถามได้ระหว่างการอบรม หรือมีการทบทวนเนื้อหาอีกครั้งภายหลังเสร็จสิ้นการอบรม เพื่อให้ผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมสามารถจดจำ มีความเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องในเนื้อหาที่เรียน

3. จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึกอบรม มีไม่เพียงพอในการฝึกปฏิบัติ โดยโรงพยาบาลราชทัณฑ์จะทำการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์เพิ่มขึ้น โดยของงบประมาณจากกองบริการทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์ให้เพียงพอต่อการฝึกอบรมหลักสูตรอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ (อสรจ.) เพื่อให้ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับวัสดุ อุปกรณ์ที่มีความทันสมัย เพียงพอกับความต้องการ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เพิ่มเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลในเชิงลึกเพื่อที่สามารถจะนำมาปรับปรุงแก้ไขได้อย่างเหมาะสม เช่น การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. ควรศึกษาปัจจัยที่สำคัญอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการบริหารงานราชทัณฑ์ ด้านการจำแนกผู้ต้องขัง ด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ หรือด้านฝึกวิชาชีพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนทุกมิติ

8. เอกสารอ้างอิง

เชียรศรี วิวิธสิริ. (2541). *จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ณัฐฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2556). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.

นันทิ จิตสว่าง. (2541). *หลักทัณฑ์วิทยา*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มูลนิธิพิบูลย์สงคราม.

เบญจรัตน์ อิศระพิทักษ์กุล. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังกับความพึงพอใจของผู้ป่วยที่มารับบริการใส่ฟัน ฌ คลินิกทันตกรรมบริบูรณ์*. มหาวิทยาลัยรังสิต.

ปกรณ์ มณีปกรณ์. (2555). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอ็ม ที เพรส.

กัษรา มาสีกุล. (มปป.). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่ทันตสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์*. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 22(3).

ศุภณัฐ แสนโคตร. (2558). *ความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุต่อการจัดสวัสดิการในเรือนจำจังหวัดตราด*

(รายงานผลการวิจัย). จังหวัดชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สรินญพร หิมกร. (2562). *ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางจิตต่อวิธีการติดตามรักษาขณะอยู่ในเรือนจำ* (รายงานผลการวิจัย). จังหวัดกระบี่: นิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article).

อำพร สกรรัมย์. (2557). *ความคิดเห็นของญาติผู้ต้องขังต่อคุณภาพการบริการเรือนจำจังหวัดตราด อำเภอเมือง จังหวัดตราด*. สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน; รป.ม. (การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). มหาวิทยาลัยบูรพา

**ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษ
ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ
MANAGEMENT FACTORS AFFECTING THE ADMINISTRATIVE
EFFICIENCY OF THE SPECIAL CASES IN THE DEPARTMENT OF
SPECIAL INVESTIGATION**

สถิตย์ สีเขาสอง

หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: satit.leek@northbkk.ac.th

พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: pongsak.ph@northbkk.ac.th

อนันต์ ธรรมชาลัย

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีพิเศษจำนวน 300 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป มีระดับการศึกษาระดับปริญญาโท มีสถานภาพสมรส มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 50,001-80,000 บาท และมีตำแหน่งงานเป็นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษชำนาญการ 1) ปัจจัยการจัดการองค์การของกรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีผลต่อประสิทธิภาพ การบริหารคดีพิเศษมากที่สุด คือ ด้านการวางแผน รองลงมา คือ ด้านการควบคุม และด้านที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษน้อยที่สุด คือ การจัดการ และระดับประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านที่มีประสิทธิภาพสูงสุด คือด้านเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน รองลงมา คือ ด้านคุณภาพ และด้านที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด คือ ด้านปริมาณงาน ตามลำดับ 2) ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ พบว่า มีปัจจัยการจัดการ ด้านการบังคับบัญชา ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม โดยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรเกณฑ์ร้อยละ 93.4 และสามารถร่วมพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้ร้อยละ 87.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

คำสำคัญ : การจัดการ, ประสิทธิภาพการบริหาร, กรมสอบสวนคดีพิเศษ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the level of administrative efficiency of the special cases in the Department of Special Investigation and 2) to study management factors affecting the administrative efficiency of the special cases in the Department of Special Investigation. The samplings used in the research were investigators and special litigation officers. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation, and multiple regression. The statistical significance was determined at .05 level.

It was found that most of the samples were male with the age of 46 years and over. Moreover, the respondents were with a master's degree and marital status. The average monthly income was between 50,001 - 80,000 Baht. They were in a position as a special case investigation officer.

It was found that management factors of the Department of the special investigation were at a high level. When considering each item, it was found that the most aspect affecting the administrative efficiency of the special cases in the Department of Special Investigation was planning, followed by control. And the least aspect of the administrative efficiency of the special cases management was the organization management. Overall, the administrative efficiency of the special cases in the Department of Special Investigation was at a high level. When considering each aspect, it was found that the most efficient aspect was the time operating, followed by the quality of work. The least efficient aspect was the quantity of work.

According to the management factors affecting the administrative efficiency of the special cases in the Department of Special Investigation was found that commanding, coordinating, and monitoring were correlated with the variable at 93.4 %. It could forecast the administrative efficiency of the special cases in the Department of Special Investigation at 87.1%, which was significant at .001 level.

Keywords : Management, Administrative efficiency, Department of Special Investigation

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัจจุบันโลกได้เข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า ยุค โลกภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะ เมื่อพิจารณาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แม้เศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ระลอกใหม่ แต่มาตรการช่วยเหลือจากรัฐที่รวดเร็วและตรงจุด รวมถึงมาตรการการควบคุมการระบาดที่ไม่เข้มงวดเท่าครั้งก่อนส่งผลให้เศรษฐกิจยังฟื้นตัวได้ แนวโน้มเศรษฐกิจไทยปี 2564 คาดว่าจะขยายตัวร้อยละ 2.5-3.5 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) สามารถเชื่อมโยงประเทศต่างๆ ในทั่วทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกันเสมือนโลกไร้พรมแดน ผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนอกจากจะกระทบต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของผู้คนแล้วยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการก่ออาชญากรรมที่ยุ่งยาก ซับซ้อน และยากต่อการตรวจสอบ-จับกุม

สำหรับประเทศไทยปัญหาอาชญากรรมในสังคมปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงและมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มีการพัฒนารูปแบบจากอาชญากรรมธรรมดาไปสู่การกระทำที่เรียกว่า อาชญากรรมพิเศษ เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อาชญากรรมไซเบอร์ เป็นต้น ซึ่งอาชญากรรมดังกล่าวมีการพัฒนาทั้งรูปแบบและวิธีการในการกระทำผิด มีการนำลักษณะของการประกอบธุรกิจ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเทคโนโลยีการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ มาผสมผสานกับการกระทำ ความผิดซึ่งมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างรวดเร็วและควบคุมได้ยาก มีการพัฒนาเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศและมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องด้วย ก่อให้เกิดความเสียหายในทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมอย่างมหาศาล เพื่อให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมพิเศษมีประสิทธิภาพ ประเทศไทยจึงได้จัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้นมา เป็นหน่วยบังคับใช้กฎหมายในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า DEPARTMENT OF SPECIAL INVESTIGATION มีชื่อย่อว่า DSI ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้านต่างๆ หรือที่เรียกว่าเป็นองค์กร “สหวิชาชีพ” มีวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นองค์กรหลักในการบังคับใช้กฎหมายกับอาชญากรรมพิเศษตามมาตรฐานสากล มีพันธกิจ (Mission) ป้องกัน ปราบปราม สืบสวนสอบสวน และดำเนินคดีพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความเป็นธรรม มีค่านิยมร่วม(Core Value) คือ “เกียรติศักดิ์ เชี่ยวชาญ ซื่อสัตย์”

แต่อย่างไรก็ดีถึงแม้กรมสอบสวนคดีพิเศษจะมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาวิชาชีพ หรือที่เรียกว่า “สหวิชาชีพ” มีเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งอำนาจพิเศษในการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานตามมาตรการพิเศษที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ แต่ถ้าเปรียบเทียบกับพัฒนาการของการกระทำผิดของอาชญากรรมพิเศษแล้วยังถือว่าก้าวหน้ากระบวนการบังคับใช้กฎหมายของฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่เสมอ นอกจากนี้หากพิจารณาในมุมมองของการบริหารคดีพิเศษยิ่งพบว่า ด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากรผู้รับผิดชอบ งบประมาณที่ได้รับจัดสรร ปัญหาด้านเทคนิควิธีการจัดการในการบริหารคดีพิเศษ รวมทั้งปัญหากฎหมาย ระเบียบและเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศที่ไม่ทันต่อต่อความเปลี่ยนแปลง ทำให้กรมสอบสวนคดีพิเศษมีสถิติงานคดีพิเศษที่ค้างดำเนินการอยู่อีกจำนวนมาก เช่น ปี พ.ศ. 2560 มีคดีพิเศษค้างดำเนินการ จำนวน 9 คดี ปี พ.ศ. 2561 มีคดีพิเศษค้างดำเนินการ จำนวน 27 คดี ปี พ.ศ. 2562 มีคดีพิเศษค้างดำเนินการ จำนวน 118 คดี ปี พ.ศ. 2563 มีคดีพิเศษค้างดำเนินการ จำนวน 114 คดี ปี พ.ศ. 2564 มีคดีพิเศษค้างดำเนินการ จำนวน 8 คดี (ที่มา: ข้อมูลจากกองบริหารคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ ณ วันที่ 31 มกราคม 2564)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อให้กรมสอบสวนคดีพิเศษสามารถขับเคลื่อนบทบาทภารกิจในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ
- (2) เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์การทฤษฎี POCCC ของ Henri Fayol (1916) หน้าที่ 5 ประการ กำหนดขึ้นสำหรับการบริหารจัดการองค์การ ในแต่ละหน้าที่นั้นต่างก็มีความสำคัญในตัวเอง ขณะเดียวกันก็มีการเชื่อมโยงและส่งผลในกันและกัน เพื่อให้การทำงานสมบูรณ์และประสบความสำเร็จอีกด้วย โดยรายละเอียดของหน้าที่ทั้ง 5 ประการ คือ

1. การวางแผน (plan) หมายถึง การมองไปในอนาคตเพื่อกำหนดวิธีที่ดีที่สุดในการบรรลุถึงเป้าประสงค์ขององค์การ
2. การจัดองค์กร (organize) หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรบุคคล และการประเมินผล
3. การสั่งการ (command) เป็นช่องทางที่ผู้บริหารสั่งงานให้พนักงานทำเพื่อที่จะได้บรรลุเป้าประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้
4. การประสานงาน (coordinate) หมายถึง วิธีทางในการประสานกิจกรรมต่างๆ ขององค์การเข้าด้วยกัน
5. การควบคุม (control) หมายถึง การควบคุมดูแลให้กิจกรรมที่กระทำนั้นดำเนินไปตามแผนที่วางไว้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าประสงค์ขององค์การ

3.2 แนวคิด ทฤษฎีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

Harrington (1996) ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง เป็นวิธีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดความสิ้นเปลืองน้อยที่สุด โดยสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายโดยใช้ทรัพยากรต่ำสุด กล่าวคือ เป็นการใช้โดยมีเป้าหมาย (Goal) คือ ประสิทธิภาพ หรือให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้สูงสุด อาจเรียกว่า “ทำสิ่งต่างๆ ให้ถูกต้อง (Doing things right)”

ทฤษฎีองค์ประกอบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ Peterson and Plowman (1989) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของประสิทธิภาพ ไว้ 4 ข้อด้วยกัน ดังนี้

1. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีคุณภาพสูงคือผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่าและมีความพึงพอใจผลการดำเนินงานมีความถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว นอกจากนี้ผลงานที่มีคุณภาพควรก่อเกิดประโยชน์ต่อองค์กรและสร้างความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ
2. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน โดยผลงานที่ปฏิบัติได้มีปริมาณที่เหมาะสมตามที่กำหนดในแผนงาน หรือเป้าหมายที่บริษัทวางไว้และควรมีการวางแผนการบริหารเวลา เพื่อให้ได้ปริมาณงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
3. เวลา (Time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการเหมาะสมกับงานและทันสมัย มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้สะดวกรวดเร็วขึ้น
4. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ คือจะต้องลงทุนน้อยและได้ผลกำไรมากที่สุด ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่าย หรือต้นทุนการผลิต ได้แก่การใช้ทรัพยากรด้านการเงิน คน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ้มค่า และเกิดการสูญเสียให้น้อยที่สุด

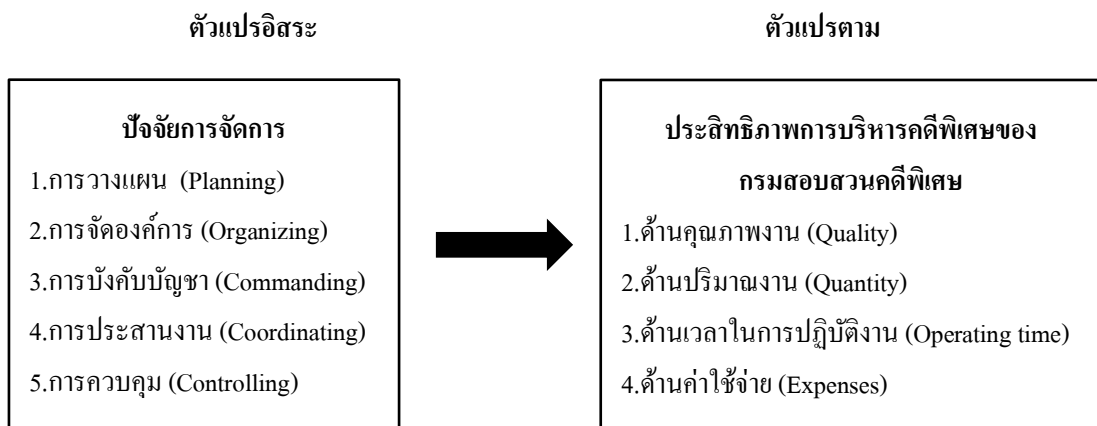
3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยวุฒิ เทโพธิ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสังเคราะห์ผลงานวิชาการในประเด็นองค์ประกอบของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผลการศึกษาพบว่าเมืองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ในองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น 5 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) คุณภาพของงาน 2) ปริมาณของงาน 3) เวลาในการปฏิบัติงาน 4) กระบวนการปฏิบัติงาน และ 5) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้นต้องเกิดจากประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจาก 2 ส่วนคือ ประสิทธิภาพของบุคคลและประสิทธิภาพขององค์กร ดังนั้น องค์กรจำเป็นต้องมีแนวทางในการพัฒนา ประสิทธิภาพของพนักงานและประสิทธิภาพขององค์กรเพื่อให้เกิดปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพนำไปปรับใช้ใน โครงสร้างการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาการทำงานให้บุคลากรให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

แมนซอร์ (Manzoor) (2014) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การจับตามองประสิทธิภาพในการบริหารรัฐกิจ: อดีตและอนาคต ความจำเป็นประการหนึ่งของการบริหารรัฐกิจคือการบรรลุประสิทธิภาพในทุกระดับ องค์กรสาธารณะมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาสินค้าและบริการสาธารณะที่จำเป็นแก่ประชาชน ดังนั้น วัตถุประสงค์หลายมิติของการบริหารรัฐกิจจึงต้องการประสิทธิภาพที่ไม่เพียงจำกัดเฉพาะการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์เท่านั้น แต่ยังรวมเอาองค์ประกอบสำคัญของการให้คุณค่าแก่ประชาชน

3.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.5 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยการจัดการส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษและเพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีพิเศษจำนวน 300 คน จากทั้งหมดจำนวน 1,039 คน โดยคำนวณหาขนาดของกลุ่ม

ตัวอย่าง กรณีทราบจำนวนประชากร ตามสูตรของการกำหนดขนาดตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Yamane Taro, 1970) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เท่ากับร้อยละ 95 ซึ่งหมายความว่า ขอมให้มีความคลาดเคลื่อนจากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Error) ร้อยละ 5 ดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n คือ จำนวนของขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e คือ ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (โดยในการศึกษานี้ได้กำหนดค่าให้เท่ากับ .05)

$$\begin{aligned}\text{แทนค่า } n &= \frac{1,039}{1+[1,039(0.0025)]} \\ &= 289 \text{ คน}\end{aligned}$$

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มตัวอย่างอีก 11 ตัวอย่างเพื่อความสะดวกในการสุ่มตัวอย่างและเป็นการสำรองกรณีแบบสอบถามบางฉบับที่ขาดความสมบูรณ์ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เท่ากับ 300 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) โดยในขั้นแรกทำการสุ่มแบบโควตา (Quota sampling) ตามหน่วยงานและในขั้นที่ 2 ทำการสุ่มแบบง่าย (Simple sampling) โดยกำหนดจากบัญชีรายชื่อ

4.3 เครื่องมือวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Closed-end Questionnaire) และแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการจัดการของกรมสอบสวนคดีพิเศษสร้างตามแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กร ทฤษฎี POCCC ที่ อองรี ฟา โยล (Henri Fayol) กำหนดขึ้น ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ ด้านการประสานงาน ด้านการควบคุม และด้านการวางแผน ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษ สร้างตามแนวคิดทฤษฎีองค์ประกอบในการปฏิบัติงานของ Peterson and Plowman แบ่งเป็นด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่าย ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสาร บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดขอบเขตการวิจัย และสร้างเครื่องมือในการวิจัยก็คือแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่จะศึกษา

4.4.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 300 คน

4.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

4.5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

4.5.2 สถิติถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) แบบ All-enter วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variable) หลายตัวกับตัวแปรตาม (Dependent Variable) 1 ตัว

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ” มีผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยการจัดการองค์การของกรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยรวม

ปัจจัยการจัดการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการวางแผน	4.12	0.74	มาก
2. ด้านการจัดองค์การ	3.74	0.86	มาก
3. ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ	3.90	0.85	มาก
4. ด้านการประสานงาน	3.82	0.81	มาก
5. ด้านการควบคุม	3.94	0.81	มาก
รวม	3.90	0.76	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยการจัดการองค์การของกรมสอบสวนคดีพิเศษโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษมากที่สุด คือ การวางแผน ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.74) รองลงมา คือ การควบคุม ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.81) และด้านที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษน้อยที่สุด คือ การจัดองค์การ ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.86)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวน คดีพิเศษ โดยรวม

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านคุณภาพ	3.97	0.76	มาก
2. ด้านปริมาณงาน	3.88	0.80	มาก
3. ด้านเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน	3.98	0.75	มาก
4. ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	3.93	0.80	มาก
รวม	3.94	0.74	มาก

จากตารางที่ 2 ประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ด้านเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.75) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพ ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.76) และด้านที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด คือ ด้านปริมาณงาน ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.80)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อทดสอบปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (All Enter Multiple Regression Analysis)

ปัจจัยการจัดการ	Unstandardized		Standardized	t	Sig	
	Coefficients		Coefficients			
	B	SE	Beta			
(Constant)	.451	.089		5.080**	.000	
1. ด้านการวางแผน	.074	.040	.074	1.824	.069	
2. ด้านการจัดองค์การ	.072	.039	.084	1.870	.062	
3. ด้านการบังคับบัญชา	.195	.046	.226	4.203**	.000	
4. ด้านการประสานงาน	.227	.046	.250	4.978**	.000	
5. ด้านการควบคุม	.326	.044	.357	7.420**	.000	
	R	R ²	Adjusted R ²	SE(est.)	F	Sig
	.934	.873	.871	.266	403.36**	.000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 ผลจากการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยการจัดการด้านการบังคับบัญชา ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม ส่งผลต่อประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถร่วมพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้ร้อยละ 87.1 (Adjusted R²)

เมื่อพิจารณาทางด้านที่มีน้ำหนักตกกระทบกับตัวแปรอิสระพบว่าด้านการควบคุมมีค่า (Beta = .357) สูงสุด รองลงมาด้านการประสานงานมีค่า (Beta = .250) และน้อยที่สุดด้านการบังคับบัญชามีค่า (Beta = .226) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ปัจจัยการจัดการ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบังคับบัญชา ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษสูงสุด คือ ด้านการวางแผน รองลงมา คือ การควบคุม และด้านที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดองค์การ ทั้งนี้เนื่องจากกรมสอบสวนคดีพิเศษได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกระบวนการบริหารงานคดีพิเศษทุกขั้นตอน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายในการป้องกันปราบปราม สืบสวนสอบสวนคดีพิเศษเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความเป็นธรรม และดำเนินงานไปในทิศทางที่ถูกต้อง ด้วยเหตุผลที่ว่า ลักษณะงานของกรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นงานที่ต้องสร้างความถูกต้องและความเป็นธรรมให้กับสังคมการบริหารงานจึงต้องมีความสำคัญ ด้วยเหตุผลดังกล่าวกรมสอบสวนคดีพิเศษจึงให้ความสำคัญกับการบริหารงานในทุกขั้นตอนส่งผลก่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารงานคดีพิเศษ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ คือ เป็นองค์กรหลักในการบังคับใช้กฎหมายกับอาชญากรรมพิเศษตามมาตรฐานสากล ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารองค์การของ Henry Fayol ได้เสนอแนวทาง

การบริหาร ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม เมื่อวิเคราะห์รายด้านจะเห็นว่า

ประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ด้านคุณภาพ ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และด้านค่าใช้จ่าย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประสิทธิภาพสูงสุด คือ ด้านเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน รองลงมา คือ ด้านคุณภาพ และด้านที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด คือ ด้านปริมาณงาน ทั้งนี้เนื่องจากกรมสอบสวนคดีพิเศษมีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานและการบริหารงานคดีพิเศษไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรไว้ 4 ด้าน คือ ด้านที่ 1. พัฒนาระบบการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Standard System) ด้านที่ 2. พัฒนาศักยภาพบุคคลให้มีความเป็นมืออาชีพ (Smart Agent) ด้านที่ 3. สร้างเสริมเทคโนโลยีที่ทันสมัย (Super Technology) และด้านที่ 4. บูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน (Strong Collaboration) สอดคล้องกับทฤษฎีองค์ประกอบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ Peterson and Plowman (1989) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของประสิทธิภาพไว้ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านคุณภาพงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน และด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยการจัดการองค์การ ได้แก่ ด้านการบังคับบัญชา ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม มีความสัมพันธ์กับตัวแปรเกณฑ์ร้อยละ 93.4 และสามารถร่วมพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษได้ร้อยละ 87.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารจัดการองค์การ ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวส่งผลให้การบริหารงานคดีพิเศษมีประสิทธิภาพในด้านคุณภาพงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงานและด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของซนิดา เอี่ยมสอาด (2561) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยมีความเห็นว่า ด้านการบริหารจัดการภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี สังคม และการแข่งขัน เพื่อให้การจัดการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มที่ลดลง และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือและกระบวนการจัดการที่ดี การได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อการดำรงอยู่และความก้าวหน้าขององค์กร เช่นเดียวกับแดนไทย ต๊ะวิไชย (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่าการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการจัดการองค์การกับต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน พบว่าปัจจัยด้านการจัดการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน โดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถร่วมกันอธิบายประสิทธิผลการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่านได้ร้อยละ 80.7 (Adjusted R² = .807) ทั้งนี้ประสิทธิผลในการบริหารงาน ได้แก่ 1) ผลผลิต 2) ประสิทธิภาพ 3) คุณภาพ และ 4) ความพึงพอใจในงาน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) จัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกระดับ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงานร่วมกันให้มากขึ้น เช่น การประชุมเข้าก่อนปฏิบัติภารกิจกรรมสานสัมพันธ์ กิจกรรมมุขปาฐะช่วงเวลาพัก เพื่อให้มีการพบปะพูดคุย ปรึกษาหารือ และแก้ไขปัญหาคือ

เกิดขึ้น อีกทั้ง ผู้บังคับบัญชาควรมีการยกย่องชื่นชมผู้ได้บังคับบัญชาที่ปฏิบัติหน้าที่ดี ให้กับบุคลากรอื่นให้รับทราบ ซึ่งถือเป็นขวัญและกำลังใจต่อผู้ได้บังคับบัญชา

(2) กรมสอบสวนคดีพิเศษควรเน้นสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภายในกรมสอบสวนคดีพิเศษเอง และหน่วยงานอื่นๆ รวมทั้งหน่วยงานในต่างประเทศให้มากขึ้นเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานคดีพิเศษ โดยสร้างกระบวนการประสานงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในขณะที่เดียวกันการบริหารงานภายในควรเน้นสร้างทีมปฏิบัติการที่แข็งแกร่ง มีความเป็นเอกภาพ สามัคคีกลมเกลียวกันเพื่อให้ร่วมมือกันปฏิบัติงาน

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาปัจจัยการจัดการกับองค์กรอื่นๆ ที่มีภารกิจในการสืบสวนสอบสวนคดีเพื่อนำมาเปรียบเทียบ เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาและวิธีการเพื่อนำมาประยุกต์และกำหนดแนวทางการบริหารงานคดีพิเศษให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(2) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารคดีพิเศษ เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบ และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

- ชนิตา เอี่ยมสอาด. (2561). *การจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ.
- ชัยวุฒิ เทโพธิ์. (2563). *ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- แดนไทย ตะวีไชย. (2561). *ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน*. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
- E. Peterson, and G. E. Plowman, *Business Organization and Management*, 3rd ed., (New York: Irwin, 1989), 56.
- Harrington, H. (1996). *James and James S. Harrington. High performance benchmarking – 20 steps to success*. New York: McGraw-Hill. McClelland, S. (1961).
- Helen; et al. (2002). *Learning in manufacturing organizations: what factors predict effectiveness?* Human Resource Development International, 5:1, DOI: 10.1080/13678860110057656
- Henri Fayol. (1916). *General and Industrial Management*. (1916).
- Kayl; et al. (2017). *Effective HR Management as the Most Important Condition of Successful Business Administration*. Available form: https://doi.org/10.1007/978-3-319-45462-7_3
- Manzoor, A. (2014). *A Look at Efficiency in Public Administration: Past and Future*. SAGE Open. Available form: <https://doi.org/10.1177/2158244014564936>

**ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง
อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา**
**SOCIAL WELFARE NEEDS OF THE ELDERLY IN KAENG SANAM NANG
DISTRICT NAKHON RATCHASIMA PROVINCE**

ณัฐริกา พลอัน

นักศึกษาลัทธิรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: Nattarika.pon@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: Pongsak.ph@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลัย

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา 2) เปรียบเทียบระดับความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรทั้งสิ้น 1676 คน จำนวน 330 ตัวอย่างโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยนำรายชื่อมาจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ค่า t-test และ F-test และตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้สูตรตามวิธีของ Scheffe' สรุปผลการวิจัย ความคิดเห็นต่อความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24, S.D. = 0.204$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อันดับแรกด้านสุขภาพอนามัย ($\bar{X} = 4.46, S.D. = 0.320$) รองลงมาด้านความปลอดภัยในชีวิต ($\bar{X} = 4.39, S.D. = 0.472$) ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 4.25, S.D. = 0.611$) ด้านการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนและด้อยโอกาส ($\bar{X} = 4.23, S.D. = 0.539$) ด้านการศึกษา ($\bar{X} = 4.13, S.D. = 0.296$) และด้านนันทนาการ ($\bar{X} = 4.02, S.D. = 0.680$) ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบปัจจัยความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะที่อยู่อาศัย พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ยกเว้น ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลไม่พบความแตกต่าง

คำสำคัญ: ความต้อง, การสวัสดิการสังคม, ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

This research aims to study 1.) to study the level of social welfare needs of the elderly in Kaeng Sanam Nang Subdistrict Administrative Organization Kaeng Sanam Nang District Nakhon Ratchasima Province 2) to compare the level of welfare needs of the elderly in Kaeng Sanam Nang Sub-district Kaeng Sanam Nang District Nakhon Ratchasima Province Classified by personal factors

This research is a quantitative research. (Quantitative Research) A total of 1676 people, including 330 samples by multistage randomization. The instrument used to collect the data was a questionnaire. The test statistics used to analyze the collected included percentage, means, standard deviation. F-test was used to test the differences between groups, and to test the differences between pairs, Scheffe was used. Summary of research results Opinions on Elderly Welfare Needs, Elderly Welfare Needs in Kaeng Sanam Nang Subdistrict Administrative Organization Area Kaeng Sanam Nang District Nakhon Ratchasima Province. Overall, it is at a high level. ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.204) When considering each aspect, it was found that health was the first priority. ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.320) followed by safety in life. ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.472) Residential ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.611) in solving poverty and underprivileged problems ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.539) Education ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.296) and recreation ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.680) respectively

The results of the hypothesis testing comparing the factors of welfare needs of the elderly in Kaeng Sanam Nang Subdistrict Administrative Organization Kaeng Sanam Nang District Nakhon Ratchasima Province. Classified by personal factors such as gender, age, occupation, educational level, status, average monthly income. residential style A statistically significant difference was found at .01 except for the duration of residence in the Sub-District Administrative Organization.

Keywords: need, social welfare, elderly

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัจจุบันประเทศทั่วโลกต่างกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สำหรับประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุข ได้ระบุว่า จะเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ภายในปี พ.ศ. 2568 จะต้องเตรียมรับมือกับ การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น (บริษัท บางกอกโพสท์ จำกัด (มหาชน), 2561) ประกอบกับ ภูษพงศ์ โนคไธสง (2561) ผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สศช.) และใน ปี พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะมีประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 28.00 ทั้งนี้ในปัจจุบันสัดส่วนของวัยทำงานดังกล่าวยังสามารถดูแลผู้สูงอายุได้ 1 ต่อ 4 คน แต่ในปี พ.ศ. 2574

สัดส่วนการดูแลผู้สูงอายุ จะเฉลี่ยที่ 1 : 1 การที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการใส่ใจดูแลสุขภาพ และการ รับ โภชนาการที่ครอบคลุมถึงทางการแพทย์มีการพัฒนา ไปอย่างรวดเร็วและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุมิชอบซ้ำจำกัด จากการศึกษาของวิไลพร สุตันไชยพันธ์ พบว่า การดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า มีปัญหาอุปสรรคหลายประการ คือ บริการที่มีอยู่ไม่สนองความต้องการและบริการที่ผู้สูงอายุต้องการ แต่รัฐไม่สามารถจัดให้ได้เหมาะสมเพียงพอ ทั้งถึงเป็นธรรม แม้ว่าจะมีนโยบายที่ชัดเจนต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุแต่มีข้อจำกัดในการบริหารจัดการด้านบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร ทางสังคม และการขาดแคลนข้อมูลผู้สูงอายุ จึงส่งผลให้การดำเนินงานสวัสดิการสังคมไม่สามารถดำเนินการ ได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง องค์การบริหารส่วนตำบลนาแกสนามนาง ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานที่มีความพร้อมในระดับหนึ่งใน การดำเนินงานสวัสดิการสังคมด้านเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแต่ในสภาพความเป็นจริง พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนาแกสนามนางยังคงมีปัญหาในการดำเนินงานสวัสดิการ สังคมด้านเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาแกสนามนาง ยังไม่ครอบคลุม ลักษณะงานสวัสดิการสังคมด้านต่างๆ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาระดับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลนาแกสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา

(2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แผนยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2555-2559)

1. สถานการณ์ของการพัฒนาสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย ประเทศไทยได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปีพ.ศ. 2540 ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างรุนแรงก่อให้เกิด ปัญหาสังคมในด้านต่างๆ ตามมา พบว่า ปัญหาสังคมเรื้อรังที่ต้องแก้ไขได้แก่ปัญหาการแพร่ระบาด ปัญหาความยากจนและการว่างงาน ปัญหาครอบครัว ปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจและศีลธรรม ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยและปัญหากลุ่มผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ ปัญหาคนเร่ร่อนขอทาน ปัญหาการ ทอดทิ้งเด็กผู้สูงอายุและคนพิการ

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อให้การส่งเสริมและพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคม การปฏิรูป การบริหารจัดการและพัฒนาวิธีการและมาตรฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์พร้อมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ประชาชนเข้าถึงและตรวจสอบระบบบริการทางสังคมได้โดยการสร้าง ความ เข้มแข็งให้แก่ภาคประชาสังคม องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบัน จึงได้กำหนดมาตรการในการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมโดยคำนึงถึงหลักบูรณาการและให้ครอบคลุม งานสวัสดิการสังคมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ผู้สูงอายุ ดังนี้

1. สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย

1.1 ให้ความสำคัญแก่การสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยสนับสนุน ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เอื้อต่อ การเสริมสร้างให้คนมีสุขภาพดี

1.2 ปรับปรุงพัฒนาระบบประกันสุขภาพให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรมและครอบคลุม ผู้ด้อยโอกาสและประชาชนทุกคน ควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจทั้งในระดับบุคคลและองค์กร ที่นำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในระบบประกันสุขภาพ

1.3 ส่งเสริมพัฒนามาตรฐานการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ ฝ้ายกาย และ ฝ้ายจิต และปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้สามารถรองรับการสร้างหลักประกันสุขภาพ ถ้วนหน้า

1.4 สร้างกลไกในการประเมินผลระบบสุขภาพทั้งในด้านคุณภาพ ความเป็นธรรม และ ประสิทธิภาพโดยมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน โดยเฉพาะการจัดระบบสุขภาพในการดูแลผู้ยากจนและ ผู้ด้อยโอกาส

2. สวัสดิการด้านการศึกษา

2.1 เพิ่มโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้ของทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายให้มีการศึกษาฝึกรอบร มแก่ผู้ว่างงาน ผู้สูงอายุ โดยการสนับสนุนให้สถานศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษาใน ระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย

2.2 การใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบเพื่อให้กระจายสู่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย

2.3 ส่งเสริมการศึกษาพิเศษแก่ผู้พิการและขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ยากจนและ ผู้ด้อยโอกาส

3. สวัสดิการด้านนันทนาการ

3.1 สนับสนุนกิจกรรมการ ท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ โดยให้ความสำคัญกับ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงนิเวศน์และเชิงวัฒนธรรม

3.2 พัฒนาสวนสาธารณะ สวนสุขภาพ และสนามกีฬาในเมืองให้เพียงพอ

3.3 ส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ

4. สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย

4.1 จัดหาที่อยู่อาศัยตามความต้องการของประชาชน โดยเน้นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผู้ใช้ แรงงาน และผู้สูงอายุ

4.2 พัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยให้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และปรับปรุง ชุมชนให้น่าอยู่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีมีระบบสาธารณูปโภคและคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม โดยส่งเสริม ให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

4.3 จัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราวให้แก่ประชาชนที่ประสบปัญหาความทุกข์ยาก เดือดร้อน ได้อย่างทั่วถึง

5. สวัสดิการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5.1 การพิทักษ์สิทธิและคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กเยาวชน สตรีผู้สูงอายุ

5.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ดำเนินการในกิจกรรมที่มุ่ง เสริมสร้างสังคมสมานฉันท์มีขันติธรรม เคารพต่อความหลากหลายของบุคคลกลุ่มต่างๆ บนพื้นฐานของศาสนา ชาติพันธุ์เพศและวัยเพื่อขจัดความขัดแย้งและการเลือกปฏิบัติ

5.3 พัฒนาระบบและวิธีการในการเฝ้าระวังการป้องกันสาธารณสุขและการช่วยเหลือ
อย่างครบวงจร

6. สวัสดิการด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส

6.1 ปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่ให้มีสภาพบังคับมากขึ้น เพื่อให้คนจน และผู้ด้อยโอกาส
ได้รับสิทธิโอกาส และความเสมอภาคในด้านต่างๆ

6.2 โครงการสวัสดิการผู้สูงอายุให้แก่ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน ไร้ที่อยู่อาศัย และขาด
ผู้อุปการะในรูปของศูนย์บริการผู้สูงอายุ

6.3 การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพเป็นรายเดือน

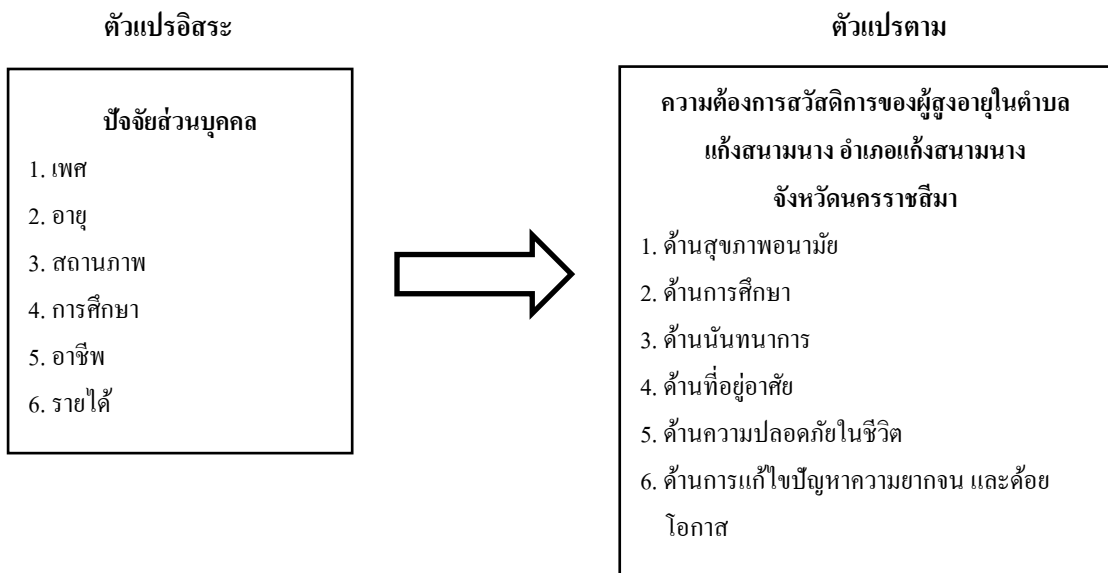
6.4 สนับสนุนให้มีโครงการลงทุนเพื่อสังคมได้มีโครงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส โดยใช้
กระบวนการชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ลอร์ดัน (Lawton, 1985 อ้างถึงใน สิทธิอาภรณ์ ชวนปี, 2540,) และ ลลิลญา ลอยลม, (2545) ได้ศึกษา
คุณภาพชีวิต หรือการมีชีวิตที่ดีในผู้สูงอายุ และกล่าวว่าผู้สูงอายุที่มี คุณภาพชีวิตที่ดีต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ
4 ด้าน

ลัดดา บุญเกิด (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขต เทศบาลตำบล
เกาะจันทร์อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการทบทวนตัวแปรที่ได้จากการศึกษา แนวคิด และทฤษฎี
ประกอบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้นำแผนยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2555-2559)
มากำหนดกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง
จังหวัดนครราชสีมา ที่แตกต่างกัน มีความต้องการด้านสวัสดิการต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ได้รับเบี้ยยังชีพ และอาศัยอยู่ในอำเภอแก่งสนามนาง ตำบลแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ได้รับเบี้ยยังชีพ และอาศัยอยู่ในอำเภอแก่งสนามนาง ตำบลแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีจำนวน 330 คน

4.2 เครื่องมือวิจัย

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

- 1) ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างเครื่องมือและกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม
- 2) สร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยแบบสอบถามมี 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะที่พักอาศัย และระยะเวลาที่อาศัย

ตอนที่ 2 ความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา แบ่งเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1. ด้านสุขภาพอนามัย 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านนันทนาการ 4. ด้านที่อยู่อาศัย 5. ด้านความปลอดภัยในชีวิต และ 6. ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และด้อยโอกาส

ลักษณะเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับความต้องการมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย ถึงน้อยที่สุด

- 3) หาคุณภาพของเครื่องมือเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3คน นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1

4) การตรวจสอบคุณภาพความเชื่อมั่น (Reliability coefficient) กระทำโดยนำข้อมูลแบบประเมินความต้องการสวัสดิการซึ่งเป็นเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ มาทดสอบความเที่ยงตรงโดยการนำมาทดลองใช้ (tryout) ก่อนที่จะนำข้อมูลไปใช้จริงจำนวน 30 ชุด และนำข้อมูลที่นำมาทดสอบด้วยวิธีทางสถิติ โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1974: 161) ของแต่ละตัวแปรตามกรอบแนวคิดในการศึกษาคความีค่าคะแนนสูงกว่า 0.70 จึงจะถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ มีคุณภาพ และสามารถนำไปใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษา โดย Cronbach's Alpha ในข้อมูลแบบประเมินนี้ มีค่าเท่ากับ 0.96

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจากตำรา บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความต้องการ

สวัสดิการผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง ตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา

2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 330 คน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

- 2.1) ผู้วิจัยเตรียมแบบสอบถามจำนวน 330 ชุด
- 2.2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง
- 2.3) นำแบบสอบถามฉบับที่ได้คำตอบอันครบถ้วนสมบูรณ์มาทำการลงรหัสเพื่อนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์และแปรผลข้อมูลทางสถิติ

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระเบียบวิธีทางสถิติ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD.)
3. วิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One-Way ANOVA วิเคราะห์โดยใช้สถิติ F และ t

5. ผลการวิจัย

(n = 330)

ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขต			
องค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ด้านสุขภาพอนามัย	4.46	.320	มากที่สุด
2. ด้านการศึกษา	4.13	.296	มาก
3. ด้านนันทนาการ	4.02	.680	มาก
4. ด้านที่อยู่อาศัย	4.25	.611	มากที่สุด
5. ด้านความปลอดภัยในชีวิต	4.39	.472	มากที่สุด
6. ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส	4.23	.539	มากที่สุด
โดยรวม	4.24	.204	มากที่สุด

ความคิดเห็นต่อความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.204) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อันดับแรกด้านสุขภาพอนามัย ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.320)

รองลงมาด้านความปลอดภัยในชีวิต ($\bar{X} = 4.39, S.D. = 0.472$) ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 4.25, S.D. = 0.611$) ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส ($\bar{X} = 4.23, S.D. = 0.539$) ด้านการศึกษา ($\bar{X} = 4.13, S.D. = 0.296$) และด้านด้านนันทนาการ ($\bar{X} = 4.02, S.D. = 0.680$) ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบปัจจัยความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะที่อยู่อาศัย พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ยกเว้น ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลไม่พบความแตกต่าง

เพศ พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุทั้งในภาพรวมและรายด้านได้ที่แตกต่างกัน โดยเพศชายมีความเห็นแตกต่างมากกว่าเพศหญิง

อายุ พบว่า อายุ 60-65 ปี มีความต้องการสวัสดิการด้านสุขภาพอนามัยน้อยกว่าอายุ 66-70 ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นไม่พบความแตกต่าง

อาชีพ พบว่า ไม่ได้ประกอบอาชีพ รับจ้าง เกษตรกรรม ค่าขายกิจการส่วนตัว และอื่นๆ โปรครระบุไม่แตกต่างกัน

สถานภาพ พบว่า โสด มีความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุมากกว่า หม้าย/หย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 ส่วนคู่อื่นไม่พบความแตกต่าง

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าต่ำกว่า 3,000 บาท มีความต้องการมากกว่า 5,000-10,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมากกว่า 10,000 – 15,00 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และต่ำกว่า 3,000 บาท มีความต้องการมากกว่า 5,000-10,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.01 ส่วนคู่อื่นไม่พบความแตกต่าง

6. อภิปรายผล

ความคิดเห็นต่อความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งสนามนาง อำเภอแก่งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อันดับแรกด้านสุขภาพอนามัย รองลงมาด้านความปลอดภัยในชีวิตด้านที่อยู่อาศัย ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาส ด้านการศึกษา และด้านด้านนันทนาการ ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุขาดความดูแลทางด้านสุขภาพอนามัยและต้องการ การรักษาพยาบาลเจ็บป่วยจากภาครัฐบาลรวมถึงที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเพราะผู้สูงอายุบางคนไร้บ้านเนื่องจากมีฐานะยากจนละไม่มีงานทำมีการศึกษาสูงสุดเพียงแค่ประถมศึกษาตอนต้น ไม่สามารถไปประกอบอาชีพในด้านอื่นๆ ได้ และในด้านนันทนาการไม่มีผู้นำที่พาทำกิจกรรมและสถานที่การจัดนันทนาการสอดคล้องกับงานวิจัยของลัดดา บุญเกิด (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขต เทศบาลตำบลเกาะจันทร์อำเภอกะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมผู้สูงอายุ มีความต้องการด้านสวัสดิการอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์ตามรายด้าน พบว่า ด้านสุขภาพและการ รักษาพยาบาลผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 และสอดคล้องกับงานวิจัยของลอว์ตัน (Lawton, 1985 อ้างถึงใน สิทธิอาภรณ์ ชวนปี, 2540) และ ลลิลญา ลอยลม (2545) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิต หรือการมีชีวิตที่ดีในผู้สูงอายุ และกล่าวว่าผู้สูงอายุที่มี คุณภาพชีวิตที่ดีต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน คือ 1. การมีความผาสุกทางด้านจิตใจ (Psychological Well-being) 2. ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม (Behavioral Competence) 3. สิ่งแวดล้อมของบุคคล (Objective Environment) 4. การรับรู้คุณภาพชีวิต

(Perceived Quality of Life) ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบปัจจัยความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก้งสนามนาง อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะที่อยู่อาศัย พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ยกเว้น ระยะเวลาที่อยู่อาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้เพราะเวลาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งสนามนาง อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา อาศัยอยู่ในพื้นที่ยาวนานไม่ต่างกันและไม่มีการย้ายเข้าหรือย้ายออกและประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ในพื้นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) ด้านค่าใช้จ่ายในการใช้บริการของผู้สูงอายุ ควรกำหนดมาตรการในการใช้บริการของผู้สูงอายุ เพื่อลดค่าใช้จ่าย ซึ่งอาจจะจัดศูนย์บริการผู้สูงอายุในพื้นที่หรือชุมชนเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางของผู้สูงอายุ

2) ด้านสถานภาพสมรส ของผู้สูงอายุการจัดกิจกรรมเพื่อให้สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรม ให้สอดคล้องตามความต้องการของสถานภาพสมรส เช่น การจัดกิจกรรมทางด้านสุขภาพ การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ

3) ด้านรายได้ของผู้สูงอายุ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุควรตระหนักถึงปัจจัยด้านรายได้ของผู้สูงอายุมาพิจารณา ในการจัดสวัสดิการ เพราะจากการศึกษา พบว่า หากผู้สูงอายุมีรายได้สูงก็จะมีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมลดลง ดังนั้นกิจกรรมด้านการส่งเสริมด้านอาชีพและการมีรายได้จะช่วยลด ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุลงได้

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรวิจัยเรื่องแนวทางจัดสวัสดิการความต้องการด้านสุขภาพอนามัยให้ผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งสนามนาง

(2) ควรวิจัยเรื่องแนวทางจัดสวัสดิการความต้องการด้านที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งสนามนาง

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งสนามนาง อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการศึกษา และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์, อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และขอขอบคุณ ผศ.ดร. สุดาภรณ์ อรุณดี ดร.सानิต ศิริวิศิษฐ์กุล ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงจนมีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

9. เอกสารอ้างอิง

กุชพงศ์ โนนไชสง. (2561). แอลงข้าว สติดิบอกอะไร ผู้สูงวัยปัจจุบันและอนาคต. สืบค้นจาก

http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/Press_Release/2561/N10-04-61-1.aspx

ลัดดา บุญเกิด. (2557). ความต้องการด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเกาะจันทร์ อำเภอกะจันทร์

จังหวัดชลบุรี. สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ลลิตญา ลอยลม. (2545). การเตรียมตัวก่อนเกษียณของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

สิทธิากรณ์ชวนปี. (2540). การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ ตำบลบางเมือง อำเภอมือ

จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล)

ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด มหาชน

THE HALAL LIFE INSURANCE (TAKAFUL) PURCHASING DECISION OF MUANG THAI LIFE ASSURANCE PUBLIC COMPANY LIMITED

มณฑิรา เดชอรัญ

หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: montira.d@muangthai.co.th

सानิต ศิริวิศิษฐ์กุล

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: sanit.si@northbkk.ac.th

อนันต์ ธรรมชาลัย

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

สุดาภรณ์ อรุณดี

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: Sudabhorn.ar@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) 2) เพื่อศึกษาการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิตจำกัด (มหาชน) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำนวน 378 คน ใช้การสุ่มแบบง่ายตาม เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม สถิติเชิงพรรณนาที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติเชิงอนุมาน โดยใช้ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1. การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) พบว่า ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านเบี้ยประกันส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อเบี้ยประกันราคา 20,001-50,000 บาท ประกันในทุน 150,001-300,000 บาท และการตัดสินใจซื้อประกันชีวิต ด้านแบบประกันส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อแบบประกันประเภทออมทรัพย์เพื่ออัญญา/อุมเราะห์ระยะเวลาในการตัดสินใจ ภายใน 1 เดือน และมีการถือกรมธรรม์คนละ 1 กรมธรรม์ และมีการสนใจซื้อซ้ำและข้อมูลการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกัน

คำสำคัญ : การตัดสินใจซื้อ, ประกันชีวิตแบบฮาลาล, ตะกาฟูล

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to analyze decision data for purchasing halal life insurance (Takaful) of Muang Thai Life Assurance Public Company Limited 2) to study the decision for purchasing Halal life insurance (Takaful) of Muang Thai Life Assurance Public Company Limited. The samples of this research consisted of 378 Muslim customers in Thailand who purchased halal (Takaful) life insurance of Muang Thai Life Assurance Public Company Limited. It was convenient sampling. The instrument used in this research was a questionnaire. The descriptive statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The statistic used for hypothesis testing was Chi-square. The results showed that 1.) the most decision data to purchase halal life insurance (Takaful) of Muang Thai Life Assurance Public Company Limited was the life insurance with the price of 20,001-50,000 Baht. The price of insurance covers 150,000-300,000 Baht. 2.) The decision for purchasing Halal life insurance (Takaful) of Muang Thai Life Assurance Public Company Limited was savings insurance for Hajj / Umrah. The decision-making period was within 1 month and 1 unit for a person. There was interest in repurchasing for halal life insurance (Takaful) of Muang Thai Life Assurance Public Company Limited. And the decision data to purchase halal life insurance (Takaful) of Muang Thai Life Assurance Public Company Limited was significantly correlated with the decision to purchase halal life insurance (Takaful) of Muang Thai Life Assurance

Keywords : Purchasing Decision, Halal Life Insurance, Takaful

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ในปัจจุบันการที่มีสุขภาพที่ดีและแข็งแรงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการดูแลตนเองให้สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้นจึงควรเอาใจใส่และดูแลสุขภาพของตัวเอง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อความสำเร็จในวันข้างหน้า การวางแผน การดำเนินชีวิตจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในโลกปัจจุบัน การเตรียมความพร้อมสำหรับการป้องกัน เพื่อหลีกเลี่ยงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ หรือการทำการประกันสุขภาพ เพื่อความปลอดภัยได้รับการรักษาพยาบาลได้ทันทีเมื่อเจ็บป่วยโดยไม่ต้องกังวล เรื่องการระงับค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสร้างหลักประกันความมั่นคงในการ ดำเนินชีวิต ซึ่งการประกันเป็นการออมอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นการออมระยะยาว ผู้ถือกรมธรรม์ถือได้ว่าเป็น ผู้มีวินัยในการออม การประกันเป็นการซื้อความสบายใจให้กับตัวเองและคนในครอบครัวของผู้เอาประกัน ในปัจจุบันมีปัจจัยเสี่ยงในชีวิตและสุขภาพของคนมากมาย จึงทำให้คนโอนความเสี่ยงภัยมาให้อุบัติประกัน ชีวิตเป็นผู้ดูแล ดังนั้นคนทั่วไปมีการซื้อประกันให้กับตนเองและคนในครอบครัวมากขึ้น การทำประกันชีวิตก็ เป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการวางแผนทางการเงินในระยะยาวเป็นการออมเงินอีกทางหนึ่ง ตลอดจนช่วยลด ความเสี่ยงที่ไม่คาดคิดกับผู้ที่ทำประกันภัยได้(เรื่องพร หนูเจริญ, 2562)

บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัทประกันชีวิตชั้นนำของไทย เป็นบริษัทให้บริการด้านการประกันชีวิต ก่อตั้งเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2494 โดยเป็นบริษัทแห่งแรกในประเทศไทยที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้แต่งตั้งเป็นบริษัทประกันชีวิตในพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2502 ก่อตั้งเมื่อในปี วันที่ 12 มิถุนายน 2540 นอกจากนี้ บริษัทฯ ยังมุ่งมั่นพัฒนาการ

บริการเพื่อประโยชน์อันสูงสุดแก่ลูกค้าประชาชนและสังคมไทย พร้อมกับการสร้างสรรค์สังคม ทุกเชื้อชาติ ศาสนา ให้มีแต่รอยยิ้ม เข้าใจในบริบทผู้ที่นำถือศาสนาอิสลามในประเทศไทย จึงได้ดำเนินเปิดช่องทางประกันชีวิตแบบฮาลาล “ฝ่ายเมืองไทยตะกาฟูล” ธุรกิจตะกาฟูลในปี 2549 ให้กับผู้นับถือศาสนาอิสลาม ภายใต้ชื่อ “ประกันชีวิตฮาลาล(ตะกาฟูล) จึงทำให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามมีทางเลือกในการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล(ตะกาฟูล)กับบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล(ตะกาฟูล)ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ไกลตัวสำหรับผู้บริโภคส่วนใหญ่ เพราะมุสลิมยังขาดการรับรู้เรื่องแบบประกันชีวิตฮาลาล(ตะกาฟูล) และคิดว่าเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นสิ้นเปลืองเงินทอง เพราะจะต้องมีการจ่ายค่าเบี้ยประกัน และยังไม่เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับ รวมถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมด้วย จะเห็นว่าธุรกิจประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด มหาชน เป็นธุรกิจหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด มหาชน เพื่อที่จะนำข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนากลยุทธ์ในขายประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด มหาชน และสามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ตามปัจจัยส่วนบุคคล
2. เพื่อศึกษาการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

ปัจจัยที่มีต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค คือ ผู้บริโภคแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างกันของลักษณะทาง ภายนอก และสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล ทำให้การตัดสินใจซื้อของแต่ละบุคคลมีความ แตกต่างกัน ดังนั้น นักการตลาดจึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอย่างเหมาะสม (Watson อ้างถึงใน ฉัตรยาพร เสมอใจ และมัทธนียา สมมิ, 2545 : 23)

3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตลาดและส่วนประสมทางการตลาด

การบริการ (Service) หมายถึง กิจกรรม ประโยชน์ หรือความพอใจซึ่งได้เสนอเพื่อขาย หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นรวมกับการขายสินค้า โดยทั่วไปแล้วบริการไม่ต้องเกี่ยวข้องกับสินค้านั้น แต่บริการจะมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนความต้องการใช้ การฝึกอบรมผู้บริโภคให้รู้จักวิธีใช้ ทั้งนี้บริการที่เป็นที่ต้องการเท่านั้นจึงจะขายได้ ฉัตรยาพร เสมอใจ (2550, น. 218)

การบริการ (Service) หมายถึง การกระทำใดๆ ให้อีกฝ่ายหนึ่ง โดยผู้รับบริการไม่ได้เป็นเจ้าของการบริการนั้นๆ เหมือนเช่นการเป็นเจ้าของสินค้า Berry (1980) อ้างถึงใน ชูชัย สมิทธิโกร (2553, น. 362)

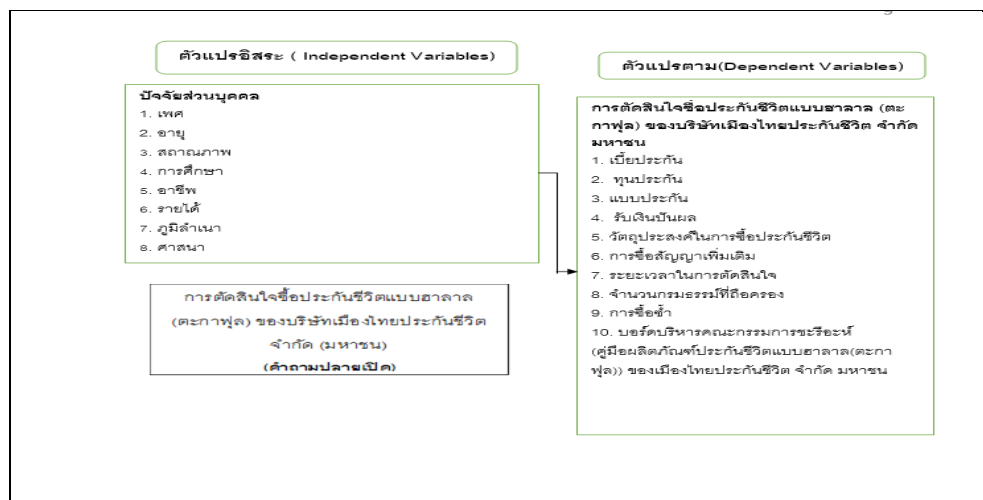
3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลพบว่า ปัจจัยที่มีผล ต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลของกลุ่มตัวอย่าง

ประกอบด้วย 4 ปัจจัย เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคลและกระบวนการจัดการบริหาร ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และราคา ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาด และปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ สำหรับปัจจัยด้านประชากร พบว่า สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่แตกต่างกันอย่างไรก็ตาม เพศ อายุ อาชีพ ที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลที่แตกต่างกัน ณัฐยา ภัทรกิจจานุรักษ์ (2560)

ประกันภัยอิสลาม (ตะกาฟูล) และปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจในการซื้อของบริษัทในการaji ประเทศปากีสถาน ผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทั้งหมดมีความน่าเชื่อถือ การจัดกลุ่มรายการแบบสอบถามมีความถูกต้องและมีผลในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญของศาสนาและความไว้วางใจต่อความตั้งใจของลูกค้ำที่จะซื้อตะกาฟูล ขณะที่พึงพอใจกับการประกันภัยแบบเดิม มีผลกระทบในทางลบต่อความตั้งใจในการซื้อ Takaful ที่เกี่ยวข้องกับการชีวิตในขณะที่ปฏิบัติตามหลักการชารีอะฮ์ในการทำธุรกรรมทางการเงิน ในขณะที่นายทะเละกุลครอบคลุมความเสี่ยงของการสูญเสียชีวิตทรัพย์สินและทรัพย์สินและเป็นทางเลือกในการประกันทั่วไป ดร. เคนมาร์ก Ahmed Siddiqui (มกราคม 2017)

3.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.5 สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของประชากรมุสลิมในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ซื้อกรรมธรรม์ประกันชีวิตแบบสากล(ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำนวนประชากร 6,700 คน (ข้อมูลเฉพาะผู้เอาประกันชีวิตแบบสากล (ตะกาฟูล) ปี 2563 ณ วันที่ 1 มกราคม 2564) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 378 คน มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วนของแต่ละภูมิภาค และคำนวณหาสัดส่วนของประชากรมุสลิมที่ซื้อประกันชีวิตแบบสากลในแต่ละภูมิภาค แล้วจึงทำการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

4.3 เครื่องมือวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตแบบสากล (ตะกาฟูล) ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Closed-end Questionnaire) และแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสากล (ตะกาฟูล) ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด มหาชน ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิด

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจาก ตำรา บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตแบบสากล (ตะกาฟูล) ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

4.4.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 378 คน

4.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

4.5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

4.5.1.1 เพื่อบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ภูมิลำเนา ศาสนา และการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตในด้านต่างๆ

4.5.1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตแบบสากล (ตะกาฟูล) ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

4.5.2 สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบปัจจัย

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตแบบสากล (ตะกาฟูล) ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)” มีผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสากล (ตะกาฟูล) ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านเบี้ยประกันส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อเบี้ยประกันราคา 20,001-50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.8

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านทุนประกันส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อทุนประกันในราคา 150,001-300,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.2

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านแบบประกันส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อแบบประกันประเภทออมทรัพย์เพื่ออัยย์/อุมเราะห์ และซื้อมากที่สุดคือ ตะกาฟุลเราะห์มะฮัษ 5/5 คิดเป็นร้อยละ 49.7

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านการรับเงินปันผลส่วนใหญ่ตัดสินใจรับเงินปันผลแบบ โอนเข้าบัญชี คิดเป็นร้อยละ 60.6

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านวัตถุประสงค์ในการซื้อประกันชีวิตส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตเนื่องจากคุ้มครองสุขภาพ ค่ารักษา คิดเป็นร้อยละ 52.9

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านการซื้อสัญญาเพิ่มเติม ส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อกลุ่มสัญญาโรคร้ายแรง คิดเป็นร้อยละ 62.2

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านระยะเวลาในการตัดสินใจ ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการตัดสินใจ ภายใน 1 เดือน

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านจำนวนกรมธรรม์ที่ถือครอง จำนวนมากกว่า 1 กรมธรรม์ คิดเป็นร้อยละ 56.9

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านการซื้อซ้ำ จำนวนที่สนใจซื้อ คิดเป็นร้อยละ 98.1

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตเพราะ บอร์ดบริหารคณะกรรมการชาอ์เราะห์ คิดเป็นร้อยละ 94.4

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟุล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิตจำกัด (มหาชน) พบว่า

1) การขายตามหลักการอิสลามที่ถูกต้องตามหลักชาอ์เราะห์เพื่อปฏิบัติแนวทางที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ต่างในการจัดการตามหลักการอิสลาม การประกันชีวิตเป็นเรื่องที่ดี เป็นเรื่องที่จะนำมาบริหารความเสี่ยง และมีประโยชน์มากมายแล้วแต่ละบุคคลซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ซึ่งในประเทศไทยมีมุสลิมประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด กระจายอยู่ทั่วทุกภาคในประเทศไทย จึงเห็นความสำคัญ ว่าประกันชีวิตนั้นคนไทยควรที่จะเข้าถึงประกันชีวิตได้ทุกคน จึงให้ความสำคัญ และจำเป็นของคนไทยมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามจึงได้ไปศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบประกันภัยฮาลาล (ตะกาฟุล) เป็นที่ยอมรับทั่วโลก การบริหารจัดการตะกาฟุล ต้องมีความโปร่งใส ชัดเจน บริหารจัดการตามแนวทางที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนา จึงเลือกรูปเรียกว่า” มูฎอเราะบะห์ (Mudarabah) การร่วมลงทุน และเลือกรูปแบบ” วะกาละห์” (Wakalah Mode) การมอบหมาย มาใช้ในการดำเนินการบริหาร คือ ความชัดเจนในการนำเงินสทบของสมาชิกไปบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักการศาสนา และนำไปลงทุนในกองทุนที่ฮาลาล ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามแนวทาง ตามหลักการอิสลาม และพร้อมทั้งมีนโยบายให้คนไทยทุกศาสนาที่สนใจแบบตะกาฟุลสามารถซื้อผลิตภัณฑ์ตะกาฟุลได้ และพร้อมผลักดันสนับสนุนผลิตภัณฑ์ตะกาฟุล เพื่อตอบโจทย์ตามความต้องการด้านการวางแผนการออมให้กับพี่น้องมุสลิมได้มีการออมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผลิตภัณฑ์ ที่มีหลากหลาย เช่น ออมเพื่ออัยย์เพื่ออุมเราะห์ และอีกหลายๆ ผลิตภัณฑ์ตะกาฟุล ให้เข้าถึงหลักประกันภายใต้การบริหารจัดการตามหลักชาอ์เราะห์

2) ปัจจุบันได้นำหลักการตะกาฟูลเข้ามาใช้แทนประกันชีวิต หรือระบบประกันกับทั่วไป เพื่อให้ความช่วยเหลือหรือดูแลสมาชิกที่ได้รับความเดือดร้อน ซึ่งระบบตะกาฟูลกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย อังกฤษเงินที่สมาชิกตะกาฟูลจ่ายสมทบเข้ามาถือว่าการบริจาคทานที่เรียกว่า “ตะบรूर” จะถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ค่าจ้างให้ไปบริหารจัดการ 2) เงินสมทบเข้าสมาชิก เพื่อนำไปลงทุนในธุรกิจที่ไม่ขัดต่อหลักการทางศาสนา โดยนำไปลงทุนในธุรกิจที่ฮาลาล ทั้งนี้ผลตอบแทนจากการลงทุนในลักษณะส่วนแบ่งกำไรระหว่างบริษัทกับสมาชิกตะกาฟูลตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญา และ 3) บัญชีพิเศษสมาชิกนำเงินที่เตรียมไว้เพื่อจ่ายให้กับผู้ประสบอุบัติเหตุ หรือผู้รับประโยชน์ในกรณีที่สมาชิกเสียชีวิต โดยกองทุนตะกาฟูลจะมอบให้เป็นฮิบะห์ หรือ “เงินที่มอบให้” การทำตะกาฟูลและการนำเงินไปลงทุนจะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการชารีอะห์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการทางศาสนาเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องสัญญาตะกาฟูลจึงได้รับการยอมรับแล้วว่าไม่ขัดต่อหลักศาสนา

3) บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด มหาชน ได้ออกแบบผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตฮาลาล (ตะกาฟูล) เพื่อให้พี่น้องมุสลิม ได้มีหลักประกันที่ฮาลาล ภายใต้การบริหารตามหลักการอิสลาม บอร์ดบริหารคณะกรรมการเมืองไทยชารีอะห์ เข้ามาดูแล เพื่อสร้างความมั่นใจกับพี่น้องมุสลิม โดยมีกลยุทธ์ขับเคลื่อนการตลาด โดยนำเสนอกลุ่มพี่น้องมุสลิมเข้าถึงทุกพื้นที่มุสลิมในประเทศไทย ด้วยเน้นการให้ความรู้กับผู้นำเพื่อที่จะไปสร้างการรับรู้ให้กับพี่น้องมุสลิม และเข้าถึงพี่น้องมุสลิมโดยตรงในทุกพื้นที่ ในเรื่องการบริหารจัดการแบบตะกาฟูล กองทุนที่เงินสมทบตะกาฟูลนำไปลงทุนในแหล่งที่ฮาลาล โดยมี คณะกรรมการเมืองไทยชารีอะห์เข้ามาดูแล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและมั่นใจในผลิตภัณฑ์ประกันภัยฮาลาล (ตะกาฟูล) อีกพร้อมด้วยแบบประกันตะกาฟูลเน้นการออมระยะสั้นเพื่อให้พี่น้องมุสลิมวางแผนการออมเงินเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เช่น ประกอบศาสนกิจ ไปฮัจญ์ ฮุมเราะห์ หรือออมเงินเพื่อด้านลดหย่อนภาษี ออมเงินเพื่อค่ารักษาพยาบาล และตามวัตถุประสงค์อีกมากมาย

6. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)” พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประชากรมุสลิมในประเทศไทยที่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านเบี้ยประกันส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อเบี้ยประกันราคา 20,001-50,000 บาท ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านทุนประกันส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อทุนประกันในทุน 150,001-300,000 บาท ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านแบบประกันส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อแบบประกันประเภทออมทรัพย์เพื่อฮัจญ์/ฮุมเราะห์ และซื้อมากที่สุดคือ ตะกาฟูลเราะห์มะฮะฮ์ 5/5 ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านการรับเงินปันผลส่วนใหญ่ตัดสินใจรับเงินปันผลแบบ โอนเข้าบัญชี ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านวัตถุประสงค์ในการซื้อประกันชีวิต ส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตเนื่องจากคุ้มครองสุขภาพ ค่ารักษา ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านการซื้อสัญญาเพิ่มเติม ส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อกลุ่มสัญญา โรคร้ายแรง ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านระยะเวลาในการตัดสินใจ ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการตัดสินใจ ภายใน 1 เดือนตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านจำนวนกรมธรรม์ที่ถือครอง จำนวนมากกว่า 1 กรมธรรม์ ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตด้านการซื้อซ้ำ จำนวนที่สนใจซื้อ และตัดสินใจซื้อประกันชีวิตเพราะ บอร์ดบริหารคณะกรรมการชารีอะห์ สอดคล้องกับแนวคิดของ อิสเรศ มะหะหมัด (2562) กล่าวว่า ตะกาฟูล (Takaful) หรือการทำประกันภัยแบบอิสลาม คือรูปแบบของการประกันที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามหรือชะรีอะฮ์ ที่อยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือระหว่างกัน ดังนั้นระบบ

การประกันแบบอิสลาม (Islamic Insurance) หรือหลักการตะกาฟูล (Takaful) หมายถึงการค้ำประกันร่วม (Joint Guarantee) จากหลักฐานในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานความว่า “ ท่านทั้งหลายจงร่วมมือกันบนความดีและความยำเกรง ” ซูเราะห์ที่ 5 อายะห์ที่ 2 นอกจากนี้ท่าน (ซ . ล.) ได้มีพระวจนะในเรื่องของการช่วยเหลือในเรื่องของความทุกข์ยากความว่า “ จากท่านอะบูสุรอยเราะฮ์ จากท่านศาสดา (ซ . ล .) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลใดที่ได้ทำการปลดปล่อยภาระหรือความทุกข์ยากในการดำรงชีวิตของผู้ศรัทธาในโลกนี้ พระองค์อัลลอฮ์ จะทรงปลดปล่อยความทุกข์ของเขาในโลกหน้าและบุคคลใดที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ พระองค์ก็จะทรงบรรเทาความทุกข์ยากของเขาทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ” รายงานโดย มุสลิมมัซฮับหรือสำนักคิดทางศาสนาอิสลาม มีมติว่าแนวคิดเรื่องการประกัน สามารถยอมรับได้ในศาสนาอิสลาม เนื่องจาก สมาชิกหรือผู้เอาประกันภัยให้ความช่วยเหลือระหว่างกันเพื่อประโยชน์ของกลุ่มผู้เอาประกันภัย เพื่อให้เป็นไปตามหลักการค้ำประกันร่วม (Joint Guarantee) สมาชิกหรือผู้เอาประกันภัยทุกคนจะจ่ายเงินสนับสนุน เพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนในกลุ่มผู้เอาประกันภัย เพื่อให้เป็นไปตามหลักการค้ำประกันร่วม (Joint Guarantee) และหลักการบริจาค (Charity) ภายใต้สัญญาการบริจาค (Charity) ซึ่งมีเจตนาที่จะช่วยบรรเทาความสูญเสีย และกระจายความรับผิดชอบและไม่มีประเด็นเกี่ยวกับความไม่แน่นอน (Gharar) และการพนัน (Maisir) เพราะการสมัครเป็นสมาชิกตะกาฟูลและการบรรเทาความสูญเสียถูกนำมาใช้ แทนการซื้อขายประกันกับเกมแห่งโอกาสเงินสนับสนุนของสมาชิกตะกาฟูลถูกนำไปแสวงหาผลตอบแทนภายใต้หลักการอิสลามโดยรูปแบบโครงสร้างของการดำเนินงานของตะกาฟูล ในรายละเอียดนั้นมีอยู่หลายรูปแบบ โดยเป็นการนำหลักการทางชะรีอะห์ หรือสัญญาต่างๆของหลักมุอามาลาต (Muamalat) ที่เป็นที่ยอมรับในศาสนาอิสลามมาประยุกต์ใช้แต่ไม่สอดคล้องกับประดิษฐ์เพชร แซ่ตั้ง (2558) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต แบบสะสมทรัพย์ของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 6 ปัจจัย โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ด้านกระบวนการ ด้านบุคคล ด้านชื่อเสียงบริษัทและระยะเวลาของกรมธรรม์ ด้านกายภาพ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านผลิตภัณฑ์และราคาตามลำดับ สำหรับปัจจัยประชากร พบว่า เพศ อายุอาชีพ การศึกษา และสถานภาพ ที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่แตกต่างกัน ระดับรายได้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตของผู้บริโภคใน เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่แตกต่างกัน

และการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบฮาลาล (ตะกาฟูล) ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) พบว่า บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด มหาชน ได้ออกแบบผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตฮาลาล (ตะกาฟูล) ได้ออกแบบการการขายตามหลักการอิสลามที่ถูกต้องตามหลักชะรีอะห์เพื่อปฏิบัติแนวทางที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ต่างในการจัดการตามหลักการอิสลาม ทั้งนี้เพราะ การประกันชีวิตเป็นเรื่องที่ดี เป็นเรื่องที่จะนำมาบริหารความเสี่ยง บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด มหาชน ได้ออกแบบผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตฮาลาล (ตะกาฟูล) เพื่อให้พี่น้องมุสลิม ได้มีหลักประกันที่ฮาลาล ภายใต้การบริหารตามหลักการอิสลาม บอร์ดบริหารคณะกรรมการเมืองไทยชาริอ์ เข้ามาดูแล เพื่อสร้างความมั่นใจกับพี่น้องมุสลิม โดยมีกลยุทธ์ขับเคลื่อนการตลาด โดยนำเสนอกลุ่มพี่น้องมุสลิมเข้าถึงทุกพื้นที่มุสลิมในประเทศไทย ด้วยเน้นการให้ความรู้กับผู้นำเพื่อที่จะไปสร้างการรับรู้ให้กับพี่น้องมุสลิม และเข้าถึงพี่น้องมุสลิมโดยตรงในทุกพื้นที่ ในเรื่องการบริหารจัดการแบบตะกาฟูล กองทุนที่เงินสมทบตะกาฟูลนำไปลงทุนในแหล่งที่ฮาลาล โดยมี คณะกรรมการเมืองไทยชาริอ์เข้ามาดูแล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและมั่นใจในผลิตภัณฑ์ประกันภัยฮาลาล (ตะกาฟูล) อีกพร้อมด้วยแบบประกันตะกาฟูลเน้นการออมระยะ

สิ้นเพื่อให้พี่น้องมุสลิมวางแผนการออมเงินเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เช่น ประกอบศาสนกิจ ไปฮัจญ์ ฮุมเราะห์ หรือออมเงินเพื่อด้านลดหย่อนภาษี ออมเงินเพื่อค่ารักษาพยาบาล และตามวัตถุประสงค์อีกมากมาย และหลักการตะกาฟูลเข้ามาใช้แทนประกันชีวิต หรือระบบประกันภัยทั่วไปเพื่อให้ความช่วยเหลือหรือดูแลสมาชิกที่ได้รับความเดือดร้อน ซึ่งระบบตะกาฟูลกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย อังกฤษเงินที่สมาชิกตะกาฟูลจ่ายสมทบเข้ามาถือเป็นการบริจาคทานที่เรียกว่า “ตะบรฺรู” จะถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ค่าจ้างให้ไปบริหารจัดการ เงินสมทบเข้าสมาชิก บัญชีพิเศษสมาชิกนำเงินที่เตรียมไว้เพื่อจ่ายให้กับผู้ประสบอุบัติเหตุ หรือผู้รับประโยชน์ในกรณีที่สมาชิกเสียชีวิต โดยกองทุนตะกาฟูลจะมอบให้เป็นอิมซะห์ หรือ “เงินที่มอบให้” การทำตะกาฟูลและการนำเงินไปลงทุนจะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการชารีอะห์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการทางศาสนาเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องสัญญาตะกาฟูลจึงได้รับการยอมรับแล้วว่าไม่ขัดต่อหลักศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยของ Billah, (2003) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ตะกาฟูล” เป็นวิธีการทำประกันของอิสลาม เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการประกันภัยแบบธรรมดาและเรียกอีกอย่างว่าประกันอิสลาม โดยพื้นฐานแล้ว คำว่าตะกาฟูลนั้นมาจากคำภาษาอาหรับ“กาฟาละห์” ซึ่งหมายถึงการรับประกันหรือความรับผิดชอบ ตะกาฟูลเป็นระบบการรวมตัวของชุมชนที่ผู้เข้าร่วมบริจาคเงินของพวกเขาเข้ากองทุนส่วนกลางเพื่อช่วยเหลือเหล่านั้นที่ต้องการมันมากที่สุดในการยามยากลำบากทางการเงิน สัญญาตะกาฟูลมักจะเกี่ยวข้องกับแนวความคิดของมูดาเราะบะห์ ทับบารู (เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น) และการแบ่งปันความสูญเสียร่วมกัน โดยไม่รวมองค์ประกอบของ Gharar ครอบคลุมตะกาฟูลเป็นสิ่งทดแทนการประกันชีวิตและความคุ้มครองความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในขณะที่ปฏิบัติตามหลักการชารีอะฮ์ในการทำธุรกรรมทางการเงินในขณะที่นายพลตะกาฟูลครอบคลุมความเสี่ยงของการสูญเสียทรัพย์สินและทรัพย์สินและเป็นทางเลือกแทนประกันทั่วไป

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด มหาชน และบริษัทประกันภัยต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรนำหลักการตะกาฟูลเข้ามาใช้แทนประกันชีวิต หรือระบบประกันภัยทั่วไปเพื่อให้ความช่วยเหลือหรือดูแลสมาชิกที่ได้รับความเดือดร้อน

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ขับเคลื่อนการตลาดการบริหารจัดการแบบตะกาฟูล กองทุนที่เงินสมทบตะกาฟูลนำไปลงทุนในแหล่งที่ฮาลาลโดยมีคณะกรรมการเมืองไทยชารีห์เข้ามาดูแล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและมั่นใจในผลิตภัณฑ์ประกันภัยฮาลาล (ตะกาฟูล)

8. เอกสารอ้างอิง

นิตยาพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ณัฐยา ภัทรกิจจานุรักษ์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประดิษฐ์เพชร แซ่ตั้ง. (2558). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อิสเรศ มะหะหมัด. (2561). *ชะกาดทรัพย์สิน(มาล)*. การจัดการสวัสดิการสังคมในองค์กรกองทุนชะกาดในประเทศมาเลเซีย.

Billah. (2003). *Malaysia : Islam, society and politics*. Singapore : Institute of Southeast **Asian Studies**.

**การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย
อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
GOOD GOVERNANCE OF ADMINISTRATION
OF LADSAWAI MUNICIPALITY, LAM LUK KA DISTRICT,
PATHUM THANI**

ยุทธนา ศรีสมบัติ

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: yutthana.sris@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: sanit.si@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลัย

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของพนักงานเทศบาลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานเทศบาลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ค่า t-test และ F-test โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของพนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า พนักงานเทศบาลที่ปฏิบัติงานภายในสำนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย ที่มีเพศ อายุ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่และรายได้ต่อเดือน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

และ 0.05 ส่วนระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลาดกุงกา จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : เทศบาลเมืองลาดสวาย, หลักธรรมาภิบาล

ABSTRACT

This research has a purpose for 1) to study good governance of administration of ladsawai municipality, lam luk ka district, pathum thani. 2) to compare governance of administration of ladsawai municipality, lam luk ka district, pathum thani. The sample group consisted of 397 sample groups, members of personnel in the ladsawai municipality. The research tool for this survey research was a constructed questionnaire. The statistics used in this research include frequency percent mean standard deviation. To compare the use of statistics t-test and F-test (one-way anova). And test a couple of ways scheffe's.

The results of this research revealed the following: 1) the opinions of officers towards the good governance of administration of ladsawai municipality, lam luk ka district, pathum thani were at the good level. 2) the hypothesis test results to compare stress of personnel in ladsawai municipality, lam luk ka district, pathum thani classified by personal factors about gender, age, working positions length of work and average income were significantly different relationship aspect at the statistical level of 0.01 and 0.05. And for personal factors about educational status and average income was no different.

KEYWORDS: Municipality, Good Governance.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

แนวความคิดเรื่องหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ถูกนำเสนอเป็นครั้งแรกโดยองค์กรระหว่างประเทศ คือ ธนาคารโลก และองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ซึ่งมีความหมายสากล คือ ระบบโครงสร้างและกระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศ โดยเฉพาะภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. อ้างถึงใน อริย์รัช แก้วเกาะสบัว. 2560) คำว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและสังคมที่ดี” ได้ถูกนำมาใช้เนื่องจากคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2542 กับวาระแห่งชาติสำหรับการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และได้กำหนดให้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ขึ้น มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 ทุกส่วนราชการต้องถือปฏิบัติ และต้องมีการรายงานผลการปฏิบัติตามระเบียบ ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 เพื่อขยายความวิธีการปฏิบัติการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” ตามมาตรา 52 ระบุว่า ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำหลักเกณฑ์ การบริการกิจการบ้านเมืองที่ดีตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว โดยอย่างน้อยต้องมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2555 สำนักงาน ก.พ.ร. ได้ทบทวนและวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีใหม่ เพื่อให้หลักธรรมาภิบาลของการบริหาร

กิจการบ้านเมืองที่ดีมีความง่ายต่อความเข้าใจ สะดวกต่อการจดจำ และการนำไปปฏิบัติ รวมทั้งมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพบริบทของประเทศไทย ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2555 ได้มีมติ เห็นชอบกับหลักการสำคัญของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ตามที่สำนักงาน ก.พ.ร. เสนอซึ่งประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญและ 10 หลักการย่อย ดังนี้ 1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ประกอบด้วยหลักประสิทธิภาพ หลักประสิทธิผล และหลักการตอบสนอง 2) ค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักการรับฟังข้อคิดเห็น/สามารถ ตรวจสอบ ได้ หลักความเปิดเผย โปร่งใส หลักนิติธรรม และหลักความเสมอภาค 3) ประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักการกระจายอำนาจ และหลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ 4) ความรับฟังข้อคิดเห็นทางการบริหาร ประกอบด้วย หลักคุณธรรม/จริยธรรม หลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบังคับใช้หลักธรรมาภิบาลและยังคงเป็นหลักการที่สำคัญต่อการ บริหารจัดการประเทศ โดยหลักธรรมาภิบาลได้ถูกกำหนดไว้ในหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ อันเป็นการ กำหนดให้รัฐพึงปฏิบัติเพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาประเทศ ซึ่งมาตรา 65 ได้บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดให้มี ยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำ แผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าวการจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมายและสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความ คิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วยยุทธศาสตร์ชาติ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้ บังคับได้” ดังนั้น จะเห็นได้ว่าจากผลของรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2560 จึงทำให้รัฐบาลต้องมีการนำหลักธรรมาภิบาล มาบรรจุไว้ในส่วนที่ 4 ของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐการ ป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและยังได้นำมาบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อเป็นเป้าหมายอันสำคัญให้ประเทศเกิดการพัฒนาและเป็นการขับเคลื่อนนโยบายด้านต่าง ๆ ของ รัฐภายใต้กฎหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและส่งผลกระทบต่อชาติเพื่อการพัฒนาไปอย่างยั่งยืน มั่งคั่ง และมั่นคงอย่างแท้จริง

เทศบาลถือได้ว่าเป็นหน่วยงานการปกครองในระดับท้องถิ่นที่เก่าแก่คุ้นเคย และเป็นรากฐานสำคัญ ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งยังเป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองท้องถิ่นที่กระจายอำนาจและ คำนึกถึงการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ ได้บัญญัติ ให้รัฐต้องบริหารงานโดยคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล โดยเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน ท้องถิ่นของตนเอง สามารถตรวจสอบความ โปร่งใสได้เพื่อให้ประชาชนได้รับความเท่าเทียมและเป็นธรรม ในการได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเป็นการพัฒนาพื้นฐานของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 50 เช่น รักษาความเรียบร้อย ของประชาชน บำรุงศิลปจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น รวมทั้งมีอำนาจใน การบริหารจัดการหรือปฏิบัติงานให้บริการพัฒนาเทศบาล ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาความ เดือดร้อน และตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เทศบาลเมืองลาดสวายเป็นเทศบาล เมืองที่ตั้งอยู่ในอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี นับว่าเป็นเทศบาลที่ตั้งอยู่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพฯ ที่มีกร ขยายตัวของชุมชนอย่างก้าวกระโดด อันเนื่องมา จากการย้ายถิ่นเพราะทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพฯ การคมนาคม สะดวก การบริหารงานจึงส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้มาใช้บริการในจำนวนที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นการศึกษาการ บริหารงานเทศบาลเมืองลาดสวายโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย ย่อมจะทำให้ประชาชนเป็น

สุข สะท้อนถึงการบริหารงานของเทศบาล เกิดประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพนักงานเทศบาล ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
- (2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานเทศบาล ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฤษณ์ ภูริพงษ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลของราชการเพื่อการปกครองส่วนภูมิภาค ในจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของราชการการปกครองส่วนภูมิภาค ในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม อยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ คือ หลักเปิดเผย/โปร่งใส โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 และหลักนิติธรรม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ตามลำดับ

มัลลิกา อุฤทธิ์ และ อภิไท สอนทอง (2560) ผลการศึกษาพบว่า ทักษะคติของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลนาขม อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักคุณธรรมรองลงมา คือ ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักการมีส่วนร่วมและด้านหลักนิติธรรม ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลนาขม อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ไม่แตกต่างกัน

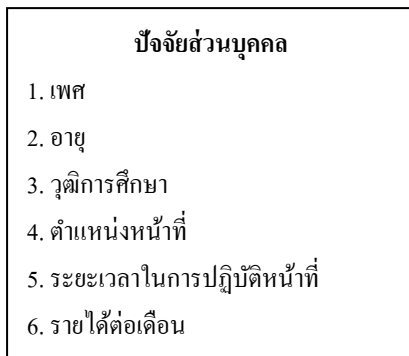
ศรวุฒิ ดาวกรงแก้ว, จีรพรรณ จันทร์วิเชียร, ชันยนันท์ จันทร์ทรงพล, บรรจง โษะมณี และภาดา วงศ์อุไร (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขตประเวศกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความโปร่งใส น้อยที่สุดคือ หลักการกระจายอำนาจตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรสำนักงานเขตประเวศ จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา พบว่าไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามอายุ ตำแหน่งงาน และรายได้ต่อเดือน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

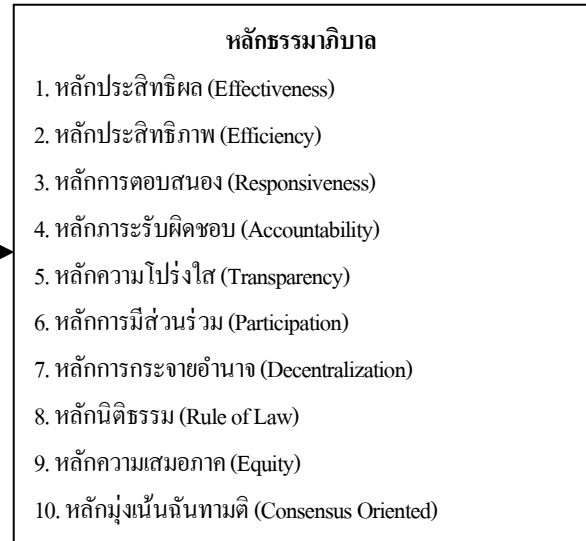
การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (2555) มากำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

3.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานเทศบาลที่ต่างกัน มีผลต่อความคิดเห็นในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย แตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พนักงานเทศบาลที่ปฏิบัติงานภายในสำนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 397 คน (สรุปยอดพนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย ประจำเดือน มกราคม 2564)

จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ จะศึกษาจากพนักงานเทศบาลที่ปฏิบัติงานภายในสำนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยใช้สูตรของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane, 1973: 125) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 จำนวน 199.24 ตัวอย่าง หรือ 200 ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ขั้นตอนที่ 1 สุ่มตามสัดส่วน (Proportion) ขั้นตอนที่ 2 สุ่มตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยเก็บจากกลุ่มตัวอย่างจนครบตามจำนวนที่กำหนด โดยนำแบบสอบถามไปสอบถามด้วยตัวเอง

4.3 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยใช้แบบสอบถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) ระดับ ด้านละ 5 ข้อคำถาม รวมเป็นจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 50 ข้อคำถาม สำหรับคุณภาพของเครื่องมือในขั้นตอนแรกผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านได้ค่า IOC = 1 จากนั้นได้นำแบบสอบถาม

ดังกล่าวไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ได้ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้ววิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามที่เป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach หาค่าความเชื่อของแบบสอบถามของการวิจัยในครั้งนี้ ได้ .939

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ยื่นหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ เพื่อทำหนังสือขอความร่วมมือถึงผู้บริหารเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์พนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย เป็นผู้กรอกแบบสอบถาม

2. ดำเนินการเก็บข้อมูล ตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามที่ได้รับคืนมาต้องนำมาตรวจสอบและคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ตอบข้อกระทงคำถามทุกรายการ สามารถนำมาวิเคราะห์ทางสถิติได้ จำนวน 200 ฉบับ จากที่ส่งไปจำนวน 200 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยบันทึกข้อมูลและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อประมวลผลข้อมูลทางสถิติสำหรับงานวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตอน มีดังนี้

1. คำนวณค่าสถิติพื้นฐาน โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. คำนวณค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่เป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach

3. ใช้สถิติทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ด้วยค่า t - test แบบ independent และ F- test โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA Analysis) และวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของ Scheffe'

5. ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08, S.D. = .335$) เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักภาระรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.32, S.D. = .577$) และด้านหลักความโปร่งใส น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.94, S.D. = .439$)

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน เปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานเทศบาล ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ในด้านหลักความโปร่งใส อายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ในด้านหลักภาระรับผิดชอบ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ด้านหลักการกระจายอำนาจ และด้านหลักความเสมอภาค ตำแหน่งงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ในด้านหลักประสิทธิผล ด้านหลักการตอบสนอง ด้านหลักภาระรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความเสมอภาคและแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในด้านหลักการกระจายอำนาจ และด้านหลักนิยามระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ในด้านหลักภาระรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักการกระจายอำนาจ และด้านหลักความเสมอภาค รายได้ต่อเดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ในด้านหลักประสิทธิผล

ด้านหลักการตอบสนอง ด้านหลักการรับผิดชอบ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านหลักการกระจายอำนาจ ด้านหลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในด้านหลักประสิทธิภาพ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผล

จากผลการศึกษา การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่าพนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี มีความคิดเห็นต่อระดับธรรมาภิบาล ในการบริหารงานของเทศบาลเมืองลาดสวาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะเทศบาลเมืองลาดสวาย มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ตามคู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยสำนักงาน ก.พ.ร. (2552) และคู่มือหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2563) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สราวุฒิ ดาวกรงแก้ว, จิรพรรณ จันทรวีเชียร, ธนยพันธ์ จันทร์ทรงพล, บรรจง โชะมณี และ ภาค วังสุไธ (2564) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขต ประเวศ กรุงเทพมหานคร พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขตประเวศ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับแนวคิดของธรรมาภิบาลของธนาคารโลก (World Bank, 1989) และ คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมของเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (UNESCAP, 2009) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) เป็นแนวคิดพื้นฐานของการบริหาร จัดการภาครัฐซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ของภาครัฐและยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมระบบบริหารจัดการที่มีเป้าหมายที่การตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้ใช้บริการ (Customer Driven) ด้วยระบบงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงาน (Result-based) ด้วยมาตรฐานผลงานขั้นสูง (High Performance Output) เป็นระบบบริหารจัดการที่อยู่ภายใต้กรอบของ บทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและโครงสร้างการกระจายอำนาจแผ่นดินในปัจจุบัน รวมทั้งหลักการการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) แต่ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรทางการบริหารที่จำเป็น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ รายได้ มีความแตกต่างกันที่ระดับ 0.05 แต่ด้านระดับการศึกษา ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้เพราะพนักงานเทศบาลที่ปฏิบัติงานภายในสำนักงานเทศบาลเมืองลาดสวายส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้เกิดความเข้าใจการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของอรทัย ทวีระวงษ์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ทักษะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด หลักประสิทธิผล หลักการตอบสนอง หลักการมีส่วนร่วม และหลักความเสมอภาค อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนหลักประสิทธิภาพ หลักการรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม และหลักมุ่งเน้นตามติ อยู่ในระดับมาก และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า บุคลากรภายในองค์กร ที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ไม่แตกต่าง ส่วนบุคลากรภายในองค์กรที่มีอายุ ตำแหน่ง และรายได้ต่างกัน

มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบทดสอบรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่าบุคลากรภายในองค์กรที่มีอายุ ตำแหน่ง และรายได้ มีรายคู่ที่สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนทดสอบรายคู่ที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ เพศ และระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่าบุคลากรภายในองค์กรที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของมัลลิกา อูฤทธิ์ และ อภิไท สอนทอง (2560) ที่ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลนาขม อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักคุณธรรมรองลงมา คือ ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักการมีส่วนร่วมและด้านหลักนิติธรรมประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลนาขม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ไม่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) เทศบาลเมืองลาดสวาย ควรมีนโยบายส่งเสริมและรณรงค์การทำงานให้เกิดความโปร่งใส ประชาชนตรวจสอบได้ ให้เป็นที่ไว้วางใจและเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนในพื้นที่

(2) เทศบาลเมืองลาดสวายควร มีกลยุทธ์ส่งเสริมการทำงานของผู้บริหารและพนักงานท้องถิ่นให้เกิดความโปร่งใสเพื่อประโยชน์ของประชาชน และสามารถตรวจสอบได้ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของหน่วยงาน

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรทำวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการสร้างนโยบายส่งเสริมและรณรงค์การทำงานให้เกิดความโปร่งใส ประชาชนตรวจสอบได้ ให้เป็นที่ไว้วางใจประชาชนของเทศบาลเมืองลาดสวาย

(2) ควรทำวิจัยเรื่องการสร้างกลยุทธ์ส่งเสริมการทำงานของผู้บริหารและพนักงานท้องถิ่นให้เกิดความโปร่งใส เพื่อประโยชน์ของประชาชน และสามารถตรวจสอบได้ ของเทศบาลเมืองลาดสวาย

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พนักงานเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ที่ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการศึกษา ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมสารนิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแก้ไขปรับปรุง จนมีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

9. เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ ภูริพงษ์. (2564). การใช้หลักธรรมาภิบาลของราชการเพื่อการปกครองส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ Journal of MCU Social Science Review*, 10 (2), 323-335.
- มัลลิกา อุดุทธิ และ อภิไท สอนทอง. (2560). ทิศนคติของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลนายม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2558, วันที่ 14 กุมภาพันธ์ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 647-651.
- ศราวุฒิ ดาวกรงแก้ว และคณะ (2564). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(40), 147-159.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2550). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2551 - 2555)*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.). กรุงเทพมหานคร.
- อรทัย ทวีระวงษ์. (2557). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*. *Latvijas zinatnu akademijas J*, 60(1-2): 55-74.
- Guogis, A. Smalskys, V. & Ferraz, D. (2016). Is there a new governance paradigm? The Lithuanian and Portuguese cases. *Latvijas zinatnu akademijas J*, 60(1-2): 55-74.
- Soda,K. (2016). *Good Governance Based Administration of Pawainangsub-district Administrative Organization*. Banfang District. KhonKaen Province. *Dhammathas Academic Journal*, 15(3), 85-92.

**การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาโครงการที่ได้รับรางวัล
ประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม
PARTICIPATORY GOVERNANCE: THE CASE STUDY OF AWARDED
PROJECTS FOR EFFECTIVE CHANGE**

นางสาวคณิศรา มีธรรมสวนะ

นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail: puii.kanisara@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธรรมา นิตินทรสุนทร

ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail: suthamma.n@chula.ac.th

บทคัดย่อ

รางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม (Effective Change) เป็นประเภทรางวัลที่สำนักงาน ก.พ.ร. มอบให้กับหน่วยงานของรัฐเพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการเปิดระบบราชการ นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐและคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงโครงการที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จ โดยศึกษาจากการให้รางวัลของสำนักงาน ก.พ.ร. จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง โครงการชลประทานสมุทรสงคราม และโครงการก้าวสู่อุทยานธรณีโลกด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน จังหวัดสตูล (Global Geoparks) โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการที่ได้รับรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการที่ได้รับรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แบ่งเป็นตัวแทนจากภาครัฐและภาคประชาชน 2 โครงการรวมทั้งสิ้นจำนวน 14 คน จากการวิจัยพบว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่สูงสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนโครงการให้บรรลุเป้าหมายก่อให้เกิดผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมและความยั่งยืนตามมา ในขณะที่ปัจจัยอื่น ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชนมีความรู้ที่เพียงพอ ประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมีส่วนช่วยในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น ทั้งนี้ ปัจจัยความพร้อมด้านบุคลากรเป็นข้อจำกัดที่ส่งผลให้ทั้ง 2 โครงการเกิดการดำเนินงานที่ไม่ต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, รางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม

ABSTRACT

The awarded projects for effective change were honored by the Office of the Public Sector Development Commission for government agencies with the commitment to the effective public administration and serving the citizen's needs. The research studies two awarded projects: Participatory Water Management in Diverse Ecosystems, Prak-Nam-Dang Community and Satun UNESCO Global Geopark as best practices in engaging citizens in decision making. The research objectives were (1) to study factors contributing to the projects' success (2) to study problems and obstacles in operating the projects and (3) to give recommendations to relevant government agencies in improving the projects. It used qualitative method for collecting data. Fourteen participants from government sector and citizen participated in in-depth interviews. Research found that a high level of public participation contributed to the success of the projects. Besides, the role of leaders, inclusion of stakeholders, knowledge about the project, availability of information, and allocation of resources had impact on the success. Research also found that the projects lacked of staffs who have continually worked with the community and monitored the project operations.

Keywords: participatory governance, awarded projects for effective change

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันมากขึ้น ซึ่งปัจจัยภายนอกที่เกิดขึ้นทำให้ภาครัฐต้องมีการปรับตัว ในขณะที่ปัจจัยภายในการบริหารราชการเองยังคงมีปัญหา เช่น การปฏิบัติงานที่เน้นกฎระเบียบไม่มีความคล่องตัว เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านก่อให้เกิดการทำงานแบบไม่บูรณาการ ซึ่งตามหลักการบริหารราชการแผ่นดินที่ดีควรเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ คือ “รัฐ เอกชน พลเมือง” แต่ในทางปฏิบัติรัฐและเอกชนกลับมีความเข้มแข็งในการควบคุมอำนาจจนประชาชนถูกกลืนเลย (อลงกต สารกาล, 2562) ส่งผลให้การทำงานของภาครัฐไม่ตอบสนองต่อความต้องการและประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจในการทำงานของภาครัฐ ดังนั้น การปฏิรูประบบราชการจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อยกระดับและสร้างประสิทธิภาพการทำงานของภาครัฐโดยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การบริหารราชการให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลจากการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ปัจจุบันการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่ทั่วโลกให้ความสำคัญและกำลังดำเนินการหลายรูปแบบ อีกทั้งยังเป็นหลักสากลที่นานาประเทศให้ความสำคัญเพราะเป็นวิธีการที่คำนึงถึงผลประโยชน์และสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยรวม(สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559) ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เห็นได้จากพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 หมวด 2 การบริหารราชการเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน กำหนดให้การปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการก่อนเริ่มจะต้องดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือชี้แจงทำความเข้าใจ เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับจากภารกิจนั้น ประกอบกับทิศทางการพัฒนาระบบราชการตามกรอบแนวคิดระบบราชการ 4.0 ที่มุ่งเน้นการเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน มีขีดสมรรถนะสูง ทันสมัย และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการโดยตรงมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2563)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการที่ได้รับรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม
- (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการที่ได้รับรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม
- (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม มาจากความล้มเหลวในการบริหารจัดการจากส่วนกลาง และข้อบกพร่องในระบบความรับผิดชอบของรัฐบาลแบบดั้งเดิม นอกจากนี้การปฏิรูปการกระจายอำนาจอย่างกว้างขวางในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศที่เพิ่มขึ้น ความต้องการของกลไกการปรับปรุงความสัมพันธ์ด้านความรับผิดชอบต่อระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นและพลเมือง (Speer, J., 2012)

กลไกการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถูกกำหนดไว้ให้เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการเอื้ออำนวยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Andersson, K., & van Laerhoven, F., 2007)

การเปลี่ยนรัฐบาลไปสู่การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินั้น หมายความว่า การร่วมกันของบุคคลและองค์กรนอกภาครัฐผ่าน “โครงสร้างและการจัดการที่สนับสนุนความสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ในขณะที่พวกเขามีส่วนร่วมกันในการตัดสินใจ (Edwards, M., 2005) เหมือนอย่างที่ Putnam ได้อธิบายว่า “ความเชื่อมโยงทางสังคม” เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างทุนทางสังคม (Putnam, R. D., 2000) ซึ่งมันเกี่ยวข้องกับบทบาทเชิงรุกของรัฐบาลในการให้อำนาจหรือการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งค่อนข้างมากกว่าบทบาทที่เฉยเมยในแนวคิดดั้งเดิมของการมีส่วนร่วมของพลเมือง

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) เป็นหลักการในการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักธรรมาภิบาล นำไปสู่ระบบราชการที่มีความสุจริต โปร่งใส เที่ยงธรรมและมีการบริหารงานที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ โดยหน่วยงานภาครัฐจะมีกลไกการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่องและสร้างสรรค์ เป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้าถึงได้ มีการติดต่อสื่อสารสองทาง นำข้อคิดเห็นของประชาชนมาประกอบการตัดสินใจขององค์กร พร้อมทั้งอธิบายเหตุผล รวมถึงการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทันทั่วทั้งถูกต้อง โปร่งใส และจริงใจ (การบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วม, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ)

นอกจากนี้ ประยูร อัครบวร (2552) ให้แนวคิดของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) เป็นการบริหารราชการที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงานภาครัฐต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานที่เปิดช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างครบวงจรและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียที่เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งบทบาทของประชาชนไม่ควรถูกจำกัดเพียงการให้ข้อมูลหรือทัศนคติความคิดเห็นเท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงจะทำให้เกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วน รู้สึกเป็นเจ้าของ และความเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานภาครัฐในการขับเคลื่อนการบริหารราชการที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาระบบราชการ ได้จัดให้มีการมอบรางวัลให้แก่หน่วยงานของรัฐที่มีความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา รางวัลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance Award) เป็นรางวัลที่มอบให้กับหน่วยงานของรัฐ เพื่อเชิดชูผลการปฏิบัติงานและให้ความสำคัญกับการเปิดระบบราชการให้ประชาชนและภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยสนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเข้ามาเกี่ยวข้องไปจนถึงการสร้างความร่วมมือ นำไปสู่การเสริมอำนาจและศักยภาพประชาชนให้เข้มแข็ง โดยรางวัลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ซึ่งรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม (Effective Change) เป็นรางวัลที่มอบให้เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการเปิดระบบราชการ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม แล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบสูง (High Impact) กับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ อันนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

จากเอกสารการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติของสำนักงาน ก.พ.ร. ที่ได้ศึกษาและประมวลองค์ความรู้ทางด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของต่างประเทศและประเทศไทย พบว่าปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีด้วยกันหลายประการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560) ดังนี้

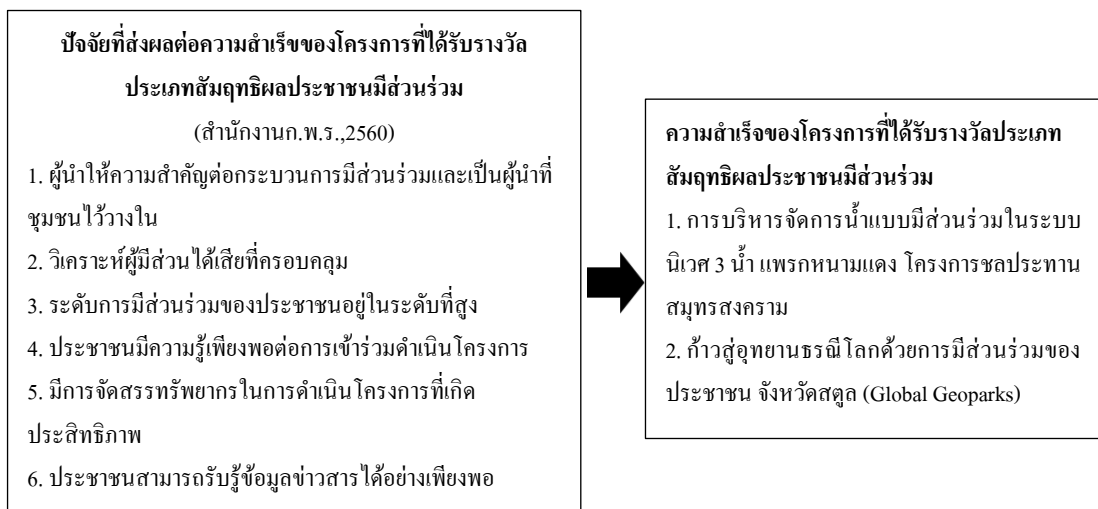
- 1. ผู้นำให้ความสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน** ผู้นำล้วนมีความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะผู้นำคือส่วนสำคัญในการผลักดัน ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม
- 2. หน่วยงานภาครัฐมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน** เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทหลักในการประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 3. การตั้งคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมโดยตรง** จะช่วยส่งผลให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมากยิ่งขึ้น
- 4. ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ** กระบวนการมีส่วนร่วมจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริงเมื่อประชาชนรับรู้และเข้าใจถึงปัญหาหรือความรู้เฉพาะที่จำเป็นอย่างเพียงพอ ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
- 5. การใช้เครื่องมือในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ** เป็นการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนและเป็นการก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการสื่อสารควรเลือกรูปแบบวิธีการที่เหมาะสม
- 6. การมีกฎหมายที่เอื้อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน** กฎหมายเป็นหลักสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและเปรียบเสมือนการบังคับให้ภาครัฐต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้น
- 7. การเปิดโอกาสให้ภาคีทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม** เช่น ภาคเอกชน องค์กรอิสระ กลุ่มนักวิชาการ เป็นต้น เนื่องจากในทุก ๆ กิจกรรมนั้นล้วนมีกลุ่มคนเหล่านี้เข้ามามีบทบาทหรือมีความเกี่ยวข้องและมีมีส่วนได้ส่วนเสีย

8. ความเข้มแข็งของคนในชุมชน จะช่วยให้กระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินต่อไปได้ หากสามารถสร้างให้เกิดการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนได้ จะส่งผลให้การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น

9. การมีทรัพยากรที่เพียงพอและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากรของทุกภาคส่วนที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จากการศึกษาผ่านคำรณเอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการถอดบทเรียน โครงการที่ได้รับรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วมของสำนักงาน ก.พ.ร. ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2561 – 2563 อาทิเช่น โครงการการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันการเกิดอาชญากรรมคดีพิเศษ ที่เกิดจากผู้นำให้ ความสำคัญโดยการปรับวิธีการทำงานที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ส่งผลให้ปัญหาการเกิดอาชญากรรมลดลง หรือ โครงการศูนย์โฮมสุขภาพสิรินธรที่คืนความสุขฯ ที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมใน ระดับที่สูง ส่งผลให้สามารถแก้ปัญหาด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพและยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของผู้ป่วยและญาติอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีความสำเร็จที่เห็นเป็นรูปธรรมของ โครงการอื่น ๆ อีกมากมาย และจากการศึกษาบททวนผู้วิจัยจึงเห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการที่ได้รับรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผล ประชาชนมีส่วนร่วมมีด้วยกัน 7 ปัจจัยดังแผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษากระบวนการการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคของโครงการที่ได้รับรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกศึกษาโครงการที่ได้รับรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม ระดับดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2562 จำนวน 2 โครงการ คือ การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง โครงการชลประทานสมุทรสงคราม และก้าวสู่อุทยานธรณีโลกด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน จังหวัดสตูล (Global Geoparks)

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมจากโครงการที่ได้รับรางวัลประเภทสัมฤทธิ์ผล ประชาชนมีส่วนร่วมมีดังนี้ 1) การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง โครงการชลประทานสมุทรสงคราม ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ วิศวกรชำนาญการ กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน 1 คน นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร 1 คน หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 โครงการชลประทานสมุทรสงคราม 1 คน และประชาชนผู้ใช้น้ำจำนวน 4 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำฝั่งต้นน้ำ 2 คน และกลุ่มผู้ใช้น้ำฝั่งปลายน้ำ 2 คน 2) ก้าวสู่อุทยานธรณีโลกด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน จังหวัดสตูล (Global Geoparks) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการอุทยานธรณีสตูล 1 คน รองผู้อำนวยการอุทยานธรณีโลกสตูล 1 คน และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 5 คน โดยแบ่งเป็นตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์ 1 คน ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจเกษตรกร 1 คน ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจน้ำทิพย์ 2 คน และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจปั้นหยาบาคิก 1 คน

4.3 เครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผ่านการตั้งคำถามที่มีลักษณะปลายเปิด และสร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดจากการศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ประเด็นความพร้อมด้านบุคลากร หน่วยงานมีการวางแผนด้านบุคลากรอย่างไรเพื่อเตรียมพร้อมด้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น อบรมทักษะการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการบริหารความขัดแย้ง หรือประเด็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงานมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลบ้างหรือไม่ อย่างไร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ไว้เพื่อนำมาถอดความเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตอบคำถามการวิจัย

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์และตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 วิธีการ คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ร่วมดำเนินโครงการ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการวิจัยด้วยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผ่านหนังสือ เอกสาร บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และสื่อจากอินเทอร์เน็ต

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยนำข้อมูลทั้งในรูปแบบเอกสารและการสัมภาษณ์ ตรวจสอบว่าในการดำเนินการโครงการเดียวกัน คำถามแบบเดียวกัน มีคำตอบที่ตรงกันหรือสอดคล้องกันหรือไม่ หรือสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์ว่ามีการให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือไม่ เพื่อเป็นการยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล

5. ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง โครงการชลประทานสมุทรสงคราม

จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 7 คน พบว่า ชุมชน แพรกหนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของระบบนิเวศธรรมชาติ ประกอบด้วยพื้นที่น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม แต่เนื่องจากสภาพระบบนิเวศ 3 น้ำ ทำให้มีน้ำเค็มหนุนเข้ามาในพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถทำนาปลูกข้าวได้ และเมื่อปัญหาน้ำเค็มหนุนรุนแรงขึ้นชาวบ้านในพื้นที่จึงไปร้องเรียนหน่วยงานราชการ กรมชลประทานจึงดำเนินการก่อสร้างประตูกั้นน้ำจืด - น้ำเค็มขึ้นแต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้สำเร็จ เมื่อพื้นที่เกษตรกรรมฝั่งน้ำจืดได้รับผลกระทบจากการมีน้ำเค็มรุกล้ำเข้าไป และพื้นที่ประมงฝั่งน้ำเค็มได้รับความเสียหายจากการที่มีน้ำเสียปล่อยลงคลอง ส่งผลให้สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงไว้ตายเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ทำให้การเปิด - ปิดประตูระบายน้ำนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งของคนในพื้นที่และกรมชลประทานอย่างยาวนาน ทางกรมชลประทานจึงได้นำแนวคิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเข้ามาเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่มีมาช้านาน โดยเปิดรับฟังความคิดเห็นเพื่อร่วมกันคิดค้นวิธีการบริหารจัดการน้ำร่วมกันในพื้นที่ อันนำมาซึ่งนวัตกรรมบานประตูระบายน้ำแบบหับเขย เกิดข้อตกลงการเปิด - ปิดประตูที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของคนในชุมชน สามารถลดปัญหาความขัดแย้งได้อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

ส่วนสำคัญที่ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมสัมฤทธิ์ผลได้คือ **ผู้นำที่ให้ความสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วม** ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค มีวิสัยทัศน์ในการแก้ปัญหา ร่วมกัน มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญที่ชาวบ้านชุมชนแพรกหนามแดงให้การยอมรับ **การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ครอบคลุม** ส่งผลให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ และสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน แพรกหนามแดง ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการตัดสินใจเปิด - ปิดบานประตูระบายน้ำแต่ละครั้งจะส่งผลกระทบต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสมอ หากละเลยความสำคัญของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะนำมาซึ่งความขัดแย้งและเกิดผลกระทบที่สร้างความเสียหายครั้งใหญ่ตามมา นอกจากนี้ **การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับที่สูง** เป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดผลสำเร็จ จากอดีตนั้นกลุ่มชาวบ้านพื้นที่แพรกหนามแดงและกรมชลประทานทำงานแบบแยกส่วน โดยไม่พูดคุยและรับฟังถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ต่อมาเมื่อเกิดการทำงานร่วมกันระหว่างกรมชลประทาน หน่วยงานในพื้นที่ และกลุ่มชาวบ้านพื้นที่แพรกหนามแดง การแก้ปัญหาโดยการพูดคุยและหาทางออกร่วมกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เกิดความเห็นอกเห็นใจ และมองเห็นถึงปัญหาของกัน จึงสามารถหาทางออกและแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ

ประชาชนมีความรู้เพียงพอต่อการเข้าร่วมดำเนินโครงการ ยังส่งผลให้กระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ทางกลุ่มผู้ใช้น้ำแพรกหนามแดงเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องพื้นที่มากอยู่แล้ว แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความรู้ทางเทคนิคการเปิด - ปิดบานประตูระบายน้ำเฉพาะบริบทของพื้นที่ **ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ** ก็มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมที่สัมฤทธิ์ผล กลุ่มชาวบ้านพื้นที่แพรกหนามแดงเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งมาก ทางกลุ่มมีการนัดพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอจึงทำให้เวลาที่มีข้อมูลส่วนใดที่เพิ่มเติมมา กลุ่มชาวบ้านจะสามารถกระจายข่าวสารผ่านกลุ่มไลน์ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงกันหมด นอกจากนี้ **ปัจจัยความพร้อมด้านบุคลากร** ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของพื้นที่แพรกหนามแดงนั้น ไม่เพียงแต่เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เจ้าหน้าที่ต้องรู้วิธีการใช้ทักษะของกระบวนการมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อสร้าง

ความเข้าใจให้แก่กลุ่มชาวบ้านแทนวิธีการทำงานในรูปแบบเดิมที่ไม่สามารถตอบโจทย์ได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากโครงการชลประทานสมุทรสงครามมีบุคลากรฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาเป็นเจ้าหน้าที่ข้าราชการเพียงคนเดียว บุคลากรที่ส่วนที่เหลือคือพนักงานราชการซึ่งเข้ามาปฏิบัติงานในระยะสั้นเท่านั้นจึงทำให้เกิดการสับเปลี่ยนบุคลากรอยู่ตลอด ข้อจำกัดของพื้นที่และการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มชาวบ้าน จึงส่งผลให้เกิดอุปสรรคด้านความพร้อมในการปฏิบัติงานของบุคลากร การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินโครงการที่เกิดประสิทธิภาพทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้น กรมชลประทานมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำกับหน่วยงานภาครัฐ โดยการจัดสรรงบประมาณในการจัดทำโครงการตามข้อเสนอของกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อซ่อมแซมระบบชลประทานซึ่งเป็นการให้บทบาทแก่ชาวบ้านผ่านการแสดงความต้องการและร่วมเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมร่วมว่าในแต่ละปีกลุ่มชาวบ้านมีความต้องการด้านใดบ้าง ร่วมลงความเห็นว่ามีสิ่งใดเป็นสิ่งที่ต้องเร่งแก้ไข โดยทางหน่วยงานจะอนุมัติลำดับความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดตามมติของที่ประชุม ซึ่งมีตัวแทนที่ชาวบ้านให้ความไว้วางใจเข้าร่วมการประชุมดังกล่าวทุกครั้ง

2. โครงการก้าวสู่อุทยานธรณีโลกด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน จังหวัดสตูล (Global Geoparks)

จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 7 คน พบว่า จังหวัดสตูลเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านธรณีวิทยา วัฒนธรรม โบราณสถานและนิเวศวิทยา มีแหล่งที่มีคุณค่ามากกว่า 28 แหล่งและแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ มากกว่า 16 แหล่ง มีความโดดเด่นทั้งด้านความหลากหลายของซากดึกดำบรรพ์สัตว์ทะเลที่ค้นพบและความหลากหลายของชั้นหินยุคเก่าแก่ รวมทั้งสภาพภูมิประเทศหินปูนมีความสวยงามระดับโลก มีความสำคัญในด้านการเชื่อมโยงวัฒนธรรม โบราณสถาน วิถีชีวิตของชาวมานี ชาวเล และความหลากหลายทางชีวภาพ ทุกภาคส่วนในจังหวัดจึงเห็นชอบร่วมกันในการดำเนินการจัดตั้งอุทยานธรณีของกรมทรัพยากรธรณีเมื่อปี พ.ศ. 2554 พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรณีและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายสำคัญร่วมกันของทุกภาคส่วนในการดำเนินงาน คือ การยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการของอุทยานธรณีสู่ระดับสากล ซึ่งจากอุทยานธรณีสตูลมาเป็นอุทยานธรณีโลกของยูเนสโกก็เนื่องจากการทำงานร่วมกันภายใต้แนวคิดจีโอพาร์คซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการประเมินของยูเนสโก

เช่นเดียวกับการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง โครงการชลประทานสมุทรสงคราม ส่วนสำคัญที่ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมสัมฤทธิ์ผลได้คือผู้นำที่ให้ความสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วม เนื่องจากพื้นที่จังหวัดสตูลเดิมที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมงเป็นหลัก การที่ชุมชนจะมีการแปรเปลี่ยนจากพื้นที่ชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อเปิดรับนักท่องเที่ยวเป็นเรื่องใหม่ที่ต้องใช้เวลาในการเปิดใจและยอมรับ การมีผู้นำที่เข้มแข็งสามารถช่วยให้กลุ่มชาวบ้านเห็นถึงประโยชน์ที่สามารถเกิดขึ้นกับชุมชนภายในอนาคต ขอมเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพเสริมและการเข้ารับการอบรมเรื่องการให้บริการ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ครอบคลุมเป็นปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานสำเร็จ ชาวบ้านและชุมชนได้รับผลประโยชน์ทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินงาน คือ การที่ชาวบ้านในพื้นที่มีอาชีพเสริมและสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความหวงแหนและต้องการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ให้คงอยู่ตลอดไป นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับที่สูงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานภายใต้แนวคิดจีโอพาร์ค ภาครัฐทำหน้าที่เป็นที่เคียงคอยแนะนำ ให้ความรู้ และให้การช่วยเหลือเมื่อกลุ่มชาวบ้านต้องการ เช่น เดิมทีถ้าทะเลเป็นพื้นที่ที่ไม่มีใครให้ความสนใจ ต่อมาทางกรมทรัพยากรธรณีได้ลงพื้นที่กับชาวบ้านไปสำรวจถ้าทะเลแล้วพบเจอซากฟอสซิลของนอติลอยด์ (ปลาหมึก) แบรดิโอพอด (หอย) โดยทางกรมทรัพยากรธรณีได้ให้ความรู้แก่กลุ่มชาวบ้านเกี่ยวกับซากดึกดำบรรพ์เหล่านี้

หลังจากนั้นชุมชนจึงมองเห็น โอกาสและร่วมกันคิดพัฒนากลายเป็นวิสาหกิจชุมชนจนเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว และได้นำชื่อของซากฟอสซิลแบคทีเรียโพดมาตั้งเป็นชื่อชุมชนและสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนในพื้นที่

ประชาชนมีความรู้และรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอเป็นเรื่องจำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อีกด้วย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจีโอพาร์คเป็นเรื่องใหม่และประชากรในพื้นที่มีจำนวนมาก อาจทำให้ไม่สามารถกระจายข้อมูลได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันทุกคนได้อย่างทันที เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในพื้นที่ว่าชาวบ้านจะได้รับประโยชน์จากจีโอพาร์คได้อย่างไร ทั้งนี้ โครงการประสบกับปัญหาและอุปสรรคเรื่องของการความพร้อมด้านบุคลากรและการจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินโครงการที่เกิด **ประสิทธิภาพ** เนื่องจากอุทยานธรณีศาสตร์ไม่ได้เป็นนิติบุคคล แต่เป็นการทำงานแบบบูรณาการ เป็นความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนจึงทำให้ไม่มีบุคลากรในการดำเนินงานที่ชัดเจน ข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการบุคลากรของภาครัฐที่มีการสลับสับเปลี่ยนบุคลากรที่ดำรงตำแหน่งในระยะสั้น ทำให้การทำงานติดขัดและไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ การจัดสรรงบประมาณเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มชาวบ้านยังเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิทยาลัยชุมชน

6. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ผลพบว่า ปัจจัยทุกตัวมีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง โครงการชลประทานสมุทรสงคราม และโครงการก๊าวสู่อุทยานธรณีโลกด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน จังหวัดสตูล (Global Geoparks) ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ การวิเคราะห์ที่มีส่วนได้เสีย การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่สูง ประชาชนมีความรู้ที่เพียงพอ ประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอ ความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพล้วนมีส่วนช่วยในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มากขึ้น ในส่วนของปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่สูงนั้น สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนโครงการให้บรรลุเป้าหมาย การมีส่วนร่วมของกรมชลประทาน การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในระบบนิเวศ 3 น้ำ แพรกหนามแดง โครงการชลประทานสมุทรสงครามเริ่มต้นจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันและประชาชนกับภาครัฐ เนื่องจากการเป็นการทำงานแบบแยกส่วนไม่มีการพูดคุยถึงปัญหาจึงไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างถูกวิธีนำมาซึ่งความขัดแย้ง ต่อมาหน่วยงานภาครัฐจึงปรับวิธีการทำงาน โดยเริ่มจากการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การพูดคุยกันเพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และมีการลงพื้นที่ทำความเข้าใจในบริบทและข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย จากนั้นภาครัฐและประชาชนได้การร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาและวิธีการบริหารจัดการน้ำ เกิดเป็นบานประตูระบายน้ำแบบหับเขย เป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ยาวนานกว่า 10 ปีได้สำเร็จ จะเห็นได้ว่าก่อนที่กระบวนการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้นั้น การเปิดใจเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Speer, J., 2012) ที่บอกว่าภาครัฐควรมีกลไกการปรับปรุงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับประชาชน และเห็นได้ชัดเจนว่าเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างสองภาคส่วนดีขึ้นแล้วก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่สามารถแก้ไขปัญหาได้และส่งผลถึงความสำเร็จตามมา

ในขณะที่การมีส่วนร่วมของโครงการก๊าวสู่อุทยานธรณีโลกเริ่มด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน จังหวัดสตูล เกิดจากความร่วมมือหลายภาคส่วน โดยบทบาทหลักคือประชาชนมีความต้องการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยภาครัฐทำหน้าที่เป็นที่เล็งสนับสนุนความคิดและความต้องการ มีการอบรมองค์ความรู้ให้เกิดการพัฒนาต่อยอด กลายเป็น

วิสาหกิจชุมชนที่หลากหลายสามารถสร้างอาชีพและการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ชุมชนเกิดความห่วงหาพัน และต้องการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน โดยความสำเร็จในพื้นที่ที่สตุลเกิดจากภาคประชาชน เป็นบทบาทสำคัญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับ (Putnam, R. D., 2000) ที่ภาครัฐให้อำนาจหรือการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น โดยการทำหน้าที่เพียงช่วยสนับสนุนความคิดที่เกิดจากประชาชนในพื้นที่เท่านั้น อย่างไรก็ตาม พบว่าทั้ง 2 โครงการมีข้อจำกัดด้านบุคลากร คือ ด้านการบริหารจัดการบุคลากรของภาครัฐ ที่มีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและการสลับสับเปลี่ยนบุคลากรที่ทำหน้าที่ในระยะสั้น เนื่องจากทั้ง 2 โครงการ เป็นพื้นที่ที่ต้องใช้ระยะเวลาในการทำความเข้าใจถึงบริบทของพื้นที่อาจส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันที่ไม่ต่อเนื่อง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ภาครัฐควรมีการจัดอบรมพัฒนาความรู้ให้แก่บุคลากรและประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดจึงต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน รวมถึงเป็นการส่งต่อข้อมูลให้คนรุ่นหลังเกิดการพัฒนาต่อยอดอีกด้วย

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในเชิงปริมาณ โดยศึกษาจากประชาชนในพื้นที่ที่ดำเนินโครงการและผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ใกล้เคียง เนื่องจากการเก็บข้อมูลพบว่าผลจากการดำเนินโครงการก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกเป็นวงกว้าง จึงควรมีการเก็บรวบรวมจากหลากหลายพื้นที่เพื่อนำมาซึ่งข้อมูลที่ครอบคลุม

8. เอกสารอ้างอิง

ประยูร อัครบวร. (2552). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โครงการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ชุดเครื่องมือ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง *Self-Learning Toolkits*. (2). <https://www.opdc.go.th/content/NDg2Mg>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและ

การนำไปสู่การปฏิบัติ. ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2563). *รางวัลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมประจำปี พ.ศ.*

2562. <https://www.opdc.go.th/content/viewbook/NTgzMXx8MXx8dGh8fE5oWWd4#book/3>.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (ม.ป.ป.). *การบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วม*.

<https://www.opdc.go.th/content/Mjc4Nw>.

สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). *การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน*.

<https://library.parliament.go.th>

อลงกต สารกาล. (2562). บทวิเคราะห์การบริหารงานภาครัฐไทย: จากอดีตจนถึงปัจจุบัน. *วารสารสถาบัน*

พระปกเกล้า, 17(3), 64.

Andersson, K., & van Laerhoven, F. (2007). From local strongman to facilitator: Institutional incentives for participatory municipal governance in Latin America. *Comparative Political Studies*, 40(9), 1090.

Edwards, M. (2005, November). A Big Shift in Decision-Making. *The Public Sector Informant*, 12.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Touchstone Books
by Simon & Schuster.

Speer, J. (2012). Participatory Governance Reform: A Good Strategy for Increasing Government
Responsiveness and Improving Public Services. *World Development*, 40(12), 2379-2380.

**ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม: ศึกษากรณีของการปฏิรูปและการจัดการที่ดิน
ในรูปแบบโฉนดชุมชนในประเทศไทย**

**SOCIAL MOVEMENT: A STUDY OF LAND REFORM AND MANAGEMENT
IN THE FORM OF COMMUNITY LAND TITLING IN THAILAND**

ชัยวัฒน์ ม่านศรีสุข

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

E-mail: pomstou@gmail.com

จุมพล หนิมพานิช

ชมภูษ หุ่นนาค

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยมุ่งศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องการจัดการที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชนในประเทศไทย เพื่อให้เข้าใจ 1) ความเป็นมาของการจัดการที่ดินรูปแบบโฉนดชุมชน 2) บริบททางเศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และการเมืองที่มีผลต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม 3) กลยุทธ์ที่ใช้ และ 4) ผลที่เกิดขึ้นตามมาของการเคลื่อนไหว การวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน และทำการวิเคราะห์โดยเน้นทัศนะของผู้มีส่วนร่วม

โฉนดชุมชนเป็นการจัดการที่ดินรูปแบบใหม่ที่ที่เน้นกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน งานวิจัยนี้ศึกษา 2 ชุมชนในภาคเหนือและ 2 ชุมชนในภาคอีสาน การจัดการที่ดินรูปแบบโฉนดชุมชนถูกเสนอในฐานะหนึ่งในทางแก้ปัญหาที่ดินโดยเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทยใน พ.ศ. 2550 งานวิจัยนี้พบว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้านที่ดินเกิดขึ้นระดับชุมชนมีการใช้กลยุทธ์ทั้งแบบปกติและแบบขัดขวางทำทลายการเมืองปกติ ขณะที่การเคลื่อนไหวระดับประเทศและภูมิภาคปรากฏในรูปแบบของการชุมนุมเรียกร้องกดดันรัฐบาล ในการพิจารณาปัจจัยของการเคลื่อนไหว ปัจจัยเชิงจิตวิทยาสังคมไม่เพียงพอต่อการสร้างความเคลื่อนไหวทางสังคม การระดมทรัพยากรและปัจจัยทางการเมือง ส่งผลต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและต่อความสามารถในการต่อรองของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม หากพิจารณาในเชิงผลที่เกิดขึ้น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมคือระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. 2553 รวมถึงประสบการณ์และการเรียนรู้แก่กลุ่มผู้เข้าร่วมในการเคลื่อนไหว อย่างไรก็ตาม กระบวนการลงมือปฏิบัติมีความล่าช้าและยังไม่ได้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมมากนัก

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม; ปัญหาที่ดิน; โฉนดชุมชน

ABSTRACT

This research focuses on studying social movement demanding for land reform in the form of community land titling in Thailand. It aims to understand 1) historical development of the community land titling, 2) economic, socio-cultural, and political contexts affecting social movement, 3) tactics employed in the movement, and 4) consequences of the movement. The research employs qualitative data collection method combining documentary sources and in-depth interviews with 30 participants. The analysis emphasizes the significance of participants' views.

Community land titling is a new form of land-use management which focused on the collective management and use of state-owned land by the community. This research studies two communities in the North and two communities in the Northeast. The CLT was proposed as one of the solutions by the Land Reform Network of Thailand in 2007. This research finds that the land movement at community level adopted both conventional and disruptive tactics. While the regional and national movements appear in the form of mass protests to pressure the government. The social-psychological factors alone were insufficient to generate powerful social movements. Resource mobilization and political factors had significant effects on the political movement and the negotiability of the movement. Regarding the consequences, the movement has resulted in the passage of the Regulation of the Prime Minister Office on the Issuance of Community Land Titling Deeds (2553 B.E.), and the participants' experiences and knowledge. However, the implementation process is still slow, and has produced insignificant results.

Keywords: Social Movement; Land Problem; Community Land Titling

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับที่ดินมีความคึกคักเป็นอย่างมากภายหลัง พ.ศ. 2535 แต่ก็มีประวัติศาสตร์ที่สามารถสืบย้อนกลับไปถึงการเคลื่อนไหวของสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทยภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ก่อนที่สมาชิกของกลุ่มจะตกเป็นเป้าของการใช้ความรุนแรงจากฝ่ายตรงข้ามและอำนาจรัฐ และถูกทำลายลงไปในปี พ.ศ. 2519 หลังจากนั้น การเคลื่อนไหวของชาวบ้านและภาคประชาชนได้เริ่มฟื้นตัวกลับมาอีกครั้งหนึ่งในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 2520 เพื่อคัดค้านการดำเนินการโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ของรัฐที่ส่งผลกระทบต่ออย่างมหาศาลต่อระบบนิเวศและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม จุดเปลี่ยนที่สำคัญของการเคลื่อนไหวทางสังคมได้เกิดขึ้นเมื่อรัฐได้ดำเนินโครงการจัดสรรที่ดินทำกินแก่ผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม (คจก.) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อดึงเอาชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าใน พ.ศ. 2534 เป็นที่น่าสนใจว่า ภายหลังจากชัยชนะของการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในการต่อต้าน คจก. เครือข่ายภาคประชาชนที่ร่วมต่อต้านมิได้ถูกยุบเลิกไป แต่ได้พัฒนาไปเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค เช่น เครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ (คกน.) แนวร่วมเกษตรกรภาคเหนือ (นกน.) และสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ (สกน.) และสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน (สกย.อ.) เป็นต้น และต่อมาเครือข่ายเหล่านี้ได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมระดับประเทศภายใต้ชื่อ “สมัชชาคนจน” ในช่วงปลายทศวรรษ 2530 ภายใต

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ การเคลื่อนไหวของเครือข่ายในแต่ละภูมิภาค ต้องเผชิญกับข้อจำกัดของการเคลื่อนไหวและอำนาจเจรจาต่อรองกับรัฐ โดยเฉพาะภายหลัง พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป

ภายหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เครือข่ายที่เคลื่อนไหวเรื่องปัญหาที่ดินรวมตัวกันภายใต้ชื่อ “เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย” (คปท.) โดยเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการครั้งแรกวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2549 และต่อมาในวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ได้เคลื่อนไหวภายใต้ชื่อ “เวทีปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนสร้างสังคมที่เป็นธรรม” ที่ลานคนเมือง ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร โดย คปท. ได้เชิญตัวแทนพรรคการเมืองซึ่งกำลังรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเข้าร่วมปราศรัยเสนอนโยบายการแก้ปัญหาที่ดินทำมาหากินและที่อยู่อาศัยสำหรับคนจน ขณะที่ คปท. เองก็ใช้โอกาสนี้นำเสนอแนวคิดเรื่องการจัดการที่ดินรูปแบบโฉนดชุมชนต่อสาธารณชนด้วย ซึ่งข้อเสนอของ คปท. เรื่องการจัดการที่ดินรูปแบบโฉนดชุมชน นี้ถูกนำมาสร้างเป็นนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติในสมัยรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ใน พ.ศ. 2551 และได้รับการดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านกรณีการปฏิรูปและจัดการที่ดินรูปแบบโฉนดชุมชน โดยอาศัยทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นกรอบความคิด โดยมีวัตถุประสงค์คือ

- (1) ศึกษาความเป็นมาของการปฏิรูปและการจัดการที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชนในประเทศไทย
- (2) บริบททางเศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และการเมืองที่มีผลต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
- (3) กลยุทธ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
- (4) ผลที่เกิดขึ้นตามมาของการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กรณีศึกษาการปฏิรูปและการจัดการที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชนในประเทศไทย

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 การศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมให้ความสำคัญกับการอธิบายสาเหตุที่ทำให้ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมในการเคลื่อนไหว ประกอบด้วย ความคับข้องใจระดับปัจเจกบุคคล และความรู้สึกว่าตนถูกพรากสิทธิ์ อันเป็นผลจากความตึงเครียดเชิงโครงสร้าง (Jenkins, 1983, p. 528) ในเวลาต่อมา ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory) ถูกสร้างขึ้นและนำมาใช้ในการอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเสนอที่สนะว่าการเคลื่อนไหวทางสังคมมิใช่เพียงการตอบสนองต่อความรู้สึกคับข้องใจและความไม่พอใจรูปแบบต่าง ๆ แต่เป็นการกระทำที่เป็นผลจากการระดมทรัพยากรเชิงวัตถุ อาทิ เวลา เงิน โครงสร้างเชิงองค์กรที่ดำรงอยู่ และทักษะเชิงองค์กร (Hooge, 2011, p. 226) การกระทำของการเคลื่อนไหวเป็นการตอบสนองอย่างเป็นเหตุเป็นผลที่ปัจเจกชนได้คำนวณต้นทุนและผลตอบแทนที่จะได้รับจากการเคลื่อนไหว ซึ่งจะช่วยเหลือเขาชนะปัญหาการโดยสารฟรี (free-ride) โดยที่เป้าหมายพื้นฐานของการเคลื่อนไหวถูกกำหนดโดยความขัดแย้งของผลประโยชน์ที่ถูกสร้างภายในความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีความเป็นสถาบัน (Klandermans, 1984, p. 583; Jenkins, 1983, p. 528)

อย่างไรก็ตาม นักทฤษฎีการระดมทรัพยากรบางส่วนได้นำเสนอทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (Political Process Theory) ที่ให้ความสำคัญกับการอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสาเหตุของการเคลื่อนไหวกับ

บริบททางการเมืองและเศรษฐกิจ (Caren, 2007) หัวใจสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือ องค์กรเคลื่อนไหวทางสังคมจะดำเนินการในลักษณะตอบสนองต่อโอกาสที่ถูกสร้างขึ้น โดยระบบการเมือง และการเคลื่อนไหวทางสังคมมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อหน้าต่างของโอกาส (window of opportunity) ได้เปิดออก ซึ่งทำให้การเข้าถึงระบบการเมืองเปิดกว้างขึ้น (Hooge, 2011, p. 227; Smith and Fetner, 2007, p. 16) ขณะที่การขยายตัวหรือเสื่อมลงของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ 1) *โอกาสทางการเมือง* 2) *ความเข้มแข็งขององค์กรที่มีแต่เดิมที่ดำรงอยู่ในหมู่ชุมชนที่มีความคับข้องใจ* โดยองค์กรเคลื่อนไหวที่เข้มแข็งต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ สมาชิก โครงสร้างของสิ่งจูงใจร่วม เครือข่ายของการตัดสินใจ และผู้นำที่มีอิทธิพลและทักษะ และ 3) *การปลดปล่อยเชิงการรับรู้* โดยคนที่เข้าร่วมจะต้องรับรู้การขาดความชอบธรรมของระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ และความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางสังคมต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีความหมาย (Caren, 2007; McAdam, 1999, pp. 44-46)

นอกเหนือจากปัจจัยเชิงองค์กรและปัจจัยเชิงโอกาสทางการเมืองแล้ว ความเป็นไปได้ของความสำเร็จของการเคลื่อนไหวทางสังคมยังขึ้นอยู่กับปัจจัยเชิงแนวคิด (idea) ซึ่งสามารถทำความเข้าใจผ่านแนวทางกระบวนการกำหนดกรอบความคิดร่วม (Framing Analysis Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า “กรอบ” (frame) ทำหน้าที่เป็นตัวดีกรอบเพื่อแยกสิ่งที่อยู่ภายในออกจากสิ่งที่อยู่ภายนอกกรอบ และยังทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมส่วนต่าง ๆ ที่แยกกันให้เข้าร่วมเข้าด้วยกันเป็นชุดของความหมายและการแปลเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นและทำหน้าที่ในการจัดระบบประสบการณ์และขึ้นาการกระทำ (Benford and Snow, 2000, p. 614) และเป็นสิ่งที่ทำให้ความหมายที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ กิจกรรม สถานที่ และตัวแสดง มีสถานะเป็นปัญหาที่ต้องการทางออก (Snow, Vliegenthart and Ketelaar, 2019, p. 393) ขณะเดียวกัน การเคลื่อนไหวทางสังคมไม่ใช่สิ่งที่ส่งผ่านความคิดและความหมายที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เป็นสิ่งที่ตัวแสดงของการเคลื่อนไหวทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความหมายเกี่ยวข้องในการผลิตและดำรงรักษาความหมายเพื่อผู้ที่สนับสนุนและผู้สังเกตการณ์ (Benford and Snow, 2000, p. 614)

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีการปรับใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว Sidney Tarrow ได้จัดแบ่งรูปแบบของยุทธวิธีที่ใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคมออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ 1) *รูปแบบตามช่องทางปกติ* (conventional tactic) เป็นรูปแบบที่ผู้คนส่วนใหญ่เคยชินและมีแนวโน้มที่ชนชั้นนำให้การยอมรับและอาจให้การสนับสนุน 2) *รูปแบบขัดขวางทำลายการเมืองปกติ* (disruptive tactic) เป็นรูปแบบของยุทธวิธีที่ใช้เพื่อกดดันโดยการสร้างความตกใจให้แก่ฝ่ายตรงข้ามและผู้พบเห็นเหตุการณ์ และความกังวลให้แก่ชนชั้นนำ และ 3) *รูปแบบการใช้ความรุนแรง* (violence) เป็นรูปแบบที่อาจนำไปสู่การบาดเจ็บและล้มตาย ยุทธวิธีเคลื่อนไหวเมื่อถูกนำไปใช้แล้ว มีความเป็นพลวัต และสามารถเปลี่ยนจากรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง และกลุ่มผู้เคลื่อนไหวอาจผสมผสานการใช้ยุทธวิธีที่แตกต่างไปพร้อม ๆ กัน (Tarrow, 1994, pp. 110-116)

งานวิจัยเรื่อง *การศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการทรัพยากรร่วม (ที่ดิน) ในรูปแบบ “โฉนดชุมชน” เพื่อรักษาพื้นที่เกษตรกรรม* ของบัณฑิต สุนทรวิกรานต์ (2559) มุ่งศึกษาการนำนโยบายโฉนดชุมชนไปสู่การปฏิบัติ และผลของการนำนโยบายไปสู่ปฏิบัติกรณีชุมชนเกษตรกรคลองโยง ส่วนงานของธันภัทร โคตรสิงห์ (2556) เรื่อง *การนำนโยบายโฉนดชุมชนไปปฏิบัติ* มุ่งศึกษากระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อผลผลิตของนโยบายโฉนดชุมชนกรณีสหกรณ์บ้านคลองโยงและโฉนดชุมชนบ้านป่าซาง งานวิจัยเรื่อง *การเมืองของการกำหนดนโยบายโฉนดชุมชน* ของเพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์ (2555) มุ่งศึกษาที่มาและขั้นตอนของกระบวนการกำหนดนโยบายโฉนดชุมชน โดยเน้นบทบาทของตัวแสดงและปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงภายใต้กระบวนการกำหนดนโยบายโฉนดชุมชน ขณะที่งานวิจัยเรื่อง *การสร้างฉันทามติเพื่อการถือครองที่ดินแบบโฉนด*

ชุมชนในที่ดินกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล: กรณีศึกษาชุมชนคลองโยง จังหวัดนครปฐม ของปิยะนาถ วชิรบัณฑูร (2554) มุ่งศึกษากระบวนการที่ทำให้ชุมชนได้รับโฉนดชุมชน เหตุผลของสมาชิกในการเลือกรูปแบบโฉนดชุมชน จะเห็นได้ว่างานศึกษาเหล่านี้ บางส่วนศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายโฉนดชุมชนในช่วงเริ่มต้นของการเคลื่อนไหว ขณะที่งานส่วนใหญ่มุ่งศึกษาประเด็นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยเน้นที่ชุมชนคลองโยง ซึ่งเป็นชุมชนแรกที่ได้รับโฉนดชุมชนเป็นหลัก แต่ยังคงขาดการศึกษาเจาะลึกในชุมชนอื่นที่มีการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างเข้มข้น และขาดการศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติในระยะยาว ซึ่งในกรณีหลังทำให้ขาดการพิจารณาผลกระทบจากปัจจัยการเมืองต่อโอกาสความสำเร็จ โดยเฉพาะในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านมุมมองของผู้มีส่วนร่วม (participants' view) และการวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีโดยอาศัยการสัมภาษณ์ผ่านชุดคำถามที่ ถูกกำหนดโดยทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม (การระดมทรัพยากร กระบวนการทางการเมือง และกรอบความคิดร่วม)

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

งานวิจัยนี้เลือกศึกษาพื้นที่ภาคเหนือและภาคอีสาน แบ่งเป็นภาคเหนือ 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านไร่แดง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และภาคอีสาน 2 กลุ่มเครือข่าย คือ เครือข่ายชาวบ้านอนุรักษ์ลุ่มน้ำเขิน อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ และเครือข่ายองค์กรชาวบ้านป่าดงลาน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น กลุ่มเป้าหมายคือตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนประเด็นโฉนดชุมชนจากภาคเหนือและภาคอีสาน รวมถึงนักวิชาการที่มีความเข้าใจประเด็นดังกล่าว อาศัยการสุ่มตัวอย่างอาศัยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยพิจารณาจากการแสดงบทบาทหน้าที่โดดเด่นในขบวนการเคลื่อนไหว โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน แบ่งเป็น 1) กลุ่มแกนนำชุมชน พื้นที่ละ 1 คน รวม 4 คน 2) เครือข่ายองค์กรชาวบ้าน พื้นที่ละ 5 คน รวม 20 คน 3) กลุ่มเครือข่ายประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-move) และเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย จำนวน 3 คน และ 4) นักวิชาการ จำนวน 3 คน

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และข้อมูลทุติยภูมิได้จากการเก็บข้อมูลเอกสาร โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลปฐมภูมิคือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยประเด็นสัมภาษณ์ตั้งขึ้นตามประเด็นย่อยจากทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม ประเด็นเกี่ยวกับบริบท และประเด็นเกี่ยวกับผลลัพธ์ในทัศนะของผู้ให้ข้อมูล

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาจัดหมวดหมู่ หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยประสานรวมการวิเคราะห์กรอบทฤษฎีและคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์

5. ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมโดยตรงร่วมกับข้อมูลเอกสารพบว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมเรื่องที่ดินเป็นผลมาจากความพยายามของกลุ่มทางสังคมที่ต้องการเรียกร้องให้รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐหันมาให้ความสำคัญอย่างจริงจังและเร่งด่วนกับการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐไทย นโยบายที่เน้นการรวมศูนย์การจัดการทรัพยากรที่ดิน และการใช้การจัดการที่ดินผ่านระบบกรรมสิทธิ์เอกชน เมื่อรวมกับนโยบายด้านเกษตรกรรมของรัฐที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ผลิตเกษตรอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรายย่อย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาการหลอกลวงของที่ดินของเกษตรกรรายย่อยและการกระจุกตัวของที่ดินในมือนายทุนจำนวนน้อย ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการถือครองที่ดินเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจและความคับข้องใจให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาที่ดิน

ชุมชนที่เลือกศึกษาในภาคเหนือและภาคอีสานมีพื้นฐานของปัญหาที่แตกต่างกัน ลักษณะปัญหาของชุมชนในภาคเหนือคือการขาดแคลนที่ดินสำหรับการทำกินและอยู่อาศัย ส่วนชุมชนในภาคอีสานเผชิญกับปัญหาการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตอุทยานแห่งชาติทับที่ดินของชาวบ้าน และถูกขับไล่ออกจากพื้นที่โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในภาคเหนือ ชาวบ้านบุกรุกเข้าไปในที่ดินรกร้างของเอกชนส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านที่กับเจ้าของที่ดิน ขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องเมื่อมีการแจ้งความดำเนินคดีโดยเจ้าของที่ดิน แต่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งโดยตรงกับชาวบ้าน ขณะที่ภาคอีสาน ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายกับชาวบ้านที่ถูกกล่าวหาว่าบุกรุกเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตอุทยานแห่งชาติ กระบวนการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินจะมีความสลับซับซ้อนมากกว่าในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงกับชาวบ้าน

เครือข่ายระดับประเทศด้านที่ดินเริ่มต้นการเคลื่อนไหวในปี พ.ศ. 2549 เมื่อมีการก่อตั้งเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย (คปท.) ซึ่งได้ดำเนินการชุมนุมใหญ่ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ก่อนหน้าการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนธันวาคม ช่วงเวลาที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และการจัดการเลือกตั้งครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เป็นช่วงเวลาที่น่าสนใจของโอกาสทางการเมืองเริ่มเปิดสำหรับการเคลื่อนไหวเรียกร้องเรื่องที่ดิน คปท. จึงใช้โอกาสนี้เสนอปัญหาด้านที่ดินให้แก่พรรคการเมืองที่กำลังแข่งขันรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างเข้มข้น และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน พ.ศ. 2551 คปท. ได้เคลื่อนไหวเพื่อทวงสัญญาจากพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเคยให้สัญญาไว้ช่วงการรณรงค์หาเสียงใน พ.ศ. 2550 รัฐบาลภายใต้การนำของพรรคประชาธิปัตย์ได้บรรจุเรื่องโฉนดชุมชนไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของรัฐบาล ซึ่งนำไปสู่การออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. 2553

ผลการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งระดับประเทศและภูมิภาคอาศัยยุทธวิธีในรูปแบบของการขัดขวางทำทนายทางการเมืองผสมผสานกับยุทธวิธีตามช่องทางปกติ เครือข่ายระดับประเทศทำการเคลื่อนไหวในรูปแบบของการชุมนุมในพื้นที่สาธารณะเพื่อกดดันรัฐบาล สร้างพื้นที่ในสื่อมวลชน และสื่อสารปัญหาของกลุ่มไปยังสังคมโดยรวมเพื่อสร้างความเข้าใจและเรียกร้องการสนับสนุนจากสังคม ขณะเดียวกัน เครือข่ายได้เข้าร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาในรูปแบบของการเป็นสมาชิกคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการชุดต่าง ๆ ที่แต่งตั้งโดยรัฐบาลเพื่อพิจารณาและเสนอทางแก้ปัญหา ขณะที่ในระดับพื้นที่ การเคลื่อนไหวในภาคเหนือปรากฏในรูปแบบของการบุกเข้าพื้นที่ที่ทิ้งร้างไม่ใช่ประโยชน์ ซึ่งเป็นการใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำทนายการเมืองแบบปกติ แน่่อนว่าการใช้ยุทธวิธีนี้มีความเสี่ยงอยู่มาก เพราะเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและมีแนวโน้มที่จะเผชิญกับการใช้ความรุนแรงตอบโต้โดยรัฐและเจ้าของที่ดิน แต่ชาวบ้านก็เห็นโอกาสของความสำเร็จจากประสบการณ์ของชุมชนอื่นก่อนหน้า

ขณะที่การเคลื่อนไหวในภาคอีสานเริ่มต้นจากยุทธวิธีแบบปกติ โดยชาวบ้านเรียกร้องการแก้ปัญหาผ่านหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ แต่เมื่อกระบวนการล่าช้า จึงขยายปฏิบัติการไปสู่ยุทธวิธีจัดขบวนทำทนายการเมืองแบบปกติโดยการชุมนุมบริเวณหน้าหน่วยงานราชการในพื้นที่เพื่อกดดันและทวงถามความคืบหน้าของการแก้ไขปัญหา

ประสบการณ์การต่อสู้ที่ยาวนานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับที่ดินส่งผลให้แกนนำและกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ตระหนักว่า การแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการปฏิรูปที่ดินแบบเดิมที่เน้นกรรมสิทธิ์แบบปัจเจกไม่ใช่ทางออกที่ยั่งยืน ดังนั้นจึงได้ประยุกต์แนวคิดเรื่องที่ดินน้ำหมูเพื่อใช้เสนอเป็นแนวทางการจัดการที่ดินรูปแบบโฉนดชุมชน การทำเช่นนี้เป็นยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่ออกจากรูปแบบการจัดขบวนทำทนายการเมืองปกติ และเข้าสู่รูปแบบที่แกนนำเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยที่รัฐบาลยอมรับข้อเสนอการแก้ปัญหาและนำไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของรัฐบาล ขณะเดียวกันเครือข่ายการเคลื่อนไหวได้ใช้วิธีสร้างกรอบความคิดร่วมเพื่อระดมการสนับสนุนทางการเมืองทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศผ่านสื่อมวลชนหลักอย่าง Thai PBS และสื่อทางเลือกอย่างสำนักข่าวประชาไท นอกจากนี้การเสนอแนวคิดเรื่องโฉนดชุมชนยังสะท้อนการประนีประนอมกับแนวคิดเรื่องกรรมสิทธิ์เอกชนซึ่งเป็นแนวคิดที่ชนชั้นกลางให้การยอมรับ

ขั้นตอนการเคลื่อนไหวเริ่มต้นจากการระดมความร่วมมือและการสนับสนุนจากสมาชิกภายในชุมชนและเครือข่าย จากนั้นจึงแสวงหาการสนับสนุนจากภายนอกผ่านสื่อมวลชน เพื่อผลักดันให้ประเด็นปัญหาด้านที่ดินและข้อเสนอโฉนดชุมชนกลายเป็นประเด็นสาธารณะ และจากนั้นจึงผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาลเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในวงกว้าง จากการศึกษาพบว่า แม้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวจะประสบความสำเร็จในการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาล แต่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการระดมการสนับสนุนจากภายนอกมากนัก โดยเฉพาะในแง่ของการสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนจากสาธารณะ ส่วนในพื้นที่ชุมชนที่ศึกษาพบว่า เครือข่ายองค์กรในพื้นที่ประสบความสำเร็จในการระดมความร่วมมือและการสนับสนุนจากสมาชิกภายในพื้นที่ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสมาชิกตระหนักว่าความสำเร็จของการต่อสู้แบบปัจเจกเป็นไปได้ยาก จึงให้ความสำคัญของการเข้าร่วมและการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในเครือข่าย ขณะที่ประสบการณ์การต่อสู้ผ่านเครือข่ายระดับประเทศให้ตัวอย่างของความสำเร็จในการเจรจาต่อรองกับรัฐบาล นอกจากนี้ สมาชิกยังยอมรับในชุดความเชื่อร่วมกันว่าที่ดินเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตของพวกเขา และการจัดการที่ดินรูปแบบโฉนดชุมชนจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนที่ดินของชาวบ้านได้อย่างยั่งยืน

ผู้มีส่วนร่วมชุมนุมตระหนักว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการระดมพลังและแก้ปัญหาการ โดยสารฟรี และช่วยสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างสมาชิกในชุมชนในระยะยาว ประกอบไปด้วย 1) รูปแบบการจูงใจการเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่ไม่สลับซับซ้อนและเน้นความเท่าเทียมกันของสมาชิก 2) สมาชิกมีเป้าหมายร่วมกันและความคาดหวังจากความสำเร็จของการเคลื่อนไหว และ 3) การสร้างกติการ่วมกันขององค์กรระดับพื้นที่ที่เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้ การเพิ่มความเข้มแข็งและขีดความสามารถขององค์กรยังเป็นผลจากการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากภายนอก โดยเฉพาะจากองค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายนักวิชาการและนักกฎหมาย และเครือข่ายสื่อมวลชน คปท. ประสบความสำเร็จในการสร้างพื้นที่ข่าวให้กับการเคลื่อนไหวเรื่องโฉนดชุมชนผ่านเครือข่ายสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนกระแสหลักไม่ให้ความสนใจต่อข่าวการเคลื่อนไหวของ คปท. มากนัก และในเวลาต่อมา ข่าวของ คปท. ยังถูกกลบด้วยข่าวการเคลื่อนไหวทางการเมือง ดังนั้นองค์กรเคลื่อนไหวระดับภูมิภาคจึงต้องอาศัยการสร้างสื่อทางเลือก อาทิ สำนักข่าวประชาธรรม และสำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เพื่อสื่อสารกับสมาชิกของเครือข่ายและสังคมในวงกว้าง

แม้ว่ารัฐบาลของอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะจะยอมรับข้อเสนอของ คปท. โดยนำไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของรัฐบาล และดำเนินการต่อโดยรัฐบาลของยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แต่ขั้นตอนของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติมีความล่าช้าไม่มากนัก การขยายจำนวนของชุมชนที่ได้รับการอนุมัติการดำเนินการแนวทาง โฉนดชุมชนมีความล่าช้ามาก ในด้านหนึ่ง ความล่าช้าเป็นผลมาจากข้อจำกัดทางกฎหมาย และข้อจำกัดด้านกำลังคนและอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย ในอีกด้านหนึ่ง ปัญหาของการลงมือปฏิบัติเป็นผลมาจากการบริหารงานแบบกรมอาชีพโดย (Departmentalism) ของระบบราชการไทย ซึ่งส่งผลให้หน่วยงานของรัฐในพื้นที่ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยขึ้นตรงต่อหน่วยงานส่วนกลางระดับกรมเป็นหลัก ส่งผลให้หน่วยงานในพื้นที่มีการดำเนินการที่แสดงการเพิกเฉยต่อมติคณะรัฐมนตรี คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และข้อเสนอของคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรี

โอกาสทางการเมืองของการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับที่ดินได้หดแคบลงอีกครั้งภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการสกัดกั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยกองทัพ ขณะที่ชาวบ้านในพื้นที่ที่ขัดแย้งที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตอุทยานแห่งชาติยังได้รับผลกระทบจากนโยบายทวงคืนผืนป่าของคณะกรรมการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) และการออกนโยบายการจัดการที่ดินตามแนวทางคณะกรรมการที่ดินแห่งชาติ (คทช.) โดยอ้างอิงการใช้แนวคิดการจัดการที่ดินแปลงรวมเช่นเดียวกับแนวทางโฉนดชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนต่าง ๆ ที่รวมในเครือข่ายเคลื่อนไหวเกี่ยวกับที่ดิน

ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองเหลือง-แดงส่งผลกระทบต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายและองค์กรเคลื่อนไหวทั้งระดับประเทศและระดับภูมิภาค ซึ่งนำไปสู่การยุติและการชะลอการเคลื่อนไหวของบางเครือข่ายระดับภูมิภาค นอกจากนี้ ยังปรากฏความแตกต่างของจุดยืนระหว่างกลุ่มที่มีทัศนคติควรแยกการเคลื่อนไหวประเด็นปัญหาเกี่ยวกับที่ดินและความเดือดร้อนของชาวบ้านออกจากประเด็นความขัดแย้งทางการเมือง กับกลุ่มที่มีทัศนคติไม่ยอมรับอำนาจของรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งในการสถาปนากฎหมายที่จะแก้ปัญหาของประชาชน

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวในพื้นที่มีทัศนคติว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมมีความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การทำให้ประเด็นการจัดการที่ดินรูปแบบโฉนดชุมชนกลายเป็นประเด็นทางการเมืองที่ฝ่ายการเมืองยอมรับความสำคัญ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของรัฐบาล แม้ว่าในทางปฏิบัติแล้ว จะมีปัญหาในเรื่องความล่าช้าในขั้นตอนของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวยังก่อให้เกิดผลลัพธ์ในรูปของกระบวนการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งช่วยให้สมาชิกมองเห็นปัญหาร่วมกัน และตระหนักถึงความสำคัญของการลุกขึ้นจัดการกับปัญหาของตนแทนที่จะรอพึ่งพาการแก้ปัญหาโดยภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม แต่ละพื้นที่มีระดับของความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมแตกต่างกัน ชุมชนที่ศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือได้รับการอนุมัติแล้วและอยู่ในกระบวนการจัดการที่ดิน เพราะเป็นพื้นที่นำร่องของนโยบายโฉนดชุมชน และมีการจัดการภายในพื้นที่ที่เข้มแข็งต่อเนื่อง สมาชิกของชุมชนตระหนักถึงประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมของที่ดิน โดยเฉพาะผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สิ่งนี้ช่วยเสริมสร้างพลังให้กับการเคลื่อนไหวของเครือข่ายในพื้นที่เป็นอย่างดี ขณะที่ชุมชนที่ศึกษาในภาคอีสานต้องเผชิญกับปัญหาความล่าช้าและการขาดความต่อเนื่องของการดำเนินการเรื่องการจัดการที่ดินรูปแบบโฉนดชุมชน รวมทั้งต้องเผชิญกับผลกระทบจากการใช้มาตรการทางกฎหมายโดยหน่วยงานของภาครัฐในพื้นที่ แต่ชาวบ้านกลุ่มนี้ก็ยังคงมีความเชื่อมั่นต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม เพราะยังคงตระหนักถึงความสำคัญที่ดินในฐานะปัจจัยการผลิตที่จะช่วยให้พวกเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

6. อภิปรายผล

หากพิจารณาในเชิงทฤษฎีแล้ว การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าปัญหาเชิงโครงสร้างอันเป็นผลมาจากนโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรของรัฐนำไปสู่การเกิดขึ้นของ**ปัจจัยเชิงจิตวิทยา-สังคม** คือ ความคับข้องใจ ความรู้สึกถูกพรากสิทธิ์ และความไม่พอใจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเคลื่อนไหวทางสังคม แม้ว่าปัจจัยเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญและจำเป็นของการเกิดขึ้นของการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การรวมตัวเคลื่อนไหวและการเอาชนะสถานะการโดยสสารฟรี หากปราศจากปัจจัยทางการเมืองและองค์การเคลื่อนไหวทางสังคม

ในระยะสั้น กระบวนการเปลี่ยนคู่ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 เป็น**ปัจจัยทางการเมือง**ที่ช่วยเปิด**โอกาสทางการเมือง**ให้กับ การเคลื่อนไหวทางสังคม ขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของ**โอกาสทางการเมือง** ในระยะยาว ระบบการเมืองไทยอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการยาวนาน ส่งผลให้ระบบราชการมีการดำเนินการที่เป็นอิสระจากรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง ขณะเดียวกัน ระบบราชการก็แอ่งอ้าย**โอกาสทางการเมือง** โดยเฉพาะภายหลังการรัฐประหาร ในการผลักดันระเบียบวาระด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามแนวทางของหน่วยงานภาครัฐแบบรวมศูนย์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่

ปัจจัยองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมและสมาชิกที่เข้าร่วมในการเคลื่อนไหวเป็นทรัพยากรสำคัญของการเคลื่อนไหวทางสังคม การตัดสินใจเข้าร่วมของสมาชิกเป็นผลจากความเชื่อว่าการเคลื่อนไหวในฐานะของการกระทำร่วมกันเป็นเครื่องมือสำคัญในแก้ไขปัญหามานการต่อรองกับรัฐ เพื่อให้เข้ามาแก้ไขปัญหา ขณะเดียวกันก็มีการขยายการเรียกร้องการแก้ไขปัญหาค่อรัฐไปสู่การณรงค์การตรากฎหมายที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาละกัเกี่ยวกับที่ดิน นอกจากนี้ การแสวงหาการสนับสนุนสามารถกระทำผ่านการระดมเงินตามดิซึ่งนำไปสู่การระดมผู้คนที่เข้าร่วมในการเคลื่อนไหวผ่านการระดมการกระทำผ่าน**การสร้างกรอบโครงสร้างความคิดร่วม**ในกลุ่มผู้ที่เคลื่อนไหวทั้งในระดับพื้นที่ เครือข่ายระดับภูมิภาค และองค์กร/เครือข่ายระดับประเทศ และผ่านสื่อมวลชนไปสู่สังคมในวงกว้าง แต่ในกรณีการระดมการสนับสนุนสาธารณะผ่านสื่อมวลชนมีผลสำเร็จค่อนข้างจำกัด

นอกจากนี้ การจัดรูปแบบขององค์กรระดับพื้นที่ที่มีแบบหลวม ๆ ไม่สลับซับซ้อน เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการตัดสินใจและร่วมกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมและเสมอภาค มีแกนนำที่มีศักยภาพและบารมีมากพอ รวมถึงมีการสร้างกติกาสมาชิกยึดถือร่วมกันอย่างเคร่งครัด สะท้อนความสำคัญของปัจจัยเชิงองค์กรเคลื่อนไหว การ**ใช้ยุทธวิธีที่มีแบบปกติ และแบบขัดขวางทำลายการเมืองแบบปกติ และผสมผสาน**ขณะที่ผู้ที่เข้าร่วมประเมินผลลัพธ์จากการเคลื่อนไหว ในเชิงบวก ว่าคือการสามารถสร้างการยอมรับจากรัฐบาลและสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับองค์กรเคลื่อนไหวทุกระดับ ส่วนในเชิงลบ คือ ชุมชนยังมีจำนวนน้อยที่ได้รับ การอนุมัติพื้นที่ โฉนดชุมชน โดยปัญหาหลักอยู่ที่ขั้นตอนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติทั้งด้านข้อจำกัดทางกฎหมายและบุคลากร รวมถึงปัญหาของระบบราชการไทยแบบรวมศูนย์ระดับกรม

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเชิงองค์กร ปัจจัยทางการเมือง และการกำหนดกรอบแนวคิดร่วม มีความสำคัญต่อความสำเร็จ-ล้มเหลวของการเคลื่อนไหวทางสังคม ขณะเดียวกัน งานชิ้นนี้แสดงให้เห็นบทบาท

ของการต่อต้านการเคลื่อนไหว (counter-movement) ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จุดริ้วความสำเร็จของการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งถูกมองข้ามไปในการพิจารณาเรื่องปฏิบัติการและการศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรหันมาให้ความสนใจเพิ่มขึ้นต่อบทบาทของระบบราชการในฐานะตัวแสดงทางการเมืองที่มีบทบาทต่อต้านการเคลื่อนไหวและเน้นการปกป้องผลประโยชน์ระดับกรมเป็นหลัก รวมถึงยังถกฉวยโอกาสทางการเมืองเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพื่อผลักดันวาระทางกฎหมายของตน

8. เอกสารอ้างอิง

- ชันภัทร โคตรสิงห์. (2556). *การนำนโยบายโฉนดชุมชนไปปฏิบัติ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารพัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บัณฑิต สุนทรวิกรานต์. (2559). การศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการทรัพยากรร่วม (ที่ดิน) ในรูปแบบ “โฉนดชุมชน” เพื่อรักษาพื้นที่เกษตรกรรม. *วารสารศิลปะศาสตร์ปริทัศน์*, 11 (21) (มกราคม-มิถุนายน), 78-90.
- ปียะนาถ วชิรบัญชา. (2554). *การสร้างฉันทมติเพื่อการถือครองที่ดินแบบโฉนดชุมชนในที่ดินกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล: กรณีศึกษาชุมชนคลองโยง จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพิ่มศักดิ์ จะริemannพันธ์. (2555). *การเมืองของกระบวนการกำหนดคนโยบายโฉนดชุมชน*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Benford, Robert D. & Snow, David A. (2000). Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*, 26.
- Caren, Neal. (2007). Political Process Theory. In George Ritzer (Ed.), *Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Blackwell Reference Online.
- Hooghe, Marc. (2011). Social Movement. In John I. Ishiyama & Marijke Breuning (Eds.), *21st Century Political Science: A Reference Handbook*. Los Angeles and London: SAGE
- Jenkins, J. Craig. (1983). Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements. *Annual Review of Sociology*, 9.
- Klandermans, Bert. (1984). Mobilization and Participation: Social-Psychological Expansions of Resource Mobilization Theory. *American Sociological Review*, 49(5).
- McAdam, Doug. (1999). *Political Process and the Development of Black Insurgency 1930-1970*. 2nd ed. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Smith, Jackie & Fetner, Tina. (2007). Structural Approaches in the Sociology of Social Movements. In Klandermans, Kert & Roggeband, Conny (Eds.). *Handbook of Social Movements Across Disciplines*. n.p.: Springer.
- Snow, David A., Vliementhart, Rens, & Ketelaar, Pauline. (2019). The Framing Perspective on Social Movements: Its Conceptual Roots and Architecture. In *The Wiley Blackwell Companion to Social Movements*. Hoboken, NJ: Wiley Blackwell.
- Tarrow, Sidney. (1994). *Power in Movement: Social Movements, Collective Action and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

**ประสิทธิภาพในการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน
จังหวัดปัตตานี**

**THE EFFICIENCY OF DRUG SUPPRESSION OFFICERS IN PATTANI
BORDER PATROL POLICE**

นายชนาภัทร โจมฤทธิ

มหาวิทยาลัยตาปี คณะวิทยาการจัดการ

E-mail: fahusdee@icloud.com

นายธราวุฒิ แต่งตั้ง

มหาวิทยาลัยตาปี คณะวิทยาการจัดการ

E-mail: tharawut.t19@gmail.com

นายไวยพจน์ ปัจฉิม

มหาวิทยาลัยตาปี คณะวิทยาการจัดการ

E-mail: Vaiphot@tapee.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้างนี้ 1) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานีโดยจำแนกตามกลุ่มบุคคลให้ข้อมูล 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานีทุกระดับ จำนวน 258 นาย การศึกษาค้างนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล 1) ผู้ศึกษาได้นำแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบจำนวน แล้วจัดการระบบข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสม และอ่านข้อมูลที่ได้นำมาเพื่อให้เกิดความจำมีการบันทึกประกอบเพื่อตั้งข้อสังเกต 2) สรุปข้อมูลไว้เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว พร้อมทั้งการลงรหัสข้อมูลว่าเป็นเชิงบรรยายหรือเชิงตีความ 3) เชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ จัดประเภท ความเหมือนและความแตกต่างเพื่อสร้างเป็นข้อสรุป

ผลการศึกษาพบว่า

1. ประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีพื้นที่ อาณาเขตที่กว้างขวาง มีการคมนาคมที่สะดวกต่อการใช้ลำเลียงยาเสพติด มีจำนวนผู้เสพและผู้ค้าเป็นจำนวนมาก ขาดต่อการปราบปราม มีการสอดส่องดูแลไม่ทั่วถึง บางพื้นที่มีเหตุการณ์ก่อความไม่สงบของผู้ก่อการร้าย มีความยากลำบากต่อการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละครั้ง แต่การดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของ

เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี มีความมุ่งมั่น สามารถเข้าไปสืบสวน หาข่าวและจับกุม ขยายผล ผู้กระทำความผิด ทั้งผู้ค้าและผู้เสพ ถึงตัวบ่งการใหญ่ได้สำเร็จ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. เปรียบเทียบทัศนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี โดยจำแนกตามกลุ่มบุคคลให้ข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 มีทัศนะความคิดว่า บางพื้นที่มีเหตุการณ์ก่อความไม่สงบของผู้ก่อการร้าย และเป็นพื้นที่ติดชายแดนไทย มาเลเซีย ซึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาสูง มีช่องทางธรรมชาติจึงง่ายต่อการลำเลียงยาเสพติดไปยังประเทศเพื่อนบ้าน จึงยากต่อการปราบปรามยาเสพติด 2) รองผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 มีทัศนะความคิดว่าเป็นพื้นราบชายฝั่งทะเล จึงง่ายต่อการลำเลียงยาเสพติดทางทะเลเพื่อหลบหนีด้านตรวจของเจ้าหน้าที่ 3) ข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี มีทัศนะความคิดว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดนมีความเชี่ยวชาญในออกลาดตระเวนในพื้นที่ป่าและภูเขา จึงสามารถรู้ช่องทางการลำเลียงขนยาเสพติด และจับกุม ขบวนการค้ายาเสพติดได้สำเร็จ

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด คือ การเข้าไปปราบปรามยาเสพติดผู้กระทำความผิดในพื้นที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการเข้าไปสืบสวน หาข่าว ผู้กระทำความผิดเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การแก้ไขปัญหายาเสพติดยังไม่มีอย่างต่อเนื่อง ขาดกำลังพล ขาดแรงสนับสนุนด้านวิชาการ และงบประมาณ ระเบียบและแนวทางปฏิบัติงานของหน่วยราชการไม่สอดคล้อง ขาดแนวร่วมที่มีความมุ่งมั่น และตั้งใจจริงขาดความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องการสนับสนุนจากภาครัฐและ ภาคเอกชนยังน้อย เครื่องมือสื่อสารที่ไม่ทันสมัย

4. การดำเนินการกับปัญหาอุปสรรค รู้จักการวางแผนก่อนออกไปปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง ควบคุม ดูแล ติดตาม การแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง หางบประมาณสนับสนุน และศึกษาระเบียบแนวทางปฏิบัติในการปราบปรามยาเสพติด ให้มีความเข้าใจถ่องแท้และถูกต้อง แนวโน้มของปัญหาอุปสรรค มียาเสพติดกำลังระบาดอย่างหนักในทุกพื้นที่ส่วนมากเป็นแนวภูเขา ง่ายแก่การลำเลียงยาเสพติด เอมามาหลบซ่อนเพื่อหลบตาเจ้าหน้าที่

คำสำคัญ ประสิทธิภาพ,การปราบปราม,ยาเสพติด, เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน

ABSTRACT

The objectives of the study are as follows. 1) To study the effectiveness of drug suppression operations of Pattani border patrol police officers ;2) To compare the police officers' views on the effectiveness of drug suppression operations of Pattani border patrol police officers. classified by the personal information ;3) To study the problems, obstacles and guidelines for drug suppression operations of Pattani border patrol police officers. The population used in this study 258 officers of Pattani border patrol police at all levels This study was a qualitative research. educational tools interview form data analysis 1) The researcher brought the interview form to check the number, and manage the information system in an appropriate format and read the information obtained to make a memory There is a record for observation. 2) Summarize the information, to achieve speed and coding the data as descriptive or interpretive; 3) Linking and locating the relationships of various data, categorizing them, similarities and differences to form a conclusion.

The results showed that

1. The effectiveness of the drug suppression operation of Pattani border patrol police officers which has space expansive territory There is a convenient transportation that is easy to use to transport drugs. There are a large number of addicts and traders, difficult to suppress There is insufficient surveillance. Some areas have experienced terrorist insurgency. There is difficulty in performing duties each time. But the drug suppression operations of Pattani border patrol police officers be determined able to investigate find news and arrest Amplify the offender both traders and consumers reached the big indicator successfully, efficiently and effectively

2. Comparison of the opinions of police officers on the effectiveness of drug suppression operations of Pattani border patrol police officers. Classified by group of persons providing information as follows: 1) Commander-in-Chief of the Border Patrol Police Region 4 have a view that Some areas have experienced terrorist insurgency. And is an area adjacent to the Thai-Malaysian border, which is a high mountain area. There are natural channels, so it is easy to transport drugs to neighboring countries. Therefore, it is difficult to suppress drugs. 2) Deputy Commander of the Border Patrol Police Region 4 have a view that It is a coastal plain. Therefore, it is easy to transport drugs by sea to escape the police checkpoints. 3) Pattani border patrol police officers have a view that in the performance of the duties of the border patrol police Specializes in patrolling in forest and mountain areas. Thus, it was able to know the channel for transporting drugs and successfully arrest the drug trafficking process.

3. Problems, obstacles and recommendations for prevention and drug suppression is to suppress narcotics offenders in the area must be careful when investigating Find news on drug-related offenders. There is no continuity in solving the drug problem. lack of strength Lack of academic support and budget Regulations and operational guidelines of government agencies are inconsistent. Lack of a committed coalition and genuinely lacking cooperation from relevant officials, government support and The private sector is still less Outdated communication tools

4. Actions to deal with obstacles Know how to plan before going out on duty every time control, care, follow Continually solving the drug problem find a support budget and study the rules and guidelines for drug suppression to have a thorough and accurate understanding The trend of obstacles Drugs are spreading heavily in all areas, mostly in the mountains. Easy to transport drugs Take it and hide it to avoid the eyes of the officers.

Keyword: efficiency, suppression, drugs, border patrol officers

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัญหาสุขภาพจิตของประเทศในปัจจุบันจัดได้ว่าอยู่ในขั้นวิกฤต โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะมีการผลิตยาเสพติดทั้งภายในประเทศ และมีการลักลอบนำเข้ามาจากต่างประเทศมากมายหลายชนิด เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอ้ ถึงแม้เจ้าหน้าที่จะได้ปราบปรามจับกุมการค้ายาเสพติดอย่างเข้มงวดและจริงจัง แต่ก็ไม่ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลงเลยแต่กลับทำให้ผู้ผลิตได้พัฒนายาเสพติดให้ออกฤทธิ์ได้แรงขึ้นและการตรวจพบสารเสพติดในตัวผู้เสพได้ยากขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่จับกุมได้ยาก

ยิ่งขึ้น จนทำให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไม่สัมฤทธิ์ผล ปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ มีทั้งผู้เสพ ผู้จำหน่าย ผู้ผลิตทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จากสถิติยาเสพติดที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นภาระต่องานด้านกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบตั้งแต่ในระดับตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และการคุมประพฤติ นำไปสู่การปรับปรุงกฎหมาย การขยายงาน ขยายอัตรากำลัง การขอผลตอบแทนที่เพิ่ม สูงขึ้น และทำให้การดำเนินคดีด้านอื่น ๆ เกิดความล่าช้า นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดอาชญากรรม อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การเข้าไปเกี่ยวข้องกับแหล่งอบายมุข การลักเล็กขโมยน้อย การประทุษร้ายต่อชีวิต และทรัพย์สิน การพนันและอาชญากรรมต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศของรัฐบาล และเอกชนที่ต้องทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากเพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเศรษฐกิจใหม่ที่ต้องการความรู้และพลังปัญญา เป็นรากฐานการพัฒนาประเทศ ดังนั้นปัญหาเสพติดจึงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัยของชาติและสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่มีมิติแห่งปัญหาเสพติด 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) เป็นแหล่งผลิตยาเสพติด 2) เป็นพื้นที่การค้ายาเสพติด 3) เป็นทางผ่านของยาเสพติด และ 4) มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด (ไชยยา รุจจนเวท และคณะ, 2556)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่นับจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ติดยาเสพติดจำนวนมากจะเป็นผู้ก่อคดีอุกฉกรรจ์ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติและปัญหาความมั่นคงแห่งชาติอีกด้วย หากปล่อยให้วุ่นวายเช่นนั้นจะก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมอย่างรุนแรงจนไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะปัญหาเสพติดมิใช่เรื่องที่จะสามารถควบคุมให้อยู่ในวงจำกัดได้ อีกต่อไป แต่กลับจะเป็นปัญหาระดับชาติที่ลุกลามอย่างไม่จบสิ้น ดังนั้นจึงเห็นสมควรที่ทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว พร้อมทั้งหามาตรการในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้บรรลุผลอย่างจริงจัง การแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดขึ้นทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย การแก้ปัญหายาเสพติด จำเป็นต้องเข้าใจสาเหตุ และกลไกการเกิดปัญหา เพื่อที่จะได้ หาทางแก้ไขได้ครบวงจร มิใช่ไปเน้นที่จุดใดจุดหนึ่งเท่านั้น ปัญหายาเสพติดเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน มีความเกี่ยวข้องกับทั้งด้านชีววิทยา สุขภาพจิต อาชญากรรม การเมือง เศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลกำหนดแนวทางการแก้ปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการระดับพื้นที่ เพื่อลดระดับปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนให้ปรากฏผลอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม รวมถึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของภาครัฐ

จากข้อมูลศูนย์ประชาสัมพันธ์กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ระบุว่ายาเสพติดที่นิยมใช้กันของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากที่สุด คือ ใบกระท่อม รองลงมา คือ ยาบ้า สาเหตุที่ใบกระท่อมเป็นยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดสูงมาก เนื่องจากมีการลักลอบนำเข้าจำนวนมากตามความต้องการของกลุ่มผู้เสพ และจากราคาของใบกระท่อมที่มีการจำหน่ายในราคาค่อนข้างสูง มองกันว่าจะสามารถสร้างความร่ำรวยให้กับกลุ่มผู้ค้าเป็นอย่างมาก จากสถิติของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 9 รวมทั้งหน่วยงานของตำรวจท้องที่และทหาร พบว่า การจับกุมคดียาเสพติดในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ เทพา นาทวี จะนะ และสะบ้าย้อย แต่ละปีมีการจับกุมยาเสพติด เพิ่มสูงขึ้นท่ามกลางสถานการณ์การก่อเหตุรุนแรงนั้น ขบวนการค้ายาเสพติดมีส่วนในการสร้างสถานการณ์ เพื่อเบี่ยงเบนเจ้าหน้าที่รัฐ (วจิรา ชุติกชัชฌนพงศ์, 2553)

นอกจากนี้ผลจากการตรวจปัสสาวะผู้เข้ารับการตรวจ เลือกทหารกองเกินเข้าประจำการประจำปี 2560 ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ร้อยละ 30 มีสารเสพติด ในร่างกาย ในขณะที่ภูมิภาคอื่นพบเพียงร้อยละ 10 จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ยาเสพติด ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ค่อนข้างแย่เมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร, 2560)

จากเหตุดังกล่าวผู้ศึกษา ต้องการศึกษาดังถึงประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติด ปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด แนวโน้มและการนำนโยบายไปใช้ของ ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับประชาชน และเพื่อใช้แก้ไขปรับปรุง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานีให้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ

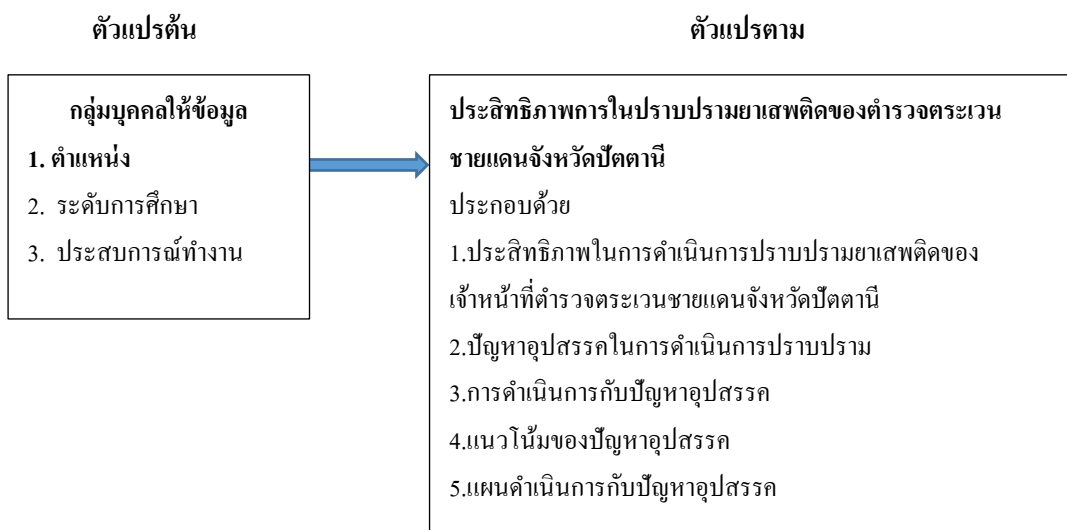
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดปัตตานี
- (2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปราม ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานีโดยจำแนกตามกลุ่มบุคคลให้ข้อมูล
- (3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 การศึกษาในครั้งนี้ ใช้แนวคิด หลักการที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ แนวคิด หลักการที่เกี่ยวกับปัญหา ยาเสพติด และแนวทางการป้องกันและปราบปรามปัญหาเสพติดในสังคมไทย

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี เปรียบเทียบทัศนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานีโดยจำแนกตามกลุ่มบุคคล ให้ข้อมูล และศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยและแนวคิด หลักการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวคิดพื้นฐานในการวิจัยที่จะศึกษา

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

4.2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานีทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารถึงผู้ปฏิบัติการในหน่วยงานระดับกองบังคับการในสังกัดตำรวจตระเวนชายแดน ประกอบด้วย (1) ผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 (2) รองผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 และ (3) ข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานีทั้งสิ้น 258 นาย

4.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการตำรวจ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ผู้บริหาร 3 นาย และ (2) ชุดปฏิบัติการปราบปรามยาเสพติดตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี จำนวน 10 นาย รวมจำนวน 13 นาย และ (3) ข้าราชการตำรวจกองร้อย ตชด. 44 จำนวน 20 นายทั้งสิ้น 33 นาย

4.3 เครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาหารือเพื่อตรวจสอบความถูกต้องทางคำภาษาและรูปแบบของแบบสัมภาษณ์และนำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขปรับปรุงแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิของกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 จำนวน 3 นาย เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม ได้กำหนดกรอบที่เป็นแนวคำถามไว้ 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติด ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ การดำเนินการกับปัญหาอุปสรรค แนวโน้มของปัญหาอุปสรรค และแผนการดำเนินการกับปัญหาอุปสรรค นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำไปทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา และนำแบบสัมภาษณ์ที่ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างมาปรับปรุงแก้ไขภาษาเพื่อให้เหมาะสมแล้วนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักต่อไป

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้โทรศัพท์นัดวันเวลาสัมภาษณ์และเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับผู้บริหารด้วยตนเอง และผู้ศึกษาเป็นผู้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้แก่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และรับแบบสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.5.1 ผู้ศึกษาได้นำแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบจำนวนแล้ว จัดการระบบข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมและอ่านข้อมูลที่ได้นำมาเพื่อให้เกิดความจำ มีการบันทึกประกอบเพื่อตั้งข้อสังเกต

4.5.2 สรุปข้อมูลไว้ เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว พร้อมทำการลงรหัสข้อมูลว่าเป็นเชิงบรรยายหรือเชิงตีความ

4.5.3 เชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ จัดประเภท ความเหมือนและความแตกต่างเพื่อสร้างเป็นข้อสรุป

5. ผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี คือพื้นที่จังหวัดปัตตานี มี 12 อำเภอ พื้นที่ส่วนใหญ่ติดทะเลและติดต่อชายแดนไทย มาเลเซีย บางพื้นที่มีเหตุการณ์ก่อความไม่สงบของผู้ก่อการร้าย จึงยากที่จะเข้าไปสืบสวน หาข่าว หาแหล่งมั่วสุม หลบซ่อน ขบวนการค้ายาเสพติด ในการปราบปรามยาเสพติด แต่การดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี สามารถเข้าไปสืบสวน หาข่าวและจับกุม ขยายผล ผู้กระทำความผิด ทั้งผู้ค้าและผู้เสพ ถึงตัวบ่งการใหญ่ได้สำเร็จ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เปรียบเทียบทักษะของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี โดยจำแนกตามกลุ่มบุคคลให้ข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 มีทักษะความคิดว่า บางพื้นที่มีเหตุการณ์ก่อความไม่สงบของผู้ก่อการร้าย และเป็นพื้นที่ติดชายแดนไทย มาเลเซีย ซึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาสูง มีช่องทางธรรมชาติจึงง่ายต่อการลำเลียงยาเสพติดไปยังประเทศเพื่อนบ้าน จึงยากต่อการปราบปรามยาเสพติด 2) รองผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 มีทักษะความคิดว่าเป็นพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล จึงง่ายต่อการลำเลียงยาเสพติดทางทะเล เพื่อหลบหนีด่านตรวจของเจ้าหน้าที่ 3) ข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี มีทักษะความคิดว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดนมีความเชี่ยวชาญในออกลาดตระเวนในพื้นที่ป่าและภูเขา จึงสามารถรู้ช่องทางของการลำเลียงขนยาเสพติด และจับกุม ขบวนการค้ายาเสพติดได้สำเร็จ

ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ พบว่า การเข้าไปปราบปรามยาเสพติดผู้กระทำความผิดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปราบปรามยาเสพติดต้องใช้ความระมัดระวังในการเข้าไปสืบสวน หาข่าว ผู้กระทำความผิดเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่มีเหตุการณ์ก่อความไม่สงบของผู้ก่อการร้ายที่สามารถทำให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายและทรัพย์สินได้ จำนวนผู้ปฏิบัติงานปราบปรามยาเสพติดมีน้อยไม่เพียงพอ เนื่องจากไม่มีผู้อยากมาปฏิบัติงาน เป็นงานที่เสี่ยงอันตราย ขาดกำลังพลมาทำการสับเปลี่ยนหมุนเวียน และยังขาดแคลน เครื่องมือ อุปกรณ์ในการปราบปรามยาเสพติด มีการจัดสรร โยกย้ายตำแหน่ง โดยไม่คำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่แต่ละคน ทำให้เกิดการสูญเสียกำลังพล ที่มีความรู้ ความสามารถ เพราะงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นงานเฉพาะด้านและมีความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ ขาดกำลังพล งบประมาณ เครื่องมือสื่อสารที่ไม่ทันสมัย

การดำเนินการกับปัญหาอุปสรรค เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปราบปรามยาเสพติดต้องมีการป้องกันตนเอง รู้จักการวางแผนก่อนออกไปปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง ควรสนับสนุนวัสดุเครื่องมือในการปราบปราม เพิ่มจำนวนผู้ปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติดให้มีจำนวนมากขึ้น ซึ่งอาจจะใช้วิธีการทำความเข้าใจกับหน่วยงานอื่น ในส่วนของชุดปฏิบัติการให้เข้าใจสภาพและพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อปรับทิศทางการทำงานไปในแนวทางเดียวกัน เจ้าหน้าที่ควรหมั่นเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอยู่เสมอ กล่าวคือ กระตือรือร้นในการเข้ารับฝึกอบรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับยาเสพติด หาข้อมูลด้านยาเสพติด เรียนภาษาอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากภาษาอังกฤษ เป็นต้น

ปัญหาอุปสรรคที่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ หากกำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปราบปรามยาเสพติดไม่เพียงพอในการออกปฏิบัติการ ก็สามารถขอกำลังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนการปฏิบัติการ อีกทั้งเมื่อเกิดความรู้ความเข้าใจในแผนยุทธศาสตร์ของนักค้ายาเสพติด หรือวงจรของการค้ายาเสพติดก็จะช่วยกันเป็นหูเป็นตาสอดส่อง สืบสวน หาข่าว จับกุมผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติด ตลอดจนขยายผลจับกุมถึงตัวบ่งการใหญ่ได้

สำเร็จ มีการเพิ่มเครื่องมืออุปกรณ์เทคโนโลยี มีความเพียงพอต่อการใช้งาน และลดระยะเวลาในการปฏิบัติงานลง ตลอดจนคำนึงถึงประสิทธิภาพ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการพิจารณาโยกย้ายเป็นหลัก ในการปฏิบัติงานด้านยาเสพติดของหน่วย

แนวโน้มของปัญหาอุปสรรค จังหวัดปัตตานีเป็นพื้นที่สีแดง ที่มีอาณาเขตติดต่อกับชายแดนไทย มาเลเซีย มีพื้นที่กว้างขวางและซับซ้อน ซึ่งมียาเสพติดกำลังระบาดอย่างหนักในทุกพื้นที่ส่วนมากเป็นแนวภูเขา ง่ายแก่การลำเลียงยาเสพติด เอามาหลบซ่อนเพื่อหลบตาเจ้าหน้าที่ หากไม่สามารถหยุดการนำเข้ายาเสพติดจากภายนอกประเทศ ก็ไม่สามารถหยุดการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ที่มีแหล่งหลบซ่อนของยาเสพติดจำนวนมาก เพราะฉะนั้นรัฐบาลควรดำเนินการต่อผู้ค้ายาเสพติดก่อนจึงดำเนินการต่อผู้เสพ หรือดำเนินการควบคุมกันไปโดยให้เจ้าหน้าที่ในการปราบปรามมากกว่า เพื่อควบคุมด้วยยาเสพติดให้มีปริมาณน้อยที่สุด

นโยบายหรือแผนดำเนินการกับปัญหาอุปสรรคดังกล่าว มีการกำหนดแผนปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชุดปราบปรามยาเสพติดของตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี แบบบูรณาการกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร เพื่อนำไปสืบสวนหาข่าวในการจับกุมและกวาดล้างผู้มีอิทธิพล ผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติด ผู้ปฏิบัติงานมีความสำคัญต่อความสำเร็จของนโยบาย ควรส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานปราบปรามยาเสพติดมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของนโยบาย รับรู้ นโยบายโดยทั่วถึง และนโยบายต้องมีความชัดเจน จนเกิดการยอมรับในตัวนโยบาย ก็จะส่งผลให้การดำเนินการก่อนนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

6.1.1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องทำงานด้วยความรอบคอบ หมั่นฝึกฝนตนเองให้พร้อมรับสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา

6.1.2 เจ้าหน้าที่ควรหมั่นพัฒนาความรู้ ทักษะ ของตนเองอยู่ตลอดเวลา เช่น การใช้ เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการติดตาม จับกุม ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การสังเกตท่าทาง อากัปกริยาของค้ายาเสพติด การสังเกตลักษณะ การทดสอบสารเสพติด เป็นต้น

6.1.3 จัดหางบประมาณเพื่อทำการจัดซื้ออุปกรณ์ที่มีความทันสมัยมาสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการ

6.1.4 สร้างแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในสายงานอื่นๆอยากเข้ามามีส่วนร่วมในงาน ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อเกิดการสืบเปลี่ยนกำลังพล

6.1.5 ควรมีการกำหนดแผนปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชุดปราบปรามยาเสพติดของตำรวจตระเวนชายแดน แบบบูรณาการกับหน่วยงานอื่นๆเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร เพื่อนำไปสืบสวนหาข่าวในการจับกุมและกวาดล้างผู้มีอิทธิพล ผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติด

6.1.6 เพิ่มอำนาจทางกฎหมายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปราบปรามยาเสพติดสามารถตรวจค้นได้อย่างละเอียดเพิ่ม มากขึ้นเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

6.1.7 มีการวางแผนในการแก้ไขปัญหาในระยะยาว ไม่มุ่งเน้นเพียงแต่ผลการจับกุมใน แต่ละปี เพราะการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ยั่งยืนต้องดำเนินการในหลายมิติ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับข้อกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีด้านยาเสพติด ที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามยาเสพติด ตลอดจนการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้านป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

6.2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ ความร่วมมือของประชาชนกับตำรวจต่อการทำงานด้านป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อให้ทราบความเป็นจริงและเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในอนาคต

6.2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปราบปรามยาเสพติด ตลอดจนการศึกษา ระยะเวลาที่ถูกกำหนดในการดำเนินงานป้องกันปราบปรามยาเสพติด มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการป้องกันปราบปรามยาเสพติด

7. กิตติกรรมประกาศ

ประสิทธิภาพในการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจังหวัดปัตตานี สำเร็จได้ด้วย ความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้มีพระคุณหลายท่านดังต่อไปนี้

ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาการจัดการ ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่อง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาเป็นอย่างมาก จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

คุณค่าอันพึงมีจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอมอบเป็นกตัญญูตาแต่บิดา มารดา ครู อาจารย์และผู้ที่มีพระคุณทุกท่านที่ช่วยเหลือ สนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้ศึกษาด้วยดีตลอดมา

8. เอกสารอ้างอิง

- จิรวุฒิจันทร์ วัฒนารณณ์. (2556). *ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการของกองบังคับการปราบปรามกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.*
- เจริญพงษ์ สุภธีระธาดา. (2555). *การจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ (เอกสารประกอบการอบรมให้ความรู้).* กรุงเทพฯ:คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เฉลิมพรหม อธิธิยากรณณ์. (2558). *ประสิทธิผลการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ปริญญาคุุณบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.*
- ชาติ โกมลสุทธิ. (2549). *หน้าต่างความคิด.* กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯธุรกิจ.
- ชุบ กาญจนประกร. (2520). *รัฐประศาสนศาสตร์.* กรุงเทพฯ : มงคลการพิมพ์.
- ไชยยา รุจจนเวท และคณะ. (2556). *การพัฒนากระบวนการสกัดกั้นการลักลอบลำเลียง ยาเสพติดของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ดิน ปรัชญาพฤทธิ. (2553). *รัฐประศาสนศาสตร์เปรียบเทียบ : เครื่องมือในการพัฒนาประเทศ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อินทเกษ.

- พัชรา สีนลอยมา. (2556). *โครงการการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้ในการสืบสวนอาชญากรรมในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พีรพงศ์ รั้งจิตต์. (2555). *การพัฒนาองค์การภาครัฐยุคใหม่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม*.
- เพชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ. *การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการจัดการของโรงพยาบาลศูนย์, วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 7 (1), ตุลาคม 2556-มกราคม 2557*.
- วจิรา ชุตินุชณพงศ์. (2553). *โครงการมีสยิดสานใจ ป้องกันภัยยาเสพติด. กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า. ศูนย์ประชาสัมพันธ์. สืบค้น 14 พฤศจิกายน 2560 จาก*
http://www.southpeace.go.th/column/column_531221.htm
- วเรช จันทรร. (2547). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สหายบล็อกและการพิมพ์.
- วิทยา เชียงกุล. (2553). *ศาสตร์และศิลป์ในการเป็นผู้นำในโลกยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- สถานการณ์ยาเสพติดชายแดนใต้ย่ำแย่ ทหารเกณฑ์จี้ม่วง 30% (3 มิถุนายน 2560). *กรุงเทพธุรกิจ*. สืบค้น 14 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/757851>
- สัญญา วงศ์สรรพ. (2554). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม*.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2553). *แบบสำรวจสถานะความเข้มแข็งของสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด*. สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2564, จาก <http://drugfreeschool.oncb.go.th/files/distinguish%202.pdf>.
- สุนทรีพรรณ กำปันทอง. (2554). *ปัญหาและอุปสรรคในการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ชุดปราบปรามยาเสพติดตำรวจภูธร จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*.
- Certo, C.S. (2000). *Modern management*. New Jersey: Prentice Hall.
- Daft, R. L. (2006). *Understanding the Theory and Design of Organizations*. USA: ThomsonSouth-Western.

**การรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม
ประกาศคณะกรรมการกลาง ว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ
ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก**

**CURRENT PERCEPTION ON PRICE LABELING AND PENALTIES FOR
VIOLATION OF THONG FHAPRACHARATH STORE OPERATORS IN
NAKHONNAYOK PROVINCE**

อภาภรณ์ บุญแจ่ม

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: arpaporn.boon@northbkk.ac.th

सानิต ศิริวิศิษฐ์กุล

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: sanit.si@northbkk.ac.th

อนันต์ ธรรมชาลัย

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยแบบผสมผสานนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก จำนวน 17 ราย 2. เพื่อศึกษาการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก 3. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษตามประกาศคณะกรรมการกลางว่า ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล การวิจัยนี้เริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จำนวน 17 ราย และตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐในจังหวัดนครนายก จำนวน 170 ราย โดยการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ค่าไคสแควร์ (Chi-Square Test)

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้การรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไม่มี

ความสัมพันธ์กับรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลาง ว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ เนื่องจากผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจร้านโชห่วยมานาน และสมัครเข้าร่วมเป็นร้านธงฟ้าประชารัฐเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งผู้ประกอบการฯ ทราบเพียงว่ากฎหมายกำหนดให้ปิดป้ายแสดงราคาสินค้า แต่ไม่ทราบบทกำหนดโทษที่จะได้รับหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 โดยผู้ประกอบการเสนอให้สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครนายก จัดอบรม สัมมนา ประชาสัมพันธ์ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ และข้อปฏิบัติอื่นๆ ตามกฎหมายให้ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐได้รับทราบ

คำสำคัญ : ความรู้, คณะกรรมการกลาง, ร้านธงฟ้าประชารัฐ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to explore the current perception of Thong FhaPracharath Store operators in NakhonNayok Province on price labeling and penalties for violation by interviewing 170 Thong FhaPracharath Store operators in NakhonNayok Province 2) to study perception of Thong FhaPracharath Store operators in NakhonNayok Province on price labeling and penalties for violation according to Notification of the Central Committee on the Price of Goods and Services and 3) to determine the relationship between the operator's perception of price labeling and penalties according to Notification of the Central Committee on the Price of Goods and Services. This research was implemented by classifying 170 Thong FhaPracharath Store operators in NakhonNayok Province by personal factors and employing a simple random. The questionnaire was used as a research tool. The statistics used in the data analysis included percentage, mean, and standard deviation. Chi-Square Test was applied for testing hypothesis.

The research findings showed the level for moderate perceptions of the price labeling and penalties to perceptions of the price labeling and penalties for violating or failing to comply with Notification of the Central Committee on the Price of Goods and Services. Due to a majority of the Thong FhaPracharath Store operators. The hypothesis testing revealed that different personal factors were not related to perceptions of the price labeling and penalties for violating or failing to comply with Notification of the Central Committee on the Price of Goods and Services. Due to a majority of the Thong FhaPracharath Store operators are those who have run their local grocery for a long time and registered as the Thong FhaPracharath Store due to an aim to enable local people to use their welfare cards to buy products in such shops. The operators were aware only of an act requiring price labels but were not informed about the penalties that will be imposed if they violate or fail to comply with Notification of the Central Committee on the Prices of Goods and Services Act, B.E. 2542 (1999). However, the operators proposed that NakhonNayok Chamber of Commerce should organize training and seminars or implement public relations and announcements regarding Notification of the Central Committee on the Prices of

Goods and Services and other legal practices in order to increase awareness of the Thong PhaPracharath Store operators on such matter. In addition,

Keywords : Knowledge, Central Committee, Thong Fha Pracharath

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

กระทรวงพาณิชย์ได้ดำเนิน โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อย โดยจัดสรรเงินค่าครองชีพให้ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในอัตรา 300 – 500 บาท ต่อเดือนต่อคนพร้อมกำหนดให้ใช้บัตรดังกล่าว ได้กับร้านที่เข้าร่วมโครงการธงฟ้าประชารัฐ ผ่านเครื่อง EDC (เครื่อง Electronic Data Capture) และโปรแกรมประยุกต์สำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Application) ติดตั้งให้กับร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ และกระทรวงพาณิชย์มีหน้าที่ในการกำกับดูแลความเป็นธรรมในด้านราคาและปริมาณสินค้า ตามมาตรา 9 (5) และมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ.2542 เรื่อง การแสดงราคาสินค้าและบริการเพื่อเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลร้านค้าและเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองผู้บริโภค โภคมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบทางด้านราคา โดยกำหนดให้ผู้จำหน่ายปลีกสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพจำนวน 240 รายการ ต้องแสดงราคาสินค้าและบริการตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ

กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลด้านการคุ้มครองผู้บริโภค และรักษาความเป็นธรรมทางการค้า โดยกำกับดูแลการปฏิบัติทางการค้าและพฤติกรรมของผู้ประกอบการค้า มิให้ฉวยโอกาสกักตุนสินค้า หรือขึ้นราคาสินค้าโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร จึงได้มีการตรวจสอบกำกับดูแลให้ผู้ประกอบการมีความรู้ความเข้าใจ ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ เรื่องการ ปิดป้ายแสดงราคาสินค้าและบริการ เพื่อให้ผู้ประกอบการค้ามีจริยธรรมทางการค้าและตระหนักถึงความสำคัญของการปิดป้ายแสดงราคาสินค้าและบริการ อันเป็นการป้องกันมิให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบในการซื้อสินค้าและบริการ

จากการปฏิบัติงานผู้ศึกษาพบว่าผู้ประกอบการร้านธงฟ้าไม่ทราบถึงประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ที่กำหนดให้ผู้ต้องปิดป้ายแสดงราคาสินค้าและบริการ จึงเป็นเหตุผลสำคัญให้เกิดการวิจัยหัวข้อ เรื่องการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการจัดทำแนวทางการพัฒนา การบริหารจัดการ การวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารงาน และเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่อาจมีอยู่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก
- (2) เพื่อศึกษาการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก

(3) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชวส์ บล็อก ปีลอตตา (Schultz, Block, Pilotta 2005) ได้เสนอแนวความคิดทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1. การจดจำ (Remembering) หมายถึง พฤติกรรมการรับรู้อย่างยาวนาน และสามารถนำการรับรู้หรือความรู้นั้นกลับมาใหม่ได้หรือการสำนึกได้ 2. ความรู้ความเข้าใจ (Understanding) หมายถึง การนึกคิดได้ (อย่างตกผลึก) ต้องทำได้โดยการผ่านการพูดคุย การสอน การดูภาพ (Graphic) การสรุป การเปรียบเทียบ ตลอดจนการอธิบายความ 3. การประยุกต์ใช้ (Applying) หมายถึง การนำองค์ความรู้ วิธีการ กระบวนการ ขั้นตอนขององค์ความรู้นั้นไปลงมือดำเนินการหรือนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ 4. การวิเคราะห์ (Analyzing) หมายถึง การคิดการมองอย่างเจาะลึกอย่างละเอียดทุกแง่มุม ทุกประเด็นที่สอดคล้องและที่แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญ 5. การประเมิน (Evaluating) หมายถึง การตัดสินใจหรือเกณฑ์วัดซึ่งมีมาตรฐานภายใต้ระบบ เดียวกัน 6. การสร้างสรรค์ (Creating) หมายถึง การนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่สอดคล้องสัมพันธ์กันมา ดำเนินการหรือมาปรับปรุงพัฒนา ทำให้เกิดผลผลิตใหม่หรือสิ่งใหม่ขึ้นมา

ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ฉบับที่ 71 พ.ศ. 2563 เรื่อง การแสดง ราคาสินค้าและบริการ กำหนดให้ผู้จำหน่ายปลีกสินค้าตามบัญชี ก.แนบท้ายประกาศ โดยการแสดงราคาจำหน่าย ปลิกสินค้าหรือค่าบริการที่ให้บริการ ให้แสดงราคาต่อหน่วย ราคาหรือค่าบริการนั้นจะมีตัวเลขภาษาใดก็ได้ แต่ ต้องมีตัวเลขอารบิกอยู่ด้วยในลักษณะที่ชัดเจนและเปิดเผย สามารถอ่านได้โดยง่าย สำหรับข้อความหรือรายการที่ แสดงควบคู่กับราคาจำหน่ายหรือค่าบริการต้องเป็นภาษาไทย แต่จะมีภาษาอื่นด้วยก็ได้

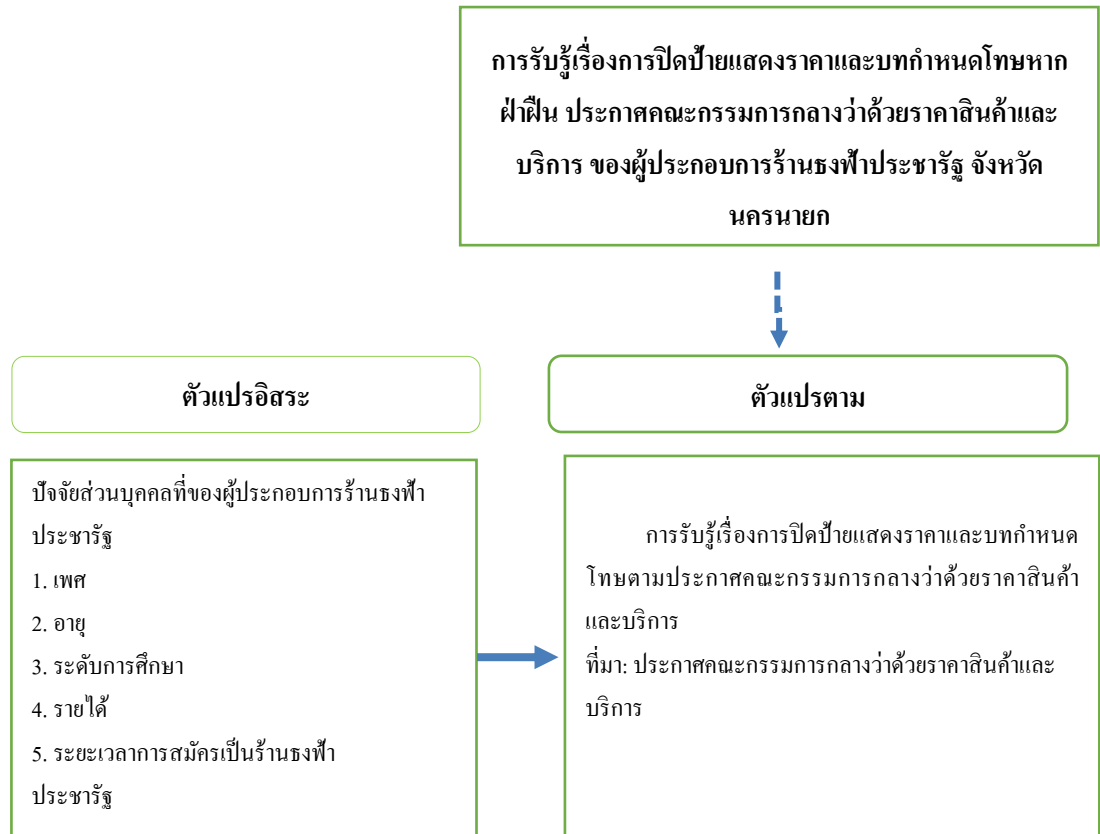
พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 28 ให้คณะกรรมการมีอำนาจกำหนดให้ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ซื้อเพื่อจำหน่ายหรือผู้นำเข้าเพื่อจำหน่ายสินค้าและบริการแสดงราคาสินค้าและบริการ ในการนี้ คณะกรรมการอาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการแสดงราคาสินค้าหรือบริการไว้ด้วยก็ได้

พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 40 ผู้ใดไม่แสดงราคาหรือไม่ปฏิบัติตาม หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขที่กำหนดตามมาตรา 28 ต้องระวางโทษไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

ชาญณรงค์เดช ดีวังทอง (2561) ได้ศึกษาการเรื่องการประชาสัมพันธ์เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาสินค้า และบริการ ปัจจุบันมีการประกอบกิจการค้าจำนวนมาก ซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่เข้าใจหรือไม่สนใจ จะศึกษาเรียนรู้ข้อกำหนดที่ต้องปิดป้ายแสดงราคาสินค้าและบริการ เพื่อให้ถูกต้อง ซึ่งหากผู้ประกอบการค้าขาด สำนึกจริยธรรมที่ดีต่อผู้บริโภค อาจจะทำการเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคได้โดยง่าย

United Nations (1981) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชน ในด้านต่างๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ ด้วยความเต็มใจ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคล เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะผ่านทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมคิดตามผล

- ➡ หมายถึง มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ในการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ
- ➡ หมายถึง มีที่เกี่ยวเนื่องกับตัวแปรตาม ในการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษ ตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

การรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods) ของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach)

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ในการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการเก็บข้อมูล โดยวิธีการคัดเลือกผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐในจังหวัด

นครนายก จำนวน 17 ราย เพราะถือว่าเป็นจำนวนที่เหมาะสมในการทำวิจัยแบบเดลฟาย โดย Thomas T. Macmillan ได้เสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) พบว่าหากมีผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อน (Error) จะมีน้อยมากและจะเริ่มคงที่คือ 0.02 ดังนั้น การวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผู้วิจัยจึงคัดเลือกผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐในพื้นที่จังหวัดนครนายกจากบัญชีรายชื่อ แบ่งตามอำเภอ ดังนี้ 1) อำเภอเมืองนครนายก จำนวน 5 ราย 2) อำเภอปากพลี จำนวน 4 ราย 3) อำเภอบ้านนา จำนวน 4 ราย 4) อำเภอองครักษ์ จำนวน 4 ราย (บุญมี พันธุ์ไทย 2552)

2. การกำหนดขนาดตัวอย่างของการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม การศึกษาครั้งนี้กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยการใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 170 ราย และสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling) จนครบตามจำนวนที่กำหนด

4.3 เครื่องมือวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐในจังหวัดนครนายก โดยประเด็นที่สัมภาษณ์ ได้แก่ 1. ท่านรับทราบถึงกฎหมายเรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 หรือไม่ หากทราบท่านรับทราบข้อมูลจากช่องทางใดบ้าง 2. ท่านคิดว่าการประชาสัมพันธ์ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครนายก มีการประชาสัมพันธ์อย่างครอบคลุมหรือทั่วถึงหรือไม่อย่างไร 3. ท่านคิดว่าการสร้างการรับรู้ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ให้ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐมีประโยชน์ต่อการดำเนินกิจการของท่านหรือไม่อย่างไร 4. ท่านอยากเสนอข้อคิดเห็นหรือแนวทางในการสร้างการรับรู้ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ให้แก่ร้านธงฟ้าประชารัฐ หรือไม่อย่างไร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) ใช้แบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมี 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1

คำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรจำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอายุการสมัครเป็นร้านธงฟ้าประชารัฐ

ส่วนที่ 2

คำถามเกี่ยวกับการรับรู้การปิดป้ายแสดงราคา ตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการของร้านธงฟ้าจังหวัดนครนายก ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้การปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษ ตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก จำนวน 15 ข้อ โดยวัดค่าตัวแปรด้วยมาตราวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) รู้ = 1 (2) ไม่รู้ = 0 และคะแนนที่ได้รับจะนำมาวิเคราะห์และแปรผลของค่าเฉลี่ยตามระดับความสำคัญ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแต่ตามลำดับ คือ รู้มาก รู้ปานกลาง รู้น้อย

ส่วนที่ 3

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก

3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนเป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของภาษา และโครงสร้างของแบบสอบถาม (Construct Validity) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะแล้วทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 คน โดยการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ การทดสอบโดยวิธีหาค่าความคงที่ภายในโดยใช้ KR-20 สำหรับการหาความเชื่อมั่นแบบคูเดอร์ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) โดยใช้สูตร KR-20 ซึ่งกำหนดให้ข้อที่ตอบถูก มีค่าเท่ากับ 1 และตอบผิดมีค่าเท่ากับ 0 โดยแบบวัดความรู้ใช้วิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยหา KR-20 (Kuder-richardson) ได้ค่าเท่ากับ .8632 ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .410 ซึ่งถือว่าแบบวัดความรู้มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะ ดังนี้ 1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self- Administered Questionnaire) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลร้านธงฟ้าประชารัฐในจังหวัดนครนายก โดยส่งแบบสอบถามให้ผู้ประกอบการกรอกข้อมูลในโปรแกรม Google Form ผ่านกลุ่มไลน์ร้านธงฟ้าประชารัฐและเก็บจนครบตามจำนวนที่กำหนด 2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยการ ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสรุปวิเคราะห์ผลการวิจัย

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) หลังจากสอบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐครบถ้วนแล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสรุปผล และนำข้อมูลแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 170 ชุด มาทำการให้คะแนนและลงรหัสข้อมูล (Coding) ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัยวิเคราะห์โดยใช้สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytical Statistics) ซึ่งได้แก่ การค่าค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน โดยการหาค่าไคสแควร์ (Chi-Square Ttest) เพื่อหาความสัมพันธ์ทางตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามว่า มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า การรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษ ตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก ทราบเพียงว่ากฎหมายกำหนดให้ปิดป้ายแสดงราคาสินค้า แต่ไม่ทราบบทกำหนดโทษที่จะได้รับหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ และการประชาสัมพันธ์ไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ซึ่งผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐมีความประสงค์ให้ทางสำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครนายกจัดอบรม สัมมนา ให้ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐได้รับทราบ หรือจัดเวทีเสวนาระหว่างผู้ประกอบการกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการสร้างการรับรู้และการส่งต่อข้อมูลไปยังผู้บริโภคเพื่อให้ได้ทราบถึงสิทธิที่ผู้ประกอบการและผู้บริโภคพึงจะได้รับ เพื่อให้ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐจะได้ปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 60.6 และเป็นเพศหญิงจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 39.4 มีอายุมากกว่า 40 ปี จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 50.6 อายุ 30 แต่ไม่เกิน 40 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 34.1 อายุ 25 แต่ไม่เกิน 30 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 และน้อยกว่า 25 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 59.4 การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 32.4 และการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 มีรายได้ระหว่าง 20,000 – 30,000 บาท/เดือน จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 46.5 รายได้ระหว่าง 10,000 – 20,000 บาท/เดือน จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 32.9 รายได้ น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 และรายได้มากกว่า 30,000 บาท/เดือน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ระยะเวลาการสมัครเป็นร้านธงฟ้าประชารัฐ ระหว่าง 6 เดือน – 1 ปี และระยะเวลาการสมัครเป็นร้านธงฟ้าประชารัฐ ระหว่าง 1 ปี – 2 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 31.2 ระยะเวลาสมัครเป็นร้านธงฟ้าประชารัฐน้อยกว่า 6 เดือน จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 21.8 และระยะเวลาสมัครเป็นร้านธงฟ้าประชารัฐตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 15.9

กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก ส่วนใหญ่มีความรู้ระดับปานกลาง จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 44.1 และมีความรู้ในระดับที่น้อย จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 55.9

ผลการทดสอบผลการวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ของการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้า จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และระยะเวลาการสมัครเป็นร้านธงฟ้าประชารัฐ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างไม่มีความสัมพันธ์กับรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ

6. อภิปรายผล

1. ระดับความรู้ในการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษ ตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก โดยรวมอยู่ในระดับ

ปานกลาง เนื่องจากผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐไม่ได้ให้ความสำคัญในการปิดป้ายแสดงราคาสินค้า และผู้ประกอบการฯ ส่วนใหญ่ไม่เคยถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย อีกทั้งมองว่าร้านค้าของตนเป็นร้านค้าที่ไม่ได้ดำเนินธุรกิจใหญ่โต และจำหน่ายสินค้าให้คนในชุมชนเท่านั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่ต้องปิดป้ายแสดงราคาสินค้าแต่อย่างใด สอดคล้องกับงานวิจัยของ *ชาญณรงค์เดช ศิวังทอง* (2561) ที่ได้ศึกษาการเรื่องการประชาสัมพันธ์เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาสินค้าและบริการ ซึ่งพบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่เข้าใจหรือไม่สนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ข้อกำหนดที่ต้องปิดป้ายแสดงราคาสินค้าและบริการ เพื่อให้ถูกต้อง ซึ่งหากผู้ประกอบการค้าขายสำนึกจริยธรรมที่ดีต่อผู้บริโภค อาจจะทำการเอาใจเขามาใส่ใจเราเปรียบผู้บริโภคได้โดยง่ายทำให้มีการร้องเรียนในเรื่องการปิดป้ายแสดงราคาจำนวนมาก

3. ผลการทดสอบผลการวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ของการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ของผู้ประกอบการร้านธงฟ้า จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และระยะเวลาการสมัครเป็นร้านธงฟ้าประชารัฐ ในภาพรวมพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไม่มีความสัมพันธ์กับรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ดำเนินธุรกิจร้านโชห่วยมานาน จำหน่ายสินค้าโดยอาศัยความเคยชิน และมองว่าการปิดป้ายแสดงราคาสินค้ามีความยุ่งยาก สอดคล้องแนวคิดด้านการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม ของฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ (2555) อธิบายว่า วัฒนธรรมหมายถึงความเชื่อ คุณค่า ค่านิยม อุดมการณ์ และโลกทัศน์ คือ โครงสร้างส่วนบนของสังคม เป็นสิ่งที่ผลักดันเป็นเหตุผล เบื้องหลังการกระทำ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครนายก ควรสร้างการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ให้ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ ได้ทราบถึงคุณและโทษในการปฏิบัติตาม ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ เพื่อให้ผู้ประกอบการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

(2) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครนายก ควรเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และชี้แจงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อหาทางออกร่วมกันต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาวิจัยกลยุทธ์ในการสร้างการรับรู้เรื่องการปิดป้ายแสดงราคาและบทกำหนดโทษหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ให้ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ และปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด

(2) ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางการส่งเสริมให้ร้านธงฟ้าประชารัฐในจังหวัดนครนายกเป็นต้นแบบในการพัฒนาร้านโชห่วยในพื้นที่ต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ประกอบการร้านธงฟ้าประชารัฐ จังหวัดนครนายก ที่ได้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมสารนิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงจนมีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

9. เอกสารอ้างอิง

- ชาญณรงค์เดช ดีวังทอง. (2561). *การประชาสัมพันธ์เรื่องการค้าปลีกแสดงราคาสินค้าและบริการ*. กรมการค้าภายใน. บุญมี พันธุ์ไทย. (2554). *ระเบียบวิธีการวิจัยการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประกาศกรมการค้าภายใน หลักเกณฑ์การเข้าร่วมโครงการธงฟ้าราคาประหยัดพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น พ.ศ.2562. ปรีวิวิศว์ ชูเชิด และคณะ. (2560). *การรับรู้ และความเข้าใจต่อการกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติว่าด้วย*
การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี และ
กรุงเทพมหานคร. นนทบุรี: สำนักส่งเสริมวิจัยและนวัตกรรม. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542.
- พัชรีย์ จุมพุโสด. (2558). *การรณรงค์ปิดป้ายแสดงราคาสินค้าและบริการ จังหวัดตาก*. กรมการค้าภายใน.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553 ก). *การจัดการศึกษา: โดยชุมชน เพื่อชุมชน และสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยร่มเกล้า.
- Schultz, D.E., Block, M.P.& Pilotta, J.J. (2005). *Implementing a media consumption model*. Proceedings of the ESOMAR/ARF Conference, Montreal.

ภาวะความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์
ในเขตจังหวัดปทุมธานี

WORK STRESS OF CORRECTIONAL OFFICERS IN PATHUM THANI
PROVINCE

สุรกิจ จิตมั่น

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: surakij.jitm@northbkk.ac.th

सानิต ศิริวิศิษฐ์กุล

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: sanit.si@northbkk.ac.th

อนันต์ ธรรมชาลัย

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: anan.th@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี 2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ ทักษสถาน และสถานกักขัง ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 242 ตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ค่า t-test และ F-test (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างใช้การเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ Scheffe

ผลการวิจัยพบว่า 1.ระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านลักษณะงานที่ทำ อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับน้อยที่สุด และผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อายุราชการ ตำแหน่ง ที่แตกต่างกันมีระดับความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เพศ กับ สถานภาพ ไม่พบความแตกต่าง

คำสำคัญ: ความเครียดจากการปฏิบัติหน้าที่, เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the levels of stress in the workplace of correctional officers in Pathum Thani Province and 2) to compare the levels of stress in the workplace of correctional officers in Pathum Thani Province. The collected data was classified by personal factors. The sample group used in this research were 242 correctional officers working in prisons, correctional institutions, and detention centers in Pathum Thani Province. The questionnaire was used as a research tool. The statistics used in the data analysis included percentage, mean, and standard deviation. t-test and F-test (One-way ANOVA) were applied for testing hypothesis. In relation to the founded comparison, pairwise comparisons were performed with Scheffe's method.

The results of the research showed that the overall level of stress in the workplace of correctional officers in Pathum Thani Province was moderate, with an average of 2.80. Considering the causes, the stress affected by job duties was found at the highest level and that by coworker relationship was at the lowest level. The hypothesis testing results of comparing stress levels at work of correctional officers in Pathum Thani Province which were classified by personal factors revealed that the differences in age, education level, income, service years, and position statistically significantly affected the different levels of stress at .05, while the differences between gender and status were not found.

Keywords: Work Stress, Correctional Officers

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ในปัจจุบันความเครียดจากการทำงานถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำงาน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ ที่มีประสิทธิภาพ หากความเครียดเกิดขึ้นแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางกาย อันได้แก่ อาการไม่สบายทางกาย เช่น ปวดหัว ปวดเมื่อยตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย ความผิดปกติของหัวใจ ความดันโลหิตสูง นอนไม่หลับ เป็นต้น และยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตใจจนนำไปสู่ความวิตกกังวล ซึมเศร้า กลัวอย่างไร้เหตุผล อารมณ์ไม่มั่นคงเปลี่ยนแปลงง่าย หรือโรคประสาทบางอย่าง นอกจากนี้ความเครียดส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงาน สัมพันธภาพต่อครอบครัวและบุคคลรอบข้าง และเมื่อประสิทธิภาพในงานตกต่ำ สัมพันธภาพเสื่อมทรามลง จิตใจย่อมได้รับผลดีจึงเครียดมากขึ้นซ้ำซ้อน นับว่าความเครียดเป็นภัยต่อชีวิตอย่างยิ่ง ซึ่งความเครียดที่เกิดขึ้นนั้นมาจากสาเหตุต่างๆ มากมาย เกิดจากภายในตัวงานเองหรืออาจเป็นจากสาเหตุอื่นๆ ที่ไม่ได้เกิดจากงาน โดยความเครียดในการทำงานก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้ปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เช่น ขวัญกำลังใจ ความมุ่งมั่นในการทำงาน เป็นต้น (ชินพงษ์ ไกรสิงห์สม, 2553)

กรมราชทัณฑ์มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุม และแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง โดยมุ่งพัฒนาให้เป็นองค์กรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อแก้ไข ฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริต และสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ เป็นงานที่มีความซับซ้อน ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติหน้าที่ ปัจจุบันเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ ยังคงประสบปัญหาอัตราค่าจ้างของเจ้าหน้าที่หรือความจุของสถานที่ควบคุมที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขัง นอกจากนั้นการควบคุมหรือการปล่อยตัวผู้ต้องขัง จะต้องกระทำในทันทีที่ได้รับหมายศาลหรือคำสั่งตามกฎหมาย จะผ่อนผันไปดำเนินการในวันอื่นไม่ได้ ดังนั้นข้าราชการราชทัณฑ์จึงต้อง

ปฏิบัติงานให้เสร็จสิ้น โดยพลัน แม้ว่าจะล่วงเลยเวลาราชการหรือขาดแคลนอัตรากำลังก็ตามทำให้ข้าราชการที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบันต้องรับภาระหนักและเกิดความกดดันสูง ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ควบคุมผู้ต้องขังทั้งวันทั้งคืน ตลอด 24 ชั่วโมง มิให้หลบหนี อย่างไรก็ตาม ทั่วประเทศ กรมราชทัณฑ์ได้รับอนุมัติกรอบอัตรากำลังในการปฏิบัติงานเฉพาะเวลาราชการเพียงวันละ 8 ชั่วโมง ซึ่งเป็นกรอบอัตรากำลังขั้นสุดที่สามารถจะปฏิบัติงานได้ ส่วนการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการอีกวันละ 16 ชั่วโมง และในวันหยุดราชการ กรมราชทัณฑ์ต้องสับเปลี่ยนหมุนเวียนข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในเวลาราชการปกติทุกตำแหน่งมาเข้าเวรยามรักษาการณ์ ทำให้ข้าราชการราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างตราตรึงกว่าข้าราชการหน่วยงานอื่น จึงก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่มีเวลาให้กับครอบครัวอย่างเพียงพอ (รัศมี เทียนปฐ, 2557)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่องภาวะความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญประกอบการจัดทำแนวทางการพัฒนา การบริหารจัดการ การวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารงานและเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี

(2) เพื่อเปรียบเทียบ ระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ฟาร์เมอร์ และคณะ (1984) ได้แบ่งสาเหตุของการเกิดความเครียดไว้ดังนี้

1. สาเหตุจากตัวบุคคล (Personal Source) เป็นสาเหตุที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคล ได้แก่ โครงสร้างบุคลิกภาพ ประสบการณ์ในชีวิต อัตมโนทัศน์ของบุคคล (Self-concept) สุขภาพและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะของปัจเจกบุคคล

2. สาเหตุจากเงิน (Financial Source) เป็นสาเหตุที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เช่น สถานภาพทางการเงิน รายได้ ความสามารถในการจัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยรวมทั้งการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับสถานภาพทางการเงินที่ควรจะเป็น

3. สาเหตุจากสัมพันธภาพ (Relational Source) เป็นสาเหตุที่เป็นผลมาจากการปะทะสังสรรค์ (Interaction) กับคนอื่น ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนบ้าน คู่สมรส เพื่อน

4. สาเหตุจากอาชีพการงาน (Occupational Source) เป็นสาเหตุที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ในการทำงาน และการดำเนินชีวิต ซึ่งหมายถึงความรู้สึกและประสบการณ์ในอาชีพปัจจุบัน รวมถึงการคาดหวังในอนาคต

ซาเวอรี่ (Savery, 1989) แบ่งระดับความเครียดตามผลกระทบของความเครียดต่อสุขภาพร่างกาย และจิตใจของบุคคล ซึ่งแบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. ความเครียดระดับที่ 1 (Level 1) เป็นความเครียดชั่วคราว เป็นผลให้เกิดการเพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการหายใจ ความดันโลหิต และมีการเปลี่ยนแปลงการเผาผลาญ (Metabolism) ในร่างกาย

2. ความเครียดระดับที่ 2 (Level 2) เป็นความเครียดที่เพิ่มความรุนแรงขึ้นมีผลกระทบต่อสุขภาพจิต คือมีอาการกระสับกระส่าย หงุดหงิด ไม่มีสมาธิวิตกกังวล ตกใจง่าย มีอาการของความเครียด ระดับที่ 1 เป็นเวลานาน

3. ความเครียดระดับที่ 3 (Level 3) เป็นความเครียดที่รุนแรงขึ้น ทำให้เกิดอาการปวดศีรษะ อาหารไม่ย่อย เจ็บหน้าอก ต้องปรึกษาแพทย์เพื่อบรรเทาอาการ

4. ความเครียดระดับที่ 4 (Level 4) เป็นความเครียดระดับรุนแรงที่สุด ทำให้เกิดอาการเป็นแผลในกระเพาะอาหาร เป็นลมบ่อย ติดสุรา ติดยาคลายเครียด หรือยาระงับประสาท มีอาการทางจิตประสาทที่บ่งชี้ ความรุนแรงของความเครียด และอาจรุนแรงถึงหัวใจหยุดเต้นได้

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนกวรรณ ช่วยบำรุง (2562) ศึกษาความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรเมืองนราธิวาส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ 2) วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความเครียด โดยกลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจในสถานีตำรวจภูธรเมืองนราธิวาส จำนวน 188 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตรวัด 3 ระดับสถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าไคสแควร์ ผลการวิจัย พบว่า ระดับความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรเมืองนราธิวาส โดยภาพรวมอยู่ในระดับความเครียดเป็นครั้งคราว และเมื่อทำการหาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ระดับการศึกษา ภูมิฐานะเดิม จำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบที่เผชิญในพื้นที่ในระยะเวลา 2 ปี ที่ผ่านมาและความเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน เพศ อายุ รายได้ สถานะสถานภาพ ระดับตำแหน่งระยะเวลาในการปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

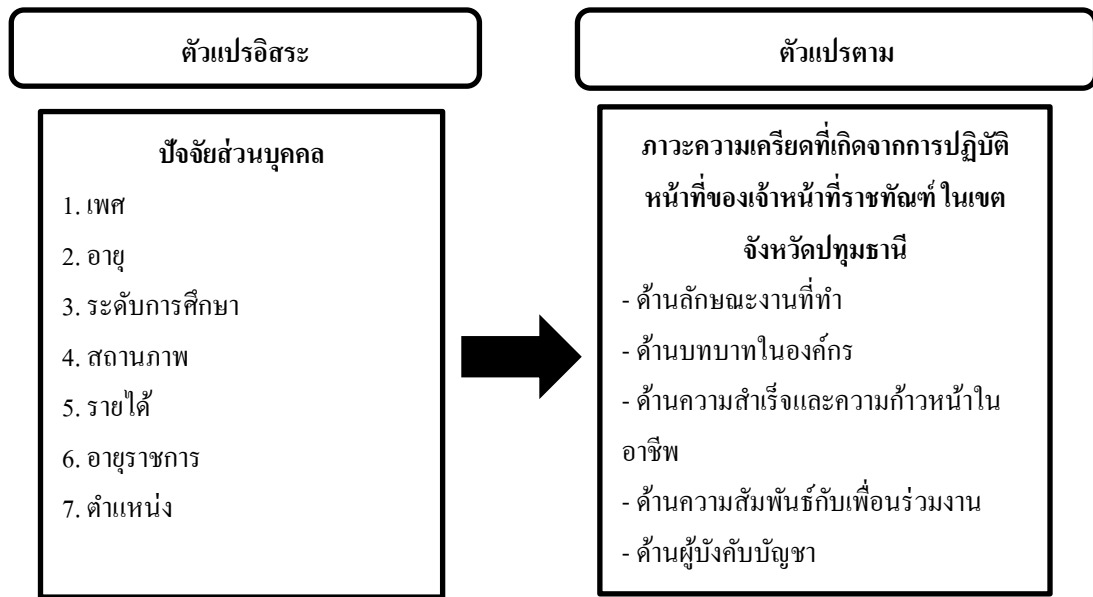
ณัฐธา มูลคำ (2559) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิ 2) ศึกษาความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 276 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของข้าราชการตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับองค์กร ปัจจัยส่วนบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบุคลิกลักษณะของบุคคลในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิต่อความเครียดของข้าราชการตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและอารมณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมในภาพรวมมีความเครียดอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิ มีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ บุคลิกลักษณะของบุคคล และปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับองค์กร ความแตกต่างระหว่างบุคคล และปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

นวนันท์ คำมา (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการทำงานของบุคลากร สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการทำงานของบุคลากร สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านการทำงาน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 322 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยได้ใช้สถิติทดสอบ T-test, สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) หากพบความแตกต่างจะนำไปเปรียบเทียบเป็นรายคู่ โดยใช้วิธี LSD และสถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุไม่เกิน 30 ปี สถานภาพโสด มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งในการปฏิบัติงานระดับชำนาญการ ประสบการณ์การทำงาน ต่ำกว่า 4 ปี เงินเดือนและค่าตอบแทนต่อเดือน 30,001-40,000 บาท ปัจจัยด้านการทำงาน โดยภาพรวมในระดับปานกลาง ความเครียดในการทำงานของบุคลากร สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเครียดในการทำงานของบุคลากร โดยภาพรวมในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า (1) บุคลากรสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการทำงาน เงินเดือนและค่าตอบแทนต่างกัน ทำให้ความเครียดในการทำงานโดยภาพรวมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (2) ปัจจัยด้านการทำงานด้านค่าตอบแทนสวัสดิการและความมั่นคงในการทำงานด้านลักษณะงาน ด้านสภาพในการทำงาน ด้านนโยบายการบริหารงาน ด้านโครงสร้างและบรรยากาศในองค์กรด้านความก้าวหน้าในอาชีพ และด้านสัมพันธภาพในการทำงาน ส่งผลต่อความเครียดในการทำงานของบุคลากร สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามแนวคิดความเครียดของ Farmer (1984) ดังภาพประกอบ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันส่งผลต่อระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี ที่แตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรกลุ่มตัวอย่างคือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ในเขตจังหวัดปทุมธานี

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 613 คน โดยใช้การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (1973) โดยมีความผิดพลาดที่ ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 242 ราย หลังจากกำหนดกลุ่มตัวอย่างแล้ว เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างกระจายครอบคลุมทั่วประเทศ ผู้ศึกษาจึงสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) โดยในขั้นตอนแรกใช้การสุ่มแบบสัดส่วน (Proportion) โดยแบ่งกลุ่มตามสถานที่ปฏิบัติงาน คือ 1. ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จำนวน 61 คน 2. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี จำนวน 43 คน 3. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง จำนวน 40 คน 4. เรือนจำจังหวัดปทุมธานี จำนวน 42 คน 5. เรือนจำอำเภอยะยงบุรี จำนวน 37 คน และ 6. สถานกักขังกลางจังหวัดปทุมธานี จำนวน 19 คน หลังจากนั้นจึงทำการสุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling)

4.3 เครื่องมือวิจัย

ลำดับขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือการวิจัยและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างเครื่องมือ และกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาวิจัยเชิงสำรวจในครั้งนี้จะใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีรูปแบบของคำถาม ที่แสดงระดับความคิดเห็น (Scale questions) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด (Closed-Ended Question) โดยแบ่งเนื้อหาคำถามออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ อายุราชการ และตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี เป็นแบบสอบถามคำถามปลายปิด (Close-Ended Response Question) จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale method) 5 ระดับ (Five Point Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3. หาคุณภาพของเครื่องมือเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90

4. หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.975

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจาก ตำรา บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติงาน

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 242 คน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 ผู้วิจัยเตรียมแบบสอบถามจำนวน 242 ชุด
- 2.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง
- 2.3 นำแบบสอบถามฉบับที่ได้คำตอบอันครบถ้วนสมบูรณ์มาทำการลงรหัสเพื่อนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์และแปรผลข้อมูลทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและบันทึกเป็นรหัสเรียบร้อยแล้วมาประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนการทดสอบสมมติฐานได้ใช้สถิติ t-test และ F-test (One-Way ANOVA) ทดสอบรายคู่ด้วย Scheffe' method

5. ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 84.3 อายุมากกว่า 45 ปี จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 60.3 มีสถานภาพสมรส จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 63.2 มีรายได้ มากกว่า 30,000 บาท จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 มีอายุราชการ มากกว่า 20 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 31.9 ตำแหน่งเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 60.3

2. ระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านลักษณะงานที่ทำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 ด้านความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.88 ด้านบทบาทในองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85 ด้านผู้บังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38

3. ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อายุราชการ ตำแหน่ง ที่แตกต่างกันมีระดับความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ เพศ กับ สถานภาพ ไม่พบความแตกต่าง

6. อภิปรายผล

1. ระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะการที่มีระเบียบและข้อบังคับเป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ ให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ปฏิบัติ และเมื่อเกิดข้อผิดพลาดหรือไม่ปฏิบัติตามถือเป็นความผิดในการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงงานที่ปฏิบัติมีความเสี่ยงต่อชีวิต และต้องเสียสละเวลาทั้งของตนเองและครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของ ฟาร์เมอร์ (Farmer, 1984) ที่กล่าวถึงความเครียดว่ามีสาเหตุเกิดจากอาชีพการงาน (Occupational Source) เป็นสาเหตุที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ในการทำงานและดำเนินชีวิต ซึ่งหมายถึงความรู้สึก ประสบการณ์ในอาชีพปัจจุบัน รวมถึงการคาดหวังในอนาคต และงานวิจัยของ กนกวรรณ ช่วยบำรุงศึกษา (2562) ศึกษาความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรเมืองนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรเมืองนราธิวาส โดยภาพรวมอยู่ในระดับความเครียดเป็นครั้งคราว และเมื่อทำการหาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ระดับการศึกษา ภูมิฐานะเดิม จำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบที่เผชิญในพื้นที่ในระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมาและความเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน เพศ อายุ รายได้ ศาสนา สถานภาพ ระดับตำแหน่งระยะเวลาในการปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แต่ไม่สอดคล้องกับ ญัฐธา มุลตา (2559) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของข้าราชการตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับองค์กร ปัจจัยส่วนบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบุคลิกลักษณะของบุคคลในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อายุราชการ ตำแหน่ง ที่แตกต่างกันมีระดับความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เพศ กับ สถานภาพ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่มีตำแหน่งที่สูงมีปัจจัยมาจากการที่มีอายุมาก มีระดับการศึกษาที่สูง มีรายได้สูงและมีอายุราชการมาก จึงทำให้มีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้นจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดในการทำงานมากขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ นวนันท์ คำมา (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการทำงานของบุคลากร สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า (1) บุคลากรสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการทำงาน เงินเดือนและค่าตอบแทนต่างกัน ทำให้ความเครียดในการทำงานโดยภาพรวมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) กรมราชทัณฑ์ ควรมีกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ให้ลดน้อยลงเพื่อการทำงานในกรมราชทัณฑ์ที่เป็นองค์กรภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน

(2) กรมราชทัณฑ์ ควรมีแนวทางหรือนโยบายส่งเสริมการทำงานที่ไร้ภาวะความเครียด สร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีในการทำงานเพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ ต่อไป

(2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการทำงานที่ไร้ภาวะความเครียดของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ ต่อไป

(3) ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ เรือนจำ ทักษสถาน และสถานกักขัง ในเขตจังหวัดปทุมธานี ที่ได้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนันต์ ธรรมชาลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุดาภรณ์ อรุณดี ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงจนมีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

9. เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ช่วยบำรุง. (2562). ความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่สามจังหวัด

ชายแดนใต้: กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรเมืองนราธิวาส. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ชินพงษ์ ไกรสิงห์สม. (2553). การรับรู้ความปลอดภัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 1. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ณัฐฐา มุลต้า. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสุวรรณภูมิ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการสมัยใหม่. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

นวนันท์ คำมา. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการทำงานของบุคลากร สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในเขตกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รัศมี เทียนปรุ. (2557). คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการเรือนจำจังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา.

Farmer, R.E. et.al. (1984). *Stress Management for Human Service*. New bery Park, CA: Sage Publication.

Selye, H. (1956). *The stress of life*. New York: Mc Graw: Prentice Hall.

คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น
QUALITY OF WORK LIFE OF STAFFS IN LOCAL PERSONNEL
DEVELOPMENT INSTITUTION

อรอนงค์ ปานคง

นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: onanong.pank@northbkk.ac.th

ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: pongsak.ph@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น จำนวน 150 ตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ค่า t-test , One-way ANOVA และทดสอบรายคู่ด้วย Scheffe' method

ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น มีความคิดเห็นต่อปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานได้แก่ ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคลากร อยู่ในระดับมาก ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ด้านการบูรณาการทางด้านสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตด้านอื่นๆ ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านค่าตอบแทน และด้านการบูรณาการทางด้านสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ระดับระยะเวลาการปฏิบัติงานมีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในด้าน ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ด้านการบูรณาการทางด้านสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตด้านอื่นๆ ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ย ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: บุคลากร คุณภาพชีวิตการทำงาน สถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น

ABSTRACT

The purpose of this research was to study 1) to quality of life of personnel in local personnel development institutions 2) to compare personal factors with the quality of life of personnel. The samples used in the research were to staffs in local personnel development institutions. amount 150 samples in multi-stage random The tool used to collect data is a query. Statistics used to analyze data were: Frequency distribution, percentage, average, standard deviation Testing research hypotheses include t-test, One-way ANOVA and Scheffe' method

The results showed that 1) people at local personnel development institutions had an opinion on quality of life factors. Work includes opportunities to develop personnel competencies at a high level, adequate compensation in the working environment. Security and job progress in social integration or collaboration Democracy in organizations, the balance between work life and other aspects of life, the nature of work that benefits society. 2) Comparative hypothesis test results for the quality of life of personnel in local personnel development institutions. By personal factors, education levels differ statistically significantly at 0.05 in compensation and social integration or collaboration. The operational period quenching level has a statistically significant difference in quality of life at 0.01 in the field. Adequate compensation for the working environment Security and job progress in social integration or collaboration Democracy in organizations, the balance between work life and other aspects of life, the nature of work that benefits society. Personal factors related to gender, age, status, and average income are no different.

Keywords: Quality of work life, personnel, local personnel development institution

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

คุณภาพชีวิตการทำงานมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญ เป็นต้นทุนทางสังคม ที่มีคุณค่า ในปัจจุบันคนส่วนใหญ่เข้าสู่ระบบการทำงาน ต้องทำงานเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้และตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อต้องทำงานอยู่ในที่ทำงานเป็นส่วนใหญ่ จึงควรได้รับสภาวะในการทำงานที่เหมาะสมเพื่อทำให้เกิดความสุขทั้งร่างกาย จิตใจและทางสังคม (กองสวัสดิการแรงงาน, 2547:18) และอีกทั้งการทำงานมีความสำคัญต่อชีวิตของคนทุกคน เนื่องจากการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและต้องปฏิบัติตามกฏ กิจกรมอื่นๆ การทำงานเป็นสิ่งที่ให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าของชีวิตคน เพราะเป็นโอกาสที่เกิดการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ใช้แรงงานกับบุคคลอื่นๆ และกับสถานที่ทำงาน ดังนั้นการทำงานจึงเปิดโอกาสในการแสดงออกถึงสติปัญญา ความคิดริเริ่มอันนำมาสู่เกียรติยศและความพึงพอใจในชีวิต เมื่อแต่ละบุคคลได้ใช้ชีวิตการทำงานกับสิ่งที่ตนพอใจก็จะทำให้มีสภาพจิตและอารมณ์ที่ดี ซึ่งส่งผลให้ทำงานดีไปด้วย

จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละองค์กรจะต้องศึกษาและแสวงหาแนวทางให้เกิดความสอดคล้องต้องกันของความพึงพอใจระหว่างพนักงานและองค์กร เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายสูงสุด (สุนทร นาม โครศรี, 2553 : 1) นอกจากนี้คุณภาพชีวิตการทำงานมีผลต่อการทำงานมาก กล่าวคือ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่องาน และทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมในเรื่องสุขภาพจิต ช่วยให้

เจริญก้าวหน้า มีการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพต่อองค์กร นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมในเรื่องสุขภาพจิต ช่วยให้เจริญก้าวหน้า มีการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพต่อองค์กร

จากปัญหาดังกล่าว ซึ่งสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นมีหน่วยงาน 5 หน่วยงาน บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นมีจำนวน 150 คน ดังนั้นถ้าบุคลากรมีคุณภาพในการทำงานย่อมเอื้อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเกื้อหนุนให้สถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้งบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Working Life) ปรากฏเป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 เนื่องจากมีการตื่นตัวด้านคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติงาน และคุณภาพของสถานประกอบการ หลังจากนั้นได้มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องดังกล่าวทั่ววงการอุตสาหกรรมในยุโรป (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2557:17) ด้วยคุณภาพชีวิตการทำงานเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิต (Quality of Life) แนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานได้กำเนิดและแพร่หลายอย่างรวดเร็วในประเทศอุตสาหกรรมและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติงาน

Walton (1974, อ้างถึงใน มัลลิกา เมฆรา, 2544: 8-9) ให้ความหมาย คุณภาพชีวิตการทำงานว่าเป็นคุณลักษณะงานที่จะส่งผลให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ดีของบุคคลตามการยอมรับของสังคมซึ่งประกอบด้วยค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ โอกาสที่ได้รับการพัฒนาและใช้ความสามารถของบุคคล โอกาสความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงานการมีส่วนร่วมในการทำงานและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สิทธิส่วนบุคคลในการทำงาน การดำเนินชีวิตโดยรวมและการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

Guest (1992 : 76 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552 : 12) เกส ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึง ปฏิบัติการของปัจเจกบุคคลต่อการทำงาน หรือผลที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล อันเนื่องมาจากประสบการณ์ในการทำงาน นั่นคือคุณภาพชีวิตการทำงานอาจหมายถึง ความรู้สึกทั้งหลายของบุคคลเกี่ยวกับทุกมิติของการทำงาน เช่น ความรู้สึกเกี่ยวกับผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจความมั่นคงสภาพแวดล้อมในการทำงาน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และคุณค่าที่แฝงอยู่ภายในการทำงาน ในชีวิตของบุคคล

วารุณี แดบสูงเนิน (2554 : 15) ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตการทำงานว่าเป็นกระบวนการที่องค์กรกำหนดขึ้น โดยมีจุดประสงค์ให้บุคลากรในหน่วยงานได้อย่างมีความสุขและมีความพึงพอใจในงาน ซึ่งถ้า

พนักงานมีความพึงพอใจในงานที่ทำก็จะส่งผลให้พนักงานต้องการปรับปรุงศักยภาพของตน เพื่อทำงานให้ดีขึ้น และเป็นกลไกให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามไปด้วย

วอลตัน (Walton, 1973 : 12 - 16 อ้างถึงใน ปวันรัตน์ ตนานนท์, 2550 : 9-12) ได้กำหนดว่าบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตการทำงาน ต้องมีข้อบ่งชี้ 8 ด้านในเกณฑ์ ดังนี้

1. ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (Adequate and Fair Compensation) ค่าตอบแทนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตการทำงานได้เนื่องจากทุกคนมีความต้องการทางเศรษฐกิจและจะมุ่งทำงานเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งความต้องการนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีชีวิตรอด

2. ด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (Safe and Healthy Working Conditions) คือ ผู้ปฏิบัติงานควรจะอยู่ในสภาพแวดล้อมทางด้านร่างกายและสิ่งแวดล้อมของการทำงานที่ป้องกันอุบัติเหตุและไม่เกิดผลเสียต่อสุขภาพและปลอดภัย ซึ่งเป็นการควบคุมสภาพทางกายภาพ

3. ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน (Future Opportunity for Continued Growth and Security) คือ งานที่ผู้ปฏิบัติได้รับมอบหมายจะมีผลต่อการคงไว้และการขยายความสามารถของตนเองให้ได้รับความรู้และทักษะใหม่ๆ มีแนวทางหรือโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ ที่สูงขึ้นในลักษณะของคุณภาพชีวิตการทำงาน

4. ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง (Immediate Opportunity to Use and Develop Human Capacities) คือ การพัฒนาขีดความสามารถของบุคคลในการทำงานนี้เป็นการให้

5. ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Social Integration in the Work Organization) การทำงานร่วมกันเป็นการที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่าตนเองมีคุณค่า สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ด้วยการยอมรับและร่วมมือกันทำงานด้วยดี ซึ่งเป็นการเกี่ยวข้องกับสังคมขององค์การธรรมชาติความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การมีผลต่อบรรยากาศในการทำงาน

6. ด้านสิทธิส่วนบุคคล (Constitutional in the Work Organization) หมายถึง การบริหารจัดการที่ทำให้เจ้าหน้าที่ พนักงาน มีสิทธิในการปฏิบัติตามของขอบเขตที่ได้รับมอบหมาย และแสดงออกในสิทธิซึ่งกันและกัน มีการกำหนดแนวทางในการทำงานร่วมกัน บุคคลต้องได้รับการเคารพในสิทธิ์ส่วนตัว

7. จังหวะชีวิต (Work and the Total Life Space) คือ การที่บุคคลสามารถจัดเวลาในการทำงานของตนเองได้อย่างเหมาะสม และมีความสมดุลกับบทบาทชีวิตของตนเอง ครอบครัว และกิจกรรมอื่นๆ

8. ความเป็นประโยชน์ต่อสังคม (The Social Relevance of the Work Life) คือ กิจกรรมการทำงานที่ดำเนินไปในลักษณะที่ได้รับ ผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดการเพิ่มคุณค่า

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีคุณภาพชีวิตการทำงาน สรุปได้ว่าคุณภาพชีวิตการทำงานจะมีผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ต่องาน และต่อองค์กร นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาองค์การ พนักงานย่อมปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นเพื่อให้ประสบความสำเร็จ โดยการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ ลดปัญหาการขาดงาน การลาออก ลดอุบัติเหตุ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่องค์การ

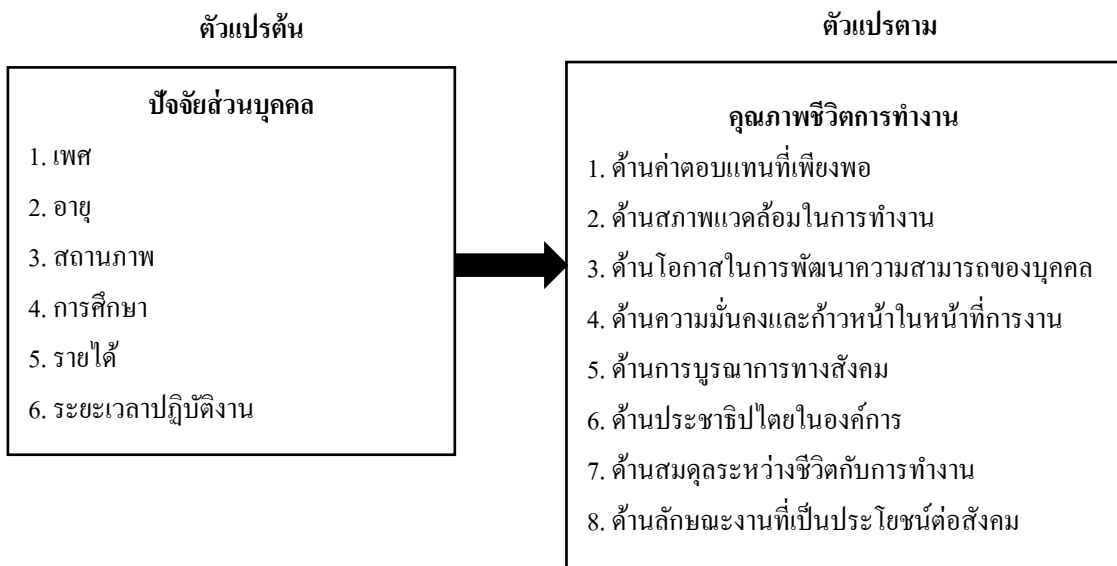
อุสุมา ศักดิ์ไพศาล (2562) คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท อินเทอร์เน็ต เรือลดี แมเนจเม้นท์ จำกัด พบว่าพนักงานมีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับที่สูงและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ผลทดสอบสมมติฐานลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน พบว่า อายุ การศึกษา รายได้ ตำแหน่ง อายุงานต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพใน

การปฏิบัติงานต่างกัน และปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านสภาพการทำงานที่ปลอดภัย และด้านการได้รับประชาธิปไตยในการทำงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพงาน และคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านสภาพการทำงานที่ปลอดภัยมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณงานและด้านการทันท่วงทีในการทำงาน

อัครเดช ไม้จันทร์ (2560) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา พบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานระดับความคิดเห็นมาก และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน ผลทดสอบสมมติฐานปัจจัยในการทำงานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านปริมาณการผลิตด้านคุณภาพและด้านการทันท่วงทีในการทำงาน สำหรับระดับการศึกษา และตำแหน่งงาน มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านการปริมาณงาน และอายุงานมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานด้านการทันท่วงทีในการทำงาน

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น ใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานของวอลตัน (Walton 1973) เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตการทำงาน 8 ด้าน ดังภาพประกอบ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นที่แตกต่างกันจะมีระดับคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ บุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น จำนวน 110 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) โดยใช้การสุ่มแบบสัดส่วน (Proportion) และการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) สุ่มบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นตามสัดส่วนตามที่กำหนดไว้ในตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่นำเสนอโดย ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970) โดยมีความผิดพลาดไม่เกิน 0.05 (หรือ 5.0%) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พิจารณาจากการสุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 110 ตัวอย่าง ถือได้ว่าผ่านเกณฑ์และเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับข้อมูล

4.3 เครื่องมือวิจัย

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างเครื่องมือ และกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม
2. สร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามคุณภาพ

ชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น โดยแบบสอบถามมี 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ และระยะเวลาปฏิบัติงาน แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามเลือกตอบ จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรเป็นคำถามแบบปลายเปิด แบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับเห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยถึงน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น เป็นคำถามปลายเปิด

3. หาคุณภาพของเครื่องมือเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต ดร.วิยะดา วรานนท์วัฒน์ และ นาวาอากาศเอก ฌรัฐพงศ์ วังเมื่อง นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1

4. ทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ได้ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้ววิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามที่เป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจากตำรา บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงาน

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 110 คน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.1 ผู้วิจัยเตรียมแบบสอบถามจำนวน 110 ชุด

2.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

2.3 นำแบบสอบถามฉบับที่ได้คำตอบอันครบถ้วนสมบูรณ์มาทำการลงรหัสเพื่อนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์และแปรผลข้อมูลทางสถิติ

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและบันทึกเป็นรหัสเรียบร้อยแล้วมาประมวลผลข้อมูลด้วย โปรแกรม SPSS for Windows และทำการวิเคราะห์ตามหลักตรรกศาสตร์เทียบเคียงตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ได้ใช้การวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนการทดสอบสมมติฐานได้ใช้สถิติ Independent Sample t-test และ One-Way ANOVA ทดสอบรายคู่ด้วย Scheffe' method

5. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 57.3 เพศชาย จำนวน 47 คิดเป็นร้อยละ 42.7 มีอายุสูงสุดที่ 31-40 ปี และ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.2 รองลงมา 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.5 อายุ 51-60 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 18.2 สถานภาพสมรสสูงสุด จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 59.1 รองลงมาสถานภาพโสด จำนวน 35 คิดเป็นร้อยละ 31.8 สถานภาพหม้าย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 สถานภาพหย่าร้าง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.3 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีสูงสุด จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 60.9 รองลงมาระดับปริญญาโท จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 30.9 ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 8 คนคิดเป็นร้อยละ 7.3 และระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด 15,001-20,000 บาท จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3 รองลงมารายได้ 9,000-15,000 บาท และมากกว่า 20,000 บาท จำนวนอย่างละ 35 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 มีระยะเวลาปฏิบัติงานสูงสุด 5-10 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1 รองลงมา 10-15 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5 มากกว่า 15 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 และต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 10 คิดเป็นร้อยละ 9.1

ความคิดเห็นต่อบัณฑิตด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ด้านความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ด้านการบูรณาการทางด้านสังคมหรือการทำงานร่วมกัน มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 3.46 ด้านประชาธิปไตยในองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตด้านอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 และด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20

ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในด้านการบูรณาการทางด้านสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ระบุรายได้ มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในด้านความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับด้านอื่นๆ ระยะเวลาการปฏิบัติงาน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับ เพศ สถานภาพ ไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผล

1. พบว่าคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อูสุมา สักดีไพศาล (2562) ได้ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท อินเตอร์ เรียลตี้ แมเนจเม้นท์ จำกัด พบว่าพนักงานมีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับที่สูง และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ผลทดสอบสมมติฐานลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน พบว่า อายุ การศึกษา รายได้ ตำแหน่ง อายุงานต่างก็มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่างกัน และปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านสภาพการทำงานที่ปลอดภัย และด้านการได้รับประชาธิปไตยในการทำงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพงาน และคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านสภาพการทำงานที่ปลอดภัยมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณงานและด้านการทันเวลาในการทำงาน

2. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามเพศ พบว่า มีคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการปฏิบัติงานแต่ละตำแหน่งประกอบด้วยบุคลากรทั้งเพศชายและหญิงซึ่งการปฏิบัติงานเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน ไม่มีผลต่อการที่จะทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรที่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามอายุ พบว่า มีคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรแตกต่างกัน เนื่องจากการปฏิบัติงานเป็นไปตามตำแหน่ง มีรายละเอียดการปฏิบัติงานที่ชัดเจน บุคลากรที่ปฏิบัติงานมีอายุแตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นว่าอายุต่างกันก็มีคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรเกิดขึ้นได้แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามสถานภาพ พบว่า โดยรวมมีคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านจะเห็นว่าบุคลากรที่มีสถานภาพสมรสจะมีคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในการทำงานสูงกว่าสถานภาพโสด

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มีคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งได้มีการจัดแบ่งงานตามความเหมาะสมของแต่ละคน ปริมาณงานก็จะได้รับตามความเหมาะสม

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามรายได้เฉลี่ย พบว่า มีคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรของภาครัฐได้รับเงินเดือนที่แน่นอนตามตำแหน่งงาน จึงทำให้เกิดคุณภาพชีวิตไม่ต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามระยะเวลาการปฏิบัติงาน พบว่า มีคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากงานที่ต้องปฏิบัติในแต่ละตำแหน่ง มีลักษณะงาน บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในงานที่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ด้านการบูรณาการทางด้านสังคม หน่วยงานควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของพนักงาน และสนับสนุนความคิดใหม่ๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของหน่วยงานร่วมกัน เคารพสิทธิส่วนบุคคล พนักงานสามารถขอคำปรึกษาได้ และควรจัดกิจกรรมเพื่อเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของพนักงานทั้งในระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อรู้ถึงการดำเนินงานเป็นทีมหรือเป็นครอบครัวเดียวกัน

2. ควรจัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้มากขึ้น ควรส่งเสริมให้ออกกำลังกายอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และควรจัดให้มีสถานที่ออกกำลังกายมากขึ้น

3. ด้านการได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอและยุติธรรม บุคลากรควรได้รับค่าตอบแทนตามที่รัฐบาลกำหนด และต้องเป็นไปตามวุฒิการศึกษา เป็นไปตามสภาพ เศรษฐกิจความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานและความผูกพันในองค์กรของบุคลากรในเชิงลึก โดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์วิถีการดำเนินชีวิตในสถานที่ทำงาน เพื่อค้นหา แนวทางการปฏิบัติตนของบุคลากร

2. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ตามการแบ่งสายการบังคับบัญชาพนักงาน เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างใช้เป็นแนวทางในการนำมาปรับปรุงหน่วยงานให้ดียิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงจนสารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลย์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ แนะนำ และปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ จนสารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต และดร.วิยะดา วรานนท์วนิช ที่กรุณาเสียสละเวลาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัย โดยให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงให้สารนิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นที่ให้ความกรุณาให้ข้อมูลจำนวนบุคลากรในสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น เพื่อใช้ในการวิจัย โดยให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ บุคลากรทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม รวมทั้งท่านที่ไม่ได้กล่าวรายนามในที่นี้ ที่มีส่วนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ ซึ่งมีส่วนทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

9. เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2541). *คู่มือคลายเครียด*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ดีไซน์คอนดักชั่น.
- อุสุมา ศักดิ์ไพศาล. (2562). *คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท อินเทอร์เน็ต เมเนจเม้นท์ จำกัด บริหารธุรกิจมหาชน วิชาการจัดการทั่วไป*. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อัครเดช ไม้จันทร์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่ม อุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา*. บริหารธุรกิจมหาชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วรวิณี แก้วทองใหญ่. (2550). *คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปวันรัตน์ ตนานนท์. (2550). *คุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมในจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วารุณี แดบสูงเนิน. (2554). *คุณภาพชีวิตการทำงานความผูกพันต่อองค์กร การเสริมสร้างพลังในงาน และคุณภาพการให้บริการของพยาบาลระดับปฏิบัติการ โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร*. การศึกษาอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Walton, Richard E. (1973). Quality of Working Life: What is it?. *Sloan Management Review*, 4 (7), 49-55.
- Walton, Richard E. (1974). Improving Quality of Work Life. *Harvard Business Review*, 15(5), pp. 12-16.
- Walton. (1975). Criteria for Quality of Working Life. In Loues E.Davis and Albert B.Cherns (eds.). *The Quality of Working Life*. New York: Free Press.
- Davis, K. (1977). *Human behavior at work*. New York: McGraw-Hill.

สมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง
MANAGERIAL COMPETENCY OF THE SQUADRON LEADER COURSE
STUDENT OFFICERS

นาวาอากาศเอกหญิง อินทิรา ศิริวัฒน์

นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

Email: intira.siri@northbkk.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานีศร์ ศิริวิษฐ์กุล

ที่ปรึกษาหลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาลัย

ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง ใช้ประชากรการศึกษาถึงนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง รุ่นที่ 137 จำนวน 180 คน ใช้ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F-test

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงทุกระดับอยู่ในระดับสูง แต่มีด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับความต้องการของกองทัพอากาศ ได้แก่ ด้านวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านทักษะการวิเคราะห์และติดตามงาน ด้านทักษะการติดต่อสื่อสาร และด้านทักษะการใช้ภาษา 2) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการ พบว่าตัวแปร เพศ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้ คือ 1) โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการบริหารจัดการให้ได้ระดับเฉลี่ยเท่ากับหรือสูงกว่าระดับที่กองทัพอากาศต้องการ 2) กองทัพอากาศสามารถนำแนวทางการวิจัยไปใช้พัฒนาการประเมินค่าตนเองของกำลังพลกองทัพอากาศได้

คำสำคัญ: สมรรถนะด้านการบริหารจัดการ, นายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง

ABSTRACT

The objective of the study were 1) to study level of managerial competency of squadron Leader Student Officers 2) to compare human factor with the level of managerial competency. Number of population was 180 people of Squadron Leader Student Officer class 137. Questionnaire was used for this study and the statistic was used to analyze data composed of percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test

The result revealed that 1) The average level of managerial competency of squadron Leader Student Officers was below the level requirement of Royal Thai Air force as follow Strategic Planning, Analytical and Follow – up Skill, Communication Skill, Language Skill. 2) The most human factors did not effect to the level of managerial competency, however the result showed two factors having effect to some managerial competency of student officer were sex factor and degree of education factor with significant different at .05 level.

This research recommend the following :1) Squadron Leader Student Officers school should developing course of squadron leader for gain managerial competency to equal or more level to managerial competency requirement 2) Royal Thai Air Force should consider to use the method in this study for application to self evaluation.

Recommendation to further study was to study in managerial competency of officer who study in every class of Professional Military Education.

Keywords: Managerial Competency, The Squadron Leader Course Student Officers

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

“นายกตติ์ สพฤกษ์กิจสาธน์” ความเป็นผู้นำยังกิจทั้งปวงให้สำเร็จเป็นคำขวัญของโรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง หลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง จึงมุ่งผลิตผู้บังคับบัญชาและฝ่ายอำนวยการระดับฝูงบินที่มีความเป็นผู้นำ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถปฏิบัติงานด้วยตนเอง ร่วมมือกับผู้อื่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยคุณธรรมและจริยธรรมอันดี” (กองปกครอง โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง, 2564) ดังนั้นผู้ที่สำเร็จหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง จำเป็นต้องมีสมรรถนะพร้อมที่จะเป็นผู้นำระดับกลางของกองทัพอากาศ

กองทัพอากาศได้นำแนวคิดสมรรถนะมาใช้ในการบริหารกำลังพล โดยปัจจุบันมีระบบการประเมินกำลังพล ตามแนวคิดเรื่อง “สมรรถนะของบุคคล” (Competency) ที่ถูกกล่าวถึงเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1920 โดยเฟรดเดอริกเทย์เลอร์ (Frederic Taylor) บิดาของวิทยาศาสตร์การจัดการ กองทัพอากาศได้ดำเนินการเรื่องสมรรถนะกำลังพลอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 พ.ค. 2542 ส่งเสริมให้ดำเนินการพัฒนาและใช้สมรรถนะของข้าราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ปัจจุบันการขับเคลื่อนการดำเนินการเรื่องสมรรถนะของกองทัพอากาศนี้ปรากฏอยู่ในยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ 20 ปี (พ.ศ. 2558-2577) ฉบับเผยแพร่ในยุทธศาสตร์ที่ 2 เรื่องการเสริมสร้างสมรรถนะและความพร้อมในการป้องกันประเทศ เพื่อให้กำลังทางอากาศมีความพร้อมป้องกันประเทศได้ทันที สามารถเผชิญกับภัยคุกคามอย่างมีประสิทธิภาพ และในกลยุทธ์ที่ 2.13 พัฒนาสมรรถนะกำลังพล และคุณภาพชีวิตกำลังพล เพื่อพัฒนาสมรรถนะกำลังพลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพ มีความพร้อมในการปฏิบัติภารกิจและสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ของกองทัพอากาศ รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกำลังพลและครอบครัวให้มีความมั่นคง และยั่งยืนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจ

พอเพียง และนโยบายผูกบัญชีการ ทหารอากาศ ปีพุทธศักราช 2564 ด้านกำลังพล ข้อ 1.3 ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของกำลังพลทุกระดับโดยผ่านการจัดการความรู้และโครงการศึกษารวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือเพื่อสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรม สร้างองค์ความรู้ใหม่และลดกระบวนการ และขั้นตอนในการปฏิบัติงาน เพื่อรองรับการพัฒนากำลังกองทัพอากาศ ได้แก่ มิติทางอากาศ มิติไซเบอร์และมิติอวกาศ

ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงจะได้รับการพิจารณาให้ดำรงตำแหน่งชั้นยศสูงขึ้น เป็นนาวาอากาศตรีซึ่งจะมีการประเมินสมรรถนะด้านการบริหารจัดการ 7 ด้าน จึงเป็นที่น่าพิจารณาว่า นายทหารนักเรียนที่ผ่านหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงมีการรับรู้สมรรถนะด้านการบริหารจัดการของตนเองในระดับใด โดยนำไปพิจารณาเปรียบเทียบกับปัจจัยส่วนบุคคล

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาสมรรถนะด้านการบริหารจัดการนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง สามารถนำผลการวิจัยเป็นข้อพิจารณาต่อการพัฒนาหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียน ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อสร้างผู้บังคับบัญชาหน่วยระดับปฏิบัติการที่มีสมรรถนะบริหารจัดการ ตามที่กองทัพอากาศพึงประสงค์ และเป็นไปตามยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ 20 ปี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง

(2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ซำรงศักดิ์ คงคาสวัสดิ์ (2558) เสนอความหมายของสมรรถนะ คือ คุณลักษณะ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะคิด ความเชื่อ ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลที่จะสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จ

อารกณ์ ภู่วิทยาพันธุ์ (2548) ได้อธิบายถึงสมรรถนะใน 3 ด้าน เป็น KSA โดย K = (Knowledge) ความรู้ หมายถึง ข้อมูลที่บุคคลได้มาจากการศึกษาประสบการณ์ ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนกับผู้รู้ S = (Skill) ทักษะ หมายถึง สิ่งที่จะต้องพัฒนาและฝึกฝนให้เกิดขึ้น ซึ่งอาจต้องใช้เวลาในการฝึกให้มีความชำนาญเชี่ยวชาญมากขึ้น โดยแบ่งทักษะออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ทักษะ ด้านการบริหารจัดการ และทักษะเทคนิคเฉพาะงาน A = (Attributes) คุณลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง ความคิด ความรู้สึก ทักษะคิด แรงจูงใจ เจตคติ ความต้องการส่วนบุคคล

กองทัพอากาศได้กำหนดสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับกำลังพลกองทัพอากาศในแต่ละระดับชั้น โดยให้คำนิยามสมรรถนะกำลังพลกองทัพอากาศ(พจนานุกรมสมรรถนะกำลังพล ทอ.: 2559) หมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นของกำลังพลในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ หรือกล่าวได้ว่าเป็นพฤติกรรมการปฏิบัติภายใต้การมีความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะที่จำเป็นในการทำให้เกิดผลงานที่โดดเด่นหรือเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ โดยได้กำหนดสมรรถนะด้านการบริหารจัดการที่จะต้องประเมินนายทหารชั้นยศนาวาอากาศตรีไว้ 7 ด้าน คือ 1)วิสัยทัศน์ 2)ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา 3)วางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 4)ทักษะการวิเคราะห์และติดตามงาน 5)ทักษะการติดต่อสื่อสาร 6) ทักษะการใช้ภาษา และ 7) ภาวะผู้นำ

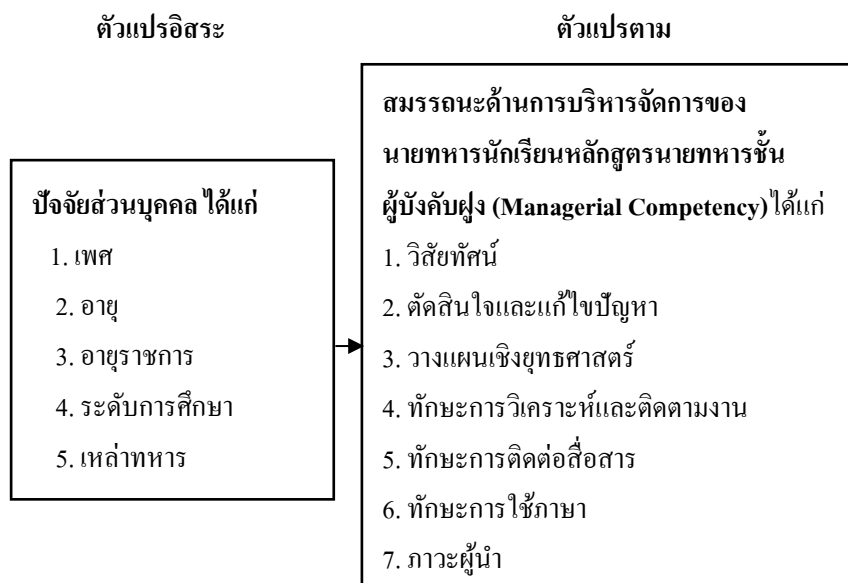
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรปรีชา กมลาสน์ ณ อยุรยา (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบสมรรถนะผู้สำเร็จการศึกษาโรงเรียน เสนาธิการทหารอากาศ ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรเสนาธิการทหารอากาศ มีความสอดคล้องกับสมรรถนะด้านบริหารจัดการของชั้นยศนาวาอากาศตรี และนาวาอากาศโท ทั้ง 7 สมรรถนะ โดยผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรเสนาธิการทหารอากาศจะมีสมรรถนะที่สูงขึ้น เกิดจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามผลลัพธ์ของผู้สำเร็จการศึกษา

อภิสิทธิ์ ยูวะเดเมย์ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำของนายทหารนักเรียนหลักสูตร นายทหารชั้นผู้บังคับฝูง พบว่าระดับภาวะผู้นำของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง รุ่นที่ 113 มีคะแนนความเป็นผู้นำอยู่ในระดับสูง และพบว่านายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงที่มี สถานภาพแตกต่างกัน มีระดับของภาวะผู้นำที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง สมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหาร ชั้นผู้บังคับฝูง ได้มาจากการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการที่กำหนดใน พจนานุกรมสมรรถนะกำลังพลกองทัพอากาศ (RTAF's Competency Dictionary) โดยคณะเจ้าหน้าที่ดำเนินการ ขับเคลื่อนสมรรถนะกองทัพอากาศ กรมกำลังพลทหารอากาศ ฉบับปรับปรุง กุมภาพันธ์ 2559

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตร นายทหารชั้นผู้บังคับฝูงที่แตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรได้แก่นายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง รุ่นที่ 137 จำนวน 180 คน

4.3 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบถาม ลักษณะของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อายุราชการ ระดับการศึกษา และเหล่าทหาร โดยมีลักษณะของคำถามเป็นปลายปิดแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง ประกอบด้วยระดับสมรรถนะ 7 ด้าน ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น มีเกณฑ์การให้คะแนนในช่องจริงที่สุด ให้ 5 คะแนน ในช่องส่วนใหญ่จริงให้ 4 คะแนน ในช่องจริงพอประมาณ ให้ 3 คะแนน ในช่องจริงเพียงเล็กน้อย ให้ 2 คะแนน ในช่องไม่จริงเลย ให้ 1 คะแนน เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์การจัดชั้นของเบสต์ (Best, 1977) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ 4.50-5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด 3.50-4.49 หมายถึง ระดับมาก 2.50-3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง 1.50-2.49 หมายถึง ระดับน้อย 1.00-1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Index or Concurrence: IOC) เท่ากับ .974 โดยนำเครื่องมือวิจัยมาปรับปรุงและ นำไปทดลองใช้ (Try out) กับนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงรุ่นที่ 136 จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .970

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยดำเนินการแจกจ่าย และเก็บรวบรวมแบบสอบถามในวันที่ 1 ถึงวันที่ 10 กรกฎาคม 2564

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการใช้สถิติพรรณนาประกอบด้วย ค่าเฉลี่ยประชากร (μ) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับสมรรถนะโดยใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแบบ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน แบบทางเดียว (One -Way ANOVA Analysis) และทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการเชฟเฟ (Scheffe ' Method) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสามารถแบ่งได้ 2 ส่วน ดังนี้

1. ระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยประชากร ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น สมรรถนะด้านการบริหารจัดการ จำแนกตามรายด้านและโดยรวม

ข้อที่	ข้อความ	μ	σ	แปลผล
1	ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.83	.587	มาก
2	ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา	3.93	.539	มาก
3	ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์	3.84	.613	มาก
4	ด้านทักษะการวิเคราะห์และติดตามงาน	3.86	.634	มาก
5	ด้านทักษะการติดต่อสื่อสาร	3.98	.614	มาก
6	ด้านทักษะการใช้ภาษา	3.81	.595	มาก
7	ด้านภาวะผู้นำ	4.10	.562	มาก
รวม		3.91	.509	มาก

1.1 ด้านวิสัยทัศน์ พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในระดับมาก ($\mu = 3.83$)

1.2 ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองเฉลี่ยในระดับมาก ($\mu = 3.93$)

1.3 ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองเฉลี่ยในระดับมาก ($\mu = 3.84$)

1.4 ด้านทักษะการวิเคราะห์และติดตามงาน พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในด้านนี้ระดับมาก ($\mu = 3.86$)

1.5 ด้านทักษะการติดต่อสื่อสาร พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในด้านนี้โดยเฉลี่ยระดับมาก ($\mu = 3.98$)

1.6 ด้านทักษะการใช้ภาษา พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในด้านนี้โดยเฉลี่ยในระดับมาก ($\mu = 3.81$)

1.7 ด้านภาวะผู้นำ พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในด้านภาวะผู้นำโดยเฉลี่ยในระดับมาก ($\mu = 4.10$)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการ ของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมรรถนะ	เพศ		อายุ		อายุราชการ		ระดับการศึกษา		เหล่าทหาร	
	t	p-value	F	p-value	F	p-value	F	p-value	t	p-value
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์	1.588	.114	.491	.689	.242	.867	.711	.547	.085	.932
2. ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา	1.390	.166	.089	.966	.901	.442	1.307	.274	.759	.449
3. ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์	1.290	.199	.606	.612	.009	.999	2.773	.052	.294	.769
4. ด้านทักษะการวิเคราะห์และติดตามงาน	2.344	.020*	1.221	.303	.380	.768	1.298	.277	1.025	.307
5. ด้านทักษะการติดต่อสื่อสาร	-.386	.700	.712	.546	.585	.625	2.129	.098	.154	.878
6. ด้านทักษะการใช้ภาษา	-.543	.588	1.709	.167	.180	.910	3.070	.029*	-.429	.669
7. ด้านภาวะผู้นำ	1.910	.058	1.263	.289	1.051	.371	.754	.522	.801	.679
ภาพรวม	1.220	.224	.401	.752	.157	.925	1.813	.147	.443	.658

* * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่แตกต่างกันมีผลต่อสมรรถนะด้านทักษะการวิเคราะห์และติดตามงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 และปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อสมรรถนะด้านทักษะการใช้ภาษาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .029 ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้านอื่นไม่ส่งผลต่อระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการ

6. อภิปรายผล

นำผลการศึกษามาอภิปรายผลได้ดังนี้

1.ระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง

1.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในระดับสูง ($\mu = 3.83$) เมื่อพิจารณาว่ากองทัพอากาศมีความต้องการระดับสมรรถนะด้านมีวิสัยทัศน์ของนายทหารชั้นยศนาวาอากาศตรีในระดับ 3 เพื่อให้นายทหารชั้นยศนาวาอากาศตรีมีขีดความสามารถที่จะเชื่อมโยงภารกิจของหน่วยไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ของระดับหน่วยและระดับกองทัพได้

1.2 ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองเฉลี่ยในระดับสูง ($\mu = 3.93$) ซึ่งกองทัพอากาศกำหนดระดับสมรรถนะที่ควรจะเป็นในระดับ 3 ให้สามารถประเมินสถานการณ์ก่อนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถคิดพิจารณาโดยอาศัยข้อมูลและหาหนทางแก้ไขที่เหมาะสมได้โดยคำนึงถึงความเสี่ยงและตระหนักรู้ความสำคัญของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อหน่วยงาน

1.3 ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองเฉลี่ยในระดับสูง ($\mu = 3.84$) ซึ่งกองทัพอากาศกำหนดระดับสมรรถนะที่ควรจะเป็นในระดับ 4 ให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแผนการปฏิบัติการ มีกระบวนการในการนำแผนสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน และสามารถติดตามประเมินและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติการได้ จะเห็นได้ว่ามีความคิดเห็นว่ระดับสมรรถนะตนเองในด้านนี้ต่ำกว่าที่กองทัพอากาศกำหนด

1.4 ด้านทักษะการวิเคราะห์และติดตามงาน พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในด้านนี้ระดับสูง ($\mu = 3.86$) ซึ่งกองทัพอากาศกำหนดระดับสมรรถนะที่ต้องการสำหรับนายทหารชั้นยศนาวาอากาศตรีระดับ 4 ให้มีความสามารถในการคิดรวบยอด ซึ่งนายทหารนักเรียนมีความคิดเห็นระดับสมรรถนะตนเองในระดับต่ำกว่าที่กองทัพอากาศต้องการ

1.5 ด้านทักษะการติดต่อสื่อสาร พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในด้านนี้โดยเฉลี่ยระดับสูง ($\mu = 3.98$) ซึ่งกองทัพอากาศกำหนดระดับสมรรถนะด้านทักษะการติดต่อสื่อสารสำหรับนายทหารชั้นยศนาวาอากาศตรีในระดับ 5 แม้นายทหารชั้นผู้บังคับฝูง รุ่นที่ 137 มีสมรรถนะด้านทักษะการติดต่อสื่อสารสูง แต่ก็ยังต่ำกว่าที่กองทัพอากาศกำหนด ดังนั้นจึงควรมีการเสริมสร้างพัฒนาหลักสูตรในด้านการเขียนเพื่อให้นายทหารนักเรียนมีความมั่นใจ มีสมรรถนะในการเขียนมากขึ้น

1.6 ด้านทักษะการใช้ภาษา พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในด้านนี้โดยเฉลี่ยในระดับสูง ($\mu = 3.81$) โดยกองทัพอากาศได้กำหนดระดับสมรรถนะด้านทักษะการใช้ภาษา สำหรับนายทหารชั้นยศนาวาอากาศตรี ระดับ 4 ซึ่งผลการศึกษามีระดับใกล้เคียง แต่ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติการมีระดับความคิดเห็นต่อความสามารถต่ำสุด ($\mu = 3.51$) เมื่อเทียบกับความสามารถการใช้ภาษาไทย ($\mu = 3.98$) รวมสมรรถนะด้านทักษะการใช้ภาษามีปัจจัยส่วนบุคคลรายคู่ระหว่างผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีกับปริญญาโทมีสมรรถนะด้านนี้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาที่สูงขึ้นส่งผลต่อระดับสมรรถนะด้านทักษะการใช้ภาษาสูงขึ้น

1.7 ด้านภาวะผู้นำ พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะของตนเองในด้านภาวะผู้นำโดยเฉลี่ยในระดับสูง ($\mu = 4.10$) โดยกองทัพอากาศได้กำหนดระดับสมรรถนะด้านภาวะผู้นำสำหรับนายทหารชั้นยศนาวาอากาศตรีระดับ 4 ถึงมีความสามารถในการนำตนเองในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน มีความกล้าคิดกล้าทำ ทันทสถานการณ์ เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน รวมทั้งสามารถ โน้มน้าวหรือนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกต้องได้ ซึ่งสมรรถนะด้านภาวะผู้นำมีระดับสูงกว่าสมรรถนะด้านการบริหารจัดการสำหรับนายทหารชั้นยศนาวาอากาศตรีในด้านอื่นและสูงกว่าระดับที่กองทัพอากาศต้องการ กล่าวได้ว่าสมรรถนะด้านภาวะผู้นำเป็นเป้าประสงค์สำคัญในภารกิจของโรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง และหลักสูตรกำหนดหมวดวิชาที่ 1 ความเป็นผู้นำและการบริหาร รวมถึงหมวดวิชาอื่นๆ เพื่อการเสริมสร้างความเป็นผู้นำในวิชาชีพทหาร

จากการศึกษา พบว่า ความคิดเห็น ระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงทุกระดับอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรปรีชา กมลลาสน์ ณ อยุรยา (2560) ได้ศึกษารูปแบบสมรรถนะผู้สำเร็จการศึกษาโรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรเสนาธิการทหารอากาศทำให้ระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการเพิ่มสูงขึ้น โดยพิจารณาจากสมรรถนะด้านการบริหารจัดการทั้ง 7 ด้าน เช่นเดียวกับระดับสมรรถนะที่ต้องการของนายทหารหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง ซึ่งสมรรถนะทั้ง 7 ด้านนี้ ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านทักษะการวิเคราะห์และติดตามงาน ด้านทักษะการติดต่อสื่อสาร ด้านทักษะการใช้ภาษา และด้านภาวะผู้นำ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการ

2.1 ปัจจัยด้านเพศ จากผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการด้านการวิเคราะห์และติดตามงาน โดยเพศชายจะมีระดับสมรรถนะด้านนี้สูงกว่าเพศหญิง เมื่อพิจารณา

ระดับสมรรถนะด้านนี้ พบว่าทั้งเพศชาย และเพศหญิงมีระดับสมรรถนะด้านการวิเคราะห์และติดตามงานอยู่ในระดับสูงแต่ไม่เท่ากับระดับที่กองทัพอากาศต้องการ

2.2 ปัจจัยด้านระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาเทียบกับสมรรถนะด้านการใช้ภาษาที่มีนัยสำคัญ คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรีมีสมรรถนะด้านนี้น้อยกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท แต่อย่างไรก็ตามไม่สามารถกล่าวสรุปได้ว่าระดับการศึกษาที่สูงขึ้นส่งผลต่อระดับสมรรถนะด้านการใช้ภาษาสูงขึ้นได้ เพราะจากผลการศึกษาระดับสมรรถนะด้านการใช้ภาษาเฉลี่ยของผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอกมีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท

จากผลการศึกษาพบว่า ทุกปัจจัยส่วนบุคคลของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงไม่ส่งผลต่อระดับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการ ในด้านการมีวิสัยทัศน์, ด้านการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา, ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์, ด้านทักษะการติดต่อสื่อสาร, ด้านภาวะผู้นำ ซึ่งด้านภาวะผู้นำนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิสิทธิ์ ยูวะเตมีย์ (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงแล้ว พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลไม่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำ แต่จากผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยส่วนบุคคลในด้านเพศ ส่งผลต่อระดับสมรรถนะด้านทักษะการวิเคราะห์ และติดตามงาน, ปัจจัยด้านการศึกษาส่งผลต่อความคิดเห็นระดับสมรรถนะทักษะการใช้ภาษา ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่าประสบการณ์การทำงานและการศึกษามีผลต่อระดับสมรรถนะหรืออาจมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อการศึกษานี้ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้องมากขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ควรพัฒนาหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงโดยการเสริมสร้างความรู้และทักษะ ในสมรรถนะที่ยังมีระดับสมรรถนะไม่ถึงระดับที่กองทัพอากาศต้องการ ได้แก่ ด้านวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านทักษะการวิเคราะห์และติดตามงาน ด้านทักษะการติดต่อสื่อสาร และด้านทักษะการใช้ภาษา

(2) ควรนำแนวทางการวิจัยนี้ไปพิจารณาใช้ประโยชน์การประเมินตนเองของกำลังพลกองทัพอากาศ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแนวคิดสมรรถนะของกองทัพอากาศ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของนายทหารนักเรียน นายทหารนักศึกษาในการศึกษาหลักวิชาชีพทางทหารของกองทัพอากาศให้ครบทุกระดับชั้น เช่น หลักสูตรวิทยาลัยการทัพอากาศ หลักสูตรเสนารธิการ หลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับหมวด

8. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สานิตย์ ศิริวิศิษฐ์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่ให้คำปรึกษา แนะนำการทำสารนิพนธ์ทุกขั้นตอน พร้อมทั้งตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการทำสารนิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ธรรมชาติ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาช่วยเหลือ แนะนำ และปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ จนสารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์, ดร.วิยะดา วรานนท์วิช และนาวาอากาศเอก สุรพัฒน์ เทียมเทียบรัตน์ ที่กรุณา

ตรวจสอบเครื่องมือและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือทำให้ผู้วิจัยสามารถจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

9. เอกสารอ้างอิง

- กรมยุทธการทหารอากาศ. (2563). *นโยบายผู้บัญชาการทหารอากาศ ปีพุทธศักราช 2563*. กรุงเทพฯ: กองทัพอากาศ
- กรมยุทธการทหารอากาศ. (2564). *ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ พ.ศ.2560-2579 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2564)*. กรุงเทพฯ: กองทัพอากาศ.
- กองปกครอง โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง. (2564). *โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง*. กรุงเทพฯ: ห้องตำรา กองการศึกษา โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง.
- คณะเจ้าหน้าที่ดำเนินการขับเคลื่อนสมรรถนะกองทัพอากาศ. (2559). *พจนานุกรมสมรรถนะกำลังพล ทอ. ปีพุทธศักราช 2559*. กรุงเทพฯ: กองทัพอากาศ.
- ธำรงค์ศักดิ์ คงคาสวัสดิ์. (2548). เริ่มต้นอย่างไร เมื่อจะนำ Competency มาใช้ในองค์กร. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- วรปรีชา กมลาศน์ ณ อยุธยา, นาวาอากาศโท. (2560). รูปแบบสมรรถนะผู้สำเร็จการศึกษาโรงเรียน เสนาธิการทหารอากาศ. กรุงเทพฯ. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลหลักสูตรเสนาธิการทหารอากาศ รุ่นที่ 61. โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ
- อภิสิทธิ์ ยูณะเดมิย์, นาวาอากาศโท.(2552). การพัฒนาภาวะผู้นำของนายทหารนักเรียนหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง. กรุงเทพฯ. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง รุ่นที่ 53. โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. (2548). *Competency Dictionary*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- Karol G. Ross, Carol A. Thomson (CPG); Michelle Wisecarver, et.al. (2012). *Development of a Competency Model for Civil–Military Teaming*. Research report. U.S. Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences.
- Capt Eric Meyer. (2564). “Case Report: Military Subcultural Competency” *Military Medicine*, 178, July 2013.